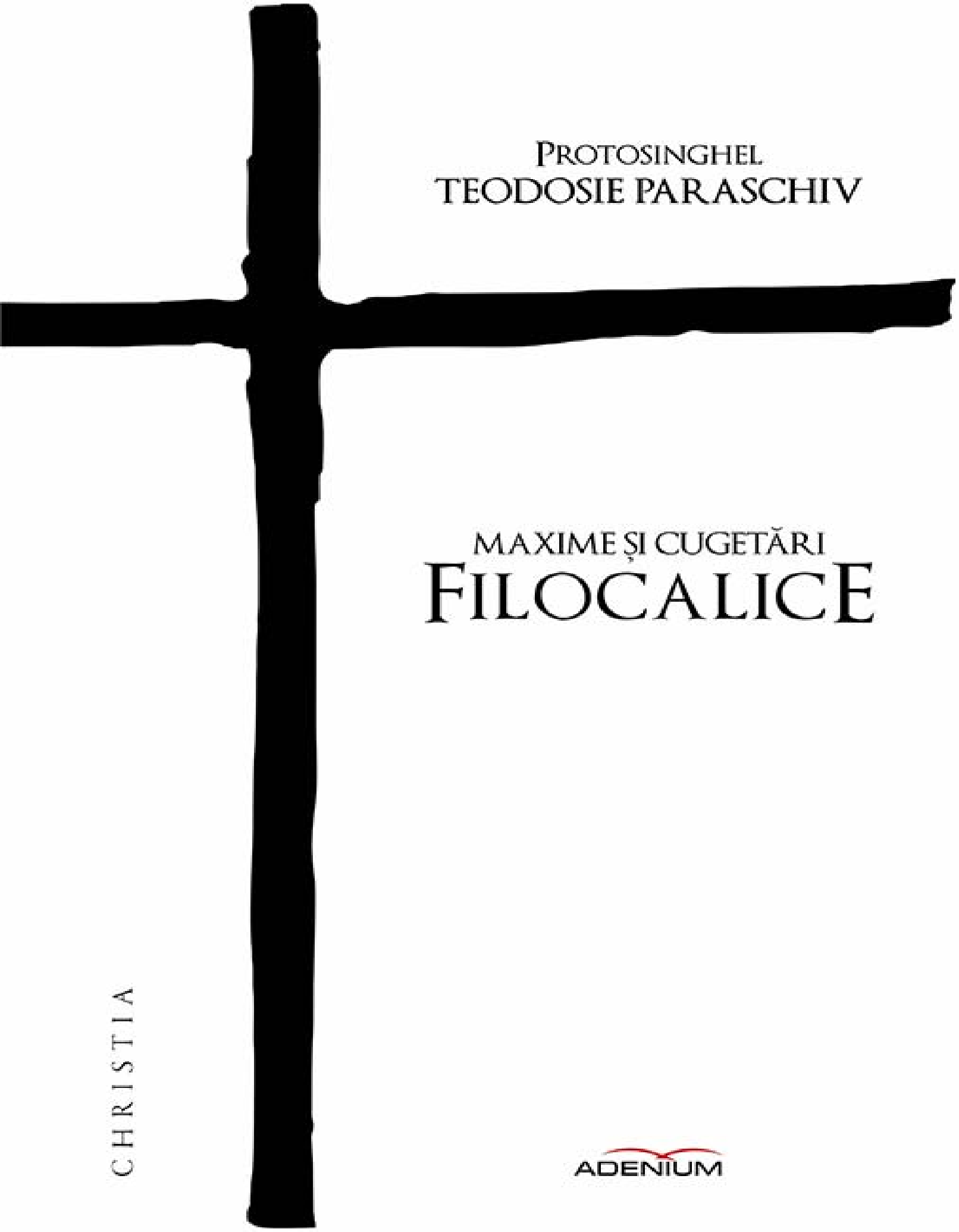

PROTOSINGHEL
TEODOSIE PARASCHIV

MAXIME ȘI CUGETĂRI

FILOCALICE

CHRISTIA

ADENIUM

Protosinghel
Teodosie Paraschiv

Maxime și cugetări filocalice

Ediția a 2-a, revăzută

ADENIUM
2013

CHRISTIA

© 2013 by Editura ADENIUM

Corectori: Maria Păduraru și Vasilica Turculeț
Copertă: George Cotoban
Tehnoredactor: Cornelia Păduraru

ISBN ePUB: 978-973-8097-38-4
ISBN PDF: 978-973-8097-39-1
ISBN Print: 978-973-8097-32-2

Această carte în format digital (e-book) este protejată prin copyright și este destinată exclusiv utilizării ei în scop privat pe dispozitivul de citire pe care a fost descărcată. Orice altă utilizare, incluzând împrumutul sau schimbul, reproducerea integrală sau parțială, multiplicarea, închirierea, punerea la dispoziția publică, inclusiv prin internet sau prin rețele de calculatoare, stocarea permanentă sau temporară pe dispozitive sau sisteme cu posibilitatea recuperării informației, altele decât cele pe care a fost descărcată, revânzarea sau comercializarea sub orice formă, precum și alte fapte similare săvârșite fără permisiunea scrisă a deținătorului copyrightului reprezintă o încălcare a legislației cu privire la protecția proprietății intelectuale și se pedepsește penal și/sau civil în conformitate cu legile în vigoare

Lectura digitală protejează mediul

Versiune digitală realizată de elefant.ro

INTRODUCERE

Filocalia sau *iubirea frumuseții spirituale* reprezintă o sinteză a întregii spiritualități ortodoxe. Putem considera colecția scrierilor filocalice mai mult un *manual* privind îndrumarea creștinului pe calea urcușului duhovnicesc, decât un tratat sistematic de spiritualitate. Autorii acestor scrieri sunt preocupați de predarea unei metode de curățire de patimi și de punere în lucrare, cât mai fidelă, a învățăturilor evanghelice. Din acest motiv, preocuparea lor este una mai mult practică decât teoretică. La ei, ca de altfel la toți Părinții Bisericii, învățătura de credință este strâns legată de cea morală, înțeleasă ca punerea în lucrare a acestei învățături.

Creștinul, cu cât se curăță mai mult de patimi, cu atât pătrunde mai adânc înțelesurile Scripturii, ale Cuvântului lui Dumnezeu [2305]. Și cu cât împlinește mai constant poruncile lui Dumnezeu, cu atât îl descoperă mai profund pe Hristos lucrând și sălășluind în inima sa [2068, 2069].

Doar înțelegând această strânsă legătură între învățătura de credință și trăirea ei putem înțelege spiritualitatea ortodoxă și învățătura Sfinților Părinți. Cu alte cuvinte, doar trăind asemenea lor putem să le înțelegem învățătura prin care ei ne ajută să pătrundem tainele Sfintei Scripturi.

Învățătura cuprinsă în aceste scrieri, deși privește în mod special pe monahi, se adresează în mare măsură fiecărui creștin în parte, și descrie o unică învățătură morală, valabilă atât pentru monahi, cât și pentru oricare creștin ortodox.

Aceleași patimi ne luptă pe toți și toți avem la dispoziție aceleași metode de curățire de ele. Ceea ce ne deosebește pe unii de alții este doar

râvna [2228, 2229].

Nu ajunge să citim sau să auzim cuvinte duioase că trebuie să trăim după voia lui Dumnezeu, ci avem nevoie și de o îndrumare pas cu pas pe calea luptei cu ispita și păcatul [1652].

În formarea duhovnicească, esențială este relația cu un părinte sau îndrumător duhovnicesc, întrucât nimeni nu se poate curăți de patimi de unul singur. În lupta cu ispitele și patimile avem mereu nevoie de cineva cu care să ne sfătuim [1045, 1046], care să ne asigure că ceea ce vedem și auzim sau gândim este sau nu adevărat.

Viețuirea duhovnicească începe cu împăcarea cu sinele nostru și cu aproapele [1589, 1590], care duce mai apoi la împăcarea noastră cu Dumnezeu. Iartă tuturor toate, nu judeca și nu cleveti pe nimeni! Iartă ca să fii iertat, nu judeca ca să nu fii judecat și ce ție nu-ți place altuia nu-i face! Începutul pare anevoios, atâta vreme cât încă judecăm lumește lucrurile duhovnicești. Este ușor, însă, pentru cel care se lămurește că nu poate sluji la doi domni, lui Dumnezeu și lui mamona, trupului și sufletului [2366, 2369].

Străduința noastră de a împlini poruncile [1775, 1776] pune început smereniei, smerenia ascultării [2193], iar aceasta consolidează voința [2490] și lucrarea celorlalte virtuți.

A vrea să pui început bun în fiecare ceas [1702], aceasta este pocăința. Căci al nostru este a voi, iar a lui Dumnezeu a împlini.

Aflăm din lectura acestor scrieri că cine ține ură, mânie, pizmă, invidie, amintirea răului, judecă sau vorbește de rău pe aproapele, când se roagă este asemenea celui care vrea să zidească casa sa pe nisip [1919].

Creștine, dacă vrei să pui început bun viețuirii duhovnicești, învață să împlinești poruncile Domnului nostru Iisus Hristos [17450, 1770]. Binecuvintează pe cei ce te blestemă [192], fă bine celor ce-ți fac rău și roagă-te pentru cei ce te prigonesc (Mt. 5, 44). Iartă tuturor toate, ca și Tatăl tău cel ceresc să-ți ierte ție toate greșelile (Mt. 6, 14). Nu judeca ca să nu fii judecat (Mt. 7, 1). Fă bine ca să găsești bine [171]. Ce ție nu-ți place, altuia

nu-i face, iar ce voiești să-ți facă ție oamenii, fă și tu asemenea. Aceasta este temelia vieţuirii duhovnicești.

Mai aflăm că de un real folos pentru viața noastră duhovnicească este amintirea morții [48, 57]. Nu trebuie să ne temem de moarte sau să fugim de ea, ci să fim pregătiți în fiecare clipă să părăsim lumea aceasta, atunci când va rândui Dumnezeu.

Cei mai mulți oameni suferă pentru că se leagă singuri prin gânduri rele și cuvinte deșarte, iar prin neiertarea aproapelui se țin legați de aceia. Și așa, oamenii își împovărează sufletul și inima cu poveri greu de purtat. Din gânduri rele, cuvinte deșarte și din neiertare se naște și se întreține tulburarea sufletului, neliniștea, frica și suferința trupului și a sufletului.

Cititorule, dacă vrei să te folosești de rugăciunile de mijlocire pe care le ceri, mai întâi dezleagă legăturile cu care te-ai legat, așa cum prin iertare te păzești a nu fi legat de alții. Roagă-te pentru toți, fie că-i vezi buni, fie că-i vezi răi. Nu răsplăti cu rău pentru rău și nu te bucura de suferința altuia. Amintește-ți mereu că cu ce măsură măsori cu aceea ți se va măsura.

Iartă și vei fi iertat, ajută și vei fi ajutat, mângâie și vei fi mângâiat, miluiește și vei fi miluit, iubește și vei fi iubit, ascultă și vei fi ascultat, dăruiește și ți se va dărui.

De ai început un lucru, du-l la bun sfârșit cu toată râvna și responsabilitatea. Nu lucra nimic în bătaie de joc sau în silă. Fă ascultarea ta cu drag. Căci numai așa vei putea dărui lui Dumnezeu osteneala ta ca pe o jertfă curată de bună mireasmă.

Închină viața ta și toate faptele tale lui Dumnezeu [697], iar de tot ceea ce este rău, ferește-te. Începe și sfârșește toate cu rugăciune. Iar de te vezi îndemnat spre gânduri deșarte sau fapte necuviincioase, ridică-te repede la rugăciune și cere ajutorul lui Dumnezeu [871, 872]. Nu te mira de războiul gândurilor, ci învață să-l înfrunți prin gânduri bune. Mintea să-ți fie mereu ocupată cu gânduri bune și cuviincioase, altfel diavolul le va semăna pe ale lui în mintea ta [1355].

De îți arată vrăjmașul mulțime de păcate, ca să te arunce în deznădejde, tu nu-l asculta, ci, amintindu-ți de mila cea mare a lui Dumnezeu, roagă-te

Lui pentru iertarea tuturor păcatelor de care te învinovățește cugetul, și zi așa: „Doamne iartă-mi toate aceste păcate de care sunt învinovățit pe bună dreptate”. Iar de te laudă vrăjmașul, aducându-ți aminte de faptele tale bune, ca să te arunce în slavă deșartă, învață să răspunzi gândurilor așa: „Nu am făcut decât ceea ce eram dator să fac, ca o slugă netrebnică ce sunt. Doamne iartă-mă”. Să știi și aceasta, că vrăjmașul diavol nu știe spre ce înclină inima omului [561], de aceea îl încearcă pe om atât cu slava deșartă cât și cu deznădejdea.

Învață să te cercetezi pe tine cu de-amănuntul [258, 261, 268, 340], ca să descoperi momelile cu care vrăjmașul te prinde și te trage de multe ori spre păcat. Păzește-ți toate simțurile, dar mai cu seamă văzul, auzul și pipăitul. Păzește-te de îmbuibare și de vin, prin care trupul se aprinde spre desfrânare [503, 509, 512, 516] și multe alte răutăți [153, 156].

Învață să te spovedești curat și sincer înaintea duhovnicului, mărturisindu-ți gândurile și faptele [570], ca să primești iertare și ușurare în lupta cea duhovnicească. Așa cum te rogi pentru tine să te rogi și pentru duhovnicul tău, ca Dumnezeu să-l întărească și să-l lumineze în sfatul ce are să ți-l dea, iar ție să-ți întărească încrederea în el [2374].

* * *

Lucrarea de față este rodul unei munci de peste doi ani și jumătate, consacrată editării în format digital a colecției *Filocalia*, precum și a fișării acesteia pe teme. Ea cuprinde aproape 2500 de citate din scrierile Părinților filocalici, organizate tematic. Am găsit de cuviință ca unele citate să fie repetate la două sau chiar trei teme, pentru a facilita găsirea informațiilor dorite.

Cu excepția lui Calist Angelicude, sunt citați toți ceilalți 31 de Părinți filocalici, cuprinși în ediția românească a Filocaliei. Demn de reținut este și faptul că în *Filocalia* găsim citați cu numele și alți Sfinți Părinți, precum Vasile cel Mare, Ioan Gură de Aur, Grigorie de Nyssa, Grigorie de Nazianz, Ioan Damaschin și Dionisie Areopagitul. Acest fapt este o mărturie în plus că spiritualitatea ortodoxă este una la toți Părinții Bisericii.

Fiecare citat este însoțit de o scurtă notă bibliografică ce conține autorul, lucrarea și locul de unde s-a citat. Am renunțat la menționarea paginii și a volumului din colecție, întrucât până în prezent colecția Filocalia a fost editată în două versiuni[1], la care se adaugă o versiune digitală[2] și o nouă ediție[3] apărută sub îngrijirea Patriarhiei. De asemenea, lucrarea este însoțită și de un indice de nume, util celor care doresc să aprofundeze cercetarea textelor filocalice. Cele aproape 2500 de maxime și cugetări sunt împărțite pe 351 de teme.

Lucrare are ca subtitlu *Manualul* întrucât ne dorim să fie folosită și ca un manual de trăire duhovnicească de către toți cititorii interesați, dar în primul rând de către toți cei care, de-a lungul anilor, ne-au cerut și ne cer sfat și îndrumare duhovnicească.

1 .*Filocalia sau culegere din scrierile sfinților Părinți care arată cum se poate omul curăți, lumina și desăvârși*, în traducerea Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae și *Filocalia de la Prodromul*, tipărită la Editura Universalia, New York, 2001.

2 .*Filocalia românească* în format digital, editată de grupul Apologeticum în 2005. Lucrarea este disponibilă pe CD și pe internet. Pentru amănunte a se vedea la http: / / bibliotecateologica.wordpress.com.

3 .Până în martie 2011 au fost reeditate primele patru volume.

MAXIME ȘI CUGETĂRI FILOCALICE

ADAM

1. Și simplu spunând, atât în Vechiul, cât și în Noul Testament se dau nume potrivite. Căci Adam poartă numele celor patru laturi: A – Anatoli (răsărit), D – Dysis (apus), A – Arktos (miazănoapte) și M – Mesimvria (miazăzi). Iar om în limba de atunci, adică în siriacă, se numește focul, pentru asemănarea firii. Căci dintr-un om s-a făcut toată lumea, precum dintr-o candelă poate aprinde cine vrea pe toate celelalte, iar cea dintâi nu se împuținează. Iar după amestecarea limbilor, o limbă derivă pe om de la uitarea ce-l stăpânește; alta de la alte îndeletniciri, iar cea grecească de la privirea în sus (ἀ̓́ανω ἀθρεῖν = ἄνθρωπος) a omului (Petru Damaschin, *Învățături duhovnicești*, I, 24).

2. Păcatul lui Adam este călcarea poruncii de către primul om (Marcu Ascetul, *Răspuns acelora care se îndoiesc despre Dumnezeiescul Botez*).

3. Așa s-a întâmplat odinioară cu Adam, care, neavând grijă de porunca lui Dumnezeu, ci împrietenindu-se cu șarpele și socotindu-l pe acesta vrednic de crezare și hrănindu-se astfel cu fructul amăgirii, s-a aruncat jalnic în prăpastia morții, a întunericului și a stricăciunii și a atras împreună cu sine pe toți cei de după el (Nichifor din singurătate, *Cuvânt despre rugăciune*).

4. Suntem datori să știm exact că toată vina ce izvorăște din Adam fiind desființată de Domnul, oricine mai pătimește de vreun păcat i se întâmplă aceasta pentru că a disprețuit prin necredința sa sau prin iubirea de plăcere, desăvârșirea pe care a primit-o în chip tainic la Botez (Marcu Ascetul, *Răspuns acelora care se îndoiesc despre Dumnezeiescul Botez*).

5. Deci fiindcă prin greșeala lui Adam nu numai trăsăturile sufletului s-au întinat, ci și trupul nostru a căzut în stricăciune, Cuvântul cel Sfânt al lui Dumnezeu s-a întrupat, dăruindu-ne ca un Dumnezeu apa mântuitoare prin Botezul Său, ca să ne naștem din nou. Căci renaștem prin apă, cu lucrarea Sfântului și de viață făcătorului Duh. Prin aceasta, îndată ne curățim și sufletul și trupul, dacă venim la Dumnezeu din toată inima. Căci Duhul Sfânt, sălășluindu-se în noi, alungă păcatul. Fiindcă nu este cu putință ca, odată ce fața sufletului este una și simplă, să fie prezente în el două persoane, cum au socotit unii. Căci dacă harul dumnezeiesc se împreună prin Sfântul Botez cu trăsăturile chipului ca o arvună a asemănării, unde mai poate încăpea persoana celui rău, mai ales dat fiind că nu există nici o împărtășire între lumină și întuneric? (Diadoh al Foticeei, *Cuvânt ascetic despre viața morală*)

6. Căci patimile sunt cu adevărat spini ce odrăslesc în noi din sămânța aflată în trup. Cât timp purtăm chipul lui Adam, neapărat purtăm și patimile lui. Căci e cu neputință ca pământul să înceteze să dea o odraslă potrivit firii lui. Iar aceasta este nepotul firii, ca pământul ieșit din trupurile noastre, după mărturia lui Dumnezeu: „Pământul din care ai fost luat” (Fac. 3, 9). Pământul naște spini. Iar pământul cuvântător (rațional), patimile (Sf. Isaac Sirul, *Cuvinte despre nevoință*, LXXIV).

7. Vrăjmașul, amăgind pe Adam prin femeie, ca prin cineva asemenea lui, a făcut să i se ia slava ce-l învăluia. Și așa s-a aflat gol și și-a văzut urâțenia lui pe care mai înainte nu o vedea, întrucât cugetul lui se desfăta cu frumusețile cerești. De fapt, după cădere, cugetările lui s-au făcut pământești și tindeau în jos. Iar cugetul lui simplu și bun s-a amestecat cu cugetul trupesc al păcatului. Cât privește închiderea Raiului și porunca dată Heruvimului, ca să-i oprească intrarea, credem că s-au întâmplat în lumea nevăzută, precum s-a zis (Simeon Metafrastul, *Parafrază în 150 de capete la cele 50 cuvinte ale Sf. Macarie Egipteanul*, 37).

8. Ce face atunci Dumnezeu, Care a făcut toate și l-a zidit și pe om? Cunoscând mai înainte de întemeierea lumii că Adam va călca porunca și

rânduind de mai înainte viața și refacerea lui din nașterea din nou, prin nașterea Fiului lui Dumnezeu, înfrânează toate cu puterea, cu mila și cu bunătatea Sa și oprește pornirea tuturor făpturilor și le supune îndată omului pe toate, ca și înainte. El voiește ca zidirea să slujească omului, pentru care a fost creată, deși s-a făcut stricăcioasă pentru omul stricăcios. Căci voiește ca atunci când acesta se va reînnoi iarăși și se va face duhovnicesc, nestricăcios și nemuritor, eliberându-se și ea de robia stricăciunii, să se reînnoiască împreună cu el și să se facă întreagă nestricăcioasă și duhovnicească, după ce a fost supusă de Dumnezeu celui ce s-a răzvrătit și nu i-a slujit Lui. Aceasta a rânduit-o Preamilostivul Dumnezeu și Domn înainte de întemeierea lumii (Sf. Simeon Noul Teolog, *Cuvântări morale*, 1, 2).

ADEVĂR

9. Cel ce nu cunoaște adevărul nu poate nici crede cu adevărat. Căci cunoștința naturală premerge credinței (Marcu Ascetul, *Despre legea duhovnicească, în 200 de capete*, 110).

10. Atâta adevăr se cuprinde în cunoștința fiecăruia, câtă siguranță îi dau blândețea, smerenia și dragostea (Marcu Ascetul, *Despre cei ce-și închipuie că se îndreptează din fapte*, 91).

11. Cel ce cunoaște adevărul nu se împotrivește necazurilor care vin asupra lui. Căci știe că-l conduc pe om spre frica de Dumnezeu (Marcu Ascetul, *Despre cei ce-și închipuie că se îndreptează din fapte*, 150).

12. Adeseori cel ce spune adevărul e urât de cei fără de minte, după Apostol, iar cel fățarnic este iubit. Dar nici una dintre aceste răsplăți nu ține multă vreme. Căci Domnul va răsplăti fiecăruia, la vremea sa, ceea ce trebuie (Marcu Ascetul, *Despre cei ce-și închipuie că se îndreptează din fapte*).

13. De asemenea, să nu primim iarăși de bunăvoie jugul robiei, ci să ținem strâns la libertatea noastră prin împlinirea poruncilor. Căci pe măsura

împlinirii lor aflăm tot adevărul, precum trebuie să știm limpede că pe măsura neîmplinirii lor stăm sub puterea păcatului (Marcu Ascetul, *Răspuns acelora care se îndoiesc despre Dumnezeiescul Botez*).

14. Că harul Duhului este în noi de la Botez, învățându-ne tot adevărul, după cuvântul Domnului, poți să cunoști din Scriptură și chiar din efectele ce le simțim (Marcu Ascetul, *Răspuns acelora care se îndoiesc despre Dumnezeiescul Botez*).

15. Cel ce și-a închinat întreaga inimă căutării lui Dumnezeu întru evlavie și după adevăr nu poate avea părerea că a ajuns plăcut înaintea lui Dumnezeu. Căci câtă vreme îl mustră conștiința pentru unele lucrări împotriva firii, nu este cu totul liber. Câtă vreme este cineva care îl mustră este și cineva care îl învinovățește; iar câtă vreme atârnă asupra lui învinuirea, nu e de față slobozenia (Isaia Pustnicul, *Despre păzirea minții*, 18).

16. Mulți suntem cei ce vorbim, dar puțini cei ce facem. Dar nimenea nu trebuie să strice cuvântul lui Dumnezeu pentru negrija proprie, ci să-și mărturisească neputința sa, nu să ascundă adevărul lui Dumnezeu. Aceasta pentru ca nu cumva să ne facem vinovați pe lângă călcarea poruncilor, și de răstălmăcirea cuvântului lui Dumnezeu (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 4).

17. Cu cât te rogi mai mult din suflet pentru cel ce te defaimă, cu atât Dumnezeu le arată adevărul celor ce se smintesc (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 4, 89).

18. De aceea cel ce cultivă virtutea pentru adevăr nu e rănit de săgețile slavei deșarte; dar cel ce se străduiește după adevăr de dragul virtuții deschide în sine culcuș părerii de sine a slavei deșarte (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Răspunsuri către Talasie*, 30).

19. Dacă voim deci să aflăm și să cunoaștem adevărul fără amăgire, să căutăm să avem numai lucrarea din inimă cu totul fără chip și fără formă și să nu oglindim în noi, prin nălucire, nici o formă și nici un chip socotite ale

sfinților, nici să privim lumini (căci amăgirea obișnuiește mai ales la început să înșele mintea celor necercați cu asemenea năluciri mincinoase). Ci să ne sârguim să avem în inimă numai lucrarea rugăciunii, care încălzește mintea și o veselește și aprinde sufletul spre dragostea negrăită a lui Dumnezeu și a oamenilor (Sf. Grigorie Sinaitul, *Alte capete*, 3).

20. Cel ce nu cunoaște adevărul, acela nu poate nici să creadă cu adevărat. Căci cunoștința premerge după fire credinței. Cele spuse de Scriptură n-au fost spuse numai ca să le înțelegem, ci ca să le și facem (Isihie Sinaitul, *Cuvânt despre trezvie și virtute*, I, 60).

ADORARE

21. Închinarea este cinstirea cu credință a lui Dumnezeu, iar slujirea este servirea prin fapte. Această închinare, adică credință, mutând-o oamenii spre făptură, au cinstit-o pe ea în loc să cinstească pe Făcătorul, crezând dracilor, cărora le-au și slujit, servindu-le prin faptele lor rele. Noi, însă, cinstind pe Dumnezeu prin credința în El, să ne silim să-i aducem și slujire curată, iar aceasta este viața desăvârșită prin virtuți (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Răspunsuri către Talasie*, 14).

AFECTE

22. Să băgăm numai de seamă: îmboldirile cele firești ale trupului se văd nu numai la copii, în care nu este încă cunoștința binelui și a răului, ci și la pruncii cei prea mici și sugari care nici urmă de plăcere nu au în ei, însă îmboldirea firească arată că o au. De asemenea observăm la prunci și acul mâniei, când îi vedem porniți asupra celui ce i-au necăjit. Iar acestea le zic nu ocărând firea ca pricină a păcatului (să nu fie), ci ca să arăt că mânia și pofta au fost împreunate cu firea omului de către însuși Ziditorul cu un scop bun, dar prin trândăvie alunecă din cele firești ale trupului în cele afară de fire. De fapt, îmboldirea trupului a fost lăsată de Ziditorul spre nașterea de prunci și spre continuarea neamului omenesc prin coborâre unii de la alții, nu spre curvie. Asemenea și imboldul mâniei s-a semănat în noi spre

mântuire, ca să ne mâniem asupra păcatului, nu ca să ne înfuriem asupra aproapelui. Prin urmare nu firea în sine e păcătoasă, chiar dacă o folosim noi rău. Sau vom învinovăți pe Ziditor? Oare cel ce a dat fierul spre o întrebuințare necesară și folositoare e vinovat, dacă cel ce l-a primit îl folosește pentru ucidere? (Sf. Ioan Casian, *Despre cele opt gânduri ale răutății*, III, *Despre iubirea de argint*)

23. Sărac este cel ce s-a lepădat de toate avuțiile și nu mai are nimic pe pământ afară de trup; iar de acesta nu-l mai leagă nici o afecțiune, ci toată grija de sine a încredințat-o lui Dumnezeu și creștinilor evlavioși (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 2, 88).

24. Afectele acestea, ca și celelalte, nu au fost create la început împreună cu firea oamenilor. Căci altfel ar intra în definiția firii. Spun, învățând de la marele Grigorie de Nyssa, că ele odrăslesc în fire, după ce au pătruns în partea cea mai puțin rațională a ei, din pricina căderii din starea de desăvârșire. Prin ele, în loc de chipul dumnezeiesc și fericit, îndată după călcarea poruncii s-a făcut în om străvezie și vădită asemănarea cu dobitoacele necuvântătoare. Căci trebuia, după ce s-a acoperit demnitatea rațiunii, ca firea oamenilor să fie chinuită pe dreptate de trăsăturile iraționalității (dobitociei) la care a fost atrasă prin voia ei, Dumnezeu rânduind prea înțelept, ca omul în felul acesta să vină la conștiința măreției sale de ființă rațională (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Răspunsuri către Talasie*, 1).

25. Iar dacă Scriptura vorbește de vreun afect de acesta la Dumnezeu sau la sfinți, o face în ce privește pe Dumnezeu pentru înțelegerea noastră, exprimând prin afectele noastre faptele mântuitoare și binefăcătoare ale Providenței; iar în ce privește pe sfinți, întrucât nu se pot exprima raporturile lor spirituale cu Dumnezeu și dispozițiile lor prin grai omenesc, fără afectele cunoscute firii (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Răspunsuri către Talasie. Scolii*).

AJUTOR

26. Când un om folosește pe altul prin cuvinte sau fapte, să știe amândoi că e de față harul lui Dumnezeu. Iar cel ce nu înțelege aceasta va fi stăpânit de cel ce înțelege (Marcu Ascetul, *Despre legea duhovnicească, în 200 de capete*, 74).

27. Numai cine a cunoscut slăbiciunea firii omenești a făcut experiența puterii dumnezeiești. Iar unul ca acesta izbutind prin ea în unele lucruri, iar în altele silindu-se să izbutească, nu va disprețui niciodată pe nici un om (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 2, 39).

ALEGERE

28. Iar dacă nu cunoaște cineva care voie și care cugetare trebuie să o părăsească, să probeze tot lucrul și toată cugetarea, prin depărtarea și înfrânarea de la ele, și să vadă ce nemulțumire îi aduc; și dacă, împlinindu-se, îi aduc plăcere, iar neîmplinindu-se, durere, să știe că sunt rele și că e dator să le disprețuiască înainte de a zăbovi în jurul lor și să se ostenească a le birui când simte asaltul lor. Aceasta o zic despre tot lucrul și tot gândul fără de care putem trăi trupește și bine plăcea lui Dumnezeu (Petru Damaschin, *Învățături duhovnicești*, I, 1).

29. Dumnezeu le-a dat tuturor putere să se facă fiii lui Dumnezeu, prin păzirea poruncilor dumnezeiești. Mai bine-zis, aceste porunci și harul dumnezeiesc ne păzesc pe noi. Fiindcă fără harul Lui nu putem să le împlinim nici pe ele. Și nu avem ce să-i aducem Lui decât credința și alegerea liberă, ținând toate dogmele cele drepte, prin credință tare și auzire și urmărind lucrarea în chip neîmprăștiat, ca lecțiile de la școală, învățând astfel cu lucrul, cu toată grija, cele șapte fapte mai sus pomenite (Petru Damaschin, *Învățături duhovnicești*, I, 1).

30. Căci deprinderea preface firea și schimbă lucrarea liberei alegeri (Sf. Grigorie Sinaitul, *Capete foarte folositoare în acrostih*, 123).

ALEGORIE

31. Că ceea ce înfățișează Scriptura nu este istorie e vădit din textul însuși; căci cum ar fi putut avea regele ca paznic o femeie, când trebuia să fie păzit de o mulțime de ostași și să aibă în jurul lui toată pompa ce se cuvine unui rege? Sau cum ar fi putut să fie atât de lipsit, ca să pună tocmai pe această paznică să aleagă boabe de grâu? Dar adeseori în istorie se amestecă lucruri cu neputință de primit, pentru a se indica adevărul unor înțelesuri mai înalte. Căci mintea fiecăruia, asemenea unui rege, petrece undeva înăuntru, având ca paznică a simțurilor cugetarea. Când aceasta se dedă grijilor trupești (a alege boabe de grâu e lucru trupesc), cu ușurință se strecoară dușmanii și omoară mintea (Nil Ascetul, *Cuvânt trebuincios și folositor*, 16).

32. Alegoria se folosește de lucruri neînsuflețite, ca munți, dealuri, pomi și celelalte. Tropii de mădularele noastre, cum sunt capul, ochii și celelalte. Căci tropul înseamnă schimbare (πρέπεσυαι) (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Întrebări, nedumeriri și răspunsuri*, 8).

AMĂGIRE

33. Amăgirea, marea dușmană a adevărului, atrage azi pe oameni spre pierzanie. Ea naște neștiința întunericului, care s-a întipărit în sufletele celor leneși, înstrăinându-i de Dumnezeu. Aceștia susțin că nu este Dumnezeu, Cel ce ne-a născut pe noi din nou și ne-a luminat sau Îl cred și Îl cunosc numai prin cuvântul simplu și nu cu lucrarea sau spun că S-a arătat numai celor de demult, nu și nouă. Ei hulesc credința în Dumnezeu, socotind mărturiile Scripturii despre Dumnezeu simplă părere și tăgăduiesc evlavia ce urmează din cunoștința Lui. Citesc Scripturile numai trupește, ca să nu zic iudaicește, și de aceea tăgăduiesc învierea sufletului, dorind să locuiască în chip inconștient în morminte. Amăgirea aceasta are ca pricini aceste trei patimi: necredința, viclenia și trândavia (Sf. Grigorie Sinaitul, *Capete foarte folositoare în acrostih*, 135).

34. Lucrarea amăgirii este aprinderea păcatului, care încălzește sufletul cu voluptatea și trezește cu furie în mișcarea trupului pofta spre împreunare a trupurilor. Ea este lipsită de orice calitate bună și de orice rânduială, după Sfântul Diadoh, aducând o bucurie dobitocească, părere de sine, tulburare, veselie josnică nesăturată, sporind pofta spre plăcere (Sf. Grigorie Sinaitul, *Alte capete*, 10).

35. Fiecare are cunoștința și puterea spre deosebire, fie de la fire, fie prin cercare, fie din învățătură. Dar nu o au toți pe cea a Duhului. De aceea a zis înțeleptul Isus al lui Sirah: „Cei ce sunt în pace cu tine, să fie mulți, dar sfătuitorii tăi, unul dintr-o mie" (Înțel. Sir. 6, 6). însă nu puțină osteneală se cere pentru a afla un povățuitor care să nu greșească, nici în lucruri, nici în cuvinte, nici în cugetări. Iar semnul că nu greșește nu este altul decât să aibă mărturia Scripturii în ceea ce face și cugetă și să fie cumpătat în ceea ce cugetă. Căci nu puțină nevoință se cere pentru a ajunge cineva în chip învederat la adevăr și a se curăți de toate cele potrivnice harului. Fiindcă și diavolul obișnuiește să-și arate, mai ales în cei începători, amăgirea lui sub chipul adevărului și să dea îndemnurilor lui rele înfățișarea unor sfaturi duhovnicești (Sf. Grigorie Sinaitul, *Alte 6 capete*, 6).

36. Iar cunoscătorul nu trebuie să-și fixeze un înțeles al său, ci să voiască să aibă totdeauna mărturie Sfânta Scriptură sau firea lucrului. O cunoștință care nu le are pe acestea nu e cunoștință adevărată, ci vedenie și amăgire (Petru Damaschin, *Învățături duhovnicești*, I, 24).

37. E de trebuință să vorbim, după putere, și despre amăgire, care este multora o cursă foarte vicleană și născocitoare, greu de cunoscut și de pătruns. Amăgirea, zice, se arată sau mai bine zis vine asupra omului în două feluri: prin nălucire și prin luare în stăpânire, deși își are un singur început și o singură pricină: mândria. Cea dintâi este început celei de a două. Iar cea de a două este început celei de a treia, prin ieșirea din minți. Căci începutul vederii prin nălucire este părerea de sine, care face să fie închipuit Dumnezeu ca o anumită formă. Din aceasta urmează amăgirea prin nălucire spre înșelare; iar din aceasta se naște hula. Deodată cu aceasta,

amăgirea prin nălucire naște frica de arătări ciudate în vreme de veghe și în somn, pe care o numesc unii spaimă și tremurare a sufletelor. Deci mândriei îi urmează amăgirea; amăgirii, hulirea; hulirii, frica; fricii, tremurarea; iar tremurării, ieșirea din minți (nebunia) (Sf. Grigorie Sinaitul, *Capete foarte folositoare în acrostih*, 131).

38. Am lungi vorba multă vreme istorisind și amăgirea unuia din Mesopotamia, care, cu toate că a dovedit o așa de mare înfrânare încât a stat mulți ani încuiat în chilia sa, în cele din urmă a fost batjocorit cu diavolești descoperiri și visuri, încât după așa de mari osteneli și virtuți, cu care a întrecut pe toți monahii ce petreceau acolo, a căzut în iudaism și a primit tăierea împrejur. Căci vrând diavolul să-l înșele, îi arăta de multe ori visuri aievea, ca prin acestea să-l facă să primească ușor rătăcirea, la care voia să-l aducă. Astfel i-a arătat într-o noapte neamul creștinilor în frunte cu Apostolii și cu mucenicii, întunecat, acoperit de toată rușinea și prăpădit de jale și întristare, iar într-altă parte, dimpotrivă, norodul jidovesc, cu Moise și Proorocii, învăluit în lumină strălucitoare și petrecând în bucurie și fericire. Deci l-a sfătuit amăgitorul că de vrea să aibă parte de fericirea și bucuria norodului jidovesc, să primească tăierea împrejur, iar el lăsându-se amăgit, a făcut așa (Sf. Ioan Casian, *Despre cele opt gânduri ale răutății. Cuvânt plin de folos*).

39. Iar a avea vreo figură sau vreo culoare sau vreun gând în vremea rugăciunii, nu e un lucru bun, ci mai degrabă foarte păgubitor. Căci mintea trebuie să fie în locul lui Dumnezeu, cum a arătăt Sfântul Nil, pornind de la cuvântul Psaltirii: „Și s-a făcut în pace locul lui”. Iar pacea înseamnă a nu avea nici un gând bun sau rău, „fiindcă – zice acela – dacă mintea se simte pe sine, nu mai este numai în Dumnezeu, ci și în sine însăși”. Și cel ce zice că este numai cu Dumnezeu, trebuie să fie fără chip, fără culoare, fără formă și neîmprăștiat. Iar ce este afară de aceasta este amăgire drăcească (Petru Damaschin, *Învățături duhovnicești*, I, 9).

40. Cei mai mulți cinstesc ca nepătimitori și ca sfinți pe cei ce simulează virtutea, și altceva arată în pielea obrazului, și altceva sunt după

omul din lăuntru, și anume plini de toată nedreptatea, pizma, viclenia și răul miros al plăcerilor. Ei socotesc așa, pentru că nu au ochiul sufletului curățit, nici nu sunt în stare să-i cunoască pe aceia din roadele lor. Iar pe cei ce petrec în evlavie și virtute și în nerăutatea inimii, care sunt sfinți cu adevărat, îi socotesc, în chip greșit, ca pe oamenii de rând, și trec pe lângă ei disprețuindu-i și îi țin de nimic (Sf. Simeon Noul Teolog, *Cele 225 de capete teologice și practice*, 152).

41. Cei trufași la cuget și bolnavi de mândria diavolului se întorc de la cel ce vorbește în Duhul Sfânt, socotindu-l trufaș la cuget și mândru. Căci cuvintele lui mai degrabă îi pleznesc decât îi străpung. Dar pe cel ce boscorodește din burtă și din fițuici și îi minte cu privire la mântuirea lor, îl laudă și îl primesc. Astfel, nu este nimeni între unii ca aceștia care să poată deosebi și vedea lucrul bine și așa cum este (Sf. Simeon Noul Teolog, *Cele 225 de capete teologice și practice*, 154).

42. Felul acesta al amăgirii prin nălucire este cel dintâi. Iar al doilea, cel prin lucrare, este acesta: el își are începutul în iubirea de plăcere, născută din poftă, zice-se, firească. Din plăcere se naște desfrânarea necurățiilor negrăite. Iar aceasta, aprinzând toată firea și tulburând cugetarea prin împreunarea cu chipurile celor dorite, scoate mintea din sine, făcând-o prin beția lucrării arzătoare să aiureze și să facă proorocii mincinoase, susținând că s-a împărtășit de vederile unor sfinți și de cuvintele acelora, ca și când acestea s-ar descoperi printr-o minte care e beată până la săturare de patimă și și-a schimbat felul de a fi, îndrăcindu-se. Pe unii ca aceștia ducându-i de nas cei din lume, prin înșelăciunea amăgirii, îi numesc „suflete” (spirite?). Ei șed pe lângă mormintele unor sfinți și se socotesc insuflați și mișcați de ei și siliți să vestească oamenilor cele privitoare la ei. Dar trebuie să-i numim mai degrabă îndrăciți și rătăciți și robiți amăgirii, și nu prooroci și prevestitori ale celor prezente și viitoare. Căci însuși dracul desfrânării, întunecând cugetarea lor prin văpaia voluptății, îi scoate din minți, nălucindu-le[4] pe anumiți sfinți și convorbiri cu ei și arătându-le vederi. Uneori înșiși dracii li se arată ca să-i tulbure,

înfricoșându-i. Căci legându-i la jugul lui Veliar, se grăbește să-i împingă spre aiureală, ca să-i aibă predați lui până la moarte și să-i trimită la osândă veșnică (Sf. Grigorie Sinaitul, *Capete foarte folositoare în acrostih*, 131).

43. Trebuie știut că amăgirea are trei pricini de obște prin care vine asupra oamenilor: mândria, pizma dracilor și îngăduința povățuitoare (a lui Dumnezeu). Iar pricinile primelor sunt: mândria, ușurătatea, pizma, sporirea; iar a îngăduinței povățuitoare, viețuirea păcătoasă. Amăgirea din pizmă și din părerea de sine își află grabnică tămăduire, mai ales când omul se smerește. Dar lăsarea pe mâna satanei spre pedeapsă povățuitoare din pricina păcatului, adeseori o îngăduie Dumnezeu până la moarte spre curățire. Uneori îi lasă să fie chinuiți spre mântuire chiar și pe cei fără vină. Dar trebuie știut că și însuși dracul părerii de sine face preziceri în cei ce nu sunt cu luare-aminte la inima lor (Sf. Grigorie Sinaitul, *Capete foarte folositoare în acrostih*, 132).

44. Mulți dintre monahi nu cunosc amăgirea minții ce le vine de la draci. Se îndeletnicesc cu făptuirea, neavând grijă de minte. Fiind simpli și neformați, plutesc în viață fără să guste, socot, curăția inimii, ignorând cu totul întunericul patimilor dinăuntru. Drept aceea toți câți nu cunosc lupta de care vorbește Pavel, și nu sunt îmbibați de bine prin cercare, socotesc căderi numai păcatele cu lucrul, neluând în seama înfrângerile și biruințele cu gândul. Deoarece nici privirea nu le poate vedea, fiind tăinuite și cunoscute numai de Dumnezeu, Conducătorul luptei și conștiinței celui ce luptă. Acestora socot că li s-a spus cuvântul din Scriptură: „Și au spus pace, dar nu era pace”. Deci sunt între frați, din simplitate, unii de felul acesta. Ei doresc și se silesc cât pot să se ferească de faptele rele cu lucrul. Dar în cei ce au dorința să-și curețe vederea sufletului e o altă lucrare a lui Hristos și o altă taină (Filotei Sinaitul, *Capete despre trezvie*, 37).

AMINTIREA DE DUMNEZEU

45. Adu-Ți aminte de Dumnezeu în toată vremea și-și va aduce și El aminte când vei cădea în cele rele (*Sf. Isaac Sirul, Cuvinte despre nevoință*).

46. Aducerea aminte de Dumnezeu face să se nască în inimă osteneala și durerea pentru cinstirea lui; și tot cel ce uită de Dumnezeu caută plăcerea și fuge de durere (Marcu Ascetul, *Despre cei ce-și închipuie că se îndreptează din fapte*, 131).

47. Dacă vrei să-ți amintești neîncetat de Dumnezeu, nu respinge necazurile ca nedrepte, ci rabdă-le ca pe unele ce vin după dreptate. Căci răbdarea lor trezește și înviorează amintirea prin fiecare întâmplare. Iar respingerea lor micșorează durerea și osteneala spirituală a inimii și prin aceasta produce uitarea (Marcu Ascetul, *Despre cei ce-și închipuie că se îndreptează din fapte*, 134).

AMINTIREA MORȚII

48. Cel ce are moartea aproape în așteptarea lui nu păcătuiește mult. Dar cel ce o așteaptă după mult timp, se va împleti în multe păcate (Isaia Pustnicul, *29 de cuvinte*, XVI, 6).

49. Când primești închipuirea vreunei plăceri, păzește-te ca să nu fii răpit îndată de ea, ci ridicându-te o clipă mai presus de aceasta, adu-ți aminte de moarte și gândește-te că e mai bine să te știi că ai biruit această amăgire a plăcerii (Sf. Antonie cel Mare, *Învățături despre viața morală a oamenilor și despre buna purtare, în 170 de capete*, 167).

50. Așezându-te în chilia ta, adună-ți mintea și gândește-te la ceasul morții. Privește atunci la moartea trupului, înțelege întâmplarea, ia-ți osteneala și disprețuiește deșertăciunea din lumea aceasta, atât a plăcerii, cât și a străduinței, ca să poți să rămâi nestrămutat în aceeași hotărâre a liniștii și să nu slăbești. Mută-ți gândul și la starea cea din iad, gândește-te cum se chinuiesc sufletele acolo, în ce tăcere prea amară? Sau în ce cumplită suspinare? În ce mare spaimă și frământare? Sau în ce așteptare? Gândește-te la durerea sufletului cea neîncetată, la lacrimile sufletești fără sfârșit. Mută-ți apoi gândul la ziua învierii și la înfățișarea înaintea lui Dumnezeu, închipuiește-ți scaunul acela înfricoșat și cutremurător. Adu la mijloc cele ce așteaptă pe păcătoși: Rușinea înaintea lui Dumnezeu, a lui

Hristos însuși, a îngerilor, a Arhanghelilor, a Stăpâniilor și a tuturor oamenilor, toate muncile, focul cel veșnic, viermele cel neadormit, șarpele cel mare, întunericul și peste toate acestea plângerea și scrâșnirea dinților, spaimele, chinurile. Gândește-te apoi și la bunătățile ce îi așteaptă pe drepți: îndrăznirea cea către Dumnezeu Tatăl și către Iisus Hristos, către îngeri, Arhangheli, Stăpânii, împreună cu tot poporul Împărăției și cu darurile ei: bucuria și fericirea. Adu în tine amintirea acestora amândouă și plângi și suspină pentru soarta păcătoșilor, îmbracă vederea ta cu lacrimi de frică să nu fii și tu printre dânșii. Iar de bunătățile ce așteaptă pe drepți bucură-te și te veselește. Sârguiește-te să te învrednicești de partea acestora și să te izbăvești de osânda acelora. Să nu uiți de acestea, fie că te afli în chilie, fie afară și nicidecum să nu lepezi pomenirea aceasta dinaintea ta, ca cel puțin printr-aceasta să scapi de gândurile spurcate și păgubitoare (Evagrie Monahul, *Schiță monahicească*, 9).

51. Așa trebuie să se poarte totdeauna monahul ca și când ar avea să moară mâine; și iarăși așa să se folosească de trup, ca și când ar avea să trăiască mulți ani. Aceasta pe de o parte taie gândurile trândăviei și face pe monah mai sârguincios, iar pe de altă parte păzește trupul sănătos și în aceeași înfrânare (Evagrie Monahul, *Capetele despre trezvie*, 1).

52. Iar la urma tuturor, având în fiecare zi în față icoana morții, care nu știm când poate veni, să ne păzim pe noi înșine de mânie și să știm că n-avem nici un folos nici de neprihănire, nici de lepădarea de cele pământești, nici de posturi și privegheri, căci de vom fi stăpâniți de mânie și ură, vinovați vom fi judecății (Sf. Ioan Casian, *Despre cele opt gânduri ale răutății*, IV, *Despre mânie*).

53. Dacă, în vreme ce te rogi, te copleșește trândăvia sau ești supărat în diferite chipuri de păcat, adu-ți aminte de moarte și de muncile înfricoșate. Dar e mai bine să te lipești de Dumnezeu prin rugăciune și nădejde, decât să te gândești la lucruri dinafară, chiar dacă sunt de folos (Marcu Ascetul, *Despre cei ce-și închipuie că se îndreptează din fapte*, 38).

54. De asemenea mă rog pentru cei ce au plecat de la noi, ca să dobândească mântuire și ca să-mi aduc aminte de moarte. Căci este un semn al iubirii a mă ruga pentru toți și a cere rugăciunea tuturor (Petru Damaschin, *Învățături duhovnicești*, I, 38).

55. Credința în Hristos, Adevăratul Dumnezeu, naște dorința după cele bune și frica de chinuri. Iar dorința celor mai înalte și frica de chinuri, aduce păzirea întocmai a poruncilor. Păzirea întocmai a poruncilor învață pe creștini să-și cunoască neputința lor. Iar cunoașterea neputinței noastre adevărate naște aducerea aminte de moarte. Cel ce și-a făcut-o pe aceasta însoțitoare de viață va caută cu osteneală să afle ce soartă va avea după ieșirea și plecarea din viața aceasta. Iar cel ce se străduiește să cunoască cele viitoare e dator, întâi de toate, să se lipsească de cele de acum (Sf. Simeon Noul Teolog, *Cele 225 de capete teologice și practice*, 13).

56. Precum este acoperământul așezat peste ochi, așa sunt gândurile lumești și amintirile vieții așezate pe minte sau pe ochiul sufletului. Câtă vreme deci vor fi lăsate acolo, nu vom vedea. Dar când vor fi ridicate prin aducerea aminte de moarte, vom vedea limpede lumina cea adevărată „care luminează pe tot omul ce vine în lume” (Ioan I, 9) (Sf. Simeon Noul Teolog, *Cele 225 de capete teologice și practice*, 39).

57. Cel ce poartă în sine frica morții are silă de toată mâncarea, băutura și podoaba hainelor. El nu mănâncă pâinea și nu bea apa cu plăcere, ci împlinește trebuința trupului atâta numai cât ajunge pentru a trăi. Acela va lepada toată voia sa și se va face rob tuturor, nedeosebind între cele poruncite (Sf. Simeon Noul Teolog, *Cele 225 de capete teologice și practice*, 143).

58. Pedagog bun și al sufletului și al trupului este pomenirea neîncetată a morții, prin care, trecând peste toate cele de până atunci, să privim de acum la ea însăși mereu, la patul pe care vom sta așezați în preajma morții, și la celelalte (Isihie Sinaitul, *Cuvânt despre trezvie și virtute*, I, 94).

59. Unește cu răsuflarea nării trezvia și numele lui Iisus sau gândul neuitat la moarte și smerenia. Căci amândouă sunt de mare folos (Isihie Sinaitul, *Cuvânt despre trezvie și virtute*, II, 87).

60. Cea dintâi poartă care duce la Ierusalimul mintal (inteligibil), la atenția minții, este tăcerea gurii întru cunoștință, chiar dacă mintea încă nu s-a liniștit. A doua este înfrânarea cu măsură de la mâncări și băuturi. A treia, care curățește mintea și trupul, este amintirea și gândul neîncetat al morții (Filotei Sinaitul, *Capete despre trezvie*, 6).

61. Cei ce ne îngrijim de străjuirea minții întru Domnul avem trebuință de multă smerenie, întâi către Dumnezeu apoi către oameni. În tot chipul și din toate părțile suntem datori să ne frângem inima, căutând tot ceea ce o umilește. Iar inima o frânge și o smerește amintirea vieții noastre celei dintâi în lume, dacă o facem cu de-amănuntul. Amintirea tuturor păcatelor din pruncie, privite din nou de minte după chipul lor (afară de cele trupești, căci amintirea acestora este vătămătoare), umilește și naște lacrimi și ne mișcă spre mulțumire către Dumnezeu din toată inima. Asemenea și amintirea neîncetată și vie a morții. Aceasta naște și plâns, amestecat cu oarecare dulceață și bucurie, precum naște și trezvia minții. Puternic umilește cugetul și ne face să vedem pământul și pomenirea patimilor Domnului nostru Iisus Hristos, privite și ele de amintire după chipul lor. Ele de asemenea pricinuiesc lacrimi. Pe lângă acestea, mai umilesc[5] sufletul și multele binefaceri ale lui Dumnezeu, cele către noi, numărate și privite după felul lor, o dată ce lupta noastră este împotriva dracilor mândri (Filotei Sinaitul, *Capete despre trezvie*, 13).

62. Cel ce-și răscumpără viața sa bine, îndeletnicindu-se cu gândul și cu pomenirea morții și furându-și cu înțelepciune mintea de la patimi, obișnuiește să vadă îndată venirea momelilor drăcești, mai ager decât acela care s-a hotărât să petreacă fără gândul morții. Acesta vrând să-și curățească inima numai de dragul cunoștinței și nemântuind-o printr-un gând întristător, închipuindu-și uneori că-și stăpânește prin dibăcie toate patimile pierzătoare, este legat, fără să știe, de cea mai rea decât toate și cade

adeseori, neavând pe Dumnezeu, în mândrie. Acesta trebuie să vegheze cu tărie, ca nu cumva, înfumurându-se, să-și piardă mințile. Căci, precum zice Pavel, sufletele care adună cunoștințele de ici de colo obișnuiesc să se trufească față de cei pe care îi socotesc mai mici. În sufletele acestea cred că nu se află nici măcar scânteie din dragostea ziditoare. Iar cel ce cugetă cu zăbovire la moarte, văzând năvălirile dracilor mai ager decât cel ce face altfel, le aruncă, izgonindu-le (Filotei Sinaitul, *Capete despre trezvie*, 21).

63. Pedepsește-ți sufletul cu gândul morții și cu pomenirea lui Iisus Hristos adună-ți mintea împrăștiată (Filotei Sinaitul, *Capete despre trezvie*, 27).

64. Șezând în chilia ta, să nu faci lucrul tău fără judecată și plin de lene. Căci cel ce călătorește fără țintă se va osteni în deșert. Ci ține-te de lucrarea cea bună: adună-ți mintea, ține mereu înaintea ochilor ceasul din urmă al morții, adu-ți aminte de deșertăciunea lumii, cât de înșelătoare, de neputincioasă și fără de preț este, cugetă la înfricoșata dare de seamă, cum au să înfățișeze dușmănoșii purtători de catastife faptele noastre, cuvintele, gândurile pe care ei ni le-au strecurat în minte, iar noi le-am primit. Adu-ți aminte și de muncile iadului și cum stau acolo închise sufletele, amintește-ți și de acea mare și înfricoșată zi, adică de învierea cea de obște și de înfățișarea înaintea lui Dumnezeu, de cea din urmă hotărâre a Judecătorului care nu greșește. Gândește-te la osânda care va pune stăpânire pe păcătoși, la rușinea, la mustrarea conștiinței, la scoaterea afară de la Dumnezeu și la aruncarea în focul cel veșnic, la viermele care nu moare, la întunericul cel neluminat, unde este plângerea și scrâșnirea dinților. La acestea și la toate celelalte chinuri gândindu-te, să nu lipsești a-ți uda obrajii, haina, locul unde ședzi cu șiroaie de lacrimi, căci cu asemenea gânduri am văzut pe mulți dobândind mare mulțime de lacrimi și curățindu-și în chip minunat toate puterile sufletului (Sf. Teodor al Edesei, *Una sută capete foarte folositoare*, 57).

65. Nu vei putea să-ți ridici mintea mai sus de trupuri, de bani și de pofta mâncărilor ce nu sunt de neapărată trebuință, de nu o vei introduce în

țara curată a dreptăților, în care izvorăște amintirea morții și a lui Dumnezeu, care șterge din inima pământească orice chip al poftei (Ilie Ecdicul, *Cugetări din sentințele înțelepților*, 120).

AMINTIREA PĂCATELOR

66. Sunt multe lucrările minții, care pot să ne aducă darul bun al smeritei cugetări, dacă vom fi cu grijă la mântuirea noastră. De pildă, amintirea păcatelor cu cuvântul, cu fapta și cu gândul și alte multe ajută la sporirea smeritei cugetări, dacă sunt adunate în contemplație (Isihie Sinaitul, *Cuvânt despre trezvie şi virtute*, I, 64).

67. Căci sufletul, îndurerat de întâmplări triste și străpuns de amintirea păcatelor de mai înainte, se face mort pentru lume și lumea se face moartă pentru el, adică patimile trupului se fac nelucrătoare, precum și omul pentru patimi. Fiindcă omul care s-a lepădat de lume și s-a lipit de Hristos și se îndeletnicește cu liniștirea iubește pe Dumnezeu, păzește chipul și îmbogățește asemănarea (Despre Avva Filimon. *Cuvânt foarte folositor*, 21).

68. Vrăjmașul vieții noastre, diavolul, micșorează păcatele noastre prin multe gânduri, și adeseori le acoperă cu uitarea, ca micșorându-ne ostenelile să nu ne mai gândim la plânsul pentru greșeli. Noi însă, fraților, să nu uităm de greșelile noastre, chiar dacă ni se pare că prin pocăință ni s-au iertat. Ci să ne amintim necontenit de păcate și să nu încetăm a plânge pentru ele; ca să câștigăm smerenia ca soție bună și să scăpăm de cursele slavei deșarte și ale mândriei (Sf. Teodor al Edesei, *Una sută capete foarte folositoare*, 72).

AMINTIRI

69. Iuțimea e tulburată de amintirile pătimașe ale celor ce ne-au supărat. Iar pricina acestora este iubirea de plăcere, slava deșartă și iubirea de cele materiale. Căci pentru acestea se supără cel pătimaș, fie că le-a pierdut, fie că nu le-a dobândit (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 3, 20).

70. Se cuvine deci ca cel ce se nevoiește să nu se gândească niciodată la pomi cu ramuri bogate și umbroase, la izvoare cu ape curgătoare, la grădini felurite și înflorite, la case împodobite și la petreceri cu rudeniile; de asemenea să nu-și amintească de ospețele care s-ar întâmpla la praznice, ci să se folosească numai de cele strict trebuincioase cu toată mulțumirea, iar încolo să socotească viața ca o cale străină, pustie de orice plăcere trupească. Căci numai strâmtorând astfel cugetarea noastră, o vom îndrepta întreagă pe urmele vieții veșnice (Diadoh al Foticeei, *Cuvânt ascetic despre viața morală*).

71. Când vom începe însă să împlinim cu râvnă fierbinte poruncile lui Dumnezeu, harul, luminând toate simțurile noastre printr-o adâncă simțire, va arde pe de o parte amintirile noastre, iar pe de alta, îndulcind inima noastră cu pacea unei iubiri statornice, ne va face să izvorâm gânduri duhovnicești, nu după trup. Iar aceasta se întâmplă foarte des celor ce s-au apropiat de desăvârșire, având în inimă neîntreruptă pomenirea Domnului (Diadoh al Foticeei, *Cuvânt ascetic despre viața morală*).

72. Dacă amintirea bunătăților înnoiește în noi virtutea când cugetăm la acestea, e vădit că și amintirea desfrânării înnoiește în cugetarea noastră o poftă urâtă, când ne amintim de ea. Pentru că amintirea fiecăreia din acestea ne întipărește chipul deosebit al faptelor și aduce în cugetarea noastră și ne arată, ca și cu degetul, fie urâțenia gândurilor noastre, fie înălțimea viețuirii noastre, întărind în noi înțelesurile și pornirile, fie ale celor de-a dreapta, fie ale celor de-a stânga; și ne aflăm gândind la ele în ascunsul minții noastre. Și în cugetarea minții noastre ia chip un fel sau altul al viețuirii noastre și astfel ne vedem pururea pe noi înșine. Așadar, nu numai cugetarea ne vatămă pe noi, ci și vederea noastră sufletească și amintirea care le pricinuiește pe acestea (Sf. Isaac Sirul, *Cuvinte despre nevoință*, XXXIII).

73. Mai întâi amintirea aduce gândul simplu în minte; acesta zăbovind, se stârnește patima. Aceasta, la rândul ei, nefiind scoasă afară, încovoaie mintea la învoire; întâmplându-se aceasta, se ajunge, în sfârșit, la păcatul cu

fapta (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 1, 84).

74. Supărarea este împletită cu amintirea răului. Prin urmare când mintea va oglindi fața fratelui cu supărare, vădit este că-și amintește răul de la el. „Iar căile celor ce țin minte răul duc spre moarte", fiindcă „tot cel ce ține minte răul e nelegiuit" (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 3, 89).

75. Dacă îți amintești de răul de la cineva, roagă-te pentru el și vei opri patima din mișcare, despărțind, prin rugăciune, supărarea de amintirea răului ce ți l-a făcut. Iar devenind iubitor de oameni, vei șterge cu totul patima din suflet. Dacă însă altul ține minte răul de la tine, fii îndatoritor și smerit față de el și stai cu dragoste în preajma lui și-l vei izbăvi de patima lui (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 3, 90).

76. Nu aminti în vreme de pace cele spuse de fratele tău în vreme de supărare, fie că au fost spuse acele lucruri supărătoare în fața ta, fie că au fost spuse către altul, iar tu le-ai auzit după aceea. Aceasta pentru ca nu cumva, stăruind în ținerea de minte a răului, să te întorci la ura pierzătoare a fratelui (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 4, 34).

77. Curățește-ți mintea de mânie, de amintirea răului și de gândurile urâte. Și atunci vei putea cunoaște sălășluirea lui Hristos (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 4, 76).

78. Păstrând, zice, cineva amintirea vieții sfinților, prin imitare, leapădă moartea adusă de patimi și primește viața adusă de virtuți (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Răspunsuri către Talasie*, 37).

79. Tămăduirea amintirii este întoarcerea de la amintirea rea, născătoare de gânduri stricătoare, la starea ei simplă de la început. Căci neascultarea, unealta păcatului, nu a stricat numai amintirea simplă a sufletului față de bine, ci și toate puterile lui, întunecând dorințele firești ce

tindeau spre virtute. Dar amintirea o tămăduiește, ridicând-o de la starea contrară firii, la cea mai presus de fire, în mod principal, pomenirea stăruitoare a lui Dumnezeu, întărită prin rugăciune și străbătută de Duhul (Sf. Grigorie Sinaitul, *Capete foarte folositoare în acrostih*, 61).

80. Amintirea răului este o lepră a sufletului; și i se întâmplă aceasta din necinstiri, din pagubă sau din bănuiala gândurilor (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte*, III, 46).

ANALIZĂ DUHOVNICEASCĂ

81. Căci precum icoana pâinii zăbovește în cel flămând din pricina foamei sale și icoana apei din pricina setei, tot așa și ideea avuției și a banilor stăruiește din pricina lăcomiei, iar înțelesurile gândurilor rușinoase ce se nasc din bucate zăbovesc din pricina patimilor noastre. Același lucru se întâmplă și în cazul gândurilor slavei deșarte și al altor gânduri. Iar minții înecate în astfel de gânduri îi este cu neputință să stea înaintea lui Dumnezeu și să primească cununa dreptății (Evagrie Monahul, *Capete despre deosebirea patimilor și a gândurilor*, 22).

82. Când vrei să descurci un lucru încurcat, caută în privința lui ce place lui Dumnezeu, și vei afla dezlegarea folositoare (Marcu Ascetul, *Despre cei ce-și închipuie că se îndreptează din fapte*).

83. Starea din afară a feței obișnuiește să se schimbe împreună cu starea din lăuntru a sufletului. Căci chipul feței arată lucrarea pe care o are mișcarea minții lui, făcând-o cunoscută celor ce privesc starea lui lăuntrică. Acest chip al feței potrivindu-se și schimbându-se împreună cu cele ce se lucrează în gând, uneori se arată luminos, când inima se veselește de urcușurile ei spre Dumnezeu prin cugetările bune; alteori se arată posomorât și întunecat, când inima e înăsprită de gânduri necuvenite. Căci cel stăpânit de diferite gânduri nu se poate ascunde de cei ce au simțurile sufletului deprinse să vadă. În unele cazuri se petrece o schimbare a dreptei Celui Preaînalt; ea se face arătată acestora, ca una ce le este cunoscută și iubită. Căci datorită ei, aceștia, fiind născuți a doua oară de către Duhul, s-

au făcut lumină și sare oamenilor. În alte cazuri se întâmplă o schimbare în starea puterilor sufletești și în tulburarea gândurilor; ea le este vădită în chip limpede celor ce au lepădat-o și poartă trăsăturile chipului Fiului lui Dumnezeu, luminat de darurile dumnezeiești (Nichita Stithatul, *Cele 300 de capete despre făptuire, despre fire și despre cunoștință*, I, 31).

84. Precum cei ce suferă de rău de mare nu pătimesc aceasta de la firea mării, ci din pricina mustimii stricate aflătoare de mai înainte în lăuntrul lor, așa și sufletul, nu din pricina fețelor, ci din pricina deprinderii rele aflătoare de mai înainte în el, suferă clătinarea și tulburarea pătimașă (Nichita Stithatul, *Cele 300 de capete despre făptuire, despre fire și despre cunoștință*, I, 51).

85. În cei ce înaintează, dispozițiile spre cele potrivnice se schimbă ușor; în cei desăvârșiți, deprinderile în amândouă părțile sunt greu de clintit (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte*, III, 84).

86. Partea poftitoare a sufletului se vădește cum este, în mâncări, în înfățișări și în glas, în pornirile cu voia sau altfel în gust, în vedere și în auz, după cum se folosește bine sau rău de ele sau se află la mijloc între acestea două (Ilie Ecdicul, *Cugetări din sentințele înțelepților*, 244).

ANALIZĂ PSIHOLOGICĂ

87. Căci, de obicei, pântecele este pricina plăcerilor. Când stomacul e plin, se aprind și dorințele după alte plăceri; iar când se află în lipsă, rămân și acestea liniștite și mai potolite (Nil Ascetul, *Cuvânt trebuincios și folositor*, 56).

88. Căci înțeleptul poate să-și lepede și să-și taie toată mânia, dar pântecele nu-l poate înlătura. Firea silește și pe cel mai înfrânat să se folosească de hrana trebuitoare. Dar când sufletul nu ascultă de rațiunea dreaptă și statornică, ci se lasă stricat de plăceri, se aprind măruntaiele (Nil Ascetul, *Cuvânt trebuincios și folositor*, 57).

89. Căci cugetarea slăbește în nașterea celor bune, întrucât stomacul, aprinzându-se de bogăția mâncărilor, slăbănogește puterile duhovnicești (Nil Ascetul, *Cuvânt trebuincios și folositor*, 57).

90. Căci precum în cel ce s-a tăiat sau s-a ars nu poate intra alt gând afară de cel al suferinței care îl stăpânește din pricina durerii, tot așa nici cel ce se gândește la ceva cu patimă nu poate să cugete la altceva, decât la patima care-i stăpânește mintea și care îi pătrunde tot gândul cu licoarea ei. Fiindcă plăcerea nu primește alăturea de ea durere, nici bucuria întristare, și nici veselia supărare. De asemenea, câtă vreme stăpânește durerea, ea nu primește să se apropie plăcerea, nici întristarea nu se însoțește cu bucuria, și nici supărarea nu se amestecă cu veselia. Patimile protivnice nu se împletesc întreolaltă și nu se împreună niciodată, nici nu se învoiesc la o întovărășire prietenească, din pricina înstrăinării și vrăjmășiei lor neîmpăcate de la fire (Nil Ascetul, *Cuvânt trebuincios și folositor*, 75).

91. Acestea patru zic unii că schimbă starea organică a trupului și dau minții prin ea gânduri, fie pătimașe, fie fără patimi: îngerii, dracii, aerul și hrana. Îngerii, zic, o schimbă prin cuvânt (rațiune); dracii prin atingere; aerul prin ardere (metabolism); iar hrana, prin felurile mâncărilor și băuturilor, prin înmulțirea sau împuținarea lor. Mai sunt, apoi, schimbările care se ivesc prin amintire, auz și vedere, când pătimește întâi sufletul din pricina unor lucruri de întristare sau de bucurie. Pătimind din pricina acestora mai întâi sufletul, schimbă starea organică a trupului. Cele mai înainte înșirate, însă, schimbă întâi starea organică, iar acestea insuflă apoi minții gândurile (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 2, 92).

92. Ia seama la deosebirea dintre supărare și durere, precum și la faptul că durerea e urmarea plăcerii, iar supărarea a slavei deșarte (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Scoliile unui necunoscut*, 20).

93. Trupul, zice, redă prin moravurile văzute dispoziția virtuoasă a sufletului, fiind un organ unit cu sufletul spre manifestarea lui (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Răspunsuri către Talasie. Scolii*, 1).

94. Mișcările de la arătare sunt semnele celor dinlăuntru, precum roadele produse sunt semnele unor pomi necunoscuți (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte*, III, 65).

ANIMISM

95. Stihul acesta l-am scris pentru cei mai simpli spre dreaptă știință, pentru că unii au avut îndrăzneala să spună cu necredință că ierburile și legumele ar fi însuflețite. Le spun acestora: Ierburile au viața firii, suflet însă n-au. Iar omul se numește animal rațional pentru că are minte și este capabil de știință. Celelalte dobitoace pământești și din aer au glas în ele fiindcă au duh (pnevma) și suflet. Și toate cele care cresc și scad sunt viețuitoare, fiindcă viețuiesc și cresc, dar pentru aceea nu au și suflet. Iar deosebirile viețuitoarelor sunt patru: Unele sunt nemuritoare și însuflețite ca îngerii, altele au minte, suflet și duh, ca oamenii, altele au numai duh și suflet ca dobitoacele, iar altele numai viață ca ierburile. În ierburi dăinuiește viața fără suflet, fără duh și fără minte. Iar toate celelalte fără viață nu pot să fie. Și tot sufletul omenesc este într-o mișcare necontenită de la un loc la altul (Sf. Antonie cel Mare, *Învățături despre viața morală a oamenilor și despre buna purtare, în 170 de capete*, 166).

APĂRARE

96. Precum nu se îngăduie apa și focul laolaltă, așa nu se îngăduie întreolaltă apărarea și smerenia (Marcu Ascetul, *Despre legea duhovnicească, în 200 de capete*, 125).

97. Cel mustrat trebuie sau să tacă sau să se apere cu blândețe în fața celui ce-l învinuiește; nu ca să-și susțină cel mustrat ale sale, ci ca să ridice poate pe cel ce s-a poticnit, mustrând din neștiință (Ilie Ecdicul, *Cugetări din sentințele înțelepților*, 35).

APOCATASTAZĂ

98. „Această înțelepciune nu e de sus, ci e trupească, drăcească” (Iac. 3, 15). Această învățătură e de la diavol. Ea duce pe cei ce țin seama de ea, la chinurile veșnice. Cel ce zăbovește în ea se face eretic. Cel ce crede ei, s-a abătut de la adevăr. Cel ce se alipește de ea, este străin de Dumnezeu. Lucrătorii lui Hristos nu au învățat acestea. Cei ce primesc cuvântul adevărului nu primesc acestea. Depărtează-te în grabă de acestea, frate. Nu-ți arde inima în focul diavolului. Nu semăna în pământ în loc de grâu mărăcini, ca să nu iei în loc de viață, moarte. Și ce să mai lungesc vorba? Nu primi în locul lui Hristos pe diavol. Nu zăbovi în ele și te vei mântui ca Lot de Sodoma, prin rugăciunile Sfinților. Amin (Varsanufie și Ioan, *Scrisori duhovnicești*, 601).

APOSTAZIE

99. Se cuvine să știe monahul ce este neputința, după cuvântul: „Miluiește-mă pe mine, că neputincios sunt”; și ce este căderea (apostazia) de la Dumnezeu, care este boala diavolului și a îngerilor lui (Ioan Carpatiul, *Una sută capete de mângâiere*, 75).

APROAPELE

100. Precum nu pot paște la un loc oile și lupii, așa nu poate avea milă cel ce îl lucrează cu viclenie pe aproapele (Marcu Ascetul, *Despre legea duhovnicească, în 200 de capete*, 123).

101. Mai bine este a ne ruga cu evlavie pentru aproapele, decât a-l mustra, pentru tot lucrul (Marcu Ascetul, *Despre legea duhovnicească, în 200 de capete*, 132).

102. Bine este să folosim prin cuvinte pe cei care întreabă; dar mai bine e să conlucrăm cu ei prin rugăciune și virtute. Căci cel ce, prin acestea, se aduce pe sine la Dumnezeu, ajută și aproapelui (Marcu Ascetul, *Despre cei ce-și închipuie că se îndreptează din fapte*, 101).

103. Pentru lucrurile pentru care și-a pus cineva nădejdea în Dumnezeu nu se mai războiește cu aproapele (Marcu Ascetul, *Despre cei ce-și închipuie că se îndreptează din fapte*).

104. Nu da urechea ta limbii celui ce defaimă, nici limba ta urechii iubitorului de ponegrire, ascultând sau grăind cu plăcere cele rele împotriva aproapelui, ca să nu cazi din dragostea dumnezeiască și să te afli străin de viața veșnică (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 1, 58).

105. Pofta e oprită de dragostea lui Dumnezeu. Iar dragostea aproapelui domolește mânia înfuriată (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Scoliile unui necunoscut*, 18).

106. Mintea care a dobândit dragoste duhovnicească nu cugetă despre aproapele cele ce nu se potrivesc cu dragostea (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte*, I, 2).

107. Nu crede gândului care judecă pe aproapele. Căci numai cine are vistierie rea gândește cele rele (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte*, I, 84).

108. Să nu înțepi pe fratele cu vorbe de ghicituri; căci nu vei răbda când vei primi cele asemenea (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte*, II, 22).

109. Sufletul bun face bine aproapelui. Iar de i se răspunde cu nerecunoștință, se poartă cu îndelungă răbdare și rabdă pătimind cele ce-i vin de la acela (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte*, III, 43).

110. Mintea mișcată de dragostea către aproapele gândește neîncetat cele bune despre el; la cele dimpotrivă, bănuiește cele rele (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte*, III, 80).

111. Nu toți cei ce nu iubesc pe aproapele îl pot și urî; nici cei ce nu-l urăsc îl pot și iubi. Și altceva este a pizmui sporul aceluia, și altceva a-i

împiedica sporirea. Dar cea mai de pe urmă treaptă a păcatului stă în a nu fi numai mușcat de darurile aceluia, ci în a și cleveti însușirile lui bune, că n-ar fi așa (Ilie Ecdicul, *Cugetări din sentințele înțelepților*, 1).

APROPIEREA DE DUMNEZEU

112. Nimeni nu poate să se apropie de Dumnezeu decât dacă se depărtează de lume. Iar depărtare numesc nu ieșirea din ea cu trupul, ci depărtarea de lucrurile lumii. Virtutea aceasta stă în odihnirea sau golirea cugetării de lucrurile lumii. Căci nu se poate inima liniști și nu se poate izbăvi de închipuiri atâta timp cât simțurile lucrează; nici patimile trupești nu stau în nelucrare și nici gândurile rele nu încetează fără numai în pustie. Dar până nu dobândește sufletul beția credinței în Dumnezeu, prin primirea puterii simțirii ei, nu-și poate vindeca slăbiciunea simțurilor și nici călca cu putere peste conținutul celor văzute, care este zid despărțitor în fața celor din lăuntru. Nici nu simte înainte de aceea rodul rațional al stăpânirii de sine. Iar ferirea de păcate este rodul amândurora. Fără cea dintâi nu e nici cea de a doua; iar unde pășește drept cea de a doua, e ținută în frâu și cea de a treia (Sf. Isaac Sirul, *Cuvinte despre nevoință*, I).

ARĂTARE (VEDENIE)

113. Deci dacă i se va arată vreunuia dintre cei ce se nevoiesc fie vreo lumină, fie vreo figură în chip de foc, fie vreun glas, nicidecum să nu primească o astfel de arătare. Căci este o înșelăciune vădită a vrăjmașului, care a amăgit pe mulți prin neștiință, făcându-i să se abată de la calea adevărului. Noi însă știm că până ce petrecem în trupul acesta stricăcios, suntem departe de Dumnezeu, adică nu putem să-l vedem în chip văzut nici pe El, nici altceva din minunile cerești (Diadoh al Foticeei, *Cuvânt ascetic despre viața morală*).

ASCEZĂ

114. Este cu neputință să umpli și trupul cu mâncări pe nesăturate, dar să te îndulcești și duhovnicește de bunătatea cea cunoscută cu mintea și dumnezeiască. Căci pe cât își va sluji cineva mai mult pântecele, pe atâta se va lipsi pe sine mai mult de acea bunătate. Și pe cât își va asupri mai mult trupul, pe atâta se va umple mai mult de hrana și de mângâierea duhovnicească (Sf. Simeon Noul Teolog, *Cele 225 de capete teologice și practice*, 42).

115. Iar trupul e omorât prin post, priveghere, culcare pe pământ, prin haina aspră și strict necesară, prin osteneli și dureri. Așa se omoară trupul, mai bine zis se răstignește împreună cu Hristos. Iar subțiindu-se, curățindu-se și făcându-se ușor și ager, urmează fără greutate mișcărilor minții, neîmpotrivindu-se, și se înalță împreună cu Cel înalt. Deci fără acest lucru toată străduința se dovedește deșartă (Sf. Teodor al Edesei, *Cuvânt despre contemplație*).

116. S-a spus că trupul dorește să se desfăteze de cele ale sale prin simțire, lucru care e contrar intenției sufletului. Și cu cât mai mult se întărește, cu atât mai mult le dorește. Deci aceasta s-a dat în grija sufletului, ca să pună frâu tuturor simțurilor, ca să nu ne desfătăm, cum s-a zis, de cele supuse simțurilor. Iar fiindcă trupul, întărindu-se, se pornește și mai mult spre ele, iar pornindu-se și mai mult e greu de înfrânat, s-a dat în grija sufletului mortificarea lui prin post, priveghere, stare în picioare, culcare pe jos, neîmbăiere și prin toată cealaltă rea pătimire, că veștejind puterea lui să-l aibă ușor de strunit și ascultator spre faptele sale cugetătoare (Sf. Teodor al Edesei, *Cuvânt despre contemplație*).

ASCULTARE

117. De vrei să te mântuiești cu adevărat, dobândește smerenie, ascultare și supunere, adică taie-ți voia ta și „vei trăi în cer și pe pământ” (Mt. 6, 19) (Varsanufie și Ioan, *Scrisori duhovnicești*, 554).

118. Mai bun este un sărac ascultător, decât un sihastru furat de griji (Sf. Ioan Scărarul, *Scara*, XXVII, II, 22).

119. Precum pomii clătinați de vânturi își adâncesc rădăcinile, așa și cei ce petrec în ascultare dobândesc suflete tari și neclintite (Sf. Ioan Scărarul, *Scara*, IV, 130).

120. Frate, cel ce voiește să fie monah nu trebuie să aibă în niciun fel voia sa în vreun lucru. Aceasta ne-a învățat Domnul, zicând: „Am venit în lume nu ca să fac voia Mea" (In. 6, 38). Căci cel ce voiește ca aceasta s-o facă, iar aceea să n-o facă sau se arată pe sine în stare de mai multă deosebire a lucrurilor (de mai multă dreaptă socoteală) decât cel ce poruncește, e batjocorit de draci. Deci trebuie să asculți în toate, chiar dacă ți se pare că lucrul poruncit e un păcat. Căci Ava care-ți poruncește e cel ce va lua asupra lui judecata ta, ca unul căruia i se va cere socoteală pentru tine. Iar dacă ți se pare greu ceea ce ți se cere, întreabă-l și lasă lucrul pe seama dreptei socoteli a lui. Iar dacă cei ce ți-au poruncit sunt frați și bagi de seamă că lucrul poruncit este vătămător sau peste puterea ta, întreabă iarăși pe Ava și fă ceea ce-ți va spune el. Căci dacă vrei să faci tu deosebirea între lucruri, îți atragi necazuri. Lasă-le toate pe seama Avei și fă după socoteala (după discernământul) lui. Căci el știe ce trebuie să facă și cum să grijească de sufletul tău. Și odihnește-te, crezând că orice ți-ar spune e după Dumnezeu și ceea ce e după har nu aduce întristare. „Căci tot pomul bun face roade bune" (Mt. 7, 17) (Varsanufie și Ioan, *Scrisori duhovnicești*, 288).

121. Locuind cu un frate, fii cu el ca un străin. Nu-i porunci lui ceva, nici nu te face pe tine mai înalt ca el, nici nu te purta cu el cu mândrie. Iar de-ți poruncește ceva ce nu voiești, înfrânge-ți voia ta și nu-l întrista, ca să nu se despartă de tine pacea. Cunoaște că cel ce ascultă, este mai mare (Isaia Pustnicul, *Către monahii începători*, 30).

122. Precum rodul neascultării este păcatul, așa rodul ascultării este virtutea; și precum neascultării îi urmează călcarea poruncilor și dezbinarea de Cel ce a poruncit, așa ascultării îi urmează păzirea poruncilor și unirea

cu Cel ce a poruncit. Prin urmare, cel ce prin ascultare a păzit o poruncă și a săvârșit dreptatea, a păstrat și unirea nedezbinată cu Cel ce a poruncit; iar cel ce a călcat prin neascultare o poruncă și a săvârșit păcatul s-a desfăcut de sine și din unirea dragostei cu Cel ce a poruncit (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele două sute de capete despre cunoștința de Dumnezeu*, 2, 7).

123. Acum însă, fiindcă nu vrem nici cei din ascultare, nici cei de la conducere să părăsim voile noastre, nici unul nu mai sporește (Petru Damaschin, *Învățături duhovnicești*, I, 1).

124. Să nu dai milostenie fără voia părintelui tău după Dumnezeu, din bunurile ce i-ai adus. Dar nici prin mijlocitor să nu voiești să iei ceva din ele, fără voia lui. Căci e mai bine să fii sărac și străin și să asculți, decât să risipești bani și să dai celor lipsiți, când te afli începător. Predă toate cu credința neștirbită hotărârii părintelui duhovnicesc, ca în mâna lui Dumnezeu (Sf. Simeon Noul Teolog, *Cele 225 de capete teologice și practice*, 25).

125. Să nu ceri și să nu iei nici un pahar cu apă, chiar de s-ar întâmpla să arzi, până ce nu te va îndemna, mișcat de la sine, părintele tău duhovnicesc. Strânge-te pe tine și constrânge-te în toate, încredințându-te și zicând în gând: „Dacă Dumnezeu vrea și ești vrednic să bei, va descoperi părintelui tău, și acesta îți va zice ție: bea”. Și atunci bea cu conștiința curată, chiar de e la vreme nepotrivită (Sf. Simeon Noul Teolog, *Cele 225 de capete teologice și practice*, 26).

126. Să te ostenești după putere în ascultarea ta. Iar în chilie să stăruiești și în rugăciune împreunată cu pocăință și cu luare-aminte și cu lacrimi dese. Și să nu-ți pui în gând că azi te-ai ostenit cu prea multă prisosință și deci să scurtezi ceva din rugăciune din pricina ostenelii trupești. Căci îți spun ție că pe cât se silește cineva pe sine în ascultare, lipsindu-se de rugăciune, pe atât să socotească că a pierdut mai mult. Și de fapt așa este (Simeon Evlaviosul, *Capete morale*, 17).

127. Trebuie să ai toată supunerea față de starețul tău, de care ai fost și tuns. Și să împlinești fără deosebire cele poruncite de el până la moarte, chiar dacă îți par cu neputință. Prin aceasta urmezi Celui ce s-a făcut ascultător până la moartea pe cruce. Dar nu numai față de stareț, ci și față de toată obștea fraților. Iar primind o slujire, să nu fii neascultător în ceva. Și dacă ceea ce ți se poruncește ar fi peste puterea ta, punând metanie, cere scutire de aceasta. Iar dacă aceasta se respinge, socotind că „împărăția cerurilor este a celor ce o iau cu sila și cei ce o silesc o vor răpi" (Luca 16, 16), silește-te (Simeon Evlaviosul, *Capete morale*, 19).

ATENȚIE

128. Negrija totală de cele pământești și ocuparea neîntreruptă cu Sfânta Scriptură aduce sufletul la frica lui Dumnezeu. Iar frica lui Dumnezeu aduce trezvia atenției. Atunci sufletul începe să vadă pe dracii care îl războiesc prin gânduri și începe să se apere (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cuvânt acetic*, 18).

129. „Fără atenție și fără privegherea minții, e cu neputință să ne mântuim și să ne izbăvim de diavol, care umblă răcnind ca un leu neștiind pe cine să înghită", cum zice Damaschin (Petru Damaschin, *Învățături duhovnicești*, I, 6).

130. Cele mai bune arme ale celui ce se liniștește cu răbdare sunt înfrânarea, dragostea, rugăciunea, atenția și citirea (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare şi petrecerea cea după minte*, II, 11).

131. Atenția e liniștea neîncetată a inimii față de orice gând (Isihie Sinaitul, *Cuvânt despre trezvie şi virtute*, I, 5).

132. Dacă vrei să nu fii numai la arătare monah bun, îngăduitor și unit totdeauna cu Dumnezeu, ci să fii într-adevăr și de fapt așa, îngrijește-te cu toată puterea de virtutea atenției, care este paza și observarea minții, o dulceață desăvârșită a inimii, o liniște fără năluciri, o stare fericită a

sufletului, lucru care nu se află în mulți (Isihie Sinaitul, *Cuvânt despre trezvie și virtute*, I, 13).

133. O întâmplare sau o supărare ce vine pe neașteptate întinează nu puțin atenția cugetării. Scoțând mintea din preocuparea cea înaltă, virtuoasă și bună, ea o abate spre gâlcevi și certuri păcătoase. Iar pricina acestei pierderi a noastre stă în aceea că nu suntem cu grijă la cele ce ni se întâmplă (Filotei Sinaitul, *Capete despre trezvie*, 39).

AVERE (AVUȚIE)

134. De ai avuții, risipește-le dintr-odată. Iar de nu ai, să nu cauți să ai (Sf. Isaac Sirul, *Cuvinte despre nevoință*, XXIII).

135. Căci nu numai avuția multă arată iubirea de avuție, ci tot ce ține cineva cu împătimire sau fără trebuință sau peste trebuință. Fiindcă mulți dintre sfinții mai vechi au avut multă avuție, ca Avraam, Iov, David și mulți alții, dar nu era în ei împătimire, ci aveau lucrurile ca ale lui Dumnezeu și prin ele căutau să placă mai mult Lui (Petru Damaschin, *Învățături duhovnicești*, I, 1).

136. Sărac este cel ce s-a lepădat de toate avuțiile și nu mai are nimic pe pământ afară de trup; iar de acesta nu-l mai leagă nici o afecțiune, ci toată grija de sine a încredințat-o lui Dumnezeu și creștinilor evlavioși (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 2, 88).

4 .Făcându-i să li se pară că văd în nălucire pe sfinți.

5 Amintirea binefacerilor primite din partea lui Dumnezeu ne ajută să ne smerim cu sufletul.

BAIE

137. Acum, despre trebuința evitării îmbăierii (publice) de către cei duhovnicești. Nimeni n-ar putea spune că a te duce la baie este un păcat sau străin de rațiune. Totuși, ținând seama de cuviința înfrânării, eu cred că a te abține de la aceasta este și bărbătește și mai cu seamă firesc celui cumpătat. Pentru că astfel nici o îmbăiere care aduce desfătare nu va moleși trupul nostru și nici nu va readuce în minte pe Adam în rușinoasa goliciune încât să ne îngrijorăm de frunzele lui spre a ne acoperi și noi goliciunea rușinii; aceia, mai ales, care îndepărtându-ne de mai-nainte prin castitatea trupului nostru de stricăciunea acestei vieți ne învață să fim uniți cu frumusețea cumpătării (Diadoh al Foticeei, *Cuvânt ascetic despre viața morală*, 52).

138. Nu s-a interzis mirenilor cu totul să nu facă baie când trebuința o cere. Deci dacă cineva e bolnav și are nevoie de baie, nu e păcat să facă. Iar dacă cineva e sănătos, baia îi aduce refacere, odihnă, dar și moleșeala trupului. Deci păzește cele cu care suntem datori, adică inima și limba ca să nu judece și să nu disprețuiască pe cineva. Căci baia nu aduce osândă mireanului (Varsanufie și Ioan, *Scrisori duhovnicești*, 770).

139. Dar în privința băii, a face baie nu e prin sine ceva necuvenit. Nici oprit. Și cel ce se smintește își ia singur osânda pentru sminteala sa. Deci a se rușina un mirean de a face baie mai ales când o cere trebuința, din pricina clevetirii oamenilor, înseamnă slavă deșartă. Și aceasta aduce vătămare omului. Tu deci, când nevoia o cere, fă baie cu frica lui Dumnezeu și nu cu moleșeală. Căci aceasta e contrar fricii de Dumnezeu și aduce vătămare sufletului (Varsanufie și Ioan, *Scrisori duhovnicești*, 772).

BANI

Vezi: **BOGĂȚIE**.

BATJOCURĂ

140. Bea cu inimă bună, ca pe o apa a vieții, batjocorirea din partea oricărui om care voiește să te adape cu apa care te curățâ de neînfrânare. Căci atunci va răsări curăția adâncă în sufletul tău și lumina lui Dumnezeu nu va mai lipsi din inima ta (Sf. Ioan Scărarul*, Scara*, IV, 79).

141. Primește mai bine pe cel ce te batjocorește decât pe cel ce te laudă, de care s-a scris că nu se deosebește întru nimic de cel ce blestemă (Ioan Carpatiul, *Una sută capete de mângâiere*, 11).

142. Nimic nu obișnuiește să piardă așa de mult virtutea ca luarea ei în râs, batjocura și vorbăria deșartă. Dar iarăși nimic nu înnoiește așa de mult sufletul învechit și nu îl face să se apropie de Dumnezeu ca frica de Dumnezeu, atenția cea bună, cugetarea neîncetată la cuvintele lui Dumnezeu, înarmarea cu rugăciunea și urmărirea câștigului din privegheri (Ioan Carpatiul, *Una sută capete de mângâiere*, 20).

BĂNUIALĂ

143. Să nu suferi bănuieli sau măcar oameni care îți aduc sminteli împotriva altora. Căci cei ce primesc smintele în orice chip, față de cele ce se întâmplă cu voie sau fără voie, nu cunosc calea păcii, care duce prin dragoste la cunoștința lui Dumnezeu pe cei ce o iubesc pe ea (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 1, 69).

144. Cel ce iscodește păcatele altora sau judecă din bănuieli pe fratele său încă nu a pus început pocăinței, nici cercetării și cunoașterii păcatelor sale, care sunt cu adevărat mai grele ca plumbul ce cântărește mai mulți talanți. Acela n-a cunoscut încă nici din ce pricină se face omul greoi la inima, iubind deșertăciunea și căutând minciuna. De aceea, ca un nebun și ca unul ce umblă în întuneric lăsând păcatele sale, cugetă la ale altora, fie că

există de fapt, fie că și le închipuie el din bănuială (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 3, 55).

145. Nu primi gândurile bănuitoare ce ți se seamănă pe furiș împotriva aproapelui; căci sunt mincinoase, pierzătoare și cu totul înșelătoare. Și să știi că prin aceasta dracii încearcă să împingă în prăpastia pierzării sufletele celor ce-au sporit în virtuți. Căci nu pot să trimită pe careva dintre cei ce se nevoiesc, în adâncul osândei și al păcatului cu fapta, de nu-l vor putea prinde să-l înduplece la bănuieli rele față de aproapele, din pricina purtărilor din afară ale lui. Aducându-l pe acesta astfel sub judecată și în căderea păcatului, îl face să fie osândit împreună cu lumea, după cuvântul Scripturii: „Dacă ne-am judeca pe noi înșine, nu am fi judecați; judecați însă, suntem povățuiți de Domnul, ca să nu fim osândiți împreună cu lumea” (I Cor. 11, 31) (Nichita Stithatul, *Cele 300 de capete despre făptuire, despre fire și despre cunoștință*, I, 62).

146. Dar și altele de felul acesta ne-au spus părinții în chipuri felurite, întărindu-ne dinspre vătămarea bănuielilor. Să ne sârguim deci, fraților, cu toată puterea noastră să nu credem bănuielilor noastre. Nimic nu depărtează așa de mult pe om de Dumnezeu, ca a nu lua aminte la păcatele sale, ci a iscodi totdeauna cele ce nu-i aparțin lui. Nimic bun nu se naște din aceasta, ci mii de tulburări și mii de necazuri, și de aceea niciodată nu are omul liniște, ca să agonisească frica de Dumnezeu. Chiar de se seamănă în noi bănuieli viclene pentru răutatea noastră, să le întoarcem îndată pe acestea în gânduri bune și nu ne vor vătăma pe noi. Căci bănuielile sunt rele și nu lasă niciodată sufletul nostru să câștige pacea. Aceasta a fost minciuna din cuget (Ava Dorotei, *Învățături*, IX, 5).

147. Bănuiala rea întunecă cugetarea și te face să vezi, în loc de cale, cele alăturea de cale (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte*, I, 88).

BĂRBĂȚIE

148. Însușirea bărbăției nu stă în a birui și a asupri pe aproapele. Căci aceasta este semeție și se află deasupra bărbăției. Dar nici în a fugi, de frica ispitelor, de lucrările și de virtuțile cele după voia lui Dumnezeu. Căci aceasta este lașitate și se află dedesubtul bărbăției. Bărbăția înseamnă a stărui cu răbdare în tot lucrul bun și a birui patimile sufletului și ale trupului (Petru Damaschin, *Învățături duhovnicești*, I, 19).

149. Răbdarea în tot lucrul naște bărbăția; bărbăția, hotărâre; hotărârea, stăruința; stăruința, prelungirea lucrului sau adăugirea lui; prelungirea potolește neînfrânarea trupului și domolește împătimirea poftei de plăcere. Iar pofta trezește acum dorul; dorul, dragostea; dragostea, râvna; râvna, căldura; căldura, mișcarea la lucru; mișcarea, sârguința; sârguința, rugăciunea; rugăciunea, liniștirea; liniștirea naște vederea; vederea, cunoștința; cunoștința, pătrunderea tainelor; și sfârșitul tainelor e cunoașterea lui Dumnezeu (teologia). Iar rodul cunoașterii lui Dumnezeu este dragostea desăvârșită; al dragostei, smerenia; al smereniei, nepătimirea; al nepătimirii, vederea înainte, proorocia și prestiința. Dar încă nu are cineva de aici virtuțile desăvârșite, nici nu micșorează dintr-odată păcatul. Ci sporind pe încetul virtutea, ajunge și păcatul câte puțin la neființă (Sf. Grigorie Sinaitul, *Alte capete*, 5).

BĂUTURĂ

150. De ești silit să bei vin, nu bea mai mult de trei pahare. Păzește-te să nu calci porunca din prietenie (Isaia Pustnicul, *Către monahii începători*, 2).

151. A mânca și a bea din toate cele puse înainte, mulțumind lui Dumnezeu, nu este ceva care se împotrivește canonului cunoștinței. Căci toate, zice, erau bune foarte. Dar a te înfrâna cu bucurie de la cele multe și dulci este un lucru și mai potrivit cu dreapta socoteală și cu cunoștința. Însă n-am putea disprețui cu bucurie lucrurile dulci de aici, dacă n-am gusta cu

toată simțirea și încredințarea dulceața lui Dumnezeu (Diadoh al Foticeei, *Cuvânt ascetic despre viața morală*).

152. Precum pământul udat cu măsură face să răsară cu cel mai mare spor sămânța curată semănată în el, dar înecat de multe ploi aduce numai spini și mărăcini, așa și pământul inimii, de vom folosi vinul cu măsură, va scoate la iveală, curate, semințele ei firești, iar pe cele semănate de Duhul Sfânt în ea le va face să răsară foarte înfloritoare și cu mult rod; dar de o vom scălda în multă băutură, va preface în spini și mărăcini toate gândurile ei (Diadoh al Foticeei, *Cuvânt ascetic despre viața morală*).

153. Când mintea noastră înoată în valurile băuturii, nu numai că vede în somn cu patimă chipurile zugrăvite de draci, ci își plăsmuiește și în sine anumite vederi frumoase, îmbrățișând cu foc nălucirile sale, ca pe niște amante. Căci înfierbântându-se mădularele ce servesc la împreunarea trupească de căldura vinului, mintea e silită să-și înfățișeze vreo umbră plăcută a patimei. Se cuvine deci ca, folosindu-ne de dreapta măsură, să ne ferim de vătămarea ce vine din lăcomie. Căci dacă nu s-a născut în minte plăcerea, care să o împingă spre zugrăvirea păcatului, ea rămâne întreagă lipsită de năluciri și, ceea ce-i mai mult, neafemeiată (Diadoh al Foticeei, *Cuvânt ascetic despre viața morală*, 49).

154. Căci nu trebuie să se folosească, zice, de mâncări și băuturi dulci cei ce se luptă împotriva păcatului, ci să rabde mai degrabă, fără șovăire, acreala și amărăciunea luptei (Diadoh al Foticeei, *Cuvânt ascetic despre viața morală*).

155. Când sufletul se tulbură de mânie sau se încețoșează de aburii vinului sau se supără de o întristare grea, mintea nu poate să țină pomenirea lui Dumnezeu (oricât de mult s-ar sili) (Diadoh al Foticeei, *Cuvânt ascetic despre viața morală*, 61).

156. Căci din vin se nasc gânduri urâte și din gânduri priviri împrejur, și din acestea lenevie, și din lenevie grăire deșartă și din aceasta, bârfire. Iar

din bârfire nesocotire, și din nesocotire pofta pântecelui, și din aceasta lacomia de mâncare, curvie, și din curvie ironia (Isaia Pusnicul).

157. De se ivește trebuința de vin, ia până la trei pahare și să nu calci porunca pentru prietenie (Isaia Pustnicul, *29 de cuvinte*, IX, 1).

158. Căci plăcerea și săturarea de mâncări și băuturi încălzește stomacul și aprinde dorința spre pofta de rușine, împingând întreg animalul spre amestecare nelegiuită. Acesta nu mai este atunci decât ochi nerușinați, mână desfrânată, limbă vorbitoare de lucruri care desfată auzul, ureche care primește cuvinte deșarte, minte disprețuitoare de Dumnezeu și suflet care desfrânează cu înțelegerea și stârnește trupul spre fapta neîngăduită (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cuvânt Ascetic*, 23).

159. Iar vinul, după vreme, căci la bătrânețe, la neputință și la frig e foarte folositor. Dar și atunci puțin. Iar la tinerețe, la căldură și la vreme de sănătate, e mai bună apa, dar și aceasta cât se poate de puțină. Căci setea e mai bună decât toate faptele trupești (Petru Damaschin, *Învățături duhovnicești*, I, 2).

160. Când nu bei vin, să nu te saturi de apă; iar de nu, îi dai curvei aceeași materie (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte*, IV, 33).

161. Începutul rodirii este floarea, iar începutul observării minții înfrânarea în mâncări și băuturi, lepădarea și respingerea oricărui fel de gânduri și liniștea inimii (Isihie Sinaitul, *Cuvânt despre trezvie și virtute*, II, 63).

162. Fii înfrânat în privința mâncărilor și băuturilor și subțiază-ți îndeajuns trupul, ca să-ți faci ușor războiul inimii, ajutându-ți prin aceasta ție și nu altuia (Filotei Sinaitul, *Capete despre trezvie*, 27).

163. S-a scris că vinul înveselește inima omului. Dar tu, care ai făgăduit să te tânguiești și să plângi, ocolește această veselie și te vei veseli de daruri duhovnicești. Căci înveselindu-te de vin, vei convietui cu gânduri

de rușine și vei ajunge în multe supărări (Sf. Teodor al Edesei, *Una sută capete foarte folositoare*, 32).

164. Ia seama să nu petreci sărbătorile în băuturi de vin, ci în înnoirea minții și curăția sufletului. Căci umplându-ți pântecele și îmbătându-te de vin mai degrabă vei mânia pe înainte stătătorul sărbătorii (Sf. Teodor al Edesei, *Una sută capete foarte folositoare*, 33).

165. Trupul umplut de must prin multă băutură și prin mult somn e mare piedică spre neprihănire. Iar neprihănirea adevărată rămâne nemișcată și în fața nălucirilor din somn. Căci alergarea minții către ele este o dovadă că poartă încă în adânc boala patimii (Teognost, *Despre făptuire, contemplație și preoție*, 68).

BÂRFĂ

166. Nu primi bârfeala împotriva părintelui tău, nici nu-l încuraja pe cel ce-l necinstește pe el, ca să nu se mânie Domnul pentru faptele tale și să te stârpească din pământul celor vii (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 1, 59).

167. Închide gura celui ce bârfește la urechile tale, ca să nu săvârșești păcat îndoit împreună cu acela: pe tine obișnuindu-te cu patima pierzătoare, iar pe acela neoprindu-l de a flecări împotriva aproapelui (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 1, 60).

168. Cel ce pare să voiască ceva după Dumnezeu și e împiedicat de cineva, iar din această pricină osândește pe cel ce l-a împiedicat și-l bârfește, arată prin aceasta că gândul lui încă de la început nu era după Dumnezeu. Căci s-a spus: „Din roadele lor îi veți cunoaște pe ei” (Mt. 7, 16). Fiindcă cel ce și-a pus în gând ceva după Dumnezeu și a fost împiedicat să-l împlinească, mai degrabă se smerește și se socotește pe sine nevrednic și îl socotește pe cel ce l-a împiedicat ca pe un prooroc. Dacă deci chemi pe cineva din iubire să vină în chilia ta sau ceri de la cineva cu credință să-ți dea ceva și nu se lasă înduplecat să-ți dea, iar altul cerându-i,

acela binevoiește să-i dea, să nu-l lași pe dracul mâniei să-ți tulbure sufletul. Căci nici un lucru amestecat cu tulburare nu e de la Dumnezeu. De aceea smerindu-te mai degrabă, zi: „Am fost aflat nevrednic și Dumnezeu a arătat Părinților păcatele mele și nevrednicia mea”. Căci Cel ce dă har îl dă celor smeriți (Prov. 3, 34). Pentru că cel ce are smerenia nu voiește niciodată cele mai presus de el, ci aleargă totdeauna spre smerenie (Varsanufie și Ioan, *Scrisori duhovnicești*, 455).

169. Cel ce spune păcatul fratelui fără patimă, îl spune din două pricini: sau ca să-l îndrepteze pe el sau să folosească pe altul. Iar dacă îl spune pentru alte pricini, fie aceluia, fie altuia, îl spune pentru a-l batjocori sau a-l bârfi. Dar atunci nu va scăpa de părăsirea dumnezeiască, ci va cădea sigur fie în aceeași greșeală fie în alta, și va suferi rușine, mustrat fiind și batjocorit de alții (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 3, 73).

170. Sufletul bârfitor are în loc de lumină spină: căci se vatămă pe sine, pe ascultător și uneori și pe cel grăit de rău (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare şi petrecerea cea după minte*, III, 48).

BINE

171. Fă bine celui ce te nedreptățește și-ți vei face prieten pe Dumnezeu. Nu grăi de rău pe vrăjmașul tău către nimeni. Deprinde-te cu dragostea, cu neprihănirea, cu răbdarea, cu înfrânarea și cu cele asemenea. Căci aceasta este cunoștința de Dumnezeu: să-i urmezi Lui cu smerită cugetare și printr-unele ca acestea. Iată lucrarea aceasta nu este a celor de rând, ci a sufletului care are minte (Sf. Antonie cel Mare, *Învățături despre viața morală a oamenilor și despre buna purtare, în 170 de capete*, 165).

172. Întâi știm că Dumnezeu este începutul, mijlocul și sfârșitul oricărui bine; iar binele este cu neputință să fie crezut și săvârșit altfel decât în Hristos Iisus și Duhul Sfânt (Marcu Ascetul, *Despre legea duhovnicească, în 200 de capete*, 2).

173. Tot binele e dăruit de Dumnezeu cu un rost oarecare și cel ce-l primește cu această credință nu-l va pierde (Marcu Ascetul, *Despre legea duhovnicească, în 200 de capete*, 3).

174. Tot binele vine de la Dumnezeu după orânduirea Lui; și cei care fac un lucru bun sunt slujitorii Lui (Marcu Ascetul, *Despre legea duhovnicească, în 200 de capete*, 158).

175. Nu te bucura când faci bine cuiva, ci când rabzi dușmănia care urmează, fără a pune la inima răul. Căci precum urmează nopțile zilelor, așa urmează răutățile binefacerilor (Marcu Ascetul, *Despre cei ce-și închipuie că se îndreptează din fapte*).

176. Iar când faci binele, nu aștepta de pe urma lui răsplată și pentru amândouă aceste lucruri vei fi răsplătit de Dumnezeu. Iar de-ți va fi cu putință, nu face binele nici măcar pentru răsplata viitoare[6] (Sf. Isaac Sirul, *Cuvinte despre nevoință*, XXIII).

177. Dumnezeu a făcut pe om liber, ca să poată înclina spre bine. Dar înclinând spre bine prin voie liberă, nu e în stare să-l împlinească fără ajutorul lui Dumnezeu. Căci s-a scris: „Nu e de la cel ce voiește, nici de la cel ce aleargă, ci de la Dumnezeu care miluiește” (Rom. 9, 16). Dacă deci își apleacă omul inima spre bine și cheamă pe Dumnezeu în ajutor, Dumnezeu, luând aminte la dorința lui cea bună, dăruiește putere lucrării lui. Și așa se întâlnesc amândouă; libertatea omului și puterea lui Dumnezeu. Căci binele vine de la Dumnezeu, dar se împlinește de către sfinții Lui. Și așa se slăvește Dumnezeu în toți și El îi slăvește pe ei (Varsanufie și Ioan, *Scrisori duhovnicești*, 763).

178. Precum răul este lipsa binelui și neștiința lipsa cunoștinței, tot așa și neexistența este lipsa existenței; dar nu a existenței celei adevărate și proprii, căci aceea nu are nimic contrariu, ci a celei ce există prin împărtășire de existența cea adevărată. Lipsa celor dintâi atârnă de voința făpturilor; a celei de-a doua atârnă de voința Făcătorului, care vrea însă, pentru bunătatea Sa, ca făpturile să existe veșnic și veșnic să aibă parte de

binefacerile Lui (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 3, 29).

179. Căci termenii de bine și de rău se folosesc, fără deosebire, în mai multe înțelesuri și pot pricinui celor ce nu cugetă cu înțelepciune asupra cuvintelor Duhului, multă rătăcire. Dar voi, înțelepți fiind prin har, știți că ceea ce se numește simplu rău, nu e în tot felul rău, ci e rău în raport cu ceva, iar în raport cu altceva nu e rău. La fel ceea ce se numește simplu bine, nu e în tot felul bine, ci e în raport cu ceva, iar în raport cu altceva nu e bine. Păziți-vă deci de primejdia ce se naște din folosirea aceleiași numiri pentru lucruri deosebite (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Răspunsuri către Talasie*, 43).

180. Căci nici binele nu e bine, când nu se lucrează bine, ci e bine cu adevărat când nu-și așteaptă ca plată pentru aceasta sau aceea plăcerea de la oameni, de pildă bunul nume sau slava de la ei, nici nu se face din lacomie sau nedreptate. Fiindcă Dumnezeu nu caută la binele ce se face și pare că e bine, ci la scopul pentru care se face. Căci spun și de Dumnezeu purtătorii Părinți, că atunci când mintea uită scopul evlaviei, fapta văzută a virtuții ajunge fără rost (Sf. Ioan Damaschin, *Cuvânt minunat și de suflet folositor*).

181. Dar și pentru a lucra binele, zice Patericul, e trebuință de dreaptă socoteală. Căci fecioara care a postit șase săptămâni, cugetând pururea și la legea veche și la cea noua, nu a socotit la fel lucrurile grele și cele ușoare. De aceea, cu toate că trebuia să-și rodească din atâtea socoteli nepătimirea, dar nu s-a întâmplat, fiindcă binele nu este bine, dacă nu are ca scop voia dumnezeiască. Căci găsim în dumnezeiasca Scriptură că adeseori Dumnezeu se supără împotriva cuiva care face un lucru ce pare tuturor bun. Și iarăși primește pe altul, care pare că face rău. Martor ne este Proorocul acela care cerea unora să lovească. Iar cel ce n-a ascultat, făcând – chipurile – bine a fost mâncat de fiare. De asemenea Petru, socotind că face ceva bun neprimind să fie spălat, a fost certat. De aici urmează că suntem datori să aflăm și să facem cu toată puterea voia dumnezeiască, chiar dacă ni s-ar parea că nu e bine. De aceea lucrarea binelui nu se face fără osteneală, ca să

nu ne pierdem pe lângă libertate și lauda pentru silință (Petru Damaschin, *Învățături duhovnicești*, I, 40).

BISERICĂ

182. Dacă nu s-ar desfășura în biserica văzută mai întâi citirile, apoi cântările și toată rânduiala slujbei bisericești, nu ar veni la rând săvârșirea de către preot a însăși tainei trupului și sângelui lui Hristos. Apoi, chiar dacă s-ar împlini tot dreptarul bisericesc, dacă nu s-ar săvârși Euharistia tainică a jertfei prin preot și împărtășirea trupului lui Hristos, nu s-ar împlini nici rânduiala bisericească și ar lipsi și slujirea tainei. Așa să cugeți și despre creștinism (Simeon Metafrastul, *Parafrază în 150 de capete la cele 50 cuvinte ale Sf. Macarie Egipteanul*, 113).

183. Ce minune, fraților, ce coborâre de negrăit a iubirii față de noi, a Iubitorului de oameni Dumnezeu! Unirea pe care o are prin fire cu Tatăl Său, făgăduiește să o aibă prin har și cu noi, dacă vrem; și noi o vom avea cu El la fel, dacă vom lucra poruncile Lui. Căci ceea ce are El prin fire cu Tatăl, aceea ne dă și nouă să avem cu El prin voință și prin har. Ce minune înfricoșătoare! Slava pe care a dat-o Tatăl Fiului, ne-o dă și nouă Fiul prin harul dumnezeiesc. Și lucru și mai mare e că precum El este întru Tatăl și Tatăl este întru El, așa Fiul lui Dumnezeu este întru noi și noi, dacă voim, vom fi întru Fiul, prin har. Ce har nepătruns! Iubirea cu care Dumnezeu și Tatăl a iubit pe Unul-Născut Fiul Lui, aceeași, spune, va fi întru noi și însuși Fiul lui Dumnezeu va fi întru noi. Și pe drept cuvânt! Căci odată ce s-a făcut rudenie cu noi prin trup și ne-a făcut pe noi împreună-părtași ai dumnezeirii Sale, ne-a făcut pe toți rudenii ale Lui. De altfel, odată ce dumnezeirea împărtășită nouă prin comunicare este netăiată și nedespărțită, e numaidecât de trebuință ca și noi, cei ce suntem părtași nedespărțiți la ea într-un singur Duh, să fim un trup cu Hristos (Sf. Simeon Noul Teolog, *Cuvântări morale*, 1, 6).

184. Deci trupul lui Hristos și mireasa Lui și lumea de sus și locașul sfânt al lui Dumnezeu este Biserica, iar mădularele trupului Lui sunt toți

sfinții. Dacă e așa, dar nu toți au venit la existență, e vădit că nici trupul lui Hristos, nici lumea de sus, adică Biserica lui Dumnezeu nu s-a împlinit întreagă. Sunt azi în lume mulți care nu cred sau și dintre cei ce cred în Hristos sunt mulți păcătoși și risipitori care trebuie să se schimbe făcând pocăință, mulți neascultători care vor trebui să se facă ascultători, mulți care vor avea încă să se nască și să placă lui Dumnezeu până la trâmbița din urmă. Trebuie deci să se nască și să fie aduși la existență toți cei mai înainte cunoscuți și să se plinească lumea mai presus de lume a Bisericii celor întâi-născuți, Ierusalimul întru cele cerești (Evrei 12, 22-29). Atunci va fi sfârșitul și se va înfăptui plinătatea trupului lui Hristos de către cei mai dinainte rânduiți de Dumnezeu ca să fie în chipul Fiului Său (Rom. 8, 29). Aceștia sunt fiii luminii și ai zilei Lui (I Tes. 5, 5) (Sf. Simeon Noul Teolog, *Cuvântări morale*, 1, 6).

185. Căci întâi se dă Botezul în Biserica universală și prin Botez se dă în chip tainic (μυστικῶς) harul care locuiește astfel în chip ascuns (κρυπτῶς). Pe urmă, pe măsura împlinirii poruncilor și a nădejdii înțelegătoare, acestea se descoperă celor ce cred în Domnul, care a zis: „Cel ce crede în Mine, precum a spus Scriptura, râuri de apa vie vor curge din pântecele lui. Iar aceasta a spus-o despre Duhul, din care vor avea să ia cei ce cred în El”. De aceea noi credem că prin Botez am primit slobozenia și curățirea în chip tainic. Căci luăm aminte la cel ce zice: „Iar acum v-ați spălat, acum v-ați îndreptat, acum v-ați curățit” (Marcu Ascetul, *Răspuns acelora care se îndoiesc despre Dumnezeiescul Botez*).

BLÂNDEȚE

186. Căci bărbatul mânios nu e cu un bun chip. Iar în inima celor blânzi se odihnește înțelepciunea (Sf. Teodor al Edesei, *Una sută capete foarte folositoare*, 30).

187. De aceea, cei ce caută desăvârșirea blândeții sunt datori să pună toată străduania, ca să nu se mânie nu numai asupra oamenilor, dar nici

asupra dobitoacelor și nici asupra lucrurilor neînsuflețite (Sf. Ioan Casian, *Despre cele opt gânduri ale răutății*, IV, *Despre mânie*).

188. Cel blând pentru Dumnezeu e mai înțelept decât cei înțelepți și cel smerit cu inima e mai puternic decât cei puternici. Căci ei poartă jugul lui Hristos întru cunoștință (Marcu Ascetul, *Despre cei ce-și închipuie că se îndreptează din fapte*, 107).

189. „Învățați de la Mine, zice, că sunt blând și smerit cu inima" și următoarele. Blândețea păzește iuțimea netulburată, iar smerenia slobozește mintea de fumul mândriei și de slava deșartă (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 1, 80).

190. Dacă definiția celei mai înalte blândeți este a rămâne senin cu inima și plin de iubire față de cel ce ne supără când e de față, definiția iuțimii este a te lupta prin cuvinte și mișcări cu cel ce te-a supărat și a te înfuria asupra lui chiar când ești singur (Sf. Ioan Scărarul, *Scara*, VIII, 13).

191. Blândețea este starea neclătinată a minții, care rămâne la fel în cinstiri și necinstiri. Blândețea stă în a ne ruga în chip netulburat și sincer pentru cei ce ne tulbură în vremea tulburărilor ce ni le pricinuiește. Blândețea este lespedea așezată peste marea mâniei, care risipește toate valurile ce izbesc în ea, nesuferind nici o clătinare (Sf. Ioan Scărarul, *Scara*, XXIV, 2).

BLESTEM

192. Te-a blestemat cineva? Să nu-l urăști pe el, ci blestemul și pe dracul care a pus la cale blestemul. Căci dacă urăști pe cel ce te-a blestemat, ai urât un om și ai călcat porunca. Și ceea ce a făcut acela cu cuvântul, tu faci cu fapta. Iar de păzești porunca, arată semnele dragostei; și de poți face ceva, ajută-l, ca să-l izbăvești de rău (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 4, 83).

193. Primește mai bine pe cel ce te batjocorește decât pe cel ce te laudă, de care s-a scris că nu se deosebește întru nimic de cel ce blestemă

(Ioan Carpatiul, *Una sută capete de mângâiere*, 11).

BOALĂ

194. Căci boala trupului este o stare contrară firii, cumpăna elementelor din trup stricându-se din pricina covârșirii unuia, ceea ce aduce o stare potrivnică firii; iar boala sufletului înseamnă abaterea lui de la judecata dreaptă, biruit fiind de patimile aducătoare de boală (Nil Ascetul, *Cuvânt trebuincios și folositor*, 50).

195. Când din pricina unor boli trupești ce ni se întâmplă ne scârbim de noi înșine, trebuie să știm că sufletul nostru este încă rob poftelor trupului. De aceea dorește el fericire pământească și nu vrea să se despartă de bunătățile vieții, ci socotește un mare neajuns să nu se poată folosi, din pricina bolilor, de frumusețile vieții. Dar de va primi cu mulțumire supărările bolii, va cunoaște că nu e departe de hotarele neprihănirii. Drept aceea, atunci și moartea o așteaptă cu bucurie, ca fiind mai degrabă pricină a vieții adevărate (Diadoh al Foticeei, *Cuvânt ascetic despre viața morală*).

196. De ești cuprins de vreo boală, să nu te simți împovărat, ca să-ți lipsească duhul, ci mulțumește lui Dumnezeu că se îngrijește de folosul tău (Isaia Pustnicul, *Către monahii începători*, 53).

197. Bolile se nasc în mulți adeseori din pricina hrănirii fără rânduială și mereu schimbate. Căci aceștia aici întind înfrânarea până la flămânzirea cea mai de pe urmă și se predau unor osteneli virtuoase fără măsură și fără dreaptă socoteală, aici trec la mâncare fără măsură și la săturarea care e dușmanul firii. Deci e de trebuință înfrânarea celor începători în virtute și celor ce și-au dus nevoințele până dincolo de mijloc, ajungând la treapta cea mai înaltă a vederii. Căci ea e maica sănătății, e prietena curăției și însoțitoarea cea bună a smeritei cugetări (Nichita Stithatul, *Cele 300 de capete despre făptuire, despre fire și despre cunoștință*, I, 88).

198. Bolile sunt folositoare celor începători în viața virtuoasă. Ele fac trupul neputincios, ca să-l ajute în vestejirea și în slăbirea aprinderii

aflătoare în el; iar cugetul pământesc al sufletului îl subțiază, în vreme ce-i întăresc și îi împuternicesc curajul, de poate spune după dumnezeiescul apostol: „Când sunt slab, atunci sunt tare” (II Cor. 12, 10) (Nichita Stithatul, *Cele 300 de capete despre făptuire, despre fire și despre cunoștință*, I, 87).

199. Folosește-te de trup ca de un slujitor al poruncilor, păzindu-l cu toată puterea nesupus plăcerilor și fără boală (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte*, II, 81).

200. Am auzit pe unii frați care sunt neîncetat bolnavi cu trupul și nu pot să se folosească de post, zicând către mine: Cum putem să ne izbăvim de diavoli și de patimi, fără post? Acestora trebuie să li se spună: Nu numai prin înfrânare de la mâncări, ci și prin strigarea inimii veți putea zdrobi și izgoni gândurile rele și pe cei ce le strecoară (Ioan Carpatiul, *Una sută capete de mângâiere*, 68).

BOGĂȚIE

201. Când vei socoti câștigarea banilor și multul lor folos, ca pe o amăgire vremelnică, vei cunoaște că petrecerea cea virtuoasă și plăcută lui Dumnezeu e altceva decât bogăția. Gândindu-te la aceasta cu încredințare și cu ținere de minte, nu vei suspina, nu vei plânge, nu vei învinui pe nimeni, ci pentru toate vei mulțumi lui Dumnezeu. Nu te vei clătina văzând pe cei mai răi ca tine rezemându-se pe bani și pe socoteli, căci foarte rea patimă a sufletului este pofta, părerea și neștiința (Sf. Antonie cel Mare, *Învățături despre viața morală a oamenilor și despre buna purtare, în 170 de capete*, 4).

202. Cei ce socotesc nefericire pierderea banilor, a copiilor, a slugilor sau a oricărui alt lucru, să știe întâi că trebuie să se mulțumească cu cele date de Dumnezeu; iar când trebuie să le dea înapoi, să fie gata a face aceasta cu recunoștință, întru nimic scârbindu-se pentru lipsirea de ele, mai bine zis pentru înapoierea lor. Căci după ce s-au folosit de cele ce nu erau ale lor, le-au dat iarăși înapoi (Sf. Antonie cel Mare, *Învățături despre viața morală a oamenilor și despre buna purtare, în 170 de capete*, 36).

203. Bun lucru este să nu-și vândă omul voia lui cea liberă, gândindu-se la câștigul de bani, chiar de i s-ar da foarte mulți. Căci ca visul sunt cele lumești; iar nălucirile bogăției sunt neînsemnate și de scurtă vreme (Sf. Antonie cel Mare, *Învățături despre viața morală a oamenilor și despre buna purtare, în 170 de capete*, 37).

204. Ia seama, așadar, să nu poftești să ai bogăție pentru a o împărți săracilor: căci și aceasta este o amăgire a celui rău, ca să te ducă la slava deșartă și să împingă mintea la tot felul de osteneli pentru câștiguri. Gândește-te la văduva de care mărturisește Domnul în Evanghelie, care numai doi bani a avut și a covârșit cu ei hotărârea și puterea bogaților. „Căci aceia, zice, din prisosul lor au aruncat în vistierie, pe când aceasta toată averea ei" (Evagrie Monahul, *Schiță monahicească*).

205. E foarte potrivit și cât se poate de folositor ca odată ce am cunoscut calea evlaviei să vindem îndată toate avuțiile noastre, iar banii de pe ele să-i împărțim după porunca Domnului, ca nu cumva, pe motiv că vrem să împlinim poruncile totdeauna, să nesocotim porunca mântuitoare (Diadoh al Foticeei, *Cuvânt ascetic despre viața morală*, 65).

206. Trei sunt pricinile dragostei de bani: iubirea de plăcere, slava deșartă și necredința. Cea mai rea dintre acestea este necredința (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 3, 17).

207. Unii câștigă cu bogăția materială pe cea nematerială, prin rânduielile milosteniei; iar ceilalți o pierd cu cea nematerială pe cea materială, ajungând la simțirea celei ce nu are sfârșit (Ilie Ecdicul, *Cugetări din sentințele înțelepților*, 28).

BUCURIE

208. Nu te bucura când faci bine cuiva, ci când rabzi dușmănia care urmează, fără a pune la inima răul. Căci precum urmează nopțile zilelor, așa urmează răutățile binefacerilor (Marcu Ascetul, *Despre cei ce-și închipuie că se îndreptează din fapte*).

209. Alta este bucuria începătoare și alta cea desăvârșitoare. Cea dintâi nu e lipsită de lucrarea închipuirii (de năluciri); cealaltă are ca putere smerita cugetare. Iar la mijlocul lor se află întristarea iubitoare de Dumnezeu și lacrima fără durere (Diadoh al Foticeei, *Cuvânt ascetic despre viața morală*).

210. Cel ce iubește pe Dumnezeu nu poate să nu iubească și pe tot omul ca pe sine însuși, deși nu are plăcere de patimile celor ce nu s-au curățit încă. De aceea când vede întoarcerea și îndreptarea lor, se bucură cu bucurie mare și negrăită (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 1, 13).

211. Cu cât coboară cineva mai mult în adâncul smereniei și se recunoaște ca nevrednic de mântuire, cu atâta se întristează mai mult și varsă șiroaie de lacrimi. Iar pe măsura acestora, țâșnește în inima lui bucuria, iar împreună cu ea izvorăște și crește nădejdea, care face încredințarea despre mântuire mai puternică (Sf. Simeon Noul Teolog, *Cele 225 de capete teologice și practice*, 134).

212. Este cu neputință celui povățuit prin încercări să treacă prin ele fără întristare. Dar după acestea, de multă bucurie se umplu unii ca aceștia, și de lacrimi dulci și de gânduri dumnezeiești toți câți au cultivat osteneala și necazurile în inimile lor (Ioan Carpatiul, *Una sută capete de mângâiere*, 30).

213. Căci prin rugăciunea neîncetată și prin medierea dumnezeieștilor Scripturi se deschid ochii înțelegători ai sufletului și văd pe împăratul Puterilor, născându-se o bucurie mare și un dor ce arde cu putere în suflet (Despre Avva Filimon, *Cuvânt foarte folositor*).

BUNĂ PURTARE

214. La ceea ce ți se pune pe masă, întinde mâna ta când ești silit să mănânci. De ești mai tânar, să nu îndrăznești să întinzi mâna și să bagi în gură (Isaia Pustnicul, *29 de cuvinte*, III, 1).

215. Iar când cei ce mănâncă sunt străini, dă-le lor cele de trebuință cu o privire veselă, și când încetează să mănânce, spune-le lor a doua și a treia oară: fă iubire și mai ia puțin. Iar când mănânci, să nu ridici fața spre aproapele, și să nu grăiești cuvânt deșert. Și să nu întinzi mâna ta spre ceva, arătând că o voiești, fără să spui: Binecuvintează. Și bând apă, să nu lași gâtlejul tău să gâlgâie, asemenea oamenilor din lume (Isaia Pustnicul, *29 de cuvinte*, III, 1).

216. Să nu deschizi gura ta, râzând. Căci aceasta înseamnă lipsă de sfială (Isaia Pustnicul, *29 de cuvinte*, III, 1).

217. Șezând la masă cu frații, nu mânca cu plăcere și întinde mâna numai spre cele din fața ta. Iar genunchii să-ți fie adunați. Și nu ridica fața ta spre altul. Nu bea apă pe nesăturate, nici cu zgomot (Isaia Pustnicul, *Către monahii începători*, 20).

218. Nu deschide gura ca să râzi. Căci aceasta arată la tine lipsa fricii de Dumnezeu (Isaia Pustnicul, *Către monahii începători*, 22).

219. Dacă un frate ți-a pus ceva pe masă, nu cerceta ce ți-a pus, nefiind el de față (Isaia Pustnicul, *Către monahii începători*, 34).

220. De vin să nu te împărtășești decât când ești cu prieteni sau când ești bolnav sau neputincios; să nu întrerupi cuvântul celui ce grăiește și să nu i te împotrivești ca un prost, ci fii serios ca un înțelept. Și oriunde te vei afla, socotește-te cel mai mic și slujitorul fraților tăi. Să nu-ți dezgolești vreun mădular înaintea cuiva, nici să nu te apropii de trupul cuiva, afară de o pricină de trebuință. Ferește-te de îndrăzneală ca de moarte. Pune-ți rânduială cuviincioasă somnului, ca să nu se depărteze de la tine puterea care te străjuiește; și oriunde ai dormi să nu te vadă nimeni, de e cu putință. Să nu arunci scuipatul înaintea cuiva. Iar dacă șezând îți vine să tușești, întoarce-ți fața înapoi și tușește astfel. Mănâncă și bea cu cumpătare, cum se cuvine copiilor lui Dumnezeu (Sf. Isaac Sirul, *Cuvinte despre nevoință*, VII).

221. Să nu-ți întinzi mâna să iei ceva, fără rușine, din fața însoțitorilor tăi. Iar de șade cu tine la masă vreun străin, îndeamnă-l o dată și de două ori să mănânce și șezi cu bună rânduială la masă și nu cu neorânduială. Șezi cu bună rânduială și adunat, nedezgolindu-ți vreun mădular (Sf. Isaac Sirul, *Cuvinte despre nevoință*, VII).

222. Când caști, acoperă-ți gura, ca să nu se vadă. Căci ținându-ți răsuflarea, va trece (Sf. Isaac Sirul, *Cuvinte despre nevoință*, VII).

223. Să nu te grăbești în mersul tău, decât dacă te silește vreo trebuință neapărată. Fii ascultător tuturor în orice lucru bun, numai celor iubitori de câștig, iubitori de arginți și celor lumești să nu le urmezi, ca să nu se împlinească vreun lucru al diavolului.(Sf. Isaac Sirul, *Cuvinte despre nevoință*, VII).

224. Vorbește cu toți cu blândețe și privește la toți cu cuviință și să nu-ți lipești ochii de fața cuiva (Sf. Isaac Sirul, *Cuvinte despre nevoință*, VII).

225. Ferește-te de îndrăznelile și de întâlnirile cu cei care te pot ispiti, ca de prietenia cu diavolul. Să ai împreună-vorbitor și împreună-tâlcuitor al celor de taina pe unul singur: pe cel ce se teme de Dumnezeu și e totdeauna cu luare aminte la sine, care e sărac în adăpostul lui, dar bogat în tainele lui Dumnezeu (Sf. Isaac Sirul, *Cuvinte despre nevoință*, VII).

226. Călătorind cu niscai frați, desparte-te de ei, ca să poți tăcea. Și nu te întoarce încoace și încolo, ci meditează psalmii și roagă-te în minte lui Dumnezeu. Și oriunde ai intra, nu te purta măreț cu cei ce locuiesc acolo. Păstrează modestia și sfiala în toate și întinde mâna cu greutate spre cele puse înaintea ta (Isaia Pustnicul, *Către monahii începători*, 17).

227. De te va lăsa cineva în chilia lui și va ieși, nu-ți ridica ochii ca să vezi ce este în ea, ci spune-i când iese: „Dă-mi vreun lucru, ca să mă îngrijesc de el până te întorci”. Și ceea ce-ți va spune, împlinește cu grija (Isaia Pustnicul, *Către monahii începători*, 35).

228. Dacă un frate pune lângă tine un vas și ai nevoie de el, nu-l atinge decât cu voia lui (Isaia Pustnicul, *Către monahii începători*, 60).

229. De ai ieșit din chilia ta, apoi întorcându-te afli un frate locuind în ea, caută-ți o alta. Deci păzește-te să nu-l scoți pe el din ea, ca să nu se mânie înaintea lui Dumnezeu. Iar voind el să o părăsească de bună-voie, ți s-a împlinit ceea ce e drept. Iar de a luat vreun vas din ea, nu i-l cere (Isaia Pustnicul, *Către monahii începători*, 63).

230. Să nu înfrunți pe cineva pentru vreo greșeală, ci socotește-te pe tine răspunzător în toate și pricina greșelii. Nu te feri să faci cu smerită cugetare nici cel mai disprețuit lucru, dar nu-l cere altuia. De ești silit să râzi, nu te feri, dar să nu ți se vadă dinții. Iar de ești silit să vorbești cu femei, întoarce-ți fața de la vederea lor și așa poți să vorbești cu ele (Sf. Isaac Sirul, *Cuvinte despre nevoință*, VII).

231. Dar de călugărițe ferește-te ca de foc; și ca de o cursă a diavolului, de întâlnirea, de convorbirea cu ele și de vederea lor, ca să nu se răcească inima ta de dragostea lui Dumnezeu și să o murdărești în noroiul patimilor. Chiar de ți-ar fi surori după trup, păzește-te de ele ca de străine (Sf. Isaac Sirul, *Cuvinte despre nevoință*, VII).

232. Când intri în chilia mai marelui tău sau a unui prieten sau ucenic, păzește-ți ochii ca să nu vezi ceva din cele ce se află în ea. Iar dacă gândul te îndeamnă, ia seama să nu-l asculți și să faci aceasta, căci cel ce se poartă în acestea cu necuviință, este străin chipului călugăresc și lui Hristos, Care ne-a dăruit nouă acest chip. Să nu privești spre locurile unde se află ascunse vasele din chilia prietenului tău. Deschide și închide liniștit ușa prietenului tău. Să nu intri pe neașteptate la cineva. Ci bate afară și intră cu cuviință, când ești poftit (Sf. Isaac Sirul, *Cuvinte despre nevoință*, VII).

BUNĂTATE

233. Celui ce nu știe să deosebească binele de rău nu-i este îngăduit de a judeca pe cei buni sau pe cei răi. Căci bun este omul care cunoaște pe Dumnezeu, dar el nu este bun, nu știe nimic și nici nu va ști vreodată. Căci calea cunoștinței lui Dumnezeu este bunătatea (Sf. Antonie cel Mare,

Învățături despre viața morală a oamenilor și despre buna purtare, în 170 de capete, 29).

234. Împărăția lui Dumnezeu este bunătate și înțelepciune. Cine le dobândește pe acestea viețuiește în ceruri (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte*, I, 76).

BUNĂVOINȚĂ

235. Cei ce cunosc pe Dumnezeu sunt plini de toată bunăvoința și, dorind cele cerești, disprețuiesc cele pământești. Unii ca aceștia nu plac la mulți, dar nici lor nu le plac multe. De aceea sunt nu numai urâți, ci și luați în râs de mulți smintiți. Ei însă rabdă toate în sărăcie, știind că cele ce se par multora rele pentru ei sunt bune. Căci cel ce înțelege cele cerești crede lui Dumnezeu, știind că toate sunt făpturile voii Lui, Cel ce însă nu le înțelege nu crede niciodată că lumea este zidirea lui Dumnezeu și că a fost făcută pentru mântuirea omului (Sf. Antonie cel Mare, *Învățături despre viața morală a oamenilor și despre buna purtare, în 170 de capete*, 53).

6 Când faci binele, să nu-l faci cu gândul la o răsplată, nici măcar la cea viitoare.

CANON

236. Păzește aceeași măsura în nevoință și să nu dezlegi canonul fără trebuință (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte*, III, 12).

237. De aceea și marele Vasile, osândind împotrivirea în cuvânt, zice către egumen să-i dea celui ce se împotrivește în cuvânt multe metanii, până la o mie. Iar schimbând numărul, a zis: sau o mie sau una. Aceasta înseamnă: cel ce grăiește împotrivă e dator să facă o mie de metanii înaintea lui Dumnezeu sau una către stareț, zicând: „Iartă-mă, Părinte”. Și dezlegare de legătură primește numai prin cea una, care este propriu-zis pocăință și tăierea patimii împotrivirii în cuvânt. Nu este împotrivirea în cuvânt, zice Sfântul Isac, proprie vieţuirii creștinilor (Petru Damaschin, *Învățături duhovnicești*, I, 38).

238. Căci dacă nu ar înceta cineva de-a pomeni pururea pe Dumnezeu și dacă n-ar uita uneori sfintele lui porunci, nu ar cădea în greșeală de voie sau fără de voie. Trebuie prin urmare să aducem îndată Stăpânului mărturisire întinsă și despre greșelile fără de voie, adică să împlinim cu prisosință canonul obișnuit (căci nu este om care să nu facă greșeli omenești), până se va încredința conștiința noastră prin lacrimile dragostei despre iertarea acestora. „Căci de vom mărturisi, zice, păcatele noastre, credincios este și drept ca să ne ierte păcatele noastre și să ne curățească de toată nedreptatea” (Diadoh al Foticeei, *Cuvânt ascetic despre viața morală*, 100).

CĂDERE

239. Dar dacă cineva vrea, pune iarăși început prin pocăință. „Dacă ai căzut, zice, ridică-te; și dacă iarăși ai căzut, iarăși ridică-te”, nedeznădăjduind nicidecum de mântuirea ta, orice s-ar întâmpla. Nu te preda pe tine de bunăvoie vrăjmașului, îți ajunge ție spre mântuire răbdarea aceasta, împreună cu osândirea de sine (Petru Damaschin, *Învățături duhovnicești*, I, 30).

240. Aceeași cădere pricinuiește unuia o osândă însutită față de cea săvârșită de altul: după felul (celui ce o săvârșește), după loc, după înaintare și după alte multe (Sf. Ioan Scărarul, *Scara*, XV, 56).

241. Domnul îți zice, ca și lui Matei: „Urmează mie!” Deci urmând cu râvnă Stăpânului tău mult iubit, de ți se va împiedica în calea vieții piciorul tău de vreo piatră pătimașă și vei cădea pe neașteptate în păcat sau vei aluneca și vei cădea chiar de mai multe ori, fără să vrei, trecând prin locuri noroioase, ori de câte ori ți s-ar întâmpla să cazi și să te chinuiască trupul, tot de atâtea ori, ridicându-te, ia-te după Domnul tău cu aceeași râvnă, până-L vei ajunge (Ioan Carpatiul, *Una sută capete de mângâiere*, 44).

242. Asigură-te din toată puterea să nu cazi. Căci nu se cuvine luptătorului puternic să cadă. Dar dacă ți s-ar întâmpla să cazi, ridică-te îndată și stai iarăși la lupta cea bună. Chiar dacă ți s-ar întâmpla aceasta de zeci de mii de ori, prin retragerea harului, de zeci de mii de ori să faci și aceea, adică să te ridici până la sfârșitul tău. Căci s-a scris: „De șapte ori de va cădea, dreptul, adică toată viața, de șapte ori se va ridica”. Până ce ții arma sfintei schime cu lacrimi și cu rugăciune către Dumnezeu, te socotești între cei ce stau, chiar dacă ai căzut de multe ori. Până ce rămâi între monahi, primești ca un ostaș viteaz rănile în față și ele îți aduc mai degrabă laudă, că nici rănit fiind n-ai suferit să cedezi sau să te lepezi. Dar dacă vei ieși dintre monahi, vei fi rănit pe la spate, ca un fugar și ca un fricos, ca unul ce ai dezertat din rânduri și ești lipsit de curaj (Ioan Carpatiul, *Una sută capete de mângâiere*, 84).

CĂLĂTORIE

243. Deci de ești sau de ai auzit despre drumul ce ai să-l faci, că e împreunat cu necazuri, silește-te să întrebi pe Ava, zicând: „Ce socotești să fac?”. Și fă ce-ți va spune el. Iar dacă din uitare nu i-ai spus și ai luat o trimitere și pe drum îți aduci aminte că ți-a venit o uitare și nu i-ai spus, nu e nevoie să te întorci. Ci roagă-te lui Dumnezeu, zicând: „Stăpâne, iartă-mă și iartă-mi negrija. Și prin ajutorul sfântului și prin bunătatea milostivirii Tale, călăuzește-mă după voia Ta. Și mântuiește-mă și mă păzește de tot lucrul rău și viclean. Că s-a slăvit numele tău în veci. Amin” (Varsanufie și Ioan, *Scrisori duhovnicești*, 386).

244. De pleci la drum cu frații, depărtează-te puțin de ei, ca să taci. Și mergând, să nu privești aici și acolo, ci meditează în cugetarea ta sau roagă-te lui Dumnezeu în inima ta (Isaia Pustnicul, *29 de cuvinte*, III, 1).

245. Călătorind cu niscai frați, desparte-te de ei, ca să poți tăcea. Și nu te întoarce încoace și încolo, ci meditează psalmii și roagă-te în minte lui Dumnezeu. Și oriunde ai intra, nu te purta măreț cu cei ce locuiesc acolo. Păstrează modestia și sfiala în toate și întinde mâna cu greutate spre cele puse înaintea ta (Isaia Pustnicul, *Către monahii începători*, 17).

246. De te trimite învățătorul la un drum, întreabă-l pe unde să mergi și fă după porunca lui. Nu risipi cuvinte încoace și încolo. De vei păzi ochii și urechile tale, nu vei păcătui în nici un caz cu limba ta (Isaia Pustnicul, *Către monahii începători*, 29).

247. Călătorind cu unul mai bătrân ca tine, nu o lua înaintea lui. De se va scula cel mai bătrân să vorbească altora, nu-l nesocoti, rămânând șezând. Ci stai în picioare cu el, până ce-ți va porunci să șezi (Isaia Pustnicul, *Către monahii începători*, 39).

248. Călătorind cu un bătrân, nu-l lăsa să poarte ceva. Iar de sunteți tineri, să poarte fiecare o parte. Iar de e ceva de mijloc, să poarte fiecare aceea un ceas, dar să meargă înainte cel ce o poartă. Să meargă înainte însă

și cel slab, că de se așază, obosit, să se odihnească, să te așezi împreună cu el (Isaia Pustnicul, *Către monahii începători*, 42).

CEARTĂ

249. Nu fi iubitor de ceartă, ca să nu locuiască în tine tot răul (Isaia Pustnicul, *29 de cuvinte*, IX, 2).

250. Când afli pe vreunul gâlcevindu-se și luptându-se împotriva adevărului și a lucrului vădit, pune capăt gâlcevii, părăsind pe unul ca acela, fiindcă și-a împietrit cu totul mintea. Căci precum apa cea rea strică vinul cel bun, așa și vorbirea cu vrajbă strică pe cei virtuoși cu viața și cu socotința (Sf. Antonie cel Mare, *Învățături despre viața morală a oamenilor și despre buna purtare, în 170 de capete*, 44).

251. Să nu încerci a dezlega prin gâlceavă un lucru încurcat, ci prin cele arătate de legea duhului, adică prin răbdare, rugăciune și nădejdea care numai la un lucru se gândește (Marcu Ascetul, *Despre legea duhovnicească, în 200 de capete*, 12).

252. De te-ai lepădat de toate lucrurile vieții, nu te vei certa nicidecum cu cineva pentru vreun lucru (Sf. Isaac Sirul, *Cuvinte despre nevoință*, V).

253. Nu vă sfădiți între voi și nu vorbiți împotrivă cuiva, nici nu judecați pe cineva; nu disprețuiți pe cineva, nu cârtiți împotriva cuiva. Să nu iasă din gura voastră nici o minciună. Să nu voiți să vorbiți sau să auziți ceva din cele ce nu vă folosesc (Isaia Pustnicul, *29 de cuvinte*, I, 1).

254. Iar mândria și sfada și gândul de-a te socoti mai presus de frații tăi și disprețuirea conștiinței și necugetarea la tine când fratele tău te supără și întrebarea: ce am eu din cele rele ce mi se atribuie, țin de inima învârtoșată (sclerozată) (Isaia Pustnicul, *29 de cuvinte*, V, 2).

CEDARE

255. Acela care cedează ucenicului când se împotrivește unde nu trebuie, îl rătăcește în privința acelui lucru și-l pregătește să nesocotească

rânduielile supunerii (Marcu Ascetul, *Despre cei ce-și închipuie că se îndreptează din fapte*).

CERCETARE

256. Iar prin știință înțeleg atât pe cea a lucrurilor sensibile, cât și pe a celor inteligibile, fie privite în ele însele, fie în raport cu primul principiu, ca fiind din el și spre el, cât și contemplarea cauzei lucrurilor din cele din jurul ei, atât cât e cu putință. Căci cercetarea firii lucrurilor ajută foarte mult la curățire (Sf. Teodor al Edesei, *Cuvânt despre contemplație*).

257. Înduplecă pe Dumnezeu cu rugăciuni și cu lacrimi, ca să-ți trimită un călăuzitor nepătimaș și sfânt. Dar cercetează și tu dumnezeiești Scripturi și mai ales scrierile cu Învățături despre lucrare ale sfinților părinți, ca, punându-le alături de cele învățate și făptuite de învățătorul și înaintestătătorul tău, să le poți vedea și înțelege pe acestea ca într-o oglindă, și pe cele ce conglăsuiesc cu Scripturile să le iei în inimă și să le stăpânești cu cugetarea, iar pe cele mincinoase și străine să le dai la o parte și să le lepezi, ca să nu rătăcești. Căci să știi că în zilele acestea mulți s-au făcut dascăli mincinoși și înșelători (Sf. Simeon Noul Teolog, *Cele 225 de capete teologice și practice*, 49).

258. Cercetează-te, frate, în fiecare zi, ca să-ți cunoști inima și să vezi ce patimi se află în ea înaintea lui Dumnezeu; și leapădă-le din inima ta ca să nu vie osânda rea asupra ta (Isaia Pustnicul, *Despre păzirea minții*, 20).

259. După cum corăbierii cârmuiesc corabia cu grijă, ca să n-o izbească de vreo stâncă văzută sau nevăzută, așa și cei ce se silesc spre viața duhovnicească trebuie să cerceteze cu frică ce trebuie să facă și ce să nu facă. De asemenea, să creadă că legile lui Dumnezeu le sunt de folos, tăind de la suflet toate gândurile păcătoase (Sf. Antonie cel Mare, *Învățături despre viața morală a oamenilor și despre buna purtare, în 170 de capete*, 16).

CERCETARE DE SINE

260. E trebuință, așadar, de nevoință multă și de osteneală ascunsă și nearătată, de cercetarea gândurilor și de exercitarea simțurilor slăbite ale sufletului, pentru a deosebi binele și răul și a întări și reînviora prin alipirea sârguincioasă a minții la Dumnezeu mădularele obosite ale sufletului (Simeon Metafrastul, *Parafrază în 150 de capete la cele 50 cuvinte ale Sf. Macarie Egipteanul*, 13).

261. Cercetarea să-ți fie așa: sfârșindu-se ziua și venind seara, cugetă întru tine: Oare cum am petrecut ziua, cu ajutorul lui Dumnezeu? N-am osândit pe cineva, nu l-am grăit de rău, nu l-am scârbit, n-am căutat la fața cuiva cu patimă sau n-am fost neascultător celui mai mare în slujbă, și nu mi-am neglijat-o pe aceasta? Nu m-am mâniat pe cineva sau stând la rugăciunea de obște, nu mi-am ocupat mintea cu lucruri nefolositoare sau n-am lipsit de la biserică și de la pravilă, îngreuiat de lene? Dacă te găsești nevinovat de toate acestea (ceea ce e cu neputință, „căci nimeni nu e curat de întinare, nici măcar o singură zi din viața lui” (Iov 14, 4) și nimeni nu se va lăuda că are inima curată), strigă către Dumnezeu cu multe lacrimi: Doamne, iartă-mi mie toate câte am greșit cu lucrul, cu cuvântul, cu știință și cu neștiință. Căci multe greșim și nu știm (Simeon Evlaviosul, *Capete morale*, 2).

262. Călătorul, care începe să facă o cale lungă, anevoie de umblat și plină de necazuri, gândindu-se să nu se ratăcească la întoarcere, așează niște semne și niște țăruși în drumul său, ca să-i facă ușoară întoarcerea la ale sale. Iar bărbatul care călătorește cu trezvie își înseamnă cuvintele (auzite), gândindu-se și el la același lucru (Isihie Sinaitul, *Cuvânt despre trezvie și virtute*, II, 31).

CERCETARE ȘTIINȚIFICĂ

263. Tot cel ce se socotește învățat în știința matematicii nu se va învrednici vreodată să privească și să cunoască tainele lui Dumnezeu, până

ce nu va voi mai întâi să se smerească și să se facă nebun (I Cor. 1, 20), lepădând, odată cu părerea de sine, și cunoștința pe care a adunat-o (Sf. Simeon Noul Teolog, *Cele 225 de capete teologice și practice*, 210).

264. O cunoștință care nu le are pe acestea nu e cunoștință adevărată, ci vedenie și amăgire. O spune marele Vasile când, vorbind despre stele, zice că Sfânta Scriptură pe puține le numește, iar elinii, amăgindu-se, spun multe nume. Pentru că scopul dumnezeiești Scripturi acesta este: să descopere unora tainele dumnezeieștilor Scripturi, ce pot să mântuiască sufletul și rațiunile celor ce sunt, adică scopul pentru care a fost făcut fiecare lucru. Aceasta pentru ca să lumineze mintea omului spre a iubi pe Dumnezeu și a cunoaște mărirea Lui și negrăita Lui înțelepciune și pronia Lui din purtarea de grijă ce o are pentru făpturile Lui. Căci prin această cunoștință omul se teme de călcarea poruncilor Lui și își disprețuiește neputința sa și prin aceasta se smerește și iubește pe Dumnezeu și nu disprețuiește poruncile Lui, ca cei nepărtași de cunoașterea Lui cu lucrul. Și iarăși reține vreunele din tainele Lui, ca să le dorească omul și să nu se sature îndată ca Adam și, aflându-l vrăjmașul afară, să-l atragă spre răutatea sa (Petru Damaschin, *Învățături duhovnicești*, I, 24).

265. Au fost unii dintre ei care nu s-au îngrijit câtuși de puțin de fapte, fălindu-se că se îndeletnicesc cu filosofia speculativă. Astfel unii umblau cu capul prin nori, alții explicau lucruri ce nu se pot dovedi, făgăduind că știu mărimea cerului, măsurile soarelui și lucrările stelelor (Nil Ascetul, *Cuvânt trebuincios și folositor*, 2).

CERCETAREA CONȘTIINȚEI

266. Faptele din fiecare zi trebuie să le cântărim și să observăm în fiecare ceas și seară să le facem cât putem de ușoare prin pocăință, dacă vrem să biruim cu Hristos asupra răutății. Și trebuie să luăm seama dacă săvârșim toate faptele noastre sensibile și văzute după Dumnezeu, înaintea lui Dumnezeu și numai pentru Dumnezeu, ca să nu fim furați în chip

rațional de simțuri (Isihie Sinaitul, *Cuvânt despre trezvie și virtute*, II, 22).

267. Zice gura lui Hristos, stâlpul Bisericii, marele nostru Părinte Vasile: „Mult ne ajută să nu păcătuim, nici să cădem în ziua următoare în aceleași greșeli, ca, după încheierea zilei, să cercetăm în conștiința noastră noi înșine cele ale noastre: ce am greșit și ce am săvârșit după dreptate? Aceasta o făcea și Iov pentru sine și pentru copiii săi. Căci socotelile din fiecare zi luminează ceea ce se face sau e de făcut în fiecare ceas". Și iarăși tot el zice: „Măsura e lucrul cel mai bun" (Isihie Sinaitul, *Cuvânt despre trezvie și virtute*, I, 65).

CERCETAREA GÂNDURILOR

268. A cerceta gândurile înseamnă că atunci când vine gândul să se ia seama la ce naște el. Îți dau o pildă: presupune că cineva te-a ocărât și că tu ești frământat de gândul să-i răspunzi. Spune atunci gândului: „Dacă răspund îl voi tulbura și el se va supăra împotriva mea. Deci e mai bine să îndur puțin și îmi va trece". Dacă se ivește un gând nu împotriva cuiva, ci un gând în el însuși, trebuie să cercetezi acest gând și să-ți spui: „Unde va sfârși acest gând rău?" „El va sfârși în gheenă". Și gândul te va lăsa liniștit. Și pentru toate gândurile fă la fel: îndată ce apare un gând, cercetează-l și taie-l. Cât despre robie, trebuie multă veghe că, precum zic Părinții, dacă un gând trage mintea ta spre desfrânare, să-l îndrepți spre curăție; dacă spre lăcomia pântecelui, să-l conduci spre cumpătare; dacă spre ură, să-l călăuzești spre iubire și la fel cu alte patimi (Varsanufie și Ioan, *Scrisori duhovnicești*, 86).

CERCETĂTORI

269. Ucenicii oamenilor îi socotesc nebuni pe cei învățați de Dumnezeu. Căci aceștia, fiind afară de lumina dumnezeiască și neputând vedea minunile din ea, pe cei ce sălășluiesc în lumină și văd și învață cele din ea îi socotesc rătăciți, câtă vreme ei înșiși sunt departe și nepărtași de

bunătățile tainice ale lui Dumnezeu (Sf. Simeon Noul Teolog, *Cele 225 de capete teologice și practice*, 211).

CETE CEREȘTI

270. Să te gândești cine a fost El și ce s-a făcut pentru noi, și din ce înălțimi de lumină a dumnezeirii, descoperită după putință ființelor de sus și slăvită în ceruri de toată firea rațională a Îngerilor, Arhanghelilor, Scaunelor, Domniilor, Începătoriilor, Stăpâniilor, Heruvimilor și Serafimilor și a nenumitelor Puteri sprituale, ale căror nume n-au ajuns până la noi, după cuvântul tainic al Apostolului, în ce adânc de smerenie omenească s-a coborât, prin negrăita Sa bunătate, asemănându-se întru toate nouă, celor ce ședeam în întunericul și în umbra morții și ajunsesem robi prin călcarea lui Adam fiind stăpâniți de vrăjmaș prin lucrarea patimilor (Marcu Ascetul, *Epistola către Nicolae monahul*).

271. Cetele cele mai de sus sunt multe și nenumărate după existența lor și se numesc după felurile și treptele lor. Căci, de ce s-au numit Începătorii, Stăpâniri și Puteri? Iar Domniile s-au numit poate așa pentru că sunt cinstite, și sunt mai puține decât cele mai prejos de ele, cum a zis Sfântul Dionisie, episcopul Atenei. Toate sunt prin stăpânire, prin cunoștință, foarte mari și cu totul deosebite după mărimea treptelor lor. Și fiindcă se înșiră din treaptă în treaptă până ajung la unitatea Celui mai mare și mai puternic decât toți, Care e Capul și Temeiul întregii zidiri. Iar Cap numesc nu pe Ziditorul, ci pe cea dintâi dintre minunatele făpturi ale lui Dumnezeu. Căci mulți sunt mai prejos de pronia și înțelepciunea lui Dumnezeu, de Făcătorul lor sau al nostru. Și sunt cu atât mai prejos, cu cât sunt mai prejos cei ce sunt supuși lor. Iar mai prejos sunt în înălțime și micime, nu în spatiu, ci în putere și cunoștință, după măsura ce au primit-o, cunoștința mai mică urmând după cea mai mare (Sf. Isaac Sirul, *Cuvinte despre nevoință*, LXVII).

272. Pe toate aceste ființe înțelegătoare, dumnezeiasca Scriptură ni le-a arătat prin nouă numiri duhovnicești și pe acestea le-a despărțit în trei

trepte. Pe cea dintâi a împărțit-o în Scaunele cele mari și înalte și prea sfinte, în Heruvimii cei cu ochi mulți și în Serafimii cu câte șase aripi. Pe a două treaptă, în Domnii, Puteri și Stăpâniri. Pe a treia, în Începătorii, Arhangheli și Îngeri. Aceste trepte înseamnă în limba evreiască următoarele: Serafimii sunt cei fierbinți, arzători; Heruvimii, cei cu multă cunoștință și înțelepciune; Scaunele, cei ce primesc și odihnesc în ei pe Dumnezeu. Aceste cete s-au mai numit așa de la lucrările lor. Scaunele înseamnă cei cinstiți; Domniile, cei ce au stăpânire peste orice împărăție; Începătoriile, cei ce cârmuiesc văzduhul; Stăpâniile, cei ce stăpânesc peste neamuri și peste tot omul; Puterile, cei tari în putere și înfricoșați la vedere; Serafimii, cei ce sfințesc; Heruvimii, cei ce poartă; Arhanghelii, păzitorii plini de veghe; îngerii, cei trimiși (Sf. Isaac Sirul, *Cuvinte despre nevoință*, LXVII).

CHEZĂȘIE

273. Chezășia aduce ispită. De voiești deci să scapi de ispită, nu te pune chezaș, ci spune-i cu îndrăzneală, zicând: „Tu cunoști iubirea ce o am pentru tine, dar am poruncă de la părinți să nu mă pun chezășie pentru cineva, cunoscând ei slăbiciunea mea și știind de mai înainte mai bine ca mine cele ce se vor întâmpla. Deci mă tem să calc porunca și să păcătuiesc împotriva lui Dumnezeu”. Spune-i-le acestea și de se va întrista, nu te îngriji. Iar de poți să scapi prin vreun motiv oarecare, bine este. Căci se poate întâmpla ca acela să nu mai primească a te lua ca chezaș, fie din cinstire pentru tine, fie pentru alt motiv. Și în acest caz nu ești tu pricina și nu va avea motiv să se întristeze. Dar dacă te pomenești fără să-ți dai seama că te-ai pus chezaș, nu te lăsa într-o și mai mare nepăsare, ci spune gândului: „Ceea ce s-a făcut, s-a făcut, dar Domnul mă va izbăvi și mă va acoperi de cele ce vor urma”. Și să nu încetezi să te rogi lui Dumnezeu pentru aceasta și puternic este El să lucreze după mare mila Lui (Varsanufie și Ioan, *Scrisori duhovnicești*, 731).

CHILIE

274. Chilia este îngrăditură trupului celui ce se liniștește. Ea are înăuntru casa cunoștinței (Sf. Ioan Scărarul, *Scara*, XXVII, 10).

275. Și să nu-ți faci obiceiul să primești prieteni în chilia ta, nici pe motivul bunătății, ci numai pe cei de un fel, de o cugetare și de o înțelegere tainică cu tine (Sf. Isaac Sirul, *Cuvinte despre nevoință*, XXIII).

276. Se cuvine deci și e de mult ajutor ca în lupta aceasta chilia călugărului să fie în sărăcie și în lipsuri; ca ea să fie goală și lipsită de toate cele ce pot mișcă în el pofta spre tihnă. Căci când pricinile moleșelii sunt departe de om, el nu se primejduiește în războiul îndoit: în cel dinăuntru și în cel dinafară. Și astfel biruiește mai fără osteneală omul ce se află departe de cele ce îndeamnă la plăcere, decât cel ce are aproape de el cele ce-l mișcă spre pofte. Aici lupta e îndoită (Sf. Isaac Sirul, *Cuvinte despre nevoință*, LXXXV).

277. A ședea în chilie înseamnă a-ți pomeni păcatele tale și a plânge și a te tângui pentru ele; a veghea să nu ți se robească mintea; iar de e robită, a o aduce iarăși la locul ei (Varsanufie și Ioan, *Scrisori duhovnicești*, 172).

278. Șezând în chilia ta, îngrijește-te de trei lucruri: de stăruința în rugăciune, de meditarea Psalmilor și de lucrul de mână (Isaia Pustnicul, *Către monahii începători*, 11).

279. De ai ieșit din chilia ta, apoi întorcându-te afli un frate locuind în ea, caută ție o alta. Deci păzește-te să nu-l scoți pe el din ea, ca să nu se mânie înaintea lui Dumnezeu. Iar voind el să o părăsească de bună-voie, ți s-a împlinit ceea ce e drept. Iar de a luat vreun vas din ea, nu i-l cere (Isaia Pustnicul, *Către monahii începători*, 63).

280. Sau iarăși: „Șezi în chilia ta și ea te va învăța pe tine toate” (Petru Damaschin, *Învățături duhovnicești*, I, 38).

281. Să nu te duci la chilia cuiva, afară de a starețului, și aceasta rar. Dacă vrei să-l întrebi despre vreun gând, fă-o aceasta în biserică. Iar de la

rugăciunea de obște, întoarce-te îndată în chilie, și apoi la slujba ta. După cină, punând metanie înaintea starețului și cerându-i rugăciunea, aleargă iarăși degrabă, în tăcere, la chilie. Căci e mai bun un „Sfinte Dumnezeule”, cu luare-aminte, înainte de culcare, decât o priveghere de patru ceasuri în convorbiri nefolositoare. Acolo unde este străpungerea inimii și plânsul duhovnicesc, acolo este și luminarea dumnezeiască. Iar unde vine aceasta, se alungă trândavia și lâncezeala (Simeon Evlaviosul, *Capete morale*, 5).

282. De te bucuri de vizite în chilie, cunoaște că petreci în trândăvie și nu te îndeletnicești cu Dumnezeu. Pildă de rugăciune să-ți fie văduva aceea nedreptățită de protivnicul ei (Lc. 18, 3) (Sf. Ioan Scărarul, *Scara*, XXVII, II, 27).

283. Petrecerea deasă afară de chilia ta să o lepezi, dacă ți-ai ales să te liniștești. Căci este foarte păgubitoare, ia harul, întunecă judecata, veștejește dorul. De aceea s-a zis: „Rătăcirea poftei schimbă mintea cea fără răutate”. Prin urmare taie legăturile cu cei mulți (afecțiunile față de cele multe) ca să nu se împrăștie mintea și să nu-ți tulburi putința (modul liniștirii) (Sf. Teodor al Edesei, *Una sută capete foarte folositoare*, 4).

CHINURI VEȘNICE

284. Iar eu zic că cei chinuiți în gheenă vor fi biciuiți de biciul iubirii. Și ce chin mai amarnic și mai cumplit este decât chinul dragostei! Adică cei ce simt că au greșit față de dragoste suferă acolo un chin mai mare decât orice chin, fie el cât de înfricoșător. Căci tristețea întipărită în inimă de păcatul față de dragoste e mai ascuțită decât orice chin. E nebunie să socotească cineva că păcătoșii se lipsesc în gheenă de dragostea lui Dumnezeu. Dragostea este odrasla cunoștinței adevărului, care, după mărturisirea de obște, s-a dat tuturor. Dar dragostea lucrează prin puterea ei în două feluri: pe păcătoși îi chinuiește, cum se întâmplă și aici unui prieten din partea prietenului; iar pe cei ce au păzit cele cuvenite îi veselește. Și aceasta este, după judecata mea, părerea de rău sau chinul din gheenă.

Dragostea îmbată însă sufletele fiilor de sus, cu desfătarea ei (Sf. Isaac Sirul, *Cuvinte despre nevoință*, LXXXIV).

285. Fericit ești frate, dacă simți peste tot că ai păcate. Căci cel ce le simte, fără îndoială că se și scârbește de ele și se desparte de ele. Și a le simți și a cere ajutorul de la Părinți prin rugăciunile lor către Dumnezeu pentru a se izbăvi de ele și de chinurile veșnice ce așteaptă pe om pentru ele, e o parte a pocăinței (Varsanufie și Ioan, *Scrisori duhovnicești*, 498).

286. Vai nouă, celor ce păcătuim aici, fără teamă, că ne așteaptă acolo focul nestins al gheenei și întunerecul cel mai dinafară și viermele neadormit și plânsul și scrâșnirea dinților și rușinea veșnică în fața zidirii de sus și de jos. Vai sufletului nostru lipsit de discernământ și nepocăit, că la învierea morților va plânge și va suspina cu jale și cu scrâșnirea dinților în trupul său păcătos și va suferi chinurile amare, dureroase și foarte aspre ale focului veșnic (Isaia Pustnicul, *29 de cuvinte*, XXIX, 5).

287. Vai nouă că, stăpânindu-ne ani mulți despărțirea de Dumnezeu, care ne slăbește credința ortodoxă, nu plângem, nu arătăm durerea inimii, nu ne înfrânăm de la patimile ce ne stăpânesc, ci adăugăm păcate la păcate, ca să primim în gheenă chinurile amare și veșnice pentru necredința și faptele noastre rele (Isaia Pustnicul, *29 de cuvinte*, XXIX, 7).

288. Vai nouă, că nu ne gândim la focul acela întunecat și nematerial și la plânsul amar și la scrâșnirea dinților. Căci Dumnezeu va îndepărta însușirea luminoasă a flăcărilor și va lăsa păcătoșilor lipsiți de evlavie, însușirea arzătoare și întunecată a focului (Isaia Pustnicul, *29 de cuvinte*, XXIX, 7).

289. Căci cel ce se gândește pururea la moarte și la focul veșnic și la viermele cel neadormit și la întunericul cel mai dinafară, la plânsul cel nemângâiat, la scrâșnirea dinților, la rușinea ce va rămânea din fața scaunului înfricoșător al Judecății lui Hristos, dinaintea îngerilor și oamenilor, topește bucuria plăcerii și întoarce toată pofta spre Dumnezeu (Isaia Pustnicul, *Fragmente din cuvinte*).

290. Credința în Hristos, Adevăratul Dumnezeu, naște dorința după cele bune și frica de chinuri. Iar dorința celor mai înalte și frica de chinuri, aduce păzirea întocmai a poruncilor. Păzirea întocmai a poruncilor învață pe creștini să-și cunoască neputința lor. Iar cunoașterea neputinței noastre adevărate naște aducerea aminte de moarte. Cel ce și-a făcut-o pe aceasta însoțitoare de viață va căuta cu osteneală să afle ce soartă va avea după ieșirea și plecarea din viața aceasta. Iar cel ce se străduiește să cunoască cele viitoare e dator, întâi de toate, să se lipsească de cele de acum (Sf. Simeon Noul Teolog, *Cele 225 de capete teologice și practice*, 13).

291. Chinurile sunt felurite, precum și răsplătirile cu bunătăți. Iar acelea sunt în iad, potrivit Scripturii care zice: „În pământ întunecat și neluminat, în pământul întunericului veșnic" (Iov 10, 21-22), unde locuiesc păcătoșii și înainte de judecată și se întorc după osândă. Căci: „Întoarcă-se păcătoșii în iad" (Ps. 9, 18) și „Moartea îi va paște pe ei" (Ps. 18, 15), ce este altceva, dacă nu hotărârea din urmă și osânda veșnică? (Sf. Grigorie Sinaitul, *Capete foarte folositoare în acrostih*, 33)

292. Focul, întunericul, viermele și tartarul sunt împătimirea obștească de plăcerea trupească, neștiința generală a întunericului, gâdilirea aprinsă a patimii din toți, tremurarea și vijelia puturoasă a păcatului. Acestea se lucrează încă de aici în sufletele păcătoșilor ca o arvună și pârgă a chinurilor și se arată acolo ca o deprindere (Sf. Grigorie Sinaitul, *Capete foarte folositoare în acrostih*, 8).

CHIP ȘI ASEMĂNARE

293. Toți oamenii suntem „după chipul" lui Dumnezeu; dar „după asemănare" nu suntem decât aceia care prin multă dragoste și-au robit libertatea lor lui Dumnezeu. Când deci nu suntem ai noștri, atunci suntem asemenea Celui ce prin dragoste ne-a împăcat cu Sine. La aceasta însă nu va ajunge cineva, de nu-și va convinge sufletul său să nu se mai lase vrăjit de slava vieții ușoare (Diadoh al Foticeei, *Cuvânt ascetic despre viața morală*, 4).

294. Dar filosofii din afară nu primesc aceasta; la fel, nici învățăceii lor. Dar noi credem că Dumnezeu a făcut pe cel după chipul Său nepătimitor (nepătimaș). Iar „după chip” înțeleg că nu e după trup, ci după suflet, care este nevăzut. Căci tot chipul e scos după un chip existent de mai înainte (un model). Fiindcă e cu neputință să înfățișeze cineva vreun chip dacă nu vede mai înainte ceva asemănător. Deci trebuie să crezi că patimile, precum am zis mai înainte, nu țin de suflet. Iar de se împotrivește cineva celor spuse, îl vom întreba, iar el să răspundă (Sf. Isaac Sirul, *Cuvinte despre nevoință*, LXXXII).

295. Patru dintre însușirile dumnezeiești care susțin, păzesc și izbăvesc cele ce sunt, le-a împărtășit Dumnezeu, pentru bunătatea Sa desăvârșită, aducând la existență ființa rațională și mintală: Existența, existența veșnică, bunătatea și înțelepciunea. Dintre acestea, primele două le-a dăruit ființei, iar ultimele două, adică bunătatea și înțelepciunea, capacității de a voi. Aceasta pentru ca ceea ce este El prin ființă să ajungă și zidirea prin împărtășire. Pentru acestea se spune de ea că s-a făcut după chipul și asemănarea lui Dumnezeu; după chipul existenței, ca existență și după chipul existenței veșnice, ca existență veșnică; căci deși nu e fără de început, este fără de sfârșit; și după asemănarea Celui bun și drept după ființă, cel bun și înțelept după har. Adică toată firea rațională este după chipul lui Dumnezeu; dar numai cei buni și cei înțelepți sunt după asemănarea Lui (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 3, 25).

296. Numai omul, această viețuitoare mintală și rațională, este dintre toate „după chipul și după asemănarea lui Dumnezeu”. Tot omul se zice că este „după chipul lui Dumnezeu”, pentru demnitatea minții și a sufletului, adică pentru necuprinsul, nevăzutul, nemurirea și libertatea voii, ca și pentru însușirea de stăpânitor, născător de prunci și ziditor. Iar „după asemănare” este pentru rațiunea virtuții și a faptelor noastre care imită pe Dumnezeu și poartă nume dumnezeiesc, adică pentru dispoziția filantropică față de cei din neamul omenesc, pentru îndurarea, mila și dragostea

aproapelui și pentru compătimirea arătată altora (Sf. Ioan Damaschin, *Cuvânt minunat și de suflet folositor*).

297. „După chipul” îl are orice om, căci Dumnezeu nu se căiește de darurile sale. Dar „după asemănarea” o au foarte puțini și numai cei virtuoși, sfinții și cei ce imită pe Dumnezeu în bunătate, pe cât e cu putință oamenilor (Sf. Ioan Damaschin, *Cuvânt minunat și de suflet folositor*).

CHIPUL LUI DUMNEZEU

298. Cel într-adevăr om se silește să fie evlavios. Iar evlavios este cel ce nu poftește cele străine. Și străine sunt omului toate cele create. Pe toate le disprețuiește așadar, ca unul ce este chip al lui Dumnezeu. Iar chip al lui Dumnezeu se face omul când viețuiește în chip drept și plăcut lui Dumnezeu, însă nu e cu putință să se facă aceasta de nu se va lepăda de toate cele din lume. Iar cel ce are minte iubitoare de Dumnezeu știe tot folosul sufletesc și toată evlavia ce se naște din ea. Bărbatul iubitor de Dumnezeu nu învinuiește pe nimeni pentru păcatele sale. Iată semnul sufletului care se mântuiește (Sf. Antonie cel Mare, *Învățături despre viața morală a oamenilor și despre buna purtare, în 170 de capete*, 87).

299. Suntem după chipul lui Dumnezeu prin mișcarea cugetătoare (mintală) a sufletului. Căci trupul este ca o casă a sufletului (Diadoh al Foticeei, *Cuvânt ascetic despre viața morală*, 78).

300. Târâtoarelor și fiarelor, purtate încolo și încoace de fire, le este într-adevăr cu neputință să nu se ferească de cel ce le aduce durere. Dar celor făcuți după chipul lui Dumnezeu și cârmuiți de rațiune și învredniciți de cunoașterea lui Dumnezeu, care au primit legea de la El, le este cu putință să nu ocolească pe cei ce-i supără și să iubească pe cei ce-i urăsc (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cuvânt Ascetic*, 8).

301. Nu e îngăduit cuiva să spună, stăpânit de neștiință, că omul este după chipul lui Dumnezeu în temeiul alcătuirii sale trupești, ci în temeiul firii înțelegătoare a minții, care nu e hotărnicită de trupul care trage în jos.

Căci precum firea dumnezeiască, fiind în afară de toată zidirea și grosimea, nu e hotărnicită, ci e fără hotar, netrupească, mai presus de toată ființa și cuvântul, fără calitate, de neatins, fără cantitate, nevăzută, nemuritoare, necuprinsă, neputând fi cuprinsă nicidecum de noi, așa și firea înțelegătoare dată nouă de El, fiind nehotărnicită și în afară de toată grosimea, este netrupească, nevăzută, neatinsă, necuprinsă și e chip al slavei nemuritoare și veșnice a Lui (Nichita Stithatul, *Cele 300 de capete despre făptuire, despre fire și despre cunoștință*, III, 4).

CITIREA SCRIPTURILOR

302. Îndeletnicește-te cu citirea Scripturilor, care-ți arată calea contemplării (înțelegerii) subțiri, și cu viețile sfinților, chiar dacă nu simți de la început dulceața lor, din pricina apropierii lucrurilor care aduc întuneric. Aceasta pentru ca să schimbi o întâlnire cu alta (Sf. Isaac Sirul, *Cuvinte despre nevoință*, XXIII).

303. Meditarea neîncetată a Scripturii este lumina sufletului. Căci aceasta întipărește în suflet amintiri folositoare, pentru păzirea de patimi și pentru stăruirea în dorul de Dumnezeu, în curățenia rugăciunii. Dar și deschide în fața noastră calea păcii pe urmele sfinților. Totuși să nu te îndoiești în stihurile rugăciunilor noastre, când se fac cu multă trezvie și cu străpungere neîncetată, fie rugăciunile, fie citirea din orice vreme (Sf. Isaac Sirul, *Cuvinte despre nevoință*, XXXIII).

304. Iar citirea se face spre a aminti celor ce știu cele spuse din cercare și spre a învăța pe cei necercați. Marele Vasile zice că atunci când Dumnezeu află o inima curată, de toate lucrurile și învățăturile lumești își scrie în ea dogmele Sale ca pe o tăbliță nescrisă. Iar aceasta o spun ca să nu citească cineva cele ce nu slujesc la a bineplăcea lui Dumnezeu (Petru Damaschin, *Învățături duhovnicești*, I, 24).

305. Mulți citesc Sfintele Scripturi, iar unii, citindu-le, le și aud. Dar puțini dintre cei ce le citesc pot cunoaște drept puterea și înțelesul celor citite. Aceștia declară uneori că cele spuse de Sfintele Scripturi sunt cu

neputință, alteori le socotesc cu totul de necrezut sau le iau ca alegorii în sens rău. Pe cele spuse pentru timpul de față le socotesc ca având să se împlinească în viitor, iar pe cele spuse despre cele viitoare, le iau ca deja întâmplate și ca întâmplându-se în fiecare zi. Și astfel nu e o judecată dreaptă în ei, nici o pătrundere adevărată a lucrurilor dumnezeiești și omenești (Sf. Simeon Noul Teolog, *Cele 225 de capete teologice și practice*, 122).

306. Altfel citesc Scripturile cei începători în viața de evlavie, altfel cei ce au înaintat până la mijloc și altfel cei ce au alergat până la desăvârșire (Nichita Stithatul, *Cele 300 de capete despre făptuire, despre fire și despre cunoștință*, II, 90).

307. Căci prin rugăciunea neîncetată și prin medierea dumnezeieștilor Scripturi se deschid ochii înțelegători ai sufletului și văd pe împăratul Puterilor, născându-se o bucurie mare și un dor ce arde cu putere în suflet (Despre Avva Filimon, *Cuvânt foarte folositor*).

CLEVETIRE

308. Cel ce-și înfrânează gura de la clevetire își păzește inima de patimi (Sf. Isaac Sirul, *Cuvinte despre nevoință*, XLIII).

309. De iubești curăția, în care se vede Stăpânul tuturor, să nu clevetești împotriva cuiva, nici să nu asculți pe cineva care bârfește pe fratele său (Sf. Isaac Sirul, *Cuvinte despre nevoință*, XLII).

310. Când cineva începe să clevetească pe fratele său înaintea ta, arată-te întristat la față. Și făcând așa, te vei păzi și în fața lui Dumnezeu și în fața aceluia (Sf. Isaac Sirul, *Cuvinte despre nevoință*, LVIII).

311. Nu vă sfădiți între voi și nu vorbiți împotriva cuiva, nici nu judecați pe cineva; nu disprețuiți pe cineva, nu cârtiți împotriva cuiva. Să nu iasă din gura voastră nici o minciună. Să nu voiți să vorbiți sau să auziți ceva din cele ce nu vă folosesc (Isaia Pustnicul, *29 de cuvinte*, I, 1).

312. Nu da urechea ta limbii celui ce defaimă, nici limba ta urechii iubitorului de ponegrire, ascultând sau grăind cu plăcere cele rele împotriva aproapelui, ca să nu cazi din dragostea dumnezeiască și să te afli străin de viața veșnică (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 1, 58).

313. Nu-i socoti binevoitori pe cei ce-ți aduc vorbe care produc în tine supărare și ura împotriva fratelui, chiar dacă s-ar părea că spun adevărul. Ci întoarce-te de la unii ca aceștia, ca de la niște șerpi care omoară, ca lor să le retezi vorbirea de rău, iar sufletul tău să-l izbăvești de răutate (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 4, 31).

314. Cel ce bârfește activitatea celui de aceeași credință și stăruie în defăimarea lui pe drept cuvânt e socotit clevetitor al fratelui său; iar cel ce ponegrește, purtat de pizmă, pe cel împodobit cu înțelepciune, și smintește pe toți, cu adevărat uneltește sminteală contra fiului maicii sale (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Întrebări, nedumeriri și răspunsuri*, 9).

315. Nimenea, socotesc, dintre cei ce judecă sănătos, nu va tăgădui că din ura și din ținerea de minte a răului se naște clevetirea. De aceea s-a și rânduit aceasta după părinții ei, ca într-un lanț. Clevetirea este fiica urii. E o boală subțire, dar o lipitoare grasă, ascunsă și tăinuită, care suge și seacă sângele iubirii. E fățărnicirea iubirii, pricinuitoarea întinăciunii și poverii inimii (Sf. Ioan Scărarul, *Scara*, X, 1).

316. Când auzi că aproapele tău și prietenul tău te vorbește de rău în lipsa ta sau fiind tu de față, arată-i iubirea, lăudându-l (Sf. Ioan Scărarul, *Scara*, XXI, 13).

COMERȚ (NEGOȚ)

317. Plecând să vinzi lucrul tău de mână, nu te sfădi pentru preț cu cei din lume. La fel să faci când cumperi ceva. Cunoaște că lipsa lucrurilor ți-l va face propriu pe Dumnezeu (Isaia Pustnicul, *Către monahii începători*, 59).

318. Când dai și iei, nu scapi de păcat. De aceea, ori de vinzi, ori de cumperi, lasă de la tine din cumpăna dreaptă, ca nu cumva, ținându-te cu de-amănuntul de obiceiurile iubirii de câștig, să cazi în lucruri care păgubesc sufletul, în certuri, în jurăminte mincinoase, în schimbarea cuvintelor tale și în cele asemenea, ca printr-însele să necinstești și să rușinezi vrednicia cinstită a vieții tale (Evagrie Monahul, *Schiță monahicească*, 8).

COMPORTARE

319. Așa se cuvine să umblăm în fiecare zi ca și cum ar trebui să ne înfățișăm înaintea lui Dumnezeu (Filotei Sinaitul, *Capete despre trezvie*, 9).

320. Iată semnele după care se cunoaște un suflet rațional și virtuos: privirea, mersul, glasul, râsul, ocupațiile și întâlnirile cu oamenii. Căci toate acestea se îndreptează spre tot mai multă cuviință. Mintea lor cea iubitoare de Dumnezeu li se face străjer treaz și închide intrarea patimilor și a rușinoaselor aduceri aminte (Sf. Antonie cel Mare, *Învățături despre viața morală a oamenilor și despre buna purtare, în 170 de capete*, 20).

321. Să nu lovești vreodată pe vreunul dintre frați, mai ales fără pricină și fără judecată, ca nu cumva, nerăbdând jignirea, să plece și să nu mai scapi niciodată de mustrarea conștiinței, aducându-ți pururea întristare în vremea rugăciunii și răpindu-ți mintea de la dumnezeiasca îndrăznire (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 1, 68).

322. Cel ce întrerupe cu obraznicie pe cel ce grăiește în adunare nu se poate ascunde că bolește de slava deșartă. Stăpânit de acesta, pune nenumărate piedici propunerilor, voind să taie șirul celor ce spun (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele două sute de capete despre cunoștința de Dumnezeu*, 1, 27).

323. Altceva este a nu ne revolta față de necinstiri, de batjocuri, de încercări și necazuri, și altceva a ne arăta mulțumiți de ele și a ne ruga pentru cei ce ne fac acestea. Altceva este a iubi din suflet pe aceștia și

altceva a întipări, pe lângă aceasta, în mintea noastră fața fiecăruia din ei și a-i îmbrățișa fără patimă ca pe niște prieteni adevărați, cu lacrimi de iubire sinceră, fără să se afle în acea clipă nici o urmă a vreunei supărări în noi. Iar lucrul mai mare decât cele spuse este ca în timpul însuși al ispitelor să aibă cineva, în chip neschimbat, aceeași bună simțire egală pentru cei ce-l batjocoresc în față, îl calomniază, îl judecă, îl osândesc, îl înjură și-l scuipă în față, și pentru cei ce iau în afară înfățișarea prieteniei, dar pe ascuns fac aceleași lucruri fără să se poată însă ascunde de fapt. Dar neasemănat mai mare lucru decât toate acestea, socotesc că este ca cineva să uite cu desăvârșire cele ce le-a suferit și să nu-și aducă aminte de ceva din ceea ce i s-a întâmplat, fie că lipsesc, fie că sunt de față cei ce l-au supărat, ci să-i primească și pe aceștia la fel ca pe prieteni, în convorbiri și la masă, fără nici o gândire la cele întâmplate (Sf. Simeon Noul Teolog, *Cele 225 de capete teologice și practice*, 92).

324. Iar dacă vreunul dintre frați a fost întristat fie de întâi-stătător, fie de iconom, fie de altcineva, și vine la tine, mângâie-l așa: „Crede, frate, spre cercarea ta ți s-a întâmplat aceasta. Căci și mie mi s-a întâmplat de multe ori aceasta și m-am întristat și descurajat. Dar de când am fost înștiințat că acestea se întâmplă spre cercare, le port cu mulțumire. Fă așadar și tu așa. Și mai degrabă să te veselești de astfel de necazuri”. Iar dacă acela ar începe să bârfească, nici atunci să nu te schimbi. Ci mângâie-l cum te va ajuta harul, căci sunt multe chipuri de dreaptă socoteală. Și ajută pe frate după cum îi înțelegi starea de suflet și gândurile lui și nu-l lăsa să plece netămăduit (Simeon Evlaviosul, *Capete morale*, 27).

325. De cânți rugăciune lui Dumnezeu și un frate stă la ușa chiliei tale și bate, să nu pui mai presus fapta rugăciunii decât fapta dragostei și să treci cu vederea pe fratele tău. Căci acest lucru nu e plăcut lui Dumnezeu. El vrea untdelemnul iubirii și nu jertfa rugăciunii. Lăsând deci darul rugăciunii, dă cuvânt de iubire fratelui, slujindu-l pe el. Apoi, întorcându-te, adu darul tău Tatălui duhurilor, cu lacrimi și cu inima zdrobită și duh drept

se va înnoi în cele din lăuntru ale tale (Nichita Stithatul, *Cele 300 de capete despre făptuire, despre fire și despre cunoștință*, II, 76).

326. Nu îngădui celor ce slujesc beției și robesc meselor fără rânduială să fie cu îndrăzneală față de tine; nici celor ce vreau să-ți grăiască cu nerușinare, chiar dacă ar fi cu părul alb sau chiar dacă ar avea ani mulți în viața monahală, ca nu cumva să te acopere cu putreziciunea, cum zice Scriptura, și să fii dus împreună cu cei necurați și netăiați împrejur la inimă (Ioan Carpatiul, *Una sută capete de mângâiere*, 61).

327. Primind pe frații care vin la noi, să nu socotim aceasta stânjenire și întrerupere a liniștirii, ca să nu cădem din legea dragostei. Nici să nu-i primim ca și când le-am face har, ci mai degrabă ca primind noi har; și socotindu-ne îndatorați la acest lucru, să-i ospătăm cu prietenie și bucurie, cum ne-a arătat Patriarhul Avraam (Sf. Teodor al Edesei, *Una sută capete foarte folositoare*, 84).

COMUNIUNEA SFINȚILOR

328. Deci cei ce zic că sfinții ajunși la vederea lui Dumnezeu nu se văd și nu se cunosc unii pe alții umblă ei înșiși în întuneric și n-au ajuns la împărtășirea și la vederea și la cunoașterea lui Dumnezeu și vorbesc și dau mărturie de lucruri pe care nu le cunosc, nici nu le-au văzut vreodată (Sf. Simeon Noul Teolog, *Cuvântări morale*, 1, 12).

329. Cel ce nu năzuiește cu iubire și cu dorință puternică să se unească prin smerita cugetare cu cel din urmă dintre sfinți, ci păstrează o mică neîncredere în el, nu se va uni vreodată nici cu el, nici cu sfinții dintâi care au precedat, chiar dacă ar socoti că are toată credința și toată iubirea față de Dumnezeu și față de toți sfinții (Sf. Simeon Noul Teolog, *Cele 225 de capete teologice și practice*, 132).

CONSIMȚIRE

330. Acolo unde se ivesc chipuri în gând, s-a produs consimțirea. Căci mișcarea fără chipuri este un atac nevinovat. Câte unul fuge și de acestea ca bușteanul din foc; dar câte unul nu se întoarce până nu arde cu flacără (Marcu Ascetul, *Despre legea duhovnicească, în 200 de capete*, 141).

331. Întâi este momeala (atacul); al doilea, însoțirea sau amestecarea gândurilor noastre cu ale dracilor vicleni; al treilea, consimțirea (învoirea) minții de a se afla între cele două feluri de gânduri ce se sfătuiesc în chip păcătos; al patrulea este fapta din afară sau păcatul. Dacă, prin urmare, mintea va fi atentă prin trezvie, prin împotrivire și chemarea Domnului Iisus, va pune pe fugă nălucirea momelii de la răsărirea ei, cele ce urmează din ele rămânând fără împlinire. Căci cel viclean, fiind minte netrupească, nu poate amăgi altfel sufletele decât prin nălucire și gânduri (Isihie Sinaitul, *Cuvânt despre trezvie și virtute*, I, 46).

332. Întâi este atacul (momeala), apoi însoțirea, pe urmă consimțirea (învoirea), apoi robirea, pe urmă patima îmbibată de obișnuință și continuitate. Iată biruința luptei dusă împotriva noastră. Așa stabilesc și Sfinții Părinți (Filotei Sinaitul, *Capete despre trezvie*, 34).

333. Altceva este adică momeala (atacul), altceva însoțirea, altceva lupta, altceva patima, altceva învoirea (consimțirea), care e aproape de faptă și se aseamănă ei, altceva lucrarea și altceva robirea. Momeala este gândul adus simplu în minte de vrăjmașul, ca de pildă: fă aceasta sau aceea, cum i-a zis Domnului și Dumnezeului nostru: „Zi ca să se facă pietrele acestea pâini”. Aceasta, cum s-a spus, nu atârnă de noi. Însoțirea este primirea gândului strecurat de vrăjmaș, preocuparea cu el și convorbirea plăcută a voii noastre cu el. Patima este deprinderea cu gândul strecurat de vrăjmaș, care se naște din însoțire, și învârtirea necontenită a cugetării și a închipuirii în jurul lui. Lupta este împotrivirea cugetării fie la stingerea patimii din gând sau a gândului pătimaș, fie prin învoire, cum zice Apostolul: „Căci trupul poftește împotriva duhului, iar duhul împotriva trupului; și aceștia se

împotrivesc unul altuia”. Luarea în robie este ducerea silnică și fără voie a inimii, stăpânită de prejudecată și de o îndelungată obișnuință, învoirea este consimțirea cu patima din gând. Iar lucrarea însăși împlinirea cu fapta a gândului pătimaș încuviințat. Deci cel ce cugetă nepătimaș de la început sau respinge prin împotrivire și certare momeala, a tăiat dintr-o dată toate cele ce urmează (Sf. Ioan Damaschin, *Cuvânt minunat și de suflet folositor*).

334. Orice consimțire a gândului cu vreo poftă oprită sau orice învoire la plăcere este păcat pentru monah. Căci întâi începe gândul să întunece mintea prin partea pătimitoare (afectivă), apoi se învoiește sufletul cu plăcerea, nestăruind în luptă. Aceasta se numește consimțirea, care, precum s-a zis, este păcat. Iar aceasta dăinuind, stârnește ceea ce se numește patimă. Apoi, câte puțin, vine la săvârșirea păcatului cu lucrul. De aceea fericește Proorocul pe cei ce izbesc pruncii babilonieni de piatră. Chestiunea e limpede pentru cei prevăzători și cuminți (Sf. Teodor al Edesei, *Una sută capete foarte folositoare*, 19).

CONȘTIINȚĂ

335. Conștiința e o carte naturală. Cel ce o citește cu fapta face experiența ajutorului dumnezeiesc (Marcu Ascetul, *Despre legea duhovnicească, în 200 de capete*, 186).

336. Conștiința bună se află prin rugăciune, iar rugăciunea curată prin conștiință. Căci una are trebuință de alta, prin fire (Marcu Ascetul, *Despre legea duhovnicească, în 200 de capete*, 198).

337. Ostenelilor pentru evlavie le urmează mângâierea. Iar aceasta o cunoaștem prin legea lui Dumnezeu și prin conștiință (Marcu Ascetul, *Despre cei ce-și închipuie că se îndreptează din fapte*, 54).

338. Mai întâi harul trezește în chip dumnezeiesc conștiința. Aceasta îi face și pe cei făcători de rele să se căiască și să placă lui Dumnezeu (Marcu Ascetul, *Despre cei ce-și închipuie că se îndreptează din fapte*, 62).

339. Căci iată cum ne-a învățat Stăpânul nostru, zicând: „Împacă-te cu pârâșul tău, până ești încă pe cale cu el”... și cele următoare. Pârâșul este conștiința, fiindcă se împotrivește omului ce vrea să facă voia trupului, iar dacă acesta nu vrea să o asculte îl dă pe mâna vrăjmașilor săi (Isaia Pustnicul, *Despre păzirea minții*, 3).

340. Cercetează-ți conștiința cu de-amănuntul, ca să vezi nu cumva din pricina ta nu e împăcat fratele tău? Și nu o nesocoti, căci ea cunoaște cele ascunse ale tale și te va pârî în vremea ieșirii, iar în vremea rugăciunii ți se va face piedică (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 4, 33).

341. Când a făcut Dumnezeu pe om, a sădit în el ceva dumnezeiesc, ca un gând mai fierbinte și luminos, având calitatea unei scântei care luminează mintea și arată acesteia deosebirea binelui de rău. Aceasta se numește conștiință și ea este legea firii lui (Ava Dorotei, *Învățături*, III, 1).

342. Conștiința este un învățător sincer. Cine ascultă de ea petrece fără greșeală (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte*, I, 71).

343. Conștiința numai pe aceia nu-i judecă ce au ajuns la culmea virtuții sau a păcatului (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte*, I, 72).

344. Conștiința curată ridică sufletul. Iar gândul murdar îl doboară la pământ (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte*, I, 91).

345. Conștiința curată o fac ostenelile nevoinței, ca postul, privegherea, răbdarea și îndelunga răbdare (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte*, III, 14).

CONTEMPLARE

346. Când mintea s-a eliberat desăvârșit de patimi înaintează fără să se întoarcă îndărăt în contemplarea lucrurilor, făcându-și călătoria spre

cunoștința Sf. Treimi (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 1, 86).

347. Dacă mintea e curată când primește înțelesurile lucrurilor, acestea o stârnesc spre contemplarea duhovnicească a lor. Dar dacă din trândăvie s-a făcut necurată, rămâne simplu la înțelesuri, când e vorba de alte lucruri; iar când e vorba de oameni, le preface în gânduri spurcate și viclene (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 1, 87).

348. Prin împlinirea poruncilor, mintea se dezbracă de patimi; prin contemplarea duhovnicească a celor văzute, se dezbracă și de înțelesurile pătimașe ale lucrurilor. În sfârșit, prin cunoașterea celor nevăzute, leapădă și contemplarea celor văzute. Iar de aceasta se dezbracă prin cunoștința Sfintei Treimi (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 1, 94).

349. Când mintea se golește de patimi și se luminează prin contemplarea făpturilor, atunci poate să ajungă și în Dumnezeu și să se roage cum trebuie (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 2, 100).

350. Deci mintea, până are în ea vie pomenirea lui Dumnezeu, caută prin contemplație pe Domnul. Dar nu oricum, ci în frica Domnului, adică prin împlinirea poruncilor. Căci cel ce îl caută printr-o contemplație fără fapte, nu află pe Domnul, pentru că nu l-a căutat în frica Domnului (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Răspunsuri către Talasie*, 48).

351. Deci cunoașterea (contemplarea) făpturilor sensibile și inteligibile, numită înțelepciune, este o pătrundere și o cunoștință firească, fiindcă a existat de mai înainte în fire, dar patimile au întunecat mintea. Și dacă nu înlătură Dumnezeu, prin virtutea făptuitoare, patimile, mintea nu poate vedea. Dar vederea înainte nu e tot așa, ci este har și mai presus de fire. Însă nici cea dintâi nu se ivește fără Dumnezeu, măcar că e firească (Petru Damaschin, *Învățături duhovnicești*, I, 24).

CONTRAZICERE

352. Cel ce se împotrivește în cuvânt, este asemenea celui ce se predă pe sine cu voia dușmanilor împăratului. Căci contrazicerea este o cursă și are ca momeală apărarea, prin care fiind amăgiți, înghițim undița păcatului. Prin aceasta e prins de obicei nenorocitul suflet, fiind apucat de limbă și de gâtlej de către duhurile răutății, care aici îl ridică la culmea mândriei, aici îl prăvălesc în prăpastia păcatului, ca să fie apoi dus la judecată cu cei căzuți din cer (Sf. Simeon Noul Teolog, *Cele 225 de capete teologice și practice*, 46).

353. Cel ce privește la învățătorul și povățuitorul său ca la Dumnezeu, nu poate să-l contrazică. Iar dacă își închipuie și zice că le poate împăca pe amândouă acestea, să știe că s-a rătăcit. Căci nu știe ce simțământ au cei ai lui Dumnezeu față de Dumnezeu (Sf. Simeon Noul Teolog, *Cele 225 de capete teologice și practice*, 55).

354. Cel ce crede că viața și moartea sa este în mâna păstorului său, nu-l va contrazice niciodată. Iar necunoașterea acestui lucru naște contrazicerea, care pricinuiește moartea spirituală și veșnică (Sf. Simeon Noul Teolog, *Cele 225 de capete teologice și practice*, 56).

COSMOS (UNIVERS)

355. Dumnezeu a făcut omului cerul pe care îl împodobesc stelele pentru om, pământul pe care îl lucrează oamenii pentru ei înșiși. Cei ce nu simt o atât de mare purtare de grijă au sufletul lipsit de minte (Sf. Antonie cel Mare, *Învățături despre viața morală a oamenilor și despre buna purtare, în 170 de capete*, 133).

356. Dumnezeu a zidit și lumea nevăzută și pe cea văzută; deci El a făcut și sufletul și trupul. Dacă lumea văzută este așa de frumoasă, cu cât mai mult va fi cea nevăzută? Iar dacă aceea este mai frumoasă și mai bună decât aceasta, cu cât nu le va întrece pe amândouă Dumnezeu, care le-a făcut pe ele? Dacă prin urmare Făcătorul tuturor bunurilor e mai bun decât

toate cele făcute, pentru care pricină părăsește mintea pe Cel ce e mai bun decât toate și se ocupă cu cele mai rele decât toate, adică cu patimile trupului? E vădit că pentru faptul că a petrecut și s-a obișnuit cu trupul de la naștere, iar experiența Celui mai bun și mai presus de toate încă n-a făcut-o desăvârșit. Dacă prin urmare printr-o deprindere îndelungată cu înfrânarea de plăceri și printr-o îndeletnicire cu cele dumnezeiești rupem puțin câte puțin această legătură și afecțiune, mintea se lărgește în cele dumnezeiești înaintând treptat în ele, și-și descoperă demnitatea proprie. Iar sfârșitul este că își mută tot dorul spre Dumnezeu (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 3, 72).

357. Dar cum să nu se minuneze, privind (contemplând) acel ocean nemărginit și mai presus de uimire al bunătății? Sau cum să nu se umple de uimire, întrebându-se cum și de unde s-a făcut ființa rațională și mintală și cele patru elemente, din care sunt corpurile, o dată ce nu există nici o materie mai-nainte de ce s-au făcut acestea? Sau întrebându-se ce fel de putere este aceea care, mișcată spre faptă, a adus acestea la existență? Dar elinii nu primesc aceasta, necunoscând bunătatea atotputernică, înțelepciunea și cunoștința Lui, capabile de lucru și mai presus de minte (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 4, 2).

358. Toate câte le-a făcut Dumnezeu au început, iar dacă vrea El, și sfârșit. Pentru că din nimic s-au făcut. Dar Dumnezeu nu are nici început, nici sfârșit (Petru Damaschin, *Învățături duhovnicești*, I, 16).

359. Dumnezeu a făcut o lume pe măsura omului. Omul a fost criteriul adoptat de Dumnezeu pentru lumea pe care a creat-o. Dar omul este o astfel de ființă, că pornind de la viețuirea în această lume acomodată lui, poate crește la nesfârșit în comuniunea cu Dumnezeu, în îndumnezeirea după har. Dumnezeu a ales o măsură: măsura omului. Dar pe om l-a făcut pe măsura Sa, capabil să-și însușească la nesfârșit conținutul dumnezeirii Sale. Ar fi fost posibil ca Dumnezeu să aleagă și alte măsuri, toate infinit inferioare infinității Lui. Dar pe de altă parte, toate ființele ce le-ar fi putut alege potrivit altor măsuri, ar fi trebuit să aibă capacitatea să înainteze în aceeași

infinitate a Sa, căci altundeva nu puteau să înainteze (Calist Patriarhul, *Capete despre dragoste*, 27).

CREAREA LUMII

360. Dumnezeu a adus cu cuvântul la viață genurile dobitoacelor pentru a fi întrebuințate după rânduială: unele spre mâncare, altele spre slujbă. Iar pe om l-a zidit ca să fie privitor și tâlcuitor recunoscător al lor. De aceea, să se străduiască oamenii ca nu cumva, nevăzând și neînțelegând pe Dumnezeu și lucrurile Sale, să moară ca fiarele cele necuvântătoare. Trebuie să cunoască omul că Dumnezeu toate le poate și că nimic nu poate sta împotriva Celui ce toate le poate, ci din nimic le-a făcut pe toate câte le-a voit și le face cu cuvântul Său spre mântuirea oamenilor (Sf. Antonie cel Mare, *Învățături despre viața morală a oamenilor și despre buna purtare, în 170 de capete*, 47).

361. Căci cel ce înțelege cele cerești crede lui Dumnezeu, știind că toate sunt făpturile voii Lui, Cel ce însă nu le înțelege nu crede niciodată că lumea este zidirea lui Dumnezeu și că a fost făcută pentru mântuirea omului (Sf. Antonie cel Mare, *Învățături despre viața morală a oamenilor și despre buna purtare, în 170 de capete*, 53).

362. Cea mai mare boală a sufletului, ruina și pierzarea lui, este să nu cunoască pe Dumnezeu, care a făcut toate pentru om și i-a dăruit lui mintea și cuvântul prin care, zburând sus, omul se împreună cu Dumnezeu, înțelegând și preamărind pe Dumnezeu (Sf. Antonie cel Mare, *Învățături despre viața morală a oamenilor și despre buna purtare, în 170 de capete*, 97).

363. Căci Dumnezeu le-a dăruit tuturor făpturilor existența numai pentru bunătatea Sa (Sf. Antonie cel Mare, *Învățături despre viața morală a oamenilor și despre buna purtare, în 170 de capete*, 98).

364. Dumnezeu a făcut omului cerul pe care îl împodobesc stelele pentru om, pământul pe care îl lucrează oamenii pentru ei înșiși. Cei ce nu

simt o atât de mare purtare de grija au sufletul lipsit de minte (Sf. Antonie cel Mare, *Învățături despre viața morală a oamenilor și despre buna purtare, în 170 de capete*, 133).

365. Omului credincios și celui ce vrea să înțeleagă pe Dumnezeu nimica nu-i este cu anevoie. Iar dacă vrei să-l și vezi, privește podoaba și pronia tuturor celor ce au fost făcute și a celor ce se fac cu cuvântul lui. Și toate sunt pentru om (Sf. Antonie cel Mare, *Învățături despre viața morală a oamenilor și despre buna purtare, în 170 de capete*, 160).

366. Numele este însemnarea unuia dintre mulți. De aceea e lucru fără minte a socoti că Dumnezeu care e unul singur, mai are alt nume. Căci Dumnezeu aceasta înseamnă: Cel fără de început, care a făcut toate pentru om (Sf. Antonie cel Mare, *Învățături despre viața morală a oamenilor și despre buna purtare, în 170 de capete*, 162).

367. Toate dogmele sunt sau despre Dumnezeu sau despre cele văzute și nevăzute sau despre Providență și judecata arătată în acelea (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 1, 78).

368. Cel ce a dat ființă întregii zidiri văzute și nevăzute, numai cu puterea voinței Lui, a avut înainte de toți vecii, deci înainte și de facerea lumii, un plan prea bun și negrăit în legătură cu ea. Iar aceasta a fost ca să se împreune El însuți, fără schimbare, cu firea oamenilor, prin unirea adevărată într-un ipostas și să unească cu Sine în chip neschimbat firea omenească (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Răspunsuri către Talasie*, 22).

369. Și vom pătimi după ce vom fi trecut cu totul dincolo de rațiunile celor create din nimic și vom fi ajuns în chip neînțeles la Cauza lucrurilor (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Răspunsuri către Talasie*, 22).

370. Fiindcă nici un bine propriu nu dobândim vreodată, ci toate bunătățile ne vin de la Dumnezeu, după har, ca și existența din nimic (Petru Damaschin, *Învățături duhovnicești*, I, 33).

371. Toate câte le-a făcut Dumnezeu au început, iar dacă vrea El și sfârșit. Pentru că din nimic s-au făcut. Dar Dumnezeu nu are nici început,

nici sfârșit (Petru Damaschin, *Învățături duhovnicești*, I, 16).

372. Dumnezeu nu a dat la început primilor oameni zidiți numai raiul, cum socotesc unii, nici nu l-a făcut numai pe om nestricăcios, ci cu mult mai mult și înaintea lui, tot pământul acesta pe care îl locuim și toate cele de pe pământ, ca și cerul și cele din el, aducându-le la ființă în cinci zile. În a șasea zi a zidit apoi pe Adam și l-a așezat pe el domn și împărat al întregii lumi văzute. Și nici Eva nu era atunci adusă la existența, nici raiul, ci numai lumea aceasta fusese creată ca un fel de rai, nestricăcioasă, dar materială și supusă simțurilor. Pe ea a dat-o, cum s-a spus, lui Adam și urmașilor lui, spre a se bucura de ea (Sf. Simeon Noul Teolog, *Cuvântări morale*, 1, 1).

373. Ce face atunci Dumnezeu, Care a făcut toate și l-a zidit și pe om? Cunoscând mai înainte de întemeierea lumii că Adam va călca porunca și rânduind de mai înainte viața și refacerea lui din nașterea din nou, prin nașterea Fiului lui Dumnezeu, înfrânează toate cu puterea, cu mila și cu bunătatea Sa și oprește pornirea tuturor făpturilor și le supune îndată omului pe toate, ca și înainte. El voiește ca zidirea să slujească omului, pentru care a fost creată, deși s-a făcut stricăcioasă pentru omul stricăcios. Căci voiește ca atunci când acesta se va reînnoi iarăși și se va face duhovnicesc, nestricăcios și nemuritor, eliberându-se și ea de robia stricăciunii, să se reînnoiască împreună cu el și să se facă întreagă nestricăcioasă și duhovnicească, după ce a fost supusă de Dumnezeu celui ce s-a răzvrătit și nu i-a slujit Lui. Aceasta a rânduit-o Preamilostivul Dumnezeu și Domn înainte de întemeierea lumii (Sf. Simeon Noul Teolog, *Cuvântări morale*, 1, 2).

374. Ai văzut că nu fără dreptate a spus că toată zidirea aceasta, la început, a fost adusă la ființă de Dumnezeu ca nestricăcioasă și în stare de rai, dar a fost strămutată la starea de stricăciune și de robie prin blestem, fiind supusă deșertăciunii oamenilor. Dar privește care va fi strălucirea ei din urmă (Sf. Simeon Noul Teolog, *Cuvântări morale*, 1, 4).

375. Dar credința, depășind ideile născute din privirea făpturilor, ne-a unit pe noi cu Rațiunea aflată mai presus de toate și cu Adevărul neconstruit

și simplu; și am înțeles mai bine decât prin demonstrație nu numai că toate s-au făcut din cele ce nu sunt, ci și că s-au făcut numai cu cuvântul lui Dumnezeu (Sf. Grigorie Palama, *Cuvânt pentru cei ce se liniștesc cu evlavie. Al treilea din cele din urmă. Despre sfânta lumină*, 42).

376. De unde am aflat ceva sigur și nemincinos despre Dumnezeu, de unde despre lumea întreagă, de unde despre noi înșine? Nu din învățătura Duhului? Căci Duhul ne-a învățat că numai Dumnezeu este Cel ce este cu adevărat și este pururea și este neschimbat, neprimindu-și existența din cele ce nu sunt și nemergând spre neființă; că este în trei ipostasuri și atotputernic; că El a adus în șase zile cu cuvântul la existență cele ce sunt din cele ce nu sunt, mai bine zis le-a dat ființă deodată tuturor, cum zice Moise. Căci îl auzim pe acesta zicând: „La început a făcut Dumnezeu cerul și pământul" (Facere 1, 4), nu ca pe un gol, desigur, nici fără cele dintre ele[7]. Căci pământul era amestecat cu apa și fiecare dintre ele purta în sine ca o sarcină aerul și dobitoacele și plantele după felul lor. Iar cerul cuprindea feluritele lumini și luminători, în care subzista totul. Astfel a făcut Dumnezeu la început cerul și pământul ca pe o substanță care cuprindea totul și purta în potență toate, dezaprobând de departe, precum se cuvine, pe cei ce socotesc în chip greșit că materia a preexistat de la sine (Sf. Grigorie Palama, *150 Capete despre cunoștința naturală, despre cunoașterea lui Dumnezeu, despre viața morală și despre făptuire*, 21).

377. Fiindcă n-a făcut lumea din vreo trebuință a Sa, ci din prisosința bunătății Sale, potrivit cu folosul celor pentru care avea să o facă. El a cunoscut ce e omului de folos și cunoscând aceasta a purces cu multă grijă și cu măsură, făcând ceea ce îi dădea omului putința să locuiască, să trăiască și să viețuiască, deci privind la nevoile lui și la o bucurie pe măsura lui. Și El a plăsmuit pe Adam, privind la cei mulți. Astfel, se poate vedea că nici pământul nu le lipsește, nici oamenilor ce-l locuiesc nu le lipsește ceva. Pământul a fost făcut pe măsura celor de jos, iar cerul și soarele și aerul și marea s-au făcut pe măsura pământului. Dar și fiecare din acestea își are măsura sa după măsura celorlalte, de la Dumnezeu, care le cunoaște pe

toate înainte de toate și le-a adus la ființă pe toate, după o rânduială și putere măsurată, spre o armonie între ele (Calist Patriarhul, *Capete despre dragoste*, 27).

CREAREA OMULUI

378. Omul, primind existența de la Dumnezeu și începând să existe chiar prin actul facerii, era liber de stricăciune și păcat, căci acestea n-au fost create deodată cu el. Când însă a păcătuit călcând porunca, a primit osânda nașterii, care se susține prin păcat, păcatul avându-și sursa în trăsătura pătimitoare ivită din pricina lui, ca într-o lege a firii. În temeiul acestei legi nici un om nu este fără de păcat, fiind supus fiecare prin fire legii nașterii, care s-a introdus după facere, din pricina păcatului (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Răspunsuri către Talasie*, 21).

379. Dumnezeu nu ne-a zidit spre mânie, ci spre fericire, ca să ne bucurăm de bunătățile Lui și să ne arătăm cu mulțumire și cu recunoștință față de Binefăcător. Dar negrija noastră în a cunoaște darurile Sale ne-a adus la trândăvie. Iar aceasta ne-a dat pe mâna uitării, de la care a împărățit peste noi neștiința (Petru Damaschin, *Învățături duhovnicești*, I, 1).

380. Omul fiind îndoit, adică având alcătuirea din suflet și trup, lumea a fost creată pentru el de asemenea ca văzută și nevăzută. Și fiecăreia din aceste părți i s-a rânduit în chip potrivit ei unele din faptele și din grijile noastre (Sf. Simeon Noul Teolog, *Cele 225 de capete teologice și practice*, 188).

381. Vezi cum a dat Dumnezeu întreagă această lume, ca pe un rai, omului de la început? Căci de ce alt pământ vorbește, dacă nu de acesta în care locuim și acum, cum s-a zis, și nicidecum de altul? De aceea adaugă zicând: „Și a zis Dumnezeu: iată, v-am dat vouă toată iarba purtătoare de sămânță, care este pe fața pământului; și tot pomul care are în sine rod purtător de sămânță va fi vouă spre mâncare și tuturor animalelor pământului și tuturor păsărilor cerului și tuturor celor ce se târăsc pe pământ” (Facere 1, 29-30). Vezi că toate cele văzute, cele de pe pământ și

din mare, le-a dat lui Adam și nouă urmașilor lui spre folosire și nu i-a dăruit lui numai raiul? Căci toate câte le-a spus lui Adam, ni le-a spus nouă, tuturor, precum Același Dumnezeu a spus mai pe urmă către apostoli prin Cuvântul cel viu al Său, zicând: „Cele ce le spun vouă, le spun tuturor” (Marcu 13, 37). Căci El știa că neamul nostru se va înmulți pe pământ, în mulțimi nesfârșite și nenumărate (Sf. Simeon Noul Teolog, *Cuvântări morale*, 1, 1).

382. Sufletul, fiind creat rațional prin suflare și înțelegător prin însuflare dătătoare de viață, nu a fost creat de Dumnezeu deodată cu iuțimea și cu pofta dobitocească, ci cu puterea dorinței și pe lângă ea, cu vigoarea dragostei. La fel nici trupului nu i-a sădit, prin plăsmuire, de la început iuțimea și pofta nerațională. Căci pe acestea le-a primit pe urmă prin neascultare, făcându-se muritor, stricăcios și dobitocesc. Căci trupul, zic cuvântătorii de Dumnezeu, a fost zidit nestricăcios, precum va și învia, deși în stare să primească și stricăciunea. Iar sufletul a fost făcut nepătimitor. Dar s-au stricat amândouă și s-au amestecat, în urma legii preafirești a mișcării unuia în altul (perihorezei), și a împărtășirii unuia din celălalt. Sufletul s-a îmbibat de patimi, mai bine zis de draci, iar trupul s-a făcut asemenea dobitoacelor necuvântătoare prin lucrarea și prin stăpânirea stricăciunii. Puterile amândurora făcându-se una, l-au făcut pe om să devină, prin mânie și poftă, un animal nerațional și fără minte. Și așa s-a făcut asemenea cu dobitoacele, după Scriptură, și întocmai cu ele în tot chipul (Ps. 48, 21) (Sf. Grigorie Sinaitul, *Capete foarte folositoare în acrostih*, 82).

383. Căci Tu m-ai zidit prin hotărârea Ta mai presus de orice măreție, altfel decât pe orice altceva; m-ai plăsmuit cu mâna Ta; după chipul și asemănarea Ta m-ai zidit (Calist Patriarhul, *Capete despre dragoste*, 56).

384. La început, când a făcut Dumnezeu pe om, l-a așezat pe el în rai, cum spune dumnezeiasca Scriptură, împodobindu-l cu toată virtutea. Și i-a dat lui porunca să nu mănânce din pomul din mijlocul raiului. Și el se afla în desfătarea raiului, în rugăciune, în vedere duhovnicească, într-o slavă și

cinste mijlocie, având simțurile întregi și nevătămate și aflându-se în starea cea după fire, precum a fost zidit. Căci Dumnezeu l-a făcut pe om după chipul și asemănarea Sa, adică nemuritor, liber, împodobit cu toată virtutea. Dar când a călcat porunca și a mâncat din pomul din care Dumnezeu îi poruncise să nu mănânce, a fost scos din rai și a căzut din starea cea după fire și a ajuns în cea contrară firii, adică în păcat, în iubirea de slavă și în iubirea de plăceri a vieții acesteia și în celelalte patimi, căzând sub stăpânirea lor. Căci s-a făcut robul lor prin căderea sa. Și așa a început să crească păcatul treptat și a împărățit moartea. Nicăieri nu se mai afla cinstirea lui Dumnezeu, nicăieri cunoașterea Lui, ci pretutindeni necunoștința de Dumnezeu. Numai puțini oarecare, cum au zis părinții, mișcați de legea naturală, au cunoscut pe Dumnezeu, cum a fost Avraam și ceilalți patriarhi, Noe și Iacov și, simplu spunând, puțini oarecare. Erau foarte rari cei ce cunoșteau pe Dumnezeu. Căci vrăjmașul a întins toată răutatea lui. Și împărățind păcatul, a început închinarea la idoli, credința în mulți dumnezei, vrăjitoria, uciderile și toată răutatea diavolului (Ava Dorotei, *Învățături*, I, 1).

CREAȚIE

385. Cunoștință după fire numim deci pe toată aceea pe care o poate câștiga sufletul prin cercetare și căutare, folosindu-se de părticelele și puterile firii: despre zidire și despre cauza zidirii, atâta cât poate înțelege sufletul legat de materie (Sf. Teodor al Edesei, *Cuvânt despre contemplație*).

386. Iar dacă Dumnezeu e bun și drept, fără îndoială că din bunătate a făcut și face toate câte le face, chiar dacă celor răi nu li se pare așa (Petru Damaschin, *Învățături duhovnicești*, I, 6).

387. Fiindcă toate cele ce sunt le-a făcut Dumnezeu spre folosul nostru, îngerii ne păzesc și ne învață, iar dracii ne ispitesc spre a ne smeri și a alerga la Dumnezeu[8]. Prin ei, așadar, ne izbăvim de înălțare și de nepăsare, de frica ispitelor (Petru Damaschin, *Învățături duhovnicești*, I, 32).

388. Și luând aminte simplu la toate făpturile cele sensibile, se uimește minunându-se de Ziditor, cum din cele ce nu sunt, numai cu porunca, a adus la ființă cele patru elemente (stihii) și cum prin înțelepciunea lui Dumnezeu, cele ce-și sunt potrivnice nu se păgubesc una pe alta; de asemenea, cum din acestea a făcut toate pentru noi. Și încă acestea sunt mici pe lângă coborârea lui Hristos, cum zice Teologul, și pe lângă bunătățile viitoare (Petru Damaschin, *Învățături duhovnicești*, I, 14).

389. Unii spun că făpturile există dimpreună cu Dumnezeu din veci. Dar aceasta este cu neputință. Căci cum pot cele întru toate mărginite să existe din veci împreună cu Cel întru totul nemărginit? Sau cum mai sunt propriu-zis făpturi, dacă sunt împreună veșnice cu Făcătorul? Dar aceasta este învățătura elinilor, care nu socotesc pe Dumnezeu Făcător al ființelor, ci numai al însușirilor. Dar noi cunoscând pe atotputernicul Dumnezeu, zicem că El este Făcătorul nu al însușirilor, ci al ființelor străbătute de însușiri. Iar dacă e așa, făpturile nu există împreună cu Dumnezeu din veci (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 4, 6).

390. Dumnezeu, Cel supraplin, n-a adus cele create la existență fiindcă avea lipsă de ceva, ci ca acestea să se bucure împărtășindu-se de El pe măsura și pe potriva lor, iar El să se veselească de lucrurile Sale, văzându-le pe ele veselindu-se și săturându-se fără săturare de Cel de care nu se pot sătura (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 3, 46).

CREDINȚĂ

391. Credința este un bun lăuntric. Ea naște în noi frica lui Dumnezeu. Iar frica lui Dumnezeu ne învață păzirea poruncilor, care se numește făptuire. Iar din făptuire, odrăslește cinstita nepătimire. Iar rodul nepătimirii este iubirea, care e plinirea tuturor poruncilor, strângându-le și ținându-le pe toate (Sf. Teodor al Edesei, *Una sută capete foarte folositoare*, 4).

392. Unii spun că făptuirea este cunoștința cea mai adevărată. Drept aceea, siliți-vă să vă arătați credința și cunoștința mai mult prin fapte. Căci

cel ce se mândrește numai cu cunoștința va auzi: „Pe Dumnezeu mărturisesc că îl știu, dar prin fapte îl tăgăduiesc” (Ioan Carpatiul, *Una sută capete de mângâiere*, 17).

393. Cel ce nu cunoaște adevărul, acela nu poate nici să creadă cu adevărat. Căci cunoștința premerge după fire credinței. Cele spuse de Scriptură n-au fost spuse numai ca să le înțelegem, ci ca să le și facem (Isihie Sinaitul, *Cuvânt despre trezvie și virtute*, I, 60).

394. Credința este căruța puterii evanghelice, viața apostolică, dreptatea lui Avraam; din credință începe și la ea sfârșește toată dreptatea și din ea va fi viu tot dreptul (Rom. 1, 17). Cel ce o nesocotește va cădea din bunăvoința dumnezeiască. Căci „fără de credință nu este cu putință a plăcea lui Dumnezeu” (Evrei 11, 6). Credința eliberează pururea neamul nostru de tot felul de rătăciri și ne întemeiază pe noi în adevăr și în noi adevărul, din care nimeni nu ne va clinti, chiar dacă ne-ar socoti nebuni, pe noi cei ce prin credința cea adevărată ieșim prin extazul mai presus de înțelegere și mărturisim acest adevăr cu fapta și cu cuvântul, nelăsându-ne „purtați de orice vânt al învățăturii” (Ef. 4, 14), ci stăruind în cunoștința cea unită a adevărului creștinilor și propovăduind vederea cea mai simplă, mai dumnezeiască și cu adevărat neînșelătoare (Sf. Grigorie Palama, *Cuvânt pentru cei ce se liniștesc cu evlavie. Al treilea din cele din urmă. Despre sfânta lumină*, 42).

395. Credința neclintită este turn întărit. Iar Hristos se face toate celui ce crede (Marcu Ascetul, *Despre legea duhovnicească, în 200 de capete*, 4).

396. Cel ce nu cunoaște adevărul nu poate nici crede cu adevărat.Căci cunoștința naturală premerge credinței (Marcu Ascetul, *Despre legea duhovnicească, în 200 de capete*, 110).

397. Este o credință din auz, după Apostol, și este o credință care e adeverirea lucrurilor nădăjduite (Marcu Ascetul, *Despre cei ce-și închipuie că se îndreptează din fapte*, 100).

398. Căci credința stă nu numai în a ne fi botezat în Hristos, ci și în a împlini poruncile Lui. Că odată ce ne-am îngropat cu El prin Botez, ne-a ridicat pe noi și ne-a așezat împreună cu Sine în cele cerești, e vădit din Scripturi. Dar nu e mai puțin vădit că ne-a dat și porunci, ca, împlinindu-le, să aflăm desăvârșirea pe care ne-a dat-o nouă. Iar de nu le vom împlini, ne vom arăta stăpâniți de păcat (Marcu Ascetul, *Răspuns acelora care se îndoiesc despre Dumnezeiescul Botez*).

399. Iar că nimenea nu scoate singur din sine păcatul lui Adam, ci numai Hristos, după măsura credinței în El, află de la Apostol, care zice: „Hristos a murit pentru păcatele noastre, după Scripturi”; și iarăși: „Iar Dumnezeu învederează dragostea Sa către noi prin aceea că, fiind noi păcătoși, Hristos a murit pentru noi”; și: „Ne-am îngropat cu El prin Botez, că precum s-a sculat Hristos din morți, așa și noi să umblăm întru înnoirea vieții” și celelalte; și iarăși: „Cine a murit este slobod de păcat”; sau: „Cu harul sunteți mântuiți prin credință și nu din fapte, ca să nu se laude cineva”; și iarăși: „Căci erați întuneric, iar acum sunteți lumină în Domnul; umblați deci ca niște fii ai luminii”; și: „Iar noi nu suntem fiii celei roabe, ci ai celei slobode, întru libertatea, în care ne-a slobozit Iisus, stați cu tărie”; și iarăși: „Ca niște oameni liberi, dar nu ca și cum ați avea libertatea drept acoperământ al vicleniei” (Marcu Ascetul, *Răspuns acelora care se îndoiesc despre Dumnezeiescul Botez*).

400. Credința fără faptă și fapta fără de credință vor fi la fel de lepădate. Căci credinciosul trebuie să-și arate credința, aducând Domnului fapte. Pentru că nici părintelui nostru Avraam nu i s-ar fi socotit credința spre dreptate, dacă nu ar fi adus pe fiul său ca rod al ei (Diadoh al Foticeei, *Cuvânt ascetic despre viața morală*).

401. Astfel, cunoașterea este protivnică credinței. Căci credința este, în toate ale ei, o dezlegare (o eliberare) de legile cunoașterii, desigur nu de ale celei duhovnicești. Căci hotarul ce îngrădește cunoașterea (definiția ei) este că nu poate face vreun lucru în afară de iscodire și de cercetare, ci ea cercetează de e cu putință să se facă ceea ce gândește și voiește. Iar credința

ce e? Când cineva nu se apropie de ea în chip drept, ea nu-l convinge să rămână în ea (Sf. Isaac Sirul, *Cuvinte despre nevoință*, LXII).

402. Deci credința noastră nu stă în a o rosti și a o vesti cu gura, ci credința desăvârșită se arată după vindecare (Varsanufie și Ioan, *Scrisori duhovnicești*, 35).

403. Dar va zice, poate, cineva: Dar am credința, și-mi ajunge credința în El pentru mântuire. Îi va răspunde acestuia Iacob, zicând: „Că și diavolii cred și se cutremură". Și iarăși: „Credința fără fapte moartă este, precum și faptele fără credință" (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cuvânt Ascetic*, 34).

404. „Să nu ziceți, spune dumnezeiescul Ieremia, că sunteți biserica Domnului". Iar tu să nu zici că simpla credință în Domnul nostru Iisus Hristos poate să mă mântuiască. Căci aceasta este cu neputință de nu vei dobândi și iubirea față de El prin fapte. Doar despre credința simplă s-a spus: „și dracii cred și se cutremură" (Iacob 2, 19) (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 1, 39).

405. Căci cel ce crede în Domnul se teme de munci; și cel ce se teme de munci păzește poruncile, rabdă necazurile; iar cel ce rabdă necazurile va avea nădejde în Dumnezeu; iar nădejdea desparte mintea de toată împătimirea; iar despărțită de aceasta, va avea dragoste de Dumnezeu (Petru Damaschin, *Învățături duhovnicești*, I, 1).

406. Cel ce crede în Domnul se teme de chinuri; cel ce se teme de chinuri se înfrânează de la patimi; cel ce se înfrânează de la patimi rabdă necazurile; cel ce rabdă necazurile va avea nădejde în Dumnezeu, iar nădejdea în Dumnezeu desface mintea de toată împătimirea după cele pământești; în sfârșit, mintea desfăcută de acestea va avea iubirea către Dumnezeu (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 1, 3).

407. Credința cea dintâi și cea de obște a dreptcredincioșilor se naște din cunoștința naturală (Petru Damaschin, *Învățături duhovnicești*, I, 28).

408. Căci din credință se naște temerea și din aceasta buna-cinstire sau înfrânarea, răbdarea, plânsul, blândețea, foamea și setea de dreptate, adică de toate virtuțile, milostenia potrivit cu fericirile Domnului, neîmpătimirea și din aceasta omorârea patimilor, prin multe suspine și lacrimi amare de pocăință și de întristare, care fac sufletul să lepede bucuria lumii și însăși hrana, din nemulțumirea de sine (Petru Damaschin, *Învățături duhovnicești*, I, 8).

409. Credința este puterea care ne face să murim pentru Hristos de dragul poruncii Lui și să credem că moartea aceasta este pricina vieții. Ea ne face să socotim sărăcia ca bogăție, neînsemnătatea și umilirea ca slavă și cinste adevărată; iar când nu avem nimic, să credem că stăpânim toate (II Cor. 6, 10), mai bine-zis că am dobândit bogăția cunoștinței lui Hristos cea nepătrunsă (Ef. 3, 8). Ea ne face să privim toate cele ce se văd ca țărână și fum (Sf. Simeon Noul Teolog, *Cele 225 de capete teologice și practice*, 10).

410. Credința în Hristos ne dă puterea nu numai să disprețuim plăcerile vieții, ci și să suportăm și să răbdăm toată ispita care vine asupra noastră prin întristări, necazuri și nenorociri, până va vrea și ne va cerceta pe noi Dumnezeu. „Căci răbdând, zice, am așteptat pe Domnul, și a luat aminte la mine” (Ps. 39, 1) (Sf. Simeon Noul Teolog, *Cele 225 de capete teologice și practice*, 11).

411. Și precum uneltele fără meșter și meșterul fără unelte nu pot face nimic, așa nici credința fără împlinirea poruncilor și nici împlinirea poruncilor fără credință nu ne poate înnoi și plăsmui din nou, făcându-ne din vechi, noi (Sf. Simeon Noul Teolog, *Cuvântări morale*, 1, 11).

412. Numai credința din har, lucrătoare prin porunci în Duh, e îndestulătoare pentru mântuire dacă o păzim și nu o alegem pe cea moartă și nelucrătoare în locul celei vii și lucrătoare în Hristos. Căci credinciosul trebuie să primească chipul și viața cea întru Hristos lucrate de credință. Credincioșii au învățat că neștiința aduce credința moartă și nesimțitoare, care e numai vorbă, și nu pe cea din har (Sf. Grigorie Sinaitul, *Capete foarte folositoare în acrostih*, 28).

CREȘTERE DUHOVNICEASCĂ

413. Este cu neputință să se facă cineva dintr-o dată bărbat bun și înțelept. Trebuie gând sfătuitor, viețuire, încercare, vreme, nevoință și dor după lucru bun. Iar omul bun și iubitor de Dumnezeu, care cu adevărat cunoaște pe Dumnezeu, nu încetează a face din belșug toate câte plac lui Dumnezeu. Dar astfel de oameni se găsesc rar (Sf. Antonie cel Mare, *Învățături despre viața morală a oamenilor și despre buna purtare, în 170 de capete*, 40).

414. Începătura vieții lucrătoare este înfrânarea și adevărul; mijlocul este neprihănirea și smerita cugetare; iar sfârșitul, pacea gândurilor și sfințirea trupului (Ilie Ecdicul, *Cugetări din sentințele înțelepților*, 143).

CREȘTIN

415. Creștin este cel ce urmează lui Hristos pe cât e cu putință oamenilor prin cuvinte și fapte și crede cu o cugetare dreaptă și neprihănită în Sfânta Treime (Sf. Ioan Scărarul, *Scara*, I, 6).

416. De aceea, orice credincios se împărtășește prin credință de înfierea în Duh, dar se poate face nelucrător și neluminat, prin nepurtare de grijă și necredință, lipsindu-se de lumina și viața lui Iisus. Deci orice credincios este mădular al lui Hristos și are Duhul lui Hristos, dar poate fi nelucrător, nemișcat și neînstare să se împărtășească de har (Sf. Grigorie Sinaitul, *Capete foarte folositoare în acrostih*, 129).

CREȘTINISM

417. Dacă nu s-ar desfășura în biserica văzută mai întâi citirile, apoi cântările și toată rânduiala slujbei bisericești, nu ar veni la rând săvârșirea de către preot a însăși tainei trupului și sângelui lui Hristos. Apoi, chiar dacă s-ar împlini tot dreptarul bisericesc, dacă nu s-ar săvârși Euharistia tainică a jertfei prin preot și împărtășirea trupului lui Hristos, nu s-ar împlini nici rânduiala bisericească și ar lipsi și slujirea tainei. Așa să cugeți și despre

creștinism (Simeon Metafrastul, *Parafrază în 150 de capete la cele 50 cuvinte ale Sf. Macarie Egipteanul*, 113).

418. Deci, temelia creștinismului este că și dacă ar împlini cineva toate dreptățile, să nu se bizuie pe acestea, nici să se încreadă, nici să-și închipuie că a făcut ceva mare. Chiar dacă s-a făcut părtaș de har, să nu-și închipuie că a ajuns la ceva, nici să se socotească sătul, ci să flămânzească și să înseteze și mai mult, să plângă și să aibă inima zdrobită cu totul (Simeon Metafrastul, *Parafrază în 150 de capete la cele 50 cuvinte ale Sf. Macarie Egipteanul*, 114).

CUGETARE

419. Nu cugeta și nu face nimic, fără un scop plăcut lui Dumnezeu, căci cel ce călătorește fără scop va osteni în zadar (Marcu Ascetul, *Despre legea duhovnicească, în 200 de capete*, 54).

420. Să nu-ți lași cugetarea întunecată de neștiință, care e pricina tuturor relelor, nici amăgită de negrijă, care e tot ce poate fi mai rău (Marcu Ascetul, *Epistola către Nicolae monahul*).

421. Cei ce se nevoiesc trebuie să-și păstreze cugetarea pururea netulburată, ca mintea, deosebind gândurile ce trec prin ea, pe cele bune și trimise de Dumnezeu să le așeze în cămările amintirii, iar pe cele întunecoase și drăcești să le arunce afară din jitnițele firii (Diadoh al Foticeei, *Cuvânt ascetic despre viața morală*, 26).

422. Bănuiala rea întunecă cugetarea și te face să vezi, în loc de cale, cele alăturea de cale (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte*, I, 88).

423. Despre Cel[9] din fire bun cugetă cele bune. Și despre tot omul gândește numai bine (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte*, III, 1).

CUMINȚENIE

424. Bărbatul îndelung răbdător are multă cumințenie; asemenea și cel ce-și apropie urechea de cuvintele înțelepciunii (Marcu Ascetul, *Despre legea duhovnicească, în 200 de capete*, 146).

CUMPĂTARE

425. Cu cât cineva are viața mai măsurată, cu atât e mai fericit că nu se grijește de multe: de slujitori, de lucrători, de pământuri și de avuția dobitoacelor. Căci țintuindu-ne de acestea ne vom îneca în greutățile legate de ele și vom învinui pe Dumnezeu. Iată cum din pofta noastră cea de voie se adapă moartea și cum rătăcim în întunericul unei vieți cu păcate, necunoscându-ne pe noi înșine (Sf. Antonie cel Mare, *Învățături despre viața morală a oamenilor și despre buna purtare, în 170 de capete*, 6).

426. Căci puținătatea apei ajută foarte mult la sporirea cumpătării. După ce vei proba aceasta cu lucrul, vei lua singur încredințarea prin experiență (Marcu Ascetul, *Epistola către Nicolae monahul*).

427. Folosindu-ne cu dreaptă judecată de înțelesurile lucrurilor, dobândim cumpătare, iubire și cunoștința. Iar folosindu-ne fără judecată, cădem în necumpătare, ură și neștiință (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 3, 1).

428. Să nu poftești mâncări felurite și de mult preț și desfătări aducătoare de moarte. Căci „cea dedată desfătărilor, zice, a murit fiind încă vie”. Dacă e cu putință, fugi chiar de săturarea cu cele ușor de găsit. Căci s-a scris: „Nu vă amăgiți cu săturarea stomacului” (Sf. Teodor al Edesei, *Una sută capete foarte folositoare*, 4).

CUNOAȘTERE

429. Cel ce nu cunoaște cursele vrăjmașului va fi ucis cu ușurință; și cel ce nu știe pricinile patimilor ușor va cădea (Marcu Ascetul, *Despre legea duhovnicească, în 200 de capete*, 76).

430. Altceva e cunoștința lucrurilor și altceva cunoașterea adevărului. Pe cât se deosebește soarele de lună, pe atât e mai de folos cea de-a doua decât cea dintâi (Marcu Ascetul, *Despre cei ce-și închipuie că se îndreptează din fapte*).

431. Cunoștința lucrurilor crește în proporție cu împlinirea poruncilor; iar cunoașterea adevărului, pe măsura nădejdii în Hristos (Marcu Ascetul, *Despre cei ce-și închipuie că se îndreptează din fapte*, 145).

432. De voiești să cunoști tainele oamenilor și n-ai apucat încă să le înveți de la Duhul, le vei învăța din cuvintele și din purtarea și din felul de chivernisire al fiecăruia, de ești înțelept (Sf. Isaac Sirul, *Cuvinte despre nevoință*, XLIII).

433. Cunoștința nu poate fi adunată fără cercetare și fără folosirea metodelor. Și de aceea, ne îndoim de adevărul ei. Iar credința cere un cuget curat și simplu, care e străin de orice meșteșugire și de căutare prin metode. Vezi cum se împotrivesc una alteia? Casa credinței este o înțelegere de prunc și o inimă simplă. „Căci în simplitatea inimii lor, zice, au slăvit pe Domnul” (Col. 3, 22). „Și de nu vă veți întoarce și nu vă veți face ca copiii, nu veți intra în împărăția cerurilor” (Mt. 18, 3). Iar cunoștința este dușmană și potrivnică acestor două (Sf. Isaac Sirul, *Cuvinte despre nevoință*, LXII).

434. Metodele cunoașterii au cârmuit lumea cinci mii de ani sau ceva mai puțin sau mai mult, și omul n-a putut să-și ridice nicidecum capul de la pământ și să simtă puterea Ziditorului său până ce n-a răsărit credința noastră și nu ne-a eliberat pe noi de întunericul lucrării pământești și din robia de după împrăștierea cea deșartă. Și acum iarăși, când am aflat marea cea neînviforată și comoara cea fără lipsuri, dorim să ne aplecăm spre izvoarele sărace. Nu este cunoștința fără lipsuri, oricât de mult s-ar îmbogăți. Dar vistieriile credinței nu le încape cerul și pământul. Cel ce-și reazimă inima de nădejdea credinței nu va fi lipsit niciodată de ceva; și când nu are nimic, toate le are prin credință, precum s-a scris: „Oricâte veți cere în rugăciune cu credință, veți lua” (Mt. 21, 22). Și iarăși: „Domnul aproape

este, de nimic să nu vă îngrijiți” (Fil. 4, 5) (Sf. Isaac Sirul, *Cuvinte despre nevoință*, LXII).

435. Totdeauna temerii îi urmează îndoiala și îndoielii, cercetarea. Iar cercetarea se folosește de metode și metodele duc la cunoaștere. Și în cercetare și iscodire se arată pururea teama și îndoiala. Pentru că niciodată nu se cunoaște totul, precum am arătat mai înainte (Sf. Isaac Sirul, *Cuvinte despre nevoință*, LXII).

436. Cunoștința nu e de defăimat, dar credința e mai înaltă decât ea. Și când defăimăm, nu defăimăm cunoștința, să nu fie, ci vrem numai să deosebim modurile strâmbe ale ei, prin care merge împotriva firii și se înrudește cu cetele dracilor (Sf. Isaac Sirul, *Cuvinte despre nevoință*, LXII).

437. Deci cunoașterea (contemplarea) făpturilor sensibile și inteligibile, numită înțelepciune, este o pătrundere și o cunoștință firească, fiindcă a existat de mai înainte în fire, dar patimile au întunecat mintea. Și dacă nu înlătură Dumnezeu, prin virtutea făptuitoare, patimile, mintea nu poate vedea. Dar vederea înainte nu e tot așa, ci este har și mai presus de fire. Însă nici cea dintâi nu se ivește fără Dumnezeu, măcar că e firească (Petru Damaschin, *Învățături duhovnicești*, I, 24).

438. Am spus că a cunoaște omul pe Dumnezeu și a se cunoaște pe sine și treapta sa (pe care le au acum și creștinii socotiți simpli), întrece puterea cunoașterii firii și a astronomiei și a toată filosofia în legătură cu ele. Adăugăm acum că și cunoașterea de către minte a neputinței sale și străduința de a și-o tămădui e ceva neasemănat mai înalt decât a cunoaște și a cerceta mărimile stelelor, rațiunile lucrurilor, nașterile celor de jos și perioadele celor de sus, devierile și perioadele, constantele și învârtirile, despărțirile și întâlnirile și – într-un cuvânt – toate feluritele relații ale mulțimii mișcărilor. Căci mintea care și-a cunoscut neputința sa a aflat pe unde poate să intre la mântuire, să se apropie de lumina cunoștinței și să primească înțelepciunea adevărată, care nu se destramă odată cu veacul acesta (Sf. Grigorie Palama, *150 Capete despre cunoștința naturală, despre cunoașterea lui Dumnezeu, despre viața morală și despre făptuire*, 29).

439. Cel căruia i s-a dat înțelepciune cunoaște scopurile celor netrupești și care este începutul și sfârșitul lumii (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte*, I, 47).

CUNOAȘTERE DE SINE

440. Cunoaște-te pe tine însuți! Iar aceasta este adevărata smerenie, care ne învață să cugetăm smerit, ne frânge inima și ne învață să lucrăm și să păzim această stare. Iar dacă nu te-ai cunoscut încă pe tine, nu știi încă nici ce este smerenia, nici nu te-ai atins de adevărata lucrare și pază. Căci a te cunoaște pe tine este sfârșitul lucrării virtuților (Nichita Stithatul, *Cele 300 de capete despre făptuire, despre fire și despre cunoștință*, II, 35).

441. Dar și Sfântul Ioan Gura de Aur spune: „Acesta este cel ce se cunoaște pe sine cel mai bine, care se socotește pe sine nimic. Căci nimic nu-i atât de plăcut lui Dumnezeu ca a se socoti cineva pe sine cu cei din urmă” (Calist și Ignatie Xanthopol, *Metoda sau cele 100 de capete*, 37).

442. Și iarăși: „Cel ce s-a cunoscut pe sine că este făptură schimbătoare, niciodată nu se înalță întru nimic. Fiindcă, chiar dacă are ceva, este al Făcătorului”. Căci nimeni nu laudă vreun vas că s-a făcut el pe sine bun și trebuincios, ci pe făcătorul lui îl laudă. Dar de se strică, învinuiește pe cel ce i-a pricinuit stricăciunea, nu pe făcător. Iar dacă vasul este cuvântător, neapărat este și cu voie slobodă. Căci în cele bune îl are pe Făcătorul de dăruitor, precum el este și pricinuitorul plăsmuirii lui; iar căderea și abaterea lui au ca pricină hotărârea voii slobode (Petru Damaschin, *Învățături duhovnicești*, I, 10).

443. Smerenia este roada cunoștinței, iar cunoștința, roada ispitelor. Căci celui ce s-a cunoscut pe sine i se dă cunoștința tuturor. Și celui ce s-a supus lui Dumnezeu i se vor supune toate, când va împărăți smerenia în mădularele lui (Petru Damaschin, *Învățături duhovnicești*, I, 10).

444. De vrei să fii cu pătrundere și cu dreaptă măsură și să nu slujești patimii închipuirii de sine, caută totdeauna să cunoști ce ascund lucrurile

bune pentru cunoștința ta. Și aflând foarte multe și felurite cunoștințe ascunse de tine, te vei mira de neștiința ta și-ți vei înfrâna cugetul. Iar cunoscându-te pe tine, vei înțelege multe mari și minunate lucruri. Fiindcă socotința că știi nu te lasă să sporești în a ști (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 3, 81).

CUNOAȘTEREA LUI DUMNEZEU

445. Nu cunoaștem pe Dumnezeu din ființa Lui, ci din măreția faptelor și din purtarea de grijă ce-o are pentru cele ce sunt. Căci prin acestea înțelegem, ca prin niște oglinzi, nemărginita bunătate, înțelepciune și putere a Lui (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 1, 96).

446. Vrând să cunoști pe Dumnezeu, să nu cauți rațiunile din El (căci nu le va afla vreo minte omenească), dar nici pe ale altei existențe de după Dumnezeu, ci cercetează-le pe cele din jurul Lui, atât cât se poate; de pildă, pe cele privitoare la veșnicie, nemărginire și nehotărnicie, la bunătate și înțelepciune, ca și pe cele privitoare la puterea creatoare, proniatoare și judecătoare a făpturilor. Căci acela este între oameni mare teolog care află rațiunile acestora întrucâtva (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 2, 27).

447. Într-o anumită privință Dumnezeu și cele dumnezeiești pot fi cunoscute; în altă privință nu pot fi cunoscute. Poate fi cunoscut prin cele din jurul Lui; dar nu poate fi cunoscut în ceea ce este El însuși (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 4, 7).

448. Cel ce vede pe Unul, prin Unul se vede și pe sine și pe toți și pe toate. Dar fiind ascuns în toate, nu privește la nimic din toate (Sf. Simeon Noul Teolog, *Cele 225 de capete teologice și practice*, 52).

449. Căci cunoștințele fiind cunoștințe ale făpturilor și oprindu-se la marginea făpturilor, din acestea îi arată ele pe Dumnezeu. Dar cei ce nu au numai puterile simțurilor și ale minții, ci s-au împărtășit și de harul

duhovnicesc și mai presus de fire, nu vor mai cunoaște numai din făpturi pe Dumnezeu, ci și duhovnicește ca pe unul ce e Duh, adică în chip mai presus de simțire și de minte, ca unii ce au devenit întregi dumnezei și îl cunosc pe Dumnezeu în Dumnezeu (Sf. Grigorie Palama, *Cuvânt pentru cei ce se liniștesc cu evlavie. Al treilea din cele din urmă. Despre sfânta lumină*, 68).

450. Ființa, dumnezeirea, bunătatea și toate câte se zic pozitiv sunt prin afirmare. Iar neîncepătoria, nemărginirea și nedefinirea și toate câte se zic negativ, sunt prin negare (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte*, IV, 83).

451. Pentru lămurirea rațiunilor contemplate în jurul ființei Sfintei Treimi, ne folosim, cum s-a zis, de cuvinte și nume. Dar nu tot așa pentru cele ale ființei. Căci acestea sunt cu totul necunoscute de nici o minte și negrăite prin nici un cuvânt, fiind cunoscute numai Sfintei Treimi (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte*, IV, 90).

452. Tatăl e cugetat ca fără de început și ca început (principiu). Fără de început ca nenăscut. Iar început (principiu), ca Cel ce naște și purcede pe Cei ce sunt din El după ființă și sunt în El din veșnicie, adică pe Fiul și pe Duhul Sfânt (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte*, IV, 1).

CUNOAȘTERE NATURALĂ

453. Dar nu numai datele ce privesc luna, ci și cele ce privesc soarele, eclipsele lui și conjuncțiile din vremea lor, schimbările și distanțele celorlalte planete de pe cer, formațiile felurite ce le alcătuiesc între ele, și, pe scurt, toate câte le știm despre cer, apoi rațiunile firii, toate artele, meșteșugurile și, simplu vorbind, întreaga cunoștință a tuturor adunate din observări parțiale, le-am câștigat din simțuri și din imaginație, prin minte. Nici una din acestea nu se poate numi duhovnicească, ci mai degrabă naturală, fiindcă nu cuprinde cele ale Duhului (Sf. Grigorie Palama, *150 Capete despre cunoștința naturală, despre cunoașterea lui Dumnezeu, despre viața morală și despre făptuire*, 20).

454. De pildă Grigorie al Nyssei, tâlcuind ce este vederea (θεωρία) lui Dumnezeu descoperită celor curați cu inima, după ce spune că „și înțelepții veacului acestuia pot cunoaște pe Dumnezeu din buna întocmire a lumii”, adaugă: „dar altceva mi se pare că spune măreția Fericirii” (Sf. Grigorie Palama, *Cuvânt pentru cei ce se liniștesc cu evlavie. Al treilea din cele din urmă. Despre sfânta lumină*, 68).

CUNOȘTINȚĂ

455. Cel ce disprețuiește cunoștința și se laudă cu lipsa de învățătură nu e simplu numai în cuvânt, ci și în cunoștință (Marcu Ascetul, *Despre legea duhovnicească, în 200 de capete*, 81).

456. Fără aducerea aminte de Dumnezeu nu poate fi cunoștința adevărată. Căci fără cea dintâi, cea de-a doua e mincinoasă (Marcu Ascetul, *Despre legea duhovnicească, în 200 de capete*, 147).

457. Dacă ești iubitor de învățătură, fă-te iubitor și de osteneală. Căci simpla cunoștință îngâmfă pe om (Marcu Ascetul, *Despre cei ce-și închipuie că se îndreptează din fapte*, 7).

458. Cunoștița fără faptele care urmează din ea nu e sigură, chiar dacă e adevărată. Căci fapta este întărirea oricărui lucru (Marcu Ascetul, *Despre cei ce-și închipuie că se îndreptează din fapte*, 12).

459. Adeseori, din negrija pentru fapte, se întunecă și cunoștința. Căci lucrurile a căror împlinire a fost nesocotită, s-au șters în parte și din amintire (Marcu Ascetul, *Despre cei ce-și închipuie că se îndreptează din fapte*, 13).

460. Răbdarea necazurilor e semnul cunoștinței adevărate; la fel neînvinovățirea oamenilor pentru nenorocirile tale proprii (Marcu Ascetul, *Despre cei ce-și închipuie că se îndreptează din fapte*, 56).

461. Cunoștința adevărată s-a dăruit oamenilor de către Dumnezeu, ca har înainte de har; și ea învață pe cei ce se împărtășesc de ea să creadă

înainte de toate în Cel ce le-a dăruit-o (Marcu Ascetul, *Despre cei ce-și închipuie că se îndreptează din fapte*, 81).

462. Lumina cunoștinței adevărate stă în a deosebi fără greșeală binele de rău (Diadoh al Foticeei, *Cuvânt ascetic despre viața morală*, 6).

463. Atât înțelepciunea, cât și cunoștința, cât și celelalte daruri dumnezeiești sunt ale unuia și aceluiași Duh Sfânt (Diadoh al Foticeei, *Cuvânt ascetic despre viața morală*, 9).

464. Cunoștința leagă pe om de Dumnezeu prin experiență, dar nu îndeamnă sufletul să cuvânteze despre lucruri. De aceea unii dintre cei ce petrec în viața monahală sunt luminați de ea în simțirea lor, dar la cuvinte dumnezeiești nu vin (Diadoh al Foticeei, *Cuvânt ascetic despre viața morală*, 9).

465. Dar cunoștința o aduce rugăciunea și liniștea multă, când lipsesc cu desăvârșire grijile; iar înțelepciunea o aduce meditarea fără slava deșartă a cuvintelor Duhului, și mai ales harul lui Dumnezeu care o dă (Diadoh al Foticeei, *Cuvânt ascetic despre viața morală*, 9).

466. Cel ce s-a împărtășit de sfânta cunoștință și a gustat din dulceața lui Dumnezeu, nu mai trebuie să judece pe nimeni niciodată. Fiindcă dreptatea căpeteniilor lumii acesteia e copleșită cu totul de dreptatea lui Dumnezeu, mai bine zis nu e nimic față de dreptatea lui Dumnezeu (Diadoh al Foticeei, *Cuvânt ascetic despre viața morală*, 63).

467. Prin porunci Domnul face nepătimași pe cei ce le împlinesc; iar prin dumnezeiești dogme le dăruiește luminarea cunoștinței (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 1, 77).

468. Calea spre cunoștință este nepătimirea și smerenia, fără de care nimeni nu va vedea pe Domnul (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 4, 58).

469. Cunoștința cea bună și lucrătoare se naște prin înfrânare și iubire (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Scoliile unui necunoscut*, 42).

470. Celui ce se cunoaște pe sine i se dă cunoștința tuturor (Petru Damaschin, *Învățături duhovnicești*, I, 1).

471. Credința cea dintâi și cea de obște a dreptcredincioșilor se naște din cunoștința naturală (Petru Damaschin, *Învățături duhovnicești*, I, 28).

472. Să luptăm pentru porunci ca să ne izbăvim de patimi; și pentru dumnezeiești le dogme ca să ne învrednicim de cunoștință (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte*, II, 13).

473. Păzește poruncile și vei afla pace; iubește pe Dumnezeu și vei afla cunoștința (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte*, IV, 21).

474. Din dragoste sinceră se naște cunoștința naturală. Iar acesteia îi urmează cel din urmă bun dorit. Acesta este harul cunoștinței de Dumnezeu (al teologiei) (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte*, IV, 62).

475. Sufletul primește cunoștința celor dumnezeiești pe măsura curăției minții (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte*, IV, 76).

476. Calea spre cunoștință este nepătimirea și smerenia, fără de care nimeni nu va vedea pe Domnul (Isihie Sinaitul, *Cuvânt despre trezvie și virtute*, I, 67).

CUNOȘTINȚA ADEVĂRULUI

477. Dar cel nebotezat sau cel iubitor de slavă deșartă nu poate veni la cunoștința adevărului (Marcu Ascetul, *Răspuns acelora care se îndoiesc despre Dumnezeiescul Botez*).

CUNOȘTINȚA DE DUMNEZEU

478. Cel ce s-a învrednicit de cunoștința lui Dumnezeu și se împărtășește de dulceața ei cu adevărat disprețuiește toate plăcerile născute

din poftă (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 3, 63).

479. Prin cunoștința lui Dumnezeu înțelege credința, iar prin dragoste, păzirea poruncilor, pe care le numește și voia lui Dumnezeu, dreptățile și lumina Lui, după cuvântul: „Lumină sunt poruncile Tale”. Sentința vorbește de cunoștința lucrătoare (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Scoliile unui necunoscut*, 5).

480. Cunoștința de Dumnezeu este pomul vieții, de care împărtășindu-se cel curat rămâne nemuritor (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte*, IV, 56).

481. Cunoștința Sfintei și celei de o ființă Treimi este sfințire și îndumnezeire pentru îngeri și pentru oameni (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte*, I, 100).

482. Căci Proorocii, Apostolii și Mucenicii n-au învățat cunoștința de Dumnezeu și înțelepciunea din auz ca noi, ci au dat sânge și au primit Duh, după cum s-a spus de Bătrâni: „Dă sânge și ia Duh” (Petru Damaschin, *Învățături duhovnicești*, I, 24).

CUNOȘTINȚA LUCRURILOR

483. Altceva e cunoștința lucrurilor și altceva cunoașterea adevărului. Pe cât se deosebește soarele de lună, pe atât e mai de folos cea de-a doua decât cea dintâi (Marcu Ascetul, *Despre cei ce-și închipuie că se îndreptează din fapte*).

484. Cunoștința lucrurilor crește în proporție cu împlinirea poruncilor; iar cunoașterea adevărului, pe măsura nădejdii în Hristos (Marcu Ascetul, *Despre cei ce-și închipuie că se îndreptează din fapte*, 145).

485. Dacă ocupi vreodată poziția întărită a rugăciunii curate, nu primi în acea vreme cunoștința lucrurilor, ridicată în fața ta de vrăjmașul, ca să nu pierzi ceea ce e mai de preț. Căci mai bine este să-l săgetăm cu săgețile rugăciunii, stând închiși în cetățuia noastră, decât să stăm de vorba cu el,

care ne aduce daruri, uneltind să ne desfacă de rugăciunea împotriva lui (Marcu Ascetul, *Despre cei ce-și închipuie că se îndreptează din fapte*, 174).

486. Cunoștința lucrurilor folosește omului în vreme de ispită și de trândăvie. Dar în vreme de rugăciune îl păgubește (Marcu Ascetul, *Despre cei ce-și închipuie că se îndreptează din fapte*).

487. Cel ce se supune pe sine lui Dumnezeu s-a apropiat de puterea de a-și supune lui toate. Celui ce se cunoaște pe sine, i s-a dat cunoștința tuturor. Căci în cunoștința de sine se „află plinătatea cunoștinței tuturor. Și în supunerea sufletului tău, se cuprinde supunerea tuturor. Când smerenia stăpânește în viețuirea ta, se supune ție sufletul tău și împreună cu el se vor supune ție toate (Sf. Isaac Sirul, *Cuvinte despre nevoință*, XVI).

488. Cunoștința lucrurilor având-o Făcătorul preexistentă în Sine din veci, a adus-o la ființă (a substanțializat-o) și a scos-o la iveală atunci când a voit. Căci este o nebunie a te îndoi că Dumnezeu Cel atotputernic poate să aducă ceva la ființă, atunci când vrea (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 4, 4).

489. Smerenia este roada cunoștinței, iar cunoștința roada ispitelor. Căci celui ce s-a cunoscut pe sine i se dă cunoștința tuturor. Și celui ce s-a supus lui Dumnezeu i se vor supune toate, când va împărăți smerenia în mădularele lui (Petru Damaschin, *Învățături duhovnicești*, I, 10).

CURĂȚIE

490. Nici trupul nu se poate curăți fără post și priveghere; nici sufletul, fără milă și adevăr. Dar nici mintea fără vorbirea cu Dumnezeu și fără vederea Lui. Acestea sunt perechile cele mai însemnate în aceste lucruri (Ilie Ecdicul, *Cugetări din sentințele înțelepților*, 1).

491. Mai zic Părinții și aceea că nu putem câștiga desăvârșit virtutea curăției, de nu vom dobândi mai întâi în inima noastră adevărata smerenie a

cugetului (Sf. Ioan Casian, *Despre cele opt gânduri ale răutății*, II, *Despre duhul curviei și al poftei trupești*).

492. Ocara de la oameni aduce întristare inimii, dar se face pricină de curăție celui ce o rabdă (Marcu Ascetul, *Despre legea duhovnicească, în 200 de capete*, 49).

493. Cei ce ne-am învrednicit de baia nașterii de-a doua săvârșim faptele bune nu pentru răsplată, ci pentru păzirea curățeniei dată nouă (Marcu Ascetul, *Despre cei ce-și închipuie că se îndreptează din fapte*, 23).

494. Căci curăția nu vine numai din a nu mai face cele rele, ci și din a stinge cu totul relele, prin împlinirea cu grijă a celor bune (Diadoh al Foticeei, *Cuvânt ascetic despre viața morală*, 98).

495. De iubești curăția, în care se vede Stăpânul tuturor, să nu clevetești împotriva cuiva, nici să nu asculți pe cineva care bârfește pe fratele său (Sf. Isaac Sirul, *Cuvinte despre nevoință*, XLII).

496. Precum nu poate rămâne întreagă sticla lovită de atingerea unei pietre, așa nici sfântul ce petrece și rămâne și vorbește cu o femeie nu poate rămâne în curăția lui fără să se întineze (Sf. Isaac Sirul, *Cuvinte despre nevoință*, LXXI).

497. Curăția constă în a te ruga lui Dumnezeu (Isaia Pustnicul, *29 de cuvinte*, XXII, 8).

498. Mare este cel ce rămâne nepătimitor la atingere. Dar mai mare, cel ce rămâne nerănit de vedere și a biruit vederea focului, prin gândul la frumusețea celor de sus (Sf. Ioan Scărarul, *Scara*, XV, 6).

499. Dacă semnul curăției adevărate este a rămâne nemișcat în nălucirile din vis, atunci semnul desfrânării este negreșit a suferi scurgere în stare de veghe, datorită aducerilor aminte (Sf. Ioan Scărarul, *Scara*, XV, 8).

500. Curăția sufletului înseamnă izbăvirea de patimi; iar izbăvirea de patimi naște dragostea (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte*, II, 78).

CURVIE

501. Căci dracul acesta nu încetează de a război pe om, până nu va crede omul cu adevărat că nu prin străduința și nici prin osteneala sa, ci prin acoperământul și ajutorul lui Dumnezeu se izbăvește de boala aceasta și se ridică la înălțimea curăției (Sf. Ioan Casian, *Despre cele opt gânduri ale răutății*, II, *Despre duhul curviei și al poftei trupești*).

502. Adeseori gândul curviei vine de la gândul slavei deșarte și dă înfățișări cuviincioase începuturilor căilor ce duc la iad, ascunzând alunecările primejdioase de mai târziu prin care îi duce la temnițele iadului pe cei ce îi urmează fără judecată. Întâi acest gând îl încântă pe cineva cu preoția sau cu viața sa de monah desăvârșit, făcând pe mulți să vină la el pentru folos; apoi din cuvânt și faptă îl face să-și închipuie că și-a agonisit un nume bun. Și astfel, după ce l-a încercuit deajuns cu asemenea cugetări și l-a atras departe de trezvia naturală, îmbiindu-i întâlnirea cu vreo femeie, așa-zisă cuvioasă îi duce îndrăznirea conștiinței spre împlinirea lucrului necurat, târându-l la cea mai de pe urmă rușine (Nil Ascetul, *Cuvânt trebuincios și folositor*, 40).

503. Iarăși, gândul lăcomiei pântecelui are ca sfârșit pe cel al curviei; iar al curviei are ca sfârșit pe cel al întristării (Nil Ascetul, *Cuvânt trebuincios și folositor*, 40).

504. Dar mai mult decât din acestea, pornirea spre desfrâu vine din lăcomia pântecelui (Nil Ascetul, *Cuvânt trebuincios și folositor*, 58).

505. Dar oamenilor, pofta nesăturată după plăcerile desfrânate, odrăslită din belșugul și felurimea mâncărilor, le-a semănat dorințe furioase, neîngăduindu-le patima să se liniștească în nici o vreme (Nil Ascetul, *Cuvânt trebuincios și folositor*, 71).

506. Cei ce vor să-și înfrâneze părțile trupului care se umflă nu trebuie să umble după băuturile drese, pe care meșterii acestei născociri le numesc aperitive, fiindcă deschid drumul spre pântece belșugului de mâncări. Căci nu numai calitatea lor e vătămătoare pentru trupurile celor ce se nevoiesc, ci

și însăși amestecarea lor prostească rănește foarte tare conștiința temătoare de Dumnezeu. Ce-i lipsește doar vinului, ca să fie muiată asprimea lui prin amestecarea cu felurite dulcegării? (Diadoh al Foticeei, *Cuvânt ascetic despre viața morală*)

507. În privința dracului curviei, e foarte bine să-i închizi intrarea. Dar dacă te răpește și intră, luptă cu el, aruncând neputința ta înaintea lui Dumnezeu și cerând ajutor. Și El îl va scoate de la tine (Varsanufie și Ioan, *Scrisori duhovnicești*, 166).

508. Prin patru lucruri sporește curvia în trup: prin dormirea la un tânăr (la o tânără), prin mâncarea pe săturate, prin ușurătatea în purtări și prin împodobire (Isaia Pustnicul, *29 de cuvinte*, VII, 8).

509. Și socot că aici este arătată lăcomia pântecului, care este maica și doica curviei. Căci lăcomia nu este rea numai când se îndreaptă spre avuție, ci și când se îndreaptă spre mâncări, precum și înfrânarea nu e bună numai când se reține de la mâncări, ci și când se reține de la avuție (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 1, 84).

510. Săturarea de bucate este maica curviei, iar necăjirea pântecelui e pricinuitoare de curăție. Cel ce mângâie pe leu îl domesticește adeseori, dar cel ce mângâie trupul îl sălbăticește și mai mult (Sf. Ioan Scărarul, *Scara*, XIV, 3).

511. Gândurile necurate și urâte se ivesc în inimă de la amăgitorul inimii, de la dracul curviei. Pe acestea le tămăduiește înfrânarea și socotirea lor ca nimic (Sf. Ioan Scărarul, *Scara*, XV, 81).

512. Cel ce-și stăpânește pântecele veștejește pofta și mintea lui nu slujește gândurilor de curvie (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte*, III, 1).

513. Stăpânindu-ți iubirea de slava deșartă, ia aminte dinspre curvie, ca nu cumva, fugind de cinstiri, să cazi în necinste (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte*, IV, 27).

514. Când nu bei vin, să nu te saturi de apă; iar de nu, îi dai curviei aceeași materie (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte*, IV, 33).

515. Pricina privirii desfrânate stă în desfrânarea și întunecarea ochiului dinăuntru. Iar pricina dorinței de a auzi lucruri de rușine stă în aceea că urechile sufletești ascultă cele ce le șoptesc împotriva noastră dracii nerușinați dinăuntru (Filotei Sinaitul, *Capete despre trezvie*, 33).

516. Iar cel ce-și hrănește trupul în neînfrânarea mâncărilor, va fi chinuit de duhul curviei. Căci precum apa multă stinge flacăra, așa foamea sau înfrânarea, împreună cu smerenia sufletului, stinge fierbințeala trupului și nălucirile urâte (Sf. Teodor al Edesei, *Una sută capete foarte folositoare*, 25).

CUVÂNT

517. Cuvântul este sluga minții. Căci ce voiește mintea, aceea tâlcuiește cuvântul (Sf. Antonie cel Mare, *Învățături despre viața morală a oamenilor și despre buna purtare, în 170 de capete*, 107).

518. După cum din cuvinte și lucruri se vede cugetul, tot așa se vede din faptele bune ale inimii răsplata viitoare (Marcu Ascetul, *Despre legea duhovnicească, în 200 de capete*, 28).

519. Împrejmuiește-ți cuvântul cu întărituri dinspre partea laudei de sine și cugetul dinspre partea înaltei păreri despre tine, ca nu cumva cedând să faci cele dimpotrivă. Căci binele nu se săvârșește numai de către om, ci și de către Dumnezeu, atotvăzătorul (Marcu Ascetul, *Despre cei ce-și închipuie că se îndreptează din fapte*).

520. Cuvântul duhovnicesc păstrează sufletul celui ce-l grăiește pururea neiubitor de slava deșartă. Căci mângâind toate părțile sufletului prin simțirea inimii, îl face să nu mai aibă trebuință de slava de la oameni. De aceea îi păzește pururea cugetarea fără năluciri, prefăcând-o întreagă în

dragoste de Dumnezeu (Diadoh al Foticeei, *Cuvânt ascetic despre viața morală*, 11).

521. Cuvintele Domnului cuprind aceste patru lucruri: poruncile, dogmele, amenințările, făgăduințele. Pentru acestea răbdăm toată asprimea vieţuirii: posturi, privegheri, culcarea pe jos, osteneli și greutăți în slujbe, necinstiri, ocări, chinuri, omoruri și cele asemenea. „Pentru cuvintele buzelor Tale, zice, am păzit căi aspre!” (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*).

522. În ziua judecății ne va cere Dumnezeu să dăm socoteală pentru cuvinte, fapte și gânduri (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte*, III, 1).

523. Cel ce nu-și vatămă sufletul prin fapte, încă nu și-l păstrează neîntinat și prin cuvinte. Nici cel ce-l păzește de acestea nu e sigur că nu l-a întinat prin gânduri. Căci păcătuirea este întreită (Ilie Ecdicul, *Cugetări din sentințele înțelepților*, 1).

524. A scoate din cuvinte ceea ce e de folos e o opera de colaborare între cel ce le spune și cel ce le aude. Cel ce aude cuvinte nu întru totul bune, poate să scoată din ele numai ceea ce e bun, precum poate scoate din cuvinte bune, concluzii rele. Cuvintele unuia pot provoca cuvinte contrarii în celălalt. Dar celălalt poate da și mai multă tărie și conținut cuvintelor bune sau rele ale celui ce le spune (Varsanufie și Ioan, *Scrisori duhovnicești*, 510, nota 758).

7 .Nici cele dintre cer și pământ nu le-a făcut Dumnezeu goale.

8 Dracii prin răutatea lor ne ispitesc ca să ne facă rău, însă prin aceasta ne fac să ne smerim și să alergăm la ajutorul lui Dumnezeu, fără a ne încrede în noi înșine și în puterile noastre.

9 Cel din fire bun este Dumnezeu.

DARUL DEOSEBIRII

525. Dar cel ce are darul deosebirii poate face pe cineva să primească cele spuse de el fie că vrea, fie că nu vrea, fiindcă duhul cercetează și descoperă lucrurile dumnezeiești, putând sili mintea să creadă chiar dacă nu vrea, cum s-a întâmplat cu Iona, cu Zaharia și cu David scăpat de tâlhari, oprindu-l îngerul să grăiască ceva afară de rânduiala cântării lui (Petru Damaschin, *Învățături duhovnicești*, I, 11).

526. Căci odihnindu-se în ceasurile de liniștire (isihie) și îndulcindu-se mai ales cu dulceața rugăciunii, nu numai că se va elibera de neajunsurile mai sus pomenite, ci va prinde și mai multă putere spre a se deda cu agerime și fără osteneală contemplațiilor dumnezeiești, sporind totodată cu multă smerenie în darul deosebirii (Diadoh al Foticeei, *Cuvânt ascetic despre viața morală*, 68).

DATORIE

527. Domnul, vrând să arate că toată porunca trebuie împlinită, pe de altă parte că înfierea s-a dăruit oamenilor în sângele Său, zice: „Când veți face cele poruncite vouă, ziceți că robi netrebnici suntem și ceea ce am fost datori să facem aceea am făcut” (Isihie Sinaitul, *Cuvânt despre trezvie și virtute*, I, 79).

528. Dacă suntem datori să facem în fiecare zi toate câte le are firea noastră bune, ce vom da lui Dumnezeu în schimb, pentru relele pe care le-am făcut mai înainte? (Marcu Ascetul, *Despre cei ce-și închipuie că se îndreptează din fapte*)

DĂRUIRE

529. De dai ceva celui ce are nevoie, să iei înaintea acestei fapte veselia feței tale. Și mângâie-l cu vorbe bune în necazul lui. Căci făcând așa, veselia ta va face în cugetul lui mai mult bine decât darul tău pentru trebuința trupului lui (Sf. Isaac Sirul, *Cuvinte despre nevoință*, LVII).

530. Dragostea se face cunoscută nu numai prin dăruirea de bani, ci cu mult mai mult prin împărtășirea cuvântului lui Dumnezeu și prin slujirea trupească (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 1, 26).

DEFĂIMARE

531. Primește mai bine pe cel ce te batjocorește decât pe cel ce te laudă, de care s-a scris că nu se deosebește întru nimic de cel ce blestemă (Ioan Carpatiul, *Una sută capete de mângâiere*, 11).

532. Socotește-te în toată vremea ca neștiind nimic, ca să scapi de defăimarea ce-ți vine din bănuiala altora că voiești să susții altă părere (Sf. Isaac Sirul, *Cuvinte despre nevoință*, XXIII).

533. Deci să fugim, iubiților, de boala defăimării, neamintindu-ne de nimeni cu gând rău; și să nu ne întunecăm privirea la amintirea aproapelui, căci toate înfățișările pe care le luăm le iscodesc dracii și nimic nu lasă necercetat din ale noastre, nici culcarea, nici șederea, nici starea în picioare, nici cuvântul, nici mersul, nici privirea. Toate le iscodesc, toate le mișcă, toată ziua uneltesc vicleșuguri împotriva noastră, ca să înșele în vremea rugăciunii mintea smerită și să stingă lumina ei fericită (Evagrie Monahul, *Capete despre deosebirea patimilor și a gândurilor*, 27).

534. Pe cel ce își ascunde defăimarea și ocara punând înainte laude, cu greu îl pot descoperi cei mai simpli. Asemenea acestuia este și cel ce, sub chipul smereniei, e plin de slava deșartă. Aceștia acoperind multă vreme adevărul cu minciuna, în cele din urmă sunt dați totuși pe față prin fapte (Marcu Ascetul, *Despre legea duhovnicească, în 200 de capete*, 36).

535. Dacă „dragostea nu face rău aproapelui”, cel ce pizmuiește pe fratele și se întristează de binele lui și întinează numele lui cel bun cu defăimări sau îi întinde niscai curse spre a-l atrage la rele, cum nu se va face pe sine străin de dragoste și vinovat de osânda veșnică? (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 1, 55)

536. Dacă „plinirea legii este iubirea”, cel ce se gândește la rău împotriva fratelui și uneltește vicleșuguri împotriva lui și dorește căderea lui și se bucură de ea, cum nu va fi călcător de lege și vrednic de chinurile veșnice? (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 1, 56)

537. Când ne văd dracii că disprețuim lucrurile lumii, ca să nu mai urâm pentru ele pe oameni și să cădem din dragoste, stârnesc împotriva noastră defăimări, ca nerăbdând supărarea să urâm pe cei ce ne defaimă (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 4, 87).

538. Nu este durere mai grea a sufletului decât defăimarea, fie că-ți defaimă cineva credința, fie că viața. Și nimenea nu poate să o disprețuiască, decât numai cel ce caută la Dumnezeu, ca Suzana, singurul care poate să ne izbăvească din nevoi ca și pe aceea, și să le descopere oamenilor adevărul, ca și în cazul acela, și să mângâie sufletul cu nădejdea (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 4, 88).

DEFĂIMARE DE SINE

539. Dar când ne smerim, Domnul îi zădărnicește lucrarea. Deci să ne defăimăm totdeauna pe noi înșine. Căci în aceasta stă biruința. Cât despre gândul de a pleca în pustie, părinții au spus că sunt trei lucruri de preț și dacă cineva le păzește pe ele poate viețui și în mijlocul oamenilor și în pustie și oriunde s-ar întâmpla: să se defăimeze pe sine însuși, să-și arunce voința sa la spate și să se aștearnă sub picioarele a toată făptura. Să mai știe iubirea ta că toată lupta diavolului este să ne despartă pe unii de alții. Căci vede împlinită cu adevărat la noi Scriptura: „Fratele ajutat de frate e ca o

cetate întărită și înconjurată de ziduri” (Prov. 18, 19) (Varsanufie și Ioan, *Scrisori duhovnicești*, 69).

DEMNITARI (PATRONI)

540. Noi însă, când ne aflăm în vreo trebuință oarecare, alergăm după cei bogați, ca niște căței care mișcă veseli din coadă în jurul celor ce le aruncă vreun ciolan de ros sau niscai firimituri în vreme ce-i lovesc; și-i numim binefăcători și protectori ai creștinilor, și le recunoaștem pur și simplu orice virtute, chiar dacă se află în cea mai de pe urmă răutate, pentru a câștiga ceea ce râvnim, fără să căutăm a ne însuși viețuirea sfinților, a căror virtute zicem că ne-am hotărât să o urmăm (Nil Ascetul, *Cuvânt trebuincios și folositor*, 19).

DEPRINDERE

541. Fiindcă obișnuința trage pe om la sine cu putere și nu-l lasă să se ridice la cea dintâi deprindere a virtuții. Pentru că din obișnuință se naște deprinderea, iar din deprindere se face firea. Și a strămuta firea și a o schimba este lucru anevoios. Chiar dacă e clintită puțin cu sila, îndată se întoarce la sine. Iar dacă a fost scoasă din hotarele ei, nu se mai întoarce la integritatea ei, dacă nu se pune multă osteneală spre a o aduce la calea ei, căci vrea mereu să revină la deprinderea din obișnuință, pe care a părăsit-o (Nil Ascetul, *Cuvânt trebuincios și folositor*, 54).

542. Căci deprinderea preface firea și schimbă lucrarea liberei alegeri (Sf. Grigorie Sinaitul, *Capete foarte folositoare în acrostih*, 123).

DESĂVÂRȘIRE

543. Drept aceea cel ce vrea să vină la desăvârșire și poftește să lupte lupta cea duhovnicească după lege, străin să fie de toată mânia și iuțimea (Sf. Ioan Casian, *Despre cele opt gânduri ale răutății*, IV, *Despre mânie*).

544. Căci chiar de ar fi cineva cât de fierbinte cu osârdia și de sârguitor cu vrerea, fiind legat de trup și sânge nu va putea ajunge la desăvârșire, decât prin mila lui Hristos și prin harul Său (Sf. Ioan Casian, *Despre cele opt gânduri ale răutății*, VIII, *Despre mândrie*).

545. De aici învățăm că desăvârșirea nu vine odată cu lepădarea de avere și de lucruri, ci după dobândirea dragostei, ale cărei însușiri același Apostol le descrie astfel: „Dragostea nu pizmuiește, nu se mânie, nu se îngâmfă, nu se întărâtă, nu gândește răul". Toate acestea împreună alcătuiesc curăția inimii (Sf. Ioan Casian, *Despre cele opt gânduri ale răutății. Cuvânt plin de folos*).

546. Căci cel desăvârșit trebuie să se miște spre faptele virtuții din râvnă proprie; iar cel în curs de înaintare, ascultând de îndemnul povățuitorului (Nil Ascetul, *Cuvânt trebuincios și folositor*, 57).

547. Cel desăvârșit în virtute încă de aici, potrivit cu vârstele duhului, va avea în veacul viitor o cinste și o îndumnezeire deopotrivă cu cei de același fel (Sf. Grigorie Sinaitul, *Capete foarte folositoare în acrostih*, 56).

DESCÂNTEC

548. Descântecul e oprit de Dumnezeu și nu trebuie folosit cu nici un preț. Căci călcarea poruncii lui Dumnezeu e spre pieirea sufletului. Folosește pentru viață mai degrabă celelalte mijloace de vindecare ale doctorilor. Căci aceasta nu e păcat. Dar toarnă peste ea și aghiasmă (Varsanufie și Ioan, *Scrisori duhovnicești*, 753).

DESCURAJARE

549. Întâi ferește-te de duhul descurajării. Căci naște tot răul și necazuri felurite (Varsanufie și Ioan, *Scrisori duhovnicești*).

DESTĂINUIRE

550. Cel ce spune păcatul fratelui fără patimă, îl spune din două pricini: sau ca să-l îndrepteze pe el sau să folosească pe altul. Iar dacă îl spune pentru alte pricini, fie aceluia, fie altuia, îl spune pentru a-l batjocori sau a-l bârfi. Dar atunci nu va scăpa de părăsirea dumnezeiască, ci va cădea sigur fie în aceeași greșeală, fie în alta, și va suferi rușine, mustrat fiind și batjocorit de alții (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 3, 73).

DEȘERTĂCIUNE

551. „Am văzut sub soare, zice înțeleptul, om socotindu-se întru sine că e înțelept” (Prov. 26, 12). L-am văzut și eu pe acesta între muritori, încrezându-se în faptele lui și cugetând lucruri mari despre înțelepciunea omenească, pământească și naturală; și nu numai fălindu-se din pricina ei față de cei neînvățați, ci râzând și bătându-și joc și de învățătorii întru Hristos, ajunși la fericirea dumnezeiască, pentru cuvântul lor fără meșteșug și pentru că n-au căutat să se folosească de culegerile cuvintelor lustruite ale științei din afară, nici nu s-au apucat să împodobească, cu întocmirile lor armonioase, învățăturile lor scrise. Acestuia, care nu știe că la Dumnezeu nu lustrul cuvintelor, nici sunetul frumos al glasurilor e de preț, ci înțelesul curat și frumos al gândurilor, îi voi aduce zicătoarea aceasta: „E mai bun un câine viu, decât un leu mort” (Ecl. 9, 4); și „o slugă săracă și înțeleaptă e mai bună decât un împărat bătrân care nu mai știe de el” (Eccl. 4, 13) (Nichita Stithatul, *Cele 300 de capete despre făptuire, despre fire și despre cunoștință*, I, 58).

DEZNĂDEJDE

552. Deci mai întâi trebuie să luptăm împotrivă duhului întristării, care împinge sufletul la deznădejde, ca să-l alungăm din inima noastră. Să ne deprindem numai în acea întristare, care se cuprinde în pocăința pentru păcate și e împreunată cu nădejdea cea bună. Despre aceasta zice și

Apostolul: „Întristarea cea după Dumnezeu lucrează pocăința spre mântuire, fără părere de rău” (Sf. Ioan Casian, *Despre cele opt gânduri ale răutății*, V, *Despre întristare*).

553. În vremea ispitelor să nu părăsești mănăstirea ta, ci suferă cu vitejie valurile gândurilor și mai ales pe cele ale deznădejdii și ale moleșelii (acedia). Căci așa fiind probat cu bun rost prin necazuri, vei dobândi o nădejde și mai întărită în Dumnezeu. Iar de-o vei părăsi, te vei afla neprobat, lipsit de bărbăție și nestatornic (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 1, 52).

554. Mai cumplit lucru este a deznădăjdui decât a păcătui. Iuda trădătorul, fiind mic la suflet și neîncercat în lupte și de aceea deznădăjduind, a venit la el vrăjmașul și i-a pus cureaua în jurul gâtului. Dar Petru, piatra cea tare, suferind o cădere înfricoșată, fiindcă era cercat în lupte, n-a slăbit, nici n-a deznădăjduit, descurajându-se, ci ridicându-se îndată a adus lacrimi amare din inimă mâhnită și smerită, și vrăjmașul nostru, văzând acestea, a sărit ca ars la față de o văpaie mare și a fugit departe, văitându-se cumplit (Ioan Carpatiul, *Una sută capete de mângâiere*, 1).

DIAVOL

555. Dar însuși Satana s-a rostogolit așa ca un fulger din înălțimi, fiindcă i s-a nălucit că este la fel cu Dumnezeu (Isihie Sinaitul, *Cuvânt despre trezvie şi virtute*, II, 17).

556. Și nu numai de aceasta m-am mirat, ci și de îngerul de odinioară din cer, care aflându-se în fire nematerială, întru înțelepciune și întru toată virtutea, a devenit deodată diavol, întuneric și neștiință, începutul și sfârșitul a toată răutatea și viclenia (Petru Damaschin, *Învățături duhovnicești*).

557. Scriptura zice că diavolul este necurat, fiindcă a lepădat de la început acest bun al smeritei cugetări și a iubit mândria. De aceea e și numit duh necurat în toate Scripturile. Căci ce necurăție trupească poate să-și

adune cel ce este cu totul necorporal, netrupesc, neașezat într-un loc, ca să i se zică, din această latură, necurat? Este vădit că din pricina mândriei a fost numit necurat, deoarece din înger curat și luminos s-a arătat pe urmă spurcat (Isihie Sinaitul, *Cuvânt despre trezvie și virtute*, I, 63).

558. Scopul dracilor e ajutat mult de mânia noastră, când se mișcă împotriva firii, făcându-se de mare folos oricărui vicleșug al lor (Evagrie Monahul, *Capete despre deosebirea patimilor și a gândurilor*, 5).

559. Foarte mult ne folosește spre mântuire ura împotriva dracilor, care ne ajută și la lucrarea virtuții (Evagrie Monahul, *Capete despre deosebirea patimilor și a gândurilor*, 9).

560. Cine și-a stăpânit mânia a supus pe draci; iar cine s-a robit de dânsa nu se mai ține de viața monahală și e străin de căile Mântuitorului, dacă se zice că însuși Domnul învață pe cei blânzi căile Sale. De aceea, cu anevoie poate fi vânată mintea monahului, care aleargă pe câmpia blândeții. Căci mai de nici o virtute nu se tem dracii ca de blândețe. Aceasta a dobândit-o acel mare Moise, care a fost numit „blând, mai mult decât toți oamenii” (Evagrie Monahul, *Capete despre deosebirea patimilor și a gândurilor*, 12).

561. Dracii nu cunosc inimile noastre, cum socot unii dintre oameni. Căci singurul cunoscător al inimii este Cel ce știe mintea oamenilor și a zidit inimile lor pe fiecare deosebit. Dar ei cunosc multe din mișcările inimii, pe baza cuvântului rostit și a mișcărilor văzute ale trupului (Evagrie Monahul, *Capete despre deosebirea patimilor și a gândurilor*, 27).

562. Tot războiul ce se aprinde între noi și dracii necurați nu se poartă pentru altceva decât pentru rugăciunea duhovnicească. Căci lor le este foarte potrivnică și urâtă, iar nouă foarte mântuitoare și plăcută (Evagrie Monahul, *Cuvânt despre rugăciune*, 49).

563. Ce vor dracii să lucreze în noi? Lăcomia pântecelui, curvia, iubirea de argint, mânia, ținerea minte a răului și celelalte patimi, ca îngroșându-se mintea prin ele să nu se poată ruga cum trebuie. Căci

stârnindu-se patimile părții neraționale nu o lasă să se miște cu bună judecată (Evagrie Monahul, *Cuvânt despre rugăciune*, 50).

564. Chiar dacă ți se pare că ești cu Dumnezeu, păzește-te de dracul curviei, căci este foarte înșelător și cât se poate de pizmaș și vrea să fie mai iute și mai ager ca mișcarea și trezirea minții tale, ca să o desfacă și de Dumnezeu, când îi stă înainte cu evlavie și frică (Evagrie Monahul, *Cuvânt despre rugăciune*, 90).

565. Căci dracul acesta nu încetează de a război pe om, până nu va crede omul cu adevărat că nu prin străduința și nici prin osteneala sa, ci prin acoperământul și ajutorul lui Dumnezeu se izbăvește de boala aceasta și se ridică la înălțimea curăției (Sf. Ioan Casian, *Despre cele opt gânduri ale răutății*, II, *Despre duhul curviei și al poftei trupești*).

566. Încă zic Părinții și aceasta: că cel ce lucrează e războit adesea numai de un drac și numai de acela e necăjit, pe când cel ce nu lucrează, de nenumărate duhuri este robit (Sf. Ioan Casian, *Despre cele opt gânduri ale răutății*, VI, *Despre trândăvie*).

567. Unii au născocit că atât harul, cât și păcatul, adică atât Duhul adevărului, cât și duhul rătăcirii se află ascunse în mintea celor ce s-au botezat. Ca urmare zic că o persoană îmbie mintea spre cele bune, iar cealaltă îndată spre cele dimpotrivă. Eu însă am înțeles din dumnezeiești Scripturi și din însăși simțirea minții că înainte de Sfântul Botez harul îndeamnă sufletul din afară spre cele bune, iar Satana foiește în adâncurile lui, încercând să stăvilească toate ieșirile dinspre dreapta ale minții. Dar din ceasul în care renaștem, diavolul e scos afară, iar harul intră înăuntru. Ca urmare, aflăm că precum odinioară stăpânea rătăcirea asupra sufletului, așa, după Botez, stăpânește adevărul asupra lui. Lucrează desigur Satana asupra sufletului și după aceea ca și mai-nainte, ba de multe ori chiar mai rău. Dar nu ca unul ce se află de față împreună cu harul (să nu fie!), ci învăluind prin mustul trupului mintea, ca într-un fum, în dulceața poftelor neraționale. Iar aceasta se face din îngăduirea lui Dumnezeu, ca trecând omul prin furtună, prin foc și prin cercare, să ajungă astfel la bucuria binelui. „Căci am trecut,

zice, prin foc și apă, și ne-ai scos pe noi la odihnă” (Diadoh al Foticeei, *Cuvânt ascetic despre viața morală*).

568. Precum am zis, Satana prin Sfântul Botez e scos afară din suflet. Dar i se îngăduie, pentru pricinile mai-nainte pomenite, să lucreze în el prin trup (Diadoh al Foticeei, *Cuvânt ascetic despre viața morală*, 79).

569. Dracii se învăluie și se acoperă pentru o vreme în vicleșugul lor, că doar își va lăsa omul slobodă inima, socotind că s-a izbăvit de luptă. Iar dacă se întâmplă aceasta, sar dintr-o dată asupra bietului suflet și îl răpesc ca pe o vrabie. Și dacă se află mai puternici decât bietul suflet, îl prăvălesc fără milă în păcate mai grele ca cele de la început, pentru care s-a rugat să fie iertat. Să stăm deci cu frica lui Dumnezeu și să străjuim inima, desăvârșind lucrarea noastră. Căci păzind virtuțile, împiedicăm răutatea vrăjmașilor (Isaia Pustnicul, *Despre păzirea minții*, 11).

570. De nici un lucru nu se bucură atâta diavolii ca de acel om care ascunde gândurile sale de învățătorul său duhovnicesc (Isaia Pustnicul, *Către monahii începători*, 65).

571. Dracii slăbesc când, prin împlinirea poruncilor, se micșorează patimile în noi; și pier când sunt stinse cu totul prin nepătimirea sufletului, nemaiaflându-le pe acelea, prin care se găseau în suflet și îl războiau (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 2, 22).

572. Dracii ne războiesc fie prin lucruri, fie prin înțelesurile pătimașe ale lucrurilor. Prin lucruri, pe cei ce sunt între lucruri, iar prin înțelesuri, pe cei despărțiți de lucrări (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 2, 71).

573. Fiindcă dracii, cum zice Sfântul Ilarion, sunt netrupești și fără somn, și toată grija o au să se războiască cu noi și să ne piardă sufletele, prin cuvânt, lucru și gând (Petru Damaschin, *Învățături duhovnicești*, I, 6).

574. Și cel ce are smerenie se luminează și mai mult. Iar cel ce nu vrea să se smerească rămâne în întuneric, ca cel ce a fost mai înainte Luceafăr, iar mai pe urmă diavol. Acesta fiind cel dintâi din ceata cea mai de jos a

puterilor înțelegătoare, adică a zecea de la ceata cea mai de sus, care stă înaintea scaunului înfricoșat, și din cea dintâi de la pământ, pentru că s-a înălțat, a ajuns împreună cu cei ce au ascultat de el nu numai dedesubtul celor nouă cete și al nostru al pământenilor, ci și dedesubtul celor de sub pământ, fiind aruncat în tartar, din pricina nerecunoștinței (Petru Damaschin, *Învățături duhovnicești*, I, 36).

575. Amăgind vrăjmașul pe Adam și prin aceasta făcându-se domn peste el, a răpit de la el stăpânirea și s-a făcut stăpânitor al veacului acestuia. Căpetenie a veacului acestuia și stăpânitor al celor văzute a fost la început omul, fiind rânduit la aceasta de către Domnul. Căci nici focul nu putea ceva împotriva lui, nici apa să-l înece, nici fiara nu-l vătăma, nici otrava nu-și producea efectul asupra lui. Dar odată ce s-a supus amăgirii, a predat stăpânirea amăgitorului. Din această pricină vrăjitorii și descântătorii se vădesc cu îngăduința lui Dumnezeu, printr-o lucrare potrivnică, făcători de lucruri minunate. Ei stăpânesc otrăvurile și cutează împotriva focului și apelor, cum arată cei din jurul lui Iani și Iamvri, ce s-au împotrivit lui Moise, și Simon, ce s-a împotrivit corifeului Petru (Simeon Metafrastul, *Parafrază în 150 de capete la cele 50 cuvinte ale Sf. Macarie Egipteanul*, 35).

576. Dar cel rău nu are răutatea, ci viața ca ființă. De aceea rămâne nemuritor prin aceasta, însă având-o pe aceasta în stare să primească și răutatea și fiind cinstit cu voie liberă, ar fi putut să se supună și să se lipească de la sine de izvorul veșnic al bunătății și să se facă părtaș de viața adevărată. Dar fiindcă s-a rostogolit de bunăvoie spre răutate, s-a păgubit de viața adevărată, fiind respins de la aceasta cu dreptate, după ce fugise el de la ea. Astfel, ajunge duh mort, nu prin ființă (căci nu este o ființă a morții), ci prin lepădarea vieții adevărate. Dar nesăturându-se de pornirea spre răutate și sporind-o pe ea cu cea mai mare ticăloșie, se face pe sine duh de moarte făcător, silindu-se să atragă și pe om la împărtășirea sa de moarte (Sf. Grigorie Palama, *150 Capete despre cunoștința naturală, despre cunoașterea lui Dumnezeu, despre viața morală și despre făptuire*, 41).

577. Dracii leagă mintea de cele supuse simțurilor, prin întristări și plăceri, pofte și temeri (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte*, II, 17).

DISCERNĂMÂNT

578. Fără osteneala inimii nu ajunge cineva să deosebească gândurile (Varsanufie și Ioan, *Scrisori duhovnicești*, 265).

579. Dacă, precum s-a zis, vei avea neîncetat, cu mare veghe, grijă la cele mai-nainte spuse, vei putea să cunoști scopul Domnului și al Apostolilor Săi și să iubești pe oameni și să suferi pentru ei când greșesc, dar să lupți neîncetat împotriva dracilor vicleni prin iubire. Dar dacă suntem moleșiți, nebăgători de seamă și ușuratici și ne scufundăm cugetul în plăcerile trupești, nu mai combatem pe draci, ci pe noi înșine și pe frați, mai bine zis slujim prin aceștia (prin frați) pe draci, luptând cu oamenii pentru draci (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cuvânt Ascetic*, 17).

580. Poruncile Domnului ne învață să folosim cu bună judecată lucrurile de mijloc. Căci întrebuințarea cu bună judecată a celor de mijloc curățește starea sufletului. Iar starea curată naște puterea de discernământ (dreapta socoteală). Puterea de discernământ, la rândul ei, naște nepătimirea, din care se naște dragostea desăvârșită (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 4, 91).

581. E trebuință, așadar, de nevoință multă și de osteneală ascunsă și nearătată, de cercetarea gândurilor și de exercitarea simțurilor slăbite ale sufletului, pentru a deosebi binele și răul și a întări și reînviora prin alipirea sârguincioasă a minții la Dumnezeu mădularele obosite ale sufletului (Simeon Metafrastul, *Parafrază în 150 de capete la cele 50 cuvinte ale Sf. Macarie Egipteanul*, 13).

582. Iar dacă nu cunoaște cineva care voie și care cugetare trebuie să o părăsească, să probeze tot lucrul și toată cugetarea, prin depărtarea și înfrânarea de la ele, și să vadă ce nemulțumire îi aduc; și dacă, împlinindu-

se, îi aduc plăcere, iar neîmplinindu-se, durere, să știe că sunt rele și că e dator să le disprețuiască înainte de a zăbovi în jurul lor și să se ostenească a le birui când simte asaltul lor. Aceasta o zic despre tot lucrul și tot gândul fără de care putem trăi trupește și bine plăcea lui Dumnezeu (Petru Damaschin, *Învățături duhovnicești*, I, 1).

DISCREȚIE

583. De ți-o cere acesta cu jurământ, el va purta păcatul. Deci nu trebuie să descoperi taina fratelui, sub motiv de jurământ. Spune-i aceluia: „Dacă mi-ai fi încredințat tu un lucru, ți-ar fi plăcut să-l descopăr cuiva? Dacă deci nu ți-ar fi plăcut, nu mă întreba nici tu să-ți spun cele ale fratelui. Căci s-a spus: „Ceea ce nu-ți place să ți se facă ție, nu face nici tu aproapelui” (Tes. 4, 16); și iarăși: „Ceea ce voiți să vă facă vouă oamenii, faceți și voi lor asemenea” (Mt. 7, 12; Lc. 6, 31) (Varsanufie și Ioan, *Scrisori duhovnicești*, 687).

584. De afli cuvinte din afară, nu le spune pe ele altuia. Căci de le vei păzi în urechile tale, nu va greși limba ta (Isaia Pustnicul, *29 de cuvinte*, III, 2).

DISPREȚ

585. Cel ce disprețuiește pe cel neputincios nu va vedea lumina. Și ziua celui ce își întoarce fața de la cel ce se află la strâmtoare se va întuneca. Și fiii casei celui ce disprețuiește glasul celui ce se află în trudă vor bâjbâi în orbire (Sf. Isaac Sirul, *Cuvinte despre nevoință*, LXXXVI).

586. Să nu judeci pe cineva (Mt. 7, 1); să nu disprețuiești sau să smintești pe cineva. Nu gândi despre cineva cele ce nu le-ai văzut la el. Căci acestea sunt spre pieirea sufletului. Ia aminte la tine și așteaptă moartea care vine (Varsanufie și Ioan, *Scrisori duhovnicești*, 258).

587. Și să nu judeci, nici să disprețuiești pe cineva. Căci din aceasta vine tocirea inimii și orbirea minții. Iar din acestea se naște nepăsarea și

învârtoșarea inimii (Varsanufie și Ioan, *Scrisori duhovnicești*, 498).

588. De ești disprețuit pe nedrept, nu te întrista. Căci diavolul pizmuiește binele și le mișcă acestea pentru a-l împiedica (Varsanufie și Ioan, *Scrisori duhovnicești*, 678).

589. Cel ce e disprețuit și batjocorit și suferă din cauza aceasta mult în inima sa, să cunoască din aceasta că poartă la sân șarpele cel vechi. De va răbda deci în tăcere sau va răspunde cu multă smerenie, l-a făcut pe acesta neputincios și i-a slăbit strânsoarea. Iar de va răspunde împotrivă cu acreală sau va grăi cu semeție, a dat putere șarpelui să-și verse veninul în inima sa și să-i roadă cu cruzime cele dinlăuntru ale sale. Prin aceasta îl va face de fiecare dată mai puternic, dându-i spre mâncare îndreptarea sa spre cele bune și puterea nenorocitului său suflet. Aceasta îl va face să trăiască de aici înainte în păcat și să fie mort cu totul pentru dreptate (Sf. Simeon Noul Teolog, *Cele 225 de capete teologice și practice*, 47).

DOGME

590. Să luptăm pentru porunci ca să ne izbăvim de patimi; și pentru dumnezeiești dogme ca să ne învrednicim de cunoștință (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte*, II, 13).

591. Scripturile cuprind acestea patru: poruncile, dogmele, amenințările, făgăduințele (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte*, II, 20).

592. Cel ce înaintează filosofează în acestea trei: în porunci, în dogme și în credința Sfintei Treimi (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte*, III, 28).

593. Mai întâi și mai presus de toate însă, să-și îngrădească sufletul cu dreapta credință, potrivit cu dumnezeiești dogme ale Bisericii sobornicești, primite de la propovăduitorii de Dumnezeu Apostoli și de la Sfinții Părinți. Căci cei ce viețuiesc așa multă răsplată vor avea, viață fără

de sfârșit și casă nesupărată la Tatăl, la Fiul și la Duhul Sfânt, dumnezeirea (Sf. Teodor al Edesei, *Una sută capete foarte folositoare*, 4).

594. Ferește-te de discuțiile despre dogme ca de un leu înfuriat. Să nu intri în acestea nici cu credincioși ai Bisericii, nici cu cei străini (Sf. Isaac Sirul, *Cuvinte despre nevoință*, VII).

595. Prin porunci, Domnul face nepătimași pe cei ce le împlinesc; iar prin dumnezeiești le dogme le dăruiește luminarea cunoștinței (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 1, 77).

596. Toate dogmele sunt sau despre Dumnezeu sau despre cele văzute și nevăzute sau despre Providență și judecata arătată în acelea (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 1, 78).

597. Cuvintele Domnului cuprind aceste patru lucruri: poruncile, dogmele, amenințările, făgăduințele. Pentru acestea răbdăm toată asprimea vieții: posturi, privegheri, culcarea pe jos, osteneli și greutăți în slujbe, necinstiri, ocări, chinuri, omoruri și cele asemenea. „Pentru cuvintele buzelor Tale, zice, am păzit căi aspre!” (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 2, 24).

598. În aceste trei stă filosofia creștinului: în poruncă, în dogme și în credință. Poruncile despart mintea de patimi; dogmele o aduc la cunoștința făpturilor; iar credința, la contemplarea Sfintei Treimi (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 4, 47).

DRAGOSTE

599. Începutul virtuților e frica de Dumnezeu, iar sfârșitul, dragostea (dorul) Lui (Ilie Ecdicul, *Cugetări din sentințele înțelepților*, 2).

600. Patimile trupești și materiale se micșorează și se veștejesc prin suferințele trupului. Iar cele sufletești și nevăzute se sting prin smerita cugetare, prin blândețe și dragoste (Sf. Teodor al Edesei, *Una sută capete foarte folositoare*, 12).

601. Prin urmare, fraților, Dumnezeu vrea ca noi să ne arătăm sârguința către El, întâi în osteneli, apoi în dragoste și rugăciune neîncetată și însuși El ne va arăta calea mântuirii. Dar este vădit că nu e altă cale care duce la cer, decât liniștirea desăvârșită, fuga de toate relele, dobândirea virtuților, dragostea desăvârșită față de El și conviețuirea cu Dumnezeu în cuviosie și dreptate. De va ajunge cineva la acestea, degrabă se va ridica în locașurile cerești (Despre Avva Filimon. *Cuvânt foarte folositor*, 10).

602. Din dragoste sinceră se naște cunoștința naturală. Iar acesteia îi urmează cel din urmă bun dorit. Acesta este harul cunoștinței de Dumnezeu (al teologiei) (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare şi petrecerea cea după minte*, IV, 62).

603. Citirea și rugăciunea curățesc mintea; iar dragostea și înfrânarea, partea pasională (afectivă) a sufletului (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare şi petrecerea cea după minte*, II, 84).

604. Curăția sufletului înseamnă izbăvirea de patimi; iar izbăvirea de patimi naște dragostea (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare şi petrecerea cea după minte*, II, 78).

605. Pofta e oprită de înfrânare și osteneală; și e micșorată de liniște și de dragostea dumnezeiască (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare şi petrecerea cea după minte*, II, 21).

606. Cele mai bune arme ale celui ce se liniștește cu răbdare sunt înfrânarea, dragostea, rugăciunea, atenția și citirea (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare şi petrecerea cea după minte*, II, 11).

607. Dragoste deopotrivă față de toți a câștigat acela care nu pizmuiește pe cei strădalnici, iar de cei răi are milă (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare şi petrecerea cea după minte*, I, 78).

608. Cel ce a dobândit dragoste rabdă fără să se tulbure de supărările și suferințele ce-i vin de la dușmani (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare şi petrecerea cea după minte*, I, 4).

609. Dragoste adevărată a dobândit acela care nu suferă bănuieli și vorbe împotriva aproapelui (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte*, I, 6).

610. Mintea care a dobândit dragoste duhovnicească nu cugetă despre aproapele cele ce nu se potrivesc cu dragostea (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte*, I, 2).

611. Dragostea, după calitate, e asemănarea cu Dumnezeu, pe cât e cu putință muritorilor. Iar după lucrare, e o beție a sufletului. După însușire, e izvorul credinței, adâncul fără fund al îndelungii răbdări, oceanul smereniei (Sf. Ioan Scărarul, *Scara*, XXX, 3).

612. Iar izbăvirea de toate aceste rele și calea scurtă spre mântuire este dragostea adevărată, cea din cunoștință, a lui Dumnezeu și izgonirea din suflet a dragostei față de trup și de lumea aceasta (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Răspunsuri către Talasie*).

613. Te-a blestemat cineva? Să nu-l urăști pe el, ci blestemul și pe dracul care a pus la cale blestemul. Căci, dacă urăști pe cel ce te-a blestemat, ai urât un om și ai călcat porunca. Și ceea ce a făcut acela cu cuvântul, tu faci cu fapta. Iar de păzești porunca, arată semnele dragostei; și de poți face ceva, ajută-l, ca să-l izbăvești de rău (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 4, 83).

614. Dragostea zidește prin aceea că nu pizmuiește și nu supără pe cei ce ne pizmuiesc; dar nici nu se fălește cu lucrul pizmuit și nu se socotește pe sine că a ajuns la țintă. Iar în privința lucrurilor pe care nu le știe își mărturisește fără să roșească neștiința. Astfel face mintea fără trufie și o pregătește să sporească necontenit în cunoștință (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 4, 60).

615. Cele ce desfac dragostea dintre oameni sunt acestea: a pizmui sau a fi pizmuit; a păgubi sau a fi păgubit, a nu cinsti sau a nu fi cinstit; gândurile bănuitoare. Deci ia seama, nu cumva ai făcut sau ai pătimit

vreuna din acestea și de aceea ești despărțit de dragostea prietenului? (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 4, 21)

616. Încă nu are dragoste desăvârșită, nici conștiința adâncă a Providenței dumnezeiești cel ce în vreme de încercare nu suferă cu îndelungă răbdare întâmplările supărătoare, ci se depărtează de la dragostea fraților duhovnicești (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 4, 16).

617. De vom iubi pe Dumnezeu cu adevărat, vom lepăda patimile prin însăși această iubire. Iar iubirea față de El stă în a-L prețui pe El mai mult decât lumea și sufletul mai mult decât trupul și în a disprețui lucrurile lumești și a ne îndeletnici cu El pururea prin înfrânare, dragoste, rugăciune, cântare de psalmi și cele asemenea (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 3, 50).

618. Dragostea către Dumnezeu înduplecă pe cel ce se împărtășește de ea să disprețuiască toată plăcerea trecătoare și toată osteneala și întristarea. Convingă-te despre acestea toți sfinții, care au pătimit atâtea pentru Hristos (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 2, 58).

619. Cel ce nu pizmuiește și nu se mânie pe cel ce l-a întristat și nu ține minte răul de la el, prin aceasta încă nu are și dragoste față de acela. Căci poate să nu răsplătească răul cu rău chiar dacă nu are încă dragoste, pentru că așa e porunca. Dar încă nu poate răsplăti răul cu bine fără silă. Căci a face bine din îndemn lăuntric celor ce ne urăsc este propriu numai dragostei duhovnicești desăvârșite (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 2, 49).

620. Dacă pe unii îi urăști, pe alții nici nu-i iubești nici nu-i urăști, pe alții iarăși îi iubești dar potrivit, și în sfârșit pe alții îi iubești foarte tare, din această neegalitate cunoaște că ești departe de dragostea desăvârșită, care cere să iubești pe tot omul deopotrivă (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 2, 10).

621. Cel ce nu disprețuiește slava, plăcerea și iubirea de argint, care le sporește pe acelea și stă în slujba lor, nu poate tăia de la sine prilejurile de mânie. Iar cel ce nu le taie pe acestea nu poate ajunge la dragostea desăvârșită (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 1).

622. Încă nu a dobândit dragostea desăvârșită cel ce nu disprețuiește slava și ocara, bogăția și sărăcia, plăcerea și întristarea. Ba dragostea desăvârșită nu le disprețuiește numai pe acestea, ci și însăși viața vremelnică și moartea (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 1, 72).

623. De vrei să nu cazi din dragostea cea după Dumnezeu, să nu lași nici pe fratele tău să se culce întristat împotriva ta, nici tu să nu te culci scârbit împotriva lui; ci „mergi și te împacă cu fratele tău”, și venind, adu lui Hristos, cu conștiința curată, prin rugăciune stăruitoare, darul dragostei (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 1, 53).

624. Dragostea se face cunoscută nu numai prin dăruirea de bani, ci cu mult mai mult prin împărtășirea cuvântului lui Dumnezeu și prin slujirea trupească (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 1, 26).

625. Toate virtuțile ajută mintea să câștige dragostea dumnezeiască. Dar mai mult ca toate, rugăciunea curată. Căci prin aceasta zburând către Dumnezeu, iese afară din toate cele ce sunt (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 1, 11).

626. Dragostea este născută de nepătimire; nepătimirea, de nădejdea în Dumnezeu; nădejdea de răbdare și îndelunga răbdare; iar pe acestea le naște înfrânarea cea atotcuprinzătoare. Înfrânarea, la rândul ei, e născută de frica lui Dumnezeu, în sfârșit frica de credința în Domnul (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 1, 1).

627. Dragostea este o dispoziție bună și afectuoasă a sufletului datorită căreia el nu cinstește nici unul dintre lucruri mai mult decât cunoștința lui

Dumnezeu. Dar este cu neputință să ajungă la deprinderea dragostei cel ce e împătimit de ceva din cele pământești (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 1, 1).

628. Căci desăvârșirea ei (a dragostei) nimeni nu o poate câștiga până ce se află în trupul acesta, decât numai Sfinții care au ajuns până la mucenicie și la mărturisirea desăvârșită. Fiindcă cel ce ajunge la ea se preface întreg și nu mai dorește cu ușurință nici măcar hrana. Căci ce poftă va mai avea de bunătățile lumii cel ce e hrănit de dragostea dumnezeiască? (Diadoh al Foticeei, *Cuvânt ascetic despre viața morală*, 90)

629. Dar dragostea duhovnicească nu o poate câștiga cineva până ce nu va fi iluminat întru toată încredințarea de Duhul Sfânt. Căci până ce nu primește mintea în chip desăvârșit asemănarea prin lumina dumnezeiască, poate avea aproape toate celelalte virtuți, dar este încă lipsită de dragostea desăvârșită (Diadoh al Foticeei, *Cuvânt ascetic despre viața morală*, 89).

630. Alta este dragostea naturală a sufletului și alta cea care vine în el de la Duhul Sfânt. Cea dintâi e moderată și e pusă în mișcare și de voința noastră, atunci când vrem. De aceea e și răpită cu ușurință de duhurile rele, când nu ținem cu tărie la hotărârea noastră. Cealaltă așa de mult aprinde sufletul de dragostea către Dumnezeu, încât toate părțile lui se lipesc de dulceața negrăită a acestei iubiri, printr-o afecțiune de o simplitate infinită. Căci mintea, umplându-se atunci de lucrarea duhovnicească, se face ca un izvor din care țâșnesc dragostea și bucuria (Diadoh al Foticeei, *Cuvânt ascetic despre viața morală*).

631. „Mâncarea mai uscată și viețuirea aspră, împreunată cu dragostea, duce pe monah mai repede la limanul nepătimirii” (Evagrie Monahul, *Capetele despre trezvie*, 3).

632. Începutul păcatului este pofta, prin care se pierde sufletul rațional; iar începutul mântuirii și al împărăției cerurilor este dragostea (Sf. Antonie cel Mare, *Învățături despre viața morală a oamenilor și despre buna purtare, în 170 de capete*, 148).

633. Începutul dragostei de Dumnezeu este disprețuirea lucrurilor văzute și omenești. Mijlocul ei este curățirea inimii și a minții, din care ne vine dezvăluirea ochilor minții și cunoașterea împărăției cerurilor ascunsă în noi. Iar sfârșitul ei este iubirea de nereținut a darurilor mai presus de fire ale lui Dumnezeu și dorința firească a unirii cu Dumnezeu și a odihnei în El (Nichita Stithatul, *Cele 300 de capete despre făptuire, despre fire și despre cunoștință*, II, 1).

DREAPTA CREDINȚĂ

634. Definiția dreptei credințe este a vedea și a cunoaște întru curăție cele două dogme ale credinței, adică Treimea și doimea: Treimea, a o privi și a o cunoaște în chip neamestecat și netăiat, în unitate, iar doimea firilor lui Hristos, într-un ipostas, adică a mărturisi și a ști pe un singur Fiu și înainte de întrupare și după întrupare, dar după întrupare slăvit în chip neamestecat în două firi și în două voințe, dumnezeiască și omenească (Sf. Grigorie Sinaitul, *Capete foarte folositoare în acrostih*, 26).

635. Numai credința din har, lucrătoare prin porunci în Duh, e îndestulătoare pentru mântuire dacă o păzim și nu o alegem pe cea moartă și nelucrătoare, în locul celei vii și lucrătoare în Hristos. Căci credinciosul trebuie să primească chipul și viața cea întru Hristos lucrate de credință. Credincioșii au învățat că neștiința aduce credința moartă și nesimțitoare, care e numai vorbă, și nu pe cea din har (Sf. Grigorie Sinaitul, *Capete foarte folositoare în acrostih*, 28).

636. Zi și sfântul Simbol al credinței ortodoxe înainte de a te culca. Căci credința dreaptă în Dumnezeu este un izvor și o strajă a tuturor bunătăților (Despre Avva Filimon. *Cuvânt foarte folositor*, 8).

637. Prin urmare, tot omul care s-a botezat în numele Treimii Dumnezeiești și de viață făcătoare trebuie să țină toate câte a poruncit Domnul. Din această pricină, Domnul a împreunat păzirea tuturor poruncilor cu dreapta credință, știind că nu e cu putință să-i aducă omului mântuirea numai una dintre ele, despărțită de celelalte. De aceea și David,

având credința cea dreaptă, a zis către Dumnezeu: „Spre toate poruncile Tale m-am îndreptat; toată calea cea nedreaptă am urât-o”. Căci toate poruncile Domnului ni s-au dăruit nouă împotriva a toată calea cea nedreaptă. De vom nesocoti așadar fie și numai una, ni se va deschide îndată calea păcatului, opusă ei (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cuvânt Ascetic*, 2).

DREAPTĂ SOCOTEALĂ

638. Mai mare decât toată virtutea e dreapta socoteală (Sf. Isaac Sirul, *Cuvinte despre nevoință*, VII).

639. Paza dreptei socoteli (a discernământului) e mai bună decât orice viețuire ce se lucrează în tot chipul și după orice măsură a oamenilor (Sf. Isaac Sirul, *Cuvinte despre nevoință*, LX).

640. Să știi că orice faptă pe care o faci fără socoteală și cercetare e zadarnică, oricât s-ar părea de cuviincioasă. Pentru că Dumnezeu socotește ca dreptate dreapta socoteală și nu lucrarea fără dreaptă socoteală (Sf. Isaac Sirul, *Cuvinte despre nevoință*, LVIII).

641. Fiindcă fără această dreaptă socoteală nici cele socotite bune nu sunt bune, fie că le împlinim când nu e vremea lor sau fără trebuință sau fără vrednicie sau cugetând fără cunoștință cele spuse (Petru Damaschin, *Învățături duhovnicești*, I, 1).

642. Fiindcă tot lucrul își cere vremea lui și o dreaptă socoteală, ca să nu se facă ceva ne la vreme sau fără trebuință. Căci celui slab îi este mai bine fuga de toate și neaverea e cu mult mai bună decât milostenia (Petru Damaschin, *Învățături duhovnicești*, I, 2).

643. Căci mai mare decât toate virtuțile este dreapta socoteală, care e împărăteasa și virtutea virtuților (Sf. Ioan Damaschin, *Cuvânt minunat și de suflet folositor*).

DREPTATE

644. Înțelepții în cele dumnezeiești zic că sunt trei dreptăți: omenească, îngerească și dumnezeiască. Cea omenească zic că este împărțirea egală și cinstită a lucrurilor văzute ale lumii; cea îngerească, împărtășirea îmbelșugată a cunoștinței dumnezeiești; iar cea dumnezeiască spun că stă în a suferi pentru cei păcătoși (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Întrebări, nedumeriri și răspunsuri*, 11).

645. Deci de nu vrei să pătimești rele, să nu vrei nici să faci rele. Pentru că lucrul dintâi urmează fără abatere celui de-al doilea. Căci ceea ce seamănă fiecare, aceea va și secera. Semănând deci cu voia cele rele, și secerându-le fără voie, suntem siliți să ne minunăm de dreptatea lui Dumnezeu (Isihie Sinaitul, *Cuvânt despre trezvie și virtute*, I, 56).

DUHOVNIC

646. De aceea sârguiește-te să rămâi fără șovăială până la moarte la duhovnicul la care te-ai mărturisit de la început și să nu te smintești de el, chiar dacă ai vedea că desfrânează, căci tu nu te vei vătămă niciodată. Pentru că, precum am spus, de-l vei disprețui pe acela și vei merge la altul, te vei face pricină de multe sminteli și vei judeca la fel și pe toți ceilalți și vei deschide întru tine cale de pierzanie (Simeon Evlaviosul, *Capete morale*, 36).

647. Iar de vei câștiga ucenici care au încredere în tine ca să-ți mărturisească ție gândurile lor și îi vezi pe ei că vorbesc cu unii dintre frații mai evlavioși, să nu te smintești. Pentru că diavolul spune pe ascuns celor ce viețuiesc drept, că acești ucenici nu umblă cu sinceritatea inimii și cu simplitate, nici nu ne mărturisesc gândurile lor cu adevărată încredere în noi, ci îi îndeamnă cu scop rău, prin fățărnicie, să vadă libertatea noastră și prin aceasta ne produc supărare și neîncredere în acești ucenici. Tu, deci, să nu arăți acest gând pe care ți-l aruncă dracii, ci silește-te cu toată simplitatea și iubirea pentru Dumnezeu și pentru binele însuși, să îndrepți pe unii ca

aceștia și să-i folosești sufletește și să socotești propășirea lor drept slava ta însăți (Simeon Evlaviosul, *Capete morale*, 37).

DUHUL SFÂNT

648. Deci când auzi Scriptura spunând despre Duhul Sfânt că s-a coborât peste fiecare dintre Apostoli sau că a năvălit asupra unui prooroc sau că lucrează sau se întristează sau se stinge sau se mânie; și iarăși că unii au pârga Duhului, alții sunt plini de Duh Sfânt, să nu cugeți la vreo tăiere sau la vreo prefacere sau la vreo schimbare a Duhului, ci crede, după cum am spus mai înainte, că el e nemutat, neschimbat și atotputernic. De aceea, el rămâne în lucrări ceea ce este, dar în același timp salvează în fiecare, în chip dumnezeiesc, ceea ce trebuie salvat. Căci el se revarsă peste cei botezați în chip desăvârșit, asemenea soarelui, dar fiecare dintre noi se luminează în măsura în care, urându-și patimile care-l întunecă, le smulge din sine; precum de asemenea se întunecă în măsura în care, iubindu-le, cugetă la ele (Marcu Ascetul, *Despre cei ce-și închipuie că se îndreptează din fapte*).

649. Că harul Duhului este în noi de la Botez, învățându-ne tot adevărul, după cuvântul Domnului, poți să cunoști din Scriptură și chiar din efectele ce le simțim (Marcu Ascetul, *Răspuns acelora care se îndoiesc despre Dumnezeiescul Botez*).

650. Încredințatu-te-ai acum că chiar de la botez li se dă Duhul Sfânt celor ce cred cu tărie, iar celor ce nu cred sau cred rău și nu sunt botezați nu li se dă? (Marcu Ascetul, *Răspuns acelora care se îndoiesc despre Dumnezeiescul Botez*)

651. Unii au născocit că atât harul, cât și păcatul, adică atât Duhul adevărului, cât și duhul rătăcirii se află ascunse în mintea celor ce s-au botezat. Ca urmare zic că o persoană îmbie mintea spre cele bune, iar cealaltă îndată spre cele dimpotrivă. Eu însă am înțeles din dumnezeiești Scripturi și din însăși simțirea minții că, înainte de Sfântul Botez, harul îndeamnă sufletul din afară spre cele bune, iar Satana foiește în adâncurile

lui, încercând să stăvilească toate ieșirile dinspre dreapta ale minții. Dar din ceasul în care renaștem, diavolul e scos afară, iar harul intră înăuntru. Ca urmare aflăm că, precum odinioară stăpânea rătăcirea asupra sufletului, așa după Botez stăpânește adevărul asupra lui. Lucrează, desigur, Satana asupra sufletului și după aceea ca și mai-nainte, ba de multe ori chiar mai rău. Dar nu ca unul ce se află de față împreună cu harul (să nu fie!), ci învăluind prin mustul trupului mintea, ca într-un fum, în dulceața poftelor neraționale. Iar aceasta se face din îngăduirea lui Dumnezeu, ca trecând omul prin furtună, prin foc și prin cercare, să ajungă astfel la bucuria binelui. „Căci am trecut, zice, prin foc și apă, și ne-ai scos pe noi la odihnă" (Diadoh al Foticeei, *Cuvânt ascetic despre viața morală*).

652. Duhul Sfânt nu e absent din nici o făptură și mai ales de cele ce s-au învrednicit de rațiune. El o susține în existență pe fiecare, întrucât Dumnezeu și Duhul lui Dumnezeu se află, prin puterea providențiatoare, în toate. Și El mișcă rațiunea naturală din fiecare, iar prin aceasta aduce la cunoștința faptelor săvârșite greșit, împotriva rânduielii firii, pe cel în stare să simtă, adică pe cel ce are voința dispusă spre primirea gândurilor drepte ale firii. Căci se întâmplă să aflăm și dintre barbari și nomazi mulți care duc o viața de fapte bune și resping legile sălbatice care stăpâneau o dată cu ei. Astfel se poate spune în chip general că în toți este Duhul Sfânt (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Răspunsuri către Talasie*, 2).

DUMNEZEU

653. Numele este însemnarea unuia dintre mulți. De aceea e lucru fără minte a socoti că Dumnezeu, care e unul singur, mai are alt nume. Căci Dumnezeu aceasta înseamnă: Cel fără de început, care a făcut toate pentru om (Sf. Antonie cel Mare, *Învățături despre viața morală a oamenilor și despre buna purtare, în 170 de capete*, 162).

654. Întâi știm că Dumnezeu este începutul, mijlocul și sfârșitul oricărui bine; iar binele este cu neputință să fie crezut și săvârșit altfel decât

în Hristos Iisus și Duhul Sfânt (Marcu Ascetul, *Despre legea duhovnicească, în 200 de capete*, 2).

655. Dumnezeu este de infinite ori infinit deasupra tuturor lucrurilor (a celor ce sunt), atât a celor care participă, cât și a celor participate. Căci tot ce are existența ca predicat este lucru al lui Dumnezeu, chiar dacă unul a început să existe temporal prin facere, iar altul e sădit după har în cele ce s-au făcut, ca o oarecare putere înnăscută, vestind limpede pe Dumnezeu, care există în toate (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele două sute de capete despre cunoștința de Dumnezeu*, 1, 49).

656. Trei lucruri sunt în Dumnezeu: ființa, lucrarea și ipostasurile dumnezeiești ale Treimii (Sf. Grigorie Palama, *150 Capete despre cunoştința naturală, despre cunoaşterea lui Dumnezeu, despre viața morală și despre făptuire*, 75).

657. Nu cunoaștem pe Dumnezeu din ființa Lui, ci din măreția faptelor și din purtarea de grijă ce-o are pentru cele ce sunt. Căci prin acestea înțelegem, ca prin niște oglinzi, nemărginita bunătate, înțelepciune și putere a Lui (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 1, 96).

658. Cunoștința lucrurilor, având-o Făcătorul preexistentă în Sine din veci, a adus-o la ființă (a substanțializat-o) și a scos-o la iveală atunci când a voit. Căci este o nebunie a te îndoi că Dumnezeu Cel atotputernic poate să aducă ceva la ființă, atunci când vrea (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 4, 4).

659. Singura ființă nemărginită, atotputernică și a toate făcătoare este simplă, uniformă, fără calități, liniștită și nedezbinată. Toată făptura însă e compusă din ființă și accident și are pururea trebuință de Providența dumnezeiască, nefiind slobodă de prefacere (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 4, 9).

660. De cumva te îndoiești că Dumnezeu vede tot ce se face, gândește-te că tu, om fiind și pământ, poți vedea deodată în mai multe locuri, înțelege

dar cu cât mai mult poate aceasta Dumnezeu, care toate le vede, până la grăuntele de mușțar, ca Unul ce tuturor le dă viață și pe toate le hrănește, precum voiește (Sf. Antonie cel Mare, *Învățături despre viața morală a oamenilor și despre buna purtare, în 170 de capete*, 61).

661. Căci Dumnezeu toate le știe mai înainte de a se face și nu are trebuință să asculte înșirarea lor, ci noi avem lipsă de aceasta, ca să cunoaștem ce cerem și pentru ce ne rugăm, și ca să avem recunoștință și să ne lipim de El prin cereri; apoi ca să nu fim învăluiți de viforul gândurilor și să fim biruiți de vrăjmași, ca fiind în afară de pomenirea lui Dumnezeu (Petru Damaschin, *Învățături duhovnicești*, I, 38).

662. Nimenea nu e atât de bun și de milos ca Domnul; dar nici El nu iartă pe cel ce nu se pocăiește (Marcu Ascetul, *Despre cei ce-și închipuie că se îndreptează din fapte*, 78).

663. Singur Dumnezeu e bun prin fire. Dar și omul se face bun prin Cel cu adevărat bun, dacă își cultivă modurile viețuirii (Diadoh al Foticeei, *Cuvânt ascetic despre viața morală*, 2).

664. Nu cunoaștem pe Dumnezeu din ființa Lui, ci din măreția faptelor și din purtarea de grijă ce-o are pentru cele ce sunt. Căci prin acestea înțelegem, ca prin niște oglinzi, nemărginita bunătate, înțelepciune și putere a Lui (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 1, 96).

665. Dumnezeu, fiind Făcător din veci, creează când vrea prin Cuvântul cel de o ființă și prin Duhul, pentru bunătatea Sa nemărginită. Să nu zici: pentru care motiv le-a făcut acuma, o dată ce e pururea bun? Fiindcă înțelepciunea ființei nemărginite e nepătrunsă și nu cade sub cunoștința omenească (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 4, 3).

666. Fiindcă precum e propriu luminii să lumineze, tot așa e propriu lui Dumnezeu să facă bine (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele două sute de capete despre cunoștința de Dumnezeu*, 1, 35).

667. Dumnezeu, care este Binele treimic cel Unul, ceea ce a făcut, a făcut voind. Dar, ceea ce voiește Dumnezeu este binele cel mai înalt (Calist Catafygiotul, *Despre unirea dumnezeiască și viața contemplativă*, 22).

668. Dumnezeu, Cel supraplin, n-a adus cele create la existență fiindcă avea lipsă de ceva, ci ca acestea să se bucure împărtășindu-se de El pe măsura și pe potriva lor, iar El să se veselească de lucrurile Sale, văzându-le pe ele veselindu-se și săturându-se fără săturare de Cel de care nu se pot sătura (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 3, 46).

669. Căci Dumnezeu este Ziditorul a toată viața, nemurirea, sfințenia și virtutea. Iar El este deasupra ființei tuturor celor ce sunt cugetate și numite (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele două sute de capete despre cunoștința de Dumnezeu*, 1, 50).

670. Iar dacă Dumnezeu e bun și drept, fără îndoială că din bunătate a făcut și face toate câte le face, chiar dacă celor răi nu li se pare așa (Petru Damaschin, *Învățături duhovnicești*, I, 6).

671. Toate câte le-a făcut Dumnezeu au început, iar dacă vrea El, și sfârșit. Pentru că din nimic s-au făcut. Dar Dumnezeu nu are nici început, nici sfârșit (Petru Damaschin, *Învățături duhovnicești*, I, 16).

672. Dumnezeu este unul, fără de început, necuprins, având toată puterea de-a exista. El exclude pe „când” și „cum”, întrucât e cu totul inaccesibil și nu poate fi cuprins de nici una dintre făpturi, prin vreo descoperire ființială a Sa (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele două sute de capete despre cunoștința de Dumnezeu*, 1, 1).

673. Dumnezeu este veșnic, nemărginit, nehotărnicit (indefinit), și a făgăduit bunuri veșnice, nemărginite și negrăite celor ce ascultă de El (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte*, IV, 9).

674. Păzește-te de cursele celor potrivnici. Căci se întâmplă ca, în vreme ce te rogi curat și netulburat, să ți se înfățișeze deodată înainte vreun

chip străin și ciudat, ca să te ducă la părerea că Dumnezeu este acolo și să te înduplece să crezi că dumnezeirea este câtimea ce ți s-a descoperit ție deodată. Dar dumnezeirea nu este câtime și nu are chip (Evagrie Monahul, *Cuvânt despre rugăciune*, 67).

675. Nimeni nu vede cerul, nici nu poate să înțeleagă cele dintrînsul, fără numai omul care se îngrijește de viața virtuoasă și înțelege și preamărește pe cel ce l-a făcut pe el spre mântuirea și viața omului. Căci bărbatul iubitor de Dumnezeu știe sigur că nimica nu este fără Dumnezeu și că el este pretutindeni și întru toate, ca Unul ce este nemărginit (Sf. Antonie cel Mare, *Învățături despre viața morală a oamenilor și despre buna purtare, în 170 de capete*, 110).

DURERE

676. Când respingi durerea și ocara, nu făgădui că te vei pocăi prin alte virtuți. Căci slava deșartă și fuga de dureri obișnuiesc să slujească păcatului chiar și prin cele de-a dreapta (prin virtuți) (Marcu Ascetul, *Despre cei ce-și închipuie că se îndreptează din fapte*).

677. Deci la experiența simțirii nemateriale vom ajunge fără rătăcire, dacă vom subția materia prin osteneli și dureri (Diadoh al Foticeei, *Cuvânt ascetic despre viața morală*, 24).

678. Precum ceara, dacă nu e încălzită și înmuiată multă vreme, nu poate primi pecetea întipărită în ea, așa și omul nu poate primi pecetea virtuții lui Dumnezeu, dacă nu e cercat prin dureri și neputințe (Diadoh al Foticeei, *Cuvânt ascetic despre viața morală*, 94).

679. Numai acesta vrea cu dinadinsul să se mântuiască, care nu se împotrivește leacurilor doftoricești. Iar acestea sunt durerile și întristările aduse de diferitele lovituri. Cel ce se împotrivește însă, nu știe ce negustorie se face aici, nici cu ce câștig va ieși de aici (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 3, 82).

680. Ia seama la deosebirea dintre supărare și durere, precum și la faptul că durerea e urmarea plăcerii, iar supărarea, a slavei deșarte (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Scoliile unui necunoscut*, 20).

681. Sub puterea patimii el nu știa, precum se vede, că plăcerea nu poate fi niciodată fără de durere. Căci în plăcere e amestecat chinul durerii, chiar dacă pare ascuns celor ce o gustă, prin faptul că domină patima plăcerii. Pentru că ceea ce domină iese totdeauna deasupra, acoperind simțirea a tot ceea ce stă alături (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Răspunsuri către Talasie*).

682. Deci cel ce nu dorește plăcerea trupească și nu se teme deloc de durere, a ajuns nepătimitor (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Răspunsuri către Talasie*).

683. Pentru plăcere iubim patimile, și pentru durere fugim de virtuți (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Răspunsuri către Talasie*).

ERETIC

684. Părinții n-au cerut decât dreapta mărturisire a credinței. Dacă deci cineva se arată hulind cu adevărat pe Hristos cu gura lui, trăind în afara Lui, acesta trebuie ocolit și nu trebuie să te apropii de el. Dar trebuie să privim și inima lui. Căci tot cel ce nu păzește poruncile lui Hristos este eretic. Și dacă omul nu crede în inima lui, cuvintele nu-i folosesc la nimic (Varsanufie și Ioan, *Scrisori duhovnicești*, 536).

685. Dacă se dovedește sigur că susține o erezie, trebuie să plece de la el. Dacă e numai o bănuială, nu trebuie să plece, nici să pornească o cercetare în privința lui. Căci cele ascunse sunt cunoscute numai lui Dumnezeu, iar cele arătate, oamenilor (Varsanufie și Ioan, *Scrisori duhovnicești*, 537).

EREZIE

686. Înainte de a se arată că erezia se impune cu sila, nu trebuie să plece cineva, ca nu cumva să se împlinească cu el cuvântul: „Fuge necredinciosul, negonindu-l nimenea” (Prov. 28, 1). Iar de se va arăta că se impune, trebuie să o facă aceasta cu sfatul Părinților duhovnicești, în frica lui Dumnezeu (Varsanufie și Ioan, *Scrisori duhovnicești*, 538).

687. De este înșelat fratele tău prin cuvintele ereticilor și rătăcește de la credință, neștiind, și iarăși se întoarce, nu-l trece cu vederea, căci i s-a întâmplat aceasta din neștiință. Păzește-te de convorbiri cu ereticii, voind să afirmi credința, ca nu cumva veninul relelor cuvinte ale lor să te pătrundă. De afli vreo carte cunoscută ca eretică, să nu voiești să o citești, ca nu cumva să-ți umple inima veninul morții, ci rămâi în ceea ce ai fost luminat, neadăugând și nescoțând nimic din aceea. Păzește-te de cunoștința (gnoza)

cu nume mincinos, care se împotrivește învățăturii sănătoase (I Tim. 1, 10), cum a spus Apostolul (Isaia Pustnicul, *29 de cuvinte*, IV, 6).

EVLAVIE

688. Sufletul evlavios cunoaște pe Dumnezeul tuturor. Căci evlavia nu e altceva decât împlinirea voii lui Dumnezeu. Iar aceasta este cunoașterea lui Dumnezeu care face pe om să fie fără pizmă, înțelept, blând, îndatoritor și milostiv după putere, necertăreț și în toate după plăcerea și voia lui Dumnezeu (Sf. Antonie cel Mare, *Învățături despre viața morală a oamenilor și despre buna purtare, în 170 de capete*, 151).

689. E foarte potrivit și cât se poate de folositor ca, odată ce am cunoscut calea evlaviei, să vindem îndată toate avuțiile noastre, iar banii de pe ele să-i împărțim după porunca Domnului, ca nu cumva, pe motiv că vrem să împlinim poruncile totdeauna, să nesocotim porunca mântuitoare (Diadoh al Foticeei, *Cuvânt ascetic despre viața morală*, 65).

690. Calea virtuții li se arată celor ce încep să iubească evlavia, aspră și posomorâtă (Diadoh al Foticeei, *Cuvânt ascetic despre viața morală*).

EXPERIENȚĂ

691. Deci la experiența simțirii nemateriale vom ajunge fără rătăcire, dacă vom subția materia prin osteneli și dureri (Diadoh al Foticeei, *Cuvânt ascetic despre viața morală*).

692. Iar mintea cunoscătoare (gnostică), întărită prin experiența cu lucrul, se ridica mai presus de patimi (Diadoh al Foticeei, *Cuvânt ascetic despre viața morală*, 72).

693. Iar dacă vrea cineva să învețe din experiență, să lucreze după puterile lui cele șapte fapte trupești cu toată osârdia, fără împrăștiere și să îngrijească fapta morală sau sufletească. Și prin aceasta, ajungând la nădejde și stăruind în ea, va afla cunoștința celor spuse în amănunte și va avea de la începutul pocăinței, adică de când a început cele șapte fapte, de

la cea dintâi dintre ele sau de la liniștire, plata nădejdii și câștigul, înainte de a se osteni în celelalte șase, adică în post, în priveghere și celelalte (Petru Damaschin, *Învățături duhovnicești*, I, 6).

694. Cei ce rostesc cuvinte duhovnicești fără gustare și cercare se aseamănă cu omul care străbate în vreme de vară, tocmai la amiază, un ținut pustiu și fără apă, apoi, cuprins de o sete mare și arzătoare, își zugrăvește în minte că se află pe aproape un izvor răcoritor și cu apă dulce și limpede și nimeni nu-l împiedică să se sature de ea; sau cu omul care n-a gustat nici măcar un pic din miere, dar încearcă să descrie altora dulceața ei. Căci așa sunt cu adevărat cei care, fără să se fi încredințat cu lucrul, preluându-le vor să tălmăcească altora cele despre desăvârșire, sfințenie și nepătimire. Și, de fapt, dacă le-ar da Dumnezeu puțină simțire despre cele grăite de ei, ar ști, fără îndoială, că adevărul și lucrurile nu sunt după cum le tălmăcesc ei, ci cu mult deosebite. Așa se primejduiește creștinismul de a se abate pe încetul de la ceea ce se cuvine și a prinde necredința. Căci creștinismul e ca o mâncare și băutură și cu cât se hrănește cineva mai mult cu el, cu atât se aprinde spre tot mai mare poftă, în felul acesta, mintea lui se face nesăturată și neoprită, așa cum, dacă dă cineva o băutură dulce celui însetat, îl face ca nu numai prin sete, ci și prin plăcere să caute și mai mult acea băutură. Iar acestea, cum s-a zis, nu le înțelegem numai prin cuvinte simple, ci ele se săvârșesc tainic în minte prin lucrarea Duhului Sfânt. Și apoi se grăiesc (Simeon Metafrastul, *Parafrază în 150 de capete la cele 50 cuvinte ale Sf. Macarie Egipteanul*, 80).

EXTAZ

695. Uimirea este ridicarea desăvârșită a puterilor sufletului spre cele cunoscute și unite ale slavei celei preamărite. Sau iarăși, uimirea este ridicarea curată și întreagă spre puterea nemărginită, întru lumină. Iar extazul este nu numai răpirea puterilor sufletului la cer, ci și ieșirea totală din simțirea însăși. Iar dragostea îndoită este beția Duhului care ține dorul în mișcare (Sf. Grigorie Sinaitul, *Capete foarte folositoare în acrostih*, 58).

FAPTE

696. Faptele rele sunt ale noastre, făcute din trândavia noastră și din împreuna-lucrare a dracilor (Petru Damaschin, *Învățături duhovnicești*, I, 1).

697. Fiindcă nu cele ce se fac sunt de trebuință, ci gândul prin care se fac (Petru Damaschin, *Învățături duhovnicești*, I, 1).

698. Cele rele își primesc puterea una de la alta; de asemenea și cele bune cresc una prin alta și pe cel părtaș de ele îl mână și mai mult înainte (Marcu Ascetul, *Despre legea duhovnicească, în 200 de capete*, 93).

699. Păcătuind, să nu învinovățești fapta, ci gândul. Căci dacă mintea nu o lua înainte, nu i-ar fi urmat trupul (Marcu Ascetul, *Despre legea duhovnicească, în 200 de capete*, 119).

700. Adeseori, din negrija pentru fapte, se întunecă și cunoștința. Căci lucrurile a căror împlinire a fost nesocotită, s-au șters în parte și din amintire (Marcu Ascetul, *Despre cei ce-și închipuie că se îndreptează din fapte*, 13).

701. Cel ce vrea să facă ceva și nu poate e socotit de către cunoscătorul de inimi, Dumnezeu, ca și când ar fi făcut. Iar aceasta trebuie să o înțelegem atât cu privire la cele bune, cât și la cele rele (Marcu Ascetul, *Despre cei ce-și închipuie că se îndreptează din fapte*).

702. Patima, ajungând stăpână peste fapte cu ajutorul voinței, se impune pe urmă silnic și dacă nu vrea cel părtaș de ea (Marcu Ascetul, *Despre cei ce-și închipuie că se îndreptează din fapte*, 85).

703. Atotvăzătorul Dumnezeu precum dă răsplătiri cuvenite faptelor noastre, așa și cugetelor și gândurilor noastre celor de bunăvoie (Marcu Ascetul, *Despre cei ce-și închipuie că se îndreptează din fapte*).

704. Credința fără faptă și fapta fără de credință vor fi la fel de lepădate. Căci credinciosul trebuie să-și arate credința, aducând Domnului fapte. Pentru că nici părintelui nostru Avraam nu i s-ar fi socotit credința spre dreptate, dacă nu ar fi adus pe fiul său ca rod al ei (Diadoh al Foticeei, *Cuvânt ascetic despre viața morală*).

705. Să știi că orice faptă pe care o faci fără socoteală și cercetare e zadarnică, oricât s-ar părea de cuviincioasă. Pentru că Dumnezeu socotește ca dreptate dreapta socoteală și nu lucrarea fără dreapta socoteală (Sf. Isaac Sirul, *Cuvinte despre nevoință*, LVIII).

706. Să nu-ți întinezi trupul cu fapte de rușine și să nu-ți spurci sufletul cu gânduri viclene și pacea lui Dumnezeu va veni peste tine aducând iubire (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 1, 44).

707. În ziua judecații ne va cere Dumnezeu să dăm socoteală pentru cuvinte, fapte și gânduri (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte*, III, 1).

FĂȚĂRNICIE

708. Maica și pricina minciunii este, de multe ori, fățărnicia. Căci unii spun că fățărnicia nu e altceva decât plănuirea și născocirea de minciuni, având împreunat și împletit cu ea jurământul. Cel ce are frica Domnului e străin de minciună, avându-și conștiința ca judecător nemitarnic (Sf. Ioan Scărarul, *Scara*, XII, 5).

709. Cel ce binecuvântează cu gura, dar disprețuiește cu inima, ascunde fățărnicia sub chipul dragostei (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte*, I, 3).

710. De vezi pe cineva că te laudă cu fățarnicie, așteaptă la vremea sa ocara de la el (Marcu Ascetul, *Despre legea duhovnicească, în 200 de*

capete, 155).

711. Iar fățărnicia este afectarea prefăcută a prieteniei; sau ura acoperită sub înfățișarea prieteniei; sau dușmănia ce se arată ca bunăvoință; sau invidia ce-și dă o față iubitoare; sau dispoziția păcătoasă ce înșală pe privitori prin afișarea chipurilor virtuții; sau o viață care are forma virtuții dar nu și podoaba ei de fapte; sau afectarea unei dreptăți ce constă numai în aparență; sau chipul filosofiei lucrătoare care acoperă golul ascuns al voinței virtuoase; sau amăgirea cu chip de adevăr pe care o cultivă cei ce imită pe șarpe prin șiretenia nărăvurilor (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Răspunsuri către Talasie*, 56 (scolia 7)).

712. Cuvintele și faptele vădesc pe fățarnic și scot la arătare pe proorocul mincinos ascuns (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte*, III, 66).

FECIORIE

713. Feciorelnic nu este cel ce și-a păzit trupul lui nespurcat de împreunare, ci cel ce se rușinează de sine însuși când se află singur (Sf. Isaac Sirul, *Cuvinte despre nevoință*, LVI).

714. Mare este cel ce rămâne nepătimitor la atingere. Dar mai mare, cel ce rămâne nerănit de vedere și a biruit vederea focului, prin gândul la frumusețea celor de sus (Sf. Ioan Scărarul, *Scara*, XV, 6).

715. Astfel, cel ce așteaptă cununa fecioriei curate, nemateriale și neprihănite, își răstignește trupul prin osteneli și nevoințe și își omoară mădularele omului pământesc prin înfrânare stăruitoare și răbdătoare, stricând pe omul cel din afară, subțiindu-l, scorojindu-l și făcându-l numai schelet. Aceasta pentru ca, prin credință și lupte și prin lucrarea harului, omul dinlăuntru să se înnoiască, înaintând din zi în zi spre tot mai mult bine, crescând în dragoste, împodobindu-se cu blândețe, veselindu-se cu bucuria Duhului, încununându-se cu pacea lui Hristos, sporind în evlavie, întărindu-se întru bunătate, învăluindu-se în frica lui Dumnezeu,

luminându-se prin înțelegere și cunoștință, strălucind de înțelepciune și călăuzit de smerenie (Marcu Ascetul, *Epistola către Nicolae monahul*).

FEMEIE

716. De aceea e de folos tânărului să nu se întâlnească, de e cu putință, deloc cu femei, chiar de sunt socotite sfinte. Iar de se poate, să viețuiască despărțit chiar și de oameni, căci atunci poartă războiul mai ușor și îl cunoaște mai bine; mai ales dacă va fi cu luare aminte la sine însuși și va petrece în cumpătare, cu puțină băutură de apă, în priveghere multă și rugăciuni, și se va sili să fie împreună cu Părinți duhovnicești încercați lăsându-se înțelepțit și călăuzit, de ei (Marcu Ascetul, *Epistola către Nicolae monahul*).

717. Precum nu poate rămâne întreagă sticla lovită de atingerea unei pietre, așa nici sfântul ce petrece și rămâne și vorbește cu o femeie nu poate rămâne în curăția lui fără să se întineze (Sf. Isaac Sirul, *Cuvinte despre nevoință*, LXXI).

718. Nu te culca într-un loc, în care te temi să păcătuiești cu inima. Nu mânca cu o femeie, nici să nu privești hainele ei, dacă poți (Isaia Pustnicul, *Către monahii începători*, 41).

719. Sau iarăși păcătoșenia este o judecată greșită cu privire la înțelesurile lucrurilor, căreia îi urmează reaua întrebuințare a lucrurilor (abuzul de lucruri). De pildă când e vorba de femeie, judecata dreaptă cu privire la împreunare trebuie să vadă scopul ei în nașterea de prunci. Deci cel ce urmărește plăcerea greșește în judecată, socotind ceea ce nu e bine ca bine. Așadar unul ca acesta face rea întrebuințare (abuzează) de femeie, împreunându-se cu ea. Tot așa este cu celelalte lucruri și înțelesuri (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 2, 17).

720. Mintea celui iubitor de Dumnezeu nu luptă împotriva lucrurilor, nici împotriva înțelesurilor acestora, ci împotriva patimilor împletite cu înțelesurile. De pildă nu luptă împotriva femeii, nici împotriva celui ce l-a

supărat, nici împotriva chipurilor acestora, ci împotriva patimilor împletite cu ele (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 3, 40).

FERICIRE

721. Cel bogat și de neam ales, dar fără îndrumarea duhovnicească și fără curăția vieții, nefericit este în ochii care cugetă drept; precum fericit este săracul sau robul după soartă – dar împodobit cu învățătură și cu virtute. Căci după cum străinii rătăcesc drumurile, așa și cei ce nu grijesc de viața cea virtuoasă, se rătăcesc și se pierd, amăgindu-se de poftă (Sf. Antonie cel Mare, *Învățături despre viața morală a oamenilor și despre buna purtare, în 170 de capete*, 10).

722. Unind înfrânarea cu simplitatea, te vei face părtaș de fericirea de acolo (Ilie Ecdicul, *Cugetări din sentințele înțelepților*, 68).

FERICIRE VEȘNICĂ

723. Cei înțelepți trebuie să-și amintească necontenit că răbdând mici și scurte necazuri în viață, după moarte se vor bucura de cea mai mare plăcere și de fericire veșnică (Sf. Antonie cel Mare, *Învățături despre viața morală a oamenilor și despre buna purtare, în 170 de capete*, 76).

724. Drept aceea, de vrem să dobândim fericirea făgăduită de Domnul, datori suntem să înfrânăm, precum s-a zis, nu numai mânia cea cu lucrul, ci și mânia din cuget. Căci nu folosește așa de mult a-ți ține gura în vremea mâniei, ca să nu dai drumul la vorbe furioase, cât folosește a-ți curăți inima de ținerea minte a răului și a nu învârti în minte gânduri viclene asupra fratelui (Sf. Ioan Casian, *Despre cele opt gânduri ale răutății*, IV, *Despre mânie*).

725. Deci sfârșitul vieții noastre este fericirea, care se poate numi și împărăția cerurilor sau a lui Dumnezeu. Iar aceasta nu constă în a vedea numai atotîmpărătească Treime, ci în a primi revărsarea dumnezeiască de

sus și a pătimi îndumnezeirea și a plini și desăvârși nedeplinătatea noastră prin revărsarea de sus. Aceasta este mâncarea ființelor înțelegătoare: plinirea nedeplinătății prin acea revărsare dumnezeiască (Sf. Teodor al Edesei, *Cuvânt despre contemplație*).

FILOSOF

726. Iar filosof adevărat este cel care, din făpturi, cunoaște pricina făpturilor sau din cauză făpturile, în temeiul unirii mai presus de minte și a credinței nemijlocite, în urma căreia nu numai învață, ci și pătimește cele dumnezeiești. Sau iarăși filosof este cu deosebire cel a cărui minte a ajuns la făptuirea, la vederea și la petrecerea cea după Dumnezeu. Dar filosof desăvârșit este cel a cărui minte a dobândit filosofia sau mai bine zis filotheia morală, naturală și teologică, învățând din cea morală, faptele, din cea naturală, rațiunile, iar din cea teologică, vederea și exactitatea dogmelor (Sf. Grigorie Sinaitul, *Capete foarte folositoare în acrostih*, 127).

727. Iar filosof dumnezeiesc este cel ce s-a unit prin fapte și vedere nemijlocit cu Dumnezeu, ajungând și numindu-se prieten al Lui, ca unul ce iubește înțelepciunea primă, făcătoare și adevărată, mai mult decât orice altă prietenie, înțelepciune și cunoștință. Iar filolog (iubitor de cuvânt) și filosof propriu-zis (chiar dacă părerea obștească, furând numele filosofiei a uitat aceasta, cum zice marele Grigorie) e cel ce iubește și cercetează înțelepciunea de aici a zidirii lui Dumnezeu, ca ultimul ei ecou, dar nu se îndeletnicește cu această filosofie cu mândrie, pentru lauda și slava omenească, ca să nu fie iubitor de cele materiale, ci e un iubitor al înțelepciunii lui Dumnezeu, arătată în natura și în mișcarea ei (Sf. Grigorie Sinaitul, *Capete foarte folositoare în acrostih*, 127).

FILOSOFIE

728. Căci filosofia este împreunarea bunelor moravuri cu cunoștința despre Cel ce este. Din aceasta însă au căzut și iudeii și elinii, respingând înțelepciunea venită din cer și încercând să filosofeze fără Hristos, singurul

care a arătat cu fapta și cu cuvântul, adevărata filosofie (Nil Ascetul, *Cuvânt trebuincios și folositor*, 3).

729. Au fost unii dintre ei, care nu s-au îngrijit câtuși de puțin de fapte, fălindu-se că se îndeletnicesc cu filosofia speculativă. Astfel unii umblau cu capul prin nori, alții explicau lucruri ce nu se pot dovedi, făgăduind că știu mărimea cerului, măsurile soarelui și lucrările stelelor (Nil Ascetul, *Cuvânt trebuincios și folositor*, 2).

730. Uneori au încercat să grăiască și despre Dumnezeu, până la care nici adevărul nu poate ajunge, iar socotința omenească e primejdioasă. Dar toți au trăit mai necinstit ca porcii ce se tăvălesc în mocirlă. Iar dacă au fost și unii care s-au îndeletnicit cu viața practică, aceștia s-au făcut și mai răi decât aceia, vânzând ostenelile pentru slăviri și laude. Căci de cele mai multe ori nu se osteneau, netrebnicii, pentru altceva decât pentru fală și iubire de slavă, primind în schimbul unor astfel de osteneli o plată de nimic (Nil Ascetul, *Cuvânt trebuincios și folositor*, 2).

731. Fiindcă a tăcea necontenit, a se hrăni cu iarbă, a-și acoperi trupul cu haine zdrențoase și a vieții închiși în butoi[10] fără a aștepta nici o răsplată după moarte întrece orice nebunie; precum nebunie este a primi răsplată pentru virtute în viața aceasta și a te lua la întrecere pentru cununi de aici și a purta o luptă necontenită, lipsită de adevăratele cununi și osteneli care nu aduc mai mult decât sudoarea (Nil Ascetul, *Cuvânt trebuincios și folositor*, 2).

732. Știind vrăjmașul că rugăciunea ne este nouă apărătoare, iar lui vătămătoare, și silindu-se să ne desfacă de ea, ne împinge la pofta științelor elinești, de la care ne-am depărtat, și ne îndeamnă să ne ocupăm cu ele. Să nu ascultăm de el, ca nu cumva, depărtându-ne de la legile plugăriei noastre, să culegem, în loc de smochine și struguri, spini și mărăcini. „Căci înțelepciunea lumii acesteia s-a socotit nebunie la Dumnezeu” (Ioan Carpatiul, *Una sută capete de mângâiere*, 13).

FILOSOFIE CREȘTINĂ

733. În aceste trei stă filosofia creștinului: în poruncă, în dogme și în credință. Poruncile despart mintea de patimi; dogmele o aduc la cunoștința făpturilor; iar credința la contemplarea Sfintei Treimi (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 4, 47).

FOAME

734. Chinuiește-ți trupul cu foamea și cu privegherea și îndeletnicește-te fără lenevire cu cântarea și cu rugăciunea; și sfințenia neprihănirii va veni peste tine aducând iubire (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 1, 45).

735. Topește-ți trupul cu foamea și privegherea și vei alunga gândul josnic al plăcerii (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte*, I, 25).

FRICĂ

736. Frica de gheenă face pe începători să fugă de păcat; dorul de răsplata bunătăților dăruiește celor înaintați râvna virtuților cu lucrul; iar taina dragostei, ridicând mintea deasupra tuturor celor create, o face oarbă față de toate cele ce sunt după Dmnnezeu. Căci Domnul înțelepțește numai pe cei ce au devenit orbi față de toate cele de după Dumnezeu, arătându-le cele ce sunt mai dumnezeiești (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele două sute de capete despre cunoștința de Dumnezeu*, 2, 9).

737. Pentru aceste cinci pricini se oprește sufletul de la păcate: Sau pentru frica oamenilor sau pentru frica judecății sau pentru răsplata viitoare sau pentru dragostea lui Dumnezeu sau, în sfârșit, pentru mustrarea conștiinței (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 2, 81).

738. La începutul înțelepciunii e văzută frica care e la urmă. Iar la sfârșit, iubirea care e la început (Talasie Libianul, *Despre dragoste,*

înfrânare și petrecerea cea după minte, IV, 79).

739. Venirea întristării strâmtorează plăcerea; iar frica de chinuri vestejește pofta (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte*, III, 20).

740. Toți cei fricoși sunt iubitori de slavă deșartă. Dar nu toți cei ce nu se tem sunt și smeriți la cuget. Pentru că nici tâlharii și jefuitorii de morminte nu au frică, precum se știe (Sf. Ioan Scărarul, *Scara*, XX, 5).

741. Frica lașă este o simțire copilărească în sufletul îmbătrânit de slava deșartă. Frica lașă este o slăbire a credinței, arătată în așteptarea plină de spaimă a unor lucruri neprevăzute (Sf. Ioan Scărarul, *Scara*, XX, 2).

742. Frica gheenei și dragostea împărăției dau puterea de a răbda necazurile. Iar aceasta nu vine de la noi înșine, ci de la Cel ce cunoaște gândurile noastre (Marcu Ascetul, *Despre cei ce-și închipuie că se îndreptează din fapte*, 141).

743. Tuturor celor ce încep să viețuiască după Dumnezeu, le este folositoare frica chinurilor și durerea ce se naște din ea. Iar cel ce-și închipuie că poate pune început fără durere și fără lanțuri și fără călău (frică), nu numai că-și așază temelia faptelor sale pe nisip, ci își închipuie chiar că-și poate face casă în aer, fără temelie, ceea ce este întru totul cu neputință. Căci durerea aceasta naște toată bucuria și lanțul acesta rupe toate lanțurile păcatelor și ale poftelor și călăul acesta nu pricinuiește moarte, ci viața veșnică (Sf. Simeon Noul Teolog, *Cele 225 de capete teologice și practice*, 145).

FRICA DE DUMNEZEU

744. Căci frica de Dumnezeu este maica virtuților (Isaia Pustnicul, *29 de cuvinte*, XXI, 2).

745. Deci cel ce voiește să scape de păcatul stricător și de pofta rea, să dobândească frica de Dumnezeu. „Frica Domnului curată rămâne în veacul veacului” (Ps. 18, 10) (Isaia Pustnicul, *Fragmente din cuvinte*).

746. Cel ce umblă în frica de Dumnezeu, chiar dacă petrece în mijlocul oamenilor răi, nu se teme (Sf. Simeon Noul Teolog, *Cele 225 de capete teologice și practice*, 1).

747. Frica de Dumnezeu este începutul virtuții. Iar despre ea se spune că e rodul credinței și se seamănă în inimă, când mintea se desparte de împrăștierea în lume, adunându-și gândurile ce rătăcesc din pricina împrăștierii, în cugetarea la viitoarea reașezare. Căci nimic nu ajută mai bine pe cineva să pună temelia virtuții ca a se ține pe sine străin de lucrurile vieții și a rămâne în legea luminii cărărilor celor sfinte și drepte, pe care le-a amintit și le-a numit psalmistul, în Duh. Căci anevoie se află vreun om care să poată purta cinstea aceasta, ba poate că nu se află peste tot vreunul, chiar de ar fi cineva deopotrivă cu îngerii. Și aceasta din grăbita primire a schimbării, cum ar zice cineva (Sf. Isaac Sirul, *Cuvinte despre nevoință*, I).

748. Credința este un bun lăuntric. Ea naște în noi frica lui Dumnezeu. Iar frica lui Dumnezeu ne învață păzirea poruncilor, care se numește făptuire. Iar din făptuire, odrăslește cinstita nepătimire. Iar rodul nepătimirii este iubirea, care e plinirea tuturor poruncilor, strângându-le și ținându-le pe toate (Sf. Teodor al Edesei, *Una sută capete foarte folositoare*, 4).

749. Frica de Dumnezeu ne silește să luptăm cu păcatul. Dar luptând noi, însuși harul lui Dumnezeu îl surpă (Marcu Ascetul, *Despre cei ce-și închipuie că se îndreptează din fapte*).

750. Începutul virtuților e frica de Dumnezeu, iar sfârșitul dragostea (dorul) Lui (Ilie Ecdicul, *Cugetări din sentințele înțelepților*, 2).

751. Cel ce cunoaște adevărul nu se împotrivește necazurilor care vin asupra lui. Căci știe că-l conduc pe om spre frica de Dumnezeu (Marcu Ascetul, *Despre cei ce-și închipuie că se îndreptează din fapte*, 150).

752. Când harul se înmulțește în om, atunci, în năzuința după dreptate, disprețuiește cu ușurință frica de moarte, și sufletul îl îndeamnă să rabde necazurile pentru frica de Dumnezeu. Și toate câte pot să vatăme trupul și câte vin în chip neașteptat asupra firii și se adaugă ca pătimiri, sunt socotite

ca nimic în ochii sufletului, față de cele nădăjduite încă de pe acum (Sf. Isaac Sirul, *Cuvinte despre nevoință*, I).

10 Diogene din Sinope, sec. IV i.d.Hr.

GÂND

753. Toate păcatele bat mai întâi numai prin gânduri la ușa minții, încât dacă ar fi primite de cugetare, s-ar face apoi păcate sensibile și groase. Dar pe toate le taie virtutea cugetătoare a trezviei, nelăsându-le să intre în omul nostru lăuntric și să se prefacă în fapte rele. Iar aceasta o face prin înrâurirea și ajutorul Domnului nostru Iisus Hristos (Isihie Sinaitul, *Cuvânt despre trezvie şi virtute*, I, 9).

754. Și a răspuns bătrânul (Ava Serapion): Nimic nu vatămă pe monahi și nu bucură pe draci mai tare ca ascunderea gândurilor de către Părinții cei duhovnicești (Sf. Ioan Casian, *Despre cele opt gânduri ale răutății. Cuvânt plin de folos*).

755. Să nu descoperi înaintea tuturor gândurile tale, ca să nu pricinuiești sminteală aproapelui tău. Descoperă gândurile tale Părinților tăi, ca harul lui Dumnezeu să te acopere (Isaia Pustnicul, *29 de cuvinte*, IX).

756. Prin urmare e drept că momeala ca gând simplu exercită o putere silnică atunci când stăruie, chiar dacă e urâtă. Dar convorbirea gândurilor ce se adaugă atârnă de voia noastră liberă. Aceasta au arătat-o și cei ce n-au păcătuit întru asemănarea călcării lui Adam, întrucât momeala n-au putut-o împiedica, dar convorbirea prietenoasă cu ea au lepădat-o cu totul (Marcu Ascetul, *Răspuns acelora care se îndoiesc despre Dumnezeiescul Botez*).

757. Momeala aruncată de Satana este arătarea unui lucru rău în forma exclusivă a unui gând. Ea folosește puținătatea credinței noastre ca prilej să se apropie de mintea noastră (Marcu Ascetul, *Răspuns acelora care se îndoiesc despre Dumnezeiescul Botez*).

758. Fiindcă nu cele ce se fac sunt de trebuință, ci gândul prin care se fac (Petru Damaschin, *Învățături duhovnicești*, I, 1).

759. Deci din toate cele zise să învățăm că nu se află altă cale sigură de mântuire decât aceasta: să mărturisești gândurile tale Părinților celor mai cu dreaptă socoteală și să te lași îndrumat de ei spre virtute și nicidecum de gândul și de părerea ta (Sf. Ioan Casian, *Despre cele opt gânduri ale răutății. Cuvânt plin de folos*).

760. Chiar dacă ar ajunge cineva la culmea virtuții, are trebuință de osteneala nevoinței, ca să-și strunească pornirile neregulate ale trupului și să-și păzească gândurile. Numai așa am putea să ne împărtășim de sălășluirea lui Hristos (Despre Avva Filimon. *Cuvânt foarte folositor*, 23).

761. Căci precum nu e cu putință soarelui să lumineze fără lumină, așa nu e cu putință să se curățească inima de întinăciunea gândurilor de pierzare, fără rugăciunea numelui lui Iisus (Isihie Sinaitul, *Cuvânt despre trezvie și virtute*, II, 68).

762. Când vezi vreun gând că-ți făgăduiește slava omenească, să știi sigur că-ți pregătește rușine (Marcu Ascetul, *Despre legea duhovnicească, în 200 de capete*, 90).

763. Un gând care zăbovește arată împătimirea omului. Iar dacă e alungat repede, arată război și împotrivire (Marcu Ascetul, *Despre cei ce-și închipuie că se îndreptează din fapte*, 89).

764. Păzește-ți gândurile și fugi de păcat, ca nu cumva, întunecându-se mintea, să vezi unele în locul altora (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte*, I, 86).

765. Pricinile gândurilor bune sunt virtuțile; ale virtuților, poruncile; iar a lucrării acestora, voia liberă (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte*, III, 81).

766. Pricinile gândurilor rele sunt păcatele; a păcatelor, neascultarea; a neascultării, înșelăciunea simțirii; iar a înșelăciunii acesteia, negrija minții

de a o păzi pe aceasta (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte*, III, 83).

767. Sufletul pătimașului e fabrică de gânduri rele; și din vistieria lui scoate cele rele (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte*, III, 77).

768. Nepătimirea cea mai înaltă face gândurile simple. Iar cunoștința cea mai înalță stă înaintea Celui mai presus de cunoștință (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte*, I, 73).

769. Cu cât e mai ușor de-a păcătui cu mintea decât cu lucrul, cu atât e mai greu războiul cu gândurile decât cel cu lucrurile (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 2, 72).

770. De nici un lucru nu se bucură atâta diavolii ca de acel om care ascunde gândurile sale de învățătorul său duhovnicesc (Isaia Pustnicul, *Către monahii începători*, 65).

771. Să nu-ți întinezi trupul cu fapte de rușine și să nu-ți spurci sufletul cu gânduri viclene și pacea lui Dumnezeu va veni peste tine aducând iubire (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 1, 44).

772. Gândurile rele sunt avuții rele; cel ce nu se leapădă de ele nu va ajunge la cunoștință (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte*, III, 44).

773. Am auzit de la bătrâni încercați în făptuire că gândurile rele se nasc din frumusețea hainelor, din săturarea stomacului și din întâlniri vătămătoare (Sf. Teodor al Edesei, *Una sută capete foarte folositoare*, 37).

774. Topește-ți trupul cu foamea și privegherea și vei alunga gândul josnic al plăcerii (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte*, I, 25).

775. Stăpânește cu vitejie mânia și pofta și te vei izbăvi degrabă de gândurile rele (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte*, I, 17).

776. Cel purtat de gânduri e orbit de ele. El vede lucrările păcatului, dar pricinile lor nu le poate vedea (Marcu Ascetul, *Despre legea duhovnicească, în 200 de capete*, 168).

777. Păcătuind, să nu învinovățești fapta, ci gândul. Căci dacă mintea nu o lua înainte, nu i-ar fi urmat trupul (Marcu Ascetul, *Despre legea duhovnicească, în 200 de capete*, 119).

GREȘEALĂ

778. Smulge greșala cât încă e mică și slabă, înainte de a se lăți și de a se întări. Nu fii fără grijă când greșala ți se pare mică. Căci mai târziu îți va fi ca o stăpână nemiloasă și vei umbla în fața ei ca o slugă în lanțuri. Iar cel ce luptă de la început împotriva patimii curând o va birui (Sf. Isaac Sirul, *Cuvinte despre nevoință*, V).

GRIJĂ

779. Nu te lăsa atras în vorbire deșartă, nici în oricare altă năpastă ca mânia, întristarea, nebunia după lucruri pământești, frica de sminteală, grija de nașteri sau de rudenii, ba mai mult, ocolește întâlnirile dese cu acestea, ca nu cumva să te scoată din liniștea din chilie și să te tragă în grijile lor (Evagrie Monahul, *Schiță monahicească*, 5).

780. Cât privește hainele, să nu poftești să ai haine de prisos, ci îngrijește-te numai de cele care sunt de trebuință trupului. „Aruncă mai bine asupra Domnului grija ta și El va purta grijă de tine”. „Căci El se îngrijește, zice, de noi” (Evagrie Monahul, *Schiță monahicească*, 4).

781. Cu oameni cu multe griji și iubitori de materie să nu-ți placă să locuiești, ci locuiește sau singur sau cu frați neiubitori de materie și de același cuget cu tine. Că cel ce locuiește cu oamenii iubitori de materie și cu multe griji, vrând-nevrând va face și el tovărășie cu ei și va sluji poruncilor omenești (Evagrie Monahul, *Schiță monahicească*, 5).

782. Cel ce te-ai lepădat de grijile vieții și ai îmbrăcat lupta nevoinței, să nu poftești a avea bogăție spre a împărți săracilor. Căci și aceasta este o amăgire a celui rău, care ne împinge la slava deșartă, ca să încurce mintea în tot felul de ocupații. Chiar dacă ai numai pâine și apă, poți să îți câștigi cu ele plata iubirii de străini. Iar de nu ai nici aceasta, ci primești pe străin numai cu gândul bun și-i dai cuvânt de mângâiere, de asemenea poți să-ți câștigi plata iubirii, de străini (Sf. Teodor al Edesei, *Una sută capete foarte folositoare*, 50).

783. Sufletul care nu s-a izbăvit de grijile lumești nu iubește nici pe Dumnezeu cu adevărat și nu disprețuiește nici pe diavolul cum trebuie. Căci grija vieții îi este ca un acoperământ, care îl împovărează (Diadoh al Foticeei, *Cuvânt ascetic despre viața morală*).

784. Cea dintâi virtute este nepurtarea de grijă, adică moartea față de orice om și de orice lucru. Din aceasta se naște dorul de Dumnezeu. Iar aceasta naște mânia cea după fire, care se împotrivește oricărui atac încercat de vrăjmașul. Atunci găsește sălaș în om frica lui Dumnezeu, iar prin frică se face arătată dragostea (Isaia Pustnicul, *Despre păzirea minții*, 25).

785. Cel ce are gândirea îngrijorată de lucrurile vieții nu este liber. Căci e stăpânit și robit de grija acestora, fie că se îngrijește de acestea pentru sine, fie pentru alții (Sf. Simeon Noul Teolog, *Cele 225 de capete teologice și practice*, 81).

HAINĂ

786. „Nimeni, zice Apostolul, nu și-a urât trupul său”, dar „îl strunește și târăște robit”, nedându-i nimic mai mult afară de hrană și îmbrăcăminte, iar din acestea numai atâta cât este de trebuință pentru a trăi. Așa își iubește cineva fără patimă trupul și-l hrănește ca pe un slujitor al celor dumnezeiești și-l încălzește numai cu cele ce-i împlinesc cele de trebuință (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 3, 9).

787. De ești tânăr, nu îmbrăca haină frumoasă, până nu ajungi la bătrânețe (Isaia Pustnicul, *Către monahii începători*, 38).

788. Am auzit de la bătrâni încercați în făptuire că gândurile rele se nasc din frumusețea hainelor, din săturarea stomacului și din întâlniri vătămătoare (Sf. Teodor al Edesei, *Una sută capete foarte folositoare*, 37).

HAR

789. Harul Duhului nu se desparte de firea dumnezeiască, ci mai degrabă îi atrage pe cei învredniciți la unirea cu Duhul dumnezeiesc (Sf. Grigorie Palama, *150 Capete despre cunoştinţa naturală, despre cunoaşterea lui Dumnezeu, despre viaţa morală şi despre făptuire*, 108).

790. Dumnezeu le-a dat tuturor putere să se facă fiii lui Dumnezeu, prin păzirea poruncilor dumnezeiești. Mai bine-zis, aceste porunci și harul dumnezeiesc ne păzesc pe noi. Fiindcă fără harul Lui nu putem să le împlinim nici pe ele. Și nu avem ce să-i aducem Lui decât credința și alegerea liberă, ținând toate dogmele cele drepte, prin credință tare și auzire și urmărind lucrarea în chip neîmprăștiat, ca lecțiile de la școală, învățând

astfel cu lucrul, cu toată grija, cele șapte fapte mai sus pomenite (Petru Damaschin, *Învățături duhovnicești*, I, 1).

791. De aceea, orice credincios se împărtășește prin credință de înfierea în Duh, dar se poate face nelucrător și neluminat, prin nepurtare de grijă și necredință, lipsindu-se de lumina și viața lui Iisus. Deci orice credincios este mădular al lui Hristos și are Duhul lui Hristos, dar poate fi nelucrător, nemișcat și neînstare să se împărtășească de har (Sf. Grigorie Sinaitul, *Capete foarte folositoare în acrostih*, 129).

792. Dar harul acesta se află în noi în chip ascuns de la Botez, însă nu ni se va face văzut decât atunci când, după ce vom fi străbătut bine drumul poruncilor, vom aduce ca jertfă Arhiereului Hristos gândurile cele sănătoase ale firii noastre, nu pe cele mușcate de fiare (Marcu Ascetul, *Răspuns acelora care se îndoiesc despre Dumnezeiescul Botez*).

793. Dar e vremea să întăresc, precum am spus, această mărturie și prin efectele ce le simțim. Căci în măsura în care, crezând, lucrăm poruncile, lucrează și Duhul Sfânt în noi roadele Sale. Iar „roadele Duhului sunt, cum zice Sfântul Pavel: dragostea, bucuria, pacea, îndelunga răbdare, bunătatea, facerea de bine, credința, blândețea, înfrânarea”. Cine este, așadar, atât de străin de aceste roade după Botez, încât să îndrăznească a tăgădui că a primit harul Duhului la Botez? Pe de altă parte, cine stă atât de neîntrerupt în fiecare zi sub înrâurirea acestor roade, până n-a împlinit în chip desăvârșit poruncile, încât să poată spune: „Sunt desăvârșit și neschimbabil”? Aceasta arată că precum harul este desăvârșit, dar noi nu suntem desăvârșiți din pricina neîmplinirii poruncilor, tot așa Sfântul Botez este desăvârșit față de noi, dar noi suntem nedesăvârșiți față de el (Marcu Ascetul, *Răspuns acelora care se îndoiesc despre Dumnezeiescul Botez*).

794. Dacă ar ține cineva tot postul, toată privegherea, cântarea, toată nevoința și ar dobândi toată virtutea, dar lucrarea Duhului nu s-ar săvârși pe altarul inimii de către har, întru toată simțirea și odihna duhovnicească, toată rânduiala nevoinței ar fi nedeplină și aproape fără rost, neavând

veselia Duhului lucrându-se tainic în inimă (Simeon Metafrastul, *Parafrază în 150 de capete la cele 50 cuvinte ale Sf. Macarie Egipteanul*, 113).

795. Când harul se înmulțește în om, atunci, în năzuința după dreptate, disprețuiește cu ușurință frica de moarte, și sufletul îl îndeamnă să rabde necazurile pentru frica de Dumnezeu. Și toate câte pot să vatăme trupul și câte vin în chip neașteptat asupra firii și se adaugă ca pătimiri sunt socotite ca nimic în ochii sufletului, față de cele nădăjduite încă de pe acum (Sf. Isaac Sirul, *Cuvinte despre nevoință*, I).

796. Căci harul lui Dumnezeu se sălășluiește în însuși adâncul sufletului, adică în minte (Diadoh al Foticeei, *Cuvânt ascetic despre viața morală*, 79).

797. Că harul Duhului este în noi de la Botez, învățându-ne tot adevărul, după cuvântul Domnului, poți să cunoști din Scriptură și chiar din efectele ce le simțim (Marcu Ascetul, *Răspuns acelora care se îndoiesc despre Dumnezeiescul Botez*).

798. Tot cel ce s-a botezat după dreapta credință a primit tainic tot harul. Dar se umple de cunoștința sigură a acestui fapt, după aceea, prin lucrarea poruncilor (Marcu Ascetul, *Despre cei ce-și închipuie că se îndreptează din fapte*, 92).

799. Lucrarea harului este puterea focului Duhului, care se mișcă întru bucuria și veselia inimii, sprijinind, încălzind și curățind sufletul. Ea oprește gândurile pentru o vreme și omoară mișcarea poftitoare din trup. Semnele ei și roadele care arată adevărul ei sunt lacrimile, săltarea, smerenia, înfrânarea, tăcerea, răbdarea, ascunderea și toate cele asemenea acestora, prin care câștigăm o încredințare neîndoielnică (Sf. Grigorie Sinaitul, *Alte capete*, 8).

800. Harul se ascunde, cum am zis, din însăși clipa în care ne-am botezat în adâncul minții. Dar își acoperă prezența față de simțirea minții (Diadoh al Foticeei, *Cuvânt ascetic despre viața morală*, 77).

801. Harul Duhului e unul și neschimbat; dar lucrează în fiecare precum voiește (Marcu Ascetul, *Despre cei ce-și închipuie că se îndreptează din fapte*).

802. Celui ce flămânzește pentru Hristos harul i se face hrană; celui ce însetează, băutură preadulce; celui ce tremură de frig, haină; celui ostenit, odihnă; celui ce se roagă, deplină încredințare; celui ce plânge, mângâiere (Marcu Ascetul, *Despre cei ce-și închipuie că se îndreptează din fapte*, 117).

HULĂ

803. Când începe mintea să înainteze în dragostea de Dumnezeu, atunci și dracul hulirii începe să o ispitească, și-i șoptește astfel de gânduri, pe care nu le poate născoci nici un om, ci numai diavolul, tatăl lor. Iar aceasta o face pentru că pizmuiește pe cel iubitor de Dumnezeu. El vrea ca acesta, venind la deznădejde, pentru că a cugetat unele ca acestea, să nu mai îndrăznească să se avânte către Dumnezeu prin rugăciunea obișnuită (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 2, 14).

804. Să nu te înalți întru inima ta pentru că înțelegi cele zise în Scripturi, ca să nu cazi cu mintea în duhul hulirii (Marcu Ascetul, *Despre legea duhovnicească, în 200 de capete*, 11).

IAD

805. Și de aceea mă tem de sălășluirea cu dracii în iad și de judecata viitoare. Fiindcă acolo este râul de foc, scaune și cărți deschise, îngerii merg înainte; toată firea oamenilor stă de față și toate stau goale și descoperite înaintea înfricoșatului și dreptului Judecător (Petru Damaschin, *Învățături duhovnicești*, I, 11).

806. Și coborându-Se de bunăvoie în inima pământului, unde ne ținea închiși vicleanul, după ce ne înghițise prin moarte, a ridicat din nou toată firea cea robită la cer, după ce a smuls-o de acolo prin înviere (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Răspunsuri către Talasie*, 64).

807. Iată de ce lupta noastră cea dintâi trebuie să ne fie înfrânarea stomacului și supunerea trupului nu numai prin post, ci și prin priveghere, osteneală și citiri; apoi aducerea inimii la frica de iad și la dorul după împărăția cerurilor (Sf. Ioan Casian, *Despre cele opt gânduri ale răutății*, I, *Despre înfrânarea pântecelui*).

808. Iar eu zic că cei chinuiți în gheenă vor fi biciuiți de biciul iubirii. Și ce chin mai amarnic și mai cumplit este decât chinul dragostei! Adică cei ce simt că au greșit față de dragoste suferă acolo un chin mai mare decât orice chin, fie el cât de înfricoșător. Căci tristețea întipărită în inimă de păcatul față de dragoste e mai ascuțită decât orice chin (Sf. Isaac Sirul, *Cuvinte despre nevoință*, LXXXIV).

809. E nebunie să socotească cineva că păcătoșii se lipsesc în gheenă de dragostea lui Dumnezeu. Dragostea este odrasla cunoștinței adevărului, care, după mărturisirea de obște, s-a dat tuturor. Dar dragostea lucrează prin puterea ei în două feluri: pe păcătoși îi chinuiește, cum se întâmplă și aici

unui prieten din partea prietenului; iar pe cei ce au păzit cele cuvenite îi veselește. Și aceasta este, după judecata mea, părerea de rău sau chinul din gheenă. Dragostea îmbată însă sufletele fiilor de sus, cu desfătarea ei (Sf. Isaac Sirul, *Cuvinte despre nevoință*, LXXXIV).

810. Iar dacă acesta este adevărul, precum și este de fapt, ce e mai nebunește și mai prostește decât a spune ceea ce spun unii: „Îmi ajunge să scap de gheenă; nu mai am grijă că nu intru în împărăție. Căci a scăpa de gheenă e una cu a intra în împărăție. Precum a cădea din aceasta înseamnă a intra în gheenă". Fără îndoială nu ne-a învățat Scriptura trei locuri. Dar ce? „Când va veni Fiul Omului întru slava Sa, va așeza oile la dreapta Sa și caprele la stânga Sa" (Mt. 25, 31). N-a spus trei cete, ci două: una de-a dreapta și alta de-a stânga. Și a despărțit hotarele sălașurilor diferite ale lor, zicând că unii, adică păcătoșii, vor merge la osândă veșnică, iar drepții vor străluci ca soarele în viața veșnică (Mt. 25, 46). Și iarăși: „Vor veni de la răsărituri și de la apusuri și se vor odihni în sânurile lui Avraam întru împărăția cerurilor. Iar fiii împărăției vor fi scoși în întunericul cel mai din afară, unde va fi plânsul și scrâșnirea dinților" (Mt. 8, 11), ceea ce e mai înfricoșător decât orice foc. Deci ai înțeles din acestea că starea opusă stării de sus este însăși gheena chinuitoare? (Sf. Isaac Sirul, *Cuvinte despre nevoință*, LVI)

811. Focul, întunericul, viermele și tartarul sunt împătimirea obștească de plăcerea trupească, neștiința generală a întunericului, gâdilirea aprinsă a patimii din toți, tremurarea și vijelia puturoasă a păcatului. Acestea se lucrează încă de aici în sufletele păcătoșilor ca o arvună și pârgă a chinurilor și se arată acolo ca o deprindere (Sf. Grigorie Sinaitul, *Capete foarte folositoare în acrostih*, 8).

812. Chinurile sunt felurite, precum și răsplățirile cu bunătăți. Iar acelea sunt în iad, potrivit Scripturii care zice: „În pământ întunecat și neluminat, în pământul întunericului veșnic" (Iov 10, 21-22), unde locuiesc păcătoșii și înainte de judecată și se întorc și după osândă. Căci: „Întoarcă-se păcătoșii în iad" (Ps. 9, 18) și „Moartea îi va paște pe ei" (Ps. 18, 15), ce

este altceva, dacă nu hotărârea din urmă și osânda veșnică? (Sf. Grigorie Sinaitul, *Capete foarte folositoare în acrostih*, 33)

813. Să nu încetezi să-ți închipuiești mereu în tine și să cercetezi adâncul (abisul) focului veșnic și pe slujitorii nemiloși, pe judecătorul neîndurat și neiertător, prăpastia nemărginită a văpăii celei de sub pământ și coborâșurile strâmtorate ale locurilor și hăurilor subpământene și înfricoșătoare și chipurile tuturor acestora (Sf. Ioan Scărarul, *Scara*, VII, 12).

IERTARE

814. Obișnuiește limba ta să spună: „Iartă” și smerenia va veni în tine (Isaia Pustnicul, *29 de cuvinte*, IX, 2).

815. Nu e păcat de neiertat decât cel pentru care nu se face pocăință (Sf. Isaac Sirul, *Cuvinte despre nevoință*, XX).

816. Fiindcă toată ispita e îngăduită de Dumnezeu ca o doctorie spre tămăduirea sufletului celui bolnav. Prin ea dăruiește iertare de păcatele de mai înainte și de cele de față și o piedică pentru cele viitoare (Petru Damaschin, *Învățături duhovnicești*, I, 4).

817. Nu pot fi iertate din inimă greșelile cuiva, fără cunoștința adevărată. Căci aceasta îi arată fiecăruia toate greșelile câte le face (Marcu Ascetul, *Despre cei ce-și închipuie că se îndreptează din fapte*, 49).

818. Nu vei pierde nimic din tot ce vei ierta pentru Domnul, căci la timpul cuvenit îți vor veni înmulțite (Marcu Ascetul, *Despre cei ce-și închipuie că se îndreptează din fapte*, 50).

819. Cel care cere iertare de păcate iubește smerenia cugetului. Iar cel ce osândește pe altul își pecetluiește relele sale (Marcu Ascetul, *Despre legea duhovnicească, în 200 de capete*, 126).

IEȘIREA SUFLETULUI

820. Sufletul care se desparte de trup, plin de încredințare (ἐν πληροφροία) și-l dezbracă pe acesta ca pe-o haină, încearcă o bucurie negrăită și netălmăcită. Căci dobândind acum cele nădăjduite, îl leapădă pe acesta fără întristare, îndreptându-se cu pace spre Îngerul luminos și vesel care vine din înălțime, și străbătând fără piedică împreună cu acela văzduhul, nevătămăt câtuși de puțin de duhurile răutății, ci suindu-se cu bucurie și cu îndrăzneală și cu graiuri de mulțumire, până va ajunge să se poată închina Făcătorului și de acolo să primească hotărârea de-a se rândui cu cei asemenea și de aceeași măsură în virtute, până la învierea cea de obște (Teognost, *Despre făptuire, contemplație și preoție*, 1).

821. Când iese sufletul din trup, vrăjmașul vine asupra lui cu obrăznicie, luptându-se și osândindu-l și făcându-se un pârâș amarnic și înfricoșat pentru greșeli. Dar sufletul iubitor de Dumnezeu, chiar dacă a fost mai-nainte rănit adeseori de multe păcate, nu se înspăimântă de repezirile și de amenințările aceluia, ci mai vârtos se întărește întru Domnul și zboară cu bucurie, încurajat de sfintele Puteri care îl călăuzesc și îngrădit de lumina credinței, strigând cu multă îndrăzneală vicleanului: Ce este ție și nouă, fugarule din cer și slugă vicleană? Nu tu ai stăpânirea peste noi, căci Hristos Fiul lui Dumnezeu are stăpânirea peste noi și peste toți. Lui I-am păcătuit, Lui îi vom răspunde, având zălog al milostivirii Lui față de noi și al mântuirii noastre, cinstita Lui cruce. Iar tu fugi departe de noi, pierzătorule. Căci nimic nu este ție și slugilor lui Hristos. Zicând acestea sufletul cu îndrăzneală, diavolul întoarce spatele tânguindu-se cu glas mare, neputând să stea împotriva numelui lui Hristos. Iar sufletul, aflându-se deasupra, zboară asupra vrăjmașului, pălmuindu-l ca pasărea numită Oxypteryx (repede zburătoare) pe corb. După aceasta e dus cu veselie de Sfinții Îngeri la locurile potrivite lui, potrivit cu starea lui (Teognost, *Despre făptuire, contemplație și preoție*, 1).

822. Când sufletul iese din trup vrăjmașul dă năvală asupra lui, războindu-l și ocărându-l cu îndrăzneală și făcându-se pârâș amarnic și

înfricoșat al lui pentru cele ce a greșit. Dar atunci se poate vedea cum sufletul iubitor de Dumnezeu și prea credincios, chiar dacă a fost mai-nainte rănit adeseori de păcate, nu se sperie de năvălirile și amenințările aceluia, ci se întărește și mai mult întru Domnul și zboară plin de bucurie, încurajat de Sfintele puteri care îl conduc, și împrejmuit ca de un zid de luminile credinței, strigând și el cu multă îndrăzneală diavolului viclean: Ce este ție și nouă, înstrăinatule de Dumnezeu? Ce este ție și nouă, fugarule din ceruri și slugă videană? Nu ai stăpânirea peste noi, căci Hristos, Fiul lui Dumnezeu, are stăpânirea peste noi și peste toți. Lui i-am păcătuit, Lui îi vom răspunde, având zălog al milostivirii lui față de noi și al mântuirii noastre cinstita Lui cruce. Iar tu fugi departe de noi, pierzătorule. Căci nimic nu este ție și slugilor lui Hristos. Zicând acestea sufletul cu îndrăzneală, diavolul întoarce spatele, tânguindu-se cu glas mare, neputând să stea împotriva numelui lui Hristos. Iar sufletul aflându-se deasupra, zboară asupra vrăjmașului, pălmuindu-l, ca pasărea numită oxypterix (repede zburătoare) pe corb. După aceasta e dus cu veselie de dumnezeiești Îngeri la locurile hotărâte lui, potrivit cu starea lui (Ioan Carpatiul, *Una sută capete de mângâiere*, 25).

823. „Vai, ce luptă are sufletul când se desparte de trup! Vai, cât lăcrimează atunci și nu este cine să-l miluiască! Îndreptându-și ochii către îngeri, fără folos se roagă; întinzând mâinile către oameni, n-are cine să-l ajute” (Petru Damaschin, *Învățături duhovnicești*, I, 11).

824. Îți spun un cuvânt străin, și nu te minuna: Chiar dacă nu ai dobândit nepătimirea, pentru obișnuințele care poate te stăpânesc, dacă te afli în vremea ieșirii în adâncul smereniei, te vei înălța, nu mai puțin ca cel fără patimă, mai presus de nori. Căci deși comoara celor nepătimitori s-a adunat din toate virtuțile, piatra prețioasă a smereniei e mai de preț decât toate. Ea nu prilejuiește numai împăcare de la Dumnezeu celui ce o are, ci și intrare împreună cu cei aleși în locașurile de nuntă ale Împărăției Sale (Teognost, *Despre făptuire, contemplație și preoție*, 1).

IISUS HRISTOS

825. Hristos este Mântuitorul lumii întregi și a dăruit oamenilor pocăința spre mântuire (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte*, II, 76).

826. Hristos este judecătorul viilor și al morților și răsplătitorul faptelor fiecăruia (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte*, I, 63).

827. Domnul și Dumnezeul nostru este Iisus Hristos; mintea, care urmează Lui, nu va rămâne în întuneric (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte*, I, 44).

828. Hristos a murit pentru păcatele noastre, după Scripturi, și celor ce slujesc Lui bine le dăruiește slobozirea (Isihie Sinaitul, *Cuvânt despre trezvie și virtute*, I, 1).

829. Ia aminte la tine cu amănunțime, știind că Domnul nostru a murit și a înviat pentru noi și cu sângele Lui ne-a răscumpărat pe noi, ca și tu să nu mai trăiești ție, ci Domnului care a murit și a înviat pentru noi, crezând cu hotărâre că ești înaintea Lui totdeauna și El privește la inima ta (Isaia Pustnicul, *29 de cuvinte*, XXVII, 6).

830. Dacă pentru aceea s-a făcut Fiu al Omului și Om, Dumnezeu Cuvântul, Fiul lui Dumnezeu și Tatăl, ca să facă dumnezei și fii ai lui Dumnezeu pe oameni, să credem că vom ajunge acolo unde este acum Însuși Hristos, capul întregului trup, care s-a făcut pentru noi înainte mergător la Tatăl, prin ceea ce este ca noi. Căci în adunarea dumnezeilor, adică a celor ce se mântuiesc, va sta Dumnezeu în mijloc, împărțind răsplățile fericirii de acolo, nemaifiind nici o distanță între El și cei vrednici (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele două sute de capete despre cunoștința de Dumnezeu*, 2, 25).

831. În afară de aceasta, coborând în iad, Hristos a eliberat din legăturile veșnice sufletele sfinților ținute acolo și le-a înviat, așezându-le în

loc de odihnă și de lumină neînserată, dar trupurile lor încă nu, ci le-a lăsat în morminte până la învierea de obște (Sf. Simeon Noul Teolog, *Cuvântări morale*, 1, 3).

832. Dumnezeiasca Scriptură folosește adeseori multe nume în înțeles deosebit de cel cuvenit. Cele ce sunt ale trupului le dă ca ale sufletului. Și iarăși cele ale sufletului, ca ale trupului. Și nu le desparte pe acestea. Dar cei înțelepți înțeleg acestea. La fel, cele ale dumnezeirii Domnului s-au dat ca ale sfântului Său trup, deși sunt lucruri care nu se potrivesc firii omenești. Și iarăși, cele smerite s-au dat ca ale dumnezeirii Lui, deși sunt ale firii omenești. Și mulți, neînțelegând scopul cuvintelor dumnezeiești, au suferit o lunecare de neîndreptat (Sf. Isaac Sirul, *Cuvinte despre nevoință*, LXII).

833. Suntem datori să știm exact că toată vina ce izvorăște din Adam fiind desființată de Domnul, oricine mai pătimește de vreun păcat i se întâmplă aceasta pentru că a disprețuit prin necredința sa sau prin iubirea de plăcere, desăvârșirea pe care a primit-o în chip tainic la Botez (Marcu Ascetul, *Răspuns acelora care se îndoiesc despre Dumnezeiescul Botez*).

834. Hristos e Stăpân prin ființă și Stăpân prin opera de mântuire; deoarece, neexistând noi, ne-a făcut, iar murind din pricina păcatului, ne-a răscumpărat prin sângele Său și celor ce cred le-a dăruit harul (Marcu Ascetul, *Despre cei ce-și închipuie că se îndreptează din fapte*, 21).

835. Scopul Providenței dumnezeiești este să unească pe cei pe care i-a dezbinat răutatea în tot felul, prin dreapta credință și dragoste duhovnicească. Căci pentru aceasta a pătimit Mântuitorul, ca pe copiii lui Dumnezeu cei împrăștiați să-i adune spre a fi una. Prin urmare cel ce nu rabdă lucrurile supărătoare nu suferă pe cele întristătoare și nu le îndură pe cele dureroase umblă în afară de dragostea dumnezeiască și de scopul Providenței (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 4, 17).

836. Domnul e de față prin virtuți în cel ce se află pe treapta făptuirii; iar de cel ce nu prețuiește întru nimic virtutea e departe. Și iarăși în cel ce se află pe treapta contemplației e de față prin cunoștința adevărată a lucrurilor; dar de cel ce e lipsit de aceasta în vreo privință e departe (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele două sute de capete despre cunoștința de Dumnezeu*, 2, 58).

837. În Hristos, care este Dumnezeu și Cuvântul Tatălui, „locuiește, după ființă, toată plinătatea dumnezeirii". Iar în noi locuiește plinătatea dumnezeirii după har, atunci când adunăm în noi toată virtutea și înțelepciunea, nemailipsindu-ne în nici un chip, după cât e cu putință omului, nimic din imitarea adevărată a modelului. Căci nu este lucru necuvenit ca prin strădania noastră să locuiască și în noi plinătatea dumnezeirii, alcătuită din diferite vederi (contemplații) duhovnicești (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele două sute de capete despre cunoștința de Dumnezeu*, 2, 21).

838. Căci Hristos s-a ascuns în Evanghelie și cel ce vrea să-l afle pe El trebuie să vândă mai întâi toate averile sale și să cumpere Evanghelia, ca nu numai să-l poată afla pe El din citire, ci să-l primească în sine, prin urmarea vieții Lui în lume (Petru Damaschin, *Învățături duhovnicești*, I, 12).

839. Când auzi Scriptura zicând că Dumnezeu „va răsplăti fiecăruia după faptele sale", să nu înțelegi că e vorba de fapte de o vrednicie egală cu gheena sau cu împărăția, ci că Hristos va răsplăti faptele necredinței în El sau ale credinței, nu ca un schimbător care cântărește prețul lucrurilor de schimb, ci ca Dumnezeu, Ziditorul și Răscumpărătorul nostru (Marcu Ascetul, *Despre cei ce-și închipuie că se îndreptează din fapte*, 22).

840. Ce minune, fraților, ce coborâre de negrăit a iubirii față de noi, a Iubitorului de oameni Dumnezeu! Unirea pe care o are prin fire cu Tatăl Său, făgăduiește să o aibă prin har și cu noi, dacă vrem; și noi o vom avea cu El la fel, dacă vom lucra poruncile Lui. Căci ceea ce are El prin fire cu Tatăl, aceea ne dă și nouă să avem cu El prin voință și prin har. Ce minune înfricoșătoare! Slava pe care a dat-o Tatăl Fiului, ne-o dă și nouă Fiul prin

harul dumnezeiesc. Și lucru și mai mare e că precum El este întru Tatăl și Tatăl este întru El, așa Fiul lui Dumnezeu este întru noi și noi, dacă voim, vom fi întru Fiul, prin har. Ce har nepătruns! Iubirea cu care Dumnezeu și Tatăl a iubit pe Unul-Născut Fiul Lui, aceeași, spune, va fi întru noi și însuși Fiul lui Dumnezeu va fi întru noi. Și pe drept cuvânt! Căci odată ce s-a făcut rudenie cu noi prin trup și ne-a făcut pe noi împreună-părtași ai dumnezeirii Sale, ne-a făcut pe toți rudenii ale Lui. De altfel, odată ce dumnezeirea împărtășită nouă prin comunicare este netăiată și nedespărțită, e numaidecât de trebuință ca și noi, cei ce suntem părtași nedespărțiți la ea într-un singur Duh, să fim un trup cu Hristos (Sf. Simeon Noul Teolog, *Cuvântări morale*, 1, 6).

841. Mărturisim un singur ipostas al lui Hristos în două firi, unite neîmpărțit (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte*, II, 96).

842. Slăvim neîmpărțit ipostasul cel unul al lui Hristos și mărturisim neamestecată unirea firilor (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte*, II, 97).

843. Iar dacă socotești că moartea cea din Adam mai stăpânește până acum din altă pricină decât pentru necredința noastră, e vădit că bagatelizezi venirea lui Hristos și ții Botezul de nedesăvârșit, o dată ce și cei botezați sunt ținuți încă sub moartea protopărintelui, fără o vină proprie. Dar atunci, o, omule, cum se mai poate spune că te-ai făcut un nou Adam cu harul lui Hristos și nu mai porți nimic din cel vechi în chip necesar, decât ceea ce se naște din credința ta strictă și din neascultarea ta? (Marcu Ascetul, *Răspuns acelora care se îndoiesc despre Dumnezeiescul Botez*)

844. Iar că nimenea nu scoate singur din sine păcatul lui Adam, ci numai Hristos, după măsura credinței în El, află de la Apostol, care zice: „Hristos a murit pentru păcatele noastre, după Scripturi”; și iarăși: „Iar Dumnezeu învederează dragostea Sa către noi prin aceea că, fiind noi păcătoși, Hristos a murit pentru noi”; și: „Ne-am îngropat cu El prin Botez, ca precum s-a sculat Hristos din morți, așa și noi să umblăm întru înoirea

vieții” și celelalte; și iarăși: „Cine a murit este slobod de păcat”; sau: „Cu harul sunteți mântuiți prin credință și nu din fapte, ca să nu se laude cineva”; și iarăși: „Căci erați întuneric, iar acum sunteți lumină în Domnul; umblați deci ca niște fii ai luminii”; și: „Iar noi nu suntem fiii celei roabe, ci ai celei slobode. Întru libertatea în care ne-a slobozit Iisus, stați cu tărie”; și iarăși: „Ca niște oameni liberi, dar nu ca și cum ați avea libertatea drept acoperământ al vicleniei” (Marcu Ascetul, *Răspuns acelora care se îndoiesc despre Dumnezeiescul Botez*).

845. Totuși îți spun că scopul întrupării Domnului a fost mântuirea noastră (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cuvânt Ascetic*).

846. Cuvântul făcându-Se trup din iubirea de oameni, nici ceea ce era n-a prefăcut, nici ceea ce a devenit n-a preschimbat (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte*, II, 94).

847. Precum zicem că Hristos cel unul este din dumnezeire și omenitate și în dumnezeire și omenitate, așa zicem că este din două firi și în două firi (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte*, II, 95).

848. Mântuitorul s-a întrupat pentru neascultarea lui Adam ca, dezlegând osânda, să învie pe toți (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte*, IV, 52).

849. Întruparea s-a făcut spre mântuirea firii create, iar patimile spre răscumpărarea celor ținuți de moarte, din pricina păcatului. Taina întrupării, zice, depărtează însușirile potrivnice firii de la firea omenească, iar pe cele conforme firii le restaurează (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Răspunsuri către Talasie*, 63 (scolie)).

850. Care este scopul iconomiei întrupării lui Dumnezeu-Cuvântul, vestit în toată dumnezeiasca Scriptură și citit de noi, dar nepătruns? Nu e decât acela ca, împărtășindu-se de ale noastre, să ne facă pe noi părtași de ale Sale. Căci Fiul lui Dumnezeu de aceea S-a făcut Fiu al omului, ca să ne facă pe noi oamenii fii ai lui Dumnezeu, ridicând după har neamul nostru la

ceea ce este El după fire, născându-ne de sus în Duhul Sfânt și introducându-ne îndată în împărăția cerurilor; mai bine zis, dăruindu-se să o avem pe aceasta înlăuntrul nostru (Luca 17, 21), ca să nu avem numai nădejdea de a intra în ea, ci având-o încă de acum, să strigăm: „Viața noastră e ascunsă cu Hristos în Dumnezeu” (Col. 3, 3) (Sf. Simeon Noul Teolog, *Cele 225 de capete teologice și practice*, 214).

851. Dacă Fiul lui Dumnezeu și Dumnezeu s-a coborât pe pământ ca să ne împace prin Sine pe noi cei ce eram dușmani ai Părintelui Său (Rom. 5, 10), și să ne unească în chip conștient cu Sine prin Duhul Său cel Sfânt și de o ființă, cel ce cade din acest har de care altul va avea parte? Cu siguranță acesta nici n-a fost împăcat cu Dumnezeu, nici n-a dobândit unirea cu El prin împărtășirea Duhului (Sf. Simeon Noul Teolog, *Cele 225 de capete teologice și practice*, 184).

INIMĂ

852. E drept că inima izvorăște și din sine gânduri bune și rele. Dar nu rodește prin fire cugetările rele, ci amintirea răului i s-a făcut ca un fel de deprindere din pricina rătăcirii dintâi, însă cele mai multe și mai rele dintre gânduri le zămislește din răutatea dracilor. Dar noi le simțim pe toate ca ieșind din inimă (Diadoh al Foticeei, *Cuvânt ascetic despre viața morală*).

853. Nădejdea în Dumnezeu face inima largă; iar grija trupească o îngustează (Marcu Ascetul, *Despre cei ce-și închipuie că se îndreptează din fapte*, 114).

854. Din inima împătimită de plăcere răsar gânduri și cuvinte spurcate. Iar din fum cunoaștem materia care mocnește înăuntru (Marcu Ascetul, *Despre legea duhovnicească, în 200 de capete*, 162).

855. Când vezi poftele ce zac înăuntru că se mișcă cu putere și cheamă mintea ce viețuiește în liniște, la vreo patimă, cunoaște că mintea s-a ocupat mai înainte cu acestea și le-a adus la faptă și le-a așezat în inimă (Marcu Ascetul, *Despre legea duhovnicească, în 200 de capete*, 179).

856. Este un păcat care stăpânește inima din pricina obișnuinței (ποληψις) îndelungate; și este un alt păcat care ne războiește cugetarea prin lucrurile de fiecare zi (Marcu Ascetul, *Despre legea duhovnicească, în 200 de capete*, 183).

857. Cercetează-te, frate, în fiecare zi, ca să-ți cunoști inima și să vezi ce patimi se află în ea înaintea lui Dumnezeu; și leapădă-le din inima ta ca să nu vie osânda rea asupra ta (Isaia Pustnicul, *Despre păzirea minții*, 20).

858. Dracii nu cunosc inimile noastre, cum socot unii dintre oameni. Căci singurul cunoscător al inimii este Cel ce știe mintea oamenilor și a zidit inimile lor pe fiecare deosebit. Dar ei cunosc multe din mișcările inimii, pe baza cuvântului rostit și a mișcărilor văzute ale trupului (Evagrie Monahul, *Capete despre deosebirea patimilor și a gândurilor*, 27).

859. Roadele iubirii sunt: a face bine aproapelui din toată inima, a răbda îndelung, a fi cu îngăduință și a folosi lucrurile cu dreaptă judecată (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 1, 40).

860. Mișcă-ți mintea necontenit la rugăciune și vei împrăștia gândurile care stăruiesc în inimă (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte*, III, 9).

861. Căci cel ce a înțeles limpede că de la Botez are pe Hristos ascuns în sine, după cuvântul Apostolului, aruncă toate lucrurile lumii și stăruie numai în inima sa, păzind-o cu toată străjuirea și privind țintă la sfârșitul vieții, cum zice proverbul. De aceea el nu trebuie să-și închipuie că alungă păcatul lui Adam prin nevoințe; dar nici păcatele care se nasc în el după Botez nu trebuie să-și închipuie că le scoate afară altfel, decât prin Hristos. Căci „El este cel ce lucrează în voi și să voiți și să lucrați după bunăvoință” (Marcu Ascetul, *Răspuns acelora care se îndoiesc despre Dumnezeiescul Botez*).

INTERPRETARE

862. E obiceiul Scripturii să schimbe timpurile și să le înlocuiască între ele, în așa fel ca viitorul să-l înfățișeze ca trecut și trecutul ca viitor, iar în prezent să exprime vremea dinainte sau de după el. Lucrul acesta este limpede pentru cei deprinși cu ea (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Răspunsuri către Talasie*, 7).

INVIDIE

Vezi: **PIZMĂ**.

INVITAȚIE

863. Iar dacă cineva dintre cei ce viețuiesc potrivit cu dragostea de Dumnezeu vine să te poftească la masă și vrei să te duci, du-te, însă degrabă să te întorci la chilia ta. De este cu putință, afară de chilie să nu dormi niciodată, ca de-a pururi să râmâie cu tine harul liniștei și vei avea într-însa neîmpiedicată slujirea jertfei tale (Evagrie Monahul, *Schiță monahicească*, 7).

864. Iar dacă te vei vedea poftit necontenit afară din chilia ta, nu primi. Căci este păgubitoare zăbovirea necurmată afară din chilia ta: îți ia harul, îți întunecă cugetul și îți stinge râvna (Evagrie Monahul, *Schiță monahicească*, 8).

ISCODIRE

865. Căci din șederea fără lucru iese iscodirea și din iscodire neorânduiala și din neorânduială tot păcatul (Sf. Ioan Casian, *Despre cele opt gânduri ale răutății*, VI, *Despre trândăvie*).

866. Cel ce iscodește păcatele altora sau judecă din bănuieli pe fratele său încă nu a pus început pocăinței, nici cercetării și cunoașterii păcatelor sale, care sunt cu adevărat mai grele ca plumbul ce cântărește mai mulți talanți. Acela n-a cunoscut încă nici din ce pricină se face omul greoi la

inimă, iubind deșertăciunea și căutând minciuna. De aceea ca un nebun și ca unul ce umblă în întuneric lăsând păcatele sale, cugetă la ale altora, fie că există de fapt, fie că și le închipuie el din bănuială (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 3, 55).

ISIHIE

Vezi: **LINIȘTIRE**.

ISPITĂ

867. Precum pricinile mai generale ale ispitelor de bunăvoie sunt trei: sănătatea, bogăția și renumele, așa și ale celor fără voie sunt trei: pagubele, batjocurile și boalele. Unora le sunt acestea spre zidire, iar altora spre surpare (Ilie Ecdicul, *Cugetări din sentințele înțelepților*, 10).

868. Fugi de ispită prin răbdare și prin rugăciune. Căci dacă i te împotrivești fără acestea, vine asupră-ți și mai năvalnic (Marcu Ascetul, *Despre cei ce-și închipuie că se îndreptează din fapte*, 106).

869. Dracii sau ne ispitesc prin ei înșiși sau înarmează împotriva noastră pe cei ce nu se tem de Domnul. Prin ei înșiși ne ispitesc când viețuim despărțiți de oameni, ca pe Domnul în pustie; prin oameni, când ne aflăm împreună cu oamenii, ca pe Domnul prin farisei. Dar noi, căutând la Cel ce ne este pildă, să-i respingem din amândouă părțile (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 2, 13).

870. Cel ce vrea să urască ispitele lumii e dator să iubească pe Dumnezeu din tot sufletul și să-și aducă pururea aminte de El. Căci nimic altceva nu ajută ca acestea, să părăsești toate cu bucurie și să te întorci de la ele ca de la niște gunoaie (Sf. Simeon Noul Teolog, *Cele 225 de capete teologice și practice*, 18).

871. Cel ce vrea să biruiască ispitele fără rugăciune și răbdare nu le va depărta de la sine, ci mai tare se va încâlci în ele (Marcu Ascetul, *Despre legea duhovnicească, în 200 de capete*, 189).

872. În orice ispită și în orice război folosește rugăciunea ca armă nebiruită și vei învinge prin harul lui Hristos (Sf. Teodor al Edesei, *Una sută capete foarte folositoare*, 31).

873. Cei ce se roagă mai stăruitor, aceia sunt mai tulburați de ispite înfricoșate și sălbatice (Ioan Carpatiul, *Una sută capete de mângâiere*, 41).

874. Unele ispite aduc oamenilor plăceri, altele întristări, și iarăși altele dureri trupești. Căci după pricina patimilor aflătoare în suflet, aduce și doctorul sufletelor leacul prin judecățile Lui (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 2, 44).

875. În vremea ispitelor să nu părăsești mănăstirea ta, ci suferă cu vitejie valurile gândurilor și mai ales pe cele ale deznădejdii și ale moleșelii (acedia). Căci așa fiind probat cu bun rost prin necazuri, vei dobândi o nădejde și mai întărită în Dumnezeu. Iar de-o vei părăsi, te vei afla neprobat, lipsit de bărbăție și nestatornic (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 1, 52).

876. Stăruie înlăuntrul minții și nu vei obosi în ispite; dar dacă pleci de acolo, rabdă cele ce-ți vin asupra (Isihie Sinaitul, *Cuvânt despre trezvie și virtute*, I, 54).

877. Cel ce a împlinit o poruncă să aștepte ispita pentru ea. Căci dragostea față de Hristos se probează prin cele protivnice (Marcu Ascetul, *Despre legea duhovnicească, în 200 de capete*, 88).

878. Față de încercările care vin, mulți s-au împotrivit în multe chipuri. Dar fără rugăciune și pocăință nimeni n-a scăpat de asuprire (Marcu Ascetul, *Despre legea duhovnicească, în 200 de capete*, 92).

879. Fiindcă toată ispita e îngăduită de Dumnezeu ca o doctorie spre tămăduirea sufletului celui bolnav. Prin ea dăruiește iertare de păcatele de mai înainte și de cele de față și o piedică pentru cele viitoare (Petru Damaschin, *Învățături duhovnicești*, I, 4).

880. Și nu te teme de ispite, pentru că prin ele afli cele de cinste. Roagă-te să nu ajungi în ispite sufletești, dar pregătește-te cu toată puterea pentru încercările trupești. Căci fără acestea nu poți înainta spre Dumnezeu. Pentru că în lăuntrul lor se află odihna dumnezeiască. Cel ce fuge de ispite fuge de virtute. Dar vorbind de ispite, nu vorbesc de cele ale poftelor, ci de cele ale necazurilor (de încercări) (Sf. Isaac Sirul, *Cuvinte despre nevoință*, XLIV).

IUBIRE

881. Dovada iubirii nefățărite e iertarea nedreptăților (Marcu Ascetul, *Despre cei ce-și închipuie că se îndreptează din fapte*, 48).

882. Credința este un bun lăuntric. Ea naște în noi frica lui Dumnezeu. Iar frica lui Dumnezeu ne învață păzirea poruncilor, care se numește făptuire. Iar din făptuire, odrăslește cinstita nepătimire. Iar rodul nepătimirii este iubirea, care e plinirea tuturor poruncilor, strângându-le și ținându-le pe toate (Sf. Teodor al Edesei, *Una sută capete foarte folositoare*, 4).

883. Nu poate dobândi cineva altfel iubirea desăvârșită și neclintită de Dumnezeu decât pe măsura cunoștinței duhovnicești. Iar aceasta crește câte puțin prin nevoința de fiecare zi cu fapta sufletului. Aceasta știind-o, apostolul a spus: „Din măreția și frumusețea zidirilor se cunoaște, prin asemănare, Făcătorul” (Sf. Simeon Noul Teolog, *Cele 225 de capete teologice și practice*, 33).

884. Dacă propriu iubirii este să rabde îndelung și să fie cu bunătate, cel ce se luptă cu mânie și plănuiește vicleșug vădit este că se face străin de Dumnezeu, dacă Dumnezeu este dragoste (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 1).

885. „Să nu ziceți, spune dumnezeiescul Ieremia, că sunteți biserică Domnului”. Iar tu să nu zici că simplă credința în Domnul nostru Iisus Hristos poate să mă mântuiască. Căci aceasta este cu neputință de nu vei dobândi și iubirea față de El prin fapte. Doar despre credința simplă s-a

spus: „și dracii cred și se cutremură” (Iacob 2, 19) (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 1, 39).

886. Iubirea și înfrânarea păstrează mintea nepătimașă față de lucruri și față de înțelesurile lor (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 3, 39).

887. Roadele iubirii sunt: a face bine aproapelui din toată inima, a răbda îndelung, a fi cu îngăduință și a folosi lucrurile cu dreaptă judecată (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 1, 40).

888. Cunoștința cea bună și lucrătoare se naște prin înfrânare și iubire (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Scoliile unui necunoscut*, 42).

889. Mare virtute e a răbda cele ce vin asupra noastră și a iubi pe cei ce ne urăsc, după cuvântul Domnului (Marcu Ascetul, *Despre cei ce-și închipuie că se îndreptează din fapte*, 47).

890. Silește-te pe cât poți să iubești pe tot omul. Iar dacă nu poți încă, cel puțin să nu urăști pe nimeni. Dar nu vei putea face nici aceasta, dacă nu vei disprețui lucrurile lumii (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 4, 82).

891. Oamenii se iubesc unii pe alții, fie în chip vrednic de ocară, fie pentru aceste cinci pricini: sau pentru Dumnezeu, cum iubește cel virtuos pe toți, atât pe cel virtuos cât și pe cel ce încă nu este virtuos; sau pentru fire, cum iubesc părinții pe copii și invers; sau pentru slava deșartă, cum iubește cel slăvit pe cel ce-l slăvește; sau pentru iubirea de argint, cum iubește cineva pe cel bogat pentru a primi bani; sau pentru plăcere, ca cel ce-și slujește stomacul și cele de sub stomac. Dragostea cea dintâi este vrednică de laudă; a doua e mijlocie; celelalte sunt pătimașe (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 2, 9).

892. Dar află și aceea, că de nu te smerești, nu asculți; și dacă nu asculți, nu iubești. Și dacă nu iubești, nu crezi și nu nădăjduiești (Varsanufie și Ioan, *Scrisori duhovnicești*, 231).

893. De aceea toată nevoința (asceza) care nu are iubire e străină de Dumnezeu (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cuvânt Ascetic*, 36).

894. Noi nu putem să iubim pe cei ce ne urăsc, fiindcă suntem iubitori de materie și de plăcere și le punem acestea mai presus de poruncă (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cuvânt Ascetic*, 8).

895. Să îmbrățișăm numai iubirea și nimeni nu va putea să ne despartă de dragostea lui Dumnezeu, nici necaz, nici strâmtoare, nici foame, nici primejdie, nici sabie, nici toate câte le-a înșirat Apostolul în acel loc (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Răspunsuri către Talasie*).

IUBIRE DE APROAPELE

896. Cel ce iubește pe Dumnezeu nu poate să nu iubească și pe tot omul ca pe sine însuși, deși nu are plăcere de patimile celor ce nu s-au curățit încă. De aceea când vede întoarcerea și îndreptarea lor, se bucură cu bucurie mare și negrăită (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 1, 13).

897. De vrei a birui gândurile pătimașe, câștigă înfrânarea și dragostea față de aproapele (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte*, I, 14).

898. Nevoiește-te să iubești pe tot omul deopotrivă și vei alunga de-a valma toate patimile (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte*, II, 39).

899. Dragoste deopotrivă față de toți a câștigat acela care nu pizmuiește pe cei strădalnici, iar de cei răi are milă (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte*, I, 78).

900. Căci nimic nu iubește El așa de mult și nu este atât de folositor pentru orice virtute și în stare să ne înalțe din gunoiul patimilor ca blândețea, smerenia și dragostea către aproapele. Dacă nu le avem pe acestea când săvârșim virtutea, deșartă e toată lucrarea noastră și toată

osteneala nevoinței e nefolositoare și neprimită (Nichita Stithatul, *Cele 300 de capete despre făptuire, despre fire și despre cunoștință*, I, 55).

901. Cheia inimii spre darurile dumnezeiești s-a dat iubirii față de aproapele; și în măsura dezlegării inimii de legăturile trupului, se deschide înaintea ei ușa cunoștinței (Sf. Isaac Sirul, *Cuvinte despre nevoință*, LXXIII).

902. Dragostea față de aproapele se arată în multe feluri, nu numai în a-i da. De pildă: când mergi vreodată cu aproapele tău undeva și afli în tine gândul de a te bucura de mai multă cinste decât el, și nu vrei mai degrabă să se bucure și el de aceeași cinste cu tine, nu-l socotești ca pe tine însuți. Căci Apostolul a zis: „În cinste unii altora dându-vă întâietate" (Rom. 12, 10). De ai ceva de mâncare și vezi gândul tău îndemnându-te să mănânci singur și după pofta ta, contrar trebuinței, nu-l socotești ca pe tine însuți. Sau dacă, având numai cât îți este pentru tine, nu dai și altuia, nu-l iubești ca pe tine însuți. Dar dacă voim să împlinim numai în acest fel cuvântul Scripturii, el nu ne susține în aceasta. Căci nu ni s-a spus numai pentru un om, ci tot omul înfățișat prin el ca aproapele nostru (Varsanufie și Ioan, *Scrisori duhovnicești*, 339).

903. Dar a iubi pe aproapele ca pe tine însuți mai înseamnă și aceasta: dacă vine vreo nenorocire de obște și vezi gândul tău bucurându-se că celălalt s-a păgubit mai mult, arăți și în aceasta că nu-l socotești ca pe tine însuți. Și iarăși, dacă vezi pe altul lăudat și nu te bucuri împreună cu el, din motivul că nu ești lăudat și tu împreună cu el și nu spui „lauda fratelui se întinde și la mine, căci e mădularul meu", nici în acest caz nu-l iubești pe el ca pe tine însuți. Și așa în toate cazurile asemănătoare (Varsanufie și Ioan, *Scrisori duhovnicești*, 339).

904. A iubi pe fratele ca pe tine însuți mai înseamnă și aceasta: dacă ai aflat de la Părinți calea lui Dumnezeu și te întreabă fratele, să nu-l lipsești cu pizmă de folosul ei, ci ca unul ce știi că este fratele tău, spune-i și lui ceea ce ai aflat cu frica lui Dumnezeu; dar să nu te socotești pe tine ca

învățător. Căci aceasta nu-ți este de folos (Varsanufie și Ioan, *Scrisori duhovnicești*, 339).

IUBIRE DE DUMNEZEU

905. Nimenea nu poate să iubească pe Dumnezeu din toată inima, dacă nu se va teme de El mai întâi întru simțirea inimii (Diadoh al Foticeei, *Cuvânt ascetic despre viața morală*, 16).

906. Dumnezeu vrea ca toți oamenii să se mântuiască și pentru toți a murit, ca toți să se mântuiască. Deci cel ce iubește pe Dumnezeu păzește ceea ce vrea Dumnezeu. Iar păzind aceasta, cum nu va iubi pe tot omul și nu va vrea ca toți să se mântuiască, o dată ce Dumnezeu o vrea aceasta? (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Scoliile unui necunoscut*, 4)

907. Cel ce iubește pe Dumnezeu nu întristează pe nimeni și nu se întristează pentru cele vremelnice. Întristează și se întristează însă cu singura întristare mântuitoare, cu care și fericitul Pavel s-a întristat și a întristat pe corinteni (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 1, 41).

908. Precum focul nu poate zăbovi în apa, tot așa nici gândul urât în inima iubitoare de Dumnezeu. Căci tot cel ce iubește pe Dumnezeu iubește și osteneala. Iar osteneala de bunăvoie e vrăjmașă plăcerii prin fire (Marcu Ascetul, *Despre cei ce-și închipuie că se îndreptează din fapte*, 84).

909. Cei ce iubesc cu adevărat pe Dumnezeu nu s-au hotărât să-i slujească nici pentru Împărăție ca niște negustori pentru câștig, nici pentru teama de muncile care așteaptă pe cei păcătoși, ci ca unii ce iubesc numai pe Dumnezeul însuși și pe Făcătorul lor și cunosc, în temeiul unei rânduieli firești, că trebuie să umble întru buna plăcere a Stăpânului și Ziditorului (Simeon Metafrastul, *Parafrază în 150 de capete la cele 50 cuvinte ale Sf. Macarie Egipteanul*, 136).

910. Cel ce vede în inima sa vreo urmă de ură față de un om oarecare, pentru vreo anumită greșeală, e cu totul străin de iubirea de Dumnezeu,

deoarece iubirea de Dumnezeu nu suferă câtuși de puțin ura față de om (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 1, 15).

911. Cel ce vrea să urască ispitele lumii e dator să iubească pe Dumnezeu din tot sufletul și să-și aducă pururea aminte de El. Căci nimic altceva nu ajută ca acestea, să părăsești toate cu bucurie și să te întorci de la ele ca de la niște gunoaie (Sf. Simeon Noul Teolog, *Cele 225 de capete teologice și practice*, 18).

912. Cel ce iubește pe Dumnezeu cu siguranță iubește și pe aproapele. Iar unul ca acesta nu poate păstra banii, ci-i folosește cu dumnezeiască cuviință, dând fiecăruia din cei ce au trebuință (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 1, 23).

913. Când patimile stăpânesc mintea, o leagă de lucrurile materiale și despărțind-o de Dumnezeu, o fac să se ocupe cu acelea. Când însă o stăpânește iubirea de Dumnezeu, o dezleagă de legăturile lor, înduplecând-o să disprețuiască nu numai lucrurile ce cad sub simțuri, ci și însăși viața noastră vremelnică (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 2, 3).

914. De vom iubi pe Dumnezeu cu adevărat, vom lepăda patimile prin însăși această iubire. Iar iubirea față de El stă în a-L prețui pe El mai mult decât lumea și sufletul mai mult decât trupul și în a disprețui lucrurile lumești și a ne îndeletnici cu El pururea prin înfrânare, dragoste, rugăciune, cântare de psalmi și cele asemenea (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 3, 50).

IUBIRE DE ARGINT

915. Iubirea de arginți este și se numește rădăcina tuturor relelor (păcatelor). Căci ea a pricinuit ură, furtișaguri, pizmuiri, despărțiri, dușmănii, certuri, ținerea de minte a răului, nemilostivirile și uciderile (Sf. Ioan Scărarul, *Scara*, XVI, 22).

916. Iubirea de argint este o materie a patimilor, întrucât face să crească plăcerea generală (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte*, I, 34).

917. Dintre dracii care se împotrivesc lucrării noastre, cei dintâi care se ridică cu luptă sunt cei încredințați cu poftele lăcomiei pântecelui, cei ce ne furișează în suflet iubirea de argint și cei ce ne momesc cu slava de la oameni. Toți ceilalți vin după aceștia să ia în primire pe cei răniți de ei (Evagrie Monahul, *Capete despre deosebirea patimilor și a gândurilor*, 1).

918. Iar Sfântul Isaac: „Să nu socotești că iubirea de argint stă numai în a avea aur sau argint, ci orice lucru de care se lipește gândul" (Petru Damaschin, *Învățături duhovnicești*, I, 7).

919. Trei sunt patimile cele mai generale, din care se nasc toate: iubirea de plăcere, iubirea de argint și iubirea de slavă. Acestora le urmează alte cinci duhuri ale răutății. Iar din acestea se naște un roi mare de patimi și toate chipurile răutății cu multe fețe. Deci cel ce a biruit pe acești trei conducători și fruntași a supus împreună cu ei și pe cei cinci și a supus apoi toate patimile (Sf. Teodor al Edesei, *Una sută capete foarte folositoare*, 10).

920. Mintea devine oarbă prin aceste trei patimi: prin iubirea de argint, prin slava deșartă și prin plăcere (Marcu Ascetul, *Despre legea duhovnicească, în 200 de capete*, 101).

921. Iubirea de argint, slava deșartă și plăcerea trebuiesc urâte ca niște mame ale relelor și ca niște mame vitrege ale virtuților (Marcu Ascetul, *Despre legea duhovnicească, în 200 de capete,* 105).

922. Slava deșartă, iubirea de argint și plăcerea nu lasă facerea de bine nepătată, dacă nu s-au topit mai-nainte prin frica lui Dumnezeu (Marcu Ascetul, *Despre cei ce-și închipuie că se îndreptează din fapte*, 138).

923. Precum cel cu picioarele legate nu poate umbla ușor, la fel cei ce adună bani nu pot urca la cer (Sf. Ioan Scărarul, *Scara*, XXVI, III, 38).

924. Pofta banilor să nu sălășluiască în sufletele asceților. Căci monahul mult câștigător e ca o corabie ce ia apă pe dedesubt, e răsturnată de valuri și scufundată în adâncul deznădejdii. Iubirea de argint e maica multor patimi, fiind numită, pe drept cuvânt, rădăcina tuturor relelor (Sf. Teodor al Edesei, *Una sută capete foarte folositoare*, 4).

925. Trei sunt căpeteniile cele mai generale ale tuturor patimilor; și trei războaiele împotriva lor; și trei cei ce se războiesc cu ele și biruiesc pe balaurul cu trei capete: al iubirii de plăcere, al iubirii de argint și al iubirii de slavă. Aceștia sunt: începătorul, cel din mijloc și cel desăvârșit (Nichita Stithatul, *Cele 300 de capete despre făptuire, despre fire și despre cunoștință*, I, 38).

926. Mintea se orbește prin aceste trei patimi: prin iubirea de argint, prin slava deșartă și prin plăcere (Isihie Sinaitul, *Cuvânt despre trezvie și virtute*, I, 57).

927. Cel ce nu disprețuiește slava, plăcerea și iubirea de argint, care le sporește pe acelea și stă în slujba lor, nu poate tăia de la sine prilejurile de mânie. Iar cel ce nu le taie pe acestea nu poate ajunge la dragostea desăvârșită (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 1).

928. Patima iubirii de argint se dă pe față în bucuria ce-o are cineva când primește și în întristarea ce o are când dă. Unul ca acesta nu economisește bunurile pentru a ajuta pe cei lipsiți (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 3, 76).

929. Slava deșartă și iubirea de argint se nasc una pe alta. Căci cei ce iubesc slava deșartă se silesc să se îmbogățească; iar cei ce s-au îmbogățit doresc să fie slăviți. Dar aceasta se întâmplă la mireni. Căci monahul tocmai când e sărac suferă mai mult de slava deșartă, iar când are argint îl ascunde, rușinându-se că are un lucru nepotrivit cu schima (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 3, 83).

930. Mai ales împotriva acestor trei e dator monahul să poarte un război neîndurat: împotriva nebuniei pântecelui, a slavei nefolositoare și a iubirii de bani, care este închinare la idoli (Ioan Carpatiul, *Una sută capete de mângâiere*, 86).

931. Am spus acestea vrând să arătăm că patima iubirii de argint nu-și are pricina în cele firești, ci numai în voia liberă cea foarte rea și stricată. Boala aceasta, când găsește sufletul căldicel și necredincios, la începutul lepădării de lume, strecoară într-însul niscai pricini îndreptățite și la părere binecuvântate ca să oprească ceva din cele ce le are (Sf. Ioan Casian, *Despre cele opt gânduri ale răutății*, III, *Despre iubirea de argint*).

932. Boala iubirii de argint însă, venind din afară, se poate tăia mai ușor, dacă este silință și luare aminte. Dar de nu e băgată în seamă, se face mai pierzătoare decât celelalte patimi și mai cu anevoie de înfrânt (Sf. Ioan Casian, *Despre cele opt gânduri ale răutății*, III, *Despre iubirea de argint*).

933. Căci nu numai avuția multă arată iubirea de avuție, ci tot ce ține cineva cu împătimire sau fără trebuință sau peste trebuință. Fiindcă mulți dintre sfinții mai vechi au avut multă avuție, ca Avraam, Iov, David și mulți alții, dar nu era în ei împătimire, ci aveau lucrurile ca ale lui Dumnezeu și prin ele căutau să placă mai mult Lui (Petru Damaschin, *Învățături duhovnicești*, I, 1).

934. Iubind aurul, te vei păgubi de Hristos și-l vei pierde pe El și pe Dumnezeu, Care este bunul de căpetenie și fără de Care nu este viață de mântuire oamenilor (Nichita Stithatul, *Cele 300 de capete despre făptuire, despre fire și despre cunoștință*, II, 56).

935. Precum cel ce seamănă între spini nu poate secera nimic, așa cel ce se scufundă în ținerea minte a răului și în iubirea de agoniseală nu poate dobândi nimic, ci geme pe patul lui, pentru că nu poate dormi, și pentru strângerea de bunuri (Sf. Isaac Sirul, *Cuvinte despre nevoință*, LVI).

936. Să nu socotești că numai agonisirea argintului și aurului este din iubirea de agoniseală, ci tot lucrul de care atârnă voia ta (Sf. Isaac Sirul,

Cuvinte despre nevoință, XXIII).

937. Trebuie așadar să tăiem cu toată sârguința din sufletul nostru „rădăcina tuturor răutăților”, care este iubirea de argint, știind sigur că, dacă rămâne rădăcina, lesne cresc ramurile. Iar virtutea aceasta anevoie se dobândește nepetrecând în viața de obște, căci numai în ea nu avem să purtăm de grijă nici măcar de trebuințele cele mai necesare (Sf. Ioan Casian, *Despre cele opt gânduri ale răutății*, III, *Despre iubirea de argint*).

IUBIRE DE PLĂCERE

938. Trei sunt pricinile dragostei de bani: iubirea de plăcere, slava deșartă și necredința. Cea mai rea dintre acestea este necredința (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 3, 17).

939. Iubitorul de plăceri iubește argintul, ca să-și procure dezmierdări printr-însul; iubitorul de slavă deșartă, ca să se slăvească printr-însul; iar necredinciosul, ca să-l ascundă și să-l păstreze temându-se de foamete, de bătrânețe, de boală sau de ajungerea între străini. Acesta nădăjduiește mai mult în argint decât în Dumnezeu, Făcătorul tuturor lucrurilor și Proniatorul tuturor, până și al celor mai de pe urmă și mai mici vietăți (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 3, 18).

940. Prin posturi, privegheri, rugăciuni, culcare pe jos, prin ostenelile trupului și prin tăierea voilor noastre întru smerenia sufletului facem nelucrător duhul iubirii de plăcere. Iar prin lacrimile pocăinței îl legăm și, închizându-l în temnița înfrânării, îl punem în nemișcare și în nelucrare, stăruind în lupta celor ce se sârguiesc și se nevoiesc (Nichita Stithatul, *Cele 300 de capete despre făptuire, despre fire și despre cunoștință*, I, 43).

941. Rugăciunea neîmprăștiată e semn de iubire față de Dumnezeu la cel ce stăruie în ea. Negrija de ea și împrăștierea ei e dovada iubirii de plăceri (Marcu Ascetul, *Despre cei ce-și închipuie că se îndreptează din fapte*, 97).

942. Căci pofta spre acestea trei își are mișcarea: sau spre plăcerea trupului sau spre slava deșartă sau spre câștigarea de avuție (Sf. Ioan Damaschin, *Cuvânt minunat și de suflet folositor*).

943. Iar maica iubirii de plăceri este lăcomia pântecelui, căci aceasta naște iubirea de plăceri, dar și multe din celelalte patimi. Pentru că din aceasta, ca dintr-o rădăcină, puiesc celelalte patimi, care, înălțându-se pe încetul, ca niște arbori, peste aceea care le-a născut, își împing răutățile până la cer. Iubirea de bani, mânia și întristarea sunt puii și mlădițele lăcomiei pântecelui. Căci lacomul are mai întâi lipsă de bani, pentru a-și sătura pofta care arde pururea și care totuși nu poate fi săturată niciodată. Iar față de cei ce îl împiedică de la agonisirea banilor, trebuie să-și aprindă mânia. Când însă mânia nu poate ajunge la țintă, din pricina slăbiciunii, e urmată neapărat de întristare (Nil Ascetul, *Cuvânt trebuincios și folositor*, 55).

944. Iuțimea e tulburată de amintirile pătimașe ale celor ce ne-au supărat. Iar pricina acestora este iubirea de plăcere, slava deșartă și iubirea de cele materiale. Căci pentru acestea se supără cel pătimaș, fie că le-a pierdut, fie că nu le-a dobândit (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 3, 20).

945. Moleșeala, nepăsarea și iubirea de trup nu ne lasă să răsuflăm (Varsanufie și Ioan, *Scrisori duhovnicești*, 149).

946. Noi nu putem să iubim pe cei ce ne urăsc, fiindcă suntem iubitori de materie și de plăcere și le punem acestea mai presus de poruncă (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cuvânt Ascetic*, 8).

IUBIRE DE SINE

947. Înaintea tuturor patimilor stă iubirea de sine (Sf. Isaac Sirul, *Cuvinte despre nevoință*, LXXI).

948. De vrei să te izbăvești dintr-o dată de păcate, leapădă-te de iubirea de sine, maica tuturor relelor (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare*

și petrecerea cea după minte, II, 1).

949. Iubirea trupească de sine este iubirea pătimașă și nerațională față de trup. Ei i se împotrivește iubirea și înfrânarea. Cel ce are iubirea trupească de sine e vădit că are toate patimile (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 3, 8).

950. Nu este venin mai tare ca veninul aspidei și al vasiliscului și nu este păcat mai mare ca păcatul iubirii trupești de sine. Iar ca pui zburători ai iubirii trupești de sine ai pe aceștia: laudele în inimă, încântarea de sine, lăcomia pântecelui, curvia, slava deșartă, pizma și coroana tuturor: mândria, care știe să cucerească nu numai pe oameni, ci și pe îngerii din ceruri și să-i îmbrace în întuneric în loc de lumină (Isihie Sinaitul, *Cuvânt despre trezvie și virtute*, II, 100).

951. Cel ce se iubește pe sine nu poate iubi pe Dumnezeu. Dar cel ce nu se iubește pe sine, din pricina bogăției covârșitoare a iubirii lui Dumnezeu, îl iubește pe Dumnezeu, fiindcă unul ca acesta nu caută niciodată slava sa, ci pe a lui Dumnezeu (Diadoh al Foticeei, *Cuvânt ascetic despre viața morală*, 12).

952. Cei ce s-au făcut cu totul trup și au îmbrățișat iubirea de sine, robesc plăcerii și slavei deșarte, în ei s-a înrădăcinat pizma. Căci, topindu-se de invidie și privind cu amărăciune la faptele bune ale aproapelui, bârfesc cele bune ca și când ar fi rele și roade ale rătăcirii. Ei nu primesc și nu cred nici cele ale Duhului și nu pot vedea sau cunoaște nici pe Dumnezeu, din pricina puținei lor credințe. Unii ca aceștia, după orbirea și puțina lor credință, vor auzi acolo cu dreptate spunându-li-se: „Nu vă știu pe voi” (Mt. 25, 12) (Sf. Grigorie Sinaitul, *Capete foarte folositoare în acrostih*, 126).

953. Începutul relelor din suflet este iubirea de sine. Iar iubirea de sine este iubirea de trup (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte*, II, 4).

954. Iubirea trupească de sine, cum s-a spus adeseori, e pricina tuturor gândurilor pătimașe. Căci din ea se nasc cele trei gânduri mai generale ale poftei: al lăcomiei pântecelui, al iubirii de argint și al slavei deșarte (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 3, 56).

955. Începutul tuturor patimilor este iubirea trupească de sine, iar sfârșitul este mândria. Iubirea trupească de sine este iubirea nerațională față de trup. Cine a tăiat-o pe aceasta, a tăiat deodată toate patimile care se nasc din ea (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 3).

956. Păzește-te de maica relelor, de iubirea de sine, care este iubirea nerațională a trupului. Fiindcă din aceasta se nasc, după toate semnele, cele dintâi trei gânduri pătimașe, care sunt și cele mai generale: al lăcomiei pântecelui, al iubirii de argint și al slavei deșarte. Căci acestea își iau prilejurile din așa zisa trebuință neapărată a trupului. Din ele se naște toată lista patimilor. Trebuie prin urmare, cum s-a zis, să ne păzim în chip necesar și să ne războim cu ea cu multă trezvie. Căci stârpită fiind aceasta, se stârpesc totodată toate gândurile ce se nasc din ea (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 2).

957. Patima iubirii de sine insuflă monahului gândul să-și miluiască trupul și să îndrăznească la bucate peste ceea ce se cuvine. Și o face aceasta aducând ca motiv buna grijă și chivernisire ca, atrăgându-l puțin câte puțin, să-l facă să cadă până la urmă în prăpastia iubirii de plăceri. Iar mireanului îi insuflă ca grija de trup să și-o prefacă în poftă (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 2, 60).

958. Cel ce a lepădat de la sine pe maica patimilor, adică iubirea trupească de sine (φιλαυτία), ușor leapădă, cu ajutorul lui Dumnezeu, și pe celelalte, ca mânia, întristarea, pomenirea răului și cele ce urmează. Iar cel ce e stăpânit de cea dintâi e rănit și de-a doua, chiar dacă nu vrea. În iubirea trupească de sine este patima îndreptată spre trup (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 2, 8).

959. Tuturor patimilor le premerge iubirea trupească de sine; iar la urma tuturor vine mândria (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte*, III, 86).

960. Cele trei gânduri mai cuprinzătoare ale poftei se nasc din patima iubirii de sine (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte*, III, 87).

961. Iubirea de sine, iubirea de plăceri și iubirea de slavă alungă din suflet pomenirea lui Dumnezeu. Iubirea de sine e maica unor rele neînchipuite. Iar în lipsa pomenirii lui Dumnezeu, ia loc în noi tulburarea patimilor (Sf. Teodor al Edesei, *Una sută capete foarte folositoare*, 92).

962. Căci cel ce se iubește pe sine caută slava sa. Iar cel ce iubește pe Dumnezeu iubește slava Celui ce l-a făcut pe el (Diadoh al Foticeei, *Cuvânt ascetic despre viața morală*, 12).

963. Dar pricina cea dintâi a tuturor acestora și așa zicând maica cea mai rea a lor este, cum am zis, iubirea de sine sau iubirea nerațională de trup și alipirea pătimașă de el. Iar împrăștierea și moleșirea minții, împreună cu alunecarea la glume și la vorbe de rușine, pricinuiesc multe rele și căderi, ca și îndrăzneala și râsul (Sf. Ioan Damaschin, *Cuvânt minunat și de suflet folositor*).

964. Fiindcă cel fără de minte este iubitor de sine și nu poate fi iubitor de frați, nici de Dumnezeu (Petru Damaschin, *Învățături duhovnicești*, I, 1).

IUBIRE DE SLAVĂ

965. Cea mai mare și mai fără leac boală a sufletului este necredința în Dumnezeu și iubirea de slavă. Căci pofta răului este o lipsă a binelui. Iar binele stă în a face cu prisosință toate cele bune, câte plac Dumnezeului a toate (Sf. Antonie cel Mare, *Învățături despre viața morală a oamenilor și despre buna purtare, în 170 de capete*, 158).

966. Iubitorul de slavă deșartă suferă când vede pe cel smerit la cuget vărsând lacrimi și folosindu-se îndoit, ca unul ce-și face pe Dumnezeu

milostiv prin ele și îi silește pe oameni să-l laude fără voie (Sf. Simeon Noul Teolog, *Cele 225 de capete teologice și practice*, 23).

967. Trei sunt căpeteniile cele mai generale ale tuturor patimilor; și trei războaiele împotriva lor; și trei cei ce se războiesc cu ele și biruiesc pe balaurul cu trei capete: al iubirii de plăcere, al iubirii de argint și al iubirii de slavă. Aceștia sunt: începătorul, cel din mijloc și cel desăvârșit (Nichita Stithatul, *Cele 300 de capete despre făptuire, despre fire și despre cunoștință*, I, 38).

968. Iubirea de sine, iubirea de plăceri și iubirea de slavă alungă din suflet pomenirea lui Dumnezeu. Iubirea de sine e maica unor rele neînchipuite. Iar în lipsa pomenirii lui Dumnezeu, ia loc în noi tulburarea patimilor (Sf. Teodor al Edesei, *Una sută capete foarte folositoare*, 92).

969. Căci în sufletul iubitor de slava deșartă se întorc patimile curățite de har, iar Domnul zice: „Când a ieșit duhul necurat”, și celelalte (Petru Damaschin, *Învățături duhovnicești*, I, 11).

IUBIRE DE STRĂINI

970. Chiar numai pâine, sare și apă de-ai avea, și cu acestea poți să te faci vrednic de răsplata iubirii de străini. Iar de cumva n-ai nici de acestea, ci primești pe străin numai cu bunăvoință și îi întorci cuvânt de folos, de asemenea poți primi răsplata iubirii de străini. Căci s-a zis: „Cuvântul este mai presus de dar”. Unele ca acestea trebuie să le cugeți asupra milosteniei (Evagrie Monahul, *Schiță monahicească*, 3).

971. Deci se cuvine să facem bine tuturor, dar mai ales celor ce nu pot să întoarcă (Sf. Teodor al Edesei, *Una sută capete foarte folositoare*, 85).

IUDEI

972. Dar poporul iudeu, pizmaș și vrăjmaș al oricărei iubiri de oameni, se plânge de mântuirea oamenilor și de aceea îndrăznește să se răzvrătească chiar și împotriva bunătății dumnezeiești. Plin de nerecunoștință, de

nemulțumire și de ură față de oameni, el scrâșnește din dinți, se scârbește de viață și-și face pricină de întristare din mântuirea neamurilor în Hristos. Socotind, din neștiință, mai de preț o curcubetă[11] decât mântuirea oamenilor, se îndurerează când o vede că se usucă roasă de vierme. Nebunia aceasta a evreilor a zugrăvit-o în sine ca tip marele Prooroc Iona, fără să pătimească el însuși – ferească Dumnezeu – de scăderile iudeilor, ci osândind în sine cu anticipație necredința lor, pentru care au căzut din slava de mai înainte, ca dintr-o Ioppe (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Răspunsuri către Talasie*, 64).

973. Iar când se tălmăcește ca „întristarea lor", indică furia iudeilor împotriva adevărului, adică pizma pentru bunurile străine, care naște întristarea în cei stăpâniți de ea. Acest rău s-a înrădăcinat în firea iudeilor, care s-au umplut de ură față de Dumnezeu și oameni, și de aceea nu urmăresc decât să strice firea, fără rușine, prin sânge și ucideri (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Răspunsuri către Talasie*, 64).

IUȚIME

974. Dacă definiția celei mai înalte blândeți este a rămâne senin cu inima și plin de iubire față de cel ce ne supără când e de față, definiția iuțimii este a te lupta prin cuvinte și mișcări cu cel ce te-a supărat și a te înfuria asupra lui chiar când ești singur (Sf. Ioan Scărarul, *Scara*, VIII, 13).

975. Nimic nu face iuțimea așa de liniștită și de blândă, ca bărbăția și mila. Cea dintâi înfrânge pe cei ce-o războiesc de afară, iar cea de-a doua, pe cei ce o războiesc din lăuntru (Sf. Grigorie Sinaitul, *Capete foarte folositoare în acrostih*, 8).

976. Iuțimea e tulburată de amintirile pătimașe ale celor ce ne-au supărat. Iar pricina acestora este iubirea de plăcere, slava deșartă și iubirea de cele materiale. Căci pentru acestea se supără cel pătimaș, fie că le-a pierdut, fie că nu le-a dobândit (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 3, 20).

11 Curcubetă = plantă târâtoare cu fructe mari, rotunde sau lunguiețe; formă arhaică pentru dovleac, bostan.

ÎMPĂRĂȚIA CERURILOR

977. De aceea împărăția cerurilor nu este plata faptelor, ci harul Stăpânului gătit slugilor credincioase. Iar sluga nu cere slobozirea ca plată, ci mulțumește, ca un îndatorat, și o primește după har (Isihie Sinaitul, *Cuvânt despre trezvie și virtute*, I, 79).

978. Unii spun că împărăția cerurilor este petrecerea celor vrednici în cer; alții, starea asemenea cu îngerii a celor mântuiți; iar alții, însuși chipul frumuseții dumnezeiești pe care-l au aceia care poartă icoana Celui ceresc. După cât mi se pare, toate trei părerile consună cu adevărul. Căci harul viitor se dă tuturor, după măsura dreptății lor calitative și cantitative (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele două sute de capete despre cunoștința de Dumnezeu*, 2, 93).

979. Dumnezeu este veșnic, nemărginit, nehotărnicit (indefinit) și a făgăduit bunuri veșnice, nemărginite și negrăite celor ce ascultă de El (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte*, IV, 9).

980. Dar gândește-te și la bunătățile care așteaptă pe cei drepți: la înfățișarea de-a dreapta lui Hristos, la glasul Stăpânului, care-i binecuvintează, la moștenirea împărăției cerurilor, la darul cel mai presus de minte, la lumina aceea a tot dulce, la bucuria care nu are sfârșit și nu e întreruptă de întristare, la locașurile acelea cerești, la petrecerea cu îngerii și la toate celelalte bunătăți făgăduite celor ce se tem de Domnul (Sf. Teodor al Edesei, *Una sută capete foarte folositoare*, 58).

981. Răsplățile ostenelilor pentru virtute sunt nepătimirea și cunoștința, care ne aduc împărăția cerurilor, precum patimile și neștiința ne aduc

chinurile veșnice. (Cel ce le caută prin urmare pe acestea pentru slava de la oameni și nu pentru binele însuși, aude Scriptura zicând: „Cereți și nu primiți pentru că cereți rău”) (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 2, 34).

982. Pământul făgăduinței este împărăția cerurilor, pe care ne-o câștigă nepătimirea și cunoștința (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte*, II, 34).

983. Rugăciunea e cheia împărăției cerurilor. Cel ce o are pe aceasta cum trebuie vede bunătățile rânduite pe seama prietenilor ei. Dar cel ce nu are îndrăznire în aceea, nu vede decât cele de aici (Ilie Ecdicul, *Cugetări din sentințele înțelepților*, 1).

984. Împărăția lui Dumnezeu și Tatăl este în potență în toți cei ce cred; iar în lucrare, în cei ce au lepădat din dispoziția lor toată viața după fire a sufletului și a trupului și au dobândit numai pe cea a duhului, încât pot zice: „Nu mai trăiesc eu, ci Hristos trăiește în mine” (Gal. 2, 20) (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele două sute de capete despre cunoștința de Dumnezeu*, 2, 92).

985. Împărăția lui Dumnezeu este bunătate și înțelepciune. Cine le dobândește pe acestea viețuiește în ceruri (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte*, I, 76).

986. Cel ce se nevoiește să intre în împărăția lui Dumnezeu trebuie să prisosească cu fapta dreptății în cele bune; în milostenii, dăruind din ceea ce îi lipsește; iar în ostenelile pentru pace, furând răbdarea cea întru Domnul (Ilie Ecdicul, *Cugetări din sentințele înțelepților*, 1).

ÎMPĂTIMIRE DE LUCRURI

987. Mare piedică le este dragostea de lucruri materiale celor ce se silesc spre virtute (Nil Ascetul, *Cuvânt trebuincios și folositor*, 13).

988. Căci nu numai avuția multă arată iubirea de avuție, ci tot ce ține cineva cu împătimire sau fără trebuință sau peste trebuință. Fiindcă mulți

dintre sfinții mai vechi au avut multă avuție, ca Avraam, Iov, David și mulți alții, dar nu era în ei împătimire, ci aveau lucrurile ca ale lui Dumnezeu și prin ele căutau să placă mai mult Lui (Petru Damaschin, *Învățături duhovnicești*, I, 1).

989. Căci aproape toată afecțiunea pământească și împătimirea de ceva din cele materiale naște plăcere și desfătare în cel împătimit și înnebunește și vatămă în chip pătimaș partea poftitoare a sufletului, întrucât supune pe cel biruit iuțimii, mâniei, întristării și ținerii minte a răului, când e lipsit de ceea ce dorește (Sf. Ioan Damaschin, *Cuvânt minunat și de suflet folositor*).

990. Sufletul care nu s-a izbăvit cu desăvârșire și cu bună simțire de alipirea și de împătimirea de cele văzute nu poate purta fără întristare pricinile de întristare și uneltirile venite lui de la draci și de la oameni. Ci fiind legat prin împătimire de lucrurile omenești e mușcat de pagubele de bani și se supără de pierderile unor lucruri și-l dor cumplit durerile venite în trupul său (Sf. Simeon Noul Teolog, *Cele 225 de capete teologice și practice*, 208).

ÎMPRUMUT

991. Dacă ți se dă ceva ție ca să-l întorci, dă-i-l după ce l-ai folosit. Nu-l ține până ți-l va cere. De ai stricat ceva din el repară-l. De dai ceva altuia ca să ți-l întoarcă, nu-l cere văzând că nu poate să ți-l întoarcă, mai ales când nu ai nevoie de el (Isaia Pustnicul, *Către monahii începători*, 62).

ÎNCERCARE

992. Încă nu are dragoste desăvârșită, nici conștiința adâncă a Providenței dumnezeiești cel ce în vreme de încercare nu suferă cu îndelungă răbdare întâmplările supărătoare, ci se depărtează de la dragostea fraților duhovnicești (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 4, 16).

993. Roagă-te să nu-ți vie încercare; iar când vine, primește-o ca pe a ta, nu ca pe una străină (Marcu Ascetul*, Despre legea duhovnicească, în 200 de capete*, 164).

994. După ce a venit încercarea, nu întreba de ce sau prin cine a venit, ci cum să o porți cu mulțumire, fără întristare și fără pomenirea răului (Marcu Ascetul, *Despre cei ce-și închipuie că se îndreptează din fapte*, 198).

995. Precum lucrarea după Dumnezeu e virtute, așa necazul împotriva așteptării se numește încercare (Marcu Ascetul, *Despre cei ce-și închipuie că se îndreptează din fapte*, 202).

996. Tot necazul vădește aplecarea voinței, dându-i acesteia prilej să încline fie la dreapta, fie la stânga. De aceea necazul ce se întâmplă să vină se numește încercare, dând celui ce se împărtășește de el cunoștința voilor sale ascunse (Marcu Ascetul, *Despre cei ce-și închipuie că se îndreptează din fapte*, 204).

997. Toată încercarea se aseamănă cu un târg. Cel ce știe să facă negustorie câștigă mult; iar cel ce nu știe suferă pagubă (Marcu Ascetul, *Despre cei ce-și închipuie că se îndreptează din fapte*, 212).

998. Este cu neputință celui povățuit prin încercări să treacă prin ele fără întristare. Dar după acestea, de multă bucurie se umplu unii ca aceștia, și de lacrimi dulci și de gânduri dumnezeiești toți câți au cultivat osteneala și necazurile în inimile lor (Ioan Carpatiul, *Una sută capete de mângâiere*, 30).

999. Când îți va veni vreo încercare pe neașteptate, nu învinovăți pe cel prin care a venit; ci întreabă pentru ce a venit? Și vei afla îndreptare. Deoarece fie prin acela, fie prin altul, trebuie să bei amărăciunea judecății lui Dumnezeu (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 2, 42).

1000. Necazurile încercărilor sunt aduse peste unii pentru ștergerea păcatelor săvârșite, peste alții pentru oprirea celor ce vor avea să le facă.

Dar afară de acestea mai sunt și cele ce vin pentru dovedire, ca de pildă cele venite asupra lui Iov (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 2, 45).

1001. Încercările care ne vin pe neașteptate ne învață cu bun rost să fim iubitori de osteneală și ne atrag, chiar dacă nu vrem, la pocăință (Marcu Ascetul, *Despre cei ce-și închipuie că se îndreptează din fapte*, 8).

1002. Încercările ce ne vin pe neașteptate ne învață cu bun rost să ne facem iubitori de osteneală (Isihie Sinaitul, *Cuvânt despre trezvie și virtute*, I, 81).

1003. Față de încercările care vin mulți s-au împotrivit în multe chipuri. Dar fără rugăciune și pocăință, nimenea n-a scăpat de asuprire (Marcu Ascetul, *Despre legea duhovnicească, în 200 de capete*, 92).

1004. Căci smerita cugetare este roada cunoștinței, iar cunoștința roada încercărilor (Petru Damaschin, *Învățături duhovnicești*, I, 1).

1005. Nici nu cerceta pricina încercărilor tale, de unde vin, ci roagă-te numai lui Dumnezeu să le porți cu mulțumire, cum zice Sfântul Marcu: „Venind încercarea, nu căuta de ce și prin cine a venit, ci caută să o rabzi cu mulțumire și fără să ții minte răul” (Calist și Ignatie Xanthopol, *Metoda sau cele 100 de capete*, 16).

ÎNDELUNGĂ RĂBDARE

1006. Îndelunga răbdare este născătoarea tuturor bunătăților (Varsanufie și Ioan, *Scrisori duhovnicești*).

1007. Nevoința are trebuință de răbdare și de îndelungă răbdare. Căci numai prin osteneală îndelungată se izgonește iubirea de plăcere (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte*, III, 10).

1008. Mânia e oprită de îndelunga răbdare și de nepomenirea răului; și e micșorată de dragoste și de împreună pătimire (compătimire) (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte*, II, 23).

1009. Îndelung răbdător este cel ce așteaptă sfârșitul ispitei și lauda stăruinței (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 4, 23).

1010. „Bărbatul îndelung răbdător este cu mare înțelepciune”, fiindcă toate cele ce-i vin asupra le aduce în legătură cu sfârșitul; și așteptându-l pe acesta, rabdă întâmplările supărătoare; iar „sfârșitul este viața veșnică”, după dumnezeiescul Apostol. „Iar viața veșnică aceasta este, ca să te cunoască pe Tine Unul adevăratul Dumnezeu și pe Cel ce L-ai trimis, Iisus Hristos” (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 4, 24).

1011. Sufletul bun face bine aproapelui. Iar de i se răspunde cu nerecunoștință, se poartă cu îndelungă răbdare și rabdă pătimind cele ce-i vin de la acela (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte*, III, 43).

ÎNDUMNEZEIRE

1012. Am luat putere să ne facem fii ai lui Dumnezeu. Dar nu ne vom face, de nu ne vom dezbrăca de patimi (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte*, II, 57).

1013. E o taină nouă și minunată. Dumnezeu Cuvântul a luat de la noi trupul pe care nu-l avea după fire și S-a făcut ceea ce nu era. Și împărtășește celor ce cred în El din dumnezeirea Sa, pe care n-a dobândit-o nici unul dintre îngeri sau oameni vreodată și aceștia se fac dumnezei, adică ceea ce nu erau, prin lucrare și har. Așa le dăruiește lor putere să se facă fii ai lui Dumnezeu (Ioan 1, 12). De aceea s-au făcut și se fac neîncetat și niciodată nu vor înceta să se facă fii ai lui Dumnezeu. Ascultă pe dumnezeiescul Pavel care îndeamnă: „Și precum am purtat chipul celui pământesc, să purtăm și chipul celui ceresc” (I Cor. 15, 49) (Sf. Simeon Noul Teolog, *Cuvântări morale*, 1, 3).

1014. Îndumnezeirea, ca să spun sumar, este concentrarea tuturor timpurilor și veacurilor și a celor din timp și din veac. Iar concentrarea și sfârșitul timpurilor și veacurilor și a celor din ele este unirea nedespărțită a începutului adevărat și propriu în cei mântuiți (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Răspunsuri către Talasie*, 59).

1015. Dacă pentru aceea s-a făcut Fiu al Omului și Om, Dumnezeu Cuvântul, Fiul lui Dumnezeu și Tatăl, ca să facă dumnezei și fii ai lui Dumnezeu pe oameni, să credem că vom ajunge acolo unde este acum Însuși Hristos, capul întregului trup, care S-a făcut pentru noi înainte mergător la Tatăl, prin ceea ce este ca noi. Căci în adunarea dumnezeilor, adică a celor ce se mântuiesc, va sta Dumnezeu în mijloc, împărțind răsplățile fericirii de acolo, nemaifiind nici o distanță între El și cei vrednici (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele două sute de capete despre cunoștința de Dumnezeu*, 2, 25).

ÎNFRÂNARE

1016. Cele mai bune arme ale celui ce se liniștește cu răbdare sunt înfrânarea, dragostea, rugăciunea, atenția și citirea (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte*, II, 11).

1017. De vrei a birui gândurile pătimașe, câștigă înfrânarea și dragostea față de aproapele (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte*, I, 14).

1018. Cel ce crede în cele viitoare se înfrânează de la plăcerile de aici, fără a face pe învățătorul. Iar cel care nu crede, caută plăcerea și fuge de durere (Marcu Ascetul, *Despre cei ce-și închipuie că se îndreptează din fapte*, 142).

1019. Dragostea este născută de nepătimire; nepătimirea, de nădejdea în Dumnezeu; nădejdea de răbdare și îndelunga răbdare; iar pe acestea le naște înfrânarea cea atot-cuprinzătoare. Înfrânarea, la rândul ei, e născută de

frica lui Dumnezeu, în sfârșit frica de credința în Domnul (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 1, 1).

1020. Pofta e oprită de înfrânare și osteneală; și e micșorată de liniște și de dragostea dumnezeiască (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte*, II, 21).

1021. Plata înfrânării este nepătimirea, iar a credinței, cunoștința. Nepătimirea la rândul ei naște discernământul; iar cunoștința, dragostea către Dumnezeu (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 2, 25).

1022. Iubirea și înfrânarea păstrează mintea nepătimașă față de lucruri și față de înțelesurile lor (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 3, 39).

1023. Nu e înfrânat cel ce se nutrește cu gânduri. Căci chiar de sunt folositoare, nu-s mai folositoare ca nădejdea (Marcu Ascetul, *Despre cei ce-și închipuie că se îndreptează din fapte*, 4).

1024. Cunoștința cea bună și lucrătoare se naște prin înfrânare și iubire (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Scoliile unui necunoscut*, 42).

1025. Înfrânarea este un nume de obște, care se adaugă la numele tuturor virtuților. Deci cel ce se nevoiește trebuie să se înfrâneze în toate (Diadoh al Foticeei, *Cuvânt ascetic despre viața morală*, 42).

1026. Unind înfrânarea cu simplitatea, te vei face părtaș de fericirea de acolo (Ilie Ecdicul, *Cugetări din sentințele înțelepților*, 6).

1027. De vrei să te izbăvești de toate patimile, apucă-te de înfrânare, de dragoste și de rugăciune (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte*, I, 93).

1028. Fii înfrânat în privința mâncărilor și băuturilor și subțiază-ți îndeajuns trupul, ca să-ți faci ușor războiul inimii, ajutându-ți prin aceasta ție și nu altuia (Filotei Sinaitul, *Capete despre trezvie*, 27).

1029. Regula înfrânării și canonul așezat de Părinți aceasta este: Cel ce se împărtășește de vreo hrană să se depărteze de ea până mai are încă poftă și să nu aștepte să se sature. Iar Apostolul zicând: „Grija trupului să nu o faceți spre pofte”, n-a oprit chivernisirea cea trebuincioasă a vieții, ci grija cea iubitoare de plăceri. De altfel, pentru curăția desăvârșită a sufletului nu ajunge numai reținerea de la bucate, dacă nu se adaugă la ea și celelalte virtuți (Sf. Ioan Casian, *Despre cele opt gânduri ale răutății*, I, *Despre înfrânarea pântecelui*).

ÎNGER PĂZITOR

1030. Când închizi ușile cămării tale și ești singur, cunoaște că este cu tine îngerul rânduit de Dumnezeu fiecărui om. Elinii îl numesc demonul propriu. Acesta, fiind neadormit și neputând fi înșelat, este pururea cu tine, toate văzându-le, fără să fie împiedicat de întuneric. Dar cu el este și Dumnezeu, Cel ce se află pretutindeni. Căci nu este vreun loc sau vreo materie în care nu este Dumnezeu, ca Cel ce e mai mare ca toți și pe toți îi cuprinde în mâna Sa (Sf. Antonie cel Mare, *Învățături despre viața morală a oamenilor și despre buna purtare, în 170 de capete*, 62).

1031. Fiindcă îngerul adevărat are putere de la Dumnezeu și face mintea să se liniștească și să-l primească, chiar dacă nu vrea. Dar dracul nu poate să facă aceasta, ci numai când vede mintea că îl primește i se arată, după îngăduința lui Dumnezeu. Iar de nu e primit, se depărtează, alungat de îngerul păzitor de la dumnezeiescul Botez, dat fiind că mintea nu și-a vândut libertatea (Petru Damaschin, *Învățături duhovnicești*, I, 13).

ÎNGERI

1032. Sfintele Puteri, comunicându-și una alteia lumina, precum o comunică și firii omenești, împărtășesc sau din virtutea lor sau din cunoștința care este în ele. Împărtășind din virtute, adică dintr-o bunătate ce imită bunătatea dumnezeiască, își fac bine atât lor înșiși cât și una alteia și celor mai prejos de ele, devenind toate deiforme. Iar împărtășind din

cunoștință, dau sau ceva mai înalt spre Dumnezeu („Ci Tu, Doamne, zice, ești Cel mai înalt pururea”); sau ceva mai adânc despre corpuri; sau ceva mai cu de-amănuntul despre ființele netrupești; sau ceva mai limpede despre Providență; sau ceva mai lămurit despre Judecată (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 3, 33).

1033. Îngerii au fost rânduiți să slujească cu tărie Ziditorului și au primit rostul să fie stăpâniți. Nu au fost puși însă să stăpânească peste cei de după ei, decât dacă sunt trimiși la aceasta de Cel ce ține toate. Satana a poftit însă să stăpânească cu mândrie împotriva hotărârii Ziditorului. De aceea, părăsindu-și treapta sa împreună cu îngerii care s-au răzvrătit împreună cu el, e părăsit pe dreptate de izvorul vieții și luminii adevărate și se scufundă în moarte și în întunericul veșnic. Iar fiindcă omul a fost rânduit nu numai să fie stăpânit, ci și să stăpânească peste toate cele de pe pământ, începătorul răului, pizmuindu-l, se folosește de toată uneltirea ca să-l răstoarne din stăpânire. Dar neavând puterea să-l silească, fiind împiedicat de Stăpânitorul tuturor, Care a zidit firea noastră cuvântătoare, liberă și de sine stăpânitoare, îi îmbie cu viclenie sfatul care-l înlătură de la stăpânire (Sf. Grigorie Palama, *150 Capete despre cunoștința naturală, despre cunoașterea lui Dumnezeu, despre viața morală și despre făptuire*, 44).

1034. În veacul viitor îngerii și sfinții vor spori în adăugirea harurilor și niciodată nu vor sfârși sau nu vor slăbi în dorirea bunătăților. Căci în veacul de acolo nu va fi slăbire sau micșorare a virtuții în favoarea păcatului (Sf. Grigorie Sinaitul, *Capete foarte folositoare în acrostih*, 54).

1035. Căci și îngerii, deși sunt mai presus de noi după vrednicie, slujesc voilor Aceluia pentru noi, fiind trimiși pentru cei ce vor avea să moștenească mântuirea (Evrei 1, 14); mai bine zis nu toți, ci și dintre aceia numai cei mai buni și care și-au păzit treapta lor. Căci și aceia au de la Dumnezeu minte, cuvânt și duh, toate trei concrescute. De aceea, sunt datori să asculte atât de Mintea creatoare, cât și de Cuvântul și Duhul, ca și noi. Fiindcă deși ne întrec pe noi în multe privințe, dar în unele sunt în urma

noastră, cum am zis și vom zice, întrucât suntem după chipul Ziditorului. În aceste privințe, noi am fost făcuți mai mult ca ei după chipul lui Dumnezeu (Sf. Grigorie Palama, *150 Capete despre cunoștința naturală, despre cunoașterea lui Dumnezeu, despre viața morală și despre făptuire*, 43).

1036. Cetele cele mai de sus sunt multe și nenumărate după existența lor și se numesc după felurile și treptele lor. Căci de ce s-au numit Începătorii, Stăpâniri și Puteri? Iar Domniile s-au numit poate așa pentru că sunt cinstite și sunt mai puține decât cele mai prejos de ele, cum a zis Sfântul Dionisie, episcopul Atenei. Toate sunt prin stăpânire, prin cunoștință, foarte mari și cu totul deosebite după mărimea treptelor lor. Și fiindcă se înșiră din treaptă în treaptă până ajung la unitatea Celui mai mare și mai puternic decât toți, Care e Capul și Temeiul întregii zidiri. Iar Cap numesc nu pe Ziditorul, ci pe cea dintâi dintre minunatele făpturi ale lui Dumnezeu. Căci mulți sunt mai prejos de pronia și înțelepciunea lui Dumnezeu, de Făcătorul lor sau al nostru. Și sunt cu atât mai prejos, cu cât sunt mai prejos cei ce sunt supuși lor. Iar mai prejos sunt în înălțime și micime, nu în spațiu, ci în putere și cunoștință, după măsura ce au primit-o, cunoștința mai mică urmând după cea mai mare (Sf. Isaac Sirul, *Cuvinte despre nevoință*, LXVII).

1037. Toate aceste ființe înțelegătoare dumnezeiasca Scriptură le-a arătat prin nouă numiri duhovnicești și pe acestea le-a despărțit în trei trepte. Pe cea dintâi a împărțit-o în Scaunele cele mari și înalte și prea sfinte, în Heruvimii cei cu ochi mulți și în Serafimii cu câte șase aripi. Pe a două treaptă în Domnii, Puteri și Stăpâniri. Pe a treia în Începătorii, Arhangheli și Îngeri. Aceste trepte înseamnă în limba evreiască următoarele: Serafimii sunt cei fierbinți, arzători; Heruvimii, cei cu multă cunoștință și înțelepciune; Scaunele, cei ce primesc și odihnesc în ei pe Dumnezeu. Aceste cete s-au mai numit așa de la lucrările lor. Scaunele înseamnă cei cinstiți; Domniile, cei ce au stăpânire peste orice împărăție; Începătoriile, cei ce cârmuiesc văzduhul; Stăpâniile, cei ce stăpânesc peste neamuri și peste tot omul; Puterile, cei tari în putere și înfricoșați la vedere;

Serafimii, cei ce sfințesc; Heruvimii, cei ce poartă; Arhanghelii, păzitorii plini de veghe; îngerii, cei trimiși (Sf. Isaac Sirul, *Cuvinte despre nevoință*, LXVII).

1038. Cel ce se învrednicește, așadar, de-a șaptea cunoștință, se minunează de mulțimea puterilor netrupești, a stăpânirilor, a scaunelor, a domniilor, a serafimilor și a heruvimilor, a celor nouă cete, care se află în toate dumnezeiești le Scripturi, a căror fire, putere și celelalte bunătăți, contemplate la ele, sunt cunoscute lui Dumnezeu și Făcătorului. Se mai minunează și de rânduiala în care stau (Petru Damaschin, *Învățături duhovnicești*, I, 14).

1039. Dar și alte dregătorii au oștile de sus, despre care zice Gură de Aur că Domnul Savaot se tălmăcește Domnul oștirilor. De asemenea se minunează cum își trec unele altora luminarea, îngerii, zice, luminează pe oameni, iar ei primesc luminarea de la arhangheli și aceia de la începători; și așa fiecare ceată primește luminarea și cunoștința de la alta. Apoi se minunează cum se zice că neamul oamenilor este oaia cea una, pe care nu Dumnezeu a pierdut-o, ci ea însăși pe sine, iar neamul îngerilor sunt cele nouăzeci și nouă (Petru Damaschin, *Învățături duhovnicești*, I, 14).

1040. Iar îngerii buni au fost rânduiți de Atotțiitorul să supravegheze cele de pe pământ după căderea noastră din această stăpânire și din pricina ei, deși aceasta nu ni s-a luat deplin, din pricina iubirii de oameni a lui Dumnezeu. Căci hotarele îngerilor, cum zice Moise în cântarea lui, le-a așezat Dumnezeu după ce a împărțit neamurile (Deut. 32, 8). Iar împărțirea aceasta s-a făcut după Cain și Set, cei din Cain numindu-se oameni, iar cei coborâtori din Set chemându-se fii ai lui Dumnezeu (Fac. 6, 2). Iar mie mi se pare că de atunci s-a ales numele și s-a prevestit neamul din care avea să ia trup Fiul Unul-Născut al lui Dumnezeu (Sf. Grigorie Palama, *150 Capete despre cunoștința naturală, despre cunoașterea lui Dumnezeu, despre viața morală și despre făptuire*, 62).

ÎNSTRĂINARE

1041. Agonisește tărie și alungă de la tine îndrăzneala care aduce toate relele în om; și lasă grija oricărui lucru. Și atunci vei fi liber pentru Dumnezeu. Și mori față de orice om. Aceasta este înstrăinarea (Varsanufie și Ioan, *Scrisori duhovnicești*, 259).

1042. Depărtarea de lume aduce adăpostirea lângă Hristos. Iar lume numesc alipirea de lucrurile supuse simțurilor și de trup. Cel ce s-a înstrăinat de acestea întru cunoștința adevărului se alipește de Hristos, câștigând dragostea Lui, pentru care, lepădându-se de toate ale lumii, a cumpărat mărgăritarul de mult preț, pe Hristos (Teolipt al Filadelfiei, *Despre ostenelile vieții călugărești*).

1043. Te sfătuiesc iarăși: iubește înstrăinarea, căci te izbăvește de împrejurările ținutului tău și te lasă să te bucuri numai de folosul liniștei (Evagrie Monahul, *Schiță monahicească*, 6).

ÎNTREBARE

1044. Căci nu numai în legătură cu Scriptura, ci și cu oricare întrebare ce se nimerește, dacă nu sunt cu luare-aminte amândoi și cel întrebat și cel ce întreabă se îndepărtează de înțelesul adevărat și se aleg cu o pagubă nu mică. De fapt, și eu am pățit adeseori că, întrebând un cuvânt, m-am mirat pe urmă cum cuvintele sunt la fel, dar înțelesurile sunt departe unul de altul. Așa și în toate celelalte, avem lipsă de discernământ, ca să aflăm cum trebuie să facem ca să împlinim voile lui Dumnezeu (Petru Damaschin, *Învățături duhovnicești*, I, 1).

1045. Deci e mai de folos să întrebe pe cineva cu smerenie decât să umble după voia lui. Căci de fapt Dumnezeu e cel ce pune în gura celui întrebat ce să spună, pentru smerenia inimii și pentru dreptatea celui ce întreabă (Varsanufie și Ioan, *Scrisori duhovnicești*, 693).

1046. Este foarte bine a întreba în toate. Dar pe cei cercați (cu experiență); pe cei necercați e primejdios, neavând ei puterea de a deosebi.

Căci această putere cunoaște vremea, trebuința, starea omului, câtimea, puterea, cunoștința celui ce întreabă și hotărârea lui, scopul lui Dumnezeu și al fiecărui cuvânt din dumnezeiasca Scriptură și alte multe. Iar cel ce nu are darul deosebirii ostenește poate mult, dar nu poate izbândi nimic. De se va afla cineva având acest dar va fi călăuză orbilor și lumină celor din întuneric. Suntem datori deci să-i încredințăm lui toate și să le primim de la el, chiar dacă nu înțelegem, poate cum am voi, din lipsa de cercare (experiență) (Petru Damaschin, *Învățături duhovnicești*, I, 11).

1047. Nu e bine să vorbești înainte de a fi întrebat. Iar de ești întrebat, spune ce știi, cu smerenie și frică de Dumnezeu, nemândrindu-te de se primește cuvântul tău și neîntristându-te de nu se primește. Căci aceasta este calea lui Dumnezeu. Iar ca să nu pari că ești un tăcut, spune de la tine ceea ce cunoști în cuvinte puține și te vei izbăvi de vorba multă și de slava necuvenită (Varsanufie și Ioan, *Scrisori duhovnicești*, 698).

ÎNTRISTARE

1048. Cel ce a urât lumea a scăpat de întristare; iar cel ce e împătimit de ceva din cele văzute încă n-a scăpat de întristare. Căci cum nu se va întrista de lipsa a ceea ce iubește? (Sf. Ioan Scărarul, *Scara*, II, 11)

1049. Cel ce primește necazurile de acum, în nădejdea bunătăților de mai târziu, a aflat cunoștința adevărului și se va izbăvi repede de mânie și întristare (Marcu Ascetul, *Despre cei ce-și închipuie că se îndreptează din fapte*).

1050. Dracii leagă mintea de cele supuse simțurilor, prin întristări și plăceri, pofte și temeri (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte*, II, 17).

1051. Venirea întristării strâmtorează plăcerea; iar frica de chinuri vestejește pofta (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte*, III, 20).

1052. Sufletul care nu s-a izbăvit cu desăvârșire și cu bună simțire de alipirea și de împătimirea de cele văzute nu poate purta fără întristare pricinile de întristare și uneltirile venite lui de la draci și de la oameni. Ci fiind legat prin împătimire de lucrurile omenești e mușcat de pagubele de bani și se supără de pierderile unor lucruri și-l dor cumplit durerile venite în trupul său (Sf. Simeon Noul Teolog, *Cele 225 de capete teologice și practice*, 208).

1053. Plăcerea se stinge prin reaua pătimire și prin întristare, fie prin cele de bunăvoie, fie prin cele aduse de Providență (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte*, I, 33).

1054. Aproape tot păcatul se face de dragul plăcerii. Iar desființarea lui se face prin reaua pătimire și întristare, fie de bunăvoie, fie fără de voie, prin pocăință sau prin vreo certare adusă de Providența dumnezeiască. „Căci dacă ne-am judeca pe noi înșine, n-am fi judecați; iar judecați fiind de Domnul, ne pedepsim ca să nu fim osândiți împreună cu ea” (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 2, 41).

1055. Cel ce iubește pe Dumnezeu nu întristează pe nimeni și nu se întristează pentru cele vremelnice. Întristează și se întristează însă cu singura întristare mântuitoare, cu care și fericitul Pavel s-a întristat și a întristat pe corinteni (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 1, 41).

1056. De vrei să nu cazi din dragostea cea după Dumnezeu, să nu lași nici pe fratele tău să se culce întristat împotriva ta, nici tu să nu te culci scârbit împotriva lui; ci „mergi și te împacă cu fratele tău”, și venind, adu lui Hristos, cu conștiința curată, prin rugăciune stăruitoare, darul dragostei (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 1, 53).

1057. Întristarea e o patimă aducătoare de stricăciune în suflet și în trup și atinge până și maduva; dar e vorba de cea a lumii care vine asupra oamenilor din pricina celor vremelnice și care li se face adeseori chiar pricină de moarte, întristarea după Dumnezeu, care e mântuitoare și

folositoare, lucrează răbdare în osteneli și în ispite (Nichita Stithatul, *Cele 300 de capete despre făptuire, despre fire și despre cunoștință*, I, 60).

1058. Întristarea după Dumnezeu frânge inima; iar întristarea e născută de frica de munci (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte*, II, 71).

1059. Întristarea după Dumnezeu curățește inima și depărtează de la ea întinăciunea plăcerilor (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte*, II, 72).

1060. Orice păcat se face pentru plăcere și orice iertare vine pentru reaua pătimire și pentru întristare (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte*, II, 74).

1061. Mintea zăbovind în plăcere sau în întristare cade repede în patima trândăviei (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte*, I, 90).

1062. Căci precum molia roade haina și caria lemnul, așa întristarea mănâncă sufletul omului (Sf. Ioan Casian, *Despre cele opt gânduri ale răutății*, V, *Despre întristare*).

1063. Întristarea sufletului este urmarea plăcerii simțurilor, căci prin aceasta se naște întristarea sufletului. De asemenea întristarea trupului este urmarea plăcerii sufletului, căci bucuria sufletului se face întristarea trupului (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Răspunsuri către Talasie*, 58 (scolie)).

ÎNȚELEPCIUNE

1064. Înțelepciunea nu stă numai în a cunoaște adevărul din înălțimea naturală, ci și în a răbda răutatea celor ce ne fac nedreptate, ca pe a noastră proprie. Căci cei ce rămân la cea dintâi se umflă de mândrie; iar cei ce au ajuns la a doua au dobândit smerenie în cugetare (Marcu Ascetul, *Despre cei ce-și închipuie că se îndreptează din fapte*, 206).

1065. Cel căruia i s-a dat înțelepciune cunoaște scopurile celor netrupești și care este începutul și sfârșitul lumii (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte*, I, 47).

1066. Împărăția lui Dumnezeu este bunătate și înțelepciune. Cine le dobândește pe acestea viețuiește în ceruri (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte*, I, 76).

1067. Am văzut oameni simpli smerindu-se cu fapta și s-au făcut mai înțelepți decât înțelepții (Marcu Ascetul, *Despre legea duhovnicească, în 200 de capete*, 79).

1068. La începutul înțelepciunii e văzută frica care e la urmă. Iar la sfârșit, iubirea care e la început (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte*, IV, 79).

1069. Atât înțelepciunea cât și cunoștința cât și celelalte daruri dumnezeiești sunt ale unuia și aceluiași Duh Sfânt (Diadoh al Foticeei, *Cuvânt ascetic despre viața morală*, 9).

1070. Pentru că cel ce stăpânește înțelepciunea lumii și se desfată de ea și are odihna lumii acesteia și slava ei, prieten al ei este. Iar prietenul înțelepciunii lui Dumnezeu se nevoiește în cele potrivnice acestora, adică e împovărat de dureri și trăiește în înfrânare și suferă tot necazul și necinstea pentru împărăția cerurilor. Cel dintâi dorește să se apropie de bunătățile văzute, de învățăturile de jos și de regi; și pătimește pentru aceasta adeseori. Iar cel de al doilea pătimește, împreună cu patimile lui Hristos. Pentru că cel dintâi are nădejdile aici, dacă poate peste tot să le aibă, căci sunt vremelnice și greu de înfăptuit, iar cel de-al doilea aici se ascunde în ochii celor nebuni, zice Sfânta Scriptură, dar se face arătat în veacul viitor, când toate cele ascunse se vor face arătate (Petru Damaschin, *Învățături duhovnicești*, I, 24).

ÎNȚELEPT

1071. Cel blând pentru Dumnezeu e mai înțelept decât cei înțelepți și cel smerit cu inima e mai puternic decât cei puternici. Căci ei poartă jugul lui Hristos întru cunoștință (Marcu Ascetul, *Despre cei ce-și închipuie că se îndreptează din fapte*, 107).

1072. Unii numesc înțelepți pe cei ce deosebesc lucrurile sensibile. Dar înțelepți sunt cei ce stăpânesc voile lor (Marcu Ascetul, *Despre legea duhovnicească, în 200 de capete*, 176).

1073. Înțeleptul, fie că învață pe alții, fie că primește învățătura, vrea să învețe pe alții și să învețe el însuși numai cele de folos. Dar cel înțelept numai la părere și când întreabă și când e întrebat scoate înainte numai lucrurile curioase (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele două sute de capete despre cunoștința de Dumnezeu*, 1, 28).

1074. Căci înțeleptul poate să-și lepede și să-și taie toată mânia, dar pântecele nu-l poate înlătura. Firea silește și pe cel mai înfrânat să se folosească de hrana trebuitoare. Dar când sufletul nu ascultă de rațiunea dreaptă și statornică, ci se lasă stricat de plăceri, se aprind măruntaiele (Nil Ascetul, *Cuvânt trebuincios și folositor*, 57).

1075. Cine se poate numi cu dreptate înțelept? Cel ce înțelege cu adevărat că viața aceasta are un hotar, pentru că acela poate pune un hotar greșelilor lui. Căci care cunoștință sau înțelegere e mai mare ca aceea de a se înțelepți cineva, ca să iasă din viața aceasta întru nestricăciune, neavând vreo parte pângărită de dulceața ei? Nu e în lume un om mai fără de minte decât acela care, subțiindu-și gândurile lui ca să pătrundă în tainele tuturor făpturilor și îmbogățindu-se prin cercetare și înțelegere întru toată cunoștința, își are în același timp sufletul întinat de murdăria păcatului și n-a dobândit mărturia nădejdii lui, dar socotește totuși că a ajuns la limanul neîndoielii. Pentru că faptele lui nu l-au dus decât până la nădejdea în lumea aceasta, în drumul lui neîncetat spre ea (Sf. Isaac Sirul, *Cuvinte despre nevoință*, LXXXV).

ÎNVĂȚĂTOR

1076. Dacă ți s-a rânduit să înveți întru Domnul și nu ești ascultat, întristează-te cu mintea, dar nu te tulbura la arătare. Căci întristându-te nu vei fi osândit cu cel neascultător. Dar tulburându-te, vei fi ispitit prin același lucru (Marcu Ascetul, *Despre cei ce-și închipuie că se îndreptează din fapte*, 176).

1077. În vremea tâlcuirii, să nu ascunzi cele ce privesc pe cei de față, povestindu-le lucrurile cuviincioase și vrednice de laudă mai lămurit, iar pe cele greu de auzit, mai acoperit (Marcu Ascetul, *Despre cei ce-și închipuie că se îndreptează din fapte*, 177).

1078. Celui ce nu se află în ascultarea ta să nu-i aduci greșeala în față. Căci aceasta ține mai mult de stăpânire, decât de sfătuire (Marcu Ascetul, *Despre cei ce-și închipuie că se îndreptează din fapte*, 178).

1079. Cel ce vorbește drept e dator și el să fie plin de mulțumire, ca unul ce primește cuvintele de la Dumnezeu. Căci adevărul nu este al celui ce grăiește, ci al lui Dumnezeu, care i-l dăruiește (Marcu Ascetul, *Despre cei ce-și închipuie că se îndreptează din fapte*, 180).

1080. Cel ce privește la învățătorul și povățuitorul său ca la Dumnezeu, nu poate să-l contrazică. Iar dacă își închipuie și zice că le poate împăca pe amândouă acestea, să știe că s-a rătăcit. Căci nu știe ce simțământ au cei ai lui Dumnezeu față de Dumnezeu (Sf. Simeon Noul Teolog, *Cele 225 de capete teologice și practice*, 55).

1081. Căci rânduiala este ca cel ce învață pe alții să guste prin dragoste el mai întâi din rodul cunoștinței, așa cum plugarul care se ostenește trebuie să se împărtășească el mai întâi din roade (Diadoh al Foticeei, *Cuvânt ascetic despre viața morală*, 8).

ÎNVIEREA MORȚILOR

1082. Cel ce crede că trupul lui se va scula prin fire (prin unirea după fire cu Hristos) în ziua învierii, trebuie să se îngrijească să-și curățească trupul său de toată întinăciunea. Căci s-a scris: „Care va schimba trupul smereniei noastre spre a se face asemenea trupului slavei Lui, potrivit lucrării puterii Lui” (Fil. 3, 21) (Isaia Pustnicul, *29 de cuvinte*, XV, 2).

1083. Dar iarăși prin harul Mântuitorului nostru Iisus Hristos se unesc cele despărțite, la a doua venire a Sa, ca fiecare dintre noi să primească după faptele sale (Petru Damaschin, *Învățături duhovnicești*, I, 14).

JERTFA DE PE CRUCE

1084. Dacă Hristos a murit pentru noi, după Scripturi și nu mai trăim nouă înșine, „ci Aceluia care a murit și a înviat pentru noi”, vădit este că suntem datori să-i slujim până la moarte. Cum vom socoti așadar înfierea ca ceva ce ni se datorează? (Marcu Ascetul, *Despre cei ce-și închipuie că se îndreptează din fapte*)

JUDECATĂ

1085. Nu judeca pe fratele tău, nici nu-l disprețui, căci vei cădea în mâinile vrăjmașilor tăi (Isaia Pustnicul, *Către monahii începători*, 8).

1086. Să nu judeci pe cineva (Mt. 7, 1); să nu disprețuiești sau să smintești pe cineva. Nu gândi despre cineva cele ce nu le-ai văzut la el. Căci acestea sunt spre pieirea sufletului. Ia aminte la tine și așteaptă moartea care vine (Varsanufie și Ioan, *Scrisori duhovnicești*, 258).

1087. De locuiești cu un Părinte duhovnicesc și ai simțit folosul de la el, nimenea să nu te despartă de dragostea lui și de împreună locuirea cu el. Să nu-l judeci în ceva, să nu-l vorbești de rău dacă ești mustrat sau lovit, să nu dai ascultare vreunuia care-l defaimă, să nu te însoțești cu cel ce-l batjocorește, ca să nu se mânie Domnul asupra ta și să te șteargă din cartea celor vii (Sf. Teodor al Edesei, *Una sută capete foarte folositoare*, 4).

1088. Să nu fii judecătorul faptelor Părintelui tău, ci împlinitorul poruncilor lui. Căci dracii au năravul să-ți arate lipsurile lui, ca să-ți astupe urechile de la cuvintele lui și așa să te scoată din luptă ca pe un ostaș slab și fricos sau să te fure prin gânduri de necredință și să te facă neputincios pentru orice virtute (Sf. Teodor al Edesei, *Una sută capete foarte folositoare*, 4).

1089. Când îți va veni vreo încercare pe neașteptate, nu învinovăți pe cel prin care a venit; ci întreabă pentru ce a venit? Și vei afla îndreptare. Deoarece fie prin acela, fie prin altul, trebuie să bei amărăciunea judecății

lui Dumnezeu (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 2, 42).

1090. Cel ce s-a împărtășit de sfânta cunoștință și a gustat din dulceața lui Dumnezeu, nu mai trebuie să judece pe nimeni niciodată. Fiindcă dreptatea căpeteniilor lumii acesteia e copleșită cu totul de dreptatea lui Dumnezeu, mai bine zis nu e nimic față de dreptatea lui Dumnezeu (Diadoh al Foticeei, *Cuvânt ascetic despre viața morală*, 63).

1091. Am auzit pe unii oameni evlavioși zicând că nu trebuie să îngăduim să ni se ia lucrurile ce le avem pentru susținerea noastră sau pentru ajutorarea sărăcilor, ca să nu ne facem pricină de păcat celor ce ne nedreptățesc pe noi, prin faptul că răbdăm, mai ales dacă se întâmplă să pătimim aceasta de la creștini. Dar aceasta nu înseamnă altceva decât a ține cineva la ale sale mai mult decât la sine însuși, pentru o pricină nerațională. Pentru că, dacă părăsesc rugăciunea și paza inimii și încep puțin câte puțin să umblu după judecăți împotriva celor ce voiesc să mă păgubească și să aștept pe la ușile judecătoriilor, vădit este că cele pentru care mă judec le socotesc mai însemnate decât mântuirea mea, ca să nu zic și decât însăși porunca mântuitoare (Diadoh al Foticeei, *Cuvânt ascetic despre viața morală*, 64).

1092. Auzind un cuvânt folositor, nu judeca pe cel ce-l spune, ca să nu te lipsești de sfatul folositor (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte*, I, 82).

1093. Nu crede gândului care judecă pe aproapele. Căci numai cine are vistierie rea gândește cele rele (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte*, I, 84).

1094. Căci fiecare judecă din starea ce o are el și pe cele ale aproapelui, fie că e vorba de virtute, fie de păcate (Sf. Simeon Noul Teolog, *Cele 225 de capete teologice și practice*, 85).

1095. Dar oamenii lumii nu încetează să se judece până ce nu-și iau cu adaos înapoi lucrurile de la cei cu care se judecă, mai ales când îșI primesc

dobânzile înainte de a li se plăti datoria. Așa încât dreptul lor se face adeseori început de mare nedreptate (Diadoh al Foticeei, *Cuvânt ascetic despre viața morală*).

1096. Și să nu judeci, nici să disprețuiești pe cineva. Căci din aceasta vine tocirea inimii și orbirea minții. Iar din acestea se naște nepăsarea și învârtoșarea inimii (Varsanufie și Ioan, *Scrisori duhovnicești*, 498).

JUDECATA DE APOI

1097. Dacă cineva, păcătuind în chip vădit și nepocăindu-se, n-a pătimit nimic până la moarte, socotește că judecata lui va fi fără mila acolo (Marcu Ascetul, *Despre legea duhovnicească, în 200 de capete*, 112).

1098. În ziua judecății ne va cere Dumnezeu să dăm socoteală pentru cuvinte, fapte și gânduri (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte*, III, 1).

1099. Cel ce a păcătuit nu poate scăpa de judecata viitoare fără să rabde aici osteneli de bunăvoie sau necazuri fără de voie (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 2, 66).

1100. Că Dumnezeu, nici Tatăl, nici Fiul nu va judeca pe nimeni. Căci nici omul nu se face judecător al celor necuvântătoare, ci al oamenilor. Deci Tatăl a dat toată judecata Fiului, nu întrucât Fiul este Dumnezeu, ci întrucât s-a făcut om. Iar acesta va judeca pe toți, comparând viețuirea Sa ca om cu a noastră. Iar „cuvântul Lui care va judeca” este învățătura pe care a arătat-o prin fapte, după cum s-a scris: „Cele ce a început Iisus să le facă și să le învețe” (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Întrebări, nedumeriri și răspunsuri*, 25).

1101. Cei ce au dobândit iubirea desăvârșită față de Dumnezeu și și-au înălțat în văzduh aripile sufletului prin virtuți se răpesc în nori și la judecată nu vin, cum zice Apostolul. Iar cei ce nu au câștigat cu totul desăvârșirea, ci au păcate și isprăvi bune laolaltă, vin la locul de judecată și acolo, fiind arși oarecum prin cercetarea faptelor bune și rele, dacă se va îngreuna cumpăna

celor bune se vor izbăvi de munci (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Întrebări, nedumeriri și răspunsuri*, 10).

1102. Dumnezeu va da fiecăruia sau cunună sau osândă, nu numai pentru fapte, ci și pentru gânduri și hotărâri, precum însuși zice prin Proorocul: „Iată vin să adun faptele și gândurile lor". La fel zice și Apostolul: „Însăși gândurile lor se vor învinui sau apăra între ele, în ziua în care va judeca Dumnezeu cele ascunse ale oamenilor" (Sf. Ioan Casian, *Despre cele opt gânduri ale răutății*, IV, *Despre mânie*).

1103. Și de aceea mă tem de sălășluirea cu dracii în iad, și de judecata viitoare. Fiindcă acolo este râul de foc, scaune și cărți deschise, îngerii merg înainte; toată firea oamenilor stă de față și toate stau goale și descoperite înaintea înfricoșatului și dreptului Judecător (*Petru Damaschin, Învățături duhovnicești*, I, 11).

JUDECATA PARTICULARĂ

1104. Căci s-a scris: „Trebuie să ne înfățișăm înaintea scaunului de judecată a lui Hristos, ca să ia fiecare după faptele pe care le-a făcut în trup, fie bine, fie rău" (II Cor. 5, 10) (Isaia Pustnicul, *29 de cuvinte*, XV, 2).

1105. Dar și aceasta trebuie să o știm că nu suntem judecați îndată după fiecare hotărâre, ca cercați sau netrebnici, ci după ce vom fi fost probați toată viața noastră pământească prin momeli, arătându-ne aici biruitori, aici biruiți, aici căzând, aici ridicându-ne, aici rătăcind, aici umblând bine. Abia atunci, în ziua ieșirii din trup, socotindu-se toate, vom fi judecați potrivit cu ele (Marcu Ascetul, *Răspuns acelora care se îndoiesc despre Dumnezeiescul Botez*).

1106. Dar sufletul ce se veselește în dragostea lui Dumnezeu, în ceasul dezlegării, se înalță atunci cu îngerii păcii deasupra oștilor întunecate. Căci dragostea duhovnicească parcă îl într-aripează, dat fiind că a împlinit fără lipsuri legea. De aceea cei ce ies cu o astfel de îndrăznire din viață vor fi răpiți până în prezența Domnului împreună cu toți Sfinții, iar cei ce se tem

chiar și numai puțin în ceasul morții vor fi lăsați în grămada celorlalți oameni, ca unii ce se află sub judecată; căci ei vor trebui să fie cercați prin focul judecății și așa să primească partea ce li se cuvine după faptele lor, de la Bunul nostru Dumnezeu și Împăratul Iisus Hristos. Fiindcă El este Dumnezeul dreptății și a Lui este bogăția bunătății împărăției, de care ne va face parte nouă celor ce-L iubim pe El, în veac și în toți vecii vecilor. Amin (Diadoh al Foticeei, *Cuvânt ascetic despre viața morală*, 100).

1107. Omul, cât este în trândăvie, se teme de moarte. Iar când se apropie de Dumnezeu, se teme de judecată (Sf. Isaac Sirul, *Cuvinte despre nevoință*, XXXVIII).

1108. În fiecare zi să aveți înaintea ochilor moartea și să vă gândiți cum veți ieși din trup și cum veți trece peste puterile întunericului care vă vor întâmpina în văzduh; și cum veți răspunde lui Dumnezeu. Priviți neîmpiedicat de mai înainte la înfricoșata zi a judecății și a răsplătirii tuturor faptelor și cuvintelor și gândurilor voastre. „Căci toate sunt goale și descoperite ochilor Celui în fața Căruia vom da socoteală” (Evr. 4, 13) (Isaia Pustnicul, *29 de cuvinte*, I, 1).

JURĂMÂNT

1109. Să nu silești niciodată pe cineva să jure. Căci Dumnezeu a oprit jurământul. Dar spune: „Lucrul cere jurământ. De voiți deci să jurați, aceasta atârnă de voi.” Însă de ți s-a poruncit de către o stăpânire să judeci, ești silit să ceri jurământ. Căci trebuie să stabilești mai întâi cu grijă împrejurările și apoi să hotărăști, neținând seama de nimic, altceva (Varsanufie și Ioan, *Scrisori duhovnicești*, 721).

LACRIMI

1110. Mai întâi roagă-te pentru dobândirea lacrimilor, ca prin plâns să înmoi sălbăticia ce se află în sufletul tău; și, după ce vei fi mărturisit astfel împotriva ta fărădelegile tale înaintea Domnului, să primești iertare de la El (Evagrie Monahul, *Cuvânt despre rugăciune*, 5).

1111. Să nu te înalți când verși lacrimi în vremea rugăciunii, căci Hristos este Cel ce s-a atins de ochii tăi de ai putut vedea cu mintea (Marcu Ascetul, *Despre legea duhovnicească, în 200 de capete*, 15).

1112. Trebuie să ai totdeauna în tine frica lui Dumnezeu și să cercetezi în fiecare zi, ce ai făcut bine, și ce rău. Iar de cele bune să uiți, ca nu cumva să cazi în patima slavei deșarte, iar față de cele potrivnice să te folosești de lacrimi împreunate cu mărturisirea și cu rugăciune stăruitoare (Simeon Evlaviosul, *Capete morale*, 2).

1113. Este cu neputință celui povățuit prin încercări să treacă prin ele fără întristare. Dar după acestea, de multă bucurie se umplu unii ca aceștia, și de lacrimi dulci și de gânduri dumnezeiești toți câți au cultivat osteneala și necazurile în inimile lor (Ioan Carpatiul, *Una sută capete de mângâiere*, 30).

1114. Cuvântul despre lacrimi la mulți părinți e întunecos și se spune că e anevoie de aflat în cei începători. Căci se spune că acestea se nasc din multe și felurite pricini: din fire, de la Dumnezeu, dintr-un necaz protivnic, din lăudare, din slavă deșartă, din curvie, din dragoste, din aducere aminte de moarte și din alte multe (Sf. Ioan Scărarul, *Scara*, VII, 34).

1115. Este cu neputință să-și deschidă cineva izvorul lacrimilor fără o adâncă smerită cugetare. Dar nu poate avea smerită cugetare fără umilința

venită din sălășluirea Duhului. Căci smerita cugetare se naște din umilință; și umilința naște smerita cugetare prin Sfântul Duh. Ele alcătuiesc împreună un lanț, fiind legate împreună de un singur har și având între ele legătura nedesfăcută a Duhului (Nichita Stithatul, *Cele 300 de capete despre făptuire, despre fire și despre cunoștință*, II, 46).

1116. Folosește-te de lacrimi pentru a dobândi împlinirea oricărei cereri. Căci foarte mult se bucură Stăpânul, când te rogi cu lacrimi (Evagrie Monahul, *Cuvânt despre rugăciune*, 6).

1117. Altele sunt lacrimile din pocăință și altele cele din umilința inimii. Cele dintâi sunt ca un râu care dărâmă și duce toate întăriturile păcatului. Cele de-al doilea vin ca o ploaie pe pajiștea sufletului și ca o rouă pe plante, hrănind spicul cunoștinței, înmulțindu-l și făcându-l plin de rod (Nichita Stithatul, *Cele 300 de capete despre făptuire, despre fire și despre cunoștință*, I, 70).

1118. Nu orice lacrimă este și umilință. Ci e o mare depărtare între lacrimi și umilință. Căci lacrima vine din părerea de rău pentru purtări greșite și din amintirea vechilor căderi ale sufletului, ca un foc și ca o apă fierbinte ce curăță inima. Iar umilința coboară de sus, din roua mângâietoare a Duhului, spre mângâierea și înviorarea sufletului care a intrat cu căldură în adâncul smeritei cugetări și a primit vederea luminii neapropiate. Ea strigă cu bucurie către Dumnezeu, ca David: „Am trecut prin foc și prin apă și ne-ai scos pe noi întăriți” (Ps. 65, 12) (Nichita Stithatul, *Cele 300 de capete despre făptuire, despre fire și despre cunoștință*, I, 71).

1119. Căci zice marele Vasile: „Dacă nu s-ar fi lenevit omul dinspre plânsul după Dumnezeu, nu i-ar lipsi lacrimile atunci când ar vrea” (Petru Damaschin, *Învățături duhovnicești*, I, 11).

1120. Dar se întâmplă uneori că nici visele bune nu aduc bucurie sufletului, ci așează în el o întristare dulce și lacrimi fără durere. Iar aceasta se întâmplă celor ce au înaintat mult în smerenia cugetării (Diadoh al Foticeei, *Cuvânt ascetic despre viața morală*, 37).

LAUDĂ

1121. De vrei să primești laudă de la oameni, iubește mai întâi mustrarea pentru păcate (Marcu Ascetul, *Despre legea duhovnicească, în 200 de capete*, 72).

1122. Rădăcina poftei rușinoase e lauda omenească, precum a neprihănirii e mustrarea pentru păcat, și anume nu numai când o auzim, ci când o și primim (Marcu Ascetul, *Despre legea duhovnicească, în 200 de capete*, 95).

1123. Cel ce caută laudă e supus patimii și cel ce se plânge de necaz iubește plăcerea (Marcu Ascetul, *Despre legea duhovnicească, în 200 de capete*, 143).

1124. De vezi pe cineva că te laudă cu fățarnicie, așteaptă la vremea sa ocara de la el (Marcu Ascetul, *Despre legea duhovnicească, în 200 de capete*, 155).

1125. Primește mai bine pe cel ce te batjocorește decât pe cel ce te laudă, de care s-a scris că nu se deosebește întru nimic de cel ce blestemă (Ioan Carpatiul, *Una sută capete de mângâiere*, 11).

1126. Dracii, care urăsc sufletele noastre, dau unora în gând să ne aducă oarecare laude reci, apoi ne îndeamnă să le îmbrățișăm plini de bucurie. Dacă prin aceasta ne vom umfla prin înalta părere de noi înșine și vom face loc în noi slavei deșarte, nu vor pregeta vrăjmașii să ne robească (Ioan Carpatiul, *Una sută capete de mângâiere*, 10).

1127. Unii oameni, fiind lăudați pentru virtute, s-au lăsat cuceriți de plăcere, iar plăcerea aceasta nutrită de slava deșartă au socotit-o mângâiere. Alții, mustrați pentru păcat, s-au umplut de durere și durerea cea spre folos au socotit-o lucrare a păcatului (Marcu Ascetul, *Despre cei ce-și închipuie că se îndreptează din fapte*, 10).

1128. Cel ce, în același timp, laudă pentru unele pe aproapele, iar pentru altele îl vorbește de rău, e stăpânit de slava deșartă și de pizmă. Prin

laude încearcă să-și ascundă pizma, iar prin vorbele rele se înfățișează pe sine mai bun decât acela (Marcu Ascetul, *Despre legea duhovnicească, în 200 de capete*, 122).

1129. Împrejmuiește-ți cuvântul cu întăriturile dinspre partea laudei de sine și cugetul dinspre partea înaltei păreri despre tine, ca nu cumva cedând să faci cele dimpotrivă. Căci binele nu se săvârșește numai de către om, ci și de către Dumnezeu, atotvăzătorul (Marcu Ascetul, *Despre cei ce-și închipuie că se îndreptează din fapte*, 188).

1130. Cel ce respinge și nu primește lauda oamenilor și odihna trupului s-a dezbrăcat și de ultima haină a slavei deșarte. Acesta s-a învrednicit să se îmbrace încă de aici în strălucirea locuinței din cer, căutată cu multe suspine (Ilie Ecdicul, *Cugetări din sentințele înțelepților*, 241).

1131. Când ești lăudat de mulțime, după bunăvoința lui Dumnezeu, să nu amesteci nimic semeț în ceea ce ți-a hărăzit Domnul, ca nu cumva, schimbându-te, să cazi în starea dimpotrivă (Marcu Ascetul, *Despre cei ce-și închipuie că se îndreptează din fapte*, 69).

1132. Căci în lucrul în care se laudă omul, în acela îngăduie Dumnezeu să se schimbe, ca să se smerească și să învețe smerenia. De aceea trebuie să le lași toate în seama prestiinței lui Dumnezeu și să nu crezi că e ceva neschimbat în viața aceasta (Sf. Isaac Sirul, *Cuvinte despre nevoință*, V).

LĂCOMIA PÂNTECELUI

1133. Lăcomia pântecelui este cea dintâi dintre cele opt căpetenii ale răutății (Petru Damaschin, *Învățături duhovnicești*, I, 3).

1134. Fugind de lăcomia pântecului, păzește-te de dorința de-a plăcea oamenilor, care vrea să arate un obraz palid la vedere (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte*, IV, 30).

1135. Dar mai mult decât din acestea, pornirea spre desfrâu vine din lăcomia pântecelui (Nil Ascetul, *Cuvânt trebuincios și folositor*, 58).

1136. Dintre dracii care se împotrivesc lucrării noastre, cei dintâi care se ridică cu luptă sunt cei încredințați cu poftele lăcomiei pântecelui, cei ce ne furișează în suflet iubirea de argint și cei ce ne momesc cu slava de la oameni. Toți ceilalți vin după aceștia să ia în primire pe cei răniți de ei (Evagrie Monahul, *Capete despre deosebirea patimilor și a gândurilor*, 1).

1137. Când dracul lăcomiei pântecelui, luptând mult și adeseori nu izbutește să strice înfrânarea întipărită, atunci împinge mintea la pofta nevoinței celei mai de pe urmă, aducându-i înainte și cele privitoare la Daniel, viața lui săracă și semințele, și-i amintește și de viața altor oarecare pustnici care au trăit totdeauna așa, și silește pe ascet să se facă următorul acelora. Astfel, urmărind înfrânarea fără măsură, va pierde și pe cea măsurată, de la o vreme trupul nemaiputând-o păstra din pricina slăbiciunii. Și așa va ajunge să binecuvânteze trupul și să blesteme inima (Evagrie Monahul, *Capete despre deosebirea patimilor și a gândurilor*, 25).

1138. Nu mâncările sunt rele, ci lăcomia pântecelui; nici facerea de prunci, ci curvia; nici banii, ci iubirea de bani; nici slava, ci slava deșartă. Iar dacă-i așa, nimic nu e rău din cele ce sunt, decât reaua întrebuințare, care vine din negrija minții de-a cultiva cele firești (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 3, 4).

1139. Când birui vreuna din patimile mai necinstite, de pildă lăcomia pântecelui sau curvia sau mânia sau lăcomia, îndată se repede asupra ta gândul slavei deșarte. Iar de birui și pe acesta, îi urmează cel al mândriei (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 3, 59).

1140. Mai ales împotriva acestor trei e dator monahul să poarte un război neîndurat: împotriva nebuniei pântecelui, a slavei nefolositoare și a iubirii de bani, care este închinare la idoli (Ioan Carpatiul, *Una sută capete de mângâiere*, 86).

1141. Gândului lăcomiei pântecelui îi urmează cel al curviei; gândului de slavă deșartă cel al mândriei. Iar celelalte în comun celor trei (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte*, III, 89).

1142. Căci, de obicei, pântecele este pricina plăcerilor. Când stomacul e plin, se aprind și dorințele după alte plăceri; iar când se află în lipsă, rămân și acestea liniștite și mai potolite (Nil Ascetul, *Cuvânt trebuincios și folositor*, 56).

1143. Când te războiește patima lăcomiei pântecelui, luptă-te cu toată puterea ce o ai, după Dumnezeu, ca să nu dai trupului cât îi trebuie. Față de iubirea de arginți la fel, până ce te necăjește războiul, ca să nu ai nimic de prisos peste haină. Luptă-te tot așa în privința vaselor și al celui mai mic lucru. Iar după ce ai biruit războiul, procură-ți ceea ce ai de trebuință după Dumnezeu (Varsanufie și Ioan, *Scrisori duhovnicești*, 502).

1144. Iar maica iubirii de plăceri este lăcomia pântecelui, căci aceasta naște iubirea de plăceri, dar și multe din celelalte patimi. Pentru că din aceasta, ca dintr-o rădăcină, puiesc celelalte patimi, care, înălțându-se pe încetul, ca niște arbori, peste aceea care le-a născut, își împing răutățile până la cer. Iubirea de bani, mânia și întristarea sunt puii și mlădițele lăcomiei pântecelui. Căci lacomul are mai întâi lipsă de bani, pentru a-și sătura pofta care arde pururea și care totuși nu poate fi săturată niciodată. Iar față de cei ce îl împiedică de la agonisirea banilor, trebuie să-și aprindă mânia. Când însă mânia nu poate ajunge la țintă, din pricina slăbiciunii, e urmată neapărat de întristare (Nil Ascetul, *Cuvânt trebuincios și folositor*, 55).

1145. Iarăși, gândul lăcomiei pântecelui are ca sfârșit pe cel al curviei; iar al curviei are ca sfârșit pe cel al întristării (Nil Ascetul, *Cuvânt trebuincios și folositor*, 40).

1146. La rândul lor, din lăcomia pântecelui se naște gândul curviei; din iubirea de argint, gândul lăcomiei și al zgârceniei; iar din slava deșartă, gândul mândriei. Și toate celelalte gânduri izvorăsc din aceste trei: al mândriei, al întristării, al pomenirii răului, al deznădejdii, al pizmei, al bârfirii, și celelalte. Aceste patimi leagă mintea de lucrurile materiale și o țin la pământ, stând cu toate deasupra ei asemenea unui bolovan foarte greu,

ea fiind prin fire mai ușoară și mai sprintenă ca focul (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 3, 5).

1147. Nu te lasa amăgit prin săturarea pântecelui. Nici nu te îndulci prin împărtășirea de mâncare și băutură peste trebuința trupului. Și păzește-te să nu judeci pe cineva. Fii ascultător și vei ajunge la smerenie; și se vor arde toate patimile din tine. Nu cârti, socotind că porunca e grea. Căci nu e cu putință să se mântuiască cineva fără osteneală și fără păzirea poruncii (Varsanufie și Ioan, *Scrisori duhovnicești*, 239).

1148. O! ce nebunește alergăm, neștiind că înaintea tuturor virtuților se află smerenia, precum înaintea tuturor patimilor stă lăcomia pântecelui și poftirea celor lumești (Sf. Antonie cel Mare, *Învățături despre viața morală a oamenilor și despre buna purtare, în 170 de capete*, 75).

1149. Și socot că aici este arătată lăcomia pântecului, care este maica și doica curviei. Căci lăcomia nu este rea numai când se îndreaptă spre avuție, ci și când se îndreaptă spre mâncări, precum și înfrânarea nu e bună numai când se reține de la mâncări, ci și când se reține de la avuție (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 1, 84).

1150. Înaintea tuturor virtuților este smerita cugetare și înaintea tuturor patimilor este lăcomia pântecelui (Isaia Pustnicul, *29 de cuvinte*, XVI, 5).

LĂCOMIE

1151. Primește necazurile, că întru nimic nu te păgubește în cele ce le ai de mai înainte; dar leapădă lăcomia, căci ai să dai socoteală (Marcu Ascetul, *Despre legea duhovnicească, în 200 de capete*, 51).

1152. Cei ce nu sunt mulțumiți cu cele ce le au la îndemână pentru trai, ci poftesc mai mult, se fac robi patimilor, care apoi tulbură sufletul și îi insuflă gânduri și închipuiri că cele ce le au sunt rele. Și după cum hainele mai mari decât măsura împiedică la mișcare pe cei ce se luptă, așa și dorința avuției peste măsură împiedică sufletele să lupte sau să se mântuiască (Sf.

Antonie cel Mare, *Învățături despre viața morală a oamenilor și despre buna purtare, în 170 de capete*, 57).

LECTURĂ

1153. El e ascuns de asemenea în învățătura ce ne-o dă aproapele. Iar uneori se ivește în cuget și prin citire; sau învață mintea prin cugetarea naturală despre adevărul lui. Dacă deci nu vom ascunde talantul acestei cugetări, vom intra în chip simțit întru bucuria Domnului (Marcu Ascetul, *Despre cei ce-și închipuie că se îndreptează din fapte*, 63).

1154. Nimic nu e atât de potrivit ca să înlăture din suflet gândurile desfrânării ce-l stăpânesc de mai înainte și să alunge amintirile trezite ce i se mișcă în trup și aprind flacăra tulburării, ca scufundarea în dorința învățăturii și a umblării pe urmele adâncului înțelesurilor dumnezeiești Scripturi. Când gândurile vor fi scufundate în dulceața căutării înțelepciunii adunate în vistieriile cuvintelor, cu hotărârea de a usca din ele ceea ce ele au la arătare, omul lasă în spatele său lumea și uită toate cele din ea și șterge din suflet toate amintirile care aduc chipurile, ba deseori și gândurile trebuințelor obișnuite ale firii. Și însuși sufletul stăruie în ieșirea din sine în noile răspunsuri ce-i vin din marea de taină a Scripturilor (Sf. Isaac Sirul, *Cuvinte despre nevoință*, I).

LEGE DUHOVNICEASCĂ

1155. Cel ce sfătuiește sau mustră întru frica lui Dumnezeu pe acela care păcătuiește își câștigă sieși virtutea opusă greșelii. Iar cel ce ține minte răul și osândește cu răutate cade în aceeași patimă, după legea duhovnicească (Marcu Ascetul, *Despre cei ce-și închipuie că se îndreptează din fapte*).

LEGE NATURALĂ

1156. Dar să lăsăm acum pe cei ce prin această cunoștință n-au cunoscut pe Dumnezeu și să trecem cu vederea faptul că nu toată cunoștința

din filosofie este adevărată. Să admitem că toată este adevărată și să privim la cei ce prin cunoștința aceasta a făpturilor au cunoscut pe Dumnezeu. Contemplarea și cunoașterea prin acestea se numește lege naturală (Rom. 2, 14). De aceea încă înainte de Patriarhi, Prooroci și de Legea scrisă, aceasta a chemat din nou neamul omenesc și l-a întors la Dumnezeu, arătându-L pe Făcătorul celor ce nu ieșiseră din cunoștința naturală asemenea înțelepților elini. Căci cine, având minte și văzând atâtea feluri vădite de ființe, atâtea puteri contrare și mișcări ce se echilibrează prin opoziție, apoi stabilitatea care aduce și ea un echilibru în acest fel, succesiuni neîntrerupte de porniri contrare, uniri neamestecate prin adversități neîmpăcate, împreunări ale celor distincte și neamestecări ale celor unite ale minților, sufletelor, trupurilor, armonia ce se naște din atâtea lucruri, relațiile și pozițiile statornice, aptitudinile și rânduielile substanțelor, nedesfacerea întregului – cine, privind cu mintea la toate acestea, cum fiecare persistă în sine, dar se armonizează în chip minunat cu celelalte, nu va cunoaște ca dintr-o icoană și ca dintr-o operă cauzată pe Dumnezeu? Și cine, cunoscând astfel pe Dumnezeu, îl va socoti un lucru oarecare dintre cele cauzate sau dintre cele ce sunt după chipul Lui? El va avea prin aceasta și cunoștința de Dumnezeu din negație. Deci cunoștința făpturilor a întors neamul omenesc la cunoștința de Dumnezeu înainte de Lege și Prooroci. Și acum iar îl întoarce (Sf. Grigorie Palama, *Cuvânt pentru cei ce se liniștesc cu evlavie. Al treilea din cele din urmă. Despre sfânta lumină*, 44).

LENEVIE

1157. Păzește-te de lenevie. Căci ea nimicește rodul monahului (Isaia Pustnicul, *29 de cuvinte*, IV, 7).

1158. Să nu iubești lenea, ca să nu te întristezi când vei ajunge la învierea drepților. Să nu iubești lenevia, și frica lui Dumnezeu va locui în tine (Isaia Pustnicul, *29 de cuvinte*, XVI, 2).

1159. Orice plăcere trupească vine dintr-o lenevire de mai-nainte. Iar lenevia se naște din necredință (Marcu Ascetul, *Despre cei ce-și închipuie*

că se îndreptează din fapte, 158).

1160. Căci odată ce sufletul e acoperit de uitarea atotpăcătoasă, de lenea stricăcioasă și de neștiință, maica și doica tuturor relelor, nenorocita de minte se lipește cu ușurință de tot ce se vede, se cugetă sau se aude (Marcu Ascetul, *Epistola către Nicolae monahul*).

LEPĂDARE

1161. Prima lepădare este lepădarea de lucruri; a doua și a treia este lepădarea de patimi și de neștiință (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte*, III, 23).

1162. Cel ce s-a lepădat de lucruri, de pildă de femeie, de bani și de cele asemenea, a făcut pe omul din afară monah, dar încă nu și pe cel dinlăuntru. Dar cel ce s-a lepădat și de înțelesurile pătimașe ale acestora, l-a făcut și pe cel din lăuntru, care este mintea. Pe omul din afară ușor îl face cineva monah, numai să vrea; dar nu puțină luptă se cere pentru a face pe omul dinlăuntru monah (Isihie Sinaitul, *Cuvânt despre trezvie și virtute*, I, 70).

LEPĂDARE DE AVERI

1163. Cel ce s-a lepădat cu adevărat de lucrurile lumii și slujește nefățarnic aproapelui prin iubire se slobozește degrabă de orice patimă și se face părtaș de iubirea și cunoștința dumnezeiască (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 1, 27).

1164. Iar care este porunca pe care păzind-o îl vom iubi pe El, auzi de la El când zice: „Aceasta este porunca Mea, ca să vă iubiți unii pe alții”. Vezi că iubirea întreolaltă întemeiază iubirea de Dumnezeu, care este plinirea a toată porunca lui Dumnezeu? De aceea poruncește să nu se îngrijească de avuții, ci să se lepede de toate ale lui, tot cel ce dorește să-i fie ucenic (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cuvânt Ascetic*, 7).

1165. La fel cel ce face milostenie miluiește din cele ce le are și nu este mai presus de fire, ca acel ce s-a lepădat de avuție (Petru Damaschin, *Învățături duhovnicești*, I, 1).

1166. Nici darul (harisma) cuvântării lui Dumnezeu nu va fi dat cuiva de Dumnezeu, de nu se va fi pregătit pe sine astfel, încât să se fi lepădat de toate averile sale pentru slava Evangheliei lui Dumnezeu, ca în sărăcie iubitoare de Dumnezeu să vestească bogăția împărăției lui Dumnezeu. Căci aceasta vrea să o arate, desigur, cel ce a zis: „Gătit-ai întru bunătatea Ta săracului, Dumnezeule", adăugând: „Domnul va da cuvânt celor ce bine-vestesc, cu putere multă" (Diadoh al Foticeei, *Cuvânt ascetic despre viața morală*, 66).

LEPĂDARE DE SINE

1167. Dacă vrei să te rogi în chip vrednic de laudă, leapădă-te de tine în tot ceasul și, suferind nenumărate răutăți, nevoiește-te pentru rugăciune (Evagrie Monahul, *Cuvânt despre rugăciune*, 18).

1168. Căci însuși Domnul a zis: „Cel ce voiește să vină după Mine, să se lepede de sine și să-și ia crucea și să-Mi urmeze Mie" (Mt. 16, 24). Iar a se lepăda cineva de sine și a-și lua crucea înseamnă a-și tăia în toate voia sa și a primi nesocotirea din partea altora (Varsanufie și Ioan, *Scrisori duhovnicești*, 257).

1169. Ce înseamnă să se lepede cineva de sine? Precum cel ce s-a pregătit să se suie pe cruce nu mai ține în cugetarea sa decât gândul morții și pornește ca un om ce nu se gândește să mai aibă vreo părticică din viața veacului acesta, așa e și cel ce voiește să împlinească ceea ce s-a spus. Căci crucea este voința care e gata să primească orice necaz. Și când a voit să ne învețe iarăși de ce trebuie să facem așa, Domnul a zis: „Cel ce voiește să viețuiască în lumea aceasta se va pierde pe sine din viața adevărată; iar cel ce se pierde aici pentru Mine se va afla pe sine acolo" (Mt. 10, 39). Acesta e cel ce pășește pe calea crucii și-și pune pașii săi pe ea (Sf. Isaac Sirul, *Cuvinte despre nevoință*, LXII).

LEPĂDARE DE LUME

1170. Lepădarea de lume și retragerea desăvârșită, însoțită de înstrăinarea de toate mijloacele, obișnuințele, socotințele și de persoanele din viață, și lepădarea de trup și de voie se fac pricină de mare folos celui ce s-a lepădat în scurtă vreme așa de fierbinte (Sf. Simeon Noul Teolog, *Cele 225 de capete teologice și practice*, 14).

1171. Dacă fugi de lume, ia seama să nu dai sufletului mângâieri la început și să o cercetezi pe aceasta, chiar dacă te silesc să faci aceasta toate rudeniile și toți prietenii. Căci pe ei îi îndeamnă la aceasta demonii pentru a stinge căldura inimii tale. Chiar dacă nu-ți vor putea împiedica cu desăvârșire hotărârea, ei o vor face cu siguranță mai moale și mai slabă (Sf. Simeon Noul Teolog, *Cele 225 de capete teologice și practice*, 15).

1172. Nu vrei să mai rămâi în lume pentru pricini binecuvântate sau neîntemeiate, ci îndată ce ai fost chemat, ascultă degrabă. Căci de nimic altceva nu se veselește Dumnezeu așa de mult ca de repeziciunea noastră. Fiindcă mai mare este ascultarea imediată cu sărăcie, decât întârzierea cu mulțime de bunuri (Sf. Simeon Noul Teolog, *Cele 225 de capete teologice și practice*, 19).

1173. A te face monah nu înseamnă a ieși dintre oameni și din lume, ci a te părăsi pe tine, ieșind din voile trupului și plecând în pustiul patimilor. Căci dacă s-a spus către acel mare bărbat: „Fugi de oameni și te vei mântui” (lui Avva Arsenie), i s-a spus în acest înțeles. Căci și după ce a fugit, el locuia între oameni și petrecea în cetăți și viețuia împreună cu ucenici. Căci fugind cu mintea cu toată sârguința, nu se vatămă câtuși de puțin de petrecerea cu oamenii. Un altul dintre cei mari striga ieșind din adunare: „Fugiți, fraților!”. Dar întrebat de cine să fugă, arăta gura (Nichita Stithatul, *Cele 300 de capete despre făptuire, despre fire și despre cunoștință*, I, 76).

1174. Deci, frate, de spui de tine că te-ai lepădat de lume, dar te afli lucrând ale lumii, nu te-ai lepădat, ci te amăgești pe tine însuți. Căci celor ce s-au lepădat de lume, le-a dat acest semn, zicând: „Cel ce își iubește

sufletul său, îl va pierde, iar cel ce l-a pierdut pentru mine, îl va mântui" (In. 12, 25). Dar cum îl pierde pe el, dacă nu prin tăierea tuturor voilor lui celor trupești? (Isaia Pustnicul, *29 de cuvinte*, XXI, 4)

1175. Depărtarea de lume aduce adăpostirea lângă Hristos. Iar lume numesc alipirea de lucrurile supuse simțurilor și de trup. Cel ce s-a înstrăinat de acestea întru cunoștința adevărului se alipește de Hristos, câștigând dragostea Lui, pentru care, lepădându-se de toate ale lumii, a cumpărat mărgăritarul de mult preț, pe Hristos (Teolipt al Filadelfiei, *Despre ostenelile vieții călugărești*).

1176. Pe cât de mult disprețuiește omul lumea aceasta și se străduiește întru frica de Dumnezeu, pe atâta se apropie de el purtarea de grijă a lui Dumnezeu și simte în chip ascuns ajutorul ei și i se dau lui gânduri curate ca să o înțeleagă. Și dacă cineva se lipsește de bunurile lumii, pe cât de mult se lipsește de ele, pe atâta îi vine ca urmare mila lui Dumnezeu, și iubirea de oameni a Lui îl poartă pe el (Sf. Isaac Sirul, *Cuvinte despre nevoință*, XXV).

LIBERTATE

1177. Legea libertății învață tot adevărul. Mulți o știu aceasta prin cunoștință; însă puțini o înțeleg, pentru că înțelegerea e totdeauna în proporție cu împlinirea poruncilor ei (Marcu Ascetul, *Despre legea duhovnicească, în 200 de capete*, 30).

1178. Dumnezeu fiind pururea bun și darnic a dat omului puterea de-a face binele și răul, după ce i-a dăruit și cunoștința, ca privind lumea și cele din ea să cunoască pe Cel ce a făcut-o. Iar cel necuvios poate să vrea și să nu înțeleagă, căci poate și să nu creadă și să fie nefericit; ba poate să cugete și împotriva adevărului. Atât de mare putere are omul de-a face binele sau răul (Sf. Antonie cel Mare, *Învățături despre viața morală a oamenilor și despre buna purtare, în 170 de capete*, 125).

1179. Să socotești liberi nu pe cei ce din întâmplare sunt liberi, ci pe cei liberi după viață și după deprinderi. Nu se cade să numești liberi, întru adevăr vorbind, pe boierii care sunt răi și desfrânați, căci aceștia sunt robi patimilor trupești. Liber și fericit este numai sufletul fără prihană și izbăvit de cele vremelnice (Sf. Antonie cel Mare, *Învățături despre viața morală a oamenilor și despre buna purtare, în 170 de capete*, 18).

1180. Libertatea spirituală (mintală) stă în izbăvirea de patimi. La ea nimeni nu se ajunge fără mila lui Hristos (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte*, II, 33).

1181. Liber este omul care nu slujește patimilor, ci cu înțelepciune și cu înfrânare își stăpânește trupul și se îndestulează, plin de mulțumire, cu cele dăruite de Dumnezeu, chiar de ar fi foarte puține (Sf. Antonie cel Mare, *Învățături despre viața morală a oamenilor și despre buna purtare, în 170 de capete*, 56).

1182. Dumnezeu a făcut pe om liber, ca să poată înclina spre bine. Dar înclinând spre bine prin voie liberă, nu e în stare să-l împlinească fără ajutorul lui Dumnezeu. Căci s-a scris: „Nu e de la cel ce voiește, nici de la cel ce aleargă, ci de la Dumnezeu care miluiește” (Rom. 9, 16). Dacă deci își apleacă omul inima spre bine și cheamă pe Dumnezeu în ajutor, Dumnezeu, luând aminte la dorința lui cea bună, dăruiește putere lucrării lui. Și așa se întâlnesc amândouă; libertatea omului și puterea lui Dumnezeu. Căci binele vine de la Dumnezeu, dar se împlinește de către sfinții Lui. Și așa se slăvește Dumnezeu în toți și El îi slăvește pe ei (Varsanufie și Ioan, *Scrisori duhovnicești*, 763).

1183. Pentru că oamenii sunt liberi. Și pentru ca să se arate că nu Dumnezeu este cauza relelor, nici sfinții, ci oamenii sunt cauzele relelor proprii, le-a lăsat lor libertatea ca să fie fără apărare în ziua judecății, pârându-se unii pe alții (Varsanufie și Ioan, *Scrisori duhovnicești*, 389).

LINGUȘIRE

1184. Lingușitorul este slujitorul dracilor, călăuza mândriei, nimicitorul străpungerii inimii, pierzătorul bunătăților, cel ce abate pe alții de la calea cea dreptă. „Cei ce vă fericesc pe voi, zice proorocul, vă amăgesc pe voi” (Is. 3, 12) (Sf. Ioan Scărarul, *Scara*, XXI, 9).

LINIȘTE

1185. Liniștirea e reținerea de la rele (Marcu Ascetul, *Despre cei ce-și închipuie că se îndreptează din fapte*, 30).

1186. Liniștea (isihia) constă în a nu te încrede în ceea ce nu-ți aparține (Isaia Pustnicul, *29 de cuvinte*, XXII, 8).

1187. Cel ce iubește liniștea și-a pus lacăt la gură. Iar cel ce dorește să dea ocol lumii e alungat din chilie (Sf. Ioan Scărarul, *Scara*, XI, 8).

1188. Inima ajunsă la liniște prin cunoaștere (în chip gnostic) va vedea abis înalt; iar urechea liniștii va auzi de la Dumnezeu lucruri nespus de fericite (Isihie Sinaitul, *Cuvânt despre trezvie și virtute*, II, 30).

1189. Greu și neplăcut lucru pare oamenilor a se liniști sufletește de orice gând. Și într-adevăr e anevoios și ostenitor. Nu e greu numai pentru cei neînvățați cu războiul să-și închidă și să-și îngrădească partea netrupească, ci și pentru cei ce au dobândit iscusința luptei nemateriale dinăuntru (Isihie Sinaitul, *Cuvânt despre trezvie și virtute*, II, 46).

1190. Liniștea (isihia) este starea netulburată a minții, seninătatea sufletului liber și bucurat, temelia netulburată și neînvolburată a inimii în Dumnezeu, vederea luminii, cunoștința tainelor lui Dumnezeu, cuvânt de înțelepciune din cuget curat, adâncul înțelesurilor lui Dumnezeu, răpirea minții, vorbirea cu Dumnezeu, ochiul neadormit, rugăciunea minții, odihna neostenită în osteneli mari și, în sfârșit, unirea și legătura cu Dumnezeu (Nichita Stithatul, *Cele 300 de capete despre făptuire, despre fire și despre cunoștință*, II, 64).

1191. Liniștea o iubește cel ce nu pătimește față de cele ale lumii (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte*, I, 70).

1192. Liniștea cea bună naște roade bune: înfrânarea, dragostea și rugăciunea curată (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte*, II, 83).

1193. Liniștea nu e, desigur, una cu nelucrarea. Nici tăcerea nu e una cu liniștea. Altceva e fiecare din acestea. Nelucrarea este proprie celor ce nu voiesc să cunoască împărtășirea de bunătățile lui Dumnezeu, nici să împlinească ceva din cele bune. Lucrarea poruncilor este proprie celor ce se ocupă neîncetat cu cunoștința lui Dumnezeu și stăruiesc în înțelegerea cuvântului înțelepciunii lui Dumnezeu și cercetează adâncurile Duhului și sunt introduși în tainele minunate ale lui Dumnezeu. Iar liniștea este proprie celor ce săvârșesc lucrarea minții cu luarea aminte a unei cugetări pline de atenție la gânduri (Sf. Simeon Noul Teolog, *Cele 225 de capete teologice și practice*, 95).

1194. Ce este liniștea? Ea constă în a-și aduna cineva inima în ea însăși, oprind-o de la a da și a lua și de la dorința de a plăcea oamenilor și de la celelalte lucruri. Când Domnul a rușinat pe cărturar cu pilda celui căzut între tâlhari și l-a întrebat: „Cine a fost aproapele?”, acela a răspuns: „Cel ce a făcut milă cu el” (Lc. 10, 37). Dar și Domnul însuși a zis: „Milă voiesc și nu jertfă” (Mt. 9, 13). Dacă deci știi că mila este mai mare decât jertfa, apleacă-ți inima ta spre milă. Căci sub masca liniștii se poate ajunge la mândrie până ce omul nu s-a câștigat pe sine însuși, adică până ce n-a ajuns fără prihană (Varsanufie și Ioan, *Scrisori duhovnicești*, 314).

LINIȘTIRE

1195. Liniștirea (isihia) are trebuință înainte de toate de credință, de răbdare și de dragostea din toată inima, de tărie, de putere și de nădejde. Că cel ce crede, chiar dacă nu va dobândi aici ceea ce caută, poate din negrijă sau din altă pricină, în ceasul ieșirii este cu neputință să nu se umple de

rodul credinții și al nevoinței și să nu vadă slobozirea, care este Iisus Hristos, răscumpărarea și mântuirea sufletelor, Cuvântul Dumnezeu-Omul. Iar cel ce nu crede se va osândi cu siguranță în ceasul ieșirii. Ba s-a și osândit, zice Domnul (Ioan 3, 18) (Sf. Grigorie Sinaitul, *Capete foarte folositoare în acrostih*, 103).

1196. Iubește liniștea și singurătatea (isihia) cel ce nu se împătimește de lucrurile lumii. Iubește pe toți oamenii cel ce nu iubește nimic omenesc. Și are cunoștința lui Dumnezeu și a celor dumnezeiești cel ce nu se smintește de cineva, fie că greșește, fie că nutrește gânduri bănuitoare (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 3, 37).

1197. Liniștea (isihia) și rugăciunea sunt cele mai mari arme ale virtuții, căci acestea, curățind mintea, o fac străvăzătoare (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte*, I, 67).

1198. Liniștea o iubește cel ce nu pătimește față de cele ale lumii (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte*, I, 70).

1199. Când se va izbăvi mintea de toți vrăjmașii ei și se va liniști, se va afla într-un veac nou, cugetând la cele noi și nestricăcioase. „Deci unde este stârvul, acolo se vor aduna și vulturii” (Isaia Pustnicul, *Despre păzirea minții*, 10).

1200. Liniștirea e reținerea de la rele. Iar de-și va lua cineva cu sine și cele patru virtuți, pe lângă rugăciune, nu va avea alt ajutor mai sigur spre starea de nepătimire (Marcu Ascetul, *Despre cei ce-și închipuie că se îndreptează din fapte*, 30).

1201. Nu se poate liniști mintea fără trup, precum nu poate fi surpat zidul dintre ele, fără liniștire și rugăciune (Marcu Ascetul, *Despre cei ce-și închipuie că se îndreptează din fapte*, 31).

1202. De asemenea, fără liniștire și fără tăierea voilor proprii nu poate cineva să învețe vreun meșteșug după știință și amănunțime (Petru Damaschin, *Învățături duhovnicești*, I, 6).

1203. Liniștiți-vă și cunoașteți, zice, pentru că liniștirea adună mintea (Petru Damaschin, *Învățături duhovnicești*, I, 23).

1204. Și iarăși: „Liniștirea este începutul curățirii sufletului”, cum zice marele Vasile (Petru Damaschin, *Învățături duhovnicești*, I, 7).

1205. Tuturor le este de folos liniștea și fuga de unele lucruri și de anumiți oameni. Dar mai mult celor pătimași și slabi. Fiindcă nu poate mintea numai din făptuirea cea din afară să se facă nepătimașă, dacă nu îi urmează multe și duhovnicești vederi. Nici împrăștierea și conducerea nu-l lasă pe cineva fără vătămare, dacă nu și-a dobândit mai întâi nepătimirea prin fuga de tentațiile lumii (Petru Damaschin, *Învățături duhovnicești*, I, 29).

LIPSA DE MĂSURĂ

1206. Când silești trupul neputincios la fapte peste puterea lui, aduni în sufletul tău întuneric peste întuneric și-i pricinuiești mai degrabă tulburare (Sf. Isaac Sirul, *Cuvinte despre nevoință*, LXXIII).

1207. Dar imită și vrăjmașul adevărului, dracul descurajării, pe acest drac, punând în minte celui ce se înfrânează, retragerea cea mai de pe urmă, îndemnându-l la râvna lui Ioan Botezătorul și a începătorului pustnicilor, Antonie, ca neputând răbda această retragere îndelungată și neomenească, să fugă cu rușine, părăsind locul, iar dracul să se laude zicând: „L-am biruit!” (Evagrie Monahul, *Capete despre deosebirea patimilor și a gândurilor*, 25).

LUCIFER

1208. Și cel ce are smerenie se luminează și mai mult. Iar cel ce nu vrea să se smerească rămâne în întuneric, ca cel ce a fost mai înainte Luceafăr, iar mai pe urmă diavol. Acesta fiind cel dintâi din ceata cea mai de jos a puterilor înțelegătoare, adică a zecea de la ceata cea mai de sus, care stă înaintea scaunului înfricoșat, și din cea dintâi de la pământ, pentru

că s-a înălțat, a ajuns împreună cu cei ce au ascultat de el nu numai dedesubtul celor nouă cete și al nostru al pământenilor, ci și dedesubtul celor de sub pământ, fiind aruncat în tartar, din pricina nerecunoștinței (Petru Damaschin, *Învățături duhovnicești*, I, 36).

LUCRARE (GRĂIRE)

1209. Toate câte le grăim sau le săvârșim fără rugăciune ni se arată pe urmă sau greșite sau vătămătoare și ne dovedesc lipsiți de cunoștință, prin lucrurile care urmează (Marcu Ascetul, *Despre cei ce-și închipuie că se îndreptează din fapte*, 108).

1210. De gândești să faci ceva și vezi o tulburare în gând și, chemând numele lui Dumnezeu chiar de trei ori, ea stăruie, înțelege că lucrul ce vrei să-l faci e de la cel rău și să nu-l faci. Iar dacă de abia după ce ai hotărât să-l faci se naște o tulburare și gândul e biruit de ea, nu ți-e egal să faci nici atunci ceea ce ai hotărât. Căci nimic ce se face cu tulburare nu place lui Dumnezeu. Iar dacă cineva se împotrivește tulburării, nu trebuie să socotească lucrul numaidecât vătămător, ci să cerceteze de e bun sau rău. Și de nu e bun, să renunțe. Iar de vede că e bun, să-l facă, disprețuind tulburarea prin ajutorul lui Dumnezeu (Varsanufie și Ioan, *Scrisori duhovnicești*, 474).

1211. Când se ivește trebuință să faci un lucru, roagă pe Dumnezeu de trei ori, cerându-i să nu rătăcești. Și dacă rămâi în același gând, fă ce-ți spune el, căci el vine de la Dumnezeu și nu de la tine. Când nu dobândești siguranță, întreabă-i pe Părinți (Varsanufie și Ioan, *Scrisori duhovnicești*, 841).

1212. Să ne străduim deci să nu facem pentru nimic altceva lucrul lui Dumnezeu, decât numai pentru Dumnezeu. Dacă nu e făcut astfel, nu are Dumnezeu nevoie de noi, ca să fie făcut prin noi. Căci nu-I lipsește lui Dumnezeu altcineva prin care să se săvârșească în chip neîntinat lucrul Lui. Săvârșind deci binele, să veghem ca nu cumva să ne facem nefolositoare

osteneala din pricină că ținem să ne facem voia noastră (Varsanufie și Ioan, *Scrisori duhovnicești*, 401).

LUCRĂRI (ENERGII) NECREATE

1213. Prin urmare, lucrarea lui Dumnezeu înțeleasă din făpturi pe de o parte e necreată, iar pe de alta nu e ființă, fiindcă nu e înfățișată numai la singular, ci și la plural (Sf. Grigorie Palama, *150 Capete despre cunoștința naturală, despre cunoașterea lui Dumnezeu, despre viața morală și despre făptuire*, 82).

1214. Prin urmare lucrarea lui Dumnezeu care poate fi înțeleasă din făpturi este pe de o parte necreată, iar pe de alta nu este ființă. Iar cei ce zic că lucrarea dumnezeiască nu se deosebește întru nimic de ființa dumnezeiască sunt vădit eunomieni (Sf. Grigorie Palama, *150 Capete despre cunoștința naturală, despre cunoașterea lui Dumnezeu, despre viața morală și despre făptuire*, 83).

1215. Harul Duhului nu se desparte de firea dumnezeiască, ci mai degrabă îi atrage pe cei învrednicițI la unirea cu Duhul dumnezeiesc (Sf. Grigorie Palama, *150 Capete despre cunoștința naturală, despre cunoașterea lui Dumnezeu, despre viața morală și despre făptuire*, 108).

1216. Deci acestea nu sunt o piedică pentru cei ce cred, ca să înțeleagă că Dumnezeu este necreat nu numai după ființă și după ipostasuri, ci și după lucrarea dumnezeiască a Celor Trei. Căci noi mărturisim un singur Dumnezeu în trei ipostasuri, având o singură ființă și putere și lucrare și toate celelalte câte se contemplă în jurul ființei. Iar Acestora li se zice, după Scriptură, și totalitatea și plinătatea dumnezeirii (Col. 2, 9), fiind contemplate și cugetate la fel în fiecare din Cele trei sfinte ipostasuri (Sf. Grigorie Palama, *150 Capete despre cunoștința naturală, despre cunoașterea lui Dumnezeu, despre viața morală și despre făptuire*, 114).

1217. Strălucirea și lucrarea aceasta îndumnezeitoare a lui Dumnezeu, prin care se îndumnezeiesc cele ce se împărtășesc de ea, este un oarecare

har dumnezeiesc, dar nu firea lui Dumnezeu. Nu fiindcă aceasta lipsește din cei dăruiți cu har, după bârfeala nebunească a celor potrivnici, căci firea lui Dumnezeu este pretutindenea. Ci ca una ce nu e împărtășibilă, neexistând nimic creat care să se poată împărtăși de ea precum s-a arătat mai înainte. De altfel și lucrarea dumnezeiască și harul Duhului aflându-se pretutindenea de față și fiind nedespărțite de Acela, celor ce din pricina necurăției sunt incapabili de a se împărtăși le sunt neîmpărtășibile, ca și când n-ar fi de față. Căci zice careva că „precum întipăririle chipurilor nu se fac în toate materiile, ci numai în cele care au o anumită frăgezime și transparență, așa și lucrarea Duhului nu se arată în toate sufletele, ci numai în cele care nu au în ele nimic viclean (șerpuitor) și întortochiat". Și iarăși: „Duhul Sfânt e de față tuturor. Dar celor ce s-au curățit de patimi li se arată puterea Sa, însă celor ce-și au partea stăpânitoare tulburată de petele păcatului, nu le este încă" (Sf. Grigorie Palama, *150 Capete despre cunoștința naturală, despre cunoașterea lui Dumnezeu, despre viața morală și despre făptuire*, 93).

1218. Trei lucruri sunt în Dumnezeu: ființa, lucrarea și ipostasurile dumnezeiești ale Treimii. Cei ce se învrednicesc să se unească cu Dumnezeu, făcându-se un Duh cu El (așa zice marele Pavel: „Cel ce se lipește de Domnul este un Duh cu El" – (I Cor. 6, 17)), precum s-a arătat mai sus, nu se unesc după ființă. Căci toți cuvântătorii de Dumnezeu mărturisesc că Dumnezeu nu Se poate împărtăși după ființă; iar unirea după ipostas e proprie numai Cuvântului Dumnezeu-Omului. Rămâne deci că cei ce se învrednicesc să se unească cu Dumnezeu, se unesc după lucrare. Deci Duhul, prin Care cel ce se lipește de Dumnezeu este una cu Dumnezeu, este și se numește lucrarea necreată a Duhului, dar nu ființă a lui Dumnezeu, chiar dacă nu le place celor potrivnici. Căci și prin prooroc a prezis Dumnezeu nu că „voi vărsa Duhul Meu", ci „din Duhul Meu" peste cei credincioși (Ioil, 3, 1) (Sf. Grigorie Palama, *150 Capete despre cunoștința naturală, despre cunoașterea lui Dumnezeu, despre viața morală și despre făptuire*, 75).

1219. Nu lucrarea se cunoaște din ființă, ci ființa se cunoaște din lucrare. Dar se cunoaște că este, nu însă și ce este. De aceea și Dumnezeu se cunoaște, după teologi că este, nu din ființă, ci din pronia Sa. Deci lucrarea se deosebește de ființă și prin aceasta, anume că lucrarea este ceea ce face cunoscut, iar ființa, ceea ce se cunoaște prin lucrare că este. Dar apărătorii rătăcirii, silindu-se să ne convingă că lucrarea dumnezeiască nu se deosebește întru nimic de ființa dumnezeiască, se silesc, desființând aceea prin ce Dumnezeu se cunoaște, să ne convingă că nu cunoaștem că Dumnezeu există, precum nu cunosc nici ei. Iar cel ce nu cunoaște aceasta, este cel mai fără Dumnezeu și mai lipsit de minte (Sf. Grigorie Palama, *150 Capete despre cunoștința naturală, despre cunoașterea lui Dumnezeu, despre viața morală și despre făptuire*, 141).

LUCRURI

1220. Mintea, aplecându-se spre cele văzute, înțelege lucrurile potrivit cu firea, prin mijlocirea simțurilor. Și nici mintea nu e rea, nici înțelegerea cea după fire, nici lucrurile, nici simțurile. Căci acestea sunt lucrurile lui Dumnezeu. Ce este rău atunci? Vădit este că patima asociată la înțelesul cel după fire și deci ea poate să lipsească din cugetarea înțelesurilor, dacă mintea privegheză (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 2, 15).

1221. Lucrurile făcute sunt în afară de minte; dar ea primește înlăuntrul ei vederea lor. Nu tot așa este la Dumnezeu cel veșnic, nemărginit și nesfârșit, care a dăruit celor ce sunt atât existența, cât și existența fericită și de-a pururea (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 3, 23).

1222. Tot lucrul bun pe care-l săvârșim prin firea noastră ne face să ne reținem de la răul contrar, dar nu ne poate adăuga un spor de sfințenie, fără har (Marcu Ascetul, *Despre cei ce-și închipuie că se îndreptează din fapte*, 24).

1223. Elinii, spunând că ființa lucrărilor există împreună cu Dumnezeu din veci și că numai calitățile din jurul ființei le au de la El, susțineau că ființa nu are nimic contrariu și contradicția este numai între calități. Noi însă zicem că numai ființa dumnezeiască nu are nimic contrariu, ca fiind veșnică și infinită și dăruind și altora veșnicia. Ființa lucrurilor, însă, are contrară ei neexistența. Deci stă în puterea Celui ce este cu adevărat ca ea să existe de-a pururi sau să nu existe. Dar fiindcă Lui nu-i pare rău de darurile Sale, ea va exista veșnic și va fi susținută prin puterea Lui atotțiitoare, chiar dacă are nimicul contrariu ei, cum s-a zis, ca una ce a fost adusă la existență din neexistență și stă în voia Lui ca ea să fie sau să nu fie (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 3, 28).

1224. În sufletele noastre se ascund patimi foarte rele. Ele se dau însă pe față abia când se arată lucrurile (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte*, III, 30).

1225. Un lucru poate fi săvârșit bine la arătare, dar scopul celui ce l-a săvârșit nu e bun. De asemenea poate fi rău la înfățișare, dar ținta făcătorului poate fi bună. Dar nu numai fapte săvârșesc unii, ci și vorbe grăiesc în chipul în care am zis. Căci unii schimbă calitatea unui lucru prin neiscusința și neștiința lor, alții prin intenția cea rea, și iarăși alții prin scopul evlavios (Marcu Ascetul, *Despre legea duhovnicească, în 200 de capete*, 35).

1226. Mare virtute este să nu te împătimești de lucruri. Dar cu mult mai mare decât aceasta e să rămâi fără patimă față de înțelesurile (chipurile) lor (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 3, 38).

1227. Rostul poruncilor este să facă simple înțelesurile lucrurilor; iar al citirii și al contemplării să facă mintea nepământească și fără formă. Aceasta îi dă putința de a se ruga fără împrăștiere (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 2, 4).

1228. Lucrurile spre care putem nutri vreo patimă sunt de pildă acestea: femeia, banii, darurile și cele asemenea. Femeia o poate nesocoti cineva

când, după retragerea din lume, își veștejește și trupul cum trebuie, prin înfrânare. Banii, când își convinge cugetul ca în toate să se mulțumească cu ceea ce are. Iar slava, când iubește lucrarea ascunsă a virtuților, arătată numai lui Dumnezeu. În privința celorlalte trebuie făcut la fel. Cel ce nesocotește acestea nu va ajunge niciodată la ura împotriva cuiva (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 4, 49).

1229. În ce privește lucrurile posedate, unii le posedă fără patimă; de aceea când le pierd nu se întristează. Așa sunt cei ce primesc cu bucurie răpirea bunurilor lor. Alții le posedă cu patimă; de aceea la gândul că le vor pierde se întristează, ca bogatul din Evanghelie, „care a plecat întristat"; iar când le pierd de fapt, se întristează până la moarte. Prin urmare pierderea lor dă pe față atât dispoziția celui fără patimă, cât și a celui pătimaș (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 2, 89).

1230. Mare lucru este să nu fii cuprins de patima față de lucruri. Dar cu mult mai mare este să rămâi fără patimă și față de nălucirile lor. Căci războiul dracilor împotriva noastră prin gânduri e mai cumplit ca războiul cel prin lucruri (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 1, 91).

LUME

1231. „Lume" numește Scriptura lucrările materiale; iar lumești sunt cei ce zăbovesc cu mintea în acestea. Pe aceștia îi îndeamnă: „Nu iubiți lumea, nici cele din lume! Pofta trupului, pofta ochilor și trufia vieții nu sunt de la Dumnezeu, ci de la lume" și cele următoare (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 2, 53).

1232. Când se va slobozi mintea de toată nădejdea din lumea văzută, să știi că acesta e semn că a murit în tine păcatul (Isaia Pustnicul, *Despre păzirea minții*, 8).

1233. Depărtarea de lume aduce adăpostirea lângă Hristos. Iar lume numesc alipirea de lucrurile supuse simțurilor și de trup. Cel ce s-a

înstrăinat de acestea întru cunoștința adevărului se alipește de Hristos, câștigând dragostea Lui, pentru care, lepădându-se de toate ale lumii, a cumpărat mărgăritarul de mult preț, pe Hristos (Teolipt al Filadelfiei, *Despre ostenelile vieții călugărești*).

1234. „Lumea" este un nume cuprinzător care îmbrățișează și patimile amintite. Căci de nu cunoaște omul mai întâi ce este lumea, nu ajunge să cunoască prin câte mădulare e despărțit de lume și prin câte e legat de ea. Sunt mulți care s-au despărțit prin două și prin trei mădulare de lume și, socotindu-se alcătuiți numai din acestea, s-au numit pe ei străini de lume în purtarea lor, pentru că n-au înțeles și n-au văzut limpede că prin aceste două mădulare au murit lumii, dar prin celelalte mădulare ale lor viețuiesc lumii chiar în lăuntrul trupului lor, însă n-au putut să simtă aceasta nici în patimile lor. Și pentru că nu le-au simțit, nu s-au îngrijit nici de tămăduirea lor (Sf. Isaac Sirul, *Cuvinte despre nevoință*, XXX).

1235. Ce este lumea? Și cum o cunoaștem pe ea? Și ce vatămă pe cei ce o iubesc pe ea? Lumea este o ispititoare, care atrage prin poftirea frumuseții ei pe cei ce o văd, la dorirea ei (pătimașă). Și cel ce a fost prins în parte de dorința ei și s-a împreunat cu ea nu mai poate scăpa din brațele ei până nu-l va dezbrăca pe el de viața lui. Și când îl va dezbrăca pe el de toate și-l va scoate din casa lui în ziua morții lui, atunci o va cunoaște că este o amăgitoare și o înșelătoare. Iar când cineva se nevoiește să iasă din întunericul lumii, cât încă rămâne ascuns în ea, nu poate vedea împletiturile ei. Și ea îi stăpânește nu numai pe ucenicii ei și pe fiii ei și pe cei legați în lăuntrul ei, ci și pe cei neagonisitori, pe nevoitori, pe cei ce au rupt legăturile ei și s-au ridicat deasupra ei. Căci a început să-i vâneze pentru lucrurile ei în felurite chipuri și calcă peste ei și-i pune sub picioarele ei (Sf. Isaac Sirul, *Cuvinte despre nevoință*, LXXXV).

LUPTĂ

1236. Luptă pentru poruncile lui Hristos până la moarte; căci curățindu-te prin ele, vei intra în viață (Talasie Libianul, *Despre dragoste,*

înfrânare și petrecerea cea după minte, II, 80).

1237. Căci nu ni s-a poruncit să luptăm cu făpturile din afară, din fața simțurilor, ci să luptăm fără încetare cu patimile de ocară ce locuiesc în noi, adică în pământul inimii, împotriva firii (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Răspunsuri către Talasie*, 51).

1238. Să ne luptăm, deci, fraților, după puterea noastră, și dimpreună cu noi va lucra și Dumnezeu după mulțimea milelor Sale. Chiar dacă nu ne-am păzit inima ca părinții noștri, să ne sârguim după putere să păzim trupurile noastre fără de păcat, precum cere Dumnezeu și să credem că, ținând seama de vremea foametei ce am apucat-o, va face și cu noi mila pe care a făcut-o cu Sfinții Săi (Isaia Pustnicul, *Despre păzirea minții*, 17).

1239. Să luptăm pentru porunci ca să ne izbăvim de patimi; și pentru dumnezeiești le dogme ca să ne învrednicim de cunoștință (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte*, II, 13).

1240. Căci nu trebuie să se folosească, zice, de mâncări și băuturi dulci cei ce se luptă împotriva păcatului, ci să rabde mai degrabă, fără șovăire, acreala și amărăciunea luptei (Diadoh al Foticeei, *Cuvânt ascetic despre viața morală*).

LUX

1241. Iubește hainele sărăcăcioase ca să disprețuiești gândurile ce se ivesc în tine, adică mândria inimii. Căci cel ce iubește luxul nu poate dobândi gânduri smerite. Pentru că inima se întipărește înăuntru de chipul înfățișării din afară (Sf. Isaac Sirul, *Cuvinte despre nevoință*, XXIII).

1242. Căci când lărgind trebuința neapărată a trupului într-un lux fără rost, pregătind mâncarea cu nenumărate bunătăți, iar hainele felurindu-le spre moleșeală și desfătare, pe urmă învinuiți de această deșertăciune, ca unii ce am urcat în deșert la consumuri desfătătoare o trebuință ce putea fi împlinită cu puține, făurim apărări ca pentru niște lucruri ce eram datori să

le săvârșim, ce facem altceva decât ne silim să dăm formă materiilor fără formă? (Nil Ascetul, *Cuvânt trebuincios și folositor*, 55)

MĂRTURISIRE

1243. Nu căuta să mărturisești faptele trupești cu deamănuntul, așa cum sunt, ca să nu te ispitești tu însuți (Sf. Ioan Scărarul, *Scara*, XXVIII, 57).

1244. Pe urmă mărturisirea tuturor celor ascunse ale inimii săvârșite de tine din copilarie și până în acest ceas, în fața părintelui duhovnicesc sau a starețului, ca în fața lui Dumnezeu, Care cercetează inimile și rărunchii, știind că Ioan boteza cu botez de pocăință și toți veneau la el mărturisindu-și păcatele (Marcu 1, 4). Căci din aceasta vine mare bucurie sufletului și ușurare conștiinței, după proorocul care zice: „Spune tu întâi păcatele tale, ca să te îndreptezi” (Isaia 43, 26) (Simeon Evlaviosul, *Capete morale*, 10).

1245. Dacă vrei să aduci lui Dumnezeu mărturisire fără osândă, nu pomeni special, după chipul lor, greșelile, ci rabdă cu bărbăție urmările lor (Marcu Ascetul, *Despre cei ce-și închipuie că se îndreptează din fapte*, 153).

1246. De păcătuiești în ceva, nu te rușina să o mărturisești, nici să nu cauți să te aperi printr-o minciună, ci pleacă-ți genunchii, și mărturisește păcatul tău și cere iertare și ți se va ierta (Isaia Pustnicul, *Către monahii începători*, 24).

1247. În fiecare zi trebuie să vădești părintelui tău duhovnicesc tot gândul tău, și ceea ce-ți va spune el, să primești ca din gura dumnezeiască, cu toată încredințarea, și să nu le spui acestea altcuiva, zicând: întrebând pe părintele asta și asta, mi-a spus asta și asta; și să descoși cu acela dacă a spus bine sau dacă n-a spus bine, întrebându-te: ce trebuie deci să fac ca să-mi ajut? Căci aceste cuvinte sunt pline de necredință față de părintele tău și

vătămătoare de suflet. De obicei aceasta se întâmplă de cele mai multe ori începătorilor (Simeon Evlaviosul, *Capete morale*, 3).

1248. Deci din toate cele zise să învățăm că nu se află altă cale sigură de mântuire decât aceasta: să mărturisești gândurile tale Părinților celor mai cu dreaptă socoteală și să te lași îndrumat de ei spre virtute și nicidecum de gândul și de părerea ta (Sf. Ioan Casian, *Despre cele opt gânduri ale răutății. Cuvânt plin de folos*).

1249. Iar înțelepciunea zice: „Cel ce-și ascunde păcatul său nu se va folosi. Iar cel ce mărturisește păcatele sale și a trecut peste ele va dobândi milă de la Dumnezeu” (Pilde, 28, 13) (Sf. Isaac Sirul, *Cuvinte despre nevoință*, V).

MĂSURĂ

1250. Podoaba oricărui lucru e măsura. Căci fără măsură chiar și cele socotite bune se fac spre pagubă (Sf. Isaac Sirul, *Cuvinte despre nevoință*, I).

MÂNCARE

1251. Dacă șezând cineva la masă, simte că și-a împlinit trebuința și nu poate să mai șadă fără să mănânce, să ceară să se scoale. Dar a ședea și a nu mânca e mai bine. Iar a-și împărți cineva pâinea cu toate felurile, e mai bine decât a nu face așa (Varsanufie și Ioan, *Scrisori duhovnicești*, 545).

1252. Nu lăcomi la mâncare, ca să nu vină din nou în tine păcatele tale de mai înainte (Isaia Pustnicul, *29 de cuvinte*, IX, 2).

1253. Nu fi lacom la mâncare, ca să nu se reînnoiască în tine păcatele dinainte (Isaia Pustnicul, *Către monahii începători*, 13).

1254. Să ne arătăm mâncând pentru a trăi, nu trăind pentru a mânca (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Scurta tâlcuire a rugăciunii Tatălui nostru*).

1255. „Mâncarea mai uscată și viețuirea aspră, împreunată cu dragostea, duce pe monah mai repede la limanul nepătimirii” (Evagrie Monahul, *Capetele despre trezvie*, 3).

1256. Iată spunem și despre mâncare, că ajunge o litră de pâine celui ce se nevoiește pentru liniștire, iar vin să bea două pahare din cel neamestecat și apă trei pahare. Să se hrănească din cele ce se găsesc. Să nu umble după cele ce le caută pofta, ci să se folosească cu înfrânare de cele ce le rânduiește purtarea de grijă a lui Dumnezeu. Dar învățătura cea mai bună și mai scurtă, pentru cei ce vor să viețuiască cu luare aminte, este să păzească cele trei virtuți mai cuprinzătoare: postul, privegherea și rugăciunea, întărind cu cea mai mare putere pe cea din urmă, care este reazimul tuturor (Sf. Grigorie Sinaitul, *Capete foarte folositoare în acrostih*, 102).

1257. Șezând la masă cu frații, nu mânca cu plăcere și întinde mâna numai spre cele din fața ta. Iar genunchii să-ți fie adunați. Și nu ridica fața ta spre altul. Nu bea apă pe nesăturate, nici cu zgomot (Isaia Pustnicul, *Către monahii începători*, 20).

1258. Să mănânci cele puse înaintea ta, orice ar fi. De asemenea să bei vinul cu înfrânare, fără cârtire. Iar dacă mănânci singur, din pricină de neputință, mănâncă legume crude cu untdelemn. Dacă vreunul dintre frați îți trimite ceva de mâncare, primește cu mulțumire și smerenie ca un străin. Și împărtășește-te din ce ți-a trimis, orice ar fi. Iar ce rămâne, trimite altui frate sărac și evlavios. Iar dacă te cheamă cineva la mângâiere, împărtășește-te din toate cele puse înainte, dar puțin, păzind porunca înfrânării. Iar ridicându-te și punând metanie în chipul străinului și al săracului, dă-i mulțumire zicând: „Dumnezeu-Tatăl să-ți răsplătească, sfințite părinte”. Ia aminte să nu vorbești ceva, chiar dacă ar fi de folos (Simeon Evlaviosul, *Capete morale*, 26).

1259. Să nu poftești mâncări felurite și de mult preț și desfătări aducătoare de moarte. Căci „cea dedată desfătărilor, zice, a murit fiind încă vie”. Dacă e cu putință, fugi chiar de săturarea cu cele ușor de găsit. Căci s-

a scris: „Nu vă amăgiți cu săturarea stomacului” (Sf. Teodor al Edesei, *Una sută capete foarte folositoare*, 4).

1260. Săturarea naște pofta după feluri multe de mâncări; iar lipsa îndulcește și pâinea simplă (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte*, III, 56).

1261. Fericit cel ce mănâncă și bea în viața aceasta fără să se sature, face rugăciuni și psalmi, ziua și noaptea și se întărește pe sine cu slăvita cetire a Scripturii. Căci această împărtășire va da sufletului o bucurie nemicșorată în veacul ce va să vie (Ioan Carpatiul, *Una sută capete de mângâiere*, 83).

1262. Căci nu întăresc trupul celelalte mâncări, cât îl întărește împărtășirea de pâine și de apă. De aceea a zis proorocul, nedând nici un preț celorlalte: „Fiul omului, cu cumpănă să mănânci pâinea ta și cu măsura să bei apa ta” (Iez. 4, 15) (Sf. Grigorie Sinaitul, *Alte 6 capete*, 1).

1263. De bucate numai atât să ne slujim, cât să trăim, nu ca să ne facem robi pornirilor poftei. Primirea hranei cu măsură și cu socoteală dă trupului sănătatea, nu îi ia sfințenia (Sf. Ioan Casian, *Despre cele opt gânduri ale răutății*, I, *Despre înfrânarea pântecelui*).

1264. Fii înfrânat în privința mâncărilor și băuturilor și subțiază-ți îndeajuns trupul, ca să-ți faci ușor războiul inimii, ajutându-ți prin aceasta ție și nu altuia (Filotei Sinaitul, *Capete despre trezvie*, 27).

1265. Sfinții Părinți Vasile și Maxim spun că pentru potolirea foamei și a setei sunt necesare numai pâinea și apa, dar pentru sănătatea și tăria trupului s-au dăruit de Dumnezeu cu iubire de oameni și celelalte; și pentru ca nu cumva mâncându-se pururea un singur fel cel neputincios să ajungă la scârbire, sunt de folos și acestea să se mănânce una câte una, cum s-a zis. Căci înfrânarea totală și neînfrânarea sunt cele care aduc neputințele. Iar înfrânarea și schimbarea mâncărilor de fiecare dată, se fac pricinuitoare ale sănătății, ca să se păstreze trupul fără plăceri și fără boală și să fie

împreună-lucrător spre dobândirea virtuților (Petru Damaschin, *Învățături duhovnicești*, I, 23).

MÂNDRIE

1266. Nu te face ucenic al celui ce se laudă pe sine, ca nu cumva, în loc de smerita cugetare, să înveți mândria (Marcu Ascetul, *Despre legea duhovnicească, în 200 de capete*, 10).

1267. Iar mândria și sfada și gândul de a te socoti mai presus de frații tăi și disprețuirea conștiinței și necugetarea la tine când fratele tău te supără și întrebarea: ce am eu din cele rele ce mi se atribuie, țin de inima învârtoșată (sclerozată) (Isaia Pustnicul, *29 de cuvinte*, V, 2).

1268. Împotriva mândriei sunt două leacuri; cine nu le primește pe acestea va avea un al treilea foarte aspru. Ca să înlături mândria, trebuie să te rogi cu lacrimi, să nu disprețuiești pe nimeni și să primești necazurile cele fără voie (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte*, IV, 35-36).

1269. Dracul mândriei e plin de o îndoită răutate: căci sau înduplecă pe monah să pună în socoteala sa isprăvile și nu în ale lui Dumnezeu; că este și dătătorul celor bune și ajutătorul spre izbutirea în ele sau, neputându-l îndupleca la aceasta, îi insuflă gândul să disprețuiască pe cei mai puțin desăvârșiți dintre frați. Iar cel ce primește acest gând nu-și dă seama că și pe el îl face să se lepede de ajutorul lui Dumnezeu. Căci dacă disprețuiește pe aceia, ca pe unii ce nu sunt în stare de isprăvile lui, vădit este că se socotește pe sine ca unul ce-a înfăptuit asemenea isprăvi din proprie putere. Dar aceasta n-o poate nimenea, căci însuși Domnul a zis: „Fără de Mine, nu puteți face nimic!”. Fiindcă slăbiciunea noastră, mișcată spre cele bune nu poate ajunge la țintă, fără Dătătorul celor bune (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 2, 38).

1270. Când patimile își încetează lucrarea, fie pentru că se ascund pricinile lor, fie pentru că se depărtează dracii în chip viclean, se strecoară

mândria (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 2, 40).

1271. Slava deșartă e alungată de făptuirea într-ascuns; iar mândria de voința de-a pune pe seama lui Dumnezeu toate isprăvile (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 3, 62).

1272. Pricina gândurilor netrebnice este deprinderea rea, care se naște din slava deșartă, din mândrie și îngâmfare (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte*, III, 68).

1273. Tuturor patimilor le premerge iubirea trupească de sine; iar la urma tuturor vine mândria (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte*, III, 86).

1274. Din voia de a plăcea oamenilor se ajunge la slava deșartă; iar crescând ea, se ajunge la mândrie (Varsanufie și Ioan, *Scrisori duhovnicești*, 460).

MÂNIE

1275. Cine și-a stăpânit mânia a supus pe draci; iar cine s-a robit de dânsa nu se mai ține de viața monahală și e străin de căile Mântuitorului, dacă se zice că însuși Domnul învață pe cei blânzi căile Sale. De aceea, cu anevoie poate fi vânată mintea monahului, care aleargă pe câmpia blândeții. Căci mai de nici o virtute nu se tem dracii ca de blândețe. Aceasta a dobândit-o acel mare Moise, care a fost numit „blând, mai mult decât toți oamenii” (Evagrie Monahul, *Capete despre deosebirea patimilor și a gândurilor*, 12).

1276. Este în firea minții mânia împotriva patimilor. Căci dacă nu se mânie omul împotriva tuturor celor semănate de vrăjmașul într-însul, nu va vedea nici curăție întru sine (Isaia Pustnicul, *Despre păzirea minții*, 1).

1277. Cel ce se mânie pe aproapele pentru avuție, pentru slavă sau plăcere, încă n-a cunoscut că Dumnezeu chivernisește lucrurile întru

dreptate (Marcu Ascetul, *Despre legea duhovnicească, în 200 de capete*, 108).

1278. Mânia e oprită de îndelunga răbdare și de nepomenirea răului; și e micșorată de dragoste și de împreună pătimire (compătimire) (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte*, II, 23).

1279. Stăpânindu-ți pofta, vei birui și mânia; căci ea este pricina care stârnește mânia (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte*, III, 25).

1280. Când vei fi ocărât de cineva sau disprețuit în vreo privință oarecare, fii cu luare-aminte dinspre gândurile mâniei, ca nu cumva, despătindu-te de dragoste din pricina supărării, să te așezi în ținutul urii (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 1, 29).

1281. Scopul dracilor e ajutat mult de mânia noastră, când se mișcă împotriva firii, făcându-se de mare folos oricărui vicleșug al lor (Evagrie Monahul, *Capete despre deosebirea patimilor și a gândurilor*, 5).

1282. Mânia obișnuiește mai mult decât celelalte patimi să tulbure și să zăpăcească sufletul. Dar uneori îi și folosește cât se poate de mult. Căci când ne folosim de ea fără tulburare împotriva celor necuvioși sau într-un fel sau altul neînfrânați, ca sau să se mântuiască sau să se rușineze, prilejuim sufletului un spor de blândețe: fiindcă lucrăm potrivit cu scopul dreptății și al bunătății lui Dumnezeu. Pe lângă aceasta, adeseori mâniindu-ne tare împotriva păcatului, dăm sufletului vigoare, scăpându-l de moleșeală (Diadoh al Foticeei, *Cuvânt ascetic despre viața morală*, 62).

1283. Cel ce se mânie și ține minte răul, oricât ar iubi rugăciunea, nu este afară de învinuire. Căci este asemenea celui ce vrea să aibă vederea ageră, dar își turbură ochii (Evagrie Monahul, *Cuvânt despre rugăciune*, 64).

1284. Nu trebuie să ne mâniem pe cei ce păcătuiesc, chiar de-ar fi făcut crime vrednice de osândă. Ci pentru dreptatea însăși, pe cei ce greșesc să-i întoarcem și să-i certăm dacă se nimerește, fie prin ei înșiși, fie printr-alții.

Dar să ne mâniem sau să ne înfuriem nu se cade, pentru că mânia lucrează dusă de patimă și nu de dreptate și de judecată. De aceea nu primi să te sfătuiască nici oameni prea miloși, căci pentru binele însuși și pentru dreptate trebuie să cerți pe cei răi, însă nu pentru patima mâniei (Sf. Antonie cel Mare, *Învățături despre viața morală a oamenilor și despre buna purtare, în 170 de capete*, 69).

1285. Curățește-ți mintea de mânie, de amintirea răului și de gândurile urâte. Și atunci vei putea cunoaște sălășluirea lui Hristos (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 4, 76).

1286. Căci pricina tuturor relelor este pofta și mânia (Sf. Antonie cel Mare, *Învățături despre viața morală a oamenilor și despre buna purtare, în 170 de capete*, 12).

MÂNTUIRE

1287. Iar că mântuirea ne vine prin harul și mila lui Dumnezeu ne dă mărturie adevărată tâlharul acela de pe cruce, care a primit Raiul nu ca preț al virtuții, ci prin harul și mila lui Dumnezeu. Acestea știindu-le Părinții noștri, toți cu un glas au învățat că nu putem ajunge într-alt fel la desăvârșirea virtuții, fără numai prin smerenie (Sf. Ioan Casian, *Despre cele opt gânduri ale răutății*, VIII, *Despre mândrie*).

1288. De vrei să dobândești mântuirea, leapădă-te de plăceri și ia asupra ta înfrânarea și dragostea, împreună cu rugăciunea stăruitoare (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte*, I, 42).

1289. Fiecare din noi primește mântuirea prin harul și darul dumnezeiesc al Duhului, dar poate ajunge prin credință, prin iubire și prin lupta voinței lui libere la măsura desăvârșită a virtuții, că precum prin har, așa și prin dreptate să moștenească viața veșnică. Căci nu se învrednicește cineva numai prin puterea și harul lui Dumnezeu, fără să aducă și lacrimile sale, de înaintarea desăvârșită; dar nici nu ajunge numai prin sârguința și

puterea sa, fără să ajute și harul la măsura desăvârșită a libertății și curăției. „Căci de nu va zidi Domnul casa și nu va păzi cetatea, în zadar ar priveghea păzitorul, în zadar ostenitorul și ziditorul” (Simeon Metafrastul, *Parafrază în 150 de capete la cele 50 cuvinte ale Sf. Macarie Egipteanul*, 1).

1290. De vrei să te mântuiești, iubește cuvântul adevărat și nu lepăda niciodată, fără judecată, mustrarea (Marcu Ascetul, *Despre legea duhovnicească, în 200 de capete*, 128).

1291. De vrei să te mântuiești cu adevărat, dobândește smerenie, ascultare și supunere, adică taie-ți voia ta și „vei trăi în cer și pe pământ” (Mt. 6, 19) (Varsanufie și Ioan, *Scrisori duhovnicești*, 554).

1292. Mântuirea este un lucru oamenilor cu neputință. La Dumnezeu însă, toate-s cu putință, precum a zis însuși Domnul (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cuvânt Ascetic*, 40).

1293. Începutul păcatului este pofta, prin care se pierde sufletul rațional; iar începutul mântuirii și al împărăției cerurilor este dragostea (Sf. Antonie cel Mare, *Învățături despre viața morală a oamenilor și despre buna purtare, în 170 de capete*, 148).

1294. Frate, de vrei să te mântuiești agonisește-ți smerenie, ascultare și supunere de bunăvoie. Când auzi ceva de la bătrân, orice ar fi, spune-i cu smerenie: roagă-te pentru mine, Părinte, ca să-mi dea Dumnezeu pricepere și veghe ca să nu te necăjesc. Păzește acestea și te vei mântui (Varsanufie și Ioan, *Scrisori duhovnicești*, 217).

1295. Dumnezeu vrea ca toți oamenii să se mântuiască și pentru toți a murit, ca toți să se mântuiască. Deci cel ce iubește pe Dumnezeu păzește ceea ce vrea Dumnezeu. Iar păzind aceasta, cum nu va iubi pe tot omul și nu va vrea ca toți să se mântuiască, o dată ce Dumnezeu o vrea aceasta? (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Scoliile unui necunoscut*, 4)

1296. De te îngrijești în mod covârșitor de post și de rugăciunea neîncetată, nu îndrăzni să cugeți că acestea te vor mântui, ci nădăjduiește că

Dumnezeu va avea milă de necazul trupului tău și te va ajuta în slăbiciunea ta (Isaia Pustnicul, *Către monahii începători*, 52).

1297. Mântuirea fiecărei făpturi stă în purtarea de grijă, mai presus de orice bunătate, a Făcătorului (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte*, I, 61).

1298. Sufletul se mântuiește prin reaua pătimire și smerenie. Ele îl izbăvesc din patimile mai înainte pomenite (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte*, III, 72).

1299. Hristos este Mântuitorul lumii întregi și a dăruit oamenilor pocăința spre mântuire (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte*, II, 76).

1300. Căci dacă am avea grijă de mântuirea sufletelor noastre, am tremura de cuvântul Domnului și ne-am grăbi să împlinim poruncile Lui, prin care ne și mântuim. Dar noi, auzind pe Domnul zicând: „Intrați prin poarta cea strâmtă, care duce la viață", am ales pe cea lată și largă, ce duce la pierzare (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cuvânt Ascetic*, 29).

1301. De acea, zice Domnul, cei ce se mântuiesc sunt puțini, din pricină că cele ce se văd par dulci măcar că sunt amare (Petru Damaschin, *Învățături duhovnicești*, I, 7).

1302. Deci din toate cele zise să învățăm că nu se află altă cale sigură de mântuire decât aceasta: să mărturisești gândurile tale Părinților celor mai cu dreaptă socoteală și să te lași îndrumat de ei spre virtute și nicidecum de gândul și de părerea ta (Sf. Ioan Casian, *Despre cele opt gânduri ale răutății. Cuvânt plin de folos*).

1303. Iar izbăvirea de toate aceste rele și calea scurtă spre mântuire este dragostea adevărată, cea din cunoștință, a lui Dumnezeu și izgonirea din suflet a dragostei față de trup și de lumea aceasta (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Răspunsuri către Talasie*).

1304. Iar Sfântul Nil zice: „Este cu neputință să se mântuiască credinciosul și să primească iertarea păcatelor și să dobândească împărăția cerurilor dacă nu se împărtășește cu frică, cu credință și cu dragoste de tainicul și neprihănitul Trup și Sânge al lui Hristos” (Calist și Ignatie Xanthopol, *Metoda sau cele 100 de capete*, 92).

1305. Omul se poate mântui în orice vreme cu harul lui Dumnezeu dacă poate să-și taie vrerea lui în toate și să aibă o inimă smerită și dacă are pururea moartea în fața ochilor. În acest caz, oriunde ar fi, nu va pune frica stăpânire pe el. Căci unul ca acesta le-a uitat pe cele dindărăt și se întinde spre cele dinainte (Fil. 3, 13), fă aceasta și fii fără grijă; căci te vei mântui (Varsanufie și Ioan, *Scrisori duhovnicești*, 232).

1306. Totuși îți spun că scopul întrupării Domnului a fost mântuirea noastră (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cuvânt Ascetic*).

METANII

1307. Iar de este bolnav sau de este Duminică, când nu este îngăduit să se facă îngenuncheri (metanii), zi cuvântul acesta în locul celor patruzeci și nouă de îngenuncheri (Varsanufie și Ioan, *Scrisori duhovnicești*, 168).

1308. Iar despre numărul mătăniilor, știm că dumnezeiești noștri Părinți au rânduit trei sute. Atâtea trebuie să facem în fiecare zi și noapte în cinci zile ale săptămânii. Căci sâmbăta și duminica, ca și în alte zile rânduite prin obicei, ba și în unele săptămâni, ni s-a poruncit să ne oprim de la acestea, pentru anumite rațiuni tainice și negrăite. Dar sunt unii care trec peste acest număr. Iar alții le împuținează. Fiecare după cum îi este puterea sau voința. Deci fă și tu după putere. Dar fericit cu adevărat, și aceasta în chip înmulțit, este cel ce se forțează pe sine în toate cele privitoare la Dumnezeu. Căci „împărăția cerurilor se ia cu sila și cei ce o silesc, o răpesc” (Mt. 11, 12) (Calist și Ignatie Xanthopol, *Metoda sau cele 100 de capete*, 14).

1309. Iar despre plecarea genunchilor între Paști și Rusalii, s-a spus și altădată să nu le pleci în chilie (Varsanufie și Ioan, *Scrisori duhovnicești*, 169).

1310. Nu ocoli plecările genunchilor. Căci plecarea genunchilor închipuie căderea păcatului de la noi și prilejuiește mărturisirea lui; iar ridicarea înseamnă pocăința, închipuind făgăduința unei vieți întru virtute. Dar fiecare îngenunchere să se săvârșească cu chemarea înțelegătoare a lui Hristos, ca prinzându-ne cu sufletul și cu trupul de Domnul, să ni-L facem milostiv pe Dumnezeul sufletelor și al trupurilor (Teolipt al Filadelfiei, *Despre ostenelile vieții călugărești*).

MILĂ

1311. Precum nu pot paște la un loc oile și lupii, așa nu poate avea milă cel ce îl lucrează cu viclenie pe aproapele (Marcu Ascetul, *Despre legea duhovnicească, în 200 de capete*, 123).

1312. Căci cel ce miluiește pe sărac Îl are pe Dumnezeu purtând grijă de el (Sf. Isaac Sirul, *Cuvinte despre nevoință*, V).

1313. Varsă-ți mila ta peste toți și fii cu sfială față de toți (Sf. Isaac Sirul, *Cuvinte despre nevoință*, VII).

MILA LUI DUMNEZEU

1314. În durerile fără voie se ascunde mila lui Dumnezeu, care atrage la pocăință pe cel ce le rabdă și izbăvește de muncile veșnice (Marcu Ascetul, *Despre cei ce-și închipuie că se îndreptează din fapte*, 139).

1315. Unii, împlinind poruncile, gândesc să le pună în cumpănă cu păcatele. Iar alții își câștigă bunăvoința lui Dumnezeu prin jertfa Celui ce a murit pentru păcatele noastre. E de întrebat care dintre aceștia cugetă drept? (Marcu Ascetul, *Despre cei ce-și închipuie că se îndreptează din fapte*, 140)

1316. Când ne vom sili să împlinim în conștiință toate poruncile lui Dumnezeu, vom înțelege că legea Domnului este fără prihană; că se cultivă

prin faptele noastre cele bune, dar fără mila lui Dumnezeu nu este cu putință să se desăvârșească între oameni (Marcu Ascetul, *Despre legea duhovnicească, în 200 de capete*, 33).

1317. Iar că mântuirea ne vine prin harul și mila lui Dumnezeu ne dă mărturie adevărată tâlharul acela de pe cruce, care a primit Raiul nu ca preț al virtuții, ci prin harul și mila lui Dumnezeu. Acestea știindu-le Părinții noștri, toți cu un glas au învățat că nu putem ajunge într-alt fel la desăvârșirea virtuții, fără numai prin smerenie (Sf. Ioan Casian).

MILOSTENIE

1318. Seamănă milostenia cu smerenie și vei secera milă la judecată (Sf. Isaac Sirul, *Cuvinte despre nevoință*, V).

1319. Domnul ne va cere socoteală despre milostenia ce-am făcut-o după cât avem, nu după cât nu avem (Diadoh al Foticeei, *Cuvânt ascetic despre viața morală*).

1320. Precum untdelemnul hrănește lumina candelei, așa milostenia hrănește cunoștința în suflet (Sf. Isaac Sirul, *Cuvinte despre nevoință*, LXXIII).

1321. Să fim cu luare aminte la câte ne învață aici doctorul sufletelor: prin milostenie tămăduiește mânia, prin rugăciune curățește mintea, iar cu postul veștejește pofta (Evagrie Monahul, *Capete despre deosebirea patimilor și a gândurilor*, 3).

1322. Cel ce a dat milostenie la o sută, dar putea să dea și altora și putea să adape și să hrănească încă pe mulți care l-au rugat și au strigat către el, însă i-a nesocotit, va fi judecat de către Hristos, ca unul ce nu L-a hrănit pe El Însuși; fiindcă cel hrănit de noi, în fiecare dintre cei mici, este și în aceia în toți (Sf. Simeon Noul Teolog, *Cele 225 de capete teologice și practice*, 219).

1323. Cel ce se nevoiește să intre în Împărăția lui Dumnezeu trebuie să prisosească cu fapta dreptății în cele bune; în milostenii, dăruind din ceea ce

îi lipsește; iar în ostenelile pentru pace, furând răbdarea cea întru Domnul (Ilie Ecdicul, *Cugetări din sentințele înțelepților*, 1).

1324. Cel ce dă astăzi tuturor toate cele spre trebuință trupului, dar mâine, putând face aceasta, va nesocoti pe niscai frați, și-i va lăsa să piară de foame, de sete și de frig, L-a lăsat să moară și L-a disprețuit pe Acela care a zis: „întrucât ați făcut unuia din acești preamici, Mie ați făcut" (Sf. Simeon Noul Teolog, *Cele 225 de capete teologice și practice*, 220).

1325. Cel ce face milostenie imitând pe Dumnezeu nu cunoaște deosebire între rău și bun, între drept și nedrept, când e vorba de cele ce sunt de trebuință trupului, ci împarte tuturor la fel, după trebuință, chiar dacă cinstește mai mult, pentru buna aplecare a voii, pe cel virtuos decât pe leneș (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 1).

1326. Să nu dai milostenie fără voia părintelui tău după Dumnezeu, din bunurile ce i-ai adus. Dar nici prin mijlocitor să nu voiești să iei ceva din ele, fără voia lui. Căci e mai bine să fii sărac și străin și să asculți, decât să risipești bani și să dai celor lipsiți, când te afli începător. Predă toate cu credință neștirbită hotărârii părintelui duhovnicesc, ca în mâna lui Dumnezeu (Sf. Simeon Noul Teolog, *Cele 225 de capete teologice și practice*, 25).

1327. Unii câștigă cu bogăția materială pe cea nematerială, prin rânduielile milosteniei; iar ceilalți o pierd cu cea nematerială pe cea materială, ajungând la simțirea celei ce nu are sfârșit (Ilie Ecdicul, *Cugetări din sentințele înțelepților*, 28).

1328. Milostenia tămăduiește iuțimea sufletului; postul veștejește pofta; iar rugăciunea curățește mintea și o pregătește spre contemplarea lucrurilor. Căci Domnul ne-a dăruit poruncile pentru și potrivit cu puterile sufletului (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 1, 79).

1329. Chiar numai pâine, sare și apă de-ai avea, și cu acestea poți să te faci vrednic de răsplata iubirii de străini. Iar de cumva n-ai nici de acestea,

ci primești pe străin numai cu bunăvoință și îi întorci cuvânt de folos, de asemenea poți primi răsplata iubirii de străini. Căci s-a zis: „Cuvântul este mai presus de dar”. Unele ca acestea trebuie să le cugeți asupra milosteniei (Evagrie Monahul, *Schiță monahicească*, 3).

1330. De dai ceva celui ce are nevoie, să iei înaintea acestei fapte veselia feței tale. Și mângâie-l cu vorbe bune în necazul lui. Căci făcând așa, veselia ta va face în cugetul lui mai mult bine decât darul tău pentru trebuința trupului lui (Sf. Isaac Sirul, *Cuvinte despre nevoință*, LVII).

1331. Deci se cuvine să facem bine tuturor, dar mai ales celor ce nu pot să întoarcă (Sf. Teodor al Edesei, *Una sută capete foarte folositoare*, 85).

MILOSTIV

1332. Milostiv cu adevărat nu e cel ce dă de bunăvoie cele de prisos, ci cel ce lasă cele de trebuință neapărată celor ce le răpesc (Ilie Ecdicul, *Cugetări din sentințele înțelepților*, 27).

1333. Lumina milostivirii se arată în răbdarea celui ce primește să fie nedreptățit (Sf. Isaac Sirul, *Cuvinte despre nevoință*, LVI).

1334. Milostiv este cel ce nu deosebește cu cugetarea pe unul de altul, ci are milă de toți (Sf. Isaac Sirul, *Cuvinte despre nevoință*, LVI).

MINCIUNĂ

1335. Focul se naște din piatră și fier. Minciuna, din vorba multă și din gluma prostească. Minciuna înseamnă pieirea dragostei, iar jurământul mincinos, tăgăduirea lui Dumnezeu (Sf. Ioan Scărarul, *Scara*, XII, 1).

1336. Maica și pricina minciunii este, de multe ori, fățărnicia. Căci unii spun că fățărnicia nu e altceva decât plănuirea și născocirea de minciuni, având împreunat și împletit cu ea jurământul. Cel ce are frica Domnului e străin de minciună, avându-și conștiința ca judecător nemitarnic (Sf. Ioan Scărarul, *Scara*, XII, 5).

MINTEA

1337. Curățește-ți mintea de mânie, de amintirea răului și de gândurile urâte. Și atunci vei putea cunoaște sălășluirea lui Hristos (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 4, 76).

1338. Mintea luminată scoate cuvinte înțelepte și sufletul curat cultivă gânduri dumnezeiești (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte*, III, 74).

1339. Când mintea se golește de patimi și se luminează prin contemplarea făpturilor, atunci poate să ajungă și în Dumnezeu și să se roage cum trebuie (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 2, 100).

1340. Precum pâinea este hrana trupului și virtutea hrana sufletului, așa rugăciunea duhovnicească este hrana minții (Evagrie Monahul, *Cuvânt despre rugăciune*, 101).

1341. Cuvântul este sluga minții. Căci ce voiește mintea, aceea tâlcuiește cuvântul (Sf. Antonie cel Mare, *Învățături despre viața morală a oamenilor și despre buna purtare, în 170 de capete*, 107).

1342. Începutul rătăcirii minții este slava deșartă. Căci mintea fiind mișcată de aceasta, încearcă să mărginească dumnezeirea în chipuri și înfățișări (Evagrie Monahul, *Cuvânt despre rugăciune*, 116).

1343. Când mintea iese din grijile trupești, vede, în măsura în care iese, lucrăturile vrăjmașilor (Marcu Ascetul, *Despre legea duhovnicească, în 200 de capete*, 167).

1344. Dracii leagă mintea de cele supuse simțurilor, prin întristări și plăceri, pofte și temeri (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte*, II, 17).

1345. Mintea care a dobândit dragoste duhovnicească nu cugetă despre aproapele cele ce nu se potrivesc cu dragostea (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte*, I, 2).

1346. Mintea stăpânită de patimi cugetă cele ce nu se cuvin. Iar cugetarea aceasta o fac arătată cuvintele și faptele (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte*, III, 4).

1347. Mintea care s-a lepădat de simțire și nu mai suferă nici să vadă gând de plăcere este monah (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte*, IV, 43).

1348. Mintea se face străină de cele ale lumii atunci când își taie orice afecțiune față de simțire (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte*, II, 51).

1349. Mintea curățită la culme se simte strâmtorată de lucruri și vrea să fie mereu afară de toate cele create (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte*, I, 55).

1350. Mintea luminată scoate cuvinte înțelepte și sufletul curat cultivă gânduri dumnezeiești (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte*, III, 74).

1351. Harul se ascunde, cum am zis, din însăși clipa în care ne-am botezat, în adâncul minții. Dar își acoperă prezența față de simțirea minții (Diadoh al Foticeei, *Cuvânt ascetic despre viața morală*, 77).

1352. Când se va slobozi mintea de toată nădejdea din lumea văzută, să știi că acesta e semn că a murit în tine păcatul (Isaia Pustnicul, *Despre păzirea minții*, 8).

1353. Mintea zăbovind în plăcere sau în întristare cade repede în patima trândăviei (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte*, I, 90).

1354. Mintea nu este suflet, ci dar de la Dumnezeu, care mântuiește sufletul. Ea călăuzește sufletul și-l sfătuiește la ceea ce-i plăcut lui Dumnezeu: să disprețuiască cele vremelnice, trupești și stricăcioase și să râvnească bunurile cele veșnice, nestricăcioase și netrupești. Ea învață pe om să umble în trup, dar să înțeleagă prin minte cele cerești, cele din jurul

lui Dumnezeu și toate îndeobște. Mintea iubitoare de Dumnezeu este binefăcătoarea și mântuitoarea sufletului omenesc (Sf. Antonie cel Mare, *Învățături despre viața morală a oamenilor și despre buna purtare, în 170 de capete*, 94).

1355. Iar împrăștierea minții nu o poate birui nimeni decât prin îndeletnicirea cu citirea duhovnicească. Mintea noastră este ușoară și de nu e legată de vreun gând, nu se va opri din împrăștiere (Sf. Isaac Sirul, *Cuvinte despre nevoință*, LXVIII).

1356. Numai Duhul Sfânt poate să curățească mintea (Diadoh al Foticeei, *Cuvânt ascetic despre viața morală*).

MOARTE

1357. Precum trupul, după ce s-a desăvârșit în pântece trebuie să se nască, așa și sufletul, după ce și-a plinit în trup măsura hotărâtă lui de Dumnezeu, trebuie să iasă din trup (Sf. Antonie cel Mare, *Învățături despre viața morală a oamenilor și despre buna purtare, în 170 de capete*, 114).

1358. Când nu mai ești supărat de nici o patimă și dorul după Dumnezeu sporește în inima ta și când, socotind moartea ca un somn, nu te mai temi de ea, ci mai degrabă dorești dezlegarea, atunci ai câștigat precum trebuie arvuna mântuirii și porți înăuntru împărăția cerurilor, bucurându-te cu o bucurie negrăită (Teognost, *Despre făptuire, contemplație și preoție*, 12).

1359. Inima iubitoare de plăceri, în vremea ieșirii i se face sufletului închisoare și lanț; iar cea iubitoare de osteneli îi este poartă deschisă (Marcu Ascetul, *Despre legea duhovnicească, în 200 de capete*, 20).

1360. Când iese sufletul din trup, vrăjmașul vine asupra lui cu obraznicie, luptându-se și osândindu-l și făcându-se un pârâș amarnic și înfricoșat pentru greșeli. Dar sufletul iubitor de Dumnezeu, chiar dacă a fost mai-nainte rănit adeseori de multe păcate, nu se înspăimântă de repezirile și de amenințările aceluia, ci mai vârtos se întărește întru Domnul și zboară cu

bucurie, încurajat de sfintele Puteri care îl călăuzesc și îngrădit de lumina credinței, strigând cu multă îndrăzneală vicleanului: Ce este ție și nouă, fugarule din cer și slugă vicleană? Nu tu ai stăpânirea peste noi, căci Hristos Fiul lui Dumnezeu are stăpânirea peste noi și peste toți. Lui I-am păcătuit, Lui îi vom răspunde, având zălog al milostivirii Lui față de noi și al mântuirii noastre, cinstita Lui cruce. Iar tu fugi departe de noi, pierzătorule. Căci nimic nu este ție și slugilor lui Hristos. Zicând acestea sufletul cu îndrăzneală, diavolul întoarce spatele tânguindu-se cu glas mare, neputând să stea împotrivă numelui lui Hristos. Iar sufletul, aflându-se deasupra, zboară asupra vrăjmașului, pălmuindu-l ca pasărea numită Oxypteryx (repede zburătoare) pe corb. După aceasta e dus cu veselie de Sfinții Îngeri la locurile potrivite lui, potrivit cu starea lui (Teognost, *Despre făptuire, contemplație și preoție*, 1).

1361. Dumnezeu n-a făcut moartea, după cum s-a scris (Pilde 1, 8), ba chiar a împiedicat-o să apară, pe cât trebuia și cât era cu dreptate să o împiedice de la cei făcuți de El cu voie liberă. Căci a dat mai înainte un sfat pricinuitor de nemurire și o poruncă prin care asigura de mai înainte sfatul Său de-viață-făcător. Căci a vestit de mai înainte în chip vădit și a amenințat, declarând că nesocotirea poruncii care dă viață va fi moartea. Aceasta ca să fie păziți de experiența morții, fie prin dragoste, fie prin cunoștință, fie prin frică (Sf. Grigorie Palama, *150 Capete despre cunoștința naturală, despre cunoașterea lui Dumnezeu, despre viața morală și despre făptuire*, 47).

1362. Moartea, de-o va avea omul în minte, nemurire este; iar neavând-o în minte, moarte îi este. Dar nu de moarte trebuie să ne temem, ci de pierderea sufletului, care este necunoștința de Dumnezeu. Aceasta este primejdioasă sufletului (Sf. Antonie cel Mare, *Învățături despre viața morală a oamenilor și despre buna purtare, în 170 de capete*, 49).

1363. Sufletul nu va dori să se despartă de trup până nu-și va pierde orice plăcere pentru lumea de aici (Diadoh al Foticeei, *Cuvânt ascetic despre viața morală*).

1364. A scăpa de moarte este cu neputință. Cunoscând aceasta, oamenii înțelepți și deprinși în virtute și în cuget iubitor de Dumnezeu primesc moartea fără suspine, fără frică și fără plâns, aducându-și aminte de neînlăturarea ei și de izbăvirea din relele vieții (Sf. Antonie cel Mare, *Învățături despre viața morală a oamenilor și despre buna purtare, în 170 de capete*, 82).

1365. Moartea înseamnă propriu-zis despărțirea de Dumnezeu. Iar boldul morții este păcatul, pe care primindu-l Adam a fost izgonit și de la pomul vieții și din Rai și de la Dumnezeu. Acestei morți i-a urmat în chip necesar și moartea trupului. Căci viața este propriu-zis Cel ce a zis: „Eu sunt viața". Acesta coborându-se în moarte, l-a adus pe cel omorât iarăși la viață (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 2, 93).

1366. Ci adu-ți îndată moartea înaintea ochilor și niciodată nu vei pofti vreun rău sau vreun lucru lumesc (Sf. Antonie cel Mare, *Învățături despre viața morală a oamenilor și despre buna purtare, în 170 de capete*, 91).

1367. Moartea vine la fel și pentru păcătos și pentru drept, dar deosebirea e mare. Ca muritori, mor amândoi și nu e nici o mirare. Dar cel dintâi, fără plată și osândit; iar celălalt, fericit în veacul de acum și în cel viitor (Petru Damaschin, *Învățături duhovnicești*, I, 12).

1368. În fiecare zi să aveți înaintea ochilor moartea și să vă gândiți cum veți ieși din trup și cum veți trece peste puterile întunericului care vă vor întâmpina în văzduh; și cum veți răspunde lui Dumnezeu. Priviți neîmpiedecat de mai înainte la înfricoșata zi a judecății și a răsplătirii tuturor faptelor și cuvintelor și gândurilor voastre, „căci toate sunt goale și descoperite ochilor Celui în fața Căruia vom da socoteală" (Evr. 4, 13) (Isaia Pustnicul, *29 de cuvinte*, I, 1).

MOMEALĂ

1369. Momeala aruncată de Satana este arătarea unui lucru rău în forma exclusivă a unui gând. Ea folosește puținătatea credinței noastre ca prilej să se apropie de mintea noastră (Marcu Ascetul, *Răspuns acelora care se îndoiesc despre Dumnezeiescul Botez*).

1370. Trebuie să alungăm din inima momeala (προσβολή) gândului prin împotrivire cucernică în vremea rugăciunii, ca să nu ne aflăm cu buzele vorbind cu Dumnezeu, iar cu inima cugetând cele necuvenite (Isaia Pustnicul, *Despre păzirea minții*, 26).

1371. Întâi este momeala (atacul); al doilea, însoțirea sau amestecarea gândurilor noastre cu ale dracilor vicleni; al treilea, consimțirea (învoirea) minții de a se afla între cele două feluri de gânduri ce se sfătuiesc în chip păcătos; al patrulea este fapta din afară sau păcatul. Dacă, prin urmare, mintea va fi atentă prin trezvie, prin împotrivire și chemarea Domnului Iisus, va pune pe fugă nălucirea momelii de la răsărirea ei, cele ce urmează din ele rămânând fără împlinire. Căci cel viclean, fiind minte netrupească, nu poate amăgi altfel sufletele decât prin nălucire și gânduri (Isihie Sinaitul, *Cuvânt despre trezvie și virtute*, I, 46).

1372. Altceva este adică momeala (atacul), altceva însoțirea, altceva lupta, altceva patima, altceva învoirea (consimțirea), care e aproape de faptă și se aseamănă ei, altceva lucrarea și altceva robirea. Momeala este gândul adus simplu în minte de vrăjmașul, ca de pildă: fă aceasta sau aceea, cum i-a zis Domnului și Dumnezeului nostru: „Zi ca să se facă pietrele acestea pâini”. Aceasta, cum s-a spus, nu atârna de la noi. Însoțirea este primirea gândului strecurat de vrăjmaș, preocuparea cu el și convorbirea plăcută a voii noastre cu el. Patima este deprinderea cu gândul strecurat de vrăjmaș, care se naște din însoțire și învârtirea necontenită a cugetării și a închipuirii în jurul lui. Lupta este împotrivirea cugetării fie la stingerea patimii din gând sau a gândului pătimaș, fie prin învoire, cum zice Apostolul: „Căci trupul poftește împotriva duhului, iar duhul împotriva trupului; și aceștia se

împotrivesc unul altuia”. Luarea în robie este ducerea silnică și fără voie a inimii, stăpânită de prejudecată și de o îndelungată obișnuință, învoirea este consimțirea cu patima din gând. Iar lucrarea însăși, împlinirea cu fapta a gândului pătimaș încuviințat. Deci cel ce cugetă nepătimaș de la început sau respinge prin împotrivire și certare momeala, a tăiat dintr-o dată toate cele ce urmează (Sf. Ioan Damaschin, *Cuvânt minunat și de suflet folositor*).

1373. Prin urmare e drept că momeala ca gând simplu exercită o putere silnică atunci când stăruie, chiar dacă e urâtă. Dar convorbirea gândurilor ce se adaugă atârnă de voia noastră liberă. Aceasta au arătat-o și cei ce n-au păcătuit întru asemănarea călcării lui Adam, întrucât momeala n-au putut-o împiedica, dar convorbirea prietenoasă cu ea au lepădat-o cu totul (Marcu Ascetul, *Răspuns acelora care se îndoiesc despre Dumnezeiescul Botez*).

1374. Prin urmare momeala nu este păcat (Marcu Ascetul, *Răspuns acelora care se îndoiesc despre Dumnezeiescul Botez*).

MONAH

1375. Monah cu adevărat este acela care a dobândit trezvie; iar trezvie adevărată a dobândit cel ce este monah în inima (Isihie Sinaitul, *Cuvânt despre trezvie și virtute*, II, 57).

1376. A te face monah nu înseamnă a ieși dintre oameni și din lume, ci a te părăsi pe tine, ieșind din voile trupului și plecând în pustiul patimilor. Căci dacă s-a spus către acel mare bărbat: „Fugi de oameni și te vei mântui” (lui Avva Arsenie), i s-a spus în acest înțeles. Căci și după ce a fugit, el locuia între oameni și petrecea în cetăți și viețuia împreună cu ucenici. Căci fugind cu mintea cu toată sârguința, nu se vătăma câtuși de puțin de petrecerea cu oamenii. Un altul dintre cei mari striga ieșind din adunare: „Fugiți, fraților!”. Dar întrebat de cine să fugă, arăta gura (Nichita Stithatul, *Cele 300 de capete despre făptuire, despre fire și despre cunoștință*, I, 76).

1377. Să sădești apoi în sufletul tău încredințarea că după intrarea ta în obște au murit părinții tăi și toți frații și să socotești ca tată și ca mamă pe

Dumnezeu și pe întâistătător. Și să nu mai ceri ceva de la ei pentru vreo trebuință trupească; iar dacă din purtare de grijă ți se trimite ceva de ei, primește și mulțumește pentru grija lor, dar dă ceea ce ți s-a trimis la cămara străinilor sau la bolniță. Și fă aceasta întru smerenie. Căci nu e o fapta a celor desăvârșiți, ci a celor prea mici (Simeon Evlaviosul, *Capete morale*, 11).

1378. Monahul se face prin rugăciune asemenea îngerilor (Evagrie Monahul, *Cuvânt despre rugăciune*, 113).

1379. Fericit este monahul care socotește pe toți oamenii ca Dumnezeu, după Dumnezeu (Evagrie Monahul, *Cuvânt despre rugăciune*, 121).

1380. Fericit este monahul care socotește mântuirea și înaintarea tuturor ca pe a sa (Evagrie Monahul, *Cuvânt despre rugăciune,* 122).

1381. Fericit este monahul care se socotește pe sine gunoiul tuturor (Evagrie Monahul, *Cuvânt despre rugăciune*, 123).

1382. Monah este acela care s-a despărțit de toți și se împacă cu toți (Evagrie Monahul, *Cuvânt despre rugăciune*, 124).

1383. Dacă vrei să nu fii numai la arătare monah bun, îngăduitor și unit totdeauna cu Dumnezeu, ci să fii într-adevăr și de fapt așa, îngrijește cu toată puterea de virtutea atenției, care este paza și observarea minții, o dulceață desăvârșită a inimii, o liniște fără năluciri, o stare fericită a sufletului, lucru care nu se află în mulți (Isihie Sinaitul, *Cuvânt despre trezvie și virtute*, I, 13).

1384. Spun ca unul ce am învățat, că monahul nu sporește niciodată fără aceste virtuți: post, înfrânare, priveghere, răbdare, bărbăție, liniștire, rugăciune, tăcere, plâns, smerenie. Ele se nasc și se păzesc una pe alta. Căci veștejindu-se pofta din postul continuu, naște înfrânarea; înfrânarea, privegherea și răbdarea; răbdarea, bărbăția; bărbăția, liniștirea; liniștirea, rugăciunea; rugăciunea, tăcerea; tăcerea, plânsul; plânsul, smerenia; smerenia, plânsul; și așa mai departe, pe calea întoarsă, vei afla, cercetând cu de-amănuntul, că fiicele nasc pe maici. Drept aceea, nu se află în virtuți

un lucru mai minunat ca această naștere a unora din altele (Sf. Grigorie Sinaitul, *Alte 15 capete*, 13).

1385. Călugărul adevărat este cel ce are ochiul neîmprăștiat al sufletului și simțirea nemișcată a trupului. Călugărul adevărat este cel ce cheamă pe vrăjmași ca pe niște fiare și-i biciuiește ca să fugă de la el. Călugăr este cel ce petrece într-o ieșire neîntreruptă din sine. Călugărul este așa de preschimbat prin virtuți, cum e altul prin plăceri. Călugărul (călugăria) este o lumină fără de sfârșit în ochiul inimii. Călugărul este un adânc fără fund (un abis) al smereniei, în care s-a afundat și s-a înecat întreg duhul său (Sf. Ioan Scărarul, *Scara*, XXII, 22).

1386. Străduiește-te să faci monah nu numai pe omul din afară, ci și pe omul dinlăuntru, izbăvindu-l de patimi (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte*, III, 22).

1387. Pofta banilor să nu sălășluiască în sufletele asceților. Căci monahul mult câștigător e ca o corabie ce ia apă pe dedesubt, e răsturnată de valurile și scufundată în adâncul deznădejdii. Iubirea de argint e maica multor patimi, fiind numită, pe drept cuvânt, rădăcina tuturor relelor (Sf. Teodor al Edesei, *Una sută capete foarte folositoare*, 4).

1388. Tot războiul monahului împotriva dracilor urmărește să despartă patimile de înțelesuri (de chipuri). Căci altfel nu poate privi lucrurile fără patimă (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 3, 41).

1389. Cel ce s-a lepădat de lucruri, de pildă de femeie și de bani și de celelalte, a făcut pe omul din afară monah; dar încă nu și pe cel dinlăuntru. Iar cel ce s-a lepădat și de înțelesurile (chipurile) pătimașe ale acestora l-a făcut și pe omul dinlăuntru, care este mintea. Pe omul din afară îl poate face cineva ușor monah, numai să vrea. Dar nu mică e lupta care se cere pentru a face pe omul dinlăuntru monah (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 4, 50).

1390. Monah este cel ce și-a desfăcut mintea de lucrurile pământești și, prin înfrânare, prin dragoste, prin cântare de psalmi și prin rugăciune, se lipește statornic de Dumnezeu (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 2, 54).

1391. Petrecerea deasă afară de chilia ta să o lepezi, dacă ți-ai ales să te liniștești. Căci este foarte păgubitoare, ia harul, întunecă judecata, veștejește dorul. De aceea s-a zis: „Rătăcirea poftei schimbă mintea cea fără răutate". Prin urmare taie legăturile cu cei mulți (afecțiunile față de cele multe) ca să nu se împrăștie mintea și să nu-ți tulburi putința (modul liniștirii) (Sf. Teodor al Edesei, *Una sută capete foarte folositoare*, 4).

1392. Nimenea să nu te înșele, monahule, că te poți mântui slujind plăcerii și slavei deșarte (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 2, 63).

1393. Dator este monahul să închidă toate porțile sufletului său, adică toate simțurile, ca să nu mai facă greșeli prin ele. Căci de se va vedea mintea pe sine nestăpânită de nimic, se va pregăti pentru nemurire, aducându-și simțurile sale la un loc și făcându-le un singur trup (Isaia Pustnicul, *Despre păzirea minții*, 7).

1394. Păzește-te de lenevie. Căci ea nimicește rodul monahului (Isaia Pustnicul, *29 de cuvinte*, IV, 7).

1395. Se cuvine să știe monahul ce este neputința, după cuvântul: „Miluiește-mă pe mine, că neputincios sunt"; și ce este căderea (apostazia) de la Dumnezeu, care este boala diavolului și a îngerilor lui (Ioan Carpatiul, *Una sută capete de mângâiere*, 75).

1396. Mai ales împotriva acestor trei e dator monahul să poarte un război neîndurat: împotriva nebuniei pântecelui, a slavei nefolositoare și a iubirii de bani, care este închinare la idoli (Ioan Carpatiul, *Una sută capete de mângâiere*, 86).

1397. Trei sunt stările morale cele mai generale la monahi. Cea dintâi stă în a păcătui cu lucrul. A doua, în a nu zăbovi în suflet gândurile

pătimașe. Iar a treia, în a privi cu mintea formele femeilor și ale celor ce i-au întristat, fără patimă (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 2, 87).

1398. Monahul este dator să aleagă postul cel mai frumos, să nu se lase robit de patimi și să poarte de grijă pururea de cea mai deplină liniște (isihie) (Ioan Carpatiul, *Una sută capete de mângâiere*, 9).

1399. Călugărul trebuie să fie în toate purtările și faptele lui pildă folositoare celor ce-l văd, că din multele lui virtuți care trebuie să strălucească asemenea unor raze, văzute de vrăjmașii adevărului, aceștia să mărturisească despre el că este pentru creștini o nădejde sigură și neclătinată de mântuire și aceștia să alerge din toate părțile la el, ca la un adăpost. Prin aceasta să se înalțe cornul Bisericii împotriva vrăjmașilor ei și mulți să fie mișcați spre râvnirea virtuții lui și să iasă din lume, iar el să fie cinstit în toate pentru frumusețea vieții lui. Căci viețuirea călugărească este mândria Bisericii (Sf. Isaac Sirul, *Cuvinte despre nevoință*, X).

1400. Iar altul zice: „Monahul trebuie să aibă pomenirea lui Dumnezeu în loc de răsuflare” (Sf. Grigorie Sinaitul, *Alte 15 capete*, 3).

1401. Monah este cel ce petrece în afară lumii și cere pururea lui Dumnezeu să dobândească bunătățile viitoare. Bogăția monahului este mângâierea ce vine din plâns și bucuria cea din credință care strălucește în cămările minții (Sf. Isaac Sirul, *Cuvinte despre nevoință*, LVI).

1402. Monahul este dator să înțeleagă scopul Scripturii, către cine grăiește și când grăiește, și să țină neîncetat lupta nevoinței. Să fie cu luare-aminte la atacurile (momelile) vrăjmașului. Și ca un cârmaci să taie valurile, călăuzit de harul lui Dumnezeu. Să nu se întoarcă din cale, ci să fie cu luare-aminte numai la sine și să vorbească în liniște cu Dumnezeu cu gând neclătit și cu minte neiscoditoare (Isaia Pustnicul, *Despre păzirea minții*, 23).

1403. Pe urmă, după toate aceste fapte trupești monahul trebuie să aibă răbdare în toate cele ce vin asupra lui; pe care vrea Dumnezeu să le

îngăduie spre învățarea, spre cercarea și spre cunoașterea slăbiciunii sale. Să nu se facă îndrăzneț și să nu-și piardă nădejdea, orice rău sau orice bine i s-ar întâmpla (Petru Damaschin, *Învățături duhovnicești*, I, 2).

1404. Pentru că odihna și lărgimea și slava deșartă pierd toată osteneala monahului (Isaia Pustnicul, *29 de cuvinte*, I, 2).

1405. Și a răspuns bătrânul (Ava Serapion): Nimic nu vatămă pe monahi și nu bucură pe draci mai tare, ca ascunderea gândurilor față de Părinții cei duhovnicești (Sf. Ioan Casian, *Despre cele opt gânduri ale răutății. Cuvânt plin de folos*).

MUCENICIE

1406. Căci sfinții mucenici sufereau dureri fiind munciți de vrăjmași. Dar dorul împărăției și dragostei lui Dumnezeu biruia durerile, și însuși faptul de a primi putere să biruiască vrăjmașii îl socoteau o mare mângâiere și îndatorire, că s-au învrednicit să sufere moarte pentru Hristos. Prin aceasta adeseori ajungeau nesimțitori (Petru Damaschin, *Învățături duhovnicești*, I, 20).

1407. Dar acum bisericile având pace multă din mila Domnului trebuie să fie cercat trupul celor ce se nevoiesc pentru evlavie cu multe slăbiciuni, iar sufletul cu gânduri rele. Aceasta se întâmplă mai ales celor în care cunoștința lucrează întru multă simțire și încredințare, ca să fie feriți de toată slava deșartă și mândria, și să poată primi, cum am zis, cu multă smerenie, pecetea frumuseții dumnezeiești, după Sfântul care zice: „Însemnatu-s-a peste noi lumina feței Tale, Doamne”. Deci trebuie să răbdăm cu mulțumire voia Domnului. Căci în felul acesta ni se va socoti drept a doua mucenicie necontenita supărare din partea bolilor și lupta cu gândurile drăcești. Căci cel ce zicea atunci sfinților mucenici prin acele căpetenii nelegiuite să se lepede de Hristos și să dorească slava lumească spune și acum neîncetat aceleași lucruri robilor lui Dumnezeu. Cel ce aducea atunci chinuri peste trupurile drepților și ocăra cumplit pe cinstiții dascăli prin cei ce slujeau socotințelor sale diavolești, aduce și acum felurite

pătimiri mărturisitorilor evlaviei, împreună cu multe ocări și umiliri, mai ales când aceștia ajută cu multă putere săracilor ce suferă pentru slava Domnului. De aceea trebuie să ne împlinim mucenicia conștiinței noastre cu multă hotărâre și răbdare, înaintea lui Dumnezeu. Căci „răbdând, zice, am așteptat pe Domnul, și a căutat spre mine” (Diadoh al Foticeei, *Cuvânt ascetic despre viața morală*, 94).

MUSTRARE

1408. Este o mustrare din răutate sau din răzbunare, și este alta întru frica de Dumnezeu și pentru adevăr (Marcu Ascetul, *Despre legea duhovnicească, în 200 de capete*, 38).

1409. Pe cel ce a încetat de-a mai păcătui și s-a pocăit nu-l mai mustra; iar de zici că pentru Dumnezeu îl mustri, mai întâi descoperă-ți păcatele tale (Marcu Ascetul, *Despre legea duhovnicească, în 200 de capete*, 38).

1410. Cel ce urăște mustrarea, se supune patimii cu voia; iar cel ce o iubește va lupta și cu obișnuința (Marcu Ascetul, *Despre legea duhovnicească, în 200 de capete*, 276).

1411. Mustrarea face sufletul tare, iar lauda îl face moleșit și leneș spre cele bune (Ilie Ecdicul, *Cugetări din sentințele înțelepților*, 1).

1412. Prietenul ce mustră în ascuns este un doftor înțelept; iar cel ce vrea să-l vindece în ochii multora de fapt îl osândește (Sf. Isaac Sirul, *Cuvinte despre nevoință*, LXXIII).

1413. De vrei să te mântuiești, iubește cuvântul adevărat și nu lepăda niciodată, fără judecată, mustrarea (Marcu Ascetul, *Despre legea duhovnicească, în 200 de capete*, 128).

1414. Mai bine este a ne ruga cu evlavie pentru aproapele, decât a-l mustra, pentru tot lucrul (Marcu Ascetul, *Despre legea duhovnicească, în 200 de capete*, 132).

1415. Pe omul puternic să nu-l mustri pentru slava deșartă, ci arată-i viitoarea necinste. Căci în acest chip cel cuminte poate fi mustrat fără greutate (Marcu Ascetul, *Despre legea duhovnicească, în 200 de capete*, 150).

1416. Nu încerca să folosești prin mustrări pe cel ce se lauda cu virtuțile, fiindcă acela nu poate fi și iubitor de fală și iubitor de adevăr (Marcu Ascetul, *Despre cei ce-și închipuie că se îndreptează din fapte*, 222).

1417. Cel mustrat trebuie sau să tacă sau să se apere cu blândețe în fața celui ce-l învinuiește; nu ca să-și susțină cel mustrat ale sale, ci ca să ridice poate pe cel ce s-a poticnit, mustrând din neștiința (Ilie Ecdicul, *Cugetări din sentințele înțelepților*, 35).

1418. De vrei să primești laudă de la oameni, iubește mai întâi mustrarea pentru păcate (Marcu Ascetul, *Despre legea duhovnicească, în 200 de capete*, 72).

1419. De ești mustrat de cineva pentru vreun lucru, nu te aprinde, ci pune metanie, zicând: iartă-mă, că nu voi mai face, fie că știi că ai făcut acel lucru, fie că nu știi. Căci toate acestea sunt propășire pentru cel tânăr (Isaia Pustnicul, *29 de cuvinte*, III, 2).

NAȘTEREA OMULUI

1420. Scopul de mai înainte al lui Dumnezeu a fost să nu ne naștem prin legătura nunții din stricăciune. Dar călcarea poruncii a adus nunta, fiindcă a greșit Adam, adică a nesocotit legea dată lui de Dumnezeu. Deci toți cei ce se nasc din Adam „se zămislesc în fărădelegi", căzând sub osânda protopărintelui. Iar „în păcate m-a născut maica mea" însemnează că Eva, maica cea dintâi, a noastră, a tuturor, a născut în păcat, ca una ce s-a aprins spre plăcere. De aceea și noi, căzând sub osânda maicii, zicem că ne naștem în păcate (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Întrebări, nedumeriri și răspunsuri*, 3).

NĂDEJDE

1421. Nădejdea în Dumnezeu face inima largă; iar grija trupească o îngustează (Marcu Ascetul, *Despre cei ce-și închipuie că se îndreptează din fapte*, 114).

1422. Cel ce vrea să fie ferit de orice întâmplare rea e dator să-și încredințeze toate treburile lui Dumnezeu prin rugăciune; apoi mintea lui să se țină strâns de nădejdea în El, iar grija pentru lucrurile supuse simțurilor să o nesocotească cu toată puterea (Marcu Ascetul, *Despre cei ce-și închipuie că se îndreptează din fapte*, 172).

1423. Și cu cât își va pune cineva mai mult nădejdea într-Însul, în toate cele ale sufletului și ale trupului său, cu atât îl află pe Acela mai mult purtând grijă de el, încât se socotește pe sine mai jos decât toată zidirea, din pricina multelor daruri ale lui Dumnezeu, arătate și nearătate, sufletești și trupești (Petru Damaschin, *Învățături duhovnicești*, I, 20).

NEASCULTARE

1424. Neascultarea este gura iadului, împotrivirea în cuvânt este limba lui, subțire ca o sabie; plăcerea de sine sunt dinții lui ascuțiți pe tocilă; îndreptățirea de sine este pieptul lui; iar părerea de sine, care trimite în iad, este duhnirea pântecelui lui a toate mișcător. Cel ce biruie pe cea dintâi, prin ascultare, le-a tăiat pe celelalte dintr-odată și urcă degrabă la ceruri printr-o singură treaptă. Lucru cu adevărat minunat și dintre cele mai negrăite și mai neînțelese este că Domnul ne-a dăruit prin iubirea sa de oameni ca, printr-o singură virtute, adică prin ascultare, să urcăm înainte de vreme la ceruri, precum printr-o singură neascultare am coborât sau coborâm la iad (Sf. Grigorie Sinaitul, *Capete foarte folositoare în acrostih*, 121).

NECAZ

1425. Prin necazuri și-au gătit oamenii cele bune, după cum prin slava deșartă și prin plăcere cele rele (Marcu Ascetul, *Despre legea duhovnicească, în 200 de capete*, 42).

1426. Primește necazurile, că întru nimic nu te păgubește în cele ce le ai de mai înainte; dar leapădă lăcomia, căci ai să dai socoteală (Marcu Ascetul, *Despre legea duhovnicească, în 200 de capete*, 51).

1427. Întâmplarea dureroasă face pe înțelept să-și aducă aminte de Dumnezeu și întristează pe măsura ei pe cel ce a uitat de Dumnezeu (Marcu Ascetul, *Despre legea duhovnicească, în 200 de capete*, 56).

1428. Nu te feri de necazuri, căci prin ele intri la cunoștința adevărului (Sf. Isaac Sirul, *Cuvinte despre nevoință*, XLIV).

1429. Iubește osteneala și necazul, ca să ți se ușureze patimile (Isaia Pustnicul, *Către monahii începători*, 4).

1430. Multă destoinicie și mult folos câștigă sufletul dacă rabdă cu tărie orice necaz, fie că vine de la oameni, fie de la draci, și dacă știe că suntem datori să purtăm ostenelile și să nu învinuim pe nimeni decât pe noi

înșine. Căci cel ce învinuiește pe altul pentru necazurile sale a alunecat din dreapta judecată a ceea ce se cuvine (Ioan Carpatiul, *Una sută capete de mângâiere*, 21).

1431. Cel ce cunoaște adevărul nu se împotrivește necazurilor care vin asupra lui. Căci știe că-l conduc pe om spre frica de Dumnezeu (Marcu Ascetul, *Despre cei ce-și închipuie că se îndreptează din fapte*, 150).

1432. Omul care rabdă necazurile cu inimă bună și cu mulțumire, va lua cununa nestricăciunii, virtutea și mântuirea. Iar stăpânirea mâniei, limbii, pântecelui și plăcerilor e de cel mai mare ajutor sufletului (Sf. Antonie cel Mare, *Învățături despre viața morală a oamenilor și despre buna purtare, în 170 de capete*, 155).

1433. Necazurile de acum pune-le alături cu bunătățile viitoare și nicicând descurajarea nu-ți va moleși nevoința (Marcu Ascetul, *Despre legea duhovnicească, în 200 de capete*, 156).

1434. Nu socoti că orice necaz vine peste oameni din pricina păcatelor, pentru că sunt unii bine plăcuți și totuși încercați. E drept că s-a scris: „Necuvioșii și nelegiuiții vor fi prigoniți". Dar tot așa s-a scris: „Cei ce voiesc să trăiască cucernic în Hristos, prigoniți vor fi" (Marcu Ascetul, *Despre legea duhovnicească, în 200 de capete*, 174).

1435. Cel ce se împotrivește necazurilor se războiește fără să știe cu porunca lui Dumnezeu. Iar cel ce le primește întru cunoștință adevărată, acela rabdă pe Domnul, cum zice Scriptura (Marcu Ascetul, *Despre cei ce-și închipuie că se îndreptează din fapte*, 197).

1436. Precum lucrarea după Dumnezeu e virtute, așa necazul împotriva așteptării se numește încercare (Marcu Ascetul, *Despre cei ce-și închipuie că se îndreptează din fapte*, 202).

1437. Necazurile încercărilor sunt aduse peste unii pentru ștergerea păcatelor săvârșite, peste alții pentru oprirea celor ce vor avea să le facă. Dar afară de acestea mai sunt și cele ce vin pentru dovedire, ca de pilda cele

venite asupra lui Iov (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 2, 45).

1438. Răbdarea necazurilor e semnul cunoștinței adevărate; la fel neînvinovățirea oamenilor pentru nenorocirile tale proprii (Marcu Ascetul, *Despre cei ce-și închipuie că se îndreptează din fapte*, 56).

1439. Cel ce socotește necazurile venite din afară ca aduse de dreptatea lui Dumnezeu, acela, căutând pe Domnul, a aflat deodată cu dreptatea Lui și cunoștința (Marcu Ascetul, *Despre cei ce-și închipuie că se îndreptează din fapte*).

1440. Nu zice că se poate câștiga virtute fără necazuri; căci virtutea neprobată în necazuri, nu este întărită (Marcu Ascetul, *Despre legea duhovnicească, în 200 de capete*, 66).

1441. Cel ce a păcătuit nu poate scăpa de judecata viitoare fără să rabde aici osteneli de bunăvoie sau necazuri fără de voie (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 2, 66).

1442. Necazurile care vin asupra oamenilor sunt roadele păcatelor proprii. Iar dacă le răbdăm prin rugăciune, ne vom bucura iarăși de venirea lucrurilor bune (Marcu Ascetul, *Despre cei ce-și închipuie că se îndreptează din fapte*, 9).

1443. Un mic necaz pentru Dumnezeu e mai mare decât un lucru mare săvârșit fără necaz. Căci încearcă de bunăvoie credința prin dragoste (Sf. Isaac Sirul, *Cuvinte despre nevoință*, XVI).

NECREDINȚĂ

1444. Tuturor relelor le premerge neștiința; iar a doua după neștiință e necredința (Marcu Ascetul, *Despre cei ce-și închipuie că se îndreptează din fapte*).

1445. Cea mai mare și mai fără leac boală a sufletului este necredința în Dumnezeu și iubirea de slavă. Căci pofta răului este o lipsă a binelui. Iar

binele stă în a face cu prisosință toate cele bune, câte plac Dumnezeului a toate (Sf. Antonie cel Mare, *Învățături despre viața morală a oamenilor și despre buna purtare, în 170 de capete*, 158).

1446. Orice plăcere trupească vine dintr-o lenevire de mai-nainte. Iar lenevia se naște din necredință (Marcu Ascetul, *Despre cei ce-și închipuie că se îndreptează din fapte*).

NECUMPĂTARE

1447. Tot ce-i de prisos și peste trebuința firească, este necumpătare (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Răspunsuri către Talasie*, 49).

NECUNOAȘTEREA LUI DUMNEZEU

1448. Cea mai mare boală a sufletului, ruina și pierzarea lui, este să nu cunoască pe Dumnezeu, care a făcut toate pentru om și i-a dăruit lui mintea și cuvântul prin care zburând sus, omul se împreună cu Dumnezeu, înțelegând și preamărind pe Dumnezeu (Sf. Antonie cel Mare, *Învățături despre viața morală a oamenilor și despre buna purtare, în 170 de capete*, 97).

1449. Necunoștința de Dumnezeu este o nesimțire și nebunie a sufletului. Căci răul se naște din neștiință, iar binele, care mântuiește sufletul, din cunoștința de Dumnezeu. Prin urmare dacă te vei sârgui să nu faci voile tale, petrecând în trezvie și cunoscând pe Dumnezeu, mintea ta va fi cu grijă la virtuți. Dacă însă te vei sili să faci voile tale pentru plăcere, amețit de necunoștința de Dumnezeu, te vei pierde ca dobitoacele, necugetând la relele ce ți se vor întâmpla după moarte (Sf. Antonie cel Mare, *Învățături despre viața morală a oamenilor și despre buna purtare, în 170 de capete*, 119).

NECURĂȚIE

1450. Necurăția minții constă întâi în a avea o cunoștință mincinoasă; al doilea, în a ignora ceva din cele universale (zic acestea despre mintea omenească, căci îngerului îi e propriu să nu-i fie necunoscut nimic din cele particulare); al treilea, în a avea gânduri pătimașe; iar al patrulea, în a consimți cu păcatul (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 3, 34).

1451. Necurăția sufletului constă în a nu lucra după fire. Căci din aceasta se nasc în minte gândurile pătimașe. Și lucrează după fire atunci când puterile ei pătimitoare (pasionale), adică iuțimea și pofta, rămân fără patimă în întâlnirea cu lucrurile și cu înțelesurile (chipurile) lor (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 3, 35).

1452. Necurăția trupului este păcatul cu fapta (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 3, 36).

1453. Necurăția inimii și întinarea trupului nu stă numai în a nu te curăți de cugetările pătimașe, ci și în a te mândri cu mulțimea isprăvilor, a te făli cu virtuțile, a te socoti lucru mare în ce privește înțelepciunea și cunoștința de Dumnezeu și în a disprețui pe frații trândavi și nepăsători. Aceasta se vădește din pilda vameșului și fariseului (Luca 18, 10 s.u.) (Nichita Stithatul, *Cele 300 de capete despre făptuire, despre fire și despre cunoștință*, I, 48).

NEDREPTĂȚIRE

1454. Cel nedreptățit de oameni scapă de păcat și pe măsura mâhnirii sale află sprijin împotriva lui (Marcu Ascetul, *Despre legea duhovnicească, în 200 de capete*, 43).

1455. Cel ce se roagă pentru oamenii ce-l nedreptățesc îi înspăimântă pe draci; iar cei ce se luptă cu cei dintâi e rănit de cel de-al doilea (Marcu Ascetul, *Despre legea duhovnicească, în 200 de capete*, 45).

1456. Cel ce este nedreptățit de cineva și nu cere de la cel ce l-a nedreptățit ceea ce i se datorează, crede, cu privire la partea aceea, lui Hristos, și va lua însutit în veacul acesta și va moșteni viața veșnică (Marcu Ascetul, *Despre cei ce-și închipuie că se îndreptează din fapte*, 130).

1457. Dacă ești nedreptățit și ți se înăsprește inima, nu te întrista, căci cu bun rost a fost pus în mișcare ceea ce ți s-a întâmplat. Ci bucurându-te, alungă gândurile care răsar, știind că, biruindu-le de la primul atac, va fi biruit împreună cu ele și răul după ce a fost pus în mișcare; dar dacă gândurile continuă să se miște, și răul sporește (Marcu Ascetul, *Despre cei ce-și închipuie că se îndreptează din fapte*, 209).

1458. Cel ce poate să rabde nedreptatea cu bucurie, deși e în stare să o respingă, a primit mângâierea de la Dumnezeu, prin credința în El. Și cel ce rabdă învinovățirile ce i se aduc, cu smerită cugetare, a ajuns la desăvârșire și se minunează îngerii de el. Căci nici o altă virtute nu e așa de mare și de greu de dobândit (Sf. Isaac Sirul, *Cuvinte despre nevoință*, V).

NEÎNDRĂZNEALĂ

1459. Deprinde neîndrăznirea și te vei mântui (Varsanufie și Ioan, *Scrisori duhovnicești*, 257).

NEMULȚUMIRE

1460. Cei ce nu sunt mulțumiți cu cele ce le au la îndemână pentru trai, ci poftesc mai mult, se fac robi patimilor, care apoi tulbură sufletul și îi insuflă gânduri și închipuiri că cele ce le au sunt rele. Și după cum hainele mai mari decât măsura împiedică la mișcare pe cei ce se luptă, așa și dorința avuției peste măsură împiedică sufletele să lupte sau să se mântuiască (Sf. Antonie cel Mare, *Învățături despre viața morală a oamenilor și despre buna purtare, în 170 de capete*, 57).

NEPĂSARE

1461. Îndepărtează-te de cel ce viețuiește cu nepăsare, chiar dacă a dobândit nume mare la mulți (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte*, III, 58).

1462. Nepăsătorul s-a vândut multor stăpâni; și cum îl poartă, așa umblă. În vreme de pace îți este binevoitor ca un prieten; iar în vreme de încercare te războiește ca un dușman (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte*, III, 60-61).

1463. Pământul nelucrat s-a umplut de mărăcini, sufletul nepăsător de patimi necurate (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte*, III, 63).

1464. Moleșeala, nepăsarea și iubirea de trup nu ne lasă să răsuflăm (Varsanufie și Ioan, *Scrisori duhovnicești*, 149).

NEPĂTIMIRE

1465. Iertare au dobândit mulți în scurtă vreme, dar nepătimire, nu. Căci aceasta are nevoie de timp mult, dar și de Dumnezeu (Sf. Ioan Scărarul, *Scara*, XXVI, III, 2).

1466. Neîmpătimirea vine din nădejde; fiindcă cel ce nădăjduiește că va dobândi în altă parte o bogăție veșnică ușor disprețuiește pe cea din mână, chiar dacă cea vremelnică îi aduce toată odihna (Petru Damaschin, *Învățături duhovnicești*, I, 7).

1467. Pentru aceea neîmpătimirea înseamnă omorâre, dar nu a minții, ci a trupului în ce privește mișcările lui de mai înainte către desfătare și odihnă. Căci odihna, oricât ar fi de mică, este o voie trupească. Fiindcă sufletul se întristează și mai mult din pricina ei, când vede peste tot vreun lucru duhovnicesc sau vreo cunoștință în sine. Iar dacă este și el trup, nu petrece în el Duhul lui Dumnezeu. De aceea nici nu se îngrijește de vreo faptă bună, ci se nevoiește să împlinească voile trupului și ale patimilor din

sine. Și luând întuneric peste întuneric, petrece mereu cu plăcere în neștiința cea de obște (Petru Damaschin, *Învățături duhovnicești*, I, 8).

1468. Păzirea poruncilor lui Dumnezeu naște nepătimirea; iar nepătimirea sufletului păstrează cunoștința (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte*, II, 25).

1469. Nepătimirea este o stare pașnică a sufletului, care face ca sufletul să se miște cu anevoie spre răutate (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 1, 36).

1470. Nepătimirea este nemișcarea sufletului spre păcat. Dar ea nu se poate ajunge fără mila lui Hristos (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte*, I, 40).

1471. Nepătimire desăvârșită are acela care nu e împătimit nici de lucruri, nici de amintirile lor (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte*, III, 42).

1472. Calea spre cunoștință este nepătimirea și smerenia, fără de care nimeni nu va vedea pe Domnul (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 4, 58).

1473. Nepătimirea cea mai înaltă face gândurile simple. Iar cunoștința cea mai înaltă stă înaintea Celui mai presus de cunoștință (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte*, I, 73).

1474. Nepătimirea desăvârșită este sărăcia spirituală la care ajungând mintea se desparte de cele de aici (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte*, II, 90).

1475. Semnul celei mai depline nepătimiri stă în aceea că totdeauna se urcă la inimă numai înțelesurile simple ale lucrurilor, fie în vremea de veghe a trupului, fie în vreme de somn (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 1, 93).

1476. Nepătimirea nu înseamnă a nu fi războiți de draci, căci atunci ar trebui să ieșim, după Apostol, din lume, ci, războiți fiind de ei, să rămânem

nebiruiți (Diadoh al Foticeei, *Cuvânt ascetic despre viața morală*, 98).

1477. Haină de nuntă este nepătimirea sufletului rațional, care s-a lepădat de poftele lumești (Evagrie Monahul, *Capete despre deosebirea patimilor și a gândurilor*, 22).

1478. Calea spre cunoștință este nepătimirea și smerenia, fără de care nimeni nu va vedea pe Domnul (Isihie Sinaitul, *Cuvânt despre trezvie și virtute*, I, 67).

1479. Iar nepătimire numesc nu simpla oprire a păcatului cu fapta, căci aceasta se zice înfrânare, ci aceea care taie din cugetare gândurile pătimașe, pe care Sfântul Pavel a numit-o și „tăiere duhovnicească împrejur a iudeului ascuns" (Evagrie Monahul, *Capete despre deosebirea patimilor și a gândurilor*, 25).

NEȘTIINȚĂ

1480. Tuturor relelor le premerge neștiința; iar a doua după neștiință e necredința (Marcu Ascetul, *Despre cei ce-și închipuie că se îndreptează din fapte*, 105).

1481. Cumplit lucru este neștiința și dincolo de toate cele cumplite, fiind un întuneric de să-l pipăi cu mâna. Ea face sufletele în care intră, întunecate; ea dezbină puterea lui cugetătoare în multe și desparte sufletul din unirea cu Dumnezeu. Tot ce adună ea este lipsit de rațiune. Căci ne face în întregime neraționali și nesimțitori, precum neștiința îngroșată se face sufletului covârșit de ea, adânc prăpăstios de iad, în care e adunată toată osânda, durerea, întristarea și suspinul (Nichita Stithatul, *Cele 300 de capete despre făptuire, despre fire și despre cunoștință*, III, 19).

1482. Minte curată este aceea care s-a despărțit de neștiință și e luminată de lumina dumnezeiască (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 1, 33).

1483. Din viață la viață trece acela care și-a omorât patimile și s-a despărțit de neștiință (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare și*

petrecerea cea după minte, IV, 53).

1484. Căci odată ce sufletul e acoperit de uitarea atotpăcătoasă, de lenea stricăcioasă și de neștiință, maica și doica tuturor relelor, nenorocita de minte se lipește cu ușurință de tot ce se vede, se cugetă sau se aude (Marcu Ascetul, *Epistola către Nicolae monahul*).

1485. Cei trei uriași ai celui rău, care sunt socotiți ca cei mai tari, sunt cele trei rele amintite mai-nainte: neștiința, maica tuturor relelor; uitarea, soră împreună lucrătoare și slujitoarea ei; și nepăsarea trândavă, care țese veșmântul și acoperământul norului negru așezat peste suflet și care le sprijină pe amândouă, le întărește, le susține și sădește în sufletul cel fără grijă răul înrădăcinat și statornic (Marcu Ascetul, *Epistola către Nicolae monahul*).

1486. Să nu-ți lași cugetarea întunecată de neștiință, care e pricina tuturor relelor, nici amăgită de negrijă, care e tot ce poate fi mai rău; (Marcu Ascetul, *Epistola către Nicolae monahul*).

1487. Sfinții sunt păziți prin smerenie de cursele diavolului, iar noi ne înălțăm din neștiință. Și cu adevărat mare neștiință este să se înalțe cineva la ceea ce nu are (Petru Damaschin, *Învățături duhovnicești*, I, 10).

NEVOINȚĂ

1488. Nevoința are trebuință de răbdare și de îndelungă răbdare. Căci numai prin osteneală îndelungată se izgonește iubirea de plăcere (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte*, III, 10).

1489. Păzește aceeași măsură în nevoință și să nu dezlegi canonul fără trebuință (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte*, III, 12).

1490. Conștiința curată o fac ostenelile nevoinței, ca postul, privegherea, răbdarea și îndelunga răbdare (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte*, III, 14).

1491. Necazurile de acum pune-le alături cu bunătățile viitoare și nicicând descurajarea nu-ți va moleși nevoința (Marcu Ascetul, *Despre legea duhovnicească, în 200 de capete*, 156).

1492. Dracii se silesc să spurce pe nevoitor, prin năluciri rușinoase și prin scurgerea sămânței, cele mai adeseori în vremea praznicelor și a sfintelor slujbe, și mai ales când vrea cineva să se apropie de masa cea de taină. Dar nici prin aceasta nu vor răni sau slăbi pe cel obișnuit să poarte toate cu răbdare și cu vitejie. „Deci să nu se laude împotriva noastră cei strâmbi ca cei drepți" (Ioan Carpatiul, *Una sută capete de mângâiere*, 1).

1493. Cel ce se nevoiește să intre în Împărăția lui Dumnezeu trebuie să prisosească cu fapta dreptății în cele bune; în milostenii, dăruind din ceea ce îi lipsește; iar în ostenelile pentru pace, furând răbdarea cea întru Domnul (Ilie Ecdicul, *Cugetări din sentințele înțelepților*, 1).

1494. Înfrânarea este un nume de obște, care se adaugă la numele tuturor virtuților. Deci cel ce se nevoiește trebuie să se înfrâneze în toate (Diadoh al Foticeei, *Cuvânt ascetic despre viața morală*, 42).

1495. Cei ce se nevoiesc trebuie să urască toate patimile neraționale în așa fel încât să le ajungă ura față de ele o adevărată obișnuință. Dar înfrânarea de mâncări trebuie să o păzească în așa fel, ca să nu câștige careva vreo scârbă față de vreuna din ele. Acesta ar fi un lucru vrednic de osândă și cu totul drăcesc. Căci nu ne înfrânăm de la ele fiindcă ar fi vrednice de ocară (să nu fie), ci, că depărtându-ne de multele mâncări, să pedepsim cu dreaptă măsură mădularele aprinse ale trupului; apoi, ca să avem destul prisos ca să-l putem da sărăcilor, drept semn al dragostei adevărate (Diadoh al Foticeei, *Cuvânt ascetic despre viața morală*, 43).

1496. Sufletul se întărește prin ostenelile nevoinței; iar făcând toate cu măsură, alungă trândavia (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte*, III, 53).

1497. Bună este nevoința, dar cu scop drept; și bine este a o avea nu ca un lucru în sine, ci ca pe o pregătire de lucru; nici ca rod, ci ca pământ ce

poate hrăni, cu vremea, cu osteneala și cu Dumnezeu, pomii din care crește rodul, care este curăția minții și unirea cu Dumnezeu, Căruia se cuvine slava în veci (Petru Damaschin, *Învățături duhovnicești*, I, 9).

1498. De aceea toată nevoința (asceza) care nu are iubire e străină de Dumnezeu (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cuvânt Ascetic*, 36).

1499. De ești în nevoință, să nu se încreadă inima ta în ea, că ea te păzește, ci spune cugetului tău că, pentru neputința trupului, „Dumnezeu ia seama la slăbiciunea mea” (Isaia Pustnicul, *29 de cuvinte*, IV, 3).

1500. Nevoința este maica sfințeniei. Iar din cea din urmă se naște cea dintâi gustare a simțirii tainelor lui Hristos, care se numește întâia treaptă a cunoștinței Duhului (Sf. Isaac Sirul, *Cuvinte despre nevoință*, XVI).

1501. Și cu cât se nevoiește cineva spre bine, cu atât crește în el frica, până ce și cele mai mici greșeli ale lui, pe care nu le-a luat în seamă niciodată, aflându-se în întunericul neștiinței, i le arată lui (Petru Damaschin, *Învățături duhovnicești*, I, 3).

NUNTĂ

1502. Scopul de mai înainte al lui Dumnezeu a fost să nu ne naștem prin legătura nunții din stricăciune. Dar călcarea poruncii a adus nunta, fiindcă a greșit Adam, adică a nesocotit legea dată lui de Dumnezeu. Deci toți cei ce se nasc din Adam „se zămislesc în fărădelegi”, căzând sub osânda protopărintelui. Iar „în păcate m-a născut maica mea” însemnează că Eva, maica cea dintâi, a noastră a tuturor, a născut în păcat, ca una ce s-a aprins spre plăcere. De aceea și noi căzând sub osânda maicii, zicem că ne naștem în păcate (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Întrebări, nedumeriri și răspunsuri*, 3).

OBIȘNUINȚĂ

1503. Fiindcă obișnuința, învechindu-se, capătă putere de fire. Căci fie că e obișnuința bună, fie că e rea, timpul o hrănește, cum materiile hrănesc focul (Petru Damaschin, *Învățături duhovnicești*, I, 1).

OCARĂ

1504. Ocara de la oameni aduce întristare inimii, dar se face pricină de curăție celui ce o rabdă (Marcu Ascetul, *Despre legea duhovnicească, în 200 de capete*).

1505. De vezi pe cineva că te laudă cu fățărnicie, așteaptă la vremea sa ocara de la el (Marcu Ascetul, *Despre legea duhovnicească, în 200 de capete*, 155).

1506. De ai fost păgubit sau ocărât sau prigonit de cineva, nu lua în seamă cele de față, ci așteaptă cele viitoare; și vei afla că acela ți-a fost pricină de multe bunătăți, nu numai în vremea de aici, ci și în veacul viitor (Marcu Ascetul, *Despre legea duhovnicească, în 200 de capete*, 114).

1507. Când respingi durerea și ocara nu făgădui că te vei pocăi prin alte virtuți. Căci slava deșartă și fuga de dureri obișnuiesc să slujească păcatului chiar și prin cele de-a dreapta (prin virtuți) (Marcu Ascetul, *Despre cei ce-și închipuie că se îndreptează din fapte*, 156).

1508. Ia aminte cu amănuntul la tine însuți, crezând că ocările și necinstirile ce ți se aduc pentru Domnul sunt un mare câștig, că suportarea lor cu toată inima și fără tulburare sunt un mare câștig și mântuire pentru suflet. Cugetă și zi: „Se cuvine să pătimesc chiar mai mult pentru păcatele mele și mă bucur să fiu învrednicit să pătimesc și să suport pentru Hristos

necazuri și necinstiri, ca prin oarecare coborâre să mă fac următor al pătimirii Dumnezeului meu". Și de câte ori ți-aduci aminte de cei ce te-au necăjit, roagă-te pentru ei din suflet ca pentru cei ce ți-au pricinuit cu adevărat mari câștiguri sufletului, necârtind deloc împotriva lor (Isaia Pustnicul, *29 de cuvinte*, XXVII, 2).

1509. Când vei fi ocărât de cineva sau disprețuit în vreo privință oarecare, fii cu luare-aminte dinspre gândurile mâniei, ca nu cumva, despărțindu-te de dragoste din pricina supărării, să te așezi în ținutul urii (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 1, 29).

1510. Când vei suferi pentru vreo ocară sau necinste, să știi că te alegi cu un folos. Căci prin ocară e alungată de la tine slava deșartă (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 1, 30).

1511. Când suferi vreo ocară de la oameni, cugetă îndată la slava ce-ți va veni de la Dumnezeu. Și ocara te va lasa neîntristat și netulburat; iar slava credincios și nesupus osândei, când va veni (Marcu Ascetul, *Despre cei ce-și închipuie că se îndreptează din fapte*, 68).

1512. Oricâtă batjocură va răbda cineva pentru adevărul lui Hristos, va primi însutită slavă de la mulțime. Dar mai bine este a face binele pentru cele viitoare (Marcu Ascetul, *Despre legea duhovnicească, în 200 de capete*, 73).

1513. De te ocărăște cineva, nu-i răspunde, ci rămâi tăcut. Și dacă cercetându-te, vei afla în tine cele ce le-ai auzit de la el, căiește-te ca unul ce ai păcătuit tu însuți și bunătatea lui Dumnezeu te va primi iarăși (Isaia Pustnicul, *29 de cuvinte*, IV, 3).

1514. Stăruie binecuvântând totdeauna cu gura și nu vei fi ocărât. Căci ocara naște ocară și binecuvântarea, binecuvântare (Sf. Isaac Sirul, *Cuvinte despre nevoință*, XVIII).

OMUL

1515. Dumnezeu a voit un singur lucru: să facă pe om împărat al celor pământești și ca un alt dumnezeu al celor ale lui Dumnezeu. Și, potrivit cu aceasta, a adus la ființă lumea aceasta spre folosul ușor și nemijlocit al acestuia (Calist Patriarhul, *Capete despre dragoste*, 27).

1516. La început, când a făcut Dumnezeu pe om, l-a așezat pe el în rai, cum spune dumnezeiasca Scriptură, împodobindu-l cu toată virtutea. Și i-a dat lui poruncă să nu mănânce din pomul din mijlocul raiului. Și el se afla în desfătarea raiului, în rugăciune, în vedere duhovnicească, într-o slavă și cinste mijlocie, având simțurile întregi și nevătămate și aflându-se în starea cea după fire, precum a fost zidit. Căci Dumnezeu l-a făcut pe om după chipul și asemănarea Sa, adică nemuritor, liber, împodobit cu toată virtutea. Dar când a călcat porunca și a mâncat din pomul din care Dumnezeu îi poruncise să nu mănânce, a fost scos din rai și a căzut din starea cea după fire și a ajuns în cea contrară firii, adică în păcat, în iubirea de slavă și în iubirea de plăceri a vieții acesteia și în celelalte patimi, căzând sub stăpânirea lor. Căci s-a făcut robul lor prin căderea sa. Și așa a început să crească păcatul treptat și a împărățit moartea. Nicăieri nu se mai afla cinstirea lui Dumnezeu, nicăieri cunoașterea Lui, ci pretutindeni necunoștința de Dumnezeu. Numai puțini oarecare, cum au zis părinții, mișcați de legea naturală, au cunoscut pe Dumnezeu, cum a fost Avraam și ceilalți patriarhi, Noe și Iacov și, simplu spunând, puțini oarecare. Erau foarte rari cei ce cunoșteau pe Dumnezeu. Căci vrăjmașul a întins toată răutatea lui. Și împărățind păcatul, a început închinarea la idoli, credința în mulți dumnezei, vrăjitoria, uciderile și toată răutatea diavolului (Ava Dorotei, *Învățături*, I, 1).

1517. Omul primind existența de la Dumnezeu și începând să existe chiar prin actul facerii, era liber de stricăciune și păcat, căci acestea n-au fost create deodată cu el. Când însă a păcătuit călcând porunca, a primit osânda nașterii, care se susține prin păcat, păcatul avându-și sursa în trăsătura pătimitoare ivită din pricina lui, ca într-o lege a firii. În temeiul

acestei legi nici un om nu este fără de păcat, fiind supus fiecare prin fire legii nașterii, care s-a introdus după facere, din pricina păcatului (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Răspunsuri către Talasie*, 21).

1518. Numai omul, această viețuitoare mintală și rațională, este dintre toate „după chipul și după asemănarea lui Dumnezeu”. Tot omul se zice că este „după chipul lui Dumnezeu”, pentru demnitatea minții și a sufletului, adică pentru necuprinsul, nevăzutul, nemurirea și libertatea voii, ca și pentru însușirea de stăpânitor, născător de prunci și ziditor. Iar „după asemănare” este pentru rațiunea virtuții și a faptelor noastre care imită pe Dumnezeu și poartă nume dumnezeiesc, adică pentru dispoziția filantropică față de cei din neamul omenesc, pentru îndurarea, mila și dragostea aproapelui și pentru compătimirea arătată altora (Sf. Ioan Damaschin, *Cuvânt minunat și de suflet folositor*).

1519. Nu numai lumea aceasta este gătită ca un palat pentru om – împăratul ce avea să apară după aceea – ci și împărăția cerurilor s-a gătit pentru el înainte de el, căci el trebuia să privească spre ea de la începutul existenței sale (Sf. Grigorie Palama, *150 Capete despre cunoștința naturală, despre cunoașterea lui Dumnezeu, despre viața morală și despre făptuire*, 24).

1520. Egali în cinste cu îngerii i-a făcut pe oameni, întâi fiindcă „a împăcat prin sângele crucii Sale cele din cer și cele de pe pământ” și a surpat puterile vrăjmașe care umpleau locul dintre cer și pământ, arătând că, în privința împărtirii darurilor dumnezeiești, ceata Puterilor cerești și pământești e una, firea omenească vestind întru veselie slava lui Dumnezeu împreună cu Puterile de sus prin una și aceeași voință. Apoi fiindcă, după împlinirea lucrării Sale pentru noi, s-a înălțat la cer cu trupul primit, unind prin Sine cerul cu pământul (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Scurta tâlcuire a rugăciunii Tatălui nostru*).

1521. Dumnezeu, voind să facă în chip prea înțelept pe om, ca pe un înger pe pământ, ca pe un animal ceresc, după chipul și asemănarea dumnezeiască, a așezat în el, potrivit cu aceasta, suflet înțelegător, în stare

de cunoștința lui Dumnezeu. Și de aceea zice: „Eu am zis, dumnezei sunteți și toți fii ai Celui prea înalt” (Ps. 81, 6) prin har, ca niște îngeri de a doua treaptă, care contemplă în tăcere pe Dumnezeu și sunt înălțați spre El prin dragoste, în lumina duhovnicească (Calist Patriarhul, *Capete despre dragoste*, 56).

1522. Dumnezeu a făcut pe om liber, ca să poată înclina spre bine. Dar înclinând spre bine prin voie liberă, nu e în stare să-l împlinească fără ajutorul lui Dumnezeu. Căci s-a scris: „Nu e de la cel ce voiește, nici de la cel ce aleargă, ci de la Dumnezeu care miluiește” (Rom. 9, 16). Dacă deci își apleacă omul inima spre bine și cheamă pe Dumnezeu în ajutor, Dumnezeu, luând aminte la dorința lui cea bună, dăruiește putere lucrării lui. Și așa se întâlnesc amândouă; libertatea omului și puterea lui Dumnezeu. Căci binele vine de la Dumnezeu, dar se împlinește de către sfinții Lui. Și așa se slăvește Dumnezeu în toți și El îi slăvește pe ei (Varsanufie și Ioan, *Scrisori duhovnicești*, 763).

1523. Dumnezeu a făcut o lume pe măsura omului. Omul a fost criteriul adoptat de Dumnezeu pentru lumea pe care a creat-o. Dar omul este o astfel de ființă, că pornind de la viețuirea în această lume acomodată lui, poate crește la nesfârșit în comuniunea cu Dumnezeu, în îndumnezeirea după har. Dumnezeu a ales o măsură: măsura omului. Dar pe om l-a făcut pe măsura Sa, capabil să-și însușească la nesfârșit conținutul dumnezeirii Sale. Ar fi fost posibil ca Dumnezeu să aleagă și alte măsuri, toate infinit inferioare infinității Lui. Dar pe de altă parte, toate ființele ce le-ar fi putut alege potrivit altor măsuri, ar fi trebuit să aibă capacitatea să înainteze în aceeași infinitate a Sa, căci altundeva nu puteau să înainteze (Calist Patriarhul, *Capete despre dragoste*, 27).

1524. Omul a fost zidit nestricăcios, fără must, cum va și învia. Dar nu neschimbăcios, nici schimbăcios, având în voință puterea de a se schimba sau nu. Căci voința nu face pe cineva să rămână cu desăvârșire neschimbat în firea sa. Pentru că aceasta e cununa îndumnezeirii neschimbăcioase viitoare (Sf. Grigorie Sinaitul, *Capete foarte folositoare în acrostih*, 8).

1525. Omul rabdă pătimiri pentru una din acestea: sau pentru dragostea lui Dumnezeu sau pentru nădejdea răsplății sau de frica muncilor sau de frica oamenilor sau pentru fire sau pentru plăcere sau pentru câștig sau pentru slava deșartă sau de nevoie (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 3, 77).

1526. Omul a fost făcut după chipul lui Dumnezeu mai mult decât îngerii, nu numai pentru că are în sine o putere susținătoare și de viață făcătoare, ci și pentru că stăpânește. Căci în firea sufletului nostru este pe de o parte latura stăpânitoare și conducătoare, iar pe de altă parte, cea slujitoare și ascultătoare, și anume: voința, pofta, simțirea și, simplu, toate câte au fost împreună zidite de Dumnezeu cu mintea după Minte, chiar dacă noi, printr-o socotință păcătoasă, ne împotrivim nu numai Dumnezeului-Atotțiitorul, ci și stăpânitorului sădit în firea noastră. Dumnezeu, pentru puterea stăpânitoare din noi, ne-a dat și stăpânirea pământului întreg, îngerii însă nu au trup înjugat, ca să-l aibă subjugat minții. Voința minții (înțelegătoare) a ajuns în cei ce au căzut, neîncetat rea; iar în cei buni, neîncetat bună, neavând nicidecum trebuință de un vizitiu care să țină frâiele. Stăpânire pământească n-a avut-o cel rău dar a răpit-o. De aici e vădit că nu a fost făcut ca stăpânitor al pământului (Sf. Grigorie Palama, *150 Capete despre cunoștința naturală, despre cunoașterea lui Dumnezeu, despre viața morală și despre făptuire*, 62).

1527. De ce a fost făcut omul? Ca înțelegând făpturile lui Dumnezeu, să-l vadă dintr-însele și să preamărească pe Cel ce le-a zidit pentru om. Iar mintea cea plăcută lui Dumnezeu este un bun nevăzut, dăruit de Dumnezeu celor vrednici, în urma purtării celei bune (Sf. Antonie cel Mare, *Învățături despre viața morală a oamenilor și despre buna purtare, în 170 de capete*, 55).

1528. Omul fiind îndoit, adică având alcătuirea din suflet și trup, lumea a fost creată pentru el de asemenea ca văzută și nevăzută. Și fiecăreia din aceste părți i s-a rânduit în chip potrivit ei unele din faptele și din grijile

noastre (Sf. Simeon Noul Teolog, *Cele 225 de capete teologice și practice*, 188).

1529. Fericit este omul care poate să iubească pe tot omul la fel (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 1, 17).

1530. Fericit este omul care nu se lipește de nici un lucru stricăcios sau vremelnic (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 1, 18).

1531. Omul fiind la mijloc între Dumnezeu și materie, prin faptul că nu s-a mișcat spre Dumnezeu ca spre cauza și scopul zidirii sale, ci spre materie, a ignorat pe Dumnezeu, făcându-și mintea pământească prin povârnirea spre materie (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Răspunsuri către Talasie. Scolii*).

1532. „După chipul” îl are orice om, căci Dumnezeu nu se căiește de darurile sale. Dar „după asemănarea” o au foarte puțini și numai cei virtuoși, sfinții și cei ce imită pe Dumnezeu în bunătate, pe cât e cu putință oamenilor (Sf. Ioan Damaschin, *Cuvânt minunat și de suflet folositor*).

OM BUN

1533. Omul bun și iubitor de Dumnezeu nu mustră pe oameni pentru rele când sunt de față; iar în dos nu-i bârfește. Dar nici celor ce încearcă să-i grăiască de rău nu le îngâduie (Sf. Antonie cel Mare, *Învățături despre viața morală a oamenilor și despre buna purtare, în 170 de capete*, 30).

1534. Celui ce nu știe să deosebească binele de rău nu-i este îngăduit de a judeca pe cei buni sau pe cei răi. Căci bun este omul care cunoaște pe Dumnezeu, dar el nu este bun, nu știe nimic și nici nu va ști vreodată. Căci calea cunoștinței lui Dumnezeu este bunătatea (Sf. Antonie cel Mare, *Învățături despre viața morală a oamenilor și despre buna purtare, în 170 de capete*, 29).

OM CHIBZUIT

1535. Bărbat chibzuit este acela care suferă sfatul și mai ales pe Părintele duhovnicesc, care-l sfătuiește (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte*, IV, 40).

1536. Bărbat chibzuit este cel ce ia aminte la sine și se grăbește să se despartă de toată întinăciunea (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte*, II, 60).

1537. Bărbatul chibzuit se îngrijește de sine și prin dureri de bunăvoie ocolește pe cele fără voie (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte*, II, 68).

OM CUMINTE

1538. Oamenii cuminți trebuie să-și cerceteze puterea lor și măsura la care a ajuns virtutea sufletului lor, fiindcă trebuie să se pregătească să dea război cu patimile ce le dau năvală, potrivit cu puterea din ei, dăruită lor după fire de Dumnezeu. Împotriva ispitirii de frumusețe străină și a oricărei pofte stricătoare de suflet ne ajută înfrânarea; împotriva durerilor și a lipsurilor tăria; iar împotriva ocărilor și a mâniei răbdarea; și așa pentru toate (Sf. Antonie cel Mare, *Învățături despre viața morală a oamenilor și despre buna purtare, în 170 de capete*, 39).

1539. Omul cuminte, gândindu-se la puterea tămăduitoare a judecăților dumnezeiești, poartă cu mulțumire necazurile care-i vin prin ele, nefăcând pe nimeni vinovat pentru ele decât păcatele sale. Iar cel nebun, necunoscând Providența atotînțeleaptă a lui Dumnezeu, păcătuiește și când e mustrat, socotind fie pe Dumnezeu, fie pe oameni ca pricinuitori ai relelor sale (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 2, 46).

OM EVLAVIOS

1540. Dacă pe un atare om îl laudă oamenii, el râde în sine de cei ce-l laudă; dacă-l grăiesc de rău, nu se apără față de cei ce îl defaimă, nici nu se

mânie împotrivă ocărilor (Sf. Antonie cel Mare, *Învățături despre viața morală a oamenilor și despre buna purtare, în 170 de capete*, 90).

OM FERICIT

1541. Fericit este omul care poate să iubească pe tot omul la fel (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 1, 17).

1542. Fericit este omul care nu se lipește de nici un lucru stricăcios sau vremelnic (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 1, 18).

OM NENOROCIT

1543. Om nenorocit este acela care prețuiește prin fapte trupul mai mult decât sufletul și lumea mai mult decât pe Dumnezeu (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte*, I, 77).

OMENIE

1544. Deci se cuvine să facem bine tuturor, dar mai ales celor ce nu pot să întoarcă (Sf. Teodor al Edesei, *Una sută capete foarte folositoare*, 85).

1545. Primind pe frații care vin la noi, să nu socotim aceasta stânjenire și întrerupere a liniștirii, ca să nu cădem din legea dragostei. Nici să nu-i primim ca și când le-am face har, ci mai degrabă ca primind noi har; și socotindu-ne îndatorați la acest lucru, să-i ospătăm cu prietenie și bucurie, cum ne-a arătat Patriarhul Avraam (Sf. Teodor al Edesei, *Una sută capete foarte folositoare*, 84).

OSÂNDĂ VEȘNICĂ

1546. În sfârșit, ce vor păți în ziua înfricoșată a judecății, numai Dreptul Judecător o știe, care va da fiecăruia răsplata cea dreaptă după vrednicie și va împărți după măsura răutății felul osândei hotărând cu dreptate soarta cuvenită fiecăruia pentru veacurile nesfârșite, potrivit cu

judecățile Lui cele bune (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Răspunsuri către Talasie*, 11).

1547. Și dându-ne porunci sfinte și făgăduind împărăția cerurilor celor ce-și vor rândui viața după ele și înfricoșând cu chinurile veșnice pe cei ce le vor călca, iar mai pe urmă suferind patima mântuitoare și înviind din morți, ne-a dăruit nădejdea învierii și a vieții veșnice. Prin aceasta a dezlegat osânda păcatului strămoșesc al neascultării și a desființat prin moarte stăpânirea morții, ca „precum în Adam toți mor, așa în El toți să se facă vii" (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cuvânt Ascetic*, 1).

1548. Frica de gheenă face pe începători să fugă de păcat (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele două sute de capete despre cunoștința de Dumnezeu*, 2, 9).

1549. Dacă „dragostea nu face rău aproapelui", cel ce pizmuiește pe fratele și se întristează de binele lui și întinează numele lui cel bun cu defăimări sau îi întinde niscai curse spre a-l atrage la rele, cum nu se va face pe sine străin de dragoste și vinovat de osânda veșnică? (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 1, 55)

1550. Dacă „plinirea legii este iubirea" cel ce se gândește la rău împotriva fratelui și uneltește vicleșuguri împotriva lui și dorește căderea lui și se bucură de ea, cum nu va fi călcător de lege și vrednic de chinurile veșnice? (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 1, 56)

1551. Răsplățile ostenelilor pentru virtute sunt nepătimirea și cunoștința, care ne aduc împărăția cerurilor, precum patimile și neștiința ne aduc chinurile veșnice (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 2, 34).

OSPITALITATE

1552. S-a scris în Proverbe: „Nu băga pe orice om în casa ta" (Sir. 11, 13). Când vine deci la tine un străin, roagă-te mai întâi lui Dumnezeu și

apoi cercetează cele cu privire la el; și de unde este și unde merge. Și de-ți pare că trebuie să-l primești, primește-l și slobozește-l după ce l-ai hrănit, nedându-i nimic. Căci de vrei să faci peste puterile tale, nu vei putea mult timp (Varsanufie și Ioan, *Scrisori duhovnicești*, 727).

1553. Practicați iubirea de oaspeți și de săraci, pe măsura puterii voastre de răbdare. Chiar dacă aveți mai multe în urma voastră faceți-o cu măsură ca să nu vă ia în stăpânire obișnuința nici să nu vă ceară la fel când nu mai aveți ce da. Cercetați de ce vine vizitatorul? De va fi un fur, dați-i un mic ajutor și-l sloboziți. Și întrucât sunt unii care vin aici ca să îngreuneze, nu-i încurajați. Căci vin din zgârcenie, neavând trebuință. Iar haine nu dați nimănui la întâmplare, numai celui tare temător de Dumnezeu și se rușinează să ceară. Căutați de aflați adevărul și dacă e cineva cu totul sărac și lipsit din voia lui Dumnezeu și nu din pricina risipei, arătați-i compătimire (Varsanufie și Ioan, *Scrisori duhovnicești*, 587).

OSTENEALĂ

1554. Chiar dacă ar ajunge cineva la culmea virtuții, are trebuință de osteneala nevoinței, ca să-și strunească pornirile neregulate ale trupului și să-și păzească gândurile. Numai așa am putea să ne împărtășim de sălășluirea lui Hristos (Despre Avva Filimon. *Cuvânt foarte folositor*, 23).

1555. Căci cel ce se dorește după viața adevărată, cunoscând că toată osteneala, fie cu voia, fie fără de voie, se face moarte a plăcerii, care e maica morții, va primi cu veselie toate asprimile încercărilor fără de voie, bucurându-se întru răbdare și făcând din necazurile sale căi ușoare și line, care-l duc fără să-l rătăcească spre cununa chemării de sus, pe cel care-și face cu evlavie de-a lungul lor drumul dumnezeiesc (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Răspunsuri către Talasie*, 47).

1556. Precum focul nu poate zăbovi în apă, tot așa nici gândul urât în inima iubitoare de Dumnezeu. Căci tot cel ce iubește pe Dumnezeu iubește și osteneala. Iar osteneala de bunăvoie e vrăjmașa plăcerii prin fire (Marcu Ascetul, *Despre cei ce-și închipuie că se îndreptează din fapte*, 84).

1557. Încercările ce ne vin pe neașteptate ne învață cu bun rost să ne facem iubitori de osteneală (Isihie Sinaitul, *Cuvânt despre trezvie și virtute*, I, 81).

1558. Cel ce nu vrea să se pocăiască prin osteneli de bunăvoie cade, potrivit Providenței, în osteneli fără voie (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte*, II, 75).

1559. Când inima e mișcată de vreo plăcere de la locul ostenelilor de bunăvoie devine anevoie de reținut, asemenea unui bolovan foarte greu, ce se rostogolește la vale (Marcu Ascetul, *Despre cei ce-și închipuie că se îndreptează din fapte*).

1560. Dacă ești iubitor de învățătură, fă-te iubitor și de osteneală. Căci simpla cunoștință îngâmfă pe om (Marcu Ascetul, *Despre cei ce-și închipuie că se îndreptează din fapte*, 7).

1561. Ostenelilor pentru evlavie le urmează mângâierea. Iar aceasta o cunoaștem prin legea lui Dumnezeu și prin conștiință (Marcu Ascetul, *Despre cei ce-și închipuie că se îndreptează din fapte*, 54).

1562. Sufletul se întărește prin ostenelile nevoinței; iar făcând toate cu măsură, alungă trândavia (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte*, III, 53).

1563. Cei ce au purtat ostenelile se vor bucura și de răsplăți. Dar cantitatea sau felul lor, adică măsura, o va arată rânduiala și starea de acolo prin împărtășire (Sf. Grigorie Sinaitul, *Capete foarte folositoare în acrostih*, 52).

1564. Să nu lepădăm nici ostenelile nevoinței trupești. Căci din pământ răsare grâul iar din acestea odrăslește bucuria duhovnicească și experiența celor bune (Filotei Sinaitul, *Capete despre trezvie*, 28).

1565. Ostenelile par la început pricinuitoare de durere. Dar dacă începătorii stăruiesc în virtute și se întind spre treapta de mijloc, ostenelile li se descoperă că pricinuitoare de o anumită plăcere și de o liniște

neînțeleasă. Iar când cugetul muritor al trupului e înghițit de viața nemuritoare, care izvorăște din sălășluirea Duhului în cei ce s-au întins cu adevărat spre sfârșiturile (țintele) virtuților prin osteneli, ei se umplu de o bucurie și de o veselie negrăită, deschizându-li-se un izvor curat de lacrimi, întrucât se ivește de sus o undă dulce de căință (Nichita Stithatul, *Cele 300 de capete despre făptuire, despre fire și despre cunoștință*, I, 24).

1566. Cel ce nu ia asupra sa de bunăvoie ostenelile pentru adevăr e certat mai aspru de cele fără de voie (Marcu Ascetul, *Despre legea duhovnicească, în 200 de capete*, 187).

PĂCAT

1567. Păcatul este foc ce arde. Cu cât înlături materia, cu atât se stinge, și cu cât adaugi, va arde mai mult (Marcu Ascetul, *Despre legea duhovnicească, în 200 de capete*, 136).

1568. Toate păcatele bat mai întâi numai prin gânduri la ușa minții, încât dacă ar fi primite de cugetare, s-ar face apoi păcate sensibile și groase. Dar pe toate le taie virtutea cugetătoare a trezviei, nelăsându-le să intre în omul nostru lăuntric și să se prefacă în fapte rele. Iar aceasta o face prin înrâurirea și ajutorul Domnului nostru Iisus Hristos (Isihie Sinaitul, *Cuvânt despre trezvie şi virtute*, I, 9).

1569. Dar păcătuirea cu gândul o avem din voia liberă (Marcu Ascetul, *Răspuns acelora care se îndoiesc despre Dumnezeiescul Botez*).

1570. Ci, chiar dacă suntem ținuți sub păcat și după Botez, aceasta nu se întâmplă din pricină că Botezul ar fi nedesăvârșit, ci pentru că nesocotim porunca și ne alipim de plăceri de bunăvoie, cum ne mustră dumnezeieasca Scriptură (Marcu Ascetul, *Răspuns acelora care se îndoiesc despre Dumnezeiescul Botez*).

1571. Ci, chiar de-ar ajunge cu totul nematerial și s-ar uni aproape cu Dumnezeu, păcatul merge pe urma lui și niciodată nu piere cu desăvârșire înainte de moarte (Petru Damaschin, *Învățături duhovnicești*, I, 10).

1572. Căci păcatul e un întuneric și o ceață a sufletului, ce se lasă din gânduri, din cuvinte și din fapte rele. Și păcatul se naște așa că diavolul ispiteste pe om printr-o momeală care nu-l forțează și îi arată începutul păcatului, iar omul intră în vorbă cu el din pricina iubirii de plăcere și a slavei deșarte. Căci deși prin judecată nu voiește, dar cu lucrarea se

îndulcește și îl primește. Iar cel ce nu-și vede acest păcat cuprinzător, cum se va ruga pentru el ca să se curățească? (Marcu Ascetul, *Despre cei ce-și închipuie că se îndreptează din fapte*)

1573. Căci păcatul este întrebuințarea greșită a ideilor, căreia îi urmează reaua întrebuințare a lucrurilor (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 2, 82).

1574. Căci oprirea pe calea virtuții este începutul păcatului, deoarece mintea se ocupă atunci pătimaș cu vreunul din lucrurile materiale, care stau pe amândouă părțile drumului și face chipul și gândul curat și tăiat împrejur al purtării evlavioase, netăiat împrejur și întinat (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Răspunsuri către Talasie*, 17).

1575. Pricina a tot păcatul este slava deșartă și plăcerea. Cel ce nu le urăște pe acestea nu va dezrădăcina patima (Marcu Ascetul, *Despre legea duhovnicească, în 200 de capete*).

1576. Păcatul este patimă a materiei; însă nu Dumnezeu este pricina păcatului, ci El a dat omului cunoștință, pricepere și puterea de a deosebi între bine și rău și voie liberă. Ceea ce naște păcatul este negrija și trândavia oamenilor. Răul nicidecum nu e pricinuit de Dumnezeu; ci prin alegerea cea de bunăvoie s-au făcut dracii răi, ca și cei mai mulți dintre oameni (Sf. Antonie cel Mare, *Învățături despre viața morală a oamenilor și despre buna purtare, în 170 de capete*, 89).

1577. Mulți ne întristăm pentru păcate; dar primim cu plăcere cauzele lor (Marcu Ascetul, *Despre cei ce-și închipuie că se îndreptează din fapte*, 79).

1578. Orice păcat se face pentru plăcere și orice iertare vine pentru reaua pătimire și pentru întristare (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte*, II, 74).

1579. Tot păcatul sfârșește în plăcerea oprită, precum orice virtute într-o mângâiere duhovnicească. Dacă stăpânește cel dintâi, stârnește pe cele

proprii lui; iar dacă stăpânește cea de-a doua, de asemenea pe cele înrudite cu ea (Marcu Ascetul, *Despre legea duhovnicească, în 200 de capete*, 48).

1580. Păcat spre moarte este tot păcatul nepocăit. Chiar de s-ar ruga un sfânt pentru un asemenea păcat al altuia, nu e auzit (Marcu Ascetul, *Despre cei ce-și închipuie că se îndreptează din fapte*, 41).

1581. Păcatul cu cugetul este reaua întrebuințare a gândurilor; iar păcatul cu fapta este reaua întrebuințare a lucrurilor (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte*, III, 39).

1582. Păcatele ne vin prin reaua întrebuințare a puterilor (facultăților) sufletului, a celei poftitoare, irascibile și rațională. Neștiința și nechibzuința vin din reaua întrebuințare a puterii raționale. Ura și necumpătarea din reaua întrebuințare a puterii irascibile (iuțimea) și poftitoare. Iar din buna întrebuințare a acestora ne vine cunoștința și chibzuința, iubirea și cumpătarea. Dacă e așa, nimic din cele create și făcute de Dumnezeu nu este rău (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 3, 3).

1583. Este un păcat care stăpânește inima din pricina obișnuinței (πολψις) îndelungate; și este un alt păcat care ne războiește cugetarea prin lucrurile de fiecare zi (Marcu Ascetul, *Despre legea duhovnicească, în 200 de capete*, 183).

1584. Nu lăsa păcatul nește̦rs, chiar dacă ar fi cât de mic, ca să nu te tragă pe urmă la rele mai mari (Marcu Ascetul, *Despre legea duhovnicească, în 200 de capete*, 127).

1585. Păcătuind, să nu învinovățești fapta, ci gândul. Căci dacă mintea nu o lua înainte, nu i-ar fi urmat trupul (Marcu Ascetul, *Despre legea duhovnicească, în 200 de capete*, 119).

1586. De vrei să te izbăvești dintr-o dată de păcate, leapădă-te de iubirea de sine, maica tuturor relelor (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte*, II, 1).

PACE

1587. Și nimic nu sădește atâta pace în minte, ca sărăcia de bunăvoie (Sf. Isaac Sirul, *Cuvinte despre nevoință*, XXIII).

1588. Pacea constă în a dobândi stăpânirea peste simțurile (simțirile) tale (Isaia Pustnicul, *29 de cuvinte*, XXII, 8).

1589. Pacea este izbăvirea de patimi. Dar ea nu poate fi aflată fără lucrarea Duhului Sfânt (Marcu Ascetul, *Despre legea duhovnicească, în 200 de capete*, 192).

1590. Cel ce urmărește și caută în fiecare zi pacea și liniștea minții, acela va disprețui cu ușurință tot ce e supus simțurilor, ca să nu ostenească în deșert (Isihie Sinaitul, *Cuvânt despre trezvie și virtute*, II, 26).

1591. Nu aminti în vreme de pace cele spuse de fratele tău în vreme de supărare, fie că au fost spuse acele lucruri supărătoare în fața ta, fie că au fost spuse către altul, iar tu le-ai auzit după aceea. Aceasta pentru ca nu cumva, stăruind în ținerea de minte a răului, să te întorci la ura pierzătoare a fratelui (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 4, 34).

1592. Deci se cade ca prin toate, și mai ales prin pacea sufletului, să dăm odihnă Duhului Sfânt în noi, ca să avem sfeșnicul cunoștinței luminând în noi totdeauna (Diadoh al Foticeei, *Cuvânt ascetic despre viața morală*).

PATIMI

1593. Multe patimi sunt ascunse în sufletele noastre; ele ies la iveală de abia atunci când se arată lucrurile (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 4, 52).

1594. Multe patimi sunt ascunse în sufletele noastre. Ele se dau pe față abia atunci când apar pricinile (Isihie Sinaitul, *Cuvânt despre trezvie și virtute*, I, 72).

1595. Patimile trupești și materiale se micșorează și se veștejesc prin suferințele trupului. Iar cele sufletești și nevăzute se sting prin smerita cugetare, prin blândețe și dragoste (Sf. Teodor al Edesei, *Una sută capete foarte folositoare*, 12).

1596. La fel, nu e altă patimă mai urâtă ca îngâmfarea, nici mai vrednică de râs, ca iubirea de argint, care e rădăcina tuturor relelor. Fiindcă oamenii izbutind, cu multă osteneală, să-și facă bani din metalul pământului, îi îngroapă iarăși în pământ degeaba (Petru Damaschin, *Învățături duhovnicești*, I, 27).

1597. Pentru că nu este cu putință celor ce mai au încă vreo legătură cu ceva din cele sensibile să biruiască patimile (Petru Damaschin, *Învățături duhovnicești*, I, 8).

1598. De vrei să te izbăvești de toate patimile, apucă-te de înfrânare, de dragoste și de rugăciune (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte*, I, 93).

1599. Iar rădăcinile tuturor patimilor acestora și, cum ar zice cineva, cele dintâi pricini ale lor sunt: iubirea de plăcere, iubirea de slavă și iubirea de argint, din care se naște tot răul. Dar nu săvârșește omul nici un păcat, dacă nu-l biruie și nu-l iau în stăpânire mai întâi acești uriași puternici, cum zice preaînțeleptul între asceți Marcu, adică uitarea, nepăsarea și neștiința (Sf. Ioan Damaschin, *Cuvânt minunat și de suflet folositor*).

1600. De aceea tot războiul să ne fie împotriva patimilor celor dinăuntru. Căci de le vom scoate pe acestea din inimă cu darul și cu ajutorul lui Dumnezeu, nu numai cu oamenii, dar și cu fiarele sălbatice vom petrece cu ușurință, cum zice și fericitul Iov: „Fiarele sălbatice vor fi cu tine în pace” (Sf. Ioan Casian, *Despre cele opt gânduri ale răutății*, V, *Despre întristare*).

1601. Cel ce vorbește despre patimi și curăță pe alții de astfel de pete nu poate trece peste ele nemurdărit; căci însăși amintirea obișnuiește să întineze cugetarea celui ce vorbește despre ele. Pentru că, chiar dacă nu se

întipăresc chipurile lucrurilor urâte în semne săpate mai adânc, totuși întinează suprafața minții, tulburând-o prin deșfășurările cuvântului ca pe niște culori necurate (Nil Ascetul, *Cuvânt trebuincios și folositor*, 28).

1602. Cel ce a putut să-și elibereze simțurile de patimi și să-și izbăvească sufletul din robia simțurilor, a reușit să ridice zid în calea intrării diavolului în minte prin mijlocirea simțurilor. De aceea se spune că a înălțat în pustie, adică în contemplația naturală, ca pe niște turnuri întărite, opiniile evlavioase despre lucruri, în care refugiindu-se, nu se teme de dracii care tâlhăresc în pustia aceasta, adică în firea celor văzute și amăgesc mintea prin simțuri, trăgând-o spre întunericul neștiinței (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Răspunsuri către Talasie*, 48).

1603. Ce dulci sunt prilejurile patimilor! Patimile le poate tăia cineva și se poate liniști, ținându-se departe de ele, veselindu-se de încetarea lor; dar pricinile patimilor nu le poate părăsi. De aceea suntem ispitiți chiar fără să vrem. Și de patimi ne întristăm, dar prilejurile lor dorim să le avem. Păcatele nu le iubim, dar pricinile ce le aduc în noi le primim cu plăcere. De aceea cele din urmă se fac pricinuitoare ale celor dintâi prin lucrarea lor. Cel ce iubește prilejurile patimilor se supune fără voie patimilor și se face rob lor. Cel ce-și urăște păcatele sale încetează a le face și cel ce le mărturisește dobândește iertarea. Dar este cu neputință cuiva a părăsi deprinderea păcatului înainte de a dobândi dușmanie față de ea, pe lângă mărturisirea greșelelor. Cea dintâi este pricină de smerenie adevărată; cea de a doua este urmată de rușine și de străpungerea inimii (Sf. Isaac Sirul, *Cuvinte despre nevoință*, LV).

1604. Căci în sufletul iubitor de slavă deșartă se întorc patimile curățite de har, iar Domnul zice: „Când a ieșit duhul necurat”, și celelalte (Petru Damaschin, *Învățături duhovnicești*, I, 11).

1605. Căci patimile sunt cu adevărat spini ce odrăslesc în noi din sămânța aflată în trup. Cât timp purtăm chipul lui Adam, neapărat purtăm și patimile lui. Căci e cu neputință ca pământul să înceteze să dea o odraslă potrivit firii lui. Iar aceasta este nepotul firii, ca pământul ieșit din trupurile

noastre, după mărturia lui Dumnezeu: „Pământul din care ai fost luat” (Fac. 3, 9). Pământul naște spini. Iar pământul cuvântător (rațional), patimile (Sf. Isaac Sirul, *Cuvinte despre nevoință*, LXXIV).

1606. Mare lucru este să nu fii cuprins de patima față de lucruri. Dar cu mult mai mare este să rămâi fără patimă și față de nălucirile lor. Căci războiul dracilor împotriva noastră prin gânduri e mai cumplit ca războiul cel prin lucruri (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 1, 91).

1607. Deci căpeteniile patimilor celor mai mari sunt trei: lăcomia pântecelui, iubirea de argint și slava deșartă. Iar cele ce urmează acestora sunt cinci: curvia, mânia, întristarea, trândavia și mândria. Dar tot așa sunt și trei virtuți cuprinzătoare, care se împotrivesc acelora: înfrânarea, săracia și smerenia. Iar după ele sunt cele ce le urmează: curăția, blândețea, bucuria, bărbăția și umilința. Dar cunoașterea întregii cete a virtuților, după puterea, lucrarea și mireasma fiecărei virtuți și a fiecărui păcat, nu e un lucru pe care îl poate avea oricine voiește, ci al celui ce le-a săvârșit și pătimit cu fapta și cu cuvântul și a primit de la Duhul darurile cunoștinței și deosebirii (Sf. Grigorie Sinaitul, *Capete foarte folositoare în acrostih*, 91).

1608. Tuturor patimilor le premerge iubirea trupească de sine; iar la urma tuturor vine mândria (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte*, III, 86).

1609. Când mintea s-a eliberat desăvârșit de patimi înaintează fără să se întoarcă îndărăt în contemplarea lucrurilor, făcându-și călătoria spre cunoștința Sf. Treimi (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 1, 86).

1610. Patima ajungând stăpână peste fapte cu ajutorul voinței, se impune pe urmă silnic și dacă nu vrea cel părtaș de ea (Marcu Ascetul, *Despre cei ce-și închipuie că se îndreptează din fapte*, 85).

1611. Cel ce a lepădat de la sine pe maica patimilor, adică iubirea trupească de sine (φιλαυτία), ușor leapădă, cu ajutorul lui Dumnezeu, și pe

celelalte, ca mânia, întristarea, pomenirea răului și cele ce urmează. Iar cel ce e stăpânit de cea dintâi e rănit și de-a doua, chiar dacă nu vrea. În iubirea trupească de sine este patima îndreptată spre trup (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 2, 8).

1612. Începutul tuturor patimilor este iubirea trupească de sine, iar sfârșitul este mândria. Iubirea trupească de sine este iubirea nerațională față de trup. Cine a tăiat-o pe aceasta, a tăiat deodată toate patimile care se nasc din ea (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 3).

1613. Patimile iuțimii sunt: mânia, amărăciunea, strigarea, aprinderea grabnică (vărsarea năpraznică a fierii), cutezanța semeață, înfumurarea, trufia și celelalte. Ale poftei sunt: lăcomia, desfrânarea, neînfrânarea, nesăturarea, iubirea de plăcere, iubirea de arginți, iubirea de sine care e cea mai cumplită din toate. Iar ale trupului sunt: curvia, preacurvia, necurăția, destrăbălarea, nedreptatea, lăcomia pântecelui, lenea, ușurătatea, iubirea de podoabe (luxul), iubirea de petreceri și celelalte. Cele ale părții raționale sunt: necredința, hula, viclenia, uneltirea, iscodirea, fățărnicia, grăirea de rău, clevetirea, osândirea, disprețuirea, luarea în râs, prefăcătoria, minciuna, vorbirea de lucruri urâte, de prostii, umblarea cu lucruri ascunse, ironia, fala, dorința de a plăcea oamenilor, semeția, jurămintele strâmbe, vorbirea fără rost. Ale minții sunt: părerea de sine, înălțarea, laudele, cearta, pizma, încântarea de sine, grăirea împotrivă, surzenia cu voia, închipuirea, nălucirile, răstălmăcirile, dorința de a te arăta, iubirea de slavă sau mândria, cea dintâi și cea mai de pe urmă din toate relele. Iar cele ale cugetării sunt: împrăștierile, rătăcirile, robirile, întunecarea, orbirea, amăgirile, momelile, încuviințările, aplecările, abaterile și cele asemenea acestora. Ca să spun pe scurt, toate relele potrivnice firii s-au amestecat cu aceste trei puteri ale sufletului, precum toate bunătățile se află împreună în ele prin fire (Sf. Grigorie Sinaitul, *Capete foarte folositoare în acrostih*, 79).

1614. Curăția sufletului înseamnă izbăvirea de patimi; iar izbăvirea de patimi naște dragostea (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare și*

petrecerea cea după minte, II, 78).

1615. Smerenia și reaua pătimire slobozesc pe om de tot păcatul. Cea dintâi taie patimile sufletului, cea de-a doua pe ale trupului (Isihie Sinaitul, *Cuvânt despre trezvie și virtute*, I, 75).

1616. Când patimile s-au potolit, vine mândria. Iar aceasta se întâmplă fie pentru că n-au fost tăiate pricinile, fie pentru că s-au retras dracii cu viclenie (Isihie Sinaitul, *Cuvânt despre trezvie și virtute*, I, 74).

1617. Pentru plăcere iubim patimile, și pentru durere fugim de virtuți (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Răspunsuri către Talasie. Scolii*, 7).

1618. Unele dintre patimi sunt ale iuțimii (mâniei), altele ale părții poftitoare a sufletului. Dar și unele și altele se stârnesc prin simțuri. Se stârnesc însă atunci când sufletul se află în afară de dragoste și de înfrânare (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 1, 65).

1619. Dintre patimi, unele sunt trupești, altele sufletești. Cele trupești își iau prilejurile din trup, iar cele sufletești din lucrurile de din afară. Dar și pe unele și pe altele le desființează dragostea și înfrânarea; cea dintâi pe cele sufletești, cealaltă pe cele trupești (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 1, 64).

1620. De vrei să-ți stăpânești sufletul și trupul, taie de mai înainte pricinile patimilor (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte*, I, 64).

1621. Pământul nelucrat s-a umplut de mărăcini, sufletul nepăsător de patimi necurate (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte*, III, 63).

1622. Pricinile patimilor sunt faptele păcătoase; pricinile gândurilor, patimile; ale nălucirilor, gândurile; ale chipurilor, amintirea; ale amintirilor, uitarea; ale uitării, neștiința; ale neștiinței, nepăsarea; nepăsarea e născută de dorința poftitoare; iar maica dorințelor e nestatornicia; pricina nestatorniciei este lucrarea faptei; iar fapta este din dorința nesocotită a

păcatului și din aplecarea simțurilor către cele supuse lor (Sf. Grigorie Sinaitul, *Capete foarte folositoare în acrostih*, 62).

1623. Cercetează Scripturile și vei afla poruncile; și fă cele zise și te vei izbăvi de patimi (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte*, IV, 1).

1624. Cineva poate să nu fie tulburat de patimi, când lipsesc lucrurile, bucurându-se de-o parțială nepătimire; când însă se arată lucrurile, îndată patimile răpesc mintea (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 4, 53).

1625. Mintea slobozită de patimi se face în chipul luminii, luminându-se neîncetat de contemplațiile lucrurilor (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte*, I, 50).

1626. Mintea slobozită de patimi vede gândurile simple, atât când veghează trupul, cât și în somn (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte*, I, 50, 54).

1627. Virtuțile despart mintea de patimi; contemplațiile duhovnicești de înțelesurile simple; în sfârșit, rugăciunea curată o înfățișează lui Dumnezeu însuși (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 3, 44).

1628. Tot războiul monahului împotriva dracilor urmărește să despartă patimile de înțelesuri (de chipuri). Căci altfel nu poate privi lucrurile fără patimă (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 3, 41).

1629. Când patimile își încetează lucrarea fie pentru că se ascund pricinile lor, fie pentru că se depărtează dracii în chip viclean, se strecoară mândria (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 2, 40).

1630. Mintea stăpânită de patimi cugetă cele ce nu se cuvin. Iar cugetarea aceasta o fac arătată cuvintele și faptele (Talasie Libianul, *Despre*

dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte, III, 4).

PAZA INIMII

1631. A-și păzi cineva inima înseamnă a avea mintea trează și curată când e război. Căci cel dintâi lunecă în nepăsare gândul lui. Și când vrăjmașul vede nepăsarea, se străduiește să aducă în el războiul. Și dacă vrei să afli de este dușman sau prieten, lasă rugăciunea și întreabă-l: ești al nostru sau al dușmanilor? (Varsanufie și Ioan, *Scrisori duhovnicești*, 166)

PAZA OCHILOR

1632. Ceea ce păzește ochii de hoinăreală și omul întreg de orice rău este smerenia (Varsanufie și Ioan, *Scrisori duhovnicești*, 264).

PĂCATUL STRĂMOȘESC

1633. De păcatul strămoșesc ne-am slobozit prin Sf. Botez, dar de cel pe care am îndrăznit să-l săvârșim după Botez ne slobozim prin căință (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cuvânt Ascetic*, 44).

1634. Dacă însă, botezându-ne, nu ne-am eliberat de păcatul strămoșesc, e vădit că nu putem săvârși nici faptele libertății. Iar dacă putem să le săvârșim pe acestea, arătat este că tainic ne-am eliberat de robia păcatului, precum este scris: „Legea Duhului vieții m-a slobozit pe mine de legea păcatului și a morții” dar, nesocotind poruncile Celui ce ne-a curățit pe noi, suntem purtați de păcat. Drept aceea, sau arată-mi tu mie că cei botezați nu pot împlini poruncile libertății și atunci Botezul nu e desăvârșit; sau, arătând noi că aceștia au primit o astfel de putere, să mărturisească toți că au fost eliberați prin harul lui Hristos, dar s-au predat pe ei înșiși în robia păcatelor prin faptul că n-au împlinit toate poruncile, și de aceea iarăși s-au supus lor (Marcu Ascetul, *Răspuns acelora care se îndoiesc despre Dumnezeiescul Botez*).

1635. Omul primind existența de la Dumnezeu și începând să existe chiar prin actul facerii, era liber de stricăciune și păcat, căci acestea n-au fost create deodată cu el. Când însă a păcătuit călcând porunca, a primit osânda nașterii, care se susține prin păcat, păcatul avându-și sursa în trăsătura pătimitoare ivită din pricina lui, ca într-o lege a firii. În temeiul acestei legi nici un om nu este fără de păcat, fiind supus fiecare prin fire legii nașterii, care s-a introdus după facere, din pricina păcatului (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Răspunsuri către Talasie*, 21).

1636. Iar că nimenea nu scoate singur din sine păcatul lui Adam, ci numai Hristos, după măsura credinței în El, află de la Apostol, care zice: „Hristos a murit pentru păcatele noastre, după Scripturi”; și iarăși: „Iar Dumnezeu învederează dragostea Sa către noi prin aceea că, fiind noi păcătoși, Hristos a murit pentru noi”; și: „Ne-am îngropat cu El prin Botez, ca precum s-a sculat Hristos din morți, așa și noi să umblăm întru înnoirea vieții” și celelalte; și iarăși: „Cine a murit este slobod de păcat”; sau: „Cu harul sunteți mântuiți prin credință și nu din fapte, ca să nu se laude cineva”; și iarăși: „Căci erați întuneric, iar acum sunteți lumină în Domnul; umblați deci ca niște fii ai luminii”; și: „Iar noi nu suntem fiii celei roabe, ci ai celei slobode, întru libertatea, în care ne-a slobozit Iisus, stați cu tărie”; și iarăși: „Ca niște oameni liberi, dar nu ca și cum ați avea libertatea drept acoperământ al vicleniei” (Marcu Ascetul, *Răspuns acelora care se îndoiesc despre Dumnezeiescul Botez*).

1637. Deci toată firea noastră este stăpânită de moarte din pricina căderii. Iar motivul stăpânirii era plăcerea, care, luându-și începutul dintr-o neascultare, se menține de-a lungul întregului lanț de nașteri naturale. Din pricina acestei plăceri a fost adusă moartea ca osândă peste fire (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Răspunsuri către Talasie*, 61).

1638. Deci fiindcă prin greșeala lui Adam nu numai trăsăturile sufletului s-au întinat, ci și trupul nostru a căzut în stricăciune, Cuvântul cel Sfânt al lui Dumnezeu s-a întrupat, dăruindu-ne ca un Dumnezeu apa mântuitoare prin Botezul Său, ca să ne naștem din nou. Căci renaștem prin

apă, cu lucrarea Sfântului și de viață făcătorului Duh. Prin aceasta, îndată ne curățim și sufletul și trupul, dacă venim la Dumnezeu din toată inima. Căci Duhul Sfânt, sălășluindu-se în noi, alungă păcatul. Fiindcă nu este cu putință ca, odată ce fața sufletului este una și simplă, să fie prezente în el două persoane, cum au socotit unii. Căci dacă harul dumnezeiesc se împreună prin Sfântul Botez cu trăsăturile chipului ca o arvună a asemănării, unde mai poate încăpea persoana celui rău, mai ales dat fiind că nu există nici o împărtășire între lumină și întuneric? (Diadoh al Foticeei, *Cuvânt ascetic despre viața morală*)

PĂRERE DE SINE

1639. Se știe că ascultarea este bunul cel dintâi în toate virtuțile începătoare, fiindcă nimicește părerea de sine și naște în noi smerita cugetare. De aceea, celor ce stăruiesc în ea cu bucurie li se face intrare și ușă spre dragostea lui Hristos (Diadoh al Foticeei, *Cuvânt ascetic despre viața morală*, 41).

1640. Fugind de slava deșartă, caută spre Dumnezeu; iar de nu, vei cădea desigur în părerea de sine sau în curvie (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte*, IV, 28).

1641. Precum, deci, în strămoșul nostru și în cei ca el, rădăcina și maica tuturor relelor este părerea de sine, așa și în Dumnezeu-Omul Iisus Hristos, și în cei ce doresc să viețuiască după El, începutul, izvorul și temelia tuturor celor bune este smerenia (Calist și Ignatie Xanthopol, *Metoda sau cele 100 de capete*, 15).

1642. Părerea de sine și îngâmfarea sunt pricini ale hulirii; iar iubirea de argint și slava deșartă sunt pricini ale neîndurării și ale fățarniciei (Marcu Ascetul, *Despre cei ce-și închipuie că se îndreptează din fapte*, 87).

1643. De vrei să fii cu pătrundere și cu dreaptă măsură și să nu slujești patimii închipuirii de sine, caută totdeauna să cunoști ce ascund lucrurile bune pentru cunoștința ta. Și aflând foarte multe și felurite cunoștințe

ascunse de tine, te vei mira de neștiința ta și-ți vei înfrâna cugetul. Iar cunoscându-te pe tine, vei înțelege multe mari și minunate lucruri. Fiindcă socotința că știi nu te lasă să sporești în a ști (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 3, 81).

1644. Vezi să nu-ți faci păreri înalte despre tine, ca Israel cel de odinioară, și să te predai și tu vrăjmașilor spirituali. Căci acela, fiind izbăvit de egipteni prin Dumnezeul tuturor, și-a născocit sieși ca ajutor idol turnat (Isihie Sinaitul, *Cuvânt despre trezvie și virtute*, I, 25).

1645. Cei ce caută viața cea virtuoasă și iubitoare de Dumnezeu, trebuie să se izbăvească de înalta părere de sine și de toată slava cea deșartă și mincinoasă și să se silească spre buna îndreptare a vieții și a socotinții. Căci mintea neschimbăcioasă și iubitoare de Dumnezeu este suire și cale către Dumnezeu (Sf. Antonie cel Mare, *Învățături despre viața morală a oamenilor și despre buna purtare, în 170 de capete*, 25).

1646. Nu te măsura pe tine cu cei mai slăbănogi dintre oameni, ci tinde mai degrabă spre porunca dragostei. Căci măsurându-te cu aceia, cazi în prăpastia închipuirii de sine; dar întinzându-te după aceasta te ridici la înălțimea smeritei cugetări (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 3, 14).

1647. Dracii, care urăsc sufletele noastre, dau unora în gând să ne aducă oarecare laude reci, apoi ne îndeamnă să le îmbrățișăm plini de bucurie. Dacă prin aceasta ne vom umfla prin înalta părere de noi înșine și vom face loc în noi slavei deșarte, nu vor pregeta vrăjmașii să ne robească (Ioan Carpatiul, *Una sută capete de mângâiere*, 10).

PĂRINTE DUHOVNICESC

1648. Păstor este, în înțeles adevărat, cel ce poate căuta și îndrepta prin nerăutate, prin sârguința și rugăciunea sa, oile cele pierdute (Sf. Ioan Scărarul, *Scara*, XXX, I, 2).

1649. De aceea sârguiește-te să rămâi fără șovăială până la moarte la duhovnicul la care te-ai mărturisit de la început și să nu te smintești de el, chiar dacă ai vedea că desfrânează, căci tu nu te vei vătămă niciodată. Pentru că, precum am spus, de-l vei disprețui pe acela și vei merge la altul, te vei face pricină de multe sminteli și vei judeca la fel și pe toți ceilalți și vei deschide întru tine cale de pierzanie (Simeon Evlaviosul, *Capete morale*, 36).

1650. Cel ce crede că viața și moartea sa este în mâna păstorului său, nu-l va contrazice niciodată. Iar necunoașterea acestui lucru naște contrazicerea care pricinuiește moartea spirituală și veșnică (Sf. Simeon Noul Teolog, *Cele 225 de capete teologice și practice*, 56).

1651. Cel ce privește la învățătorul și povățuitorul său, ca la Dumnezeu, nu poate să-l contrazică. Iar dacă își închipuie și zice că le poate împăca pe amândouă acestea, să știe că s-a rătăcit. Căci nu știe ce simțământ au cei ai lui Dumnezeu față de Dumnezeu (Sf. Simeon Noul Teolog, *Cele 225 de capete teologice și practice*, 55).

1652. Precum cel ce nu are povățuitor, ușor se rătăcește pe drum, chiar de ar fi foarte chibzuit, așa și cel ce-și face drumul călugăriei în chip liber, ușor se pierde, chiar dacă ar cunoaște toată înțelepciunea lumii (Sf. Ioan Scărarul, *Scara*, XXVI, III, 44).

1653. Iar de vei câștiga ucenici care au încredere în tine, ca să-ți mărturisească ție gândurile lor și îi vezi pe ei că vorbesc cu unii dintre frații mai evlavioși, să nu te smintești. Pentru că diavolul spune pe ascuns celor ce viețuiesc drept, că acești ucenici nu umblă cu sinceritatea inimii și cu simplitate, nici nu ne mărturisesc gândurile lor cu adevărată încredere în noi, ci îi îndeamnă cu scop rău, prin fățarnicie, să vadă libertatea noastră și prin aceasta ne produc supărare și neîncredere în acești ucenici. Tu deci să nu arăți acest gând pe care ți-l aruncă dracii, ci silește-te cu toată simplitatea și iubirea pentru Dumnezeu și pentru binele însuți, să îndrepți pe unii ca aceștia și să-i folosești sufletește și să socotești propășirea lor drept slava ta însăși (Simeon Evlaviosul, *Capete morale*, 37).

PĂTIMIRE

1654. Smerenia și reaua pătimire slobozesc pe om de tot păcatul. Cea dintâi taie patimile sufletului, cea de-a doua pe ale trupului (Isihie Sinaitul, *Cuvânt despre trezvie și virtute*, I, 75).

1655. Sufletul se mântuiește prin reaua pătimire și smerenie. Ele îl izbăvesc din patimile mai înainte pomenite (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte*, III, 72).

1656. Plăcerea se stinge prin reaua pătimire și prin întristare, fie prin cele de bunăvoie, fie prin cele aduse de Providență (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte*, I, 33).

1657. A pătimi pentru Hristos înseamnă a răbda cele ce ni se întâmplă. Căci celor nevinovați pizma le este spre folos; iar certarea ni se face povățuire a lui Dumnezeu spre întoarcere, deschizându-ne urechile nouă, celor vinovați (Isaia 4, 5). De aceea Domnul a făgăduit cununa în vecii vecilor celor ce rabdă (Iacob I, 12) (Sf. Grigorie Sinaitul, *Alte capete*, 3).

PERIHOREZĂ

1658. Fiul este întru Tatăl, Duhul întru Fiul, iar Tatăl este întru amândoi. Iar prin credință omul cunoaște toate cele nevăzute și gândite. Credința este consimțirea de bunăvoie a sufletului (Sf. Antonie cel Mare, *Învățături despre viața morală a oamenilor și despre buna purtare, în 170 de capete*, 141).

PIZMĂ

1659. Înaintea celui mândru și bolnav de pizmă, grăiește cu luare aminte. Căci în vreme ce tu grăiești, acela tâlcuiește pe limba lui cuvintele tale precum îi place și din cele bune ale tale ia materie ca să-i facă pe alții să se smintească. Și cuvintele tale se vor schimba în cugetarea lui, după chipul bolii lui (Sf. Isaac Sirul, *Cuvinte despre nevoință*, LVII).

1660. Cel ce aduce fratelui la cunoștință ocările altuia, ascunde pizma sub înfățișarea bunăvoinței (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte*, I, 9).

1661. Cel ce se bucură în chip ascuns împreună cu cel pizmuit se izbăvește de pizmă; iar cel ce ascunde pe cel pizmuit izbăvește (și pe alții) de pizmă (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte*, III, 57).

1662. Cel ce bârfește activitatea celui de aceeași credință și stăruie în defăimarea lui pe drept cuvânt e socotit clevetitor al fratelui său; iar cel ce ponegrește, purtat de pizmă, pe cel împodobit cu înțelepciune, și smintește pe toți, cu adevărat unelțește sminteala contra fiului maicii sale (Sf. Maxim Mărturisitorul, Întrebări, nedumeriri și răspunsuri, 9).

1663. Dacă „dragostea nu face rău aproapelui", cel ce pizmuiește pe fratele și se întristează de binele lui și întinează numele lui cel bun cu defăimări sau îi întinde niscai curse spre a-l atrage la rele, cum nu se va face pe sine străin de dragoste și vinovat de osânda veșnică? (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 1, 55)

1664. Dacă „plinirea legii este iubirea" cel ce se gândește la rău împotriva fratelui și unelțește vicleșuguri împotriva lui și dorește căderea lui și se bucură de ea, cum nu va fi călcător de lege și vrednic de chinurile veșnice? (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 1, 55-56)

1665. Cel ce nu pizmuiește și nu se mânie pe cel ce l-a întristat și nu ține minte răul de la el, prin aceasta încă nu are și dragoste față de acela. Căci poate să nu răsplătească răul cu rău chiar dacă nu are încă dragoste, pentru că așa e porunca. Dar încă nu poate răsplăti răul cu bine fără silă. Căci a face bine din îndemn lăuntric celor ce ne urăsc este propriu numai dragostei duhovnicești desăvârșite (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 2, 49).

1666. Cel ce, în același timp, laudă pentru unele pe aproapele, iar pentru altele îl vorbește de rău, e stăpânit de slava deșartă și de pizmă. Prin laude încearcă să-și ascundă pizma, iar prin vorbele rele se înfățișează pe sine mai bun decât acela (Marcu Ascetul, *Despre legea duhovnicească, în 200 de capete*, 122).

PLĂCERE

1667. Întristarea sufletului este urmarea plăcerii simțurilor, căci prin aceasta se naște întristarea sufletului. De asemenea întristarea trupului este urmarea plăcerii sufletului, căci bucuria sufletului se face întristarea trupului (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Răspunsuri către Talasie*, 58 (scolie)).

1668. Deci cel ce nu dorește plăcerea trupească și nu se teme deloc de durere, a ajuns nepătimitor (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Răspunsuri către Talasie*).

1669. Sub puterea patimii el nu știa, precum se vede, că plăcerea nu poate fi niciodată fără de durere. Căci în plăcere e amestecat chinul durerii, chiar dacă pare ascuns celor ce o gustă, prin faptul că domină patima plăcerii. Pentru că ceea ce domină iese totdeauna deasupra, acoperind simțirea a tot ceea ce stă alături (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Răspunsuri către Talasie*).

1670. Căci, de obicei, pântecele este pricina plăcerilor. Când stomacul e plin, se aprind și dorințele după alte plăceri; iar când se află în lipsă, rămân și acestea liniștite și mai potolite (Nil Ascetul, *Cuvânt trebuincios și folositor*, 56).

1671. Adu-ți aminte că fiecărei plăceri îi urmează scârba și, după ea, amărăciunea (Sf. Isaac Sirul, *Cuvinte despre nevoință*, LV).

1672. Pricina a tot păcatul este slava deșartă și plăcerea. Cel ce nu le urăște pe acestea nu va dezrădăcina patima (Marcu Ascetul, *Despre legea duhovnicească, în 200 de capete*, 99).

1673. Este câte unul care-și taie o patimă pentru o plăcere mai mare și e slăvit de cei ce nu-i cunosc intenția. Și poate că unul ca acesta nu-și dă seama el însuși de sine, ostenindu-se prostește (Marcu Ascetul, *Despre legea duhovnicească, în 200 de capete*, 98).

1674. Cei ce iubesc plăcerile vieții de aici trec de la gânduri la greșeli. Căci fiind purtați de o judecată nesocotită, doresc să prefacă aproape toate gândurile lor pătimașe în cuvinte nelegiuite și în fapte necuviincioase (Diadoh al Foticeei, *Cuvânt ascetic despre viața morală*, 96).

1675. Mintea zăbovind în plăcere sau în întristare cade repede în patima trândăviei (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte*, I, 90).

1676. Din iubirea de plăcere vine negrija și din negrijă uitarea; căci Dumnezeu a dăruit tuturor cunoștința celor de folos (Marcu Ascetul, *Despre legea duhovnicească, în 200 de capete*, 77).

1677. Orice păcat se face pentru plăcere și orice iertare vine pentru reaua pătimire și pentru întristare (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte*, II, 74).

1678. Pentru plăcere iubim patimile, și pentru durere fugim de virtuți (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Răspunsuri către Talasie. Scolii*, 7).

1679. Cel ce s-a învrednicit de cunoștința lui Dumnezeu și se împărtășește de dulceața ei cu adevărat disprețuiește toate plăcerile născute din poftă (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 3, 63).

1680. Trândăvia vine din neglijența sufletului; și e neglijent sufletul care bolește de iubirea plăcerii (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte*, III, 5).

1681. Venirea întristării strâmtorează plăcerea; iar frica de chinuri vestejește pofta (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte*, III, 20).

1682. Când primești închipuirea vreunei plăceri, păzește-te ca să nu fii răpit îndată de ea, ci ridicându-te o clipă mai presus de aceasta, adu-ți aminte de moarte și gândește-te că e mai bine să te știi că ai biruit această amăgire a plăcerii (Sf. Antonie cel Mare, *Învățături despre viața morală a oamenilor și despre buna purtare, în 170 de capete*, 167).

1683. Nu din trebuință e atât de râvnit aurul de către oameni, cât pentru faptul că mulțimea își împlinește prin el plăcerile (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 3, 16).

1684. Orice plăcere trupească vine dintr-o lenevire de mai-nainte. Iar lenevia se naște din necredință (Marcu Ascetul, *Despre cei ce-și închipuie că se îndreptează din fapte*, 158).

1685. Să nu zici: cum se va deda săracul plăcerii, neavând cele ce o pricinuiesc? Căci cineva poate să se dedea plăcerii prin gânduri, în chip și mai ticălos (Marcu Ascetul, *Despre cei ce-și închipuie că se îndreptează din fapte*, 143).

1686. Iubirea de argint, slava deșartă și plăcerea trebuie urâte ca niște mame ale relelor și ca niște mame vitrege ale virtuților (Marcu Ascetul, *Despre legea duhovnicească, în 200 de capete*, 105).

PLÂNS, PLÂNGERE

1687. Și iarăși: „Postul smerește trupul, privegherea luminează mintea, liniștirea aduce plânsul, plânsul botează pe om și spală sufletul și-l face fără păcat” (Petru Damaschin, *Învățături duhovnicești*, I, 38).

1688. Iar cel ce a fost luminat ca să-și vadă greșelile sale nu încetează a plânge pentru sine și pentru toți oamenii, văzând atâta îngăduință a lui Dumnezeu și atâtea greșeli pe care le-am făcut de la început și le facem pururea noi, ticăloșii (Petru Damaschin, *Învățături duhovnicești*, I, 8).

1689. Căci zice marele Vasile: „Dacă nu s-ar fi lenevit omul dinspre plânsul după Dumnezeu, nu i-ar lipsi lacrimile atunci când ar vrea” (Petru Damaschin, *Învățături duhovnicești*, I, 11).

1690. Căci numai cel ce s-a curățit prin plâns de patimi simte tainele ascunse în toate Scripturile și se uimește de toate, dar mai ales de Sfânta Evanghelie, de lucruri și de cuvinte. Și precum înțelepciunea lui Dumnezeu a făcut cele grele ușoare, așa face pe om puțin câte puțin Dumnezeu: bun și îndurător, ca să poată iubi pe vrăjmași, precum și Tatăl îndurător este și nepătimaș, ca Dumnezeu cel fără patimă; având toată virtutea și desăvârșirea, precum Tatăl desăvârșit este. Și simplu grăind, toate câte se cuvin lui Dumnezeu le primește, după învățătura sfintei Cărți, și omul, ca să se facă Dumnezeu prin lucrare voită. Cine nu se minunează de lucrarea Sfintei Evanghelii? Pentru că numai prin libera alegere, îi dăruiește omului toată odihna în veacul de acum și în cel viitor, cu multă cinste (Petru Damaschin, *Învățături duhovnicești*, I, 12).

1691. Înainte de plâns și de lacrimi, nimeni să nu ne amăgească cu vorbe deșarte (Ef. 5, 6), nici să nu ne amăgim pe noi înșine. Căci încă nu este în noi pocăință, nici adevărată părere de rău, nici frica de Dumnezeu în inimile noastre, nici nu ne-am învinovățit pe noi înșine, nici n-a ajuns sufletul nostru la simțirea judecății viitoare și a chinurilor veșnice. Căci dacă ne-am fi învinovățit pe noi înșine și am fi dobândit acestea și am fi ajuns la ele, îndată am fi vărsat și lacrimi. Iar fără de acestea, nici învârtoșarea inimii noastre nu se va putea înmuia vreodată, nici sufletul nostru nu va dobândi smerenie, nici nu vom izbuti să ne facem smeriți. Iar cel ce nu s-a făcut astfel, nu se poate uni cu Duhul cel Sfânt. Și cel ce nu s-a unit cu Duhul acesta prin curăție, nu poate să ajungă la vederea și cunoștința lui Dumnezeu și nu e vrednic să se învețe tainic virtuțile smereniei (Sf. Simeon Noul Teolog, *Cele 225 de capete teologice și practice*, 149).

1692. Plânsul este îndoit în lucrările lui. Unul este ca apa, care stinge prin lacrimi văpaia patimilor și curățește sufletul de întinăciunea pricinuită de ele; altul ca focul, care face viu, prin prezența Sfântului Duh și reaprinde și încălzește și face înfocată inima și o înflăcărează de dragostea și de dorul

lui Dumnezeu (Sf. Simeon Noul Teolog, *Cele 225 de capete teologice și practice*, 138).

1693. Cu cât coboară cineva mai mult în adâncul smereniei și se recunoaște ca nevrednic de mântuire, cu atâta se întristează mai mult și varsă șiroaie de lacrimi. Iar pe măsura acestora, țâșnește în inima lui bucuria, iar împreună cu ea izvorăște și crește nădejdea, care face încredințarea despre mântuire mai puternică (Sf. Simeon Noul Teolog, *Cele 225 de capete teologice și practice*, 134).

1694. Plânsului după Dumnezeu îi premerge smerenia și îi urmează o bucurie și o veselie negrăită. Iar din smerenie după Dumnezeu răsare nădejdea mântuirii. Căci cu cât se socotește cineva pe sine din suflet mai păcătos decât toți oamenii, cu atât crește, împreună cu smerenia și nădejdea care înflorește în inima lui, încredințându-l că prin ea se va mântui (Sf. Simeon Noul Teolog, *Cele 225 de capete teologice și practice*, 133).

PLINIREA VREMII

1695. Mai mult de cinci mii și cinci sute de ani l-a lăsat pe Adam să trudească în ea. Pentru că până atunci nu era descoperită calea sfinților, precum a zis dumnezeiescul apostol (Ef. 3, 1) (Sf. Isaac Sirul, *Cuvinte despre nevoință*, LXXIV).

1696. Atunci Bunul și iubitorul de oameni Dumnezeu trimite pe Unul-Născut Fiul Său. Căci numai Dumnezeu putea tămădui și birui o astfel de patimă. Și proorocii au cunoscut aceasta. De aceea spune și David în chip lămurit: „Cel ce ședzi pe Heruvimi, arată-Te, înalță stăpânirea Ta și vino să ne mântuiești pe noi” (Ps. 39, 2-3). și: „Doamne, apleacă cerurile și Te pogoară” (Ps. 118, 5). Și altele ca acestea. Dar și ceilalți prooroci, fiecare dintre ei a strigat multe de acestea în chip felurit, prin unele chemându-L să pogoare, prin altele asigurând că Se va pogorâ negreșit (Ava Dorotei, *Învățături*, I, 4).

1697. Deci a venit Domnul nostru, făcându-Se om pentru noi, ca, precum zice Sfântul Grigorie, să vindece pe asemenea cu asemenea, sufletul cu suflet, trupul cu trup. Căci se face în toate om afară de păcat. A luat însăși ființa noastră, însăși pârga frământăturii noastre și se face un nou Adam, după chipul Celui ce l-a făcut pe el. Înnoiește ceea ce este după fire, și face iarăși întregi și nevătămate simțurile noastre, cum au fost făcute la început. A înnoit pe omul căzut, făcându-Se om, a eliberat pe cel robit păcatului, pe cel purtat de el cu sila. Căci omul era târât prin silă și tiranie de vrăjmașul său și aproape și cei ce nu voiau să păcătuiască, păcătuiau de silă, cum zice Apostolul în numele nostru: „Că nu fac binele pe care-l voiesc, ci răul pe care nu-l voiesc, pe acela îl fac” (Rom. 7, 19) (Ava Dorotei, *Învățături*, I, 4).

POCĂINȚĂ

1698. Precum pământul nu poate da rod fără sămânță și apă, așa nu poate omul să se pocăiască fără smerita cugetare și osteneala trupului (Isaia Pustnicul, *29 de cuvinte*, XV, 1).

1699. Nu vom fi pedepsiți și osândiți în veacul ce va să vie pentru că am păcătuit, o dată ce am primit o fire nestatornică și schimbăcioasă. Ci fiindcă, păcătuind, nu ne-am pocăit, nici nu ne-am întors de la calea cea rea spre Domnul, după ce-am primit putere și vreme pentru pocăință, ca să arătăm și mai mult că dumnezeirea e bună și nu, dimpotrivă, pătimașă, ca una ce pedepsește și se mânie (Teognost, *Despre făptuire, contemplație și preoție*, 47).

1700. Pocăința s-a dat oamenilor după botez, ca un har peste har. Căci pocăința este a doua naștere din Dumnezeu, și darul a cărui arvună am primit-o prin credință îl primim prin pocăință. Pocăința este ușa milei, deschisă celor ce o caută pe ea. Prin ușa aceasta intrăm la milă; și dacă nu intrăm prin ea, nu aflăm milă. Pentru că toți au păcătuit, după dumnezeiasca Scriptură, „îndreptându-ne în dar prin harul Lui” (Rom. 3, 24). Pocăința este al doilea har ce se naște în inimă din credință și frică. Iar frica este

toiagul părintesc ce ne călăuzește până ce vom ajunge în raiul duhovnicesc al bunătăților. Și când vom ajunge acolo, ne lasă și se întoarce (Sf. Isaac Sirul, *Cuvinte despre nevoință*, LXXII).

1701. Nu e păcat de neiertat decât cel pentru care nu se face pocăință (Sf. Isaac Sirul, *Cuvinte despre nevoință*, XXX).

1702. Iar înțelesul numelui pocăinței, precum am cunoscut din felul adevărat al lucrurilor, este acesta: ea e cererea prelungită în tot ceasul a rugăciunii pline de străpungere ce se îndreaptă spre Dumnezeu pentru iertarea păcatelor trecute și grija pentru păzirea de cele viitoare (Sf. Isaac Sirul, *Cuvinte despre nevoință*, L).

1703. Căci metania (pocăința) este tăierea voii rele, zice Gură de Aur, iar așa-zisele metanii sunt mai degrabă plecări de genunchi, și arată înfățișarea de supunere a celui ce cade fără îngâmfare înaintea lui Dumnezeu și a oamenilor, dacă s-a împotrivit cuiva. Prin ele își află loc de apărare, dacă nu se împotrivește nicidecum în cuvânt, nici nu încearcă să se îndreptățească pe sine, ca fariseul acela, ci mai degrabă imită pe vameș, socotindu-se pe sine mai rău decât toți și nevrednic să caute în sus. Fiindcă dacă ar socoti că face pocăință, dar încearcă să se împotrivească în cuvânt celui ce-l judecă pe el, întemeiat sau neîntemeiat, nu este vrednic de iertarea cea după har, ca unul ce caută judecătorie și dreptăți și așteaptă să ia folos de la forul dreptății (Petru Damaschin, *Învățături duhovnicești*, I, 38).

1704. Pocăința naște păzirea poruncilor; iar păzirea poruncilor aduce curăția sufletului (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte*, II, 77).

1705. Hristos este Mântuitorul lumii întregi și a dăruit oamenilor pocăința spre mântuire (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte*, II, 76).

1706. Cel ce nu vrea să se pocăiască prin osteneli de bunăvoie cade, potrivit Providenței, în osteneli fără voie (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte*, II, 75).

1707. Cel ce se pocăiește cum se cuvine nu va respinge osteneala pentru păcatele vechi, ci își va câștiga printr-însa îndurarea lui Dumnezeu (Marcu Ascetul, *Despre cei ce-și închipuie că se îndreptează din fapte*, 42).

1708. Cel ce se pocăiește în fața celui ce s-a supărat pe dreptate, înainte de a fi chemat de acela, nu se păgubește cu nimic din ceea ce i se cuvine în urma pocăinței. Iar cel ce se pocăiește după ce e chemat pierde jumătate din câștig. Câștigă tot ce s-a rânduit cel ce niciodată nu iese din tovărășie pentru întristarea ce i se face. Dar i se adaugă și plată pe deasupra celui ce își ia, în toate, greșeala asupra sa (Ilie Ecdicul, *Cugetări din sentințele înțelepților*, 36).

1709. De la pocăință ne vine spălarea întinăciunii faptelor rușinoase. După ea primim împărtășirea de Duhul Sfânt. Dar nu în chip simplu, ci după credința, simțirea și smerenia celor ce s-au pocăit din tot sufletul, însă numai după iertarea deplină a păcatelor de mai înainte, primită de la părintele care ne-a luat asupra sa. De aceea bine este să ne pocăim în fiecare zi, pentru porunca ce s-a dat. Căci îndemnul: „Pocăiți-vă, că s-a apropiat împărăția cerurilor” (Matei 3, 2), ne arată lucrarea aceasta ca fiind fără hotar (Sf. Simeon Noul Teolog, *Cele 225 de capete teologice și practice*, 172).

1710. Precum celui ce se pocăiește îi e străină cugetarea semeață; așa celui ce păcătuiește de bunăvoie îi e cu neputință cugetarea smerită (Marcu Ascetul, *Despre cei ce-și închipuie că se îndreptează din fapte*, 110).

POFTĂ

1711. Căci pricina tuturor relelor este pofta și mânia (Sf. Antonie cel Mare, *Învățături despre viața morală a oamenilor și despre buna purtare, în 170 de capete*, 12).

1712. Căci pofta spre acestea trei își are mișcarea: sau spre plăcerea trupului sau spre slava deșartă sau spre câștigarea de avuție (Sf. Ioan Damaschin, *Cuvânt minunat și de suflet folositor*).

1713. Rădăcina poftei rușinoase e lauda omenească, precum a neprihănirii e mustrarea pentru păcat, și anume nu numai când o auzim, ci când o și primim (Marcu Ascetul, *Despre legea duhovnicească, în 200 de capete*, 95).

1714. Cele trei gânduri mai cuprinzătoare ale poftei se nasc din patima iubirii de sine (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte*, III, 87).

1715. Când crește pofta, mintea își nălucește materiile plăcerilor în vremea somnului; iar când crește iuțimea, vede lucrurile pricinuitoare de frica. Iar patimile le fac să crească dracii necurați, luând în sprijin negrija noastră, și tot ei le întărâtă. Le micșorează însă sfinții îngeri, mișcându-ne spre lucrarea virtuților (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 2, 69).

1716. Săturarea naște pofta după feluri multe de mâncări; iar lipsa îndulcește și pâinea simplă (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte*, III, 56).

1717. Cel ce-și stăpânește pântecele veștejește pofta și mintea lui nu slujește gândurilor de curvie (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte*, III, 1).

1718. Stăpânindu-ți pofta, vei birui și mânia; căci ea este pricina care stârnește mânia (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte*, III, 25).

1719. Pofta e oprită de înfrânare și osteneală; și e micșorată de liniște și de dragostea dumnezeiască (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte*, II, 21).

1720. Venirea întristării strâmtorează plăcerea; iar frica de chinuri veștejește pofta (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte*, III, 20).

1721. Stăpânește cu vitejie mânia și pofta și te vei izbăvi degrabă de gândurile rele (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte*, I, 17).

1722. Începutul păcatului este pofta, prin care se pierde sufletul rațional; iar începutul mântuirii și al împărăției cerurilor este dragostea (Sf. Antonie cel Mare, *Învățături despre viața morală a oamenilor și despre buna purtare, în 170 de capete*, 148).

POMENIREA MORȚII

1723. Pedagog bun și al sufletului și al trupului este pomenirea neîncetată a morții prin care, trecând peste toate cele de până atunci, să privim de acum la ea însăși mereu, la patul pe care vom sta așezați în preajma morții, și la celelalte (Isihie Sinaitul, *Cuvânt despre trezvie și virtute*, I, 94).

1724. Omul se poate mântui în orice vreme cu harul lui Dumnezeu, dacă poate să-și taie vrerea lui în toate și să aibă o inimă smerită și dacă are pururea moartea în fața ochilor. În acest caz, ori unde ar fi, nu va pune frica stăpânire pe el. Căci unul ca acesta le-a uitat pe cele dindărăt și se întinde spre cele dinainte (Fil. 3, 13), fă aceasta și fii fără grijă; căci te vei mântui (Varsanufie și Ioan, *Scrisori duhovnicești*, 232).

1725. De asemenea, mă rog pentru cei ce au plecat de la noi, ca să dobândească mântuire și ca să-mi aduc aminte de moarte. Căci este un semn al iubirii a mă ruga pentru toți și a cere rugăciunea tuturor (Petru Damaschin, *Învățături duhovnicești*, I, 38).

1726. Precum pâinea e cea mai de trebuință dintre toate mâncările, așa aducerea aminte de moarte e cea mai de trebuință dintre toate lucrările (de curățire de patimi) (Sf. Ioan Scărarul, *Scara*, VI, 5).

1727. Pomenirea limpede a morții cuprinde cu adevărat multe virtuți. Ea naște plânsul, îndeamnă la înfrânarea de la toate, aduce aminte de gheenă, e maica rugăciunii și a lacrimilor, păzitoarea inimii, neîmpătimirea

de țărână, țâșnire de înțelegere și dreaptă socoteală, ale căror roade sunt frica îndoită de Dumnezeu și curățirea gândurilor pătimașe din inima. Ea deci cuprinde multe porunci ale Domnului, prin ea a văzut războiul cel greu de fiecare ceas, care face grijă multora dintre luptătorii lui Hristos (Filotei Sinaitul, *Capete despre trezvie*, 38).

POMENIREA RĂULUI

1728. Precum cel ce seamănă între spini nu poate secera nimic, așa cel ce se scufundă în ținerea minte a răului și în iubirea de agoniseală nu poate dobândi nimic, ci geme pe patul lui, pentru că nu poate dormi și pentru strângerea de bunuri (Sf. Isaac Sirul, *Cuvinte despre nevoință*, LVI).

1729. Cel ce ține minte răul și se roagă e ca unul care seamănă în mare și așteaptă să secere (Sf. Isaac Sirul, *Cuvinte despre nevoință*, LVII).

1730. Cel preoțit trebuie să se curățească de toate patimile, dar mai ales de curvie și de pomenirea răului și să nu aibă nici măcar vreo închipuire simplă, dacă nu vrea să se apropie de trupul împărătesc schimonosit sau cu funingine pe față, și de aceea să fie urât și grețos (Teognost, *Despre făptuire, contemplație și preoție*, 17).

1731. Rugăciunea celui ce ține minte răul e o sămânță aruncată pe piatră (Sf. Isaac Sirul, *Cuvinte despre nevoință*, LVIII).

POMUL CUNOȘTINȚEI BINELUI ȘI RĂULUI

1732. Odată împlinit raiul lumii și odată sădite plantele dumnezeiești din el, Dumnezeu a dat omului poruncă, zicând: „Din tot pomul din rai poți să mănânci, dar din pomul cunoștinței binelui și a răului să nu mâncați; în ziua în care veți mânca din el, cu moarte veți muri”. Mai întâi își îndreaptă cuvântul ca spre unul. Căci a zis: „Din tot pomul din rai poți să mănânci”. Apoi vorbește la plural către mai mulți: „Dar din pomul cunoștinței binelui și răului să nu mâncați”. Ce înseamnă aceasta? Dumnezeu ne învață că taina poruncii acesteia nu se îndreaptă numai spre Adam, ci va trece fără îndoială

și la noi la toți. Și pe drept cuvânt. Căci ceea ce a pățit atunci Adam, amăgit de Eva, și Eva de șarpe, se întâmplă și cu noi, cei ce ne naștem după ei de la ei (Nichita Stithatul, *Vederea duhovnicească a raiului*, 10).

1733. Și poate că, de fapt, dacă ar zice cineva că pomul cunoștinței binelui și a răului este zidirea cea văzută, nu s-ar abate de la adevăr. Căci împărtășirea de ea produce în chip natural plăcerea și durerea (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Răspunsuri către Talasie*).

1734. Iar pomul cunoștinței binelui și răului este deosebirea privirii, precum au spus și au gândit și alții înainte de noi. El e descoperirea alcătuirii firii noastre, care e bună celor ce au urcat la bărbatul desăvârșit și la măsura vârstei lui Hristos (Ef. 4, 13) prin toată nepătimirea și înțelepciunea Duhului, înălțându-se prin contemplarea și frumusețea ei la măreția lucrării Făcătorului (Înțel. 13, 5); căci celor ce au ajuns cu timpul la deprinderea statornică a virtuții, ea nu le este și nu li se face abatere de la bine, ca unora ce au pășit cu tărie în contemplația dumnezeiască (Nichita Stithatul, *Vederea duhovnicească a raiului*, 15).

POMUL VIEȚII

1735. Cunoștința de Dumnezeu este pomul vieții, de care împărtășindu-se cel curat rămâne nemuritor (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte*, IV, 56).

1736. Deci pomul vieții este Dumnezeu, a Cărui lucrare este să procure viața și Care dă rod bun de mâncat numai celor vrednici de viață, ca unii ce nu sunt supuși morții. El produce o dulceață negrăită celor ce se împărtășesc de El și le dăruiește o viață nemuritoare. De aceea, pe drept cuvânt s-a numit „pomul vieții” și „tot pomul”. Căci El este totul, în Care și prin Care e totul (Nichita Stithatul, *Vederea duhovnicească a raiului*, 14).

PORUNCĂ

1737. Păcatul lui Adam este călcarea poruncii de către primul om (Marcu Ascetul, *Răspuns acelora care se îndoiesc despre Dumnezeiescul Botez*).

1738. Tu știi că păcatul a intrat în noi prin călcarea poruncilor. Deci e vădit că prin păzirea lor vine din nou sănătatea. Dar nici nu trebuie să dorim noi și să nădăjduim curățirea sufletului fără lucrarea lor, adică fără să umblăm mai întâi pe calea care duce spre curăția sufletului. Să nu zici că Dumnezeu poate să ne dăruiască curăția sufletului și fără lucrarea poruncilor, numai prin har. Aceste judecăți sunt ale Domnului și nu ne învață Biserica să întrebăm unele ca acestea (Sf. Isaac Sirul, *Cuvinte despre nevoință*, Epistola IV).

1739. Noi nu putem să iubim pe cei ce ne urăsc, fiindcă suntem iubitori de materie și de plăcere și le punem acestea mai presus de poruncă (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cuvânt Ascetic*, 8).

1740. Dar harul acesta se află în noi în chip ascuns de la Botez, însă nu ni se va face văzut decât atunci când, după ce vom fi străbătut bine drumul poruncilor, vom aduce ca jertfă Arhiereului Hristos gândurile cele sănătoase ale firii noastre, nu pe cele mușcate de fiare (Marcu Ascetul, *Răspuns acelora care se îndoiesc despre Dumnezeiescul Botez*).

1741. Tot cel ce s-a botezat după dreapta credință a primit tainic tot harul. Dar se umple de cunoștința sigură a acestui fapt, după aceea, prin lucrarea poruncilor (Marcu Ascetul, *Despre cei ce-și închipuie că se îndreptează din fapte*, 92).

1742. Dacă ținem propovedania de adevărată, să împlinim toate poruncile și atunci vom ști de mai suntem stăpâniți de păcat. Căci Sfântul Botez este desăvârșit, dar nu desăvârșește pe cel ce nu împlinește poruncile (Marcu Ascetul, *Răspuns acelora care se îndoiesc despre Dumnezeiescul Botez*).

1743. Căci celor botezați în Hristos li s-a dăruit harul în chip tainic; dar el lucrează în ei pe măsura împlinirii poruncilor. Harul nu încetează de a ne ajuta în chip ascuns; dar atârnă de noi să facem sau să nu facem binele pentru care avem puterea (Marcu Ascetul, *Despre cei ce-şi închipuie că se îndreptează din fapte*, 61).

1744. Când vom începe însă să împlinim cu râvnă fierbinte poruncile lui Dumnezeu, harul, luminând toate simțurile noastre printr-o adâncă simțire, va arde pe de o parte amintirile noastre, iar pe de alta, îndulcind inima noastră cu pacea unei iubiri statornice, ne va face să izvorâm gânduri duhovnicești, nu după trup. Iar aceasta se întâmplă foarte des celor ce s-au apropiat de desăvârșire, având în inimă neîntrerupta pomenirea Domnului (Diadoh al Foticeei, *Cuvânt ascetic despre viața morală*).

1745. Căci întâi se dă Botezul în Biserica universală și prin Botez se dă în chip tainic (μυστικῶς) harul care locuiește astfel în chip ascuns (κρυπτῶς). Pe urmă, pe măsura împlinirii poruncilor și a nădejdii înțelegătoare, acestea se descoperă celor ce cred în Domnul, care a zis: „Cel ce crede în Mine, precum a spus Scriptura, râuri de apă vie vor curge din pântecele lui. Iar aceasta a spus-o despre Duhul, din care vor avea să ia cei ce cred în El”. De aceea noi credem că prin Botez am primit slobozenia și curățirea în chip tainic. Căci luăm aminte la cel ce zice: „Iar acum v-ați spălat, acum v-ați îndreptat, acum v-ați curățit” (Marcu Ascetul, *Răspuns acelora care se îndoiesc despre Dumnezeiescul Botez*).

1746. Căci dacă am avea grijă de mântuirea sufletelor noastre, am tremura de cuvântul Domnului și ne-am grăbi să împlinim poruncile Lui, prin care ne și mântuim. Dar noi auzind pe Domnul zicând: „Intrați prin poarta cea strâmtă, care duce la viață”, am ales pe cea lată și largă, ce duce la pierzare (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cuvânt Ascetic*, 29).

1747. Căci cine crezând dumnezeieștii Scripturi și împlinind poruncile Domnului nu vede cum, pe măsură ce sporește în acestea, se depărtează gândurile și se încredințează că acelea nu ne stăpânesc prin puterea lor, ci

prin puținătatea credinței și neîmplinirea poruncilor? (Marcu Ascetul, *Răspuns acelora care se îndoiesc despre Dumnezeiescul Botez*)

1748. Căci altceva este sfatul simplu după Dumnezeu și altceva porunca după Dumnezeu. Sfatul este o îndrumare care nu obligă, arătând omului calea cea dreaptă. Porunca însă e un jug de nelepădat (Varsanufie și Ioan, *Scrisori duhovnicești*, 368).

1749. Numai cei ce păzesc întocmai poruncile și cunosc adevărat judecățile dumnezeiești nu părăsesc pe prietenii încercați prin îngăduința lui Dumnezeu. Dar cei ce disprețuiesc poruncile și nu cunosc judecățile dumnezeiești, când îi merge prietenului bine, se bucură împreună cu el, iar când e încercat și pătimește, îl părăsesc. Ba uneori se dau chiar cu dușmanii (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 4, 97).

1750. Prin împlinirea poruncilor, mintea se dezbracă de patimi; prin contemplarea duhovnicească a celor văzute, se dezbracă și de înțelesurile pătimașe ale lucrurilor. În sfârșit, prin cunoașterea celor nevăzute, leapădă și contemplarea celor văzute. Iar de aceasta se dezbracă prin cunoștința Sfintei Treimi (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 1, 94).

1751. Cel ce a împlinit o poruncă să aștepte ispita pentru ea. Căci dragostea față de Hristos se probează prin cele protivnice (Marcu Ascetul, *Despre legea duhovnicească, în 200 de capete*, 88).

1752. Pricinile gândurilor bune sunt virtuțile; ale virtuților, poruncile; iar a lucrării acestora, voia liberă (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte*, III, 81).

1753. Folosește-te de trup ca de un slujitor al poruncilor, păzindu-l cu toată puterea nesupus plăcerilor și fără boală (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte*, II, 81).

1754. Domnul, vrând să arate că toată porunca trebuie împlinită, pe de altă parte că înfierea s-a dăruit oamenilor în sângele Său, zice: „Când veți face cele poruncite vouă, ziceți că robi netrebnici suntem și ceea ce am fost

datori să facem, aceea am făcut” (Isihie Sinaitul, *Cuvânt despre trezvie și virtute*, I, 79).

1755. Prin porunci Domnul face nepătimași pe cei ce le împlinesc; iar prin dumnezeiești le dogme le dăruiește luminarea cunoștinței (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 1, 77).

1756. Pocăința naște păzirea poruncilor; iar păzirea poruncilor aduce curăția sufletului (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte*, II, 77).

1757. Cel ce cere lucrările Duhului înainte de împlinirea poruncilor e asemenea robului cumpărat cu bani, care, îndată ce a fost cumpărăt, cere deodată cu prețul și scrisoarea de slobozire (Marcu Ascetul, *Despre cei ce-și închipuie că se îndreptează din fapte*, 64).

1758. Cercetează Scripturile și vei afla poruncile; și fă cele zise și te vei izbăvi de patimi (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte*, IV, 1).

1759. În aceste trei stă filosofia creștinului: în poruncă, în dogme și în credință. Poruncile despart mintea de patimi; dogmele o aduc la cunoștința făpturilor; iar credința, la contemplarea Sfintei Treimi (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 4, 47).

1760. Rostul poruncilor este să facă simple înțelesurile lucrurilor; iar al citirii și al contemplării să facă mintea nepământească și fără formă. Aceasta îi dă putința de a se ruga fără împrăștiere (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 2, 4).

1761. Legea libertății învață tot adevărul. Mulți o știu aceasta prin cunoștință; însă puțini o înțeleg, pentru că înțelegerea e totdeauna în proporție cu împlinirea poruncilor ei (Marcu Ascetul, *Despre legea duhovnicească, în 200 de capete*, 30).

1762. Cuvintele Domnului cuprind aceste patru lucruri: poruncile, dogmele, amenințările, făgăduințele. Pentru acestea răbdăm toată asprimea

viețuirii: posturi, privegheri, culcarea pe jos, osteneli și greutăți în slujbe, necinstiri, ocări, chinuri, omoruri și cele asemenea. „Pentru cuvintele buzelor Tale, zice, am păzit căi aspre!” (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 2, 24).

1763. Dracii slăbesc când prin împlinirea poruncilor se micșorează patimile în noi; și pier când sunt stinse cu totul prin nepătimirea sufletului, nemaiaflându-le pe acelea prin care se găseau în suflet și îl războiau (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 2, 22).

1764. Păzește poruncile și vei afla pace; iubește pe Dumnezeu și vei afla cunoștința (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte*, IV, 21).

1765. Domnul, vrând să arate că orice poruncă e o datorie, iar pe de altă parte că înfiere se dă oamenilor în dar pentru sângele Său, zice: „Când veți fi făcut toate cele poruncite vouă, ziceți: slugi netrebnice suntem și ceea ce am fost datori să facem aceea am făcut”. Deci împărăția cerurilor nu este plata faptelor, ci harul Stăpânului, gătit slugilor credincioase (Marcu Ascetul, *Despre cei ce-și închipuie că se îndreptează din fapte*, 2).

1766. Altceva e împlinirea poruncii și altceva e virtutea, chiar dacă acestea se prilejuiesc una pe alta (Marcu Ascetul, *Despre legea duhovnicească, în 200 de capete*, 193)

1767. Împlinirea poruncii stă în a împlini ceea ce s-a poruncit; iar virtutea în a plăcea adevărului ceea ce s-a făcut (Marcu Ascetul, *Despre legea duhovnicească, în 200 de capete*, 194).

1768. Când împlinim poruncile la arătare, luăm cele cuvenite de la Domnul, pe măsura acestei împliniri; dar ne folosim după scopul ce-l urmărim (Marcu Ascetul, *Despre cei ce-și închipuie că se îndreptează din fapte*, 15).

1769. Unii, împlinind poruncile, gândesc să le pună în cumpănă cu păcatele. Iar alții își câștigă bunăvoința lui Dumnezeu prin jertfa Celui ce a

murit pentru păcatele noastre. E de întrebat care dintre aceștia cugetă drept? (Marcu Ascetul, *Despre cei ce-și închipuie că se îndreptează din fapte*)

1770. Să luptăm pentru porunci ca să ne izbăvim de patimi; și pentru dumnezeiești le dogme ca să ne învrednicim de cunoștință (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte*, II, 13).

PORUNCILE LUI DUMNEZEU

1771. Și precum uneltele fără meșter și meșterul fără unelte nu pot face nimic, așa nici credința fără împlinirea poruncilor și nici împlinirea poruncilor fără credință nu ne poate înnoi și plăsmui din nou, făcându-ne din vechi, noi (Sf. Simeon Noul Teolog, *Cuvântări morale*, 1, 11).

1772. Prin urmare tot omul, care s-a botezat în numele Treimii Dumnezeiești și de viață făcătoare, trebuie să țină toate câte a poruncit Domnul. Din această pricină Domnul a împreunat păzirea tuturor poruncilor cu dreapta credință, știind că nu e cu putință să-i aducă omului mântuirea numai una dintre ele, despărțită de celelalte. De aceea și David, având credința cea dreaptă, a zis către Dumnezeu: „Spre toate poruncile Tale m-am îndreptat; toată calea cea nedreaptă am urât-o”. Căci toate poruncile Domnului ni s-au dăruit nouă împotriva a toată calea cea nedreaptă. De vom nesocoti așadar fie și numai una, ni se va deschide îndată calea păcatului, opusă ei (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cuvânt Ascetic*, 2).

1773. Poruncile lui Hristos s-au dat tuturor creștinilor și tot creștinul e îndatorat să le păzească. Căci sunt, cum ar zice cineva, dările datorate împăratului. Cine va scapa de pedeapsă de va zice: „Nu dau dările împăratului”? Dar sunt în lume oameni mari și strălucițI, care nu dau numai dările împăratului, ci îi aduc și daruri. Iar aceștia se învrednicesc de mare cinste, de mari daruri și dregătorii (Ava Dorotei, *Învățături*, I, 11).

1774. Dumnezeu le-a dat tuturor putere să se facă fiii lui Dumnezeu, prin păzirea poruncilor dumnezeiești. Mai bine-zis, aceste porunci și harul dumnezeiesc ne păzesc pe noi. Fiindcă fără harul Lui nu putem să le

împlinim nici pe ele. Și nu avem ce să-i aducem Lui decât credința și alegerea liberă, ținând toate dogmele cele drepte, prin credință tare și auzire și urmărind lucrarea în chip neîmprăștiat, ca lecțiile de la școală, învățând astfel cu lucrul, cu toată grija, cele șapte fapte mai sus pomenite (Petru Damaschin, *Învățături duhovnicești*, I, 1).

1775. Deci la începutul nevoințelor trebuie să împlinim sfintele porunci ale lui Dumnezeu cu o voință oarecum silită, ca, văzând Domnul cel bun scopul și osteneala noastră, să ne trimită voia Lui cea gata de ajutor, ca să slujim apoi cu multă plăcere poruncilor Sale slăvite. Căci atunci ni se întărește de la Domnul voința, ca să facem cu multă bucurie, neîncetat, binele. Atunci vom simți cu adevărat că Dumnezeu este „Cel ce lucrează în noi și să vrem și să lucrăm pentru bunăvoință" (Diadoh al Foticeei, *Cuvânt ascetic despre viața morală*, 93).

1776. Poruncile Domnului ne învață să folosim cu bună judecată lucrurile de mijloc. Căci întrebuințarea cu bună judecată a celor de mijloc curățește starea sufletului. Iar starea curată naște puterea de discernământ (dreapta socoteală). Puterea de discernământ, la rândul ei, naște nepătimirea, din care se naște dragostea desăvârșită (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 4, 91).

1777. Cuvântul lui Dumnezeu și al Tatălui se află tainic în fiecare dintre poruncile Sale; iar Dumnezeu și Tatăl se află întreg nedespărțit în întreg Cuvântul Său în chip firesc. Cel ce primește prin urmare porunca dumnezeiască și o împlinește primește pe Cuvântul lui Dumnezeu aflător în ea. Iar cel ce a primit pe Cuvântul prin porunci a primit totodată prin El pe Tatăl care se află în El în chip firesc, și pe Duhul Sfânt, care se află în El în chip firesc. Căci a zis: „Amin zic vouă, cel ce primește pe Cel ce-l voi trimite, pe Mine mă primește; iar cel ce mă primește pe Mine, primește pe Cel ce m-a trimis pe Mine". Așadar, cel ce a primit o poruncă și a împlinit-o pe ea a primit tainic pe Sfânta Treime (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele două sute de capete despre cunoștința de Dumnezeu*, 2, 71).

1778. Oricine ni se împotrivește la împlinirea poruncilor lui Dumnezeu, chiar dacă ar fi tatăl sau mama sau oricine, să ne fie vrednic de scârbă și de ură; ca să nu auzim: „Cel ce iubește pe tatăl și pe mama sa sau pe altcineva mai mult decât pe Mine, nu este vrednic de Mine.” (Sf. Teodor al Edesei, *Una sută capete foarte folositoare*, 4).

1779. Când ne vom sili să împlinim în conștiință toate poruncile lui Dumnezeu, vom înțelege că legea Domnului este fără prihană; că se cultivă prin faptele noastre cele bune, dar fără mila lui Dumnezeu nu este cu putință să se desăvârșească între oameni (Marcu Ascetul, *Despre legea duhovnicească, în 200 de capete*, 33).

1780. Păzind poruncile lui Hristos, nu-I dăm nimic Lui, care nu are trebuință de nimica și e Dătătorul tuturor bunătăților. Ci ne facem bine nouă înșine, câștigându-ne viața veșnică și bucuria de negrăitele bunătăți (Sf. Teodor al Edesei, *Una sută capete foarte folositoare*, 3).

1781. Păzirea poruncilor lui Dumnezeu naște nepătimirea; iar nepătimirea sufletului păstrează cunoștința (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte*, II, 25).

1782. Cel ce se împotrivește necazurilor se războiește fără să știe cu porunca lui Dumnezeu. Iar cel ce le primește întru cunoștință adevărată, acela rabdă pe Domnul, cum zice Scriptura (Marcu Ascetul, *Despre cei ce-și închipuie că se îndreptează din fapte*, 197).

1783. Domnul e ascuns în poruncile Sale. Și cei ce-L caută pe El, îl găsesc pe măsura împlinirii lor (Marcu Ascetul, *Despre legea duhovnicească, în 200 de capete*, 190).

POST

1784. Și iarăși: „Postul smerește trupul, privegherea luminează mintea, liniștirea aduce plânsul, plânsul botează pe om și spală sufletul și-l face fără păcat” (Petru Damaschin, *Învățături duhovnicești*, I, 38).

1785. Să fim cu luare aminte la câte ne învață aici doctorul sufletelor: prin milostenie tămăduiește mânia, prin rugăciune curățește mintea, iar cu postul veștejește pofta (Evagrie Monahul, *Capete despre deosebirea patimilor și a gândurilor*, 3).

1786. Postul să-ți fie cu toată puterea, ca înaintea Domnului. El curățește păcatele și fărădelegile tale; face sufletul cuviincios, sfințește cugetarea, alungă dracii și apropie de Dumnezeu. Iar dacă ai mâncat odată într-o zi, a doua oară să nu poftești, ca să nu te faci risipitor și să-ți tulburi cugetul, în felul acesta poți avea cu ce să împlinești porunca binefacerii și poți să omori patimile trupului (Evagrie Monahul, *Schiță monahicească*, 9).

1787. Pentru că nu numai deosebirea felurilor, ci și mărimea cantității mâncărilor face să se aprindă săgețile curviei. Căci cu orice fel de hrană de se va umplea pântecele, naște sămânța desfrânării; asemenea nu numai aburii vinului fac mintea să se îmbete, ci și săturarea de apa, precum și prisosul a orice fel de hrană o moleșește și o face somnoroasă. În Sodoma nu aburii vinului sau ai bucatelor felurite au adus prăpădul, ci îmbuibarea cu pâine, cum zice Proorocul (Sf. Ioan Casian, *Despre cele opt gânduri ale răutății*, I, *Despre înfrânarea pântecelui*).

1788. Iar trupul e omorât prin post, priveghere, culcare pe pământ, prin haina aspră și strict necesară, prin osteneli și dureri. Așa se omoară, trupul, mai bine zis se răstignește împreună cu Hristos. Iar subțiindu-se, curățindu-se și făcându-se ușor și ager, urmează fără greutate mișcărilor minții, neîmpotrivindu-se, și se înalță împreună cu Cel înalt. Deci fără acest lucru toată străduința se dovedește deșartă (Sf. Teodor al Edesei, *Cuvânt despre contemplație*).

1789. De bucate numai atât să ne slujim, cât să trăim, nu ca să ne facem robi pornirilor poftei. Primirea hranei cu măsură și cu socoteală dă trupului sănătatea, nu îi ia sfințenia (Sf. Ioan Casian, *Despre cele opt gânduri ale răutății*, I, *Despre înfrânarea pântecelui*).

1790. Dacă uneori trupul e bolnav și trebuie să mănânci și de două, de trei și de mai multe ori, să nu fie întristat cugetul tău. Căci ostenelile trupești nu trebuie să fie ținute și în timpuri de boală și de slăbiciune, ci trebuie lăsate atunci mai slobod în anumite privințe, ca să se întărească trupul din nou spre aceleași osteneli ale viețuirii (Evagrie Monahul, *Schiță monahicească*, 10).

1791. Dacă cineva mănâncă, dar nu pentru plăcere, ci pentru slăbiciunea trupului, Dumnezeu nu-l osândește. Căci mâncările sunt oprite din pricina săturării cu ele și a zburdărilor trupului. Dar unde e neputință, acolo nu se pune în mișcare lucrarea lor. Căci unde e neputință, acolo se ivește trebuința chemării lui Dumnezeu. Socotesc deci că a da cele de trebuință trupului e cu adevărat ceva trebuincios și celui ce se găsește în boală ușurarea prin mâncare, nu se osândește. Căci nu cere Dumnezeu omului peste ceea ce poate (Varsanufie și Ioan, *Scrisori duhovnicești*, 510).

1792. Cât despre post, pleacă-ți grumazul și adu-ți aminte de viețile Părinților și de privegherile lor și te smerește cu inima; și dacă poți, ține-l până la ora nouă (trei după amiază). Iar de nu poți, nu fii îngrijat. Ci străduiește-te să păzești postul omului dinăuntru. Păzește-te să nu mănânci din lemn și din celelalte patimi. Și acest post al omului lăuntric va fi primit de Dumnezeu și El te va acoperi pentru postul trupesc (Varsanufie și Ioan, *Scrisori duhovnicești*, 512).

1793. Monahul este dator să aleagă postul cel mai frumos, să nu se lase robit de patimi și să poarte de grijă pururea de cea mai deplină liniște (isihie) (Ioan Carpatiul, *Una sută capete de mângâiere*, 9).

1794. Postul cu dreaptă socoteală, având ca însoțitoare privegherea împreunată cu cugetarea și cu rugăciunea, face pe cel ce se nevoiește cu el să ajungă repede la hotarul nepătimirii, când acesta își are sufletul inundat de lacrimi pentru prisosința smereniei și când arde de dragostea lui Dumnezeu. Pe cel ajuns aici, postul îl duce la pacea duhului care este mai presus de orice minte slobodă și-l unește prin dragoste cu Dumnezeu

(Nichita Stithatul, *Cele 300 de capete despre făptuire, despre fire și despre cunoștință*, II, 79).

1795. Am auzit pe unii frați care sunt neîncetat bolnavi cu trupul și nu pot să se folosească de post, zicând către mine: Cum putem să ne izbăvim de diavoli și de patimi, fără post? Acestora trebuie să li se spună: Nu numai prin înfrânare de la mâncări, ci și prin strigarea inimii veți putea zdrobi și izgoni gândurile rele și pe cei ce le strecoară (Ioan Carpatiul, *Una sută capete de mângâiere*, 68).

1796. De te îngrijești în mod covârșitor de post și de rugăciunea neîncetată, nu îndrăzni să cugeți că acestea te vor mântui, ci nădăjduiește că Dumnezeu va avea milă de necazul trupului tău și te va ajuta în slăbiciunea ta (Isaia Pustnicul, *Către monahii începători*, 52).

1797. Postul are în sine laudă, dar nu la Dumnezeu. Căci este numai o unealtă, ducând spre cumpătare pe cei ce vor. Deci cei ce se nevoiesc nu se cade să se fălească cu el, ci să aștepte numai cu credință în Dumnezeu sfârșitul după care o doresc (Diadoh al Foticeei, *Cuvânt ascetic despre viața morală*).

1798. Postind până seara, să nu mănânci atunci până te saturi, ca să nu zidești iarăși cele ce le-ai dărâmat o dată (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte*, IV, 32).

1799. Postul frumos este cel ce se bucură de mâncare puțină și simplă și nu să placă oamenilor (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte*, IV, 31).

1800. Nici trupul nu se poate curăți fără post și priveghere; nici sufletul, fără milă și adevăr. Dar nici mintea fără vorbirea cu Dumnezeu și fără vederea Lui. Acestea sunt perechile cele mai însemnate în aceste lucruri (Ilie Ecdicul, *Cugetări din sentințele înțelepților*, 1).

1801. Când, sârguindu-te pentru virtutea postirii, nu o poți dobândi din pricina neputinței, și cu inima zdrobită te întorci cu mulțumire către Purtătorul de grijă și Judecătorul tuturor, însuși faptul de a mulțumi

milostivirii lui Dumnezeu ți se va pune la socoteală, numai să te arăți pururea umilit înaintea Domnului și să nu te înalți față de nici un om (Ioan Carpatiul, *Una sută capete de mângâiere*, 12).

POVĂȚUITOR

Vezi: **PĂRINTE DUHOVNICESC**.

PRAVILĂ

1802. Iar de citit și de rugăciune să nu te lipsești. Fă puțin din aceasta, puțin din aceea. Și așa vei cheltui ziua plăcând lui Dumnezeu. Părinții desăvârșiți ai noștri n-au avut o regulă. Pentru că toată ziua le era o pravilă: să cânte puțin, să rostească puține pe dinafară, să-și cerceteze puțin gândurile, să se ocupe puțin cu mâncarea. Iar acestea toate cu frica lui Dumnezeu. Căci s-a spus: „Toate câte le faceți să le faceți spre slava lui Dumnezeu” (I Cor. 10, 31). Domnul Iisus să ne păzească pe noi de tot răul. Amin (Varsanufie și Ioan, *Scrisori duhovnicești*, 85).

1803. Când poți să te rogi întru trezvie, să nu faci nimic cu mâinile; iar când ești cuprins de moleșeală, mișcă-te puțin, amenintându-ți gândul și fă ceva cu mâinile (Despre Avva Filimon, *Cuvânt foarte folositor*, 13).

PREEXISTENȚA SUFLETELOR

1804. „Această înțelepciune nu e de sus, ci e trupească drăcească” (Iac. 3, 16). Această învățătură e de la diavol. Ea duce pe cei ce țin seama de ea, la chinurile veșnice. Cel ce zăbovește în ea se face eretic. Cel ce crede ei, s-a abătut de la adevăr. Cel ce se alipește de ea, este străin de Dumnezeu. Lucrătorii lui Hristos nu au învățat acestea. Cei ce primesc cuvântul adevărului nu primesc acestea. Depărtează-te în grabă de acestea, frate. Nu-ți arde inima în focul diavolului. Nu semăna în pământ în loc de grâu, mărăcini, ca să nu iei în loc de viață, moarte. Și ce să mai lungesc vorba? Nu primi în locul lui Hristos pe diavol. Nu zăbovi în ele și te vei mântui ca

Lot de Sodoma, prin rugăciunile Sfinților. Amin (Varsanufie și Ioan, *Scrisori duhovnicești*, 601).

PRIETEN

1805. Prietenul nebun și nepriceput este o vistierie plină de pagube (Sf. Isaac Sirul, *Cuvinte despre nevoință*, LVII).

1806. Prietenul ce mustră în ascuns este un doftor înțelept; iar cel ce vrea să-l vindece în ochii multora de fapt îl osândește (Sf. Isaac Sirul, *Cuvinte despre nevoință*, LXXIII).

1807. Prieten adevărat este acela care îndură necazurile, nevoile și nenorocirile aproapelui atunci când acela e încercat, ca pe ale sale, fără zgomot și fără tulburare (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 3, 79).

1808. „Pe prietenul credincios nu-l poți schimba cu nimic”. Căci el socotește nenorocirile prietenilor ca ale sale proprii și rabdă împreună cu el până la moarte, rău pătimind (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 4, 93).

1809. Mulți sunt prietenii, dar la vreme bună. În vremea încercărilor însă, abia de vei afla vreunul (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 4, 94).

1810. „Prietenul credincios este acoperământ puternic”. Când îi merge prietenului bine, îi este sfătuitor bun și ajutător din suflet; iar în vremea pătimirii îi este sprijinitorul cel mai sincer și apărătorul cel mai duios (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 4, 99).

1811. Câștigă-ți prieten pe bărbatul iubitor de osteneală și îl vei afla acoperământ greșelilor tale (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte*, III, 59).

1812. Sinceritatea prietenului se arată la vreme de cercare, dacă ia parte la necaz (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea*

după minte, I, 21).

1813. „Du-ți piciorul rar spre prietenul tău, ca nu cumva, săturându-se de tine, să te urască” (Proverbe 25, 17) (Nil Ascetul, *Cuvânt trebuincios și folositor*, 14).

PRIETENIE

1814. Să nu ai prietenie cu oamenii de care conștiința ta știe că sunt familiari și altora, ca să nu le dai acelora sminteală cu știință (Isaia Pustnicul, *29 de cuvinte*, IV, 4).

1815. Cel ce ia înfățișarea prieteniei spre vătămarea aproapelui este lup ce-și ascunde răutatea în piele de oaie. Acesta când află pe careva dintre ai lui Hristos, comportându-se cu simplitate sau rostind vreun cuvânt naiv, îl răpește și îl sfâșie, vărsând nenumărate ocări asupra acelora peste ale căror cuvinte și chipuri de purtare dă năvală, ca un „iscoditor al slobozeniei fraților în Hristos” (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele două sute de capete despre cunoștința de Dumnezeu*, 1, 25).

1816. Când începe cineva să simtă cu îmbelșugare dragostea lui Dumnezeu, începe să iubească și pe aproapele întru simțirea duhului. Și aceasta este dragostea despre care grăiesc toate Sfintele Scripturi. Căci prietenia după trup se desface foarte ușor când se găsește o cât de mică pricină. Pentru că nu a fost legată cu simțirea duhului. Dar în sufletul ce stă sub înrâurirea lui Dumnezeu, chiar dacă s-ar întâmpla să se producă vreo supărare, totuși legătura dragostei nu se desface dintr-însul (Diadoh al Foticeei, *Cuvânt ascetic despre viața morală*, 15).

PRIMIREA DE FUNCȚII

1817. Să nu-l primești pe altul când te îmbie cu episcopie sau cu stăreție sau cu slujbă de învățătură. Căci cu mare osteneală se alungă câinele de la tejgheaua măcelariei. Dar când acesta vede pe unii având

puțină liniște, îndată îi îndeamnă să vie din pustie în lume. Du-te, zice, pentru mântuirea sufletelor pierdute (Sf. Ioan Scărarul, *Scara*, XXI, 16).

PRIVEGHERE

1818. Somnul pe săturate este o tulburare a trupului, iar privegherea cu măsură este mântuirea inimii. Somnul mult îngroașă inima, iar privegherea cu măsură o subție. Dar bine este a dormi în tăcere și întru cunoștință, decât a priveghea întru deșertăciune (Isaia Pustnicul, *29 de cuvinte*, XVI, 3).

1819. Să nu socotești, o, omule, că în toată lucrarea monahilor este vreo lucrare mai mare ca privegherea de noapte. Cu adevărat, frate, ea e cea mai mare și cea mai de trebuință celui ce se înfrânează. Dacă cel ce se nevoiește nu se risipește și nu e tulburat de lucrurile trupești și de grija celor trecătoare, ci se păzește de lume și se străjuiește pe sine cu privegherea, cugetarea lui zboară în scurtă vreme de parcă ar avea aripi și se înalță spre frumusețea lui Dumnezeu și ajunge repede la slava Lui și plutește întru cunoștința cea mai presus de înțelegerea omenească, prin sprinteneala și ușurința ei. Pe monahul ce stăruie în priveghere cu dreapta socoteală a minții (cu discernământ) să nu-l socotești purtător de trup. Lucrul acesta ține cu adevărat de treapta îngerească (Sf. Isaac Sirul, *Cuvinte despre nevoință*, XXIX).

1820. Pe lângă acestea, armă foarte tare pentru acest război avem privegherea cea după Dumnezeu. Căci precum paza zilei pregătește sfințenia nopții, așa și privegherea din vremea nopții deschide sufletului calea către curăția zilei (Sf. Ioan Casian, *Despre cele opt gânduri ale răutății*, II, *Despre duhul curviei și al poftei trupești*).

1821. Când voiești să stai în slujba (liturghia) privegherii tale, cu ajutorul lui Dumnezeu, fă cum îți spun: pleacă-ți genunchii după obicei și ridică-te și să nu începi îndată slujba (liturghia) ta. Ci după ce mai întâi te-ai rugat și ai isprăvit rugăciunea și ți-ai pecetluit inima și mădularele cu semnul de viață făcător al crucii. Apoi stai o clipă tăcând, până ce se odihnesc simțirile tale și se liniștesc gândurile tale și după aceea înalță

privirea ta dinăuntru spre Domnul și roagă-L cu întristare să întărească slăbiciunea ta și să se facă stihurile tale și bunăvoirile inimii tale plăcute voii Lui celei sfinte (Sf. Isaac Sirul, *Cuvinte despre nevoință*, XXVIII).

1822. Căci monahul care privegheză își subțiază înțelegerea spre vederi folositoare de suflet, iar somnul mult îngroașă mintea. Dar ia seama să nu te dedai în priveghere la povestiri deșarte sau la gânduri rele. Căci e mai bine să dormi decât să priveghezi în jurul vorbelor și al gândurilor (Sf. Teodor al Edesei, *Una sută capete foarte folositoare*, 4).

1823. Cel ce privegheză, rabdă și se roagă nestrâmtorat, se împărtășește în chip vădit de Duhul Sfânt. Iar cel ce e strâmtorat în acestea, dar rabdă totuși cu voia, primește și el îndată ajutor (Marcu Ascetul, *Despre cei ce-și închipuie că se îndreptează din fapte*, 98).

1824. Chinuiește-ți trupul cu foamea și cu privegherea și îndeletnicește-te fără lenevire cu cântarea și cu rugăciunea; și sfințenia neprihănirii va veni peste tine aducând iubire (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 1, 45).

1825. Sârguiește-te să te rogi cel mai mult noaptea, ca să se lumineze mintea ta. Privește păcatele tale și roagă pe Dumnezeu pentru ele, iar El te va ierta de ele (Isaia Pustnicul, *Către monahii începători*, 44).

1826. Topește-ți trupul cu foamea și privegherea și vei alunga gândul josnic al plăcerii (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte*, I, 25).

1827. Nici trupul nu se poate curăți fără post și priveghere; nici sufletul, fără milă și adevăr. Dar nici mintea fără vorbirea cu Dumnezeu și fără vederea Lui. Acestea sunt perechile cele mai însemnate în aceste lucruri (Ilie Ecdicul, *Cugetări din sentințele înțelepților*, 1).

1828. Citirea, privegherea, rugăciunea și psalmodia opresc mintea de la rătăcirea în jurul patimilor (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte*, IV, 19).

1829. „Fără atenție și fără privegherea minții, e cu neputință să ne mântuim și să ne izbăvim de diavol, care umblă răcnind ca un leu pe cine să înghită”, cum zice Damaschin (Petru Damaschin, *Învățături duhovnicești*, I, 6).

PROVIDENȚĂ

1830. Oare noi suntem cei ce avem să ne îngrijim, de cele ale vieții noastre? Oare nu Dumnezeu este Cel ce poartă grijă de ea? Strădуința omenească, dacă nu primește ajutorul lui Dumnezeu, nu poate ajunge la țintă. Dar purtarea de grijă a lui Dumnezeu dăruiește bunuri desăvârșite, chiar fără conlucrarea omenească (Nil Ascetul, *Cuvânt trebuincios și folositor*, 4).

1831. Omului credincios și celui ce vrea să înțeleagă pe Dumnezeu nimica nu-i este cu anevoie. Iar dacă vrei să-l și vezi, privește podoaba și pronia tuturor celor ce au fost făcute și a celor ce se fac cu cuvântul Lui. Și toate sunt pentru om (Sf. Antonie cel Mare, *Învățături despre viața morală a oamenilor și despre buna purtare, în 170 de capete*, 160).

1832. Fiindcă afară de Providența lui Dumnezeu nu se întâmplă nimic, ci toate se întâmplă fie din bunăvoința, fie din îngăduința Lui (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Întrebări, nedumeriri și răspunsuri*, 75).

1833. El a spus: „Priviți la păsările cerului, că nu seamănă nici nu secera, nici nu adună în jitnițe și Tatăl vostru Cel din ceruri le hrănește pe ele”; și iarăși: „Priviți la crinii câmpului, cum cresc și nu se ostenesc, nici nu torc”. Ba chiar a poruncit Apostolilor să nu-și ia cu ei nici traistă nici pungă, nici toiag, ci să țină seama de făgăduința nemincinoasă, pe care le-a dat-o trimitându-i la slujba de ajutorare a celorlalți oameni, când le-a spus: „Vrednic este lucrătorul de hrana sa”. El știa că mai mult ne asigură Providența cele ce ne trebuie, decât sârguința noastră (Nil Ascetul, *Cuvânt trebuincios și folositor*, 4).

1834. Dumnezeu, isprăvind de creat rațiunile prime și esențele universale ale lucrurilor, lucrează totuși până azi, nu numai susținând acestea în existența, ci și aducând în actualitate, desfășurând și constituind părțile date virtual în esențe; apoi asimilând prin Providența cele particulare cu esențele universale, până ce, folosindu-se de rațiunea mai generală a ființei raționale sau de mișcarea celor particulare spre fericire, va uni pornirile spontane ale tuturor. În felul acesta le va face pe toate să se miște armonic și identic întreolaltă și cu întregul, nemaiavând cele particulare o voie deosebită de-a celor generale, ci una și aceeași rațiune văzându-se în toate împărțită de modurile de a fi ale acelora cărora li se atribuie la fel. Prin aceasta se va arată în plină lucrare harul care îndumnezeiește toate. E lucrarea despre care însuși Dumnezeu și Cuvântul, care s-a făcut om pentru ea, zice: „Tatăl Meu până acum lucrează și Eu lucrez” (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Răspunsuri către Talasie*, 2).

1835. Duhul Sfânt nu e absent din nici o făptură și mai ales de cele ce s-au învrednicit de rațiune. El o susține în existență pe fiecare, întrucât Dumnezeu și Duhul lui Dumnezeu se află, prin puterea providențiatoare, în toate. Și El mișcă rațiunea naturală din fiecare, iar prin aceasta aduce la cunoștința faptelor săvârșite greșit, împotriva rânduielii firii, pe cel în stare să simtă, adică pe cel ce are voința dispusă spre primirea gândurilor drepte ale firii. Căci se întâmplă să aflăm și dintre barbari și nomazi mulți care duc o viață de fapte bune și resping legile sălbatice care stăpâneau o dată cu ei. Astfel se poate spune în chip general că în toți, este Duhul Sfânt (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Răspunsuri către Talasie*, 2).

1836. Căci lucrarea Providenței constă nu numai în a păstra firea cu existența nemicșorată, ci și în a face să nu-i lipsească nimic pentru a deveni fericită prin har (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Răspunsuri către Talasie*, 55).

1837. Căci există o regulă și o lege a Providenței așezată în făpturi, potrivit căreia cei ce s-au arătat nerecunoscători pentru bunurile primite sunt povățuiți spre recunoștință prin cele potrivnice, trebuind să facă experiența celor contrare ca să cunoască purtarea dumnezeiască care le-a

dăruit bunurile. Și s-a rânduit așa, ca nu cumva, îngăduindu-ni-se de Providență să ne păstrăm neclintită părerea de noi înșine pentru faptele cele bune, să ne rostogolim în dispoziția opusă a mândriei, socotind virtutea și cunoștința ca izbânzi firești ale noastre, nu ca daruri dobândite prin har. În acest caz am fi ca aceia care se folosesc de bine pentru a face răul și lucrurile prin care ar trebui să facă în noi și mai neclintită cunoștința dumnezeiască, ne-ar prilejui boala ignorării lui Dumnezeu (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Răspunsuri către Talasie*, 52).

1838. Căci Dumnezeu, care a rânduit mai înainte de veci viața fiecăruia într-un chip folositor, duce pe fiecare în modul în care voiește, spre sfârșitul propriu al vieții lui, fie că e drept acela, fie că e păcătos (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Răspunsuri către Talasie*, 37).

1839. Dumnezeu dând ființă făpturilor, a legat totodată toate prin purtarea Sa de grijă (prin Providență) (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte*, I, 95).

1840. Iar fiind Stăpân și făcându-Se rob, a arătat zidirii culmea purtării Sale de grijă (culmea Providenței Sale). Căci Dumnezeu și Cuvântul întrupându-Se neschimbat s-a unit cu toată zidirea prin trup (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte*, I, 96-97).

1841. Toate dogmele sunt sau despre Dumnezeu sau despre cele văzute și nevăzute sau despre Providență și judecata arătată în acelea (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 1, 78).

1842. Cel ce nu vrea să se pocăiască prin osteneli de bunăvoie cade, potrivit Providenței, în osteneli fără voie (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte*, II, 75).

1843. Scopul Providenței dumnezeiești este să unească pe cei pe care i-a dezbinat răutatea în tot felul, prin dreaptă credință și dragoste duhovnicească. Căci pentru aceasta a pătimit Mântuitorul, ca pe copiii lui Dumnezeu cei împrăștiați să-i adune spre a fi una. Prin urmare cel ce nu

rabdă lucrurile supărătoare, nu suferă pe cele întristătoare și nu le îndură pe cele dureroase, umblă în afară de dragostea dumnezeiască și de scopul Providenței (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 4, 17).

1844. Încă nu are dragoste desăvârșită, nici conștiința adâncă a Providenței dumnezeiești cel ce în vreme de încercare nu suferă cu îndelungă răbdare întâmplările supărătoare, ci se depărtează de la dragostea fraților duhovnicești (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 4, 16).

1845. Aceea ce ține lumea este pronia lui Dumnezeu; și nu se află loc lipsit de pronie. Iar pronia este cuvântul desăvârșit al lui Dumnezeu, care dă chip materiei ce vine în lume și e ziditorul și meșterul tuturor celor ce se fac. Nici materia nu poate fi pusă în rânduială fără puterea cuvântului care deosebește lucrurile. Iar cuvântul este chipul și mintea, înțelepciunea și pronia lui Dumnezeu (Sf. Antonie cel Mare, *Învățături despre viața morală a oamenilor și despre buna purtare, în 170 de capete*, 156).

1846. Cele ce se întâmplă după rânduiala neclintită dumnezeiască, cum e răsăritul și apusul soarelui în fiecare zi sau rodirea pământului, fac parte din Providență. Iar cele ce se fac la poruncă de către om, se numesc lege. Dar toate s-au făcut pentru om (Sf. Antonie cel Mare, *Învățături despre viața morală a oamenilor și despre buna purtare, în 170 de capete*, 120).

RAI

1847. Nu se aseamănă ostenelile cele pentru adevăr din veacul acesta cu desfătarea gătită celor ce pătimesc greu pentru cele bune. Precum pe cei ce seamănă cu lacrimi îi așteaptă snopii veseliei, așa urmează bucuria grelei pătimiri pentru Dumnezeu (Sf. Isaac Sirul, *Cuvinte despre nevoință*, XXIII).

1848. Ia seama, de altfel, că nu s-a scris: „A făcut Dumnezeu raiul", nici: „A zis: să fie, și s-a făcut". Ci: „l-a sădit Dumnezeu pe el și a făcut să răsară din pământ tot pomul frumos la vedere și bun la mâncare" (Facere 2, 9), având roade de tot felul, care nu se stricau și nu lipseau niciodată, ci erau totdeauna proaspete și dulci și procurau dulceață și desfătare primilor oameni creați. Căci trebuia să se procure trupurilor lor nestricăcioase și o hrană nestricăcioasă. De aceea viața și petrecerea lor în mijlocul raiului era și ea lipsită de osteneli și de frământări. Acest rai l-a înconjurat Făcătorul lui cu ziduri, așezând o intrare prin care ei intrau și ieșeau (Sf. Simeon Noul Teolog, *Cuvântări morale*, 1, 1).

1849. Dumnezeu nu a dat la început primilor oameni zidiți numai raiul, cum socotesc unii, nici nu l-a făcut numai pe om nestricăcios, ci cu mult mai mult și înaintea lui, tot pământul acesta pe care îl locuim și toate cele de pe pământ, ca și cerul și cele din el, aducându-le la ființă în cinci zile. În a șasea zi a zidit apoi pe Adam și l-a așezat pe el domn și împărat al întregii lumi văzute. Și nici Eva nu era atunci adusă la existență, nici raiul, ci numai lumea aceasta fusese creată ca un fel de rai, nestricăcioasă, dar materială și supusă simțurilor. Pe ea a dat-o, cum s-a spus, lui Adam și urmașilor lui, spre a se bucura de ea (Sf. Simeon Noul Teolog, *Cuvântări morale*, 1, 1).

1850. Căci, după ce a făcut toate din cele ce nu sunt și a făcut pe om și s-a odihnit în ziua a șasea de toate lucrurile Lui pe care a început să le faca,

a sădit raiul în Eden la răsărit, pregătindu-l ca pe un palat împărătesc într-o parte a lumii și a așezat în el pe omul pe care l-a făcut. Pentru ce, deci, nu a sădit raiul care trebuia să fie făcut în ziua a șaptea, ci l-a sădit pe el la răsărit după aducerea la existența a întregii creații? Pentru că Dumnezeu, cunoscând de mai înainte toate, a creat lumea într-o ordine și într-o stare bine orânduită și cele șapte zile le-a stabilit ca chip al celor șapte perioade (veacuri) ce aveau să se desfășoare pe urmă, iar raiul l-a sădit după acestea, ca pe unul ce avea să însemne veacul viitor. Dar pentru ce atunci Duhul Sfânt n-a unit ziua a opta, cu cele șapte zile dinainte? Pentru că nu era potrivit să numere această zi în ciclul celorlalte, în care prima și a doua ș.a.m.d. până la a șaptea, repetându-se în cerc, alcătuiesc săptămânile, ziua întâi revenind în acest ciclu de tot atâtea ori câte săptămâni vor fi; ci trebuia ca aceea să fie în afara acestora, ca una ce nu are început și sfârșit. Căci nu e o zi care nu e acum, ci va fi și-și va lua începutul în viitor, ci a fost dinainte de veacuri și este și acum și va fi în vecii vecilor. Dar se zice că va veni și ni se va descoperi la sfârșit ca o zi unică, neînserată și fără sfârșit, prin faptul că va veni la noi (Sf. Simeon Noul Teolog, *Cuvântări morale*, 1, 1).

1851. Căci potrivit cu alcătuirea omului, a fost zidit de Dumnezeu și raiul cunoscut cu simțurile cât și cel cunoscut cu mintea, și nu este altă poartă decât cele spuse, care să introducă sau să scoată din acesta (Nichita Stithatul, *Vederea duhovnicească a raiului*, 32).

1852. Căci deși s-a zis că mintea din materie vede neclar frumusețea inteligibilă, dar bunurile inteligibile sunt de așa fel și așa de mari, încât și numai o licărire scurtă a lor și o arătare neclară a acelui noian de frumusețe poate convinge mintea să se ridice peste toate cele neinteligibile și să se întindă numai spre acelea și să nu mai sufere să se despartă de desfătarea aceea, chiar dacă ar ajunge în lucruri de întristare (Sf. Teodor al Edesei, *Cuvânt despre contemplație*).

1853. Vrăjmașul amăgind pe Adam prin femeie, ca prin cineva asemenea lui, a făcut să i se ia slava ce-l învăluia. Și așa s-a aflat gol și și-a

văzut urâțenia lui pe care mai înainte nu o vedea, întrucât cugetul lui se desfăta cu frumusețile cerești. De fapt, după cădere, cugetările lui s-au făcut pământești și tindeau în jos. Iar cugetul lui simplu și bun s-a amestecat cu cugetul trupesc al păcatului. Cât privește închiderea Raiului și porunca dată Heruvimului, ca să-i oprească intrarea, credem că s-au întâmplat în lumea nevăzută, precum s-a zis (Simeon Metafrastul, *Parafrază în 150 de capete la cele 50 cuvinte ale Sf. Macarie Egipteanul*, 37).

1854. Dumnezeu, zidind pe om de la început ca pe o ființă îndoită, adică din fire văzută și nevăzută, văzut și nevăzut, supus simțurilor și înțelegător, i-a făcut și locașul lui potrivit firilor lui, adică raiul supus simțurilor și cel cunoscut cu mintea, văzut și nevăzut, sădind în mijlocul lui pomul vieții și pomul cunoștinței, care se numește cunoștința binelui și a răului. Pe unul din aceste raiuri l-a sădit în Eden, în lumea aceasta văzută; el a fost „așezat la răsărit”, fiind mai înalt decât tot pământul, spre desfătarea lui Adam, căci Eden se tălmăceste „desfătare” (Nichita Stithatul, *Vederea duhovnicească a raiului*, 3).

1855. Raiul este de două feluri: sensibil și inteligibil (cunoscut cu simțurile și cu gândirea) sau cel din Eden și cel al harului. Cel din Eden este un loc foarte înalt, încât ajunge până la al treilea cer, cum zic cei ce au istorisit despre el, sădit de Dumnezeu cu tot felul de verdeață bine mirositoare. El nu este nici cu desăvârșire nestricăcios, nici cu totul stricăcios, ci așezat la mijloc între stricăciune și nestricăciune, încât este pururea încărcat cu roade și împodobit cu flori, având neîncetat și poame crude și poame coapte. Căci pomii putregăiți și roadele răscoapte căzute la pământ se fac humă bine mirositoare și nu împrăștie miros de stricăciune ca plantele lumii. Iar aceasta se întâmplă din marea bogăție și sfințenie a harului, care covârșește acolo pururea. De aceea râul oceanic, care trece prin el și căruia i s-a poruncit să răcorească necontenit acest loc, ieșind din el și împărțindu-se în patru brațe, coborând aduce și dă hindușilor și etiopienilor huma și frunzele căzute. Apoi unindu-se, Fisonul și Gheonul (Facere 2, 8) se revarsă împreună mereu peste câmpiile lor, până ce se

împart iarăși, unul răcorind țara Libiei, iar altul țara Egiptului (Sf. Grigorie Sinaitul, *Capete foarte folositoare în acrostih*, 10).

RĂBDARE

1856. Rabdă disprețuirea și umilirea cu voie blândă, ca să ai îndrăznire la Dumnezeu (Sf. Isaac Sirul, *Cuvinte despre nevoință*, XXIII).

1857. Omul care rabdă tot cuvântul aspru întru cunoștință, fără să-i fi premers acestuia vreo nelegiuire săvârșită de el, își pune în acea clipa o cunună de spini pe capul său, dar e fericit că la o vreme pe care nu o știe se va încununa cu nestricăciunea (Sf. Isaac Sirul, *Cuvinte despre nevoință*, XXIII).

1858. Zis-a Domnul: „Cel ce va răbda până la sfârșit acela se va mântui”. Iar răbdarea este îmbinarea tuturor virtuților. Căci nici una dintre virtuți nu stă fără ea. Deoarece „tot cel ce se întoarce înapoi nu este vrednic de împărăția cerurilor” (Petru Damaschin, *Învățături duhovnicești*, I, 5).

1859. Dar răbdarea este spre mare folos. Căci când ne rugăm și Dumnezeu întârzie să ne asculte, o face spre folosul nostru ca să ne deprindem cu îndelunga răbdare. Deci să nu ne descurajăm, zicând că ne-am rugat și nu ne-a auzit. Căci Dumnezeu știe ce e de folos omului (Varsanufie și Ioan, *Scrisori duhovnicești*, 35).

1860. Dacă din slăbiciune fratele tău îți spune un cuvânt (neplăcut), suportă-l cu bucurie. Căci de nu cauți cuvântul tău în judecata lui Dumnezeu, te vei afla păcătuind (Isaia Pustnicul, *29 de cuvinte*, V, 2).

1861. Cel ce poate să rabde nedreptatea cu bucurie, deși e în stare să o respingă, a primit mângâierea de la Dumnezeu, prin credința în El. Și cel ce rabdă învinovățirile ce i se aduc, cu smerită cugetare, a ajuns la desăvârșire și se minunează îngerii de el. Căci nici o altă virtute nu e așa de mare și de greu de dobândit (Sf. Isaac Sirul, *Cuvinte despre nevoință*, V).

1862. Deci de vom fugi de lupta îndelungatei răbdări, căutând pustia și singurătatea, patimile netămăduite ale noastre, pe care le vom duce acolo,

vor rămâne ascunse, dar nu vor fi smulse. Căci pustia și retragerea celor neizbăviți de patimi nu numai că le păzește patimile nevătămate, ci li le și acoperă, încât nu-i lasă să se simtă pe ei înșiși de ce patimă se biruiesc, ci, dimpotrivă, le pune în minte năluciri de virtute și-i face să creadă că au câștigat îndelunga răbdare și smerenia, până nu este cine să-i ispitească și să-i probeze (Sf. Ioan Casian, *Despre cele opt gânduri ale răutății*, IV, *Despre mânie*).

1863. Să nu ne socotim răbdători atunci când răbdăm cu bărbăție batjocorirea din partea părintelui nostru, ci când suntem disprețuiți și răniți de orice alt om. Căci pe părintele îl suportăm având rușine de el și fiind îndatorați la aceasta (Sf. Ioan Scărarul, *Scara*, IV, 78).

1864. Omul rabdă pătimiri pentru una din acestea: sau pentru dragostea lui Dumnezeu; sau pentru nădejdea răsplății; sau de frica muncilor; sau de frica oamenilor; sau pentru fire; sau pentru plăcere; sau pentru câștig; sau pentru slava deșartă; sau de nevoie (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 3, 77).

1865. Răbdarea este iubirea de osteneală a sufletului. Iar unde este iubire de osteneală, s-a scos afară iubirea de plăcere (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte*, II, 73).

1866. Oricâtă batjocură va răbda cineva pentru adevărul lui Hristos, va primi însutită slavă de la mulțime. Dar mai bine este a face binele pentru cele viitoare (Marcu Ascetul, *Despre legea duhovnicească, în 200 de capete*, 73).

1867. Semnul răbdării este dragostea de osteneli. Mintea îndrăznind spre ele nădăjduiește să dobândească cele făgăduite și să scape de amenințări (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte*, IV, 65).

1868. Răbdarea e casa rugăciunii, căci e ținută în ea. Iar smerenia e materia ei, căci se hrănește din ea (Ilie Ecdicul, *Cugetări din sentințele înțelepților*, 62).

1869. Răbdarea necazurilor e semnul cunoștinței adevărate; la fel neînvinovățirea oamenilor pentru nenorocirile tale proprii (Marcu Ascetul, *Despre cei ce-și închipuie că se îndreptează din fapte*, 56).

1870. Răbdarea în tot lucrul naște bărbăția; bărbăția, hotărâre; hotărârea, stăruința; stăruința, prelungirea lucrului sau adăugirea lui; prelungirea potolește neînfrânarea trupului și domolește împătimirea poftei de plăcere. Iar pofta trezește acum dorul; dorul, dragostea; dragostea, râvna; râvna, căldura; căldura, mișcarea la lucru; mișcarea, sârguința; sârguința, rugăciunea; rugăciunea, liniștirea; liniștirea naște vederea; vederea, cunoștința; cunoștința, pătrunderea tainelor; și sfârșitul tainelor e cunoașterea lui Dumnezeu (teologia). Iar rodul cunoașterii lui Dumnezeu este dragostea desăvârșită; al dragostei, smerenia; al smereniei, nepătimirea; al nepătimirii, vederea înainte, proorocia și preștiința. Dar încă nu are cineva de aici virtuțile desăvârșite, nici nu micșorează dintr-odată păcatul. Ci sporind pe încetul virtutea, ajunge și păcatul câte puțin la neființă (Sf. Grigorie Sinaitul, *Alte capete*, 5).

1871. Mare virtute e a răbda cele ce vin asupra noastră și a iubi pe cei ce ne urăsc, după cuvântul Domnului (Marcu Ascetul, *Despre cei ce-și închipuie că se îndreptează din fapte*, 47).

1872. De dobândești toiagul răbdării, câinii vor înceta îndată de a se obrăznici. Răbdarea este durerea nesfărâmată a sufletului, care nu se clintește nicidecum sub loviturile îndreptățite sau neîndreptățite. Răbdarea e rânduită pentru necazul pe care-l așteaptă în fiecare zi. Răbdător este lucrătorul care nu cade sau își câștigă, din căderi, biruințe. Răbdarea e tăierea scuzelor și luarea aminte la sine (Sf. Ioan Scărarul, *Scara*, XXVII, II, 36).

1873. A pătimi pentru Hristos înseamnă a răbda cele ce ni se întâmplă. Căci celor nevinovați pizma le este spre folos; iar certarea ni se face povățuire a lui Dumnezeu spre întoarcere, deschizându-ne urechile nouă, celor vinovați (Isaia 4, 5). De aceea Domnul a făgăduit cununa în vecii vecilor celor ce rabdă (Iac. 1, 12) (Sf. Grigorie Sinaitul, *Alte capete*, 3).

1874. Rabdă întâmplările de întristare și de durere, că prin acestea te curățește purtarea de grijă (Providența) a lui Dumnezeu (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte*, I, 28).

1875. „Bărbatul îndelung răbdător este cu mare înțelepciune", fiindcă toate cele ce-i vin asupra le aduce în legătură cu sfârșitul; și așteptându-l pe acesta, rabdă întâmplările supărătoare; iar „sfârșitul este viața veșnică", după dumnezeiescul Apostol. „Iar viața veșnică aceasta este, ca să te cunoască pe Tine Unul adevăratul Dumnezeu și pe Cel ce L-ai trimis, Iisus Hristos" (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 4, 24).

1876. Când vătămarea ce izvorăște de la unul se întinde la mulți, nu trebuie să ai îndelungă răbdare, nici să cauți folosul tău, ci al celor mulți, ca să se mântuiască. Căci e mai folositoare virtutea multora, decât cea a unuia (Marcu Ascetul, *Despre cei ce-și închipuie că se îndreptează din fapte*, 214).

1877. Multă destoinicie și mult folos câștigă sufletul dacă rabdă cu tărie orice necaz, fie că vine de la oameni, fie de la draci, și dacă știe că suntem datori să purtăm ostenelile și să nu învinuim pe nimeni decât pe noi înșine. Căci cel ce învinuiește pe altul pentru necazurile sale a alunecat din dreapta judecată a ceea ce se cuvine (Ioan Carpatiul, *Una sută capete de mângâiere*, 21).

1878. Cel ce vrea să biruiască ispitele fără rugăciune și răbdare nu le va depărta de la sine, ci mai tare se va încâlci în ele (Marcu Ascetul, *Despre legea duhovnicească, în 200 de capete*, 189).

1879. Răbdarea este iubirea de osteneli a sufletului. Ea constă din osteneli de bunăvoie și din încercări fără de voie (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte*, III, 16).

1880. Omul care rabdă necazurile cu inimă bună și cu mulțumire va lua cununa nestricăciunii, virtutea și mântuirea. Iar stăpânirea mâniei, limbii, pântecelui și plăcerilor e de cel mai mare ajutor sufletului (Sf. Antonie cel

Mare, *Învățături despre viața morală a oamenilor și despre buna purtare, în 170 de capete*, 155).

1881. Bărbatul îndelung răbdător are multă cumințenie; asemenea și cel ce-și apropie urechea de cuvintele înțelepciunii (Marcu Ascetul, *Despre legea duhovnicească, în 200 de capete*, 146).

1882. Frica gheenei și dragostea împărăției dau puterea de a răbda necazurile. Iar aceasta nu vine de la noi înșine, ci de la Cel ce cunoaște gândurile noastre (Marcu Ascetul, *Despre cei ce-și închipuie că se îndreptează din fapte*, 141).

1883. Să nu încerci a dezlega prin gâlceavă un lucru încurcat, ci prin cele arătate de legea duhului, adică prin răbdare, rugăciune și nădejdea care numai la un lucru se gândește (Marcu Ascetul, *Despre legea duhovnicească, în 200 de capete*, 12).

1884. De ai fost păgubit sau ocărât sau prigonit de cineva nu lua în seamă cele de față, ci așteaptă cele viitoare; și vei afla că acela ți-a fost pricină de multe bunătăți, nu numai în vremea de aici, ci și în veacul viitor (Marcu Ascetul, *Despre legea duhovnicească, în 200 de capete*, 114).

1885. Cel ce se roagă întru cumințenie rabdă cele ce-i vin asupra sa. Iar cel ce ține minte răul, încă nu s-a rugat curat (Marcu Ascetul, *Despre legea duhovnicească, în 200 de capete*, 113).

1886. Fugi de ispită prin răbdare și prin rugăciune. Căci dacă i te împotrivești fără acestea, vine asupră-ți și mai năvalnic (Marcu Ascetul, *Despre cei ce-și închipuie că se îndreptează din fapte*, 106).

RĂSPLATĂ DUPĂ MOARTE

1887. Așteptarea bunurilor viitoare unește mintea cu cele așteptate; iar zăbovind mintea în ele uită de cele de față (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte*, IV, 66).

1888. Dumnezeu este Cel ce a făgăduit bunurile viitoare. Crezând Lui, cel înfrânat dorește cele viitoare ca (altul) cele de față (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte*, IV, 68).

1889. Cel ce crede în răsplata lui Hristos pe măsura credinții sale rabdă bucuros toată nedreptatea (Marcu Ascetul, *Despre legea duhovnicească, în 200 de capete*, 44).

1890. Răsplătirile sunt pe potriva faptelor, chiar dacă multora li se pare că nu sunt pe potriva lor. Căci dreptatea dumnezeiască le dăruiește unora viața veșnică, iar altora osânda veșnică. Dar și unii și alții, străbătând veacul de aici, bine sau rău, vor primi răsplată după faptele lor. Iar mărimea și felul răsplății de care se vor bucura va fi după deprinderea și lucrarea patimilor sau a virtuților (Sf. Grigorie Sinaitul, *Capete foarte folositoare în acrostih*, 36).

1891. Cei ce ne-am învrednicit de baia nașterii de-a doua săvârșim faptele bune nu pentru răsplată, ci pentru păzirea curățeniei dată nouă (Marcu Ascetul, *Despre cei ce-și închipuie că se îndreptează din fapte*, 23).

1892. Necazurile de acum pune-le alături cu bunătățile viitoare și nicicând descurajarea nu-ți va moleși nevoința (Marcu Ascetul, *Despre legea duhovnicească, în 200 de capete*, 156).

1893. Cel ce e sărac și nu poate vătăma nu se socotește între cei evlavioși. Iar cel ce poate vătăma cu puterea sa, dar nu întrebuințează puterea spre rău, ci cruță pe cei mai umiliți pentru evlavia sa, întru bună răsplată se va afla și după moarte (Sf. Antonie cel Mare, *Învățături despre viața morală a oamenilor și despre buna purtare, în 170 de capete*, 139).

1894. De ai fost păgubit sau ocărât sau prigonit de cineva, nu lua în seamă cele de față, ci așteaptă cele viitoare; și vei afla că acela ți-a fost pricină de multe bunătăți, nu numai în vremea de aici, ci și în veacul viitor (Marcu Ascetul, *Despre legea duhovnicească, în 200 de capete*, 114).

RĂUL

1895. Tot așa nici răutatea n-a făcut-o Dumnezeu, ci i-a dat omului și cunoștința și puterea de a deosebi, ca să fugă de rău, ca unul ce știe că va fi vătămat și chinuit de el. Ia seama deci ca nu cumva văzând pe cineva propășind în putere și avere, să-l fericești, lăsându-te amăgit de diavolul (Sf. Antonie cel Mare, *Învățături despre viața morală a oamenilor și despre buna purtare, în 170 de capete*, 91).

1896. Așadar să nu socotiți pe Dumnezeu cauza relelor, căci aceasta vă va aduce osânda. Ci acela însuși (diavolul) și-a ales sieși puterea de a face răul și Dumnezeu nu l-a împiedicat. Căci zice: „și a iubit blestemul și i-a venit lui" (Ps. 108, 17); nu zice că Domnul i l-a dat lui. Drept aceea stați neclintiți întru Domnul, în credința că este Căpetenia vieții noastre și a tuturor bunătăților (Varsanufie și Ioan, *Scrisori duhovnicești*, 127).

1897. Păcatul este patimă a materiei; însă nu Dumnezeu este pricina păcatului, ci El a dat omului cunoștință, pricepere și puterea de a deosebi între bine și rău și voie liberă. Ceea ce naște păcatul este negrija și trândavia oamenilor. Răul nicidecum nu e pricinuit de Dumnezeu; ci prin alegerea cea de bunăvoie s-au făcut dracii răi, ca și cei mai mulți dintre oameni (Sf. Antonie cel Mare, *Învățături despre viața morală a oamenilor și despre buna purtare, în 170 de capete*, 89).

1898. Răul nu este în fire, nici nu este cineva rău prin fire. Căci Dumnezeu nu a făcut ceva rău (Diadoh al Foticeei, *Cuvânt ascetic despre viața morală*, 3).

1899. Răul nici nu era, nici nu va fi ceva ce subzistă prin firea proprie. Căci nu are în nici un fel ființă sau fire sau ipostas sau putere sau lucrare în cele ce sunt. Nu e nici calitate, nici cantitate, nici relație, nici loc, nici timp, nici poziție, nici acțiune (ποίσις), nici mișcare, nici aptitudine, nici patimă (pasivitate, afect) contemplată în chip natural în vreo existență și în nici una din acestea toate nu subzistă prin vreo înrudire naturală. Nu e nici început (principiu), nici mijloc, nici sfârșit. Ci ca să-l cuprind într-o definiție, voi

spune că răul este abaterea (εἴλλειψις) lucrării puterilor (facultăților) sădite în fire de la scopul lor și altceva nimic. Sau iarăși, răul este mișcarea nesocotită (ἀλόγιστος) a puterilor naturale spre altceva decât spre scopul lor, în urma unei judecăți greșite. Iar scop (τέλος) numesc cauza celor ce sunt, după care se doresc în chip firesc toate, chiar dacă vicleanul, acoperindu-și de cele mai multe ori pizma sub chipul bunăvoinței și înduplecând cu viclenie pe om să-și miște dorința spre altceva din cele ce sunt și nu spre cauză, a sădit în el necunoștința cauzei (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Răspunsuri către Talasie*).

1900. Deci răul stă, cum am spus mai înainte, în necunoașterea cauzei celei bune a lucrurilor. Aceasta, orbind mintea omenească, dar deschizând larg simțirea, l-a înstrăinat pe om cu totul de cunoștința de Dumnezeu și l-a umplut de cunoștința pătimașă a lucrurilor ce cad sub simțuri (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Răspunsuri către Talasie*).

1901. Când însă cineva, din pofta inimii, aduce la o formă ceea ce nu are ființă, atunci aceea începe să fie ceea ce vrea cel ce face aceasta. Se cuvine deci ca prin cultivarea necontenită a amintirii lui Dumnezeu să ne ferim de a ne deprinde cu răul. Căci e mai puternică firea binelui, decât deprinderea răului. Fiindcă cel dintâi este, pe când cel de-al doilea, nu este, decât numai în faptul că se face (Diadoh al Foticeei, *Cuvânt ascetic despre viața morală*, 3).

1902. Căci termenii de bine și de rău se folosesc, fără deosebire, în mai multe înțelesuri și pot pricinui celor ce nu cugetă cu înțelepciune asupra cuvintelor Duhului, multă rătăcire. Dar voi, înțelepți fiind prin har, știți că ceea ce se numește simplu rău, nu e în tot felul rău, ci e rău în raport cu ceva, iar în raport cu altceva nu e rău. La fel ceea ce se numește simplu bine, nu e în tot felul bine, ci e în raport cu ceva, iar în raport cu altceva nu e bine. Păziți-vă deci de primejdia ce se naște din folosirea aceleiași numiri pentru lucruri deosebite (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Răspunsuri către Talasie*, 43).

1903. Precum răul este lipsa binelui și neștiința lipsa cunoștinței, tot așa și neexistența este lipsa existenței; dar nu a existenței celei adevărate și proprii, căci aceea nu are nimic contrariu, ci a celei ce există prin împărtășire de existența cea adevărată. Lipsa celor dintâi atârnă de voința făpturilor; a celei de-a doua atârnă de voința Făcătorului, care vrea însă, pentru bunătatea Sa, ca făpturile să existe veșnic și veșnic să aibă parte de binefacerile Lui (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 3, 29).

1904. Răul nu se contemplă ca stând în legătură cu ființa făpturilor, ci în legătură cu mișcarea lor greșită și nerațională (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 4, 14).

RĂZBOI NEVĂZUT

1905. Încă zic Părinții și aceasta: că cel ce lucrează, e războit adesea numai de un drac și numai de acela e necăjit, pe când cel ce nu lucrează, de nenumărate duhuri este robit (Sf. Ioan Casian, *Despre cele opt gânduri ale răutății*, VI, *Despre trândăvie*).

1906. Până când însă ține războiul, omul petrece în frică și cutremur, cugetând că poate birui sau poate fi biruit azi, ori poate birui sau poate fi biruit mâine. Căci lupta strânge inima. Dar nepătimirea nu e turburată de război. Cel ajuns la nepătimire a primit răsplată și nu mai are grijă de dezbinarea celor trei, căci s-a făcut pace între ei prin Dumnezeu. Iar cei trei sunt: sufletul, trupul și duhul. Deci când cei trei se fac una prin lucrarea Duhului Sfânt nu se mai pot despărți. Așadar să nu te socoți pe tine că ai murit păcatelor, câtă vreme ești supărat de vrăjmașii tăi, fie în vremea privegherii, fie în vremea somnului. Căci câtă vreme nefericitul om este pe arena de luptă, nu poate avea siguranță (Isaia Pustnicul, *Despre păzirea minții*, 18).

1907. Căci e primejdios lucru a fi cineva singur, fără martori, a se călăuzi după voia sa și a conviețui cu cei neîncercați în războiul duhovnicesc. Unii ca aceștia sunt biruiți de alte feluri de războaie. Căci

multe sunt meșteșugirile păcatului și se țin bine ascunse; și felurite curse și-a întins vrăjmașul pretutindeni (Marcu Ascetul, *Epistola către Nicolae monahul*).

1908. Căci de nu vei scăpa de împrăștierea în cele din afară, nu te vei ridica împotriva celor ce te pândesc din lăuntru. Și de nu vei birui pe cei ce te războiesc în cele văzute, nu vei răpune pe viclenii cei nevăzuți (Teolipt al Filadelfiei, *Despre ostenelile vieții călugărești*).

1909. Căci cum va lupta cu duhurile răutății cel ce umblă după avuții când poate fi prins cu ușurință din toate părțile? Sau cum va lupta cu duhul iubirii de argint cel împresurat de bani? Cum va alerga, ca să scape de urmărirea dracilor dezbrăcați de orice grijă, cel îmbrăcat cu nenumărate griji, când Scriptura zice că chiar „cel dezbrăcat va fi urmărit în ziua aceea”? Căci nu este gol acela care e îmbrăcat în veșmintele cusute cu multele împunsături ale grijii de lucrurile lumești; și nu este gol nici acela care e împiedicat la alergare de gândurile pământești ale banilor și averilor (Nil Ascetul, *Cuvânt trebuincios și folositor*, 65).

1910. Mai ales împotriva acestor trei e dator monahul să poarte un război neîndurat: împotriva nebuniei pântecelui, a slavei nefolositoare și a iubirii de bani, care este închinare la idoli (Ioan Carpatiul, *Una sută capete de mângâiere*, 86).

1911. Cu cât e mai ușor de-a păcătui cu mintea decât cu lucrul, cu atât e mai greu războiul cu gândurile decât cel cu lucrurile (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 2, 72).

1912. Dracii ne războiesc fie prin lucruri, fie prin înțelesurile pătimașe ale lucrurilor. Prin lucruri, pe cei ce sunt între lucruri, iar prin înțelesuri pe cei despărțiri de lucruri (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 2, 71).

1913. Este un război întru ascunsul nostru, susținut de duhurile răutății, care se poartă prin gânduri cu sufletul. Căci acesta fiind nevăzut, puterile acelea răuvoitoare, fiind asemenea cu ființa lui, se apropie de el prin

războiul nevăzut. Astfel se pot vedea între ele și suflet: arme, rânduire de bătaie, înșelăciuni viclene, război înfricoșat, ciocniri de luptă și biruințe și înfrângeri din amândouă părțile. Numai un lucru nu îl are acest război al minții (inteligibil), pe care-l are războiul văzut (sensibil): vremea hotărâtă a războiului. Căci războiul văzut își hotărăște o vreme și o rânduială, pe când celălalt atacă fără veste și țintind dintr-o dată în cele mai dinlăuntru părți ale inimii, omoară sufletul prin păcat (Filotei Sinaitul, *Capete despre trezvie*, 7).

1914. Tot războiul ce se aprinde între noi și dracii necurați nu se poartă pentru altceva decât pentru rugăciunea duhovnicească. Căci lor le este foarte potrivnică și urâtă, iar nouă foarte mântuitoare și plăcută (Evagrie Monahul, *Cuvânt despre rugăciune*, 49).

1915. Tot războiul monahului împotriva dracilor urmărește să despartă patimile de înțelesuri (de chipuri). Căci altfel nu poate privi lucrurile fără patimă (Sf. Maxim Mărturisitorul, Cele *patru sute capete despre dragoste*, 3, 41).

1916. În orice ispită și în orice război, folosește rugăciunea ca armă nebiruită și vei învinge prin harul lui Hristos (Sf. Teodor al Edesei, *Una sută capete foarte folositoare*, 31).

RÂS

1917. Să nu deschizi gura ta, râzând. Căci aceasta înseamnă lipsă de sfială. Isaia Pustnicul, *29 de cuvinte*, III, 1).

1918. Nu deschide gura ca să râzi. Căci aceasta arată la tine lipsa fricii de Dumnezeu (Isaia Pustnicul, *Către monahii începători*, 22).

RUGĂCIUNE

1919. Rugăciunea celui ce ține minte răul e o sămânță aruncată pe piatră (Sf. Isaac Sirul, *Cuvinte despre nevoință*, LVIII).

1920. Iar rugăciunea este lumină. Și fiecare creștin trebuie să se roage înainte de a face ceva, dar mai ales preotul lui Dumnezeu (Varsanufie și Ioan, *Scrisori duhovnicești*, 838).

1921. Silește-te să faci multe rugăciuni, căci rugăciunea este lumina sufletului tău (Isaia Pustnicul, *29 de cuvinte*, IV, 1).

1922. Îndulcesc bucatele, untdelemnul și sarea; înaripează rugăciunea, smerenia și lacrima (Sf. Ioan Scărarul, *Scara*, XXVIII, 13).

1923. Rugăciunea este vorbirea minții cu Dumnezeu (Evagrie Monahul, *Cuvânt despre rugăciune*, 1).

1924. Rugăciunea este vlăstarul blândeții și al lipsei de mânie (Evagrie Monahul, *Cuvânt despre rugăciune*, 14).

1925. Rugăciunea este rodul bucuriei și al mulțumirii (Evagrie Monahul, *Cuvânt despre rugăciune*, 15).

1926. Rugăciunea este alungarea întristării și a descurajării (Evagrie Monahul, *Cuvânt despre rugăciune*, 16).

1927. Rugăciunea neîmprăștiată e semn de iubire față de Dumnezeu la cel ce stăruie în ea. Negrija de ea și împrăștierea ei e dovada iubirii de plăceri (Marcu Ascetul, *Despre cei ce-și închipuie că se îndreptează din fapte*, 97).

1928. Rugăciunea neîmprăștiată este o înțelegere supremă a minții (Evagrie Monahul, *Cuvânt despre rugăciune*, 35).

1929. Rugăciunea este urcușul minții spre Dumnezeu (Evagrie Monahul, *Cuvânt despre rugăciune*, 36).

1930. Dacă dorești să te rogi, leapădă-te de toate, ca să moștenești totul (Evagrie Monahul, *Cuvânt despre rugăciune*, 37).

1931. Rugăciunea încă se numește virtute, deși e maica virtuților. Căci le naște pe acelea prin împreunarea cu Hristos (Marcu Ascetul, *Despre cei ce-și închipuie că se îndreptează din fapte*, 35).

1932. Tot ce am săvârși fără rugăciune și nădejde bună, ne este pe urmă vătămător și fără preț (Marcu Ascetul, *Despre cei ce-și închipuie că se îndreptează din fapte*, 36).

1933. Rugăciunea e cheia împărăției cerurilor. Cel ce o are pe aceasta cum trebuie vede bunătățile rânduite pe seama prietenilor ei. Dar cel ce nu are îndrăznire în aceea, nu vede decât cele de aici (Ilie Ecdicul, *Cugetări din sentințele înțelepților*, 1).

1934. „Toată rugăciunea în care nu se trudește trupul și nu se necăjește inima, se socotește ca un făt lepădat. Căci rugăciunea aceasta este fără suflet” (Sf. Isaac Sirul, *Cuvinte despre nevoință*, LXXVI).

1935. Rugăciunea neîntreruptă stă în a avea mintea alipită de Dumnezeu cu evlavie multă și cu dor și a atârna pururea cu nădejdea de El și a te încrede în El în toate, orice ai face și ți s-ar întâmpla (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cuvânt Ascetic*, 25).

1936. Căci prin rugăciunea neîncetată și prin medierea dumnezeieștilor Scripturi se deschid ochii înțelegători ai sufletului și văd pe împăratul Puterilor, născându-se o bucurie mare și un dor ce arde cu putere în suflet (Despre Avva Filimon. *Cuvânt foarte folositor*).

1937. Citirea și rugăciunea curățesc mintea; iar dragostea și înfrânarea, partea pasională (afectivă) a sufletului (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte*, II, 84).

1938. Rugăciunea este vorbire cu Dumnezeu, vedere a celor nevăzute, încredințare despre cele dorite, petrecere a îngerilor, îndemn la virtuți, ipostas al celor nădăjduite (Sf. Teodor al Edesei, *Una sută capete foarte folositoare*, 60).

1939. Rugăciunea este Dumnezeu, care lucrează toate în toți, deoarece una singură este lucrarea, a Tatălui, a Fiului și a Sfântului Duh, care lucrează toate în Hristos Iisus (Sf. Grigorie Sinaitul, *Capete foarte folositoare în acrostih*, 113).

1940. Nu este ceva care să ajute la tot lucrul bun, ca rugăciunea curată, nici piedică la dobândirea virtuților, ca împrăștierea și rătăcirea cugetării; chiar dacă e de scurtă vreme (Petru Damaschin, *Învățături duhovnicești*, I, 27).

1941. Mare bun este rugăciunea. Căci ea cuprinde toate bunurile, ca una ce curățește inima, în care Dumnezeu se face văzut celor credincioși (Isihie Sinaitul, *Cuvânt despre trezvie și virtute*, I, 62).

1942. Iar rugăciunea desăvârșită stă în a grăi lui Dumnezeu nehoinărind (cu gândul), în a-ți aduna toate gândurile în chip neîmprăștiat împreună cu simțurile (Varsanufie și Ioan, *Scrisori duhovnicești*, 150).

1943. Iar „rugăciunea" este cererea acelor lucruri pe care obișnuiește Dumnezeu să le dea oamenilor spre mântuire. Și pe drept cuvânt. Căci dacă votul (εὐχὴ) este făgăduirea acelor bunuri (virtuți) care se aduc lui Dumnezeu din partea oamenilor, rugăciunea (προσευχὴ) va fi cererea acelor bunuri pe care le hărăzește Dumnezeu oamenilor spre mântuire. Ea deci aduce răsplată dispoziției cu care am făcut mai înainte făgăduințele (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Răspunsuri către Talasie*, 50).

1944. Deci scopul rugăciunii este, cum am zis, să îmbrățișeze tainic tocmai înțelesul acestora, adică: 1. învățătura despre Dumnezeu (teologia) 2. înfierea prin har, 3. egalitatea în cinste cu îngerii, 4. împărtășirea de viața veșnică, 5. restaurarea firii ca să încline spre ea însăși în chip nepătimaș, 6. desființarea legii păcatului și 7. surparea celui rău, care ne stăpânește prin înșelăciune (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Scurtă tâlcuire a rugăciunii Tatălui nostru*).

1945. Căci deșartă cu adevărat și nefolositoare este rugăciunea făcută fără frică, fără trezvie și priveghere (Evagrie Monahul, *Schiță monahicească*, 11).

1946. Cel ce are grijă de rugăciune curată, va patimi de la draci: ocări, loviri, strigăte și vatămări. Dar nu va cădea, nici nu-și va părăsi gândul,

zicând către Dumnezeu: „Nu mă voi teme de rele, căci Tu cu mine eşti” şi cele asemenea (Evagrie Monahul, *Cuvânt despre rugăciune*, 97).

1947. Nimic nu ajută mai mult lucrării ca rugăciunea; şi pentru a câştiga bunăvoinţa lui Dumnezeu, nimic nu e mai de folos ca ea (Marcu Ascetul, *Despre cei ce-şi închipuie că se îndreptează din fapte*, 95).

1948. Roagă-te stăruitor la orice lucru, ca unul ce nu poţi face nimic fără ajutorul lui Dumnezeu (Marcu Ascetul, *Despre cei ce-şi închipuie că se îndreptează din fapte*, 94).

1949. Mişcă-ţi mintea necontenit la rugăciune şi vei împrăştia gândurile care stăruiesc în inima (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare şi petrecerea cea după minte*, III, 9).

1950. Să cunoşti fără greşeală că rugăciunea neîncetată este aceea care nu se isprăveşte din suflet toată ziua şi toată noaptea. Ea nu se arată privitorilor în întinderea mâinilor sau în înfăţişarea trupului şi în sunetul limbii, ci se face cunoscută celor ce ştiu să înţeleagă, în meditaţia cugetării, în lucrarea minţii şi în pomenirea lui Dumnezeu cu umilinţă stăruitoare (Nichita Stithatul, *Cele 300 de capete despre făptuire, despre fire şi despre cunoştinţă*, II, 74).

1951. Răbdarea e casa rugăciunii, căci e ţinută în ea. Iar smerenia e materia ei, căci se hrăneşte din ea (Ilie Ecdicul, *Cugetări din sentinţele înţelepţilor*, 62).

1952. Starea cea mai înaltă a rugăciunii spun unii că este aceea în care mintea a ajuns în afară de trup şi de lume şi a devenit cu totul imaterială şi fără formă în vremea rugăciunii. Prin urmare cel ce păstrează nevătămată această stare cu adevărat se roagă neîncetat (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 2, 61).

1953. Rugăciunea şi tăcerea sunt virtuţi care atârnă de noi, prin puterea noastră. Iar postul şi privegherea sunt virtuţi care nu atârnă de noi, ci de cele mai multe ori de temperamentul trupului. Deci nevoitorul trebuie să se

îndeletnicească cu ceea ce-i este mai ușor (Ilie Ecdicul, *Cugetări din sentințele înțelepților*, 61).

1954. Dacă ești teolog (dacă te ocupi cu contemplarea lui Dumnezeu), roagă-te cu adevărat; și dacă te rogi cu adevărat ești teolog (Evagrie Monahul, *Cuvânt despre rugăciune*, 60).

1955. Starea de rugăciune este o dispoziție nepătimașă, câștigată prin deprindere, care răpește mintea înțeleaptă spre înălțimea spirituală, prin dragoste desăvârșită (Evagrie Monahul, *Cuvânt despre rugăciune*, 52).

1956. Mai întâi roagă-te pentru dobândirea lacrimilor, ca prin plâns să înmoi sălbăticia ce se află în sufletul tău; și, după ce vei fi mărturisit astfel împotriva ta fărădelegile tale înaintea Domnului, să primești iertare de la El (Evagrie Monahul, *Cuvânt despre rugăciune*, 5).

1957. Cel ce se roagă pentru oamenii ce-l nedreptățesc îi înspăimântă pe draci; iar cei cel se luptă cu cei dintâi e rănit de cel de al doilea (Marcu Ascetul, *Despre legea duhovnicească, în 200 de capete*, 45).

1958. Cei ce se roagă mai stăruitor aceia sunt mai tulburați de ispite înfricoșate și sălbatice (Ioan Carpatiul, *Una sută capete de mângâiere*, 41).

1959. Nu te ruga nepăsător și fără grijă. Căci în loc să placi lui Dumnezeu, îl vei face să se mânie. Ci stai cu frică și cu cutremur și nu te răzima de pereți, nici nu te moleși la picioare, ca cu unul să stai, iar pe celălalt să-l întinzi. Împotrivește-te gândurilor tale și să nu le îngădui să se îngrijească de cele trupești, ca să-ți fie bine primită rugăciunea de Dumnezeu (Isaia Pustnicul, *Către monahii începători*, 36).

1960. Lucrarea rugăciunii și a cuvântului săvârșită cum se cuvine e mai presus de orice virtute și poruncă (Simeon Metafrastul, *Parafrază în 150 de capete la cele 50 cuvinte ale Sf. Macarie Egipteanul*, 32).

1961. În orice ispită și în orice război folosește rugăciunea ca armă nebiruită și vei învinge prin harul lui Hristos (Sf. Teodor al Edesei, *Una sută capete foarte folositoare*, 31).

1962. Nu te ruga să se facă voile tale, căci acestea nu se acoperă întru totul cu voia lui Dumnezeu, ci roagă-te mai bine precum ai fost învățat, zicând: „Facă-se voia Ta” în mine. Și în tot lucrul așa să-l rogi, ca să se facă voia Lui. Căci El voiește ceea ce e bine și folositor sufletului tău. Dar tu nu ceri totdeauna aceasta (Evagrie Monahul, *Cuvânt despre rugăciune*, 31).

1963. Multe sunt felurile rugăciunii, care de care mai deosebit. Totuși nici una nu este vătămătoare decât aceea care nu mai este rugăciune, ci lucrare diavolească (Marcu Ascetul, *Despre legea duhovnicească, în 200 de capete*, 22).

1964. Cel ce nu are rugăciune curată de gânduri nu are armă pentru luptă. Iar rugăciune numesc pe aceea care se lucrează necontenit în adâncurile sufletului, ca prin chemarea lui Iisus vrăjmașul ce se luptă într-ascuns, să fie biciuit și ars (Isihie Sinaitul, *Cuvânt despre trezvie și virtute*, I, 21).

1965. Roagă-te să nu-ți vie încercare; iar când vine, primește-o ca pe a ta, nu ca pe una străină (Marcu Ascetul, *Despre legea duhovnicească, în 200 de capete*, 164).

1966. Monahul se face prin rugăciune asemenea îngerilor (Evagrie Monahul, *Cuvânt despre rugăciune*, 113).

RĂSPLATA VIITOARE

1967. După cum din cuvinte și lucruri se vede cugetul, tot așa se vede din faptele bune ale inimii răsplata viitoare (Marcu Ascetul, *Despre legea duhovnicească, în 200 de capete*).

SATANA

1968. Căci numele de Satana se tălmăcește: cel ce se opune (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Întrebări, nedumeriri și răspunsuri*, 12).

1969. Domnul nostru ne învață în Evanghelii că atunci când Satana, întorcându-se, află casa lui măturată și goală, adică inima fără rod, ia alte șapte duhuri mai rele decât el și intră și se încuibă în ea, făcând cele de pe urmă ale omului mai rele decât cele dintâi. De aici trebuie să înțelegem că atâta vreme cât este Duhul Sfânt în noi, Satana nu poate intra ca să rămână în adâncul sufletului. Dar și dumnezeiescul Pavel ne explică limpede înțelesul acestei icoane. Căci privind lucrul acesta din punctul de vedere al luptei, zice: „Mă bucur după omul dinlăuntru de legea lui Dumnezeu. Dar văd altă lege în mădularele mele, oștindu-se împotriva legii minții mele și robindu-mă legii păcatului, care este în mădularele mele" (Diadoh al Foticeei, *Cuvânt ascetic despre viața morală*, 82).

1970. Precum am zis, Satana prin Sfântul Botez e scos afară din suflet. Dar i se îngăduie, pentru pricinile mai-nainte pomenite, să lucreze în el prin trup (Diadoh al Foticeei, *Cuvânt ascetic despre viața morală*, 79).

SĂRAC

1971. Sărac este cel ce s-a lepădat de toate avuțiile și nu mai are nimic pe pământ afară de trup; iar de acesta nu-l mai leagă nici o afecțiune, ci toată grija de sine a încredințat-o lui Dumnezeu și creștinilor evlavioși (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 2, 88).

1972. Ia seama, așadar, să nu poftești să ai bogăție pentru a o împărți sărăcilor: căci și aceasta este o amăgire a celui rău, ca să te ducă la slava

deșartă și să împingă mintea la tot felul de osteneli pentru câștiguri. Gândește-te la văduva de care mărturisește Domnul în Evanghelie, care numai doi bani a avut și a covârșit cu ei hotărârea și puterea bogaților. „Căci aceia, zice, din prisosul lor au aruncat în vistierie, pe când aceasta toată averea ei” (Evagrie Monahul, *Schiță monahicească*).

SĂRBĂTOARE

1973. Pentru cei ce lucrează după Dumnezeu, nu e păcat. Căci Apostolul a zis: „Lucrând zi și noapte, ca să nu împovărăm pe cineva” (I Tes. 2, 9). Dar pentru cei ce o fac din dispreț și lacomie și în dorința de câștig urât, e păcat. Totuși bine este ca în ziua învierii, în sărbătorile domnești (împărătești), și în cele de pomenire ale Apostolilor, să ne oprim de la lucru și să mergem la biserici. Căci aceasta e o tradiție de la Sfinții Apostoli (Varsanufie și Ioan, *Scrisori duhovnicești*, 751).

1974. Ia seama să nu petreci sărbătorile în băuturi de vin, ci în înnoirea minții și curăția sufletului. Căci umplându-ți pântecele și îmbătându-te de vin mai degrabă vei mânia pe înainte stătătorul sărbătorii (Sf. Teodor al Edesei, *Una sută capete foarte folositoare*, 33).

SĂTURARE

1975. Săturarea naște pofta după feluri multe de mâncări; iar lipsa îndulcește și pâinea simplă (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte*, III, 56).

1976. Săturarea de bucate este maica curviei, iar necăjirea pântecelui e pricinuitoare de curăție. Cel ce mângâie pe leu îl domesticește adeseori, dar cel ce mângâie trupul îl sălbăticește și mai mult (Sf. Ioan Scărarul, *Scara*, XIV, 3).

1977. Nu te lăsa amăgit prin săturarea pântecelui. Nici nu te îndulci prin împărtășirea de mâncare și băutură peste trebuința trupului. Și păzește-te să nu judeci pe cineva. Fii ascultător și vei ajunge la smerenie; și se vor

arde toate patimile din tine. Nu cârti, socotind că porunca e grea. Căci nu e cu putință să se mântuiască cineva fără osteneală și fără păzirea poruncii (Varsanufie și Ioan, *Scrisori duhovnicești*, 239).

SCOP

1978. Fiindcă nu cele ce se fac sunt de trebuință, ci gândul prin care se fac (Petru Damaschin, *Învățături duhovnicești*, I, 1).

1979. Deci la începutul nevoințelor trebuie să împlinim sfintele porunci ale lui Dumnezeu cu o voința oarecum silită, ca, văzând Domnul cel bun scopul și osteneala noastră, să ne trimită voia Lui cea gata de ajutor, ca să slujim apoi cu multă plăcere poruncilor Sale slăvite. Căci atunci ni se întărește de la Domnul voința, ca să facem cu multă bucurie, neîncetat, binele. Atunci vom simți cu adevărat că Dumnezeu este „Cel ce lucrează în noi și să vrem și să lucrăm pentru bunăvoință” (Diadoh al Foticeei, *Cuvânt ascetic despre viața morală*, 93).

1980. În toate cele făcute de noi, Dumnezeu ia seama la scop, cum s-a spus adeseori: de lucrăm pentru El sau pentru altceva. Când vrem deci să facem vreun bine, să avem de scop nu plăcerea oamenilor, ci pe Dumnezeu, ca privind pururea la El toate să le facem pentru El, ca nu cumva să răbdăm și oboseala și să pierdem și plata (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 3, 48).

1981. Dumnezeu caută la scopul tuturor celor săvârșite de noi ca să vadă de le facem pentru El sau pentru altă pricină. Când auzi Scriptura zicând: „Că Tu vei răsplăti fiecăruia după faptele lui”, să știi că Dumnezeu nu va răsplăti cu bine cele făcute fără un scop drept. Căci judecata lui Dumnezeu nu privește la cele făcute, ci la scopul celor făcute (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 2, 36-37).

1982. Un lucru poate fi săvârșit bine la arătare, dar scopul celui ce l-a săvârșit nu e bun. De asemenea poate fi rău la înfățișare, dar ținta făcătorului poate fi bună. Dar nu numai fapte săvârșesc unii, ci și vorbe

grăiesc în chipul în care am zis. Căci unii schimbă calitatea unui lucru prin neiscusința și neștiința lor, alții prin intenția cea rea, și iarăși alții prin scopul evlavios (Marcu Ascetul, *Despre legea duhovnicească, în 200 de capete*, 35).

1983. Când împlinim poruncile la arătare, luăm cele cuvenite de la Domnul, pe măsura acestei împliniri; dar ne folosim după scopul ce-l urmărim (Marcu Ascetul, *Despre cei ce-și închipuie că se îndreptează din fapte*, 15).

SCOPUL VIEȚII

1984. Nu cugeta și nu face nimic, fără un scop plăcut lui Dumnezeu, căci cel ce călătorește fără scop, va osteni în zadar (Marcu Ascetul, *Despre legea duhovnicească, în 200 de capete*, 54).

1985. Dumnezeu nu ne-a zidit spre mânie, ci spre fericire, ca să ne bucurăm de bunătățile Lui și să ne arătăm cu mulțumire și cu recunoștință față de Binefăcător. Dar negrija noastră în a cunoaște darurile Sale ne-a adus la trândăvie. Iar aceasta ne-a dat pe mâna uitării, de la care a împărățit peste noi neștiința (Petru Damaschin, *Învățături duhovnicești*, I, 1).

1986. Ținta tuturor celor ce se nevoiesc după Dumnezeu este să placă lui Hristos, Dumnezeului nostru, și să primească împăcarea cu Tatăl prin împărtășirea de Duhul și să dobândească mântuirea prin aceasta. Căci în aceasta stă mântuirea fiecărui suflet și a fiecărui om. Neîmplinindu-se aceasta, deșartă e osteneala și lucrarea noastră și fără rost e toată calea care nu duce la aceasta pe cel ce aleargă pe ea (Sf. Simeon Noul Teolog, Cele *225 de capete teologice și practice*, 193).

SFAT

1987. Celui ce nu se află în ascultarea ta să nu-i aduci greșeala în față. Căci aceasta ține mai mult de stăpânire, decât de sfătuire (Marcu Ascetul, *Despre cei ce-și închipuie că se îndreptează din fapte*, 178).

1988. Nu te rușina să întrebi pe învățătorul tău (Isaia Pustnicul, *Către monahii începători*, 26).

1989. Cel ce nu primește sfatul nu își îndreaptă căile sale, ci e dus pururea spre prăpăstii și râpe (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte*, IV, 1).

1990. Cel ce se ostenește fără sfat e sărac în toate. Iar cel ce aleargă cu nădejde e de două ori bogat (Marcu Ascetul, *Despre legea duhovnicească, în 200 de capete*, 70).

1991. Căci altceva este sfatul simplu după Dumnezeu și altceva porunca după Dumnezeu. Sfatul este o îndrumare care nu obligă, arătând omului calea cea dreaptă. Porunca însă e un jug de nelepădat (Varsanufie și Ioan, *Scrisori duhovnicești*, 368).

1992. Căci nu numai în legătură cu Scriptura, ci și cu oricare întrebare ce se nimerește, dacă nu sunt cu luare-aminte amândoi, și cel întrebat și cel ce întreabă, se îndepărtează de înțelesul adevărat și se aleg cu o pagubă nu mică. De fapt și eu am pățit adeseori ca, întrebând un cuvânt, m-am mirat pe urmă cum cuvintele sunt la fel, dar înțelesurile sunt departe unul de altul. Așa și în toate celelalte, avem lipsă de discernământ, ca să aflăm cum trebuie să facem ca să împlinim voile lui Dumnezeu (Petru Damaschin, *Învățături duhovnicești*, I, 1).

1993. Cine va fi, așadar, atât de mândru și plin de sine, încât să-și rânduiască viețuirea după părerea și judecata sa, când vasul alegerii mărturisește că are trebuință de sfatul Apostolilor celor mai înainte de el? Se vede lămurit și din acestea că Domnul nu descoperă nimănui calea desăvârșirii, decât acelora ce sunt îndrumați pe dânsa de Părinții cei duhovnicești, precum zice și Proorocul: „Întreabă pe părintele tău și-ți va vesti ție, pe cei mai bătrâni ca tine și-ți vor spune” (Sf. Ioan Casian, *Despre cele opt gânduri ale răutății. Cuvânt plin de folos*).

1994. Când voiești să vorbești sau să faci un lucru, adu-ți aminte de numele Bătrânului și Dumnezeu va semăna în inima ta ce trebuie să faci sau

să grăiești. Dar cu smerenie, ca să nu pierzi darul acesta (Varsanufie și Ioan, *Scrisori duhovnicești*, 263).

1995. Deci e mai de folos să întrebe pe cineva cu smerenie decât să umble după voia lui. Căci de fapt Dumnezeu e cel ce pune în gura celui întrebat ce să spună, pentru smerenia inimii și pentru dreptatea celui ce întreabă (Varsanufie și Ioan, *Scrisori duhovnicești*, 693).

1996. Este foarte bine a întreba în toate. Dar pe cei cercați (cu experiență); pe cei necercați e primejdios, neavând ei puterea de a deosebi. Căci această putere cunoaște vremea, trebuința, starea omului, câtimea, puterea, cunoștința celui ce întreabă și hotărârea lui, scopul lui Dumnezeu și al fiecărui cuvânt din dumnezeiasca Scriptură și alte multe. Iar cel ce nu are darul deosebirii ostenește poate mult, dar nu poate izbândi nimic. De se va afla cineva având acest dar va fi călăuză orbilor și lumină celor din întuneric. Suntem datori deci să-i încredințăm lui toate și să le primim de la el, chiar dacă nu înțelegem, poate cum am voi, din lipsă de cercare (experiență) (Petru Damaschin, *Învățături duhovnicești*, I, 11).

1997. Iar acestea s-au zis nu ca să ne oprim de a sfătui pe cei ce vin la noi supuși și cu credință tare, mai ales când suntem nepătimitori, ci ca să nu învățăm cu înfumurare, din slavă deșartă, pe cei ce nu vor să asculte cu lucrul și din credință fierbinte, cum o facem când suntem pătimași. Nici să nu facem aceasta ca niște stăpâni, ci cum ziceau Părinții: fără întrebare de la frați nu trebuie să grăiască cineva, de dragul folosului, ca binele să se facă din hotărâre liberă (Petru Damaschin, *Învățături duhovnicești*, I, 36).

1998. Păzește-te să nu grăiești din slavă deșartă, ci cu smerenie și frică de Dumnezeu. Și despre toate cele ce m-ai întrebat, grăiește cât e de trebuință și atrage luarea aminte. Dar în obștea ta și nu în alt loc, ca să nu te afli ca un învățător. Căci cei din mănăstire sunt ca un trup. Iar dacă te afli în altă parte, să nu grăiești nimic pornind de la tine. Dar, dacă ești întrebat, grăiește cu smerenie. Dumnezeu să te cumințească, frate (Varsanufie și Ioan, *Scrisori duhovnicești*, 289).

1999. A nu lua sfatul Părinților pentru o lucrare care pare bună, conduce cele de la sfârșit ale lui la rău. Și prin aceasta se calcă porunca ce zice: „Fiule, toate fă-le cu sfat” (Prov. 24, 72) și: „Întreabă pe părintele tău și te va învăța; pe bătrânii tăi și-ți vor spune” (Deut. 32, 7). Nicăieri nu vei afla Scriptura poruncind cuiva să facă ceva de la sine. Căci a nu cere sfat e mândrie. Și unul ca acesta este dușman al lui Dumnezeu. Iar „Dumnezeu celor mândri le stă împotrivă, iar celor smeriți le dă har” (Prov. 3, 34) și cine altul e smerit decât cel ce-și pleacă grumazul înaintea bătrânilor și cere sfatul lor în frica lui Dumnezeu? (Varsanufie și Ioan, *Scrisori duhovnicești*, 535)

SFĂTUIRE

2000. Omul sfătuiește pe aproapele precum știe; iar Dumnezeu lucrează în cel ce aude, precum acela a crezut (Marcu Ascetul, *Despre legea duhovnicească, în 200 de capete*, 78).

2001. Cel ce sfătuiește sau mustră întru frica lui Dumnezeu pe acela care păcătuiește își câștigă sieși virtutea opusă greșelii. Iar cel ce ține minte răul și osândește cu răutate cade în aceeași patimă, după legea duhovnicească (Marcu Ascetul, *Despre cei ce-și închipuie că se îndreptează din fapte, în Filocalia*).

2002. Nu te rușina să întrebi pe învățătorul tău (Isaia Pustnicul, *Către monahii începători*, 26).

SFÂNT

2003. Sfânt se numește omul curățit de patimi și de păcate. De aceea cea mai mare izbândă a sufletului, care place lui Dumnezeu, este să nu mai fie păcat în om (Sf. Antonie cel Mare, *Învățături despre viața morală a oamenilor și despre buna purtare, în 170 de capete*, 161).

2004. Sfinții sunt păziți prin smerenie de cursele diavolului, iar noi ne înălțăm din neștiința. Și cu adevărat mare neștiință este să se înalțe cineva la

ceea ce nu are (Petru Damaschin, *Învățături duhovnicești*, I, 10).

SFÂNTA CRUCE

2005. De asemenea trebuie să ne minunăm cum prin semnul cinstitei și de viață făcătoarei cruci se izgonesc dracii și felurite boli, lucru cu neputință tuturor. Și cine poate număra laudele crucii? Iar simboalele acestui sfânt semn ni l-au predat Sfinții Părinți, ca să stăm împotriva necredincioșilor și ereticilor. Căci cele două degete și o singură mâna arată pe Domnul nostru Iisus Hristos cel răstignit, cunoscut în două firi și într-un singur ipostas. Iar dreapta amintește de puterea Lui nemărginită și de șederea de-a dreapta Tatălui. Coborând ea de sus, ne arată pogorârea Lui din ceruri până la noi. Iar trecând de la dreapta la stânga izgonește pe vrăjmași și arată că prin puterea Sa nebiruită a biruit Domnul pe diavol care stă la stânga, lipsit de tărie și întunecat (Petru Damaschin, *Învățături duhovnicești*, I, 40).

SFÂNTA EVANGHELIE

2006. Căci Hristos s-a ascuns în Evanghelie și cel ce vrea să-l afle pe El trebuie să vândă mai întâi toate averile sale și să cumpere Evanghelia, ca nu numai să-l poată afla pe El din citire, ci să-l primească în sine, prin urmarea vieții Lui în lume (Petru Damaschin, *Învățături duhovnicești*, I, 12).

2007. Căci numai cel ce s-a curățit prin plâns de patimi simte tainele ascunse în toate Scripturile și se uimește de toate, dar mai ales de Sfânta Evanghelie, de lucruri și de cuvinte. Și precum înțelepciunea lui Dumnezeu a făcut cele grele ușoare, așa face pe om puțin câte puțin Dumnezeu: bun și îndurător, ca să poată iubi pe vrăjmași, precum și Tatăl îndurător este și nepătimaș, ca Dumnezeu cel fără patimă; având toată virtutea și desăvârșirea, precum Tatăl desăvârșit este. Și simplu grăind, toate câte se cuvin lui Dumnezeu le primește, după învățătura sfintei Cărți, și omul, ca să se facă dumnezeu prin lucrare voită. Cine nu se minunează de lucrarea Sfintei Evanghelii? Pentru că numai prin libera alegere, îi dăruiește omului

toată odihna în veacul de acum și în cel viitor, cu multă cinste (Petru Damaschin, *Învățături duhovnicești*, I, 12).

2008. Legea este umbra Evangheliei; iar Evanghelia este icoana bunurilor viitoare. Cea dintâi oprește săvârșirea celor rele; cea de-a doua poruncește faptele cele bune (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele două sute de capete despre cunoștința de Dumnezeu*, 1, 90).

2009. Mulți suntem cei ce vorbim, dar puțini cei ce facem. Dar nimeni nu trebuie să strice cuvântul lui Dumnezeu pentru negrija proprie, ci să-și mărturisească neputința sa, nu să ascundă adevărul lui Dumnezeu. Aceasta pentru ca nu cumva să ne facem vinovați pe lângă călcarea poruncilor, și de răstălmăcirea cuvântului lui Dumnezeu (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 4, 85).

SFÂNTA SCRIPTURĂ

2010. Scriptura nu înlătură nimic din cele date nouă de Dumnezeu spre folosire, dar pedepsește lipsa de măsură și îndreaptă lipsa de judecată. De pildă, nu oprește pe om să mănânce, să facă copii, să aibă avere și să o chivernisească drept. Dar îl oprește de la lăcomia pântecelui, de la desfrânare și celelalte. Nu-l oprește nici să cugete la acestea (căci pentru aceasta s-au făcut), dar îl oprește să cugete pătimaș (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 4, 66).

2011. Și simplu, toată Scriptura și tot cuvântul lui Dumnezeu sau al unui sfânt sau al făpturilor sensibile sau inteligibile au un scop ascuns în sine. Ba chiar orice cuvânt omenesc. Și nimeni nu cunoaște înțelesul vreunui cuvânt, decât prin descoperire (Petru Damaschin, *Învățături duhovnicești*, I, 37).

2012. Și iarăși unii zic din neiscusință că Epistola către Evrei nu este a lui Pavel Apostolul și un cuvânt al Sfântului Dionisie nu este dintre celelalte cuvinte ale lui (Petru Damaschin, *Învățături duhovnicești*, I, 23).

2013. Negrija totală de cele pământești și ocuparea neîntreruptă cu Sfânta Scriptură aduce sufletul la frica lui Dumnezeu. Iar frica lui Dumnezeu aduce trezvia atenției. Atunci sufletul începe să vadă pe dracii care îl războiesc prin gânduri și începe să se apere (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cuvânt Ascetic*, 18).

2014. Iar dacă Scriptura vorbește de vreun afect de acesta la Dumnezeu sau la sfinți o face în ce privește pe Dumnezeu pentru înțelegerea noastră, exprimând prin afectele noastre faptele mântuitoare și binefăcătoare ale Providenței; iar în ce privește pe sfinți, întrucât nu se pot exprima raporturile lor spirituale cu Dumnezeu și dispozițiile lor prin grai omenesc, fără afectele cunoscute firii (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Răspunsuri către Talasie. Scolii*).

2015. Iar cunoscătorul nu trebuie să-și fixeze un înțeles al său, ci să voiască să aibă totdeauna mărturie Sfânta Scriptură sau firea lucrului. O cunoștință care nu le are pe acestea nu e cunoștință adevărată, ci vedenie și amăgire (Petru Damaschin, *Învățături duhovnicești*, I, 24).

2016. E obiceiul Scripturii să schimbe timpurile și să le înlocuiască între ele, în așa fel ca viitorul să-l înfățișeze ca trecut și trecutul ca viitor, iar în prezent să exprime vremea dinainte sau de după el. Lucrul acesta este limpede pentru cei deprinși cu ea (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Răspunsuri către Talasie*, 7).

2017. Deci toate câte ni le spune dumnezeiasca Scriptură despre curățire, ni le spune ca unor oameni liberi și ca unor oameni liberi ne dă îndemnul să nu rămânem în asemenea gânduri, ci să iubim libertatea, având puterea să înclinăm spre ceea ce vrem, fie bine, fie rău (Marcu Ascetul, *Răspuns acelora care se îndoiesc despre Dumnezeiescul Botez*).

2018. Dar cel ce vrea să înțeleagă Sf. Scriptură în lumina cunoștinței lui Hristos, ca referindu-se la suflet, trebuie să se exercite cu toată sârguința și în tălmăcirea numelor care poate să lămurească tot înțelesul celor scrise. E nevoie să facă aceasta dacă vrea să ajungă la înțelegerea întocmai a celor

scrise și să nu coboare în chip iudaic înălțimea Duhului la pământ spre trup, închizând (circumscriind) făgăduințele dumnezeiești și nestricăcioase ale bunurilor spirituale în stricăciunea bunurilor trecătoare, precum o fac unii dintre așa zișii creștini. Aceștia poartă în chip mincinos numele care derivă de la Hristos, dovedindu-se că tăgăduiesc prin faptele lor înțelesul lui și umblând pe o cale contrară lui Hristos, cum va arăta pe scurt cuvântul nostru (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Răspunsuri către Talasie*, 50).

2019. Cuvântul Sf. Scripturi, deși are margini (e circumscris) după literă, sfârșindu-se deodată cu timpul în care se petrec lucrurile istorisite, după duh, în înțelesurile lui mai înalte, rămâne totdeauna fără hotar (necircumscris). Și nimeni să nu spună că nu poate crede aceasta, știind că Dumnezeu care a vorbit e fără hotar (necircumscris) după natură. Căci cei ce voiesc să asculte cu inima curată sfatul Scripturii se cuvine să creadă că și cuvântul grăit de El se aseamănă mai mult Lui. Fiindcă, dacă Dumnezeu este cel ce a grăit, iar El este după ființă nehotărnicit, e vădit că și cuvântul grăit de El e nehotărnicit (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Răspunsuri către Talasie*, 50).

2020. Cel încercat în înțelegerea Scripturilor cunoaște că înțelesul celui mai simplu cuvânt al Scripturii și al celui covârșitor de înțelept este unul și are în vedere mântuirea omului. Iar cel neîncercat în acesta se smintește de multe ori, neștiind că mult ajută învățătura de jos când se face purtătoare a înțelepciunii de sus a Duhului (Petru Damaschin, *Învățături duhovnicești*, I, 23).

2021. Căci ce știință este aceasta ca cineva să facă din înțelesul Scripturii ceea ce vrea el și să îndrăznească să schimbe cuvintele? Acela este om de știință, care lasă cuvintele neschimbate și descoperă, prin înțelepciunea Duhului, tainele cele ascunse mărturisite de dumnezeiești Scripturi. Așa sunt mai ales cei trei luminători, marii Vasile, Gură de Aur și Grigorie, care află mărturie din însuși acel cuvânt sau din alt cuvânt al Scripturii. De aceea, cel ce vrea să se împotrivească nu are ce să spună, pentru că ei nu aduc din afară mărturie, ca să spună cineva că acesta e

gândul lor, ci însuși locul cu pricina sau din altă parte a Scripturii ce grăiește despre aceasta. Și cu adevărat așa este. Căci de la Duhul Sfânt au puterea de a înțelege și a grăi ca unii ce sunt vrednici de aceasta. Deci tot lucrul ce nu are mărturie că e bun, ci o îndoială despre el, nu trebuie să-l facă sau să-l încuviințeze cineva cu gândul. Căci ce trebuință este să se lase lucrul vădit și mărturisit ca bun și plăcut lui Dumnezeu și să se facă altul, fie că e bun, fie că nu e? Numai patima o face aceasta. Atâtea despre acestea (Petru Damaschin, *Învățături duhovnicești*, I, 19).

2022. Căci am spus mai înainte despre cuvântul Scripturii dumnezeiești că rămâne totdeauna fără hotar (necircumscris), hotărnicind (circumscriind) pe toți cei ce-l grăiesc, dar el însuși neputând fi hotărnicit de cei care-l grăiesc. Deci chiar de am spus ceva după puterea mea, și aceasta luându-mi o mare îndrăzneală, nu am îmbrățișat tot înțelesul celor scrise, acesta aflându-se infinit mai presus de puterea mea (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Răspunsuri către Talasie*, 50).

2023. Căci tot cel ce caută scopul Scripturii nu se va înțepeni vreodată în gândul său, fie bun, fie rău, ci, cum au zis marele Vasile și Gură de Aur, are Sfânta Scriptură ca dascăl și nu învățăturile lumii, încât orice ar arunca Dumnezeu în inima curată primește fără să se îndoiască, dacă află pentru aceea și mărturie din dumnezeieștile Scripturi, cum zice marele Antonie. Căci înțelesurile ce vin de la sine, fără cercetare, în mintea celor ce se liniștesc după Dumnezeu, sunt vrednice de primit, zice Sfântul Isaac. Iar a le cerceta și descoase cineva pe acestea este voie proprie și știință trupească, mai ales dacă forțează Scriptura, ca un hoț, spre alegorie, zice Gură de Aur, și nu intră pe ușa smeritei cugetări, ci se suie prin altă parte. Fiindcă nu este pe pământ un mai mare nebun ca acela care silește înțelesul Scripturii sau îl defaimă pentru a-și întemeia cunoștința, mai bine-zis necunoștința sa (Petru Damaschin, *Învățături duhovnicești*, I, 19).

2024. Legea era umbra, iar Proorocii icoana bunurilor dumnezeiești și duhovnicești din Evanghelie. Evanghelia însă ne-a arătat prin litere însuși adevărul venit la noi, preumbrit prin Lege și preînchipuit prin Prooroci (Sf.

Maxim Mărturisitorul, *Cele două sute de capete despre cunoștința de Dumnezeu*, 1).

2025. Întreaga Sfântă Scriptură zicem că se împarte în trup și în duh, fiind ca un om duhovnicesc. Cel ce zice, așadar, că cuvântul Scripturii este trup iar înțelesul ei duh sau suflet nu păcătuiește față de adevăr. Dar înțelept este cu adevărat cel ce lasă la o parte ceea ce e stricăcios și se alipește întreg de ceea ce e nestricăcios (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele două sute de capete despre cunoștința de Dumnezeu*, 1, 91).

2026. Cuvintele dumnezeiești Scripturi citește-le prin fapte și nu le întinde în vorbe multe, îngâmfându-te în deșert cu simpla lor înțelegere (Marcu Ascetul, *Despre legea duhovnicească, în 200 de capete*, 85).

2027. Dumnezeiasca Scriptură, înțelegându-se duhovnicește și comorile din ea descoperindu-se prin Sfântul Duh numai celor duhovnicești, nu poate vreun om sufletesc să primească descoperirea lor. Căci acesta nu primește să cugete sau să asculte, afară de înlănțuirea gândurilor lui, nimic din ceea ce zic alții. Fiindcă el nu are în sine Duhul lui Dumnezeu, care cercetează adâncurile lui Dumnezeu (I Cor. 2, 10) și cunoaște cele ale lui Dumnezeu, ci duhul lumii cel pământesc și plin de dușmănie și de pizmă, de ceartă și de vrajbă. Din această pricină pentru el este nebunie să cerceteze și să urmărească înțelesul dinăuntru al literii. Căci el nu poate să-l cunoască, fiindcă toate ale dumnezeiești Scripturi se înțeleg duhovnicește. El își bate joc de lucrurile omenești și dumnezeiești și de cei ce le înțeleg pe acestea duhovnicește. Și nu-i socotește pe aceștia duhovnicești, nici călăuziți de Duhul dumnezeiesc, ci născocitori de înțelesuri închipuite. El strică și răstoarnă cuvintele Scripturilor și înțelesurile dumnezeiești ca Dima acela (II Tim. 4, 10). Nu așa face însă cel duhovnicesc, ci judecă toate sub lucrarea Duhului dumnezeiesc, dar el însuși nu poate fi judecat de nimeni. Căci în el este mintea lui Hristos, pe care nimeni nu poate să o înțeleagă (I Cor. 2, 14-15) (Nichita Stithatul, *Cele 300 de capete despre făptuire, despre fire și despre cunoștință*, II, 78).

2028. Cel ce nu cunoaște adevărul, acela nu poate nici să creadă cu adevărat. Căci cunoștința premerge după fire credinței. Cele spuse de Scriptură n-au fost spuse numai ca să le înțelegem, ci ca să le și facem (Isihie Sinaitul, *Cuvânt despre trezvie şi virtute*, I, 60).

2029. Cercetează Scripturile și vei afla poruncile; și fă cele zise și te vei izbăvi de patimi (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte*, IV, 1).

2030. Cercetarea cuvintelor lui Dumnezeu îi aduce cunoștința de Dumnezeu celui ce o caută întru adevăr, cu evlavie și cu dor (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte*, II, 28).

2031. Scripturile cuprind acestea patru: poruncile, dogmele, amenințările, făgăduințele (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte*, II, 20).

2032. Mulți citesc Sfintele Scripturi, iar unii, citindu-le, le și aud. Dar puțini dintre cei ce le citesc pot cunoaște drept puterea și înțelesul celor citite. Aceștia declară uneori că cele spuse de Sfintele Scripturi sunt cu neputință, alteori le socotesc cu totul de necrezut sau le iau ca alegorii în sens rău. Pe cele spuse pentru timpul de față le socotesc ca având să se împlinească în viitor, iar pe cele spuse despre cele viitoare le iau ca deja întâmplate și ca întâmplându-se în fiecare zi. Și astfel nu e o judecată dreaptă în ei, nici o pătrundere adevărată a lucrurilor dumnezeiești și omenești (Sf. Simeon Noul Teolog, *Cele 225 de capete teologice și practice*, 122).

2033. Să nu te înalți întru inima ta pentru că înțelegi cele zise în Scripturi, ca să nu cazi cu mintea în duhul hulirii (Marcu Ascetul, *Despre legea duhovnicească, în 200 de capete*, 11).

SFÂNTA TREIME

2034. Să luăm deci seama că este un singur Dumnezeu adevărat și desăvârșit în trei ipostasuri adevărate și desăvârșite, nu întreit, să nu fie, ci

simplu. Căci bunătatea nu este întreită, nici o treime de bunătăți, ci bunătatea cea mai înaltă este o Treime Sfântă, preacinstită și preaînchinată, revărsându-Se din Sine spre Sine fără să curgă din Sine, bazându-Se pe Sine dinainte de veacuri în chip dumnezeiesc; și fiind nehotărnicită și hotărnicindu-Se singură pe Sine și toate hotărnicindu-le și peste toate întinzându-Se, nelăsând nici una dintre existențe în afară de Sine (Sf. Grigorie Palama, *150 Capete despre cunoștința naturală, despre cunoașterea lui Dumnezeu, despre viața morală și despre făptuire*, 37).

2035. Noi nu spunem prin aceasta că Treimea este o singură persoană. Dar, fiindcă Duhul nu se desparte de Tatăl și de Fiul, de aceea mărturisim că în El se află Treimea, dată fiind dumnezeirea Sa. Căci precum în Tatăl este Fiul și Duhul Sfânt și iarăși în Fiul Tatăl și Duhul, așa și în Duhul este Tatăl și Fiul, nu prin amestecarea celor trei ipostasuri, ci prin unitatea aceleiași voințe și dumnezeiri. Drept aceea și noi fie că numim pe Tatăl în parte, fie că pe Fiul, fie că pe Duhul, prin numele cel unul numim Treimea, în înțelesul care am spus (Marcu Ascetul, *Răspuns acelora care se îndoiesc despre Dumnezeiescul Botez*).

2036. Precum zic că ființa cea una a Dumnezeirii e întreită în ipostasuri, așa mărturisesc că Sfânta Treime e de o ființă (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte*, IV, 91).

2037. Când mintea s-a eliberat desăvârșit de patimi înaintează fără să se întoarcă îndărăt în contemplarea lucrurilor, făcându-și călătoria spre cunoștința Sf. Treimi (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 1, 86).

2038. Să nu cauți deprinderi și aptitudini la ființa simplă și nemărginită a Sfintei Treimi, ca să nu o faci compusă ca pe făpturi. Căci este un lucru nebunesc și neîngăduit așa ceva cu privire la Dumnezeu (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 4, 8).

2039. Dumnezeu se cunoaște și se zice în toate în chip întreit. Căci este nemărginit. El este susținătorul și purtătorul de grijă al tuturor prin Fiul în

Duhul Sfânt. Nici unul din Aceștia trei nu se zice, nu se cugetă și nu se numește fără sau afară de Ceilalți (Sf. Grigorie Sinaitul, *Capete foarte folositoare în acrostih*, 30).

2040. Treimea ipostasurilor dumnezeirii celei una nu împarte Domnia cea una. Persoanele sunt cu adevărat trei, dar cu toate acestea Dumnezeu este Unul, în ființă, putere, voință, lucrare și în toate celelalte însușiri ființiale. Așadar, a sluji unității lui Dumnezeu, a privi și a te aduna cu toată puterea spre ea, ieșind din cele multe, este voie a lui Dumnezeu și îmbunătățire a minții, precum și cale de aflare a adevărului și rod al dragostei dumnezeiești și al îndumnezeirii (Calist Catafygiotul, *Despre unirea dumnezeiască și viața contemplativă*, 9).

2041. Mai drept este a-I zice Necuprinsul, Cel fără urmă, Cel cu neputință de tălmăcit și câte nu se pot tălmăci. Căci este mai presus de minte și de înțelegere și numai Sie însuși îșI este cunoscut, un Dumnezeu în trei ipostasuri, fără de început, fără de sfârșit, suprabun și supralăudat. Cele ce se zic despre El de către dumnezeiasca Scriptură se zic dintr-o trebuință de neocolit, ca să cunoaștem că este Dumnezeu, dar nu și ce este, fiind necuprins de toată firea cuvântătoare și înțelegătoare (Petru Damaschin, *Învățături duhovnicești*, I, 16).

2042. Pentru lămurirea rațiunilor contemplate în jurul ființei Sfintei Treimi ne folosim, cum s-a zis, de cuvinte și nume. Dar nu tot așa pentru cele ale ființei. Căci acestea sunt cu totul necunoscute de nici o minte și negrăite prin nici un cuvânt, fiind cunoscute numai Sfintei Treimi (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte*, IV, 90).

2043. Singura ființă nemărginită, atotputernică și a toate făcătoare este simplă, uniformă, fără calități, liniștită și nedezbinată. Toată făptura însă e compusă din ființă și accident și are pururea trebuință de Providența dumnezeiască, nefiind slobodă de prefacere (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 4, 9).

2044. Precum spun (sfinții) o singură dumnezeire a Sfintei Treimi, așa măresc trei ipostasuri ale dumnezeirii celei una (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte*, IV, 85).

2045. Într-o anumită privință Dumnezeu și cele dumnezeiești pot fi cunoscute; în altă privință nu pot fi cunoscute. Poate fi cunoscut prin cele din jurul Lui; dar nu poate fi cunoscut în ceea ce este El Însuși (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 4, 7).

2046. Dumnezeu este cu adevărat și pururea Unul și singur după fire, cuprinzând în Sine, în tot chipul, toată existența propriu zisă, ca Unul ce, propriu zis, e mai presus chiar și decât existența. Iar dacă e așa, Cel ce are existența propriu-zisă nu are nici când și nici unde nimic din al celor ce se spun că există. Prin urmare, nimic din ceea ce este după ființă deosebit nu poate fi cugetat împreună ca El din veci: nici veac, nici timp, nici ceva din cele ce se petrec în acestea. Căci nu se pot întruni laolaltă niciodată ceea ce este propriu-zis și ceea ce nu există în mod propriu (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele două sute de capete despre cunoștința de Dumnezeu*, 1, 6).

2047. Dumnezeu nu este ființă în sens de ființă pur și simplu sau de ființă determinată în oarecare fel, ca să fie și principiu (început, izvor); nici putere, în sens de putere pur și simplu sau de putere în oarecare fel determinată, ca să fie și mijloc; nici lucrare (realizare), în sens de lucrare pur și simplu sau de lucrare în oarecare fel determinată, ca să fie și sfârșit al mișcării ființiale, gândită ca existând mai înainte ca virtualitate. Ci este entitate de viață făcătoare și supraființială; și temelie de putere făcătoare și mai presus de toată puterea; și aptitudine lucrătoare și fără de sfârșit; scurt vorbind, e entitate făcătoare a toată ființa (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele două sute de capete despre cunoștința de Dumnezeu*, 1, 4).

2048. Nu lucrarea se cunoaște din ființă, ci ființa se cunoaște din lucrare. Dar se cunoaște că este, nu însă și ce este. De aceea și Dumnezeu se cunoaște, după teologi că este, nu din ființă, ci din pronia Sa. Deci lucrarea se deosebește de ființă și prin aceasta, anume că lucrarea este ceea ce face

cunoscut, iar ființa, ceea ce se cunoaște prin lucrare că este. Dar apărătorii rătăcirii, silindu-se să ne convingă că lucrarea dumnezeiască nu se deosebește întru nimic de ființa dumnezeiască, se silesc, desființând aceea prin ce Dumnezeu se cunoaște, să ne convingă că nu cunoaștem că Dumnezeu există, precum nu cunosc nici ei. Iar cel ce nu cunoaște aceasta este cel mai fără Dumnezeu și mai lipsit de minte (Sf. Grigorie Palama, *150 Capete despre cunoștința naturală, despre cunoașterea lui Dumnezeu, despre viața morală și despre făptuire*, 141).

2049. Teologie ne învață Cuvântul lui Dumnezeu prin faptul că se întrupează, arătând în Sine pe Tatăl și pe Duhul Sfânt. Fiindcă întreg Tatăl și întreg Duhul Sfânt erau ființial și desăvârșit în Fiul și după ce S-a întrupat, fără ca ei să se întrupeze, ci Unul binevoind, iar celălalt împreună lucrând cu Fiul, care însuși și-a lucrat întruparea. Căci Cuvântul a rămas mintal și viu și neîncăput de nimeni altul după ființă; decât numai de Tatăl și de Duhul Sfânt, și atunci când și-a făcut, prin iubirea de oameni, unirea după ipostas cu trupul (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Scurtă tâlcuire a rugăciunii Tatălui nostru*).

2050. Din contemplarea înțeleaptă a creațiunii, desprindem rațiunea care ne luminează cu privire la Sf. Treime, adică la Tatăl, la Fiul și la Duhul Sfânt. Căci veșnica putere a lui Dumnezeu este Cuvântul cel de o ființă cu El, iar veșnica dumnezeire este Duhul Sfânt (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Răspunsuri către Talasie*, 13).

2051. Proprietățile deosebite ale celor trei ipostasuri sunt: cea de Tată, cea de Fiu și purcederea. Iar comun celor trei ipostasuri sunt: ființa, firea, dumnezeirea și bunătatea (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte*, II, 99).

2052. Ne închinăm unei Ființe a dumnezeirii în trei ipostasuri și mărturisim Sfânta Treime cea de o ființă (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte*, II, 98).

2053. Cele spuse mai înainte prin afirmare și negare le cugetă comune Sfintei și celei de o ființă Treimii, afară de cele proprii fiecărui ipostas, care și ele se zic cele mai multe prin afirmare, iar altele prin negare (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare şi petrecerea cea după minte*, IV, 86).

SFÂRȘITUL LUMII

2054. Este fără îndoială un sfârșit al lumii. Dar Dumnezeu, văzându-ne pe noi făcând cele plăcute Lui, prelungește timpul. Căci s-a zis: „Dreptatea adaugă zile, iar anii celor necredincioși se vor împuțina” (Prov. 10, 27). Fiindcă porunca lui Dumnezeu e cea care stabilește hotarul vieții omenești. Căci și la întrebarea Apostolilor, Domnul a răspuns: „Nu este vouă să cunoașteți timpurile pe care le-a stabilit Dumnezeu cu puterea Sa” (Fapte 1, 7) (Varsanufie și Ioan, *Scrisori duhovnicești*, 642).

2055. Nu numai aproape de sfârșitul lumii va grăi diavolul cuvinte împotriva Celui Prea Înalt, cum zice Domnul, ci și acum se întâmplă uneori că trimite prin gândurile noastre huliri grele către cer și grăiește ocări împotriva Celui Prea Înalt, a făpturilor Lui și a sfintelor lui Hristos taine. Dar noi stând pe piatra cunoștinței, nu ne tulburăm de acestea, nici nu ne minunăm de îndrăzneala blestematului, ci stăruind în credință și în rugăciune fierbinte și împărtășindu-ne de ajutorul de sus, izgonim pe vrăjmaș (Ioan Carpatiul, *Una sută capete de mângâiere*, 24).

2056. Că lumea nu numai a început, ci va avea și un sfârșit, ne înfățișează firea ei, ca una ce e dintre cele întâmplătoare. Căci mereu sfârșește în părțile ei. Dar încredințarea sigură și neclintită despre aceasta ne-o dă proorocia tuturor celor insuflați de Dumnezeu și a lui Hristos, Care e Dumnezeu peste toți. A crede acestora, ca unora ce au spus adevărul, se cuvine nu numai celor evlavioși, odată ce văd că au spus adevărul și în privința tuturor celorlalte pe care aceia le-au prevestit. De la ei se poate afla nu că lumea aceasta întreagă înaintează spre neființă, ci că, precum se vor preface trupurile noastre, așa se va desface și se va realcătui și ea din puterea Duhului dumnezeiesc într-o formă mai dumnezeiască spre a fi pe

măsura noastră (Sf. Grigorie Palama, *150 Capete despre cunoștința naturală, despre cunoașterea lui Dumnezeu, despre viața morală și despre făptuire*, 2).

SFÂRȘITUL VIEȚII

2057. Deci sfârșitul vieții noastre este fericirea, care se poate numi și împărăția cerurilor sau a lui Dumnezeu. Iar aceasta nu constă în a vedea numai atotîmpărătească Treime, ci în a primi revărsarea dumnezeiască de sus și a pătimi îndumnezeirea și a plini și desăvârși nedeplinătatea noastră prin revărsarea de sus. Aceasta este mâncarea ființelor înțelegătoare: plinirea nedeplinătății prin acea revărsare dumnezeiască (Sf. Teodor al Edesei, *Cuvânt despre contemplație*).

2058. Când sufletul iese din trup, vrăjmașul dă năvală asupra lui războindu-l și ocărându-l cu îndrăzneală și făcându-se pârâș amarnic și înfricoșat al lui pentru cele ce a greșit. Dar atunci se poate vedea cum sufletul iubitor de Dumnezeu și prea credincios, chiar dacă a fost mai-nainte rănit adeseori de păcate, nu se sperie de năvălirile și amenințările aceluia, ci se întărește și mai mult întru Domnul și zboară plin de bucurie, încurajat de Sfintele puteri care îl conduc, și împrejmuit ca de un zid de luminile credinței, strigând și el cu multă îndrăzneală diavolului viclean: Ce este ție și nouă, înstrăinatule de Dumnezeu? Ce este ție și nouă, fugarule din ceruri și slugă vicleană? Nu ai stăpânirea peste noi, căci Hristos, Fiul lui Dumnezeu, are stăpânirea peste noi și peste toți. Lui i-am păcătuit, Lui îi vom răspunde, având zălog al milostivirii lui față de noi și al mântuirii noastre cinstita Lui cruce. Iar tu fugi departe de noi, pierzătorule. Căci nimic nu este ție și slugilor lui Hristos. Zicând acestea sufletul cu îndrăzneală, diavolul întoarce spatele, tânguindu-se cu glas mare, neputând să stea împotrivă numelui lui Hristos. Iar sufletul, aflându-se deasupra, zboară asupra vrăjmașului, pălmuindu-l, ca pasărea numită oxypterix (repede zburătoare) pe corb. După aceasta e dus cu veselie de dumnezeiești

Îngeri la locurile hotărâte lui, potrivit cu starea lui (Ioan Carpatiul, *Una sută capete de mângâiere*, 25).

2059. Osândește-te, deci, frate, pe tine însuți, pururea. Și zi: „Vai mie, o suflete, că s-a apropiat desfacerea ta de trup. Pentru ce te veselești de cele ce le vei părăsi astăzi și de a căror vedere te vei lipsi în veci? Ia aminte la cele dinaintea ta și gândește la cele ce le-ai făcut, cum și care sunt și cu cine ai petrecut zilele vieții tale sau cine a primit osteneala lucrării plugăriei tale și pe cine ai veselit în arena ta, ca să iasă în întâmpinarea ta în clipa ieșirii tale. Pe cine ai desfătat prin alergarea ta, ca să te odihnești în limanul lui? De dragul cui te-ai necăjit ostenindu-te, ca să ajungi la el întru bucurie? Pe cine ai câștigat prieten în veacul viitor, ca să te primească la ieșirea ta? În ce țarină ai lucrat și cine-ți va da plata la apusul soarelui, adică la despărțirea ta de trup? (Sf. Isaac Sirul, *Cuvinte despre nevoință*, II)

SFINTE TAINE

Botez

2060. De păcatul strămoșesc ne-am slobozit prin Sf. Botez, dar de cel pe care am îndrăznit să-l săvârșim după Botez ne slobozim prin căință (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cuvânt Ascetic*, 44).

2061. Precum am zis, Satana prin Sfântul Botez e scos afară din suflet. Dar i se îngăduie, pentru pricinile mai-nainte pomenite, să lucreze în el prin trup (Diadoh al Foticeei, *Cuvânt ascetic despre viața morală*, 79).

2062. Harul se ascunde, cum am zis, din însăși clipa în care ne-am botezat în adâncul minții. Dar își acoperă prezența față de simțirea minții (Diadoh al Foticeei, *Cuvânt ascetic despre viața morală*, 77).

2063. Încredințatu-te-ai acum că chiar de la botez li se dă Duhul Sfânt celor ce cred cu tărie, iar celor ce nu cred sau cred rău și nu sunt botezați nu li se dă? (Marcu Ascetul, *Răspuns acelora care se îndoiesc despre Dumnezeiescul Botez*)

2064. Prin urmare tot omul care s-a botezat în numele Treimii Dumnezeiești și de viață făcătoare trebuie să țină toate câte a poruncit Domnul. Din această pricină Domnul a împreunat păzirea tuturor poruncilor cu dreapta credință, știind că nu e cu putință să-i aducă omului mântuirea numai una dintre ele, despărțită de celelalte. De aceea și David, având credința cea dreaptă, a zis către Dumnezeu: „Spre toate poruncile Tale m-am îndreptat; toată calea cea nedreaptă am urât-o”. Căci toate poruncile Domnului ni s-au dăruit nouă împotriva a toată calea cea nedreaptă. De vom nesocoti așadar fie și numai una, ni se va deschide îndată calea păcatului, opusă ei (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cuvânt Ascetic*, 2).

2065. Pe Duhul Sfânt îl primim prin Botez. Dar fiindcă acesta e numit și Duhul lui Dumnezeu și Duhul Fiului, de aceea prin Duhul primim și pe Tatăl și pe Fiul (Marcu Ascetul, *Răspuns acelora care se îndoiesc despre Dumnezeiescul Botez*).

2066. Deci precum soarele, fiind desăvârșit, trimite tuturor la fel raza sa desăvârșită, simplă și egală, dar pe urmă fiecare pe măsura în care are ochiul curățit primește lumina, tot așa și Sfântul Duh pe cei ce cred în El i-a făcut capabili de toate lucrările și darurile Sale încă din clipa Botezului, dar nu tuturor le-a dat să pună la fel în lucrare darurile, ci fiecăruia după vrednicia și pe măsura împlinirii poruncilor, adică pe cât mărturisește și face arătată prin fapte bune măsura credinței în Hristos. De aceea zice: „A trimis Dumnezeu pe Duhul Fiului în inimile noastre, care strigă: Ava, părinte!”; și: „Însuși Duhul mărturisește împreună cu duhul nostru că suntem fii ai lui Dumnezeu” (Marcu Ascetul, *Răspuns acelora care se îndoiesc despre Dumnezeiescul Botez*).

2067. Deci noi, alergătorii pe drumul sfintelor nevoințe, credem că șarpele cel cu multe înfățișări e scos, prin baia nestricăciunii, afară din cămările minții. Nu trebuie să ne mirăm că după Botez gândim iarăși cele rele împreună cu cele bune. Căci baia sfințeniei șterge pata noastră de pe urma păcatului, dar nu preschimbă acum putința de a se hotărî în două feluri a voinței noastre și nici nu oprește pe draci să ne războiască sau să ne

grăiască cuvinte înșelătoare. Aceasta, pentru ca cele ce nu le-am păzit când eram în starea naturală, să le păzim, cu puterea lui Dumnezeu, după ce am luat armele dreptății (Diadoh al Foticeei, *Cuvânt ascetic despre viața morală*, 78).

2068. Dar Hristos, fiind Dumnezeu desăvârșit, a dăruit celor ce s-au botezat harul desăvârșit al Duhului, care nu primește nici un adaos de la noi, ci ni se descoperă și ni se arată potrivit cu lucrarea poruncilor, sporindu-ne credința „până când toți vom fi ajuns la unirea credinței, la bărbatul desăvârșit, la măsura vârstei plinirii lui Hristos" (Marcu Ascetul, *Răspuns acelora care se îndoiesc despre Dumnezeiescul Botez*).

2069. Dar harul acesta se află în noi în chip ascuns de la Botez, însă nu ni se va face văzut decât atunci când, după ce vom fi străbătut bine drumul poruncilor, vom aduce ca jertfă Arhiereului Hristos gândurile cele sănătoase ale firii noastre, nu pe cele mușcate de fiare (Marcu Ascetul, *Răspuns acelora care se îndoiesc despre Dumnezeiescul Botez*).

2070. Dar aceste mărturii nu le aducem ca să spunem că tot omul care a fost botezat și a primit harul rămâne după aceea neschimbabil și nu mai are trebuință de pocăință. Ci prin ele arătăm că chiar de la Botez, după darul lui Hristos ni s-a dăruit harul desăvârșit al lui Dumnezeu spre împlinirea tuturor poruncilor, dar că pe urmă tot cel ce l-a primit în chip tainic, dar nu împlinește poruncile, pe măsura neîmplinirii e luat în stăpânire de păcat, care nu e al lui Adam, ci al celui care a nesocotit poruncile, întrucât luând puterea lucrării (τὴν δύναμιν τῆς ἐργασίας) nu săvârșește lucrul. Căci neîmplinirea poruncilor vine din necredință. Iar necredința nu este un păcat străin, ci al celui care nu crede, făcându-se pe urmă maică și începătură a oricărui păcat (Marcu Ascetul, *Răspuns acelora care se îndoiesc despre Dumnezeiescul Botez*).

2071. Dacă ținem propovedania de adevărată, să împlinim toate poruncile și atunci vom ști de mai suntem stăpâniți de păcat. Căci Sfântul Botez este desăvârșit, dar nu desăvârșește pe cel ce nu împlinește poruncile

(Marcu Ascetul, *Răspuns acelora care se îndoiesc despre Dumnezeiescul Botez*).

2072. Ci, chiar dacă suntem ținuți sub păcat și după Botez, aceasta nu se întâmplă din pricină că Botezul ar fi nedesăvârșit, ci pentru că nesocotim porunca și ne alipim de plăceri de bunăvoie, cum ne mustră dumnezeieasca Scriptură (Marcu Ascetul, *Răspuns acelora care se îndoiesc despre Dumnezeiescul Botez*).

2073. Căci întâi se dă Botezul în Biserica universală și prin Botez se dă în chip tainic (μυστικῶς) harul care locuiește astfel în chip ascuns (κρυπτῶς). Pe urmă, pe măsura împlinirii poruncilor și a nădejdii înțelegătoare, acestea se descoperă celor ce cred în Domnul, care a zis: „Cel ce crede în Mine, precum a spus Scriptura, râuri de apă vie vor curge din pântecele lui. Iar aceasta a spus-o despre Duhul, din care vor avea să ia cei ce cred în El”. De aceea noi credem că prin Botez am primit slobozenia și curățirea în chip tainic. Căci luăm aminte la cel ce zice: „Iar acum v-ați spălat, acum v-ați îndreptat, acum v-ați curățit” (Marcu Ascetul, *Răspuns acelora care se îndoiesc despre Dumnezeiescul Botez*).

2074. Căci cel ce a înțeles limpede că de la Botez are pe Hristos ascuns în sine, după cuvântul Apostolului, aruncă toate lucrurile lumii și stăruie numai în inima sa, păzind-o cu toată străjuirea și privind țintă la sfârșitul vieții, cum zice proverbul. De aceea el nu trebuie să-și închipuie că alungă păcatul lui Adam prin nevoințe; dar nici păcatele care se nasc în el după Botez nu trebuie să-și închipuie că le scoate afară altfel decât prin Hristos. Căci „El este cel ce lucrează în voi și să voiți și să lucrați după bunăvoință” (Marcu Ascetul, *Răspuns acelora care se îndoiesc despre Dumnezeiescul Botez*).

2075. Că harul Duhului este în noi de la Botez, învățându-ne tot adevărul, după cuvântul Domnului, poți să cunoști din Scriptură și chiar din efectele ce le simțim (Marcu Ascetul, *Răspuns acelora care se îndoiesc despre Dumnezeiescul Botez*).

2076. Botezul nu ia de la noi libertatea voinței și puterea de a ne hotărî prin noi înșine, ci abia el ne dăruiește libertatea, ca să nu mai fim stăpâniți silnic și fără să vrem, de diavolul. De aceea, după Botez, atârnă de noi, fie să stăruim de bunăvoie în poruncile lui Hristos, Stăpânul nostru, în Care ne-am botezat, și să umblăm pe calea celor poruncite de El, fie să ne abatem de la această cale dreaptă, întorcându-ne prin faptele rele la protivnicul și vrăjmașul nostru, diavolul (Sf. Simeon Noul Teolog, *Cele 225 de capete teologice și practice*, 215).

2077. De la dumnezeiescul Botez primim iertarea păcatelor săvârșite și ne eliberăm de vechiul blestem și ne sfințim prin venirea Sfântului Duh. Dar harul desăvârșit, după cuvântul: „Voi locui și voi umbla întru ei" (II Cor. 6, 16), nu-l primim atunci. Aceasta e a celor ce s-au întărit în credință și arată acest har prin fapte. Căci după ce ne-am botezat, abătându-ne spre fapte rele și de rușine, lepădăm cu totul și sfințirea însăși. Dar prin pocăință și mărturisire și lacrimi primim pe măsura lor, mai întâi iertarea păcatelor săvârșite și, prin aceasta, sfințirea și harul de sus (Sf. Simeon Noul Teolog, *Cele 225 de capete teologice și practice*, 171).

Euharistie

2078. Păzește-te să nu te împărtășești de Jertfă având vreun gând rău față de fratele tău, căci altfel te amăgești pe tine (Isaia Pustnicul, *29 de cuvinte*, IV, 6).

2079. Iar fără de sfințenie să nu cutezi a te atinge de cele sfinte, ca să nu fii ars ca iarba de focul dumnezeiesc sau să te topești ca ceara și să fii pierdut (Teognost, *Despre făptuire, contemplație și preoție*, 70).

2080. Nu se jertfește trupul cel înălțat al lui Dumnezeu Cuvântul, coborându-se din cer, ci, cum a zis oarecare dintre sfinți, însăși pâinea și vinul se prefac în trupul și sângele lui Hristos prin slujirea tainică cu credință, cu frică, cu dor și cu evlavie, a celor ce s-au învrednicit de dumnezeiasca preoție, primind schimbarea din acelea în acestea, prin lucrarea și venirea Preasfântului Duh; nu făcându-se alt trup decât acela al

Domnului, ci prefăcându-se în acela, nestricăcios aflându-se (Teognost, *Despre făptuire, contemplație și preoție*, 73).

2081. Socotește-te pe tine pământ și cenușă și lepădătură și plângi pururea ca să te învrednicești de împărtășirea dumnezeiască și să fii chemat la rudenie de neînțeleasa iubire de oameni și de negrăita bunătate a lui Dumnezeu, prin mânuirea sfintelor înfricoșate Taine (Teognost, *Despre făptuire, contemplație și preoție*, 16).

2082. Și iarăși: „Un preot minunat mi-a istorisit că a fost învrednicit să vadă și să audă aceasta: că pe cei ce vor pleca de aici, împărtășiți de Taine cu conștiința curată, când vor muri, îngerii îi vor duce de aici în suită, pentru Cel cu care s-au împărtășit” (Calist și Ignatie Xanthopol, *Metoda sau cele 100 de capete*, 92).

2083. Apropiindu-te de Sfintele Taine, ia aminte, primind trupul și sângele lui Hristos să le ții fără nicio îndoială ca adevărate. Iar despre cum ei săvârșesc, nu te preocupa. Crede Celui ce a spus: „Luați, mâncați, acesta este trupul Meu și sângele Meu” și că acestea ni le-a dat spre iertarea păcatelor. Cel ce crede astfel, nădăjduim că nu se osândește. Iar cel ce nu crede a și fost osândit (In. 3, 18). Deci nu te împiedica de la apropiere, socotindu-te pe tine păcătos, ci crede că păcătosul ce se apropie de Mântuitorul se învrednicește de iertarea păcatelor, precum vedem din Scriptură că cei ce se apropiau de El cu credință auzeau glasul lui Dumnezeu ce le spunea: „Iartă-ți-se ție păcatele cele multe” (Lc. 7, 47-48). Cel ce ar fi fost vrednic să se apropie de El n-ar fi avut păcat. Dar fiindcă era păcătos și datornic, a primit iertarea datoriilor. Ascultă însă și pe Domnul care zice: „N-am venit să mântuiesc pe cei drepți, ci pe cei păcătoși” (Mt. 9, 13); și iarăși: „Nu au trebuință cei sănătoși de doctor, ci cei bolnavi” (Lc. 5, 31). Socotește-te deci pe tine păcătos și bolnav și apropie-te de Cel ce poate mântui pe cel pierdut (Lc. 19, 10) (Varsanufie și Ioan, *Scrisori duhovnicești*, 463).

2084. Iar Sfântul Nil zice: „Este cu neputință să se mântuiască credinciosul și să primească iertarea păcatelor și să dobândească împărăția

cerurilor, dacă nu se împărtășește cu frică, cu credință și cu dragoste de tainicul și neprihănitul Trup și Sânge al lui Hristos” (Calist și Ignatie Xanthopol, *Metoda sau cele 100 de capete*, 92).

2085. Iar dumnezeiescul Ioan Damaschin zice: „Deoarece suntem îndoiți și compuși, trebuie ca și nașterea noastră să fie îndoită; la fel și haina îndoită. Nașterea ni s-a dat prin apă și prin Duh. Iar mâncarea este însăși pâinea vieții, Domnul nostru Iisus Hristos, Cel ce s-a pogorât din cer”. „Precum la Botez, deoarece oamenii obișnuiesc să se spele cu apă și să se ungă cu untdelemn, a unit cu untdelemnul și cu apa harul Duhului și l-a făcut pe el baia nașterii din nou; la fel, deoarece avem obiceiul să mâncăm pâine și să bem apă și vin, a unit cu ele dumnezeirea Sa și le-a făcut pe ele Trupul și Sângele Său, ca prin cele obișnuite și după fire, să ajungem în cele mai presus de fire”. „Trupul Lui este cu adevărat unit cu dumnezeirea, dar înțeleg trupul cel din Sfânta Fecioară, nu un trup coborât din ceruri, iar pâinea și vinul se prefac în însuși Trupul și în însuși Sângele lui Dumnezeu. Dar de cauți să afli modul cum se face aceasta, îți ajunge să auzi că aceasta se face prin Duhul Sfânt, tot așa cum Cuvântul a dat ființă trupului Său în Sine din Sfânta Născătoare de Dumnezeu prin Duhul Sfânt; mai mult nimic nu cunoaștem, decât că Cuvântul lui Dumnezeu este adevărat și lucrător și atotputernic, iar modul de nepătruns” (Calist și Ignatie Xanthopol, *Metoda sau cele 100 de capete*, 92).

2086. Dacă nu s-ar desfășura în biserica văzută mai întâi citirile, apoi cântările și toată rânduiala slujbei bisericești, nu ar veni la rând săvârșirea de către preot a însăși tainei trupului și sângelui lui Hristos. Apoi, chiar dacă s-ar împlini tot dreptarul bisericesc, dacă nu s-ar săvârși Euharistia tainică a jertfei prin preot și împărtășirea trupului lui Hristos, nu s-ar împlini nici rânduiala bisericească și ar lipsi și slujirea tainei. Așa să cugeți și despre creștinism (Simeon Metafrastul, *Parafrază în 150 de capete la cele 50 cuvinte ale Sf. Macarie Egipteanul*, 113).

2087. Căci primind Duhul Stăpânului și Dumnezeului nostru, ne facem părtași de dumnezeirea și de ființa Lui. Și mâncând atotneprihănitul Lui

trup, adică dumnezeieștile Taine, ne facem cu adevărat în chip deplin contrupești și înrudiți cu El, cum spune și dumnezeiescul Pavel însuși: „Suntem os din oasele Lui și carne din carnea Lui” (Ef. 5, 30); sau iarăși: „Din plinătatea dumnezeirii Lui noi toți am luat și har peste har” (Ioan 1, 16 și Col. 2, 9). Ajunși astfel, ne facem asemenea după har iubitorului de oameni Dumnezeu și Stăpânului nostru însuși, restabiliți și reînnoiți cu sufletul; și suntem făcuți nestricăcioși și ca înviați din morți (Sf. Simeon Noul Teolog, *Cuvântări morale*, 1, 3).

2088. Să te păzești să primești Sfânta Împărtășanie având ceva împotriva cuiva, fie chiar cea mai mică ispită a vreunui gând, până ce nu dobândești împăcarea cu fapta. Dar și aceasta o vei învăța din rugăciune (Simeon Evlaviosul, *Capete morale*, 13).

Nuntă (Cununie)

2089. Scopul de mai înainte al lui Dumnezeu a fost să nu ne naștem prin legătura nunții din stricăciune. Dar călcarea poruncii a adus nunta, fiindcă a greșit Adam, adică a nesocotit legea dată lui de Dumnezeu. Deci toți cei ce se nasc din Adam „se zămislesc în fărădelegi”, căzând sub osânda protopărintelui. Iar „în păcate m-a născut maica mea” însemnează că Eva, maica cea dintâi, a noastră a tuturor, a născut în păcat, ca una ce s-a aprins spre plăcere. De aceea și noi căzând sub osânda maicii, zicem că ne naștem în păcate (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Întrebări, nedumeriri și răspunsuri*, 3).

Preoție

2090. Trebuie să hirotonești oameni vrednici de Dumnezeu și buni ca să slujească la altarul lui Dumnezeu. Mai ales pe cei ce au mărturia multor altor oameni, după Scriptură (I Tim. 3, 7). Pe aceștia trebuie să te îngrijești să-i hirotonești și să-i judeci după hirotonie. Căci de la voi va cere Dumnezeu socoteală pentru Biserică, de se vor depărta de la ea. Și făcând așa, arătați lui Dumnezeu intenția voastră de a voi să hirotoniți oameni buni bisericilor lui Dumnezeu (Varsanufie și Ioan, *Scrisori duhovnicești*, 805).

2091. Luând jugul preoției, cu îndrăzneală îndreaptă-ți căile tale și taie drept cuvântul adevărului, lucrându-ți prin ea, cu frică și cu cutremur, mântuirea ta. Căci Dumnezeul nostru este foc arzător și dacă te atingi de el, fiind aur sau argint, să nu te temi că vei arde, cum nu s-au temut nici tinerii din Babilon de foc. Dar dacă ești de iarbă sau de paie, materii ușor de aprins, ca unul ce ai cuget pământesc, tremură că vei fi ars de focul ceresc, de nu vei fugi ca Lot de urgie prin depărtare de Tainele prea înfricoșate sau de nu sunt niscai scăderi prea mici ce vin din neputință; cele care sunt arse de acest foc dumnezeiesc în prea sfânta slujbă, încât tu însuți să rămâi nears și nevătămăt de foc, ca gătejele acelea slabe ale rugului (Teognost, *Despre făptuire, contemplație și preoție*, 53).

2092. Precum după legea bisericească cei căzuți în păcate trupești sunt opriți mai întâi de preot, apoi arătând pocăința trebuitoare sunt primiți la împărtășire, iar câți au trăit fără greșeală și curat înaintează la preoție și de la locul din afară se strămută înăuntrul altarului și se ridică în treapta de liturghisitori și șezători lângă Domnul, așa trebuie să cugetăm și despre împărtășirea tainică a Duhului, despre care Apostolul zice: „Harul Domnului nostru Iisus Hristos, dragostea lui Dumnezeu-Tatăl și împărtășirea Duhului Sfânt” (Simeon Metafrastul, *Parafrază în 150 de capete la cele 50 cuvinte ale Sf. Macarie Egipteanul*, 112).

2093. Iar dacă viețuiești cu patimă trupului și lumii, gătește-te ca să ajungi prin moarte la pedeapsa cea fără de moarte, de nu te vei opri de bunăvoie înainte de moarte de la jertfa cea fără de sânge. Dar mulți din cei ce săvârșesc aici cele sfinte cu nevrednicie, fiind răpiți fără de veste de moarte, au fost trimiși la judecata de acolo (Teognost, *Despre făptuire, contemplație și preoție*, 20).

2094. Slujba cinstitei preoții și puterea ei de împăcare și înduplecare a lui Dumnezeu atât de mult întrece orice psalmodie și orice rugăciune, cât soarele stelele. Căci pe însuși Unul Născut Îl jertfim, Îl punem înainte și-l aducem spre împăcare, pe Cel junghiat în dar pentru păcătoși, din iubirea de oameni. Și nu numai pentru iertarea păcatelor, ci și pentru cele ce ne rugăm

spre folosul nostru, dacă nu este conștiința întinată. Și trupul unit cu Dumnezeirea arde ca un cărbune aprins toată materia fărădelegilor și luminează inimile celor ce se apropie cu credință. Asemenea și dumnezeiescul și cinstitul sânge spală și curățește, mai mult decât orice isop, toată pata și întinăciunea celor ce îndrăznesc să se apropie de cele Sfinte cât pot de curați, dacă s-ar mai fi întâmplat să rămână ceva (Teognost, *Despre făptuire, contemplație și preoție*, 72).

2095. Mântuirea se câștigă prin umilință și virtute, nu prin slăvita preoție, care cere o viețuire întocmai cu a îngerilor. Deci sau fă-te nepătimitor ca îngerii, petrecând afară de lume și de trup cu cugetul și așa pășește pe această scară cerească sau recunoscându-ți neputința ta, teme-te de înălțime, ca de una ce pricinuiește mare cădere celor ce nu sunt în stare să rămână pe ea, și alege viețuirea iubită de mulți, care apropie de Dumnezeu nu mai puțin ca aceea. Căci întru aceasta, chiar dacă ți s-ar întâmplă să cazi, ușoară îți va fi iarăși ridicarea prin căință, cu mila și cu harul lui Dumnezeu (Teognost, *Despre făptuire, contemplație și preoție*, 57).

2096. Acest sfânt și fericit Simeon, întrebat odată cum trebuie să fie preotul, a răspuns zicând: „Eu nu sunt vrednic să fiu preot. Dar am cunoscut, fără îndoială, cât de vrednic trebuie să fie cel ce va avea să slujească tainele lui Dumnezeu. În primul rând, să fie curat nu numai cu trupul, ci și cu sufletul; pe lângă acestea, trebuie să nu fie părtaș la nici un păcat, în al doilea rând, să fie smerit atât în purtarea din afară, cât și în simțirea din lăuntru a sufletului. Apoi, când stă înaintea sfintei și sfințitei Mese, trebuie să vadă, fără îndoială, cu mintea pe Dumnezeu, iar cu simțurile, Sfintele așezate înainte. Dar nu numai acestea, ci e dator să-l aibă în chip conștient, sălășluit în inima sa, și pe însuși Cel prezent în chip nevăzut în daruri, ca să poată aduce cererile cu îndrăznire. Și ca prieten care vorbește cu prietenul, să zică: „Tatăl nostru Care ești în ceruri, sfințească-se numele Tău”, rugăciunea arătându-l ca având pe Cel ce e Fiul lui Dumnezeu prin fire, sălășluit în sine împreună cu Tatăl și cu Duhul Sfânt.

Așa am cunoscut eu pe preoți. Iertați-mă, părinți și frați” (Simeon Evlaviosul, *Capete morale*, 40).

2097. Cel preoțit trebuie să se curățească de toate patimile, dar mai ales de curvie și de pomenirea răului și să nu aibă nici măcar vreo închipuire simplă, dacă nu vrea să se apropie de trupul împărătesc schimonosit sau cu funingine pe față și de aceea să fie urât și grețos (Teognost, *Despre făptuire, contemplație și preoție*, 17).

Spovedanie

2098. Primul Botez are apa care preînchipuiește lacrimile, are mirul ungerii care e semnul premergător al mirului spiritual al Duhului, iar al doilea botez nu mai este chip al adevărului, ci este însuși adevărul (Sf. Simeon Noul Teolog, *Cele 225 de capete teologice și practice*, 36).

2099. Căci uneori Dumnezeu dăruiește în dar; alteori cere faptele și curăția vieții și apoi dăruiește. Dar uneori, nici după fapte nu dăruiește curăția aici, ci o păstrează ca să o dăruiască în patria ei. Aceasta aflăm că o face și cu ceea ce e mai prejos de aceasta, cu iertarea păcatelor. Căci iată, în Botez o dăruiește în dar și nu cere nicidecum altceva decât credință. Dar în pocăința pentru păcate de după botez nu dăruiește în dar, ci cere osteneli și necazuri și întristări și străpungeri și lacrimi și plâns, vreme îndelungată, și apoi iartă. Tâlharului i-a iertat în dar și i-a făgăduit și împărăția cerurilor, prin singură mărturisire cu cuvântul, pe cruce. Și de la păcătoasa, iarăși, a cerut credință și lacrimi. Dar de la mucenicii mărturisitori, împreună cu credința inimii lor, cerea și necazuri, chinuri, străpungeri, pedepse și moarte de multe feluri (Sf. Isaac Sirul, *Cuvinte despre nevoință*, Epistola IV).

SFINȚENIE

2100. Tot lucrul bun pe care-l săvârșim prin firea noastră ne face să ne reținem de la răul contrar, dar nu ne poate adăuga un spor de sfințenie, fără har (Marcu Ascetul, *Despre cei ce-și închipuie că se îndreptează din fapte*, 24).

2101. Nevoința este maica sfințeniei. Iar din cea din urmă se naște cea dintâi gustare a simțirii tainelor lui Hristos, care se numește întâia treaptă a cunoștinței Duhului (Sf. Isaac Sirul, *Cuvinte despre nevoință*, XVI).

2102. Iar fără de sfințenie, să nu cutezi a te atinge de cele sfinte, ca să nu fii ars ca iarba de focul dumnezeiesc sau să te topești ca ceara și să fii pierdut (Teognost, *Despre făptuire, contemplație și preoție*, 70).

2103. Căci Dumnezeu este Ziditorul a toată viața, nemurirea, sfințenia și virtutea. Iar El este deasupra ființei tuturor celor ce sunt cugetate și numite (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele două sute de capete despre cunoștința de Dumnezeu*, 1, 50).

2104. Chinuiește-ți trupul cu foamea și cu privegherea și îndeletnicește-te fără lenevire cu cântarea și cu rugăciunea; și sfințenia neprihănirii va veni peste tine aducând iubire (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 1, 45).

SIMONIE

2105. Nu te grăbi niciodată să ajungi în scaun de întâi-stătător prin aur sau prin ajutorul oamenilor și prin rugăminți, fără chemare de sus, chiar dacă te știi în stare să folosești sufletelor. Căci acestea trei te vor urmări și una din ele te va ajunge: sau îți va veni asupra nemulțumirea și mânia lui Dumnezeu prin felurite greutăți și necazuri, căci nu vor lupta împotriva ta numai oameni, ci și aproape toată zidirea și-ți va fi viața plină de suspin; sau vei fi scos de acolo cu multă necinste de cei mai tari ca tine; sau vei muri fără vreme, fiind tăiat de la viața aceasta (Nichita Stithatul, *Cele 300 de capete despre făptuire, despre fire și despre cunoștință*, II, 58).

SIMPLITATE

2106. Mai bine este să fii numit de cei mulți prost, din pricina simplității, și nu înțelept și desăvârșit cu mintea, din pricina slavei (Sf. Isaac Sirul, *Cuvinte despre nevoință*, XXIII).

2107. E proprie stelei lumina din jurul ei; tot așa e proprie cinstitorului și temătorului de Dumnezeu simplitatea și smerenia. Căci nu este alt semn care să facă cunoscuți și să arate pe ucenicii lui Hristos ca cugetul smerit și înfățișarea umilită. Aceasta o strigă toate cele patru Evanghelii (Isihie Sinaitul, *Cuvânt despre trezvie și virtute*, I, 82).

2108. Unind înfrânarea cu simplitatea, te vei face părtaș de fericirea de acolo (Ilie Ecdicul, *Cugetări din sentințele înțelepților*, 68).

SIMȚIRE

2109. Numai trebuie știut că precum simțire și închipuire au și necuvântătoarele, dar are și omul aceste puteri, însă cu mult mai bune și mai înalte (Sf. Teodor al Edesei, *Cuvânt despre contemplație*).

2110. Deci răul stă, cum am spus mai înainte, în necunoașterea cauzei celei bune a lucrurilor. Aceasta orbind mintea omenească, dar deschizând larg simțirea, l-a înstrăinat pe om cu totul de cunoștința de Dumnezeu și l-a umplut de cunoștința pătimașă a lucrurilor ce cad sub simțuri (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Răspunsuri către Talasie*).

2111. Afecțiunea minții față de simțire o face roabă plăcerilor trupului (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte*, II, 55).

2112. Cuvântul „simțire” are două înțelesuri. Printr-unul se arată simțirea ca aptitudine și deprindere ce se află în noi și când dormim, chiar dacă nu percepem nici un lucru. De acesta n-avem nici un folos, când nu tinde spre o lucrare. Printr-al doilea înțeles se arată simțirea ca lucrare. Prin ea percepem lucrurile supuse simțurilor. Tot așa și cunoștința este de două feluri. Una are caracter de știință, adunând prin simplă deprindere rațiunile lucrurilor. Ea nu e de nici un folos, dacă nu tinde spre lucrarea poruncilor. Iar cealaltă este practică și lucrătoare, procurându-ne prin experiența lucrurilor însăși înțelegerea adevărată a lor (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele două sute de capete despre cunoștința de Dumnezeu*, 1, 22).

SIMȚURI

2113. Deci toată grija omului să fie pentru păzirea simțurilor și a gândurilor, ca să nu stea sau să nu facă ceva ce nu i se pare că este după Dumnezeu, încolo, să se gătească pentru răbdarea celor ce-i vin asupra lui de la draci și de la oameni, fie că sunt plăcute, fie neplăcute, ca să nu fie clintit nici de acela, nici de acestea sau să vină la o bucurie nesocotită și la o părere de sine sau la întristare și descurajare. Să nu primească nici o cutezanță a gândului până ce va veni Domnul, Căruia să-i fie slava în veci. Amin (Petru Damaschin, *Învățături duhovnicești*, I, 4).

2114. Când vom începe însă să împlinim cu râvnă fierbinte poruncile lui Dumnezeu, harul, luminând toate simțurile noastre printr-o adâncă simțire, va arde pe de o parte amintirile noastre, iar pe de alta, îndulcind inima noastră cu pacea unei iubiri statornice, ne va face să izvorâm gânduri duhovnicești, nu după trup. Iar aceasta se întâmplă foarte des celor ce s-au apropiat de desăvârșire, având în inimă neîntreruptă pomenirea Domnului (Diadoh al Foticeei, *Cuvânt ascetic despre viața morală*).

2115. Cel ce a putut să-și elibereze simțurile de patimi și să-și izbăvească sufletul din robia simțurilor a reușit să ridice zid în calea intrării diavolului în minte prin mijlocirea simțurilor. De aceea se spune că a înălțat în pustie, adică în contemplația naturală, ca pe niște turnuri întărite, opiniile evlavioase despre lucruri, în care, refugiindu-se, nu se teme de dracii care tâlhăresc în pustia aceasta, adică în firea celor văzute și amăgesc mintea prin simțuri, trăgând-o spre întunericul neștiinței (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Răspunsuri către Talasie*, 48).

2116. Căci nu ni s-a poruncit să luptăm cu făpturile din afară, din fața simțurilor, ci să luptăm fără încetare cu patimile de ocară ce locuiesc în noi, adică în pământul inimii, împotriva firii (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Răspunsuri către Talasie*, 51).

2117. Omul rațional este războit de simțurile trupului sau prin patimile sufletului. Iar simțurile trupului sunt cinci: văzul, auzul, gustul, mirosul și

pipăitul. Prin aceste cinci simțuri căzând ticălosul suflet în cele patru patimi ale sale se face rob. Iar cele patru patimi ale sufletului sunt: slava deșartă, bucuria, mânia și frica (Sf. Antonie cel Mare, *Învățături despre viața morală a oamenilor și despre buna purtare, în 170 de capete*, 79).

2118. Dator este monahul să închidă toate porțile sufletului său, adică toate simțurile, ca să nu mai facă greșeli prin ele. Căci de se va vedea mintea pe sine nestăpânită de nimic, se va pregăti pentru nemurire, aducându-și simțurile sale la un loc și făcându-le un singur trup (Isaia Pustnicul, *Despre păzirea minții*, 7).

2119. Că vederea, gustul și celelalte simțuri slăbesc ținerea de minte a inimii, când ne folosim de ele peste măsură, ne-o spune cea dintâi, Eva (Diadoh al Foticeei, *Cuvânt ascetic despre viața morală*, 56).

2120. Este cu neputință minții să zăbovească la un lucru supus simțurilor, dacă n-a câștigat o patimă față de el (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte*, II, 53).

2121. Când se întâmplă ca mintea să se îndeletnicească cu cele supuse simțurilor, atrage simțirea la ea, ridicând în minte cele ce stau în față (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte*, II, 44).

2122. Cel ce urmărește și caută în fiecare zi pacea și liniștea minții, acela va disprețui cu ușurință tot ce e supus simțurilor, ca să nu ostenească în deșert (Isihie Sinaitul, *Cuvânt despre trezvie și virtute*, II, 26).

2123. Pipăitul nu-și are lucrarea numai într-o parte a trupului, ca celelalte simțuri, ci în tot trupul. Deci când atingem ceva fără trebuință, chiar din clipa simțirii moliciunii acelui lucru, mintea e clătinată de gânduri pătimașe. Iar când ne păzim de atingerea celor moi, fără o trebuință necesară a firii, stăpânind simțirea, nu ni se tulbură simțurile sufletului (Nichita Stithatul, *Cele 300 de capete despre făptuire, despre fire și despre cunoștință*, I, 21).

2124. Dracii leagă mintea de cele supuse simțurilor, prin întristări și plăceri, pofte și temeri (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte*, II, 17).

SINCERITATE

2125. Sinceritatea prietenului se arată la vreme de cercare, dacă ia parte la necaz (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte*, I, 21).

SIHASTRU

2126. Mai bun este un sărac ascultător, decât un sihastru furat de griji (Sf. Ioan Scărarul, *Scara*, XXVII, II, 22).

SLAVĂ

2127. Când vezi vreun gând că-ți făgăduiește slava omenească, să știi sigur că-ți pregătește rușine (Marcu Ascetul, *Despre legea duhovnicească, în 200 de capete*, 90).

2128. A ocoli și a nu căuta slava de la oameni nu este tot una cu a dori slava de la Dumnezeu. Căci e multă deosebire între aceste două lucruri. Cea dintâi au respins-o mulți și dintre cei stăpâniți de patimi; pe cea de-a doua puțini s-au învrednicit să o primească și cu multă osteneală (Sf. Simeon Noul Teolog, *Cele 225 de capete teologice și practice*, 89).

2129. Cel ce nu disprețuiește slava, plăcerea și iubirea de argint, care le sporește pe acelea și stă în slujba lor, nu poate tăia de la sine prilejurile de mânie. Iar cel ce nu le taie pe acestea nu poate ajunge la dragostea desăvârșită (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 1).

SLAVĂ DEȘARTĂ

2130. Dar păcatul slavei deșarte, având multe înfățișări, precum s-a zis, este greu de biruit (Sf. Ioan Casian, *Despre cele opt gânduri ale răutății*, VII, *Despre slava deșartă*).

2131. Pricina a tot păcatul este slava deșartă și plăcerea. Cel ce nu le urăște pe acestea nu va dezrădăcina patima (Marcu Ascetul, *Despre legea duhovnicească, în 200 de capete*).

2132. Căci pofta spre acestea trei își are mișcarea: sau spre plăcerea trupului sau spre slava deșartă sau spre câștigarea de avuție (Sf. Ioan Damaschin, *Cuvânt minunat și de suflet folositor*).

2133. Pentru că odihna și lărgimea și slava deșartă pierd toată osteneală monahului (Isaia Pustnicul, *29 de cuvinte*, I, 2).

2134. Când mintea pustnicilor a ajuns la puțină nepătimire și-a agonisit și calul slavei deșarte, căruia îndată îi dă pinteni prin cetăți, purtându-și fără stăpânire lauda izvorâtă din slavă (Evagrie Monahul, *Capete despre deosebirea patimilor și a gândurilor*, 14).

2135. Fiindcă iubitorul de slavă deșartă este cel ce urmărește virtutea pentru slava sa, nu pentru a lui Dumnezeu, și care plătește prin ostenelile sale laudele goale de la oameni (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Răspunsuri către Talasie*, 56 (scolia 5)).

2136. De aceea cel ce cultivă virtutea pentru adevăr nu e rănit de săgețile slavei deșarte; dar cel ce se străduiește după adevăr de dragul virtuții deschide în sine culcuș părerii de sine a slavei deșarte (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Răspunsuri către Talasie*, 30).

2137. Propriu slavei deșarte a monahului este că se întemeiază pe virtute și pe cele ce urmează acesteia. Propriu mândriei lui este că se fălește cu biruințele sale morale, punându-le pe seama sa, nu pe a lui Dumnezeu, iar pe alții îi disprețuiește. Iar propriu slavei deșarte și mândriei mireanului

este că se făleşte cu frumuseţea, cu bogăţia, cu puterea şi chibzuinţa lui (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 3, 84).

2138. Slava deşartă şi iubirea de argint se nasc una pe alta. Căci cei ce iubesc slava deşartă se silesc să se îmbogăţească; iar cei ce s-au îmbogăţit doresc să fie slăviţi. Dar aceasta se întâmplă la mireni. Căci monahul tocmai când e sărac suferă mai mult de slava deşartă, iar când are argint îl ascunde, ruşinându-se că are un lucru nepotrivit cu schima (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 3, 83).

2139. Cel ce cultivă virtuţile pentru slava deşartă vădit este că şi cunoştinţa o cultivă pentru slava deşartă. Iar unul ca acesta nu face şi nu grăieşte nimic spre zidire, ci în toate vânează slava de la cei ce privesc sau ascultă. Dar patima aceasta e dată pe faţă, când unii dintre cei pomeniţi îl ocărăsc pentru anumite fapte sau cuvinte. Atunci acela se întristează foarte; nu pentru că nu s-au zidit aceia (nici nu era acesta scopul lui), ci pentru că a fost disprețuit el (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 3, 75).

2140. Nimenea să nu te înşele, monahule, că te poţi mântui slujind plăcerii şi slavei deşarte (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 2, 63).

2141. Slava deşartă e alungată de făptuirea într-ascuns; iar mândria de voinţa de-a pune pe seama lui Dumnezeu toate isprăvile (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 3, 62).

2142. Slava deşartă, fie că e alungată, fie că e de faţă, naşte mândria. Când e alungată, naşte părerea de sine; când e de faţă, îngâmfarea (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 3, 61).

2143. Mintea se orbeşte prin aceste trei patimi: prin iubirea de argint, prin slava deşartă şi prin plăcere (Isihie Sinaitul, *Cuvânt despre trezvie şi virtute*, I, 57).

2144. Adeseori şi cele bune se săvârşesc pentru slava deşartă. Şi atunci sunt socotite de Dumnezeu la fel ca furtul, nedreptatea şi celelalte mari

păcate. „Căci Dumnezeu, zice, a împrăștiat oasele celor ce caută să placă oamenilor”. Așadar vrăjmașul vrea să fie slujit și prin cele bune, ca un amăgitor și viclean și uneltitor ce este (Simeon Metafrastul, *Parafrază în 150 de capete la cele 50 cuvinte ale Sf. Macarie Egipteanul*, 56).

2145. Când dracul slavei deșarte se aprinde puternic împotriva noastră luând ca motiv venirea vreunor frați sau a oricărui alt străin la noi, bine este să lăsăm cu acest prilej ceva din asprimea dietei noastre obișnuite. Prin aceasta vom face pe drac să plece fără ispravă, ba mai degrabă plângându-și încercarea neizbutită. Totodată vom împlini cu dreaptă judecată legea dragostei, păzind în aceeași vreme taina înfrânării nedezvăluită, prin pogorământul ce l-am primit (Diadoh al Foticeei, *Cuvânt ascetic despre viața morală*, 46).

2146. Nu mică luptă se cere pentru a te izbăvi de slava deșartă; și se izbăvește cineva de aceasta prin lucrarea ascunsă a virtuților și prin rugăciunea deasă. Iar semnul izbăvirii stă în a nu mai ține minte răul de la cel ce te-a defăimat sau te defăimează (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 4, 43).

2147. Prin necazuri și-au gătit oamenii cele bune, după cum prin slava deșartă și prin plăcere cele rele (Marcu Ascetul, *Despre legea duhovnicească, în 200 de capete*, 42).

2148. Cel ce iubește încă slava deșartă sau e legat de vreunul din lucrurile materiale, se supără pe oameni pentru cele vremelnice sau ține minte răul sau are ură față de ei sau slujește gândurilor urâte. Dar pentru sufletul iubitor de Dumnezeu toate acestea sunt străine (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 41).

2149. Fugind de slava deșartă, caută spre Dumnezeu; iar de nu, vei cădea desigur în părerea de sine sau în curvie (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte*, IV, 28).

2150. Stăpânindu-ți iubirea de slavă deșartă ia aminte dinspre curvie, ca nu cumva, fugind de cinstiri, să cazi în necinste (Talasie Libianul, *Despre*

dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte, IV, 27).

2151. Slava deșartă o stingi făptuind în ascuns; iar mândria o izgonești nedispreţuind pe nimeni (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte*, I, 18).

2152. De slava deșartă ține fățărnicia și minciuna, iar de mândrie, părerea de sine și pizma (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte*, I, 19).

2153. Slava deșartă, iubirea de argint și plăcerea nu lasă facerea de bine nepătată, dacă nu s-au topit mai-nainte prin frica lui Dumnezeu (Marcu Ascetul, *Despre cei ce-și închipuie că se îndreptează din fapte*, 138).

2154. Începutul rătăcirii minții este slava deșartă. Căci mintea fiind mișcată de aceasta încearcă să mărginească dumnezeirea în chipuri și înfățișări (Evagrie Monahul, *Cuvânt despre rugăciune*, 116).

2155. Iubirea de argint, slava deșartă și plăcerea trebuie urâte ca niște mame ale relelor și ca niște mame vitrege ale virtuților (Marcu Ascetul, *Despre legea duhovnicească, în 200 de capete*, 105).

2156. Mintea devine oarbă prin aceste trei patimi: prin iubirea de argint, prin slava deșartă și prin plăcere (Marcu Ascetul, *Despre legea duhovnicească, în 200 de capete*, 101).

SLUJIRE

2157. Închinarea este cinstirea cu credința a lui Dumnezeu, iar slujirea este servirea prin fapte. Această închinare, adică credință, mutând-o oamenii spre făptură, au cinstit-o pe ea în loc să cinstească pe Făcătorul, crezând dracilor, cărora le-au și slujit, servindu-le prin faptele lor rele. Noi, însă, cinstind pe Dumnezeu prin credința în El, să ne silim să-i aducem și slujire curată, iar aceasta este viața desăvârșită prin virtuți (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Răspunsuri către Talasie*, 14).

2158. Slujirea omului care are în inima lui răutatea răzbunării e deșartă (Isaia Pustnicul, *29 de cuvinte*, XXVI, 1).

2159. Cel ce s-a lepădat cu adevărat de lucrurile lumii și slujește nefățarnic aproapelui prin iubire se slobozește degrabă de orice patimă și se face părtaș de iubirea și cunoștința dumnezeiască (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 1, 27).

2160. De nu va urî omul toată lucrarea lumii acesteia nu va putea sluji lui Dumnezeu. Deci care este slujirea lui Dumnezeu? Numai aceasta: să nu avem nimic străin în minte în vremea când ne rugăm Lui, nici plăcere când îl binecuvântăm, nici răutate când îl cântăm, nici ură când luăm partea Lui, nici râvnă rea ca să ne împiedice să zăbovim cugetând la El și să ne aducem aminte de El (Isaia Pustnicul, *Despre păzirea minții*, 13).

SMERENIE

2161. Precum nu se îngăduie apa și focul laolaltă, așa nu se îngăduie întreolaltă apărarea și smerenia (Marcu Ascetul, *Despre legea duhovnicească, în 200 de capete*, 125).

2162. Iubește smerenia în toate faptele tale, ca să te izbăvești de cursele greu de cunoscut, care se ivesc mereu în afara căii celor smeriți la cuget (Sf. Isaac Sirul, *Cuvinte despre nevoință*, XLIV).

2163. Desăvârșirea smereniei stă în a primi cu bucurie învinovățirile mincinoase (Sf. Isaac Sirul, *Cuvinte despre nevoință*, LI).

2164. Pentru că cel ce are smerenia nu voiește niciodată cele mai presus de el, ci aleargă totdeauna spre smerenie (Varsanufie și Ioan, *Scrisori duhovnicești*, 455).

2165. Smerenia stă în a tăia în toate voia proprie și în a fi fără grijă în toate (Varsanufie și Ioan, *Scrisori duhovnicești*, 462).

2166. De vrei să te mântuiești cu adevărat, dobândește smerenie, ascultare și supunere, adică taie-ți voia ta și „vei trăi în cer și pe pământ”

(Mt. 6, 19) (Varsanufie și Ioan, *Scrisori duhovnicești*, 554).

2167. Iubește smerenia și ea te va păzi de păcate (Isaia Pustnicul, *29 de cuvinte*, IX, 2).

2168. Obișnuiește limba ta să spună: „Iartă” și smerenia va veni în tine (Isaia Pustnicul, *29 de cuvinte*, IX, 2).

2169. „Smerenia este ușa nepătimirii”, zice Scărarul. Iar materia acesteia este blândețea, după marele Vasile. Căci aceasta face pe om să fie pururea la fel în lucrurile și gândurile plăcute și neplăcute și să nu se grijească nici de cinste, nici de necinste, ci să primească cele dulci și dureroase cu bucurie și să nu se tulbure (Petru Damaschin, *Învățături duhovnicești*, I, 9).

2170. Smerenia și reaua pătimire slobozesc pe om de tot păcatul. Cea dintâi taie patimile sufletului, cea de-a doua pe ale trupului (Isihie Sinaitul, *Cuvânt despre trezvie și virtute*, I, 75).

2171. Sufletul se mântuiește prin reaua pătimire și smerenie. Ele îl izbăvesc din patimile mai înainte pomenite (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte*, III, 72).

2172. Deci e mai de folos să întrebe pe cineva cu smerenie decât să umble după voia lui. Căci de fapt Dumnezeu e cel ce pune în gura celui întrebat ce să spună, pentru smerenia inimii și pentru dreptatea celui ce întreabă (Varsanufie și Ioan, *Scrisori duhovnicești*, 693).

2173. Zice Avva Casian: „Smerenia se naște din cunoștință”. Iar ea naște dreapta socoteală, din care se naște pătrunderea, pe care o numește Proorocul „sfat”. Iar aceasta vede lucrurile după fire; și mintea se face moartă în privința lumii, prin vederea făpturilor lui Dumnezeu (Petru Damaschin, *Învățături duhovnicești*, I, 10).

2174. Virtutea este maica întristării; și din întristare se naște smerenia; și smereniei i se dă harul. Deci răsplata nu se dă virtuții, nici ostenelii

pentru ea, ci smereniei ce se naște din ele. Dacă aceasta lipsește, în deșert se fac cele dintâi (Sf. Isaac Sirul, *Cuvinte despre nevoință*, XXXVII).

2175. Socotește-te în toată vremea ca neștiind nimic, ca să scapi de defăimarea ce-ți vine din bănuiala altora că voiești să susții altă părere (Sf. Isaac Sirul, *Cuvinte despre nevoință*, XXIII).

2176. Socotește-te pe tine pământ și cenușă și lepădătură și plângi pururea, ca să te învrednicești de împărtășirea dumnezeiască și să fii chemat la rudenie de neînțeleasa iubire de oameni și de negrăita bunătate a lui Dumnezeu, prin mânuirea sfintelor înfricoșate Taine (Teognost, *Despre făptuire, contemplație și preoție*, 16).

2177. Smerenie adevărată câștigă cineva și când mărește în sine faptele săvârșite în fiecare zi de cei apropiați între care petrece și le pune alături cu ale sale. În felul acesta, văzând mintea puținătatea proprie și cât e de departe de desăvârșirea fraților, omul se va socoti pe sine pământ și cenușă și nu om, ci un câine oarecare, ca unul ce e mai prejos și mai puțin în toate decât toți oamenii rațional de pe pământ (Isihie Sinaitul, *Cuvânt despre trezvie şi virtute*, I, 64).

2178. Smerenia primește totdeauna mila de la Dumnezeu. Iar inimii învârtoșate și puținătății credinței îi ies în cale întâmplări înfricoșate. Micșorează-te pe tine în toate față de toți oamenii și vei fi înălțat mai presus de stăpânitorii veacului acestuia. Ia-o înaintea tuturor cu plecăciunea și închinăciunea ta și vei fi cinstit mai mult decât cei ce aduc daruri de aur (Sf. Isaac Sirul, *Cuvinte despre nevoință*, V).

2179. Smerenia este roada cunoștinței, iar cunoștința roada ispitelor. Căci celui ce s-a cunoscut pe sine i se dă cunoștința tuturor. Și celui ce s-a supus lui Dumnezeu i se vor supune toate, când va împărăți smerenia în mădularele lui (Petru Damaschin, *Învățături duhovnicești*, I, 10).

2180. Smerenia este neprețuirea de sine în toată fapta și tăierea voii proprii în toate. Dar și primirea netulburată a celor ce vin din afară. Aceasta este smerenia adevărată, în care nu-și găsește loc slava deșartă. Dar nu

trebuie să caute cel smerit în cuget o grăire smerită. Ci ajunge să zică: „Iartă-mă sau roagă-te pentru mine” (Varsanufie și Ioan, *Scrisori duhovnicești*, 278).

2181. Nici nu trebuie să alerge de la sine după fapte smerite. Căci amândouă pricinuiesc slava deșartă și nu-l lasă pe cineva să sporească. Ci sporirea stă în a primi să ți se poruncească fără să te împotrivești. Iar disprețuirile sunt de două feluri: una din inima ta, alta de la osândirile ce ți se aduc din afară. Dar e mai mare cea care-ți vine din afară. Căci cea din inima ta nu cere atâta osteneală pentru a o suporta, ca cea de la oameni care pricinuiește o mai mare durere în inima. Iar zdrobirea inimii stă în păzirea inimii tale (Varsanufie și Ioan, *Scrisori duhovnicești*, 278).

2182. Smerenia este a te socoti pe tine „pământ și cenușă” (Iov 42, 6) în fapte și cuvinte; nu numai în cuvinte. Adică să zici: „Cine sunt eu? (II Regi 7, 18). Cine mă prețuiește? Nu însemnez pentru nimeni nimic.” (Varsanufie și Ioan, *Scrisori duhovnicești*, 100)

2183. Sfinții sunt păziți prin smerenie de cursele diavolului, iar noi ne înălțăm din neștiință. Și cu adevărat mare neștiință este să se înalțe cineva la ceea ce nu are (Petru Damaschin, *Învățături duhovnicești*, I, 10).

2184. Să te socotești pe tine păcătos, ca să te îndreptezi în toată viața ta. Fă-te prost întru înțelepciune, ca să nu te arăți înțelept, prost fiind. Și dacă pe cel simplu și neînvățat îl înalță smerenia, socotește câtă cinste pricinuiește ea celor mari și cinstiți (Sf. Isaac Sirul, *Cuvinte despre nevoință*, V).

2185. Precum, deci, în strămoșul nostru și în cei ca el rădăcina și maica tuturor relelor este părerea de sine, așa și în Dumnezeu-Omul Iisus Hristos, și în cei ce doresc să viețuiască după El, începutul, izvorul și temelia tuturor celor bune este smerenia (Calist și Ignatie Xanthopol, *Metoda sau cele 100 de capete*, 15).

2186. Mai înainte de toate însă, folosește smerenia sufletului, fără de care nu va putea birui nimeni, nici curvia, nici celelalte patimi. Deci de la

început trebuie păzită inima cu toată străjuirea de gândurile murdare (Sf. Ioan Casian, *Despre cele opt gânduri ale răutății*, II, *Despre duhul curviei și al poftei trupești*).

2187. Mai zic Părinții și aceea că nu putem câștiga desăvârșit virtutea curăției, de nu vom dobândi mai întâi în inima noastră adevărata smerenie a cugetului (Sf. Ioan Casian, *Despre cele opt gânduri ale răutății*, II, *Despre duhul curviei și al poftei trupești*).

2188. Dar când ne smerim Domnul îi zădărnicește lucrarea. Deci să ne defăimăm totdeauna pe noi înșine. Căci în aceasta stă biruința. Cât despre gândul de a pleca în pustie, părinții au spus că sunt trei lucruri de preț și dacă cineva le păzește pe ele poate viețui și în mijlocul oamenilor și în pustie și oriunde s-ar întâmpla: să se defăimeze pe sine însuși, să-și arunce voința sa la spate și să se aștearnă sub picioarele a toată făptura. Să mai știe iubirea ta că toată lupta diavolului este să ne despartă pe unii de alții. Căci vede împlinită cu adevărat la noi Scriptura: „Fratele ajutat de frate e ca o cetate întărită și înconjurată de ziduri” (Prov. 18, 19) (Varsanufie și Ioan, *Scrisori duhovnicești*, 69).

2189. Cu adevărat cel smerit la cuget nu încetează niciodată de a se ocărî pe sine, chiar dacă toată lumea s-ar lupta cu el și l-ar necinsti (Petru Damaschin, *Învățături duhovnicești*, I, 10).

2190. Cel smerit nu se simte niciodată întețit, grăbit și tulburat, în el nu sunt gânduri înfierbântate și ușuratice, în toată vremea se află într-o odihnă lipsită de încordare. De s-ar ciocni cerul cu pământul, el nu s-ar speria. Dar nu tot cel liniștit este și smerit în cugetare, însă tot cel smerit cu cugetul este și liniștit. Cel ce nu e smerit cu cugetul nu e adunat în sine; dar vei afla mulți adunați în ei înșiși, fără să fie smeriți cu cugetul. Aceasta este ceea ce a spus Domnul cel blând și smerit: „Învățați de la Mine că sunt blând și smerit cu inima și veți avea odihna sufletelor voastre” (Mt. 11, 21) (Sf. Isaac Sirul, *Cuvinte despre nevoință*, LXXXI).

2191. Ceea ce păzește ochii de hoinăreală și omul întreg de orice rău este smerenia (Varsanufie și Ioan, *Scrisori duhovnicești*, 264).

2192. Căci până nu se smerește cineva foarte prin disprețuirea de sine, nu poate grăi despre măreția lui Dumnezeu (Diadoh al Foticeei, *Cuvânt ascetic despre viața morală*, 10).

2193. Ascultarea se împărtășește de toată virtutea prin smerenie (Sf. Grigorie Sinaitul, *Alte 15 capete*, 8).

2194. Smerenia cea dintâi stă în a socoti cineva pe fratele său mai înțelept decât pe sine și întrecându-l pe el în toate și, simplu grăind, așa cum a zis sfântul acela, în a se socoti pe sine mai prejos de toți. Iar a doua smerenie stă în a pune pe seama lui Dumnezeu toate isprăvile. Aceasta este smerenia desăvârșită a sfinților. Aceasta se naște în chip firesc în suflet din lucrarea poruncilor. Căci precum când pomii poartă rod mult, rodul încovoaie ramurile și le trage în jos, iar cel ce nu poartă rod, se înalță și stă drept – dar sunt unii pomi care tocmai deoarece ramurile urcă în sus nu poartă rod, iar de ia cineva pietre și le atârnă de ramuri și le trage în jos, acestea fac rod – așa este și cu sufletul: când se smerește aduce rod și cu cât aduce rod mai mult, cu atât se smerește mai mult. Astfel sfinții, cu cât se apropie mai mult de Dumnezeu, cu atât se văd pe ei mai păcătoși (Ava Dorotei, *Învățături*, II, 8).

2195. Am văzut oameni simpli smerindu-se cu fapta și s-au făcut mai înțelepți decât înțelepții (Marcu Ascetul, *Despre legea duhovnicească, în 200 de capete*, 79).

2196. Bunul smereniei e greu de câștigat. Aceasta fiindcă e aducător de înălțare și iubit de Dumnezeu și pierzător aproape al tuturor relelor urâte de Dumnezeu și aflătoare în noi. Vei afla ușor într-un om lucrările parțiale ale altor virtuți. Dar căutând în el mireasma smereniei, anevoie o vei găsi. De aceea trebuie multă trezvie pentru a dobândi bunul acesta (Isihie Sinaitul, *Cuvânt despre trezvie și virtute*, I, 63).

2197. Altceva este vorbirea smerită, altceva smerenia și altceva smerita cugetare. Vorbirea smerită și smerenia le dobândesc nevoitorii prin toată neplăcuta pătimire și prin ostenelile din afară ale virtuții; căci ele sunt îndreptate numai spre lucrarea și spre nevoința trupească. De aceea, aflându-se sufletul în starea smereniei, când vine ispita, se tulbură. Dar smerita cugetare, fiind un lucru dumnezeiesc și înalt, vine numai în cei ce au trecut de mijloc prin sălășluirea Mângâietorului, adică în cei ce au sporit prin toată smerenia pe calea atotaspră a virtuții (Nichita Stithatul, *Cele 300 de capete despre făptuire, despre fire și despre cunoștință*, II, 25).

2198. Smerenia nu se dobândește prin încovoierea grumazului, prin rânceзeala coamei sau prin haina neîngrijită, aspră și soioasă, în care mulți socot că stă toată virtutea; ci ea vine din inima zdrobită și stă în duh de smerenie, după David: „Duhul umilit, inima înfrântă și smerită, Dumnezeu nu le va urgisi” (Ps. 50, 19) (Nichita Stithatul, *Cele 300 de capete despre făptuire, despre fire și despre cunoștință*, II, 24).

SMERITĂ CUGETARE

2199. Înaintea tuturor virtuților este smerita cugetare și înaintea tuturor patimilor este lăcomia pântecelui (Isaia Pustnicul, *29 de cuvinte*, XVI, 5).

2200. Ce este smerenia? Smerenia este a se socoti cineva pe sine înaintea lui Dumnezeu că este păcătos și că nu face nimic bun. Iar fapta smereniei este tăcerea și a nu se măsura pe sine în ceva; și a nu se sfădi; și supunerea; și a cauta cu privirea în jos; și a avea ochii morți; și a se păzi pe sine de minciună; și a nu se lăsa prins în vorbire deșartă; și a nu se împotrivi celui mai mare; și a nu voi să se impună cuvântul său; și a răbda defăimarea; și a urî odihna; și a se sili pe sine la osteneală; și a nu supăra pe cineva. Îngrijește-te deci, frate, să împlinești acestea întocmai, ca să nu se facă sufletul tău locaș a toată patima și să nu isprăvești viața ta fără rod pentru vecii vecilor. Amin (Isaia Pustnicul, *29 de cuvinte*, XX, 1).

2201. A se judeca întâi pe sine, aduce smerita cugetare, și în a renunța la voia proprie în favoarea aproapelui întru cunoștință, stă smerenia (Isaia

Pustnicul, *29 de cuvinte*, XXII, 8).

2202. „Ce este, Părinte, smerita cugetare și ce este ceea ce o naște?” Și mi-a spus că smerita cugetare este ascultarea și tăierea voii proprii cu smerenie, fără osteneală și curățirea și suportarea osândei (a ocării) și purtarea fără greutate a cuvântului aproapelui (Isaia Pustnicul, *29 de cuvinte*, XXVI, 2).

2203. Și iarăși zicea despre pacea cu aproapele că unde nu este pace nici Dumnezeu nu locuiește, iar cel ce-și vede păcatele sale vede și pacea. Căci nu locul unde se locuiește aduce iertarea păcatelor, ci smerita cugetare (Isaia Pustnicul, *29 de cuvinte*, XXVI, 3).

2204. Iubește smerita cugetare și nu te odihni în părerea ta. Să se obișnuiască limba ta să spună: „Iartă-mă”, și-ți va veni smerita cugetare (Isaia Pustnicul, *Către monahii începători*, 10).

2205. Învață că osteneala, săracia, înstrăinarea, necazul și tăcerea aduc smerita cugetare. Iar smerita cugetare iertarea tuturor păcatelor. Dar smerita cugetare stă și în a se socoti omul pe sine păcătos și nedrept și în a nu-și susține cuvântul său, în a-și desființa pofta sa, în a-și pleca ochii spre pământ, în a suporta ocara și osteneala, în a urî cinstirea și odihna (comoditatea) și a spune în orice lucru: „Iartă-mă”. Iar prin smerita cugetare se alungă vrăjmașii (Isaia Pustnicul, *Către monahii începători*, 15).

2206. Smerita cugetare este un lucru greu de câștigat. Cu cât este mai mare, cu atât se cer mai multe strădanii pentru dobândirea ei (Diadoh al Foticeei, *Cuvânt ascetic despre viața morală*, 95).

2207. Căci smerita cugetare este roada cunoștinței, iar cunoștința roada încercărilor (Petru Damaschin, *Învățături duhovnicești*, I, 1).

2208. Smeritei cugetări îi urmează înfrânarea și adunarea în sine (retragerea). Iar slava deșartă e slujitoarea curviei și fapta mândriei. Smerita cugetare, prin înfrânarea ei neîncetată, ajunge la vedere (contemplație) și împodobește și sufletul cu neprihănirea. Iar slava deșartă, din pricina tulburării neîncetate și a amestecării gândurilor, adună vistierii murdare din

întâlnirea cu lucrurile și spurcă inima. Și ea însăși privește firea lucrurilor cu o privire neînfrânată și împinge mintea în năluciri urâte. Smerita cugetare însă se înfrânează prin privirea duhovnicească și mișcă pe cel ce a dobândit-o spre preamărirea lui Dumnezeu (Sf. Isaac Sirul, *Cuvinte despre nevoință*, XXIII).

2209. Iar smerita cugetare e urmată de blândețe și de adunarea în sine. Ea se arată în neprihănirea simțurilor, în cuvântul măsurat, în puținătatea vorbirii, în nesocotirea de sine, în haina sărăcăcioasă, în mersul nezburdalnic, în privirea aplecată, în prisosința milostivirii, în repeziciunea lacrimilor, în sufletul însingurat, în inima zdrobită, în nemișcarea iuțimii (mâniei), în simțurile neîmprăștiate, în puținătatea lucrurilor, în puținătatea oricărei trebuințe, în suportare, în răbdare, în neînspăimântare, în tăria inimii născută din neiubirea vieții vremelnice, în răbdarea încercărilor, în cugetări liniștite și neușuratice, în strângerea gândurilor, în păzirea tainelor neprihănirii, în rușine, în evlavie. Și peste toate acestea, în liniștirea neîncetată, în aducerea aminte neîncetată de necunoștința proprie (Sf. Isaac Sirul, *Cuvinte despre nevoință*, LXII).

2210. Iar semnele smeritei cugetări sunt: având cineva toată virtutea trupească și sufletească, să se socotească pe sine și mai dator lui Dumnezeu, ca unul ce a luat multe prin har, nevrednic fiind; iar dacă i-ar veni vreo ispită de la draci sau de la oameni, să se socotească pe sine vrednic de acestea și de altele mai multe, ca să-și scadă puțin din datorie și să afle la judecată o ușurare de muncile așteptate. Fiindcă atunci când nu pătimește așa ceva, mult se necăjește și se nevoiește, căutând să afle ceva prin care să se silească pe sine. Iar când dobândește aceasta, iarăși se smerește, ca unul ce luând dar de la Dumnezeu și neputând afla ceva ca să întoarcă Făcătorului de bine, rămâne lucrând pururea, socotindu-se pe sine și mai îndatorat (Petru Damaschin, *Învățături duhovnicești*, I, 21).

2211. Cel smerit la cuget nu găsește niciodată odihnă în a vedea îngrămădiri și amestecări de mulțimi, mișcări și glasuri, lărgime și griji și banchete, din care se naște neînfrânarea, nici în cuvinte și întâlniri și în

vorbiri și în împrăștierea simțurilor; ci prețuiește mai mult decât toate acestea viețuirea însingurată în liniște, despărțit de toată zidirea, îngrijindu-se de sine într-un loc liniștit (Sf. Isaac Sirul, *Cuvinte despre nevoință*, LXXXI).

2212. Cel cu adevărat smerit la cuget, când e nedreptățit nu se supără, nici nu se apără pentru fapta pentru care a fost nedreptățit. Și primește defăimările ca adevărate și nu se îngrijește să-i încredințeze pe oameni că a fost defăimat pe nedrept, ci cere iertare. Unii și-au însușit de bunăvoie numele de curvari, nefiind așa; alții l-au răbdat pe cel de preacurvari, fiind departe de aceasta și au primit cu lacrimi să fie împovărați cu rodul unui păcat pe care nu l-au făcut și au cerut plângând de la cei ce-i nedreptățeau iertare pentru nelegiuirea pe care n-au săvârșit-o, fiind încununați cu toată curăția și neprihănirea. Alții, ca să nu fie slăviți pentru starea lor virtuoasă, ascunsă în ei, se arătau în chipul celor răniți (de păcate), deși aveau în ei starea dumnezeiască și erau neclintiți în liniștea lor, încât aveau pe sfinții îngeri vestitori ai faptelor lor de vitejie, pentru desăvârșirea lor cea mai deplină (Sf. Isaac Sirul, *Cuvinte despre nevoință*, LVI).

2213. Smerita cugetare este o rugăciune neîntreruptă, împreunată cu lacrimi și cu durere. Căci aceasta, chemând pururea pe Dumnezeu într-ajutor, nu lasă pe om să se încreadă nebunește în puterea și înțelepciunea proprie, nici să se ridice peste alții, lucruri care sunt boli înfricoșate ale patimii mândriei (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 3, 87).

2214. Smerita cugetare, dăruită din cer prin harul lui Dumnezeu, la vremea sa, după multe lupte, întristare și lacrimi, celor ce o cer, e neasemănat mai puternică și mai mare decât smerenia care vine în cei ce au căzut din virtute. Cei ce s-au învrednicit de ea sunt cu adevărat bărbați desăvârșiți și neclătinați de ispite (Ioan Carpatiul, *Una sută capete de mângâiere*, 72).

2215. Smerita cugetare arată nu cel ce se defaimă pe sine; căci cum nu se va răbda pe sine? Ci cel ce ocărât fiind de altul, nu-și micșorează

dragostea față de acesta (Sf. Ioan Scărarul, *Scara*, XXI, 15).

2216. Cel care cere iertare de păcate iubește smerenia cugetului. Iar cel ce osândește pe altul își pecetluiește relele sale (Marcu Ascetul, *Despre legea duhovnicească, în 200 de capete*, 126).

2217. Cugetarea smerită nu e o osândire a noastră din partea conștiinței, ci cunoștința harului lui Dumnezeu și a compătimirii Lui (Marcu Ascetul, *Despre cei ce-și închipuie că se îndreptează din fapte*, 111).

2218. Precum celui ce se pocăiește îi e străină cugetarea semeață; așa celui ce păcătuiește de bunăvoie îi e cu neputință cugetarea smerită (Marcu Ascetul, *Despre cei ce-și închipuie că se îndreptează din fapte*, 110).

2219. Înainte de orice, avem nevoie de smerita cugetare; să fim totdeauna gata, la orice cuvânt pe care îl auzim sau la orice lucru, să spunem: iartă! căci prin smerita cugetare se strică toate ale vrăjmașului (Isaia Pustnicul, *29 de cuvinte*, III, 1).

SOMN

2220. Somnul mult e un soț nedrept. El răpește jumătate din viața celui leneș, dacă nu și mai mult (Sf. Ioan Scărarul, *Scara*, XIX, 8).

2221. Somnul pe săturate este o tulburare a trupului, iar privegherea cu măsură este mântuirea inimii. Somnul mult îngroașă inima, iar privegherea cu măsură o subție. Dar bine este a dormi în tăcere și întru cunoștință, decât a priveghea întru deșertăciune (Isaia Pustnicul, *29 de cuvinte*, XVI, 3).

2222. Nu trebuie, fraților, să îmbrățișeze somnul cel ce voiește să rămână mereu neprihănit. Ci trebuie să aleagă una din două: sau să cadă și să se piardă după ce a fost dezbrăcat de virtuți sau să stea pururea cu mintea înarmată. Căci și vrăjmașul stă pururea cu oastea sa în linie de bătaie (Isihie Sinaitul, *Cuvânt despre trezvie și virtute*, I, 95).

2223. Somnul mult e pricinuitorul uitării; iar privegherea curățește amintirea (Sf. Ioan Scărarul, *Scara*, XIX, 6).

2224. Nu te culca într-un loc în care te temi să păcătuiești cu inima. Nu mânca cu o femeie, nici să nu privești hainele ei, dacă poți (Isaia Pustnicul, *Către monahii începători*, 41).

2225. Sculându-te din somn, roagă-te înainte de-a te apuca de lucrul tău. Dar cugetă mai întâi la cuvântul lui Dumnezeu, apoi apucă-te fără greutate de lucru (Isaia Pustnicul, *Către monahii începători*, 32).

2226. Nu te culca cu altul pe aceeași saltea. Roagă-te mult înainte de-a te culca, oricât ai fi de obosit de călătorie (Isaia Pustnicul, *Către monahii începători*, 18).

STĂRUINȚĂ

2227. Și precum roadele pământului nu se coc într-un ceas; ci după vreme și ploi și îngrijire, așa și roadele oamenilor se fac minunate prin nevoință, prin luare-aminte, prin stăruința de vreme îndelungată, prin înfrânare și prin răbdare (Sf. Antonie cel Mare, *Învățături despre viața morală a oamenilor și despre buna purtare, în 170 de capete*, 64).

2228. Rânduiala lumii acesteia are acest înțeles, arătat în toate Scripturile: de ni s-ar întâmpla în fiecare zi mii de căderi și de răni, să nu ne descurajăm și să nu părăsim cursa în stadion. Căci e cu putință ca printr-o mică luptă să câștigăm biruința și să primim cununa (Sf. Isaac Sirul, *Cuvinte despre nevoință*, L).

2229. Nu se cuvine ca cei mai slăbuți cu firea să deznădăjduiască și să părăsească viețuirea virtuoasă și plăcută lui Dumnezeu și să o disprețuiască ca una ce nu ar putea fi ajunsă nici înțeleasă de ei. Căci chiar de nu vor putea ajunge la culmea virtuții și mântuirii, prin sârguință și dorință, totuși se fac mai buni sau în nici un caz mai răi. Iar acest folos al sufletului nu este mic (Sf. Antonie cel Mare, *Învățături despre viața morală a oamenilor și despre buna purtare, în 170 de capete*, 41).

STUDII

2230. Învățarea de vorbe nu folosește nimic dacă lipsește purtarea sufletului cea plăcută lui Dumnezeu. Dar pricina tuturor relelor este amăgirea și rătăcirea și necunoștința lui Dumnezeu (Sf. Antonie cel Mare, *Învățături despre viața morală a oamenilor și despre buna purtare, în 170 de capete*, 26).

2231. Știind vrăjmașul că rugăciunea ne este nouă apărătoare iar lui vătămătoare și silindu-se să ne desfacă de ea, ne împinge la pofta științelor elinești, de la care ne-am depărtat, și ne îndeamnă să ne ocupăm cu ele. Să nu ascultăm de el, ca nu cumva, depărtându-ne de la legile plugăriei noastre, să culegem, în loc de smochini și struguri, spini și mărăcini. „Căci înțelepciunea lumii acesteia s-a socotit nebunie la Dumnezeu” (Ioan Carpatiul, *Una sută capete de mângâiere*, 13).

SUFERINȚĂ

2232. Precum ceara, dacă nu e încălzită și înmuiată multă vreme, nu poate primi pecetea întipărită în ea, așa și omul nu poate primi pecetea virtuții lui Dumnezeu, dacă nu e cercat prin dureri și neputințe (Diadoh al Foticeei, *Cuvânt ascetic despre viața morală*, 94).

2233. Cunoaște că durerile trupești sunt în chip firesc proprii trupului, ca unul ce e pământesc și stricăcios. Deci sufletul iscusit trebuie să stăruie în mijlocul unor asemenea pătimiri cu răbdare, cu bărbăție și cu mulțumire și să nu-I bage lui Dumnezeu de vină că de ce a făcut trup (Sf. Antonie cel Mare, *Învățături despre viața morală a oamenilor și despre buna purtare, în 170 de capete*, 22).

2234. Când suferi vreo ocară de la oameni, cugetă îndată la slava ce-ți va veni de la Dumnezeu. Și ocara te va lăsa neîntristat și netulburat; iar slava credincios și nesupus osândei, când va veni (Marcu Ascetul, *Despre cei ce-și închipuie că se îndreptează din fapte*, 68).

2235. Orice suferință fără voie să te învețe să-ți aduci aminte de Dumnezeu; în acest caz nu-ți va lipsi prilejul spre pocăință (Marcu Ascetul, *Despre legea duhovnicească, în 200 de capete*, 57).

2236. Omul care rabdă necazurile cu inimă bună și cu mulțumire va lua cununa nestricăciunii, virtutea și mântuirea. Iar stăpânirea mâniei, limbii, pântecelui și plăcerilor e de cel mai mare ajutor sufletului (Sf. Antonie cel Mare, *Învățături despre viața morală a oamenilor și despre buna purtare, în 170 de capete*, 155).

2237. În durerile fără voie se ascunde mila lui Dumnezeu care atrage la pocăință pe cel ce le rabdă și izbăvește de muncile veșnice (Marcu Ascetul, *Despre cei ce-și închipuie că se îndreptează din fapte*, 139).

2238. Patimile trupești și materiale se micșorează și se veștejesc prin suferințele trupului. Iar cele sufletești și nevăzute se sting prin smerita cugetare, prin blândețe și dragoste (Sf. Teodor al Edesei, *Una sută capete foarte folositoare*, 12).

2239. Numai dacă am fost încercați de supărări simțim plăcerile și bucuria. Căci nu bea cu plăcere cel ce n-a însetat și nu mănâncă cu plăcere cel ce n-a flamânzit; de asemenea, nu doarme cu plăcere cel ce n-a priveghiat îndelung și nu simte bucuria cel ce mai întâi nu s-a întristat. Tot așa nu ne vom bucura de bunurile veșnice, dacă nu vom disprețui pe cele vremelnice (Sf. Antonie cel Mare, *Învățături despre viața morală a oamenilor și despre buna purtare, în 170 de capete*, 104).

SUFLET

2240. Sufletul, susținând trupul în care a fost zidit, e pretutindeni în trup, nu ca în spațiu, nici ca cel ce e cuprins, ci ca cel ce îl susține, îl cuprinde și îl face viu, fiind și în această privință după chipul lui Dumnezeu (Sf. Grigorie Palama, *150 Capete despre cunoștința naturală, despre cunoașterea lui Dumnezeu, despre viața morală și despre făptuire*, 61).

2241. Dar firea înțelegătoare și rațională a sufletului, fiind zidită împreună cu trupul pământesc, a primit de la Dumnezeu duhul de viață făcător prin care ține la un loc și face viu trupul unit cu el. Prin acesta se arată celor ce înțeleg că duhul omului, cel care face trupul viu, este o dragoste înțelegătoare și că el este din minte și al cuvântului și se află în cuvânt și în minte; și că omul are cuvântul și mintea în duh. Căci sufletul are în chip firesc prin duh așa de mare legătură iubitoare cu trupul său, încât niciodată nu vrea să-l părăsească și nu l-ar părăsi nicidecum dacă n-ar veni sila adusă de vreo boală foarte mare sau de vreo lovitură din afară (Sf. Grigorie Palama, *150 Capete despre cunoștința naturală, despre cunoașterea lui Dumnezeu, despre viața morală și despre făptuire*, 38).

2242. Sufletul, fiind creat rațional prin suflare și înțelegător prin insuflare dătătoare de viață, nu a fost creat de Dumnezeu deodată cu iuțimea și cu pofta dobitocească, ci cu puterea dorinței și pe lângă ea cu vigoarea dragostei. La fel nici trupului nu i-a sădit, prin plăsmuire, de la început iuțimea și pofta nerațională. Căci pe acestea le-a primit pe urmă prin neascultare, făcându-se muritor, stricăcios și dobitocesc. Căci trupul, zic cuvântătorii de Dumnezeu, a fost zidit nestricăcios, precum va și învia, deși în stare să primească și stricăciunea. Iar sufletul a fost făcut nepătimitor. Dar s-au stricat amândouă și s-au amestecat, în urma legii preafirești a mișcării unuia în altul (perihorezei), și a împărtășirii unuia din celălalt. Sufletul s-a îmbibat de patimi, mai bine zis de draci, iar trupul s-a făcut asemenea dobitoacelor necuvântătoare prin lucrarea și prin stăpânirea stricăciunii. Puterile amândurora făcându-se una, l-au făcut pe om să devină, prin mânie și poftă, un animal nerațional și fără minte. Și așa s-a făcut asemenea cu dobitoacele, după Scriptură, și întocmai cu ele în tot chipul (Ps. 48, 21) (Sf. Grigorie Sinaitul, *Capete foarte folositoare în acrostih*, 82).

2243. Și precum e cu neputință să vină sufletul la facere și la naștere fără desăvârșirea plăsmuirii trupului, împreună cu mădularele lui… (Sf. Isaac Sirul, *Cuvinte despre nevoință*, XXX).

2244. Se minunează apoi cum trupul neînsufleţit, la porunca lui Dumnezeu, s-a amestecat cu sufletul înţelegător şi cuvântător, care a fost creat de Duhul Sfânt, cum zice Damaschin, prin insuflare, măcar că sunt unii care nu ştiu aceasta, socotind că este din dumnezeirea cea mai presus de minte, ceea ce este cu neputinţă. Căci zice Gură de Aur: „Ca să nu se socotească mintea omenească pe sine Dumnezeu, a pus Dumnezeu într-însa uitare şi neştiinţă, ca din aceasta să-şi agonisească smerenie". Şi iarăşi, când vrea Ziditorul, se desparte această amestecare firească, şi sufletul cuvântător, cum zice Scărarul, se duce sau sus în cer sau jos în iad, iar trupul pământesc se întoarce în pământul dintru care a fost luat (Petru Damaschin, *Învăţături duhovniceşti*, I, 14).

2245. Pedepseşte-ţi sufletul cu gândul morţii şi cu pomenirea lui Iisus Hristos adună-ţi mintea împrăştiată (Filotei Sinaitul, *Capete despre trezvie*, 27).

2246. Judecata lui Dumnezeu nu se face ţinând seama de timp şi de trup, deoarece sufletul, fiind netemporal şi netrupesc, nu creşte şi nu sfârşeşte deodată cu timpul, iar mişcările şi înclinările lui nu se nasc în chip temporal. De pildă, adeseori unul are în viaţa călugărească şaptezeci de ani, iar altul o singura zi. Pe de altă parte, scopul călugăriei este să desfacă sufletul de împătimirea şi înlănţuirea de cele materiale şi să-l întoarcă spre Dumnezeu. Deci punem cazul că cel dintâi, având şaptezeci de ani, a murit neîngrijindu-se deloc de o astfel de nepătimire, iar cel de-al doilea, având numai o zi, şi-a desfăcut tot cugetul pătimaş de la cele pământeşti. La răsplătirea ce se va face la judecată, cel din urmă va lua plata după vrednicie, ca unul ce-a dus ţinta făgăduinţei sale la împlinire; cel dintâi însă o va lua în dar şi numai pentru că a răbdat osteneala nevoinţei (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Întrebări, nedumeriri şi răspunsuri*, 60).

2247. De aceea socotesc ei că a zis şi Domnul „că cele ce ies din gură purced din inimă şi acelea spurcă pe om. Căci din inimă purced gânduri rele, curvii" şi cele următoare. Ei nu ştiu însă că mintea noastră, având o simţire foarte fină, îşi însuşeşte lucrarea gândurilor şoptite ei de duhurile

rele, oarecum prin trup, dat fiind că firea lunecoasă a acestuia duce prin starea lui umorală (δìα τῆς συγκράσεως) și mai mult sufletul la această stare, într-un chip în care nu știm. Numai fiindcă trupul iubește pururea și fără măsură mângâierea amăgirilor ni se pare că și gândurile semănate de draci în suflet purced din inimă. Fapt e că noi ni le însușim atunci când vrem să ne îndulcim cu ele. Acest lucru l-a osândit Domnul când a spus cuvântul de mai înainte. Căci cel ce se îndulcește cu gândurile suflate lui de răutatea Satanei și înscrie oarecum amintirea lor în inima sa, e vădit că de aici înainte le rodește din cugetul său (Diadoh al Foticeei, *Cuvânt ascetic despre viața morală*, 83).

2248. Căci precum molia roade haina și caria lemnul, așa întristarea mănâncă sufletul omului (Sf. Ioan Casian, *Despre cele opt gânduri ale răutății*, V, *Despre întristare*).

2249. Căci harul lui Dumnezeu se sălășluiește în însuși adâncul sufletului, adică în minte (Diadoh al Foticeei, *Cuvânt ascetic despre viața morală*, 79).

2250. Așa și sufletul, când stă sub suflarea Duhului adevărat și Sfânt, se află întreg în afară de pâcla diavolească. Dar când stă sub suflarea viforoasă a duhului amăgitor, se acoperă întreg de norii păcatului (Diadoh al Foticeei, *Cuvânt ascetic despre viața morală*, 75).

2251. Mintea nu este suflet, ci dar de la Dumnezeu, care mântuiește sufletul. Ea călăuzește sufletul și-l sfătuiește la ceea ce-i plăcut lui Dumnezeu: să disprețuiască cele vremelnice, trupești și stricăcioase și să râvnească bunurile cele veșnice, nestricăcioase și netrupești. Ea învață pe om să umble în trup, dar să înțeleagă prin minte cele cerești, cele din jurul lui Dumnezeu și toate îndeobște. Mintea iubitoare de Dumnezeu este binefăcătoarea și mântuitoarea sufletului omenesc (Sf. Antonie cel Mare, *Învățături despre viața morală a oamenilor și despre buna purtare, în 170 de capete*, 94).

2252. Când sufletul începe să-și simtă sănătatea proprie, începe să vadă și nălucirile din visuri ca niște lucruri deșarte ce nu mai tulbură (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 1, 89).

2253. Sufletul e întunecat deopotrivă de acestea două: de vorbirile gândurilor în cugetare și de întâlnirile și vorbele deșarte de afară. Cei ce vreau să fie feriți de păgubirea minții trebuie să se întristeze atât de gândurile cât și de oamenii cărora le place să vorbească degeaba, pentru o pricină foarte binecuvântată: ca nu cumva, întunecându-se mintea, să i se moleșească trezvia. Căci întunecându-ne din pricina uitării ne pierdem mintea (Isihie Sinaitul, *Cuvânt despre trezvie și virtute*, II, 83).

2254. Precum am zis, Satana prin Sfântul Botez e scos afară din suflet. Dar i se îngăduie, pentru pricinile mai-nainte pomenite, să lucreze în el prin trup (Diadoh al Foticeei, *Cuvânt ascetic despre viața morală*, 79).

2255. Suntem după chipul lui Dumnezeu prin mișcarea cugetătoare (mintală) a sufletului. Căci trupul este ca o casă a sufletului (Diadoh al Foticeei, *Cuvânt ascetic despre viața morală*, 78).

2256. Sufletul pătimașului e fabrică de gânduri rele; și din vistieria lui scoate cele rele (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte*, III, 77).

2257. Sufletul primește cunoștința celor dumnezeiești pe măsura curăției minții (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte*, IV, 76).

2258. Sufletul se mântuiește prin reaua pătimire și smerenie. Ele îl izbăvesc din patimile mai înainte pomenite (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte*, III, 72).

2259. Multe patimi sunt ascunse în sufletele noastre. Ele se dau pe față abia atunci când apar pricinile (Isihie Sinaitul, *Cuvânt despre trezvie și virtute*, I, 72).

2260. Dacă sufletul e mai bun decât trupul și dacă Dumnezeu, care a făcut lumea, e neasemănat mai bun decât lumea, cel ce cinstește trupul mai mult decât sufletul și lumea zidită de Dumnezeu mai mult decât pe Dumnezeu nu se deosebește întru nimic de închinătorii la idoii (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 1, 7).

2261. Sufletul împietrit când e bătut nu simte, iar pe binefăcătorul său nu-l recunoaște (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte*, II, 61).

2262. Sufletul nu va dori să se despartă de trup până nu-și va pierde orice plăcere pentru lumea de aici (Diadoh al Foticeei, *Cuvânt ascetic despre viața morală*, 55).

2263. Sufletul se întărește prin ostenelile nevoinței; iar făcând toate cu măsură, alungă trândăvia (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte*, III, 53).

2264. Sufletul rațional și înțelegător are viața ca ființă, dar în stare să primească cele ce sunt potrivnice, adică răutatea și bunătatea. De aici se arată că nu are bunătatea ca ființă, precum nici răutatea, ci o oarecare însușire în stare să se îndrepte și spre o parte și spre alta când e lăsată. Acestea nu sunt de față într-un spațiu, ci sufletul înțelegător, primind de la Ziditor puterea de a se hotărî liber, poate să încline spre una sau alta și să viețuiască potrivit cu ea (Sf. Grigorie Palama, *150 Capete despre cunoștința naturală, despre cunoașterea lui Dumnezeu, despre viața morală și despre făptuire*, 33).

2265. Sufletul fiecăruia dintre oameni este și viața trupului însuflețit prin el și are lucrare de viață făcătoare pentru altul, lucrare ce se arată adică în trupul însuflețit de el. Dar are viața nu numai ca lucrare, ci și ca ființă, întrucât sufletul e viu prin el și pentru el însuși. Căci se arată având viață rațională și înțelegătoare ca una ce e în chip vădit alta decât viața trupului și a celor ce sunt prin trup. De aceea, chiar desfăcându-se trupul, sufletul nu se destramă. Iar pe lângă faptul că nu se destramă, mai rămâne și nemuritor,

întrucât nu se arată să fie pentru altul, ci are viața prin sine ca ființă (Sf. Grigorie Palama, *150 Capete despre cunoștința naturală, despre cunoașterea lui Dumnezeu, despre viața morală și despre făptuire*, 32).

2266. „Vai, ce luptă are sufletul când se desparte de trup! Vai, cât lăcrimează atunci și nu este cine să-l miluiască! Îndreptându-și ochii către îngeri, fără folos se roagă; întinzând mâinile către oameni, n-are cine să-l ajute” (Petru Damaschin, *Învățături duhovnicești*, I, 11).

2267. Haina de nuntă este nepătimirea sufletului rațional care s-a lepădat de poftele lumești (Evagrie Monahul, *Capete despre deosebirea patimilor și a gândurilor*, 22).

2268. Sufletul cu adevărat rațional, văzând fericirea celor răi și bunătatea celor nevrednici, nu se smintește, dorindu-și fericirea lor în viața aceasta, cum fac oamenii nesocotiți (Sf. Antonie cel Mare, *Învățături despre viața morală a oamenilor și despre buna purtare, în 170 de capete*, 144).

2269. Sufletul rațional, stăruind neclintit pe lângă hotărârea cea bună, ține în frâu mânia, pofta și patimile nesocotite, ca pe un cal. Și biruindu-le, înfrânându-le și stăpânindu-le pe acestea se încununează și se învrednicește de viața din ceruri, pe care o primește ca pe o răsplătire a biruinței, și a ostenelilor de la Dumnezeu Cel ce l-a zidit (Sf. Antonie cel Mare, *Învățături despre viața morală a oamenilor și despre buna purtare, în 170 de capete*, 143).

2270. Nu este suflet rațional mai cinstit după ființă decât alt suflet rațional. Căci Dumnezeu Cel bun, făcând tot sufletul după chipul Său, îl aduce la existență înzestrat cu capacitatea de-a se mișca prin sine. Dar fiecare prin hotărâre liberă își alege de bunăvoie cinstea sau își agonisește prin fapte necinstea (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele două sute de capete despre cunoștința de Dumnezeu*, 1, 11).

2271. Sufletul bun face bine aproapelui. Iar de i se răspunde cu nerecunoștință, se poartă cu îndelungă răbdare și rabdă pătimind cele ce-i

vin de la acela (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte*, III, 43).

2272. Suflet curat este acela care iubește pe Dumnezeu; iar minte curată aceea care s-a despărțit de neștiință (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte*, II, 79).

2273. Sufletul curat, bun fiind, se luminează de Dumnezeu. Atunci mintea cugetă cele bune și dă naștere cuvintelor iubitoare de Dumnezeu. Dar dacă se întinează sufletul de patimi, își întoarce Dumnezeu fața de către el, mai bine zis sufletul însuși se desparte pe sine de Dumnezeu. Atunci vrăjmașii draci intră în cuget și pun înaintea sufletului fapte necuviincioase: preacurvii, ucideri, răpiri, profanări de cele sfinte și cele asemenea, câte sunt lucruri ale dracilor (Sf. Antonie cel Mare, *Învățături despre viața morală a oamenilor și despre buna purtare, în 170 de capete*, 52).

SUPĂRARE

2274. Supărarea celui ce te pizmuiește o vei alina prin osteneală. Căci el își socotește pricină de nenorocire ceea ce pizmuiește la tine. De aceea nu poți să-l alini altfel, decât ascunzând-o aceasta de la el. Dacă aceasta le folosește multora, iar pe acela îl întristează, pe care parte o vei nesocoti? E de trebuință, desigur, să fii de folos celor mulți, dar, după putere, nici pe acela să nu-l nesocotești. Să nu te lași înrâurit de răutatea patimii lui. Căci nu te răzbuni pe patimă, ci pe pătimaș. Drept aceea socotește-l întru smerenie pe acela mai presus de tine și în toată vremea, în tot locul și lucrul dă-i lui mai multă cinste. Iar pizma ta o poți alina, dacă te bucuri împreună cu cel pizmuit de cele ce se bucură el și te întristezi împreună cu acela de cele ce se întristează el, împlinind cuvântul Apostolului: „Bucurați-vă cu cei ce se bucură și plângeți cu cei ce plâng” (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 3).

2275. Supărarea este împletită cu amintirea răului. Prin urmare, când mintea va oglindi fața fratelui cu supărare, vădit este că-și amintește răul de la el. „Iar căile celor ce țin minte răul duc spre moarte”, fiindcă „tot cel ce

ține minte răul e nelegiuit” (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 3, 89).

2276. Supărarea și ura sunt boli ale părții pătimitoare (pasionale) a sufletului (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Scoliile unui necunoscut*, 38).

2277. Ți-a venit vreo ispită de la fratele și supărarea te-a dus la ură? Nu te lăsa biruit de ură, ci învinge ura în dragoste. Și vei invinge în chipul acesta: rugându-te pentru el cu adevărat lui Dumnezeu, primind apărarea lui sau chiar iscodindu-i tu apărarea și socotindu-te pe tine cauza a ispitei și fiind cu îndelungă răbdare până va trece norul (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 4, 22).

2278. Ia seama la deosebirea dintre supărare și durere, precum și la faptul că durerea e urmarea plăcerii, iar supărarea a slavei deșarte (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Scoliile unui necunoscut*, 20).

SUPUNERE

2279. De vrei să te mântuiești cu adevărat, dobândește smerenie, ascultare și supunere, adică taie-ți voia ta și „vei trăi în cer și pe pământ” (Mt. 6, 19) (Varsanufie și Ioan, *Scrisori duhovnicești*, 554).

2280. Frate, de vrei să te mântuiești, agonisește-ți smerenie, ascultare și supunere de bunăvoie. Când auzi ceva de la bătrân, orice ar fi, spune-i cu smerenie: roagă-te pentru mine, Părinte, ca să-mi dea Dumnezeu pricepere și veghe ca să nu te necăjesc. Păzește acestea și te vei mântui (Varsanufie și Ioan, *Scrisori duhovnicești*, 217).

2281. Cercetează și probează cele ale tale, deoarece căpeteniile și stăpânitorii numai peste trup au stăpânire, nu și peste suflet. Acest lucru să-ți fie totdeauna în grija. Deci dacă poruncesc ucideri sau fărădelegi sau nedreptăți vătămătoare de suflet, nu trebuie să li te supui chiar de ți-ar chinui trupul. Căci Dumnezeu a creat sufletul liber și de sine stăpânitor în cele ce le face, bine sau rău (Sf. Antonie cel Mare, *Învățături despre viața morală a oamenilor și despre buna purtare, în 170 de capete*, 21).

TAXĂ

2282. Nu se cuvine Bisericii să ia taxe. Acesta e un lucru al mirenilor. Deci spune-le acelora: De suntem creștini, nu avem trebuință să ascultăm de oameni, ci să urmăm Mântuitorul care zice: „Precum voiți să vă facă vouă oamenii, faceți și voi lor asemenea” (Mt. 7, 12; Lc. 6, 31). Dar luați seama că cele închinate Bisericii sunt închinate lui Dumnezeu și nu vi se cuvine să împuținați cu ceva cele ale lor. Vai celui ce o păgubește cu ceva! (Varsanufie și Ioan, *Scrisori duhovnicești*, 835)

TĂCERE

2283. Tăcerea este taina veacului viitor. Iar cuvintele, unealta acestei lumi. Omul postitor încearcă să-și facă sufletul său asemenea firii duhovnicești prin tăcere și post necontenit (Sf. Isaac Sirul, *Cuvinte despre nevoință*, Epistola III).

2284. Nu fii un tăcut fără rost, pricinuind altora tulburare și amărăciune; nici molâu în viețuire și în păsire, când ți se poruncește să te sârguiești. Iar de nu, te-ai făcut mai rău decât cei furioși și pricinuitori de tulburare (Sf. Ioan Scărarul, *Scara*, IV, 85).

2285. Tăcând, înțelegi, și după ce ai înțeles, grăiești. Căci în tăcere naște mintea cuvântul. Și rostind cuvânt de mulțumită lui Dumnezeu, îți lucrezi mântuirea (Sf. Antonie cel Mare, *Învățături despre viața morală a oamenilor și despre buna purtare, în 170 de capete*, 107).

2286. Tăcerea continuă și păzirea liniștei se nasc în cineva din aceste trei pricini: sau pentru slava de la oameni sau din căldura râvnei pentru virtute sau pentru că are o convorbire dumnezeiască în lăuntrul lui și

cugetarea lui e atrasă de ea. Dacă deci cineva nu are una din acestea din urmă, neapărat este stăpânit de prima neputință (Sf. Isaac Sirul, *Cuvinte despre nevoință*, XXVI).

2287. Tăcerea e cea mai bună. Dar dacă se află în îndoială și cunoști lucrul, ca să dezlegi îndoiala, spune cu smerenie ceea ce știi. Dar dacă nu cunoști lucrul, nu spune nimic din cugetarea ta. Căci aceasta e nebunie (Varsanufie și Ioan, *Scrisori duhovnicești*, 697).

2288. De te ocărește cineva nu-i răspunde, ci rămâi tăcut. Și dacă cercetându-te, vei afla în tine cele ce le-ai auzit de la el, căiește-te ca unul ce ai păcătuit tu însuți și bunătatea lui Dumnezeu te va primi iarăși (Isaia Pustnicul, *29 de cuvinte*, IV, 3).

2289. Bună este deci tăcerea la vreme, ea nefiind decât mama gândurilor prea înțelepte (Diadoh al Foticeei, *Cuvânt ascetic despre viața morală*, 70).

2290. Să ne deprindem cu tăcerea cea mai deplină și cu neștiința față de întâistătător. Căci bărbatul tăcut este fiul înțelepciunii, câștigând totdeauna multă cunoștință (Sf. Ioan Scărarul, *Scara*, IV, 76).

2291. Rugăciunea și tăcerea sunt virtuți care atârnă de noi, prin puterea noastră. Iar postul și privegherea sunt virtuți care nu atârnă de noi, ci, de cele mai multe ori, de temperamentul trupului. Deci nevoitorul trebuie să se îndeletnicească cu ceea ce-i este mai ușor (Ilie Ecdicul, *Cugetări din sentințele înțelepților*, 61).

2292. Cea dintâi poartă care duce la Ierusalimul mintal (inteligibil), la atenția minții, este tăcerea gurii întru cunoștință, chiar dacă mintea încă nu s-a liniștit. A doua este înfrânarea cu măsură de la mâncări și băuturi. A treia, care curățește mintea și trupul, este amintirea și gândul neîncetat al morții (Filotei Sinaitul, *Capete despre trezvie*, 6).

TĂIEREA VOII

2293. Celui ce-și taie voia sa pentru frica lui Dumnezeu îi dăruiește Dumnezeu voia Lui, într-un chip așa de tainic, încât nici el nu știe. Și o păstrează neștearsă în inima sa și-și deschide ochii înțelegerii ca să o cunoască pe ea și primește putere ca să o împlinească. Iar acestea le lucrează harul Sfântului Duh. Căci fără El nu se face nimic (Sf. Simeon Noul Teolog, *Cele 225 de capete teologice și practice*, 202).

2294. Odată ce te-ai predat pe tine întreg părintelui tău duhovnicesc, să știi că ești ca un străin față de toate care te atrag în afară: oameni, lucruri și bani. Fără de el nimic să nu voiești să faci ori să împlinești în privința acestora. Dar nici să nu ceri de la el vreun lucru mic sau mare, dacă nu-ți va porunci el însuși, din propria socotință să iei ceva sau de nu-ți va da el cu mâinile sale (Sf. Simeon Noul Teolog, *Cele 225 de capete teologice și practice*, 24).

2295. A-ți tăia voia când șezi în chilie înseamnă a disprețui plăcerea trupească în toate. Iar voia trupului stă în a-l mulțumi pe el în orice lucru; ca să nu-l multumești deci pe el, taie voia ta când șezi în chilia ta. Iar a-ți tăia voia când ești cu oamenii stă în a muri față de ei și a fi cu ei ca și când n-ai fi. Voia cea după Dumnezeu stă, după Apostolul, în a-ți tăia voia trupului (Ef. 2, 3). Iar voia cea de la draci este pornirea de a-ți apăra dreptatea ta și de a te încrede în tine. Atunci ești prins în cursă. Roagă-te pentru mine, fratele meu, și iartă-mă (Varsanufie și Ioan, *Scrisori duhovnicești*, 173).

2296. Căci însuși Domnul a zis: „Cel ce voiește să vină după Mine să se lepede de sine și să-și ia crucea și să-Mi urmeze Mie” (Mt. 16, 24). Iar a se lepăda cineva de sine și a-și lua crucea înseamnă a-și tăia în toate voia sa și a primi nesocotirea din partea altora (Varsanufie și Ioan, *Scrisori duhovnicești*, 257).

2297. De asemenea, fără liniștire și fără tăierea voilor proprii nu poate cineva să învețe vreun meșteșug după știință și amănunțime (Petru Damaschin, *Învățături duhovnicești*, I, 6).

2298. De nu-și taie omul voia sa, inima lui nu se îndurerează. Dar ceea ce oprește pe om să-și taie voia sa este necredința. Iar necredința se naște din voința omului de a se bucura de slava de la oameni. Domnul a zis: „Cum puteți crede, când primiți slavă de la oameni și nu căutați slava cea de la unicul Dumnezeu” (Is. 5, 44)? (Varsanufie și Ioan, *Scrisori duhovnicești*, 237)

2299. De vrei să te mântuiești cu adevărat, dobândește smerenie, ascultare și supunere, adică taie-ți voia ta și „vei trăi în cer și pe pământ” (Mt. 6, 19) (Varsanufie și Ioan, *Scrisori duhovnicești*, 554).

2300. Omul se poate mântui în orice vreme cu harul lui Dumnezeu, dacă poate să-și taie vrerea lui în toate și să aibă o inimă smerită și dacă are pururea moartea în fața ochilor. În acest caz, ori unde ar fi, nu va pune frica stăpânire pe el. Căci unul ca acesta le-a uitat pe cele dindărăt și se întinde spre cele dinainte (Fil. 3, 13), fă aceasta și fii fără grijă; căci te vei mântui (Varsanufie și Ioan, *Scrisori duhovnicești*, 232).

TÂLCUIRE

2301. Deci nu trebuie să ne îngăduim a vorbi despre Dumnezeu de la noi, ci să ne întoarcem către cei ce grăiesc în Duh cele ale Duhului; și când ne cer cuvânt cei potrivnici (Sf. Grigorie Palama, *150 Capete despre cunoștința naturală, despre cunoașterea lui Dumnezeu, despre viața morală și despre făptuire*, 80).

2302. Nimic din ce se scrie în Scriptură despre persoane sau locuri sau timpuri sau alte lucruri însuflețite sau neînsuflețite, sensibile sau spirituale, nu trebuie să le înțelegem totdeauna în același fel, dacă vrem să nu se producă un dezacord între istorie și înțelesul spiritual al locului. De aceea cel ce vrea să afle fără greșeală sensul dumnezeiesc al Scripturii, trebuie să ia fiecare din lucrurile înșirate de fiecare dată în alt înțeles, după deosebirile întâmplărilor petrecute sau povestite, dându-i potrivit cu locul și cu timpul tâlcuirea cuvenită. Căci orice nume notat în Scriptură are multe înțelesuri,

după diferitele etimologii posibile ale cuvântului ebraic. Aceasta o vedem limpede și aici (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Răspunsuri către Talasie*, 64).

2303. Căci am spus mai înainte despre cuvântul Scripturii dumnezeiești că rămâne totdeauna fără hotar (necircumscris), hotărnicind (circumscriind) pe toți cei ce-l grăiesc, dar el însuși neputând fi hotărnicit de cei care-l grăiesc. Deci chiar de am spus ceva după puterea mea, și aceasta luându-mi o mare îndrăzneală, nu am îmbrățișat tot înțelesul celor scrise, acesta aflându-se infinit mai presus de puterea mea (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Răspunsuri către Talasie*, 50).

2304. Cuvântul Sf. Scripturi, deși are margini (e circumscris) după literă, sfârșindu-se deodată cu timpul în care se petrec lucrurile istorisite, după duh, în înțelesurile lui mai înalte, rămâne totdeauna fără hotar (necircumscris). Și nimeni să nu spună că nu poate crede aceasta, știind că Dumnezeu care a vorbit e fără hotar (necircumscris) după natură. Căci cei ce voiesc să asculte cu inimă curată sfatul Scripturii, se cuvine să creadă că și cuvântul grăit de El se aseamănă mai mult Lui. Fiindcă dacă Dumnezeu este cel ce a grăit, iar El este după ființă nehotărnicit, e vădit că și cuvântul grăit de El e nehotărnicit (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Răspunsuri către Talasie*, 50).

2305. Asemenea și cel ce a dobândit în sine, în chip conștient, pe Dumnezeu cel ce dă cunoștința oamenilor (Ps. 93, 10), a străbătut toată Sfânta Scriptură și a cules tot folosul din citire și nu va mai avea trebuință de citirea cărților ei. Căci cum ar mai avea o astfel de trebuință, cel ce L-a dobândit ca împreună-grăitor pe Cel care a insuflat dumnezeieștile Scripturi celor ce le-au scris și a fost învățat de Acela tainele de negrăit ale celor ascunse? Acesta va fi el însuși altora o carte insuflată de Dumnezeu, purtând scrise în el, de degetul lui Dumnezeu, taine noi și vechi (Matei 13, 52), ca unul ce a împlinit toate și s-a odihnit în Dumnezeu de toate lucrurile sale, ajuns la desăvârșirea originară (Sf. Simeon Noul Teolog, *Cele 225 de capete teologice și practice*, 226).

2306. Ba dacă nu par cuiva mai scrupulos decât trebuie, fiecare cuvânt al poruncii dumnezeiești avea trebuință de o învățătură și de o descoperire care să-i hotărască modul în care trebuie împlinit. Căci nu se află nicidecum cineva care să cunoască modul de aplicare al vreunui cuvânt, fără descoperirea celui ce a grăit acest cuvânt. Știind-o aceasta și vestitul Petru, după ce a primit de la Domnul porunca propovăduirii între neamuri, nu a pornit la lucru, ci a așteptat să fie învățat modul de aplicare al poruncii de către Cel ce a dat porunca (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Răspunsuri către Talasie*, 27).

2307. Căci cel ce a primit darul luării-aminte la dumnezeieștile Scripturi, cum zic Părinții, află tot binele ascuns în toate Scripturile. Căci zice Domnul: „Cel învățat în ale împărăției cerurilor” și celelalte sau în liniștea cea după Dumnezeu și în citirea dumnezeieștilor Scripturi, știe că altă față arată Scriptura celorlalți oameni, chiar dacă par că o cunosc, și altă față celui ce s-a închinat pe sine rugăciunii neîncetate sau are gândul tot timpul la Dumnezeu, încât să-l aibă în loc de răsuflare în toate, chiar dacă pentru lume este simplu și neînvățat în științele omenești, cum zice marele Vasile. Dumnezeu se arată mai degrabă simplității și smereniei, zice Scărarul, și nu ostenelilor și înțelepciunii ajunsă fără folos. Mai degrabă o leapădă Dumnezeu pe aceasta, dacă nu are smerenie. Căci mai bun e cel simplu la cuvânt și nu la cunoștință, după Apostol. Fiindcă cunoștința duhovnicească este un dar, iar știința cuvântului este o învățătură omenească ca celelalte învățături ale lumii acesteia, și nu ajută la mântuirea sufletului. Aceasta se vede de la elini (Petru Damaschin, *Învățături duhovnicești*, I, 24).

2308. Căci nu toate persoanele și lucrurile care sunt exprimate prin același cuvânt trebuie înțelese în unul și același chip, ci fiecare dintre cele spuse trebuie înțeles după sensul locului din Sfânta Scriptură, dacă vrem să ținem seama de scopul celor scrise (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Răspunsuri către Talasie*, 63).

2309. Cel încercat în înțelegerea Scripturilor cunoaște că înțelesul celui mai simplu cuvânt al Scripturii și al celui covârșitor de înțelept este unul și are în vedere mântuirea omului. Iar cel neîncercat în aceasta, se smintește de multe ori, neștiind că mult ajută învățătura de jos când se face purtătoare a înțelepciunii de sus a Duhului (Petru Damaschin, *Învățături duhovnicești*, I, 23).

2310. Și simplu, toată Scriptura și tot cuvântul lui Dumnezeu sau al unui sfânt sau al făpturilor sensibile sau inteligibile are un scop ascuns în sine. Ba chiar orice cuvânt omenesc. Și nimeni nu cunoaște înțelesul vreunui cuvânt, decât prin descoperire (Petru Damaschin, *Învățături duhovnicești*, I, 37).

2311. „În ele sunt unele lucruri anevoie de înțeles, pe care cei neștiutori și neîntăriți le strâmbă, cum fac și cu alte scrieri spre însăși pieirea lor” (II Petru 3, 14-16). Aceasta o făceau nu numai cei de atunci, ci și cei mai mulți de acum sau putem spune că aproape toți suferim de neștiință, toate amestecându-le, toate ale dumnezeiești Scripturi strâmbându-le sau răstălmăcindu-le spre pieirea noastră, silindu-ne să avem și să facem dumnezeieștile Scripturi susținătoare ale patimilor, ale poftelor și ale pieirii noastre (Sf. Simeon Noul Teolog, *Cuvântări morale*, 1, 4).

TEMERE

2312. Domnul păzește pașii celui ce se teme de păcate și în vremea alunecării îi va veni în ajutor mila lui Dumnezeu (Sf. Isaac Sirul, *Cuvinte despre nevoință*, V).

2313. Prima temere este scoasă afară de dragostea desăvârșită a sufletului, care a dobândit-o și care nu se mai teme de chinuri. A doua temere este împreunată pururea, cum s-a spus, cu dragostea. Celei dintâi temeri i se potrivește cuvântul: „De frica Domnului se abate tot omul de la rău”; sau: „Începutul înțelepciunii este frica Domnului”. Celei de-a doua, cuvântul: „Frica Domnului cea curată rămâne în veacul veacului”; sau: „Nimic nu le

lipsește celor ce se tem de El” (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 1, 82).

2314. Temerea de Dumnezeu este îndoită. Una se naște în noi din amenințările chinurilor. Aceasta face să se nască în noi pe rând: înfrânarea, răbdarea, nădejdea în Dumnezeu și nepătimirea din care răsare dragostea. Iar cealaltă e împreunată cu dragostea. Ea susține pururea în suflet sfiala evlaviei, ca nu cumva, pentru îndrăzneala dragostei, să ajungă la nesocotirea lui Dumnezeu (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 1, 81).

2315. Nimenea nu poate să iubească pe Dumnezeu din toată inima, dacă nu se va teme de El mai întâi întru simțirea inimii (Diadoh al Foticeei, *Cuvânt ascetic despre viața morală*, 16).

2316. Căci cel ce crede în Domnul se teme de munci; și cel ce se teme de munci păzește poruncile, rabdă necazurile; iar cel ce rabdă necazurile va avea nădejde în Dumnezeu; iar nădejdea desparte mintea de toată împătimirea; iar despărțită de aceasta, va avea dragoste de Dumnezeu (Petru Damaschin, *Învățături duhovnicești*, I, 1).

TEOLOG

2317. Dacă ești teolog (dacă te ocupi cu contemplarea lui Dumnezeu), roagă-te cu adevărat; și dacă te rogi cu adevărat ești teolog (Evagrie Monahul, *Cuvânt despre rugăciune*, 60).

2318. Nici celui ce teologhisește nu i se potrivește pocăința, nici celui ce se pocăiește, teologia. Căci pe cât sunt de departe răsăriturile de apusuri (Ps. 102, 12), pe atâta e mai înaltă teologia decât pocăința. Căci precum se vaită un om aflat în boală și neputințe sau precum strigă un cerșetor îmbrăcat în zdrențe, așa face cel ce se află în pocăință și săvârșește cu adevărat faptele pocăinței. Iar cel ce teologhisește este asemenea celui ce petrece în curțile împărătești îmbrăcat în strălucirea vestmântului împărătesc și vorbește neîncetat cu împăratul ca un intim al lui și aude de la

el în fiecare moment poruncile și voile lui (Sf. Simeon Noul Teolog, *Cele 225 de capete teologice și practice*, 102).

TEOLOGIE

2319. Teologie ne învață Cuvântul lui Dumnezeu prin faptul că se întrupează, arătând în Sine pe Tatăl și pe Duhul Sfânt. Fiindcă întreg Tatăl și întreg Duhul Sfânt erau ființial și desăvârșit în Fiul și după ce s-a întrupat, fără ca ei să se întrupeze, ci Unul binevoind, iar celălalt împreună lucrând cu Fiul, care Însuși și-a lucrat întruparea. Căci Cuvântul a rămas mintal și viu și neîncăput de nimeni altul după ființă; decât numai de Tatăl și de Duhul Sfânt, și atunci când și-a făcut, prin iubirea de oameni, unirea după ipostas cu trupul (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Scurtă tâlcuire a rugăciunii Tatălui nostru*).

2320. Toate darurile (harismele) Dumnezeului nostru sunt bune foarte și dătătoare de toată bunătatea. Dar nici unul nu ne aprinde și nu ne mișcă inima așa de mult spre iubirea bunătății Lui, cum o face harisma cuvântării de Dumnezeu (teologia). Căci aceasta fiind un rod timpuriu al bunătății lui Dumnezeu, dăruiește sufletului cele dintâi daruri. Ea ne face mai întâi să disprețuim cu bucurie toată dragostea de viață, ca unii ce avem, în locul poftelor stricăcioase, ca bogăție negrăită, cuvintele lui Dumnezeu (Diadoh al Foticeei, *Cuvânt ascetic despre viața morală*, 67).

2321. Retrage-te de la contemplațiile cele mai înalte, dacă n-ai ajuns încă la nepătimirea cea mai de sus, și nu alerga fără oprire, poftind cele mai presus de tine. Căci de vrei, zice, să te faci teolog și văzător (contemplativ), urcă prin viețuire și câștigă-ți prin curățire curăția. Iar fiindcă am pomenit de teologie (cunoașterea tainică de Dumnezeu), vezi să nu te întinzi după înălțimea ei la nesfârșit și gândește-te că nu ne este îngăduit nouă, celor ce ne hrănim încă cu laptele virtuților, să încercăm a zbura spre aceea, ca nu cumva să ne slăbească aripile ca la puii nedesăvârșiți, chiar dacă mierea cunoștinței ne silește dorul. Dar când, curățiți prin neprihănire și lacrimi, vom fi ridicați de la pământ, ca Ilie și Avacum, preînchipuind răpirea

viitoare în nori; și când în rugăciune curată, văzătoare (contemplativă) și neîmprăștiată, ne vom afla afară de simțuri, căutându-l pe Dumnezeu, poate că vom atinge întrucâtva teologia (Teognost, *Despre făptuire, contemplație și preoție*, 6).

TIMP

2322. Îndumnezeirea, ca să spun sumar, este concentrarea tuturor timpurilor și veacurilor și a celor din timp și din veac. Iar concentrarea și sfârșitul timpurilor și veacurilor și a celor din ele este unirea nedespărțită a începutului adevărat și propriu în cei mântuiți (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Răspunsuri către Talasie*, 59).

2323. Fiindcă obișnuința, învechindu-se, capătă putere de fire. Căci fie că e obișnuință bună, fie că e rea, timpul o hrănește, cum materiile hrănesc focul (Petru Damaschin, *Învățături duhovnicești*, I, 1).

2324. Când contemplăm așadar numai rațiunile existenței genurilor, speciilor și indivizilor, sesizăm în rațiunile lor ființiale diferențele care le constituie. Dar când căutăm nașterea lor, întrebând despre „unde” și „când”, ni se prezintă deodată cu lucrurile în chip necesar și timpul și spațiul, trebuind să contemplăm începutul și poziția lor, fără de care nu există nimic din cele făcute. Căci nici un lucru nu este liber de circumscrierea prin început și poziție (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Răspunsuri către Talasie*, 55 (scolie)).

2325. Așadar firea celor create va înceta odată de a mai sta în spațiu și de a se mai mișca în timp, ridicându-se în cei mântuiți mai presus de cele care au fost făcute pentru ea, adică de loc și de timp, prin unirea adevărată cu Dumnezeu, pentru care a fost făcută (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Răspunsuri către Talasie*, 65 (scolia 44)).

TRADIȚIE

2326. Nu prin cărți s-a ținut Tradiția vie, ci prin inimi. Cărțile au fost mărturie acestei lucrări de transmitere vie. Aceasta e contribuția factorului uman la păstrarea și transmiterea Tradiției vii (Calist Patriarhul, *Capete despre dragoste*, 15).

2327. Dar atunci ei socotesc, fără îndoială, pe cei ce declară că grăiesc de la Duhul Sfânt, născocitori de mituri, ca pe unii ce nu sunt învățați de Duhul. Pe de altă parte ei spun că aceștia învață pe alții despre cele pe care nu le-au văzut sau auzit, din propriile lor raționamente. Dar trebuie știut că dacă aceștia trăiesc în conglăsuire cu de-Dumnezeu-purtătorii-părinți de mai înainte, vorbesc și ei în Duhul Sfânt și cei ce nu cred lor sau îi bârfesc, păcătuiesc față de Cel ce grăiește prin ei (Sf. Simeon Noul Teolog, *Cuvântări morale*, 5).

2328. Cel ce nu năzuiește cu iubire și cu dorință puternică să se unească prin smerita cugetare cu cel din urmă dintre sfinți, ci păstrează o mică neîncredere în el, nu se va uni niciodată deloc nici cu el, nici cu sfinții dintâi care au precedat, chiar dacă ar socoti că are toată credința și toată iubirea față de Dumnezeu și față de toți sfinții (Sf. Simeon Noul Teolog, *Cele 225 de capete teologice și practice*, 132).

TRATAMENT MEDICAL

2329. Cel ce suferă de orice boala trebuie să întrebe despre ea pe vreunul dintre Părinți și să facă toate după sfatul lui. Căci uneori se întâmplă ca un Bătrân să aibă o harismă care să-i aducă, fără să se bage de seamă, tămăduirea. Și nu e nevoie totdeauna de doctori trupești (Varsanufie și Ioan, *Scrisori duhovnicești*, 534).

2330. Frate, cei ce se folosesc de doctori și cei ce nu se folosesc, să se folosească cu nădejdea în Dumnezeu, zicând: „În numele Domnului ne încredem în doctori, că ne va dărui vindecarea prin ei”. Iar cei ce nu se folosesc de ei, să nu se folosească cu nădejdea în numele lui Dumnezeu și

El îi va tămădui pe ei. Dacă deci te folosești, nu greșești, iar dacă nu te folosești, nu te îngâmfa. Aceasta, ca să-ți dai seama că dacă te folosești de doctori împlinești voia lui Dumnezeu și nimic altceva (Varsanufie și Ioan, *Scrisori duhovnicești*, 507).

2331. Nimic nu te împiedică să chemi doctorul la vreme de boală. Căci trebuia ca experiența omenească să dea odată naștere acestui meșteșug. De aceea au și existat leacurile, mai înainte de a fi aflate. Dar nu trebuie să ne punem nădejdea vindecării în ei, ci în Iisus Hristos, Mântuitorul și Doctorul nostru cel adevărat. Iar aceasta o spun celor ce urmăresc ținta înfrânării în chinovii și în cetăți, pentru faptul că nu pot să aibă neîncetat credința lucrătoare prin dragoste, datorită împrejurărilor ce li se întâmplă; dar și pentru ca să nu cadă în slava deșartă și în ispita diavolului, din care pricini unii dintre ei se laudă adeseori că nu au trebuință de doctori. Dacă însă cineva își duce viața retrasă în locuri mai pustii, numai între doi sau trei frați de același fel, să se lase pe sine cu credință numai în grija Domnului, care ne tămăduiește toată boala și toată neputința, în orice pătimire ar cădea. Căci după Domnul, îi ajunge pustia ca să-l mângâie în boala lui. Fiindcă unul ca acesta nu e lipsit niciodată de lucrarea credinței, nici nu are prilej să se fălească cu virtutea răbdării, ci se folosește de pustie ca de o bună acoperitoare. De aceea „sălășluiește Domnul în casă pe cei ce viețuiesc în singurătate” (Diadoh al Foticeei, *Cuvânt ascetic despre viața morală*, 53).

TRÂNDĂVIE

2332. Nu te face prieten celui ce-i place să râdă și să ia în râs pe oameni, căci te conduce spre obișnuința trândăviei. Nu te veseli cu cel neînfrânat în viețuirea lui. Păzește-te însă să nu-l urăști. Și de voiește să se ridice, dă-i mână de ajutor și îngrijește-te până la moarte de ridicarea lui (Sf. Isaac Sirul, *Cuvinte despre nevoință*, LVIII).

2333. Precum orbul nu vede să umble, așa cel trândav nu poate vedea și face binele (Sf. Ioan Scărarul, *Scara*, XXVI, III, 37).

2334. Omul, cât este în trândăvie, se teme de moarte. Iar când se apropie de Dumnezeu, se teme de judecată (Sf. Isaac Sirul, *Cuvinte despre nevoință*, XXXVIII).

2335. Și de aceea trebuie să credem că nălucirile cele de rușine ce ni se întâmplă în somn sunt o dovadă a trândăviei noastre de până aici și a neputinței ce se află în noi, fiindcă scurgerea ce ni se întâmplă în vremea somnului face arătată boala ce șade tăinuită în ascunzișurile sufletului (Sf. Ioan Casian, *Despre cele opt gânduri ale răutății*, II, *Despre duhul curviei și al poftei trupești*).

2336. Ia seama să nu ți se slăbească trupul prea mult, ca să prindă putere trândăvia împotriva ta și să ți se răcească sufletul din gustarea ei. Fiecare trebuie să-și cântărească ca într-o cumpănă viețuirea sa (Sf. Isaac Sirul, *Cuvinte despre nevoință*, XXXIV).

2337. Mintea zăbovind în plăcere sau în întristare cade repede în patima trândăviei (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte*, I, 90).

2338. Trândăvia este moartea sufletului și a minții. Dacă Dumnezeu i-ar îngădui să lucreze împotriva noastră după puterea ei, nici unul dintre nevoitori nu s-ar mântui vreodată. Datoria noastră este să ne împotrivim ei cu toată puterea ce ne este dată, dar stă în puterea lui Dumnezeu să ne trezească în chip tainic și să ne arate în chip vădit biruitori ai ei. Căci e cu neputință ca murind cineva să învie fără ajutorul Celui ce S-a înviat pe Sine din morți (Sf. Simeon Noul Teolog, *Cele 225 de capete teologice și practice*, 74).

2339. Sufletul se întărește prin ostenelile nevoinței; iar făcând toate cu măsură, alungă trândăvia (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte*, III, 53).

2340. Trândavia vine din neglijența sufletului; și e neglijent sufletul care bolește de iubirea plăcerii (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte*, III, 51).

2341. Trândăvia, fiind o patimă greu de biruit, moleșește trupul. Iar moleșindu-se trupul, se moleșește împreună cu el și sufletul. Slăbănogindu-se amândouă, preface amestecarea sucurilor trupului prin împătimirea de plăceri. Iar împătimirea de plăceri stârnește pofta; pofta naște arderea; arderea produce răscolirea; răscolirea mișcă amintirea; amintirea produce nălucirea; nălucirea aduce momeala; momeala, însoțirea (cu gândul); însoțirea dă loc la încuviințare; iar încuviințarea săvârșește fapta, fie pe cea prin trup, fie pe cea prin atingerile de multe feluri. Și astfel omul biruit cade (Sf. Grigorie Sinaitul, *Alte capete*, 4).

2342. Dacă, în vreme ce te rogi, te copleșește trândăvia sau ești supărat în diferite chipuri de păcat, adu-ți aminte de moarte și de muncile înfricoșate. Dar e mai bine să te lipești de Dumnezeu prin rugăciune și nădejde, decât să te gândești la lucruri dinafară, chiar dacă sunt de folos (Marcu Ascetul, *Despre cei ce-și închipuie că se îndreptează din fapte*, 38).

2343. De te bucuri de vizite în chilie, cunoaște că petreci în trândăvie și nu te îndeletnicești cu Dumnezeu. Pildă de rugăciune să-ți fie văduva aceea nedreptățită de protivnicul ei (Lc. 18, 3) (Sf. Ioan Scărarul, *Scara*, XXVII, II, 27).

2344. Trândăvia vine din împrăștierea cugetării. Și aceasta, din nelucrare, din necitire și din întâlniri deșarte sau dintr-un stomac prea plin (Sf. Isaac Sirul, *Cuvinte despre nevoință*, XXX).

TREZVIE

2345. Trezvia este o metodă duhovnicească durabilă, urmărită cu râvnă, care, cu ajutorul lui Dumnezeu, izbăvește pe om cu totul de gânduri și cuvinte pătimașe și de fapte rele; urmărită astfel, ea îi dăruiește apoi cunoștința sigură a lui Dumnezeu cel necuprins, atât cât e cu putință, și dezlegarea tainelor dumnezeiești și ascunse. Ea împlinește toată porunca lui Dumnezeu din Vechiul și Noul Testament și aduce tot binele veacului ce va să vie (Isihie Sinaitul, *Cuvânt despre trezvie și virtute*, I, 1).

2346. Trezvia e calea a toată virtutea și porunca lui Dumnezeu. Ea e numită și liniștea inimii (isihia). Iar desăvârșită până la golirea de orice nălucire, e tot ea și pază a minții (Isihie Sinaitul, *Cuvânt despre trezvie și virtute*, I, 3).

2347. Trezvia curăță luminos conștiința, iar aceasta curățită izbucnește îndată, ca o mare lumină acoperită, alungând marele întuneric. Iar acesta fiind alungat, conștiința, prin trezvie necontenită și adevărată, descoperă la rândul ei cele ce se mișcă pe ascuns. Și prin minte învață cu trezvie lupta nevăzută și războiul mintal (inteligibil), cum trebuie să arunce cu sulița în lupta de doi și să lovească la țintă cu gânduri ascuțite și să nu fie mintea lovită, adăpostindu-se lângă Hristos de înțepăturile lăncilor și dorind lumina în loc de întunericul vătămător (Filotei Sinaitul, *Capete despre trezvie*, 24).

2348. Așadar, un fel (mod) al trezviei e să-ți supraveghezi des fantezia, adică atacul ca, neavând fantezia la dispoziție, Satana să nu poată făuri gânduri mincinoase, pentru a le înfățișa minții spre amăgire mincinoasă. Altul constă în a avea pururea inima tăcând adânc și liniștită de orice gând; și să ne rugăm. Alt mod stă în a avea în suflet neîncetat amintirea morții (Isihie Sinaitul, *Cuvânt despre trezvie și virtute*, I, 1).

2349. Dacă câștigăm în fiecare zi, cu Dumnezeu, din trezvia noastră, nu trebuie să umblăm printre oameni fără grijă, ca să nu ne păgubim prin multe întâlniri primejdioase, ci mai degrabă trebuie să disprețuim cele deșarte, pentru frumusețea și câștigul dulce și vrednic de iubit al virtuții (Isihie Sinaitul, *Cuvânt despre trezvie și virtute*, II, 23).

2350. Monah cu adevărat este acela care a dobândit trezvie; iar trezvie adevărată a dobândit cel ce este monah în inima (Isihie Sinaitul, *Cuvânt despre trezvie și virtute*, II, 57).

2351. Unește cu răsuflarea nării trezvia și numele lui Iisus sau gândul neuitat la moarte și smerenia. Căci amândouă sunt de mare folos (Isihie Sinaitul, *Cuvânt despre trezvie și virtute*, II, 87).

2352. Așadar, precum am spus, trezvia și rugăciunea lui Iisus se susțin una pe alta. Căci atenția supremă vine din rugăciunea neîncetată; iar rugăciunea din trezvia și atenția supremă (Isihie Sinaitul, *Cuvânt despre trezvie și virtute*, I, 1).

TRISTEȚE

2353. Fii neîncetat trist. Dar de vin la tine frați, fii cu ei senin, ca să locuiască în tine frica lui Dumnezeu (Isaia Pustnicul, *Către monahii începători*, 16).

TRUP

2354. Întristarea sufletului este urmarea plăcerii simțurilor, căci prin aceasta se naște întristarea sufletului. De asemenea întristarea trupului este urmarea plăcerii sufletului, căci bucuria sufletului se face întristarea trupului (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Răspunsuri către Talasie*, 58 (scolie)).

2355. Se minunează apoi cum trupul neînsuflețit, la porunca lui Dumnezeu, s-a amestecat cu sufletul înțelegător și cuvântător, care a fost creat de Duhul Sfânt, cum zice Damaschin, prin insuflare, măcar că sunt unii care nu știu aceasta, socotind că este din dumnezeirea cea mai presus de minte, ceea ce este cu neputință. Căci zice Gură de Aur: „Ca să nu se socotească mintea omenească pe sine Dumnezeu, a pus Dumnezeu într-însa uitare și neștiință, ca din aceasta să-și agonisească smerenie”. Și iarăși, când vrea Ziditorul, se desparte această amestecare firească, și sufletul cuvântător, cum zice Scărarul, se duce sau sus în cer sau jos în iad, iar trupul pământesc se întoarce în pământul dintru care a fost luat (Petru Damaschin, *Învățături duhovnicești*, I, 14).

2356. S-a spus că trupul dorește să se desfăteze de cele ale sale prin simțire, lucru care e contrar intenției sufletului. Și cu cât mai mult se întărește, cu atât mai mult le dorește. Deci aceasta s-a dat în grija sufletului, ca să pună frâu tuturor simțurilor, ca să nu ne desfătăm, cum s-a zis, de cele supuse simțurilor. Iar fiindcă trupul, întărindu-se, se pornește și mai mult

spre ele, iar pornindu-se și mai mult e greu de înfrânat, s-a dat în grija sufletului mortificarea lui prin post, priveghere, stare în picioare, culcare pe jos, neîmbăiere și prin toată cealaltă rea pătimire, ca veștejind puterea lui să-l aibă ușor de strunit și ascultător spre faptele sale cugetătoare (Sf. Teodor al Edesei, *Cuvânt despre contemplație*).

2357. Iar cel ce-și hrănește trupul în neînfrânarea mâncărilor, va fi chinuit de duhul curviei. Căci precum apa multă stinge flacăra, așa foamea sau înfrânarea, împreună cu smerenia sufletului, stinge fierbințeala trupului și nălucirile urâte (Sf. Teodor al Edesei, *Una sută capete foarte folositoare*, 25).

2358. Când trupul greșește, să fie lovit fără cruțare ca un rob fugar, plin de must, să cunoască pe stăpânul biciului. Să nu petreacă în crâșmă; țărâna stricăcioasă, roabă și întunecată să nu uite pe stăpâna nestricăcioasă. Până la moarte să nu te încrezi în trupul tău. „Voia trupului este dușmană lui Dumnezeu”, căci nu se supune legii lui Dumnezeu; și „trupul poftește împotriva duhului”. „Iar cei ce sunt în trup nu pot plăcea lui Dumnezeu”. Noi însă nu suntem în trup, ci în duh (Isihie Sinaitul, *Cuvânt despre trezvie și virtute*, I, 33).

2359. Căci boala trupului este o stare contrară firii, cumpăna elementelor din trup stricându-se din pricina covârșirii unuia, ceea ce aduce o stare protivnică firii; iar boala sufletului înseamnă abaterea lui de la judecata dreaptă, biruit fiind de patimile aducătoare de boală (Nil Ascetul, *Cuvânt trebuincios și folositor*, 50).

2360. Folosește-te de trup ca de un slujitor al poruncilor, păzindu-l cu toată puterea nesupus plăcerilor și fără boală (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte*, II, 81).

2361. Suntem după chipul lui Dumnezeu prin mișcarea cugetătoare (mintală) a sufletului. Căci trupul este ca o casă a sufletului (Diadoh al Foticeei, *Cuvânt ascetic despre viața morală*, 78).

2362. Nu-ți închina toată atenția ta trupului, ci hotărăște-i lui nevoință după putere. Și toată mintea ta întoarce-o spre cele dinlăuntru. Căci „nevoința trupească la puțin folosește, iar evlavia spre toate e de folos” (Isihie Sinaitul, *Cuvânt despre trezvie şi virtute*, I, 73).

2363. Trupul nestricăciunii este trupul pământesc afară de musturi și de grosime, prefăcut în chip negrăit din trup sufletesc în trup duhovnicesc, încât este și pământesc și ceresc, prin subțirimea înfățișării dumnezeiești. Căci așa cum a fost plăsmuit la început, așa va și învia, ca să fie după chipul Fiului Omului, împărtășindu-se în întregime de îndumnezeire (Sf. Grigorie Sinaitul, *Capete foarte folositoare în acrostih*, 46).

2364. Să nu-ți întinezi trupul cu fapte de rușine și să nu-ți spurci sufletul cu gânduri viclene și pacea lui Dumnezeu va veni peste tine aducând iubire (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 1, 44).

2365. Necurăția trupului este păcatul cu fapta (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 3, 36).

2366. „Trupul poftește împotriva duhului și duhul împotrivă trupului”. Iar cei ce umblă în duh nu vor împlini pofta trupului (Marcu Ascetul, *Despre cei ce-și închipuie că se îndreptează din fapte*, 32).

2367. Toate trupurile sunt după fire inerte; ele sunt mișcate de suflet. Unele de suflet rațional, altele de suflet nerațional, și iarăși altele de suflet fără simțire (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 3, 31).

2368. Nici trupul nu se poate curăți fără post și priveghere; nici sufletul, fără milă și adevăr. Dar nici mintea fără vorbirea cu Dumnezeu și fără vederea Lui. Acestea sunt perechile cele mai însemnate în aceste lucruri (Ilie Ecdicul, *Cugetări din sentințele înțelepților*, 1).

2369. Trupul poftește împotriva Duhului și duhul împotriva trupului. Este o luptă surdă între amândouă, fiecare voind să biruiască pe cealaltă și să atragă stăpânirea la sine. Aceasta se numește dezbinare, răzvrătire,

pornire, împerechere și lupta celor două părți din noi. Prin ea se împarte sufletul, când mintea se apleacă spre vreun lucru al patimii omenești (Nichita Stithatul, *Cele 300 de capete despre făptuire, despre fire și despre cunoștință*, III, 17).

2370. Trupul unit cu sufletul iese din întunericul pântecelui la lumină, iar sufletul unindu-se cu trupul e legat de întunericul trupului. De aceea trebuie să urâm trupul și să-l strunim ca pe un dușman care poartă război împotrivă sufletului. Căci mulțimea mâncărilor și gustul lor plăcut deșteaptă patimile păcatului. Iar înfrânarea pântecelui smerește patimile și mântuiește sufletul (Sf. Antonie cel Mare, *Învățături despre viața morală a oamenilor și despre buna purtare, în 170*).

2371. Trupul, zice, redă prin moravurile văzute dispoziția virtuoasă a sufletului, fiind un organ unit cu sufletul spre manifestarea lui (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Răspunsuri către Talasie. Scolii*, 1).

UCENIC

2372. Nu te face ucenic al celui ce se laudă pe sine, ca nu cumva, în loc de smerita cugetare, să înveți mândria (Marcu Ascetul, *Despre legea duhovnicească, în 200 de capete*).

2373. Căci ucenicul, dacă voiește să ajungă la acestea, trebuie să se facă asemenea învățătorului, avându-l ca o pecete și ca un model, și să stăruie cu tot sufletul să privească fără clintire la viața deschizătorului de drum și la purtările lui și să se silească să-i urmeze zi de zi. Căci, despre însuși Domnul nostru Iisus Hristos s-a mai scris că era supus tatălui și mamei Sale (Lc. 2, 51); și însuși Mântuitorul zice: „N-am venit să Mi se slujească, ci să slujesc" (Mt. 20, 28) (Calist și Ignatie Xanthopol, *Metoda sau cele 100 de capete*, 14).

2374. Cei ce au pus temelie bună, cu frică și cu cutremur, credinței și nădejdii, în curtea evlaviei, și și-au rezemat cu neclintire picioarele pe piatra ascultării de părinții duhovnicești, socotind cele poruncite de ei, ca ieșite din gura lui Dumnezeu, și zidindu-le pe acestea fără șovăire pe temelia aceasta a ascultării întru smerenia sufletului, izbutesc îndată să împlinească această mare și primă faptă: să se lepede de ei înșiși. Căci împlinind cineva voia altuia și nu pe a sa, înfăptuiește nu numai lepădarea de sufletul său, ci și răstignirea față de toată lumea (Sf. Simeon Noul Teolog, *Cele 225 de capete teologice și practice*, 61).

2375. Cel ce crede că viața și moartea sa este în mâna păstorului său, nu-l va contrazice niciodată. Iar necunoașterea acestui lucru naște contrazicerea, care pricinuiește moartea spirituală și veșnică (Sf. Simeon Noul Teolog, *Cele 225 de capete teologice și practice*, 56).

2376. Cel ce privește la învățătorul și povățuitorul său ca la Dumnezeu, nu poate să-l contrazică. Iar dacă își închipuie și zice că le poate împăca pe amândouă acestea, să știe că s-a rătăcit. Căci nu știe ce simțământ au cei ai lui Dumnezeu față de Dumnezeu (Sf. Simeon Noul Teolog, *Cele 225 de capete teologice și practice*, 55).

2377. A nu asculta de părintele duhovnicesc după pilda Fiului, Care s-a făcut ascultător Tatălui până la moarte și cruce (Fil. 2, 8), înseamnă a nu te naște de sus. Iar cel ce nu s-a făcut fiu iubit al unui părinte bun cum va fi părinte, dacă nu s-a născut prin cuvânt și Duh de sus? Cum va fi și el părinte bun al unor fii buni și cum va naște copii buni după chipul bunătății părintelui lor? Iar dacă nu e așa, fără îndoială cum e pomul așa va fi și roada (Nichita Stithatul, *Cele 300 de capete despre făptuire, despre fire și despre cunoștință*, II, 54).

2378. Cel ce a dobândit credință neîndoielnică față de părintele său după Dumnezeu, privindu-l pe el, socotește că privește pe Hristos însuși; și fiind cu el sau urmând lui crede cu tărie că este cu Hristos sau urmează Lui. Unul ca acesta nu va pofti niciodată să vorbească cu altcineva. Nu va pune vreunul din lucrurile lumii mai presus de amintirea și de dragostea lui. Căci ce este mai mare și mai de folos în viața de față și în cea viitoare decât a fi cu Hristos? Și ce este mai frumos și mai dulce ca vederea Lui? Iar dacă se învrednicește și de grăirea Lui, scoate din aceasta, cu sârguință, viața veșnică (Sf. Simeon Noul Teolog, *Cele 225 de capete teologice și practice*, 28).

UITARE

2379. Uitarea este pieirea sufletului. Ea vine din disprețuire și negrijă (Varsanufie și Ioan, *Scrisori duhovnicești*, 248).

2380. Cei trei uriași ai celui rău, care sunt socotiți ca cei mai tari, sunt cele trei rele amintite mai-nainte: neștiința, maica tuturor relelor; uitarea, soră împreună lucrătoare și slujitoarea ei; și nepăsarea trândavă, care țese veșmântul și acoperământul norului negru așezat peste suflet și care le

sprijină pe amândouă, le întărește, le susține și sădește în sufletul cel fără grijă răul înrădăcinat și statornic (Marcu Ascetul, *Epistola către Nicolae monahul*).

2381. Căci odată ce sufletul e acoperit de uitarea atotpăcătoasă, de lenea stricăcioasă și de neștiință, maica și doica tuturor relelor, nenorocita de minte se lipește cu ușurință de tot ce se vede, se cugetă sau se aude (Marcu Ascetul, *Epistola către Nicolae monahul*).

2382. Din iubirea de plăcere vine negrija și din negrijă uitarea; căci Dumnezeu a dăruit tuturor cunoștința celor de folos (Marcu Ascetul, *Despre legea duhovnicească, în 200 de capete*, 77).

2383. Uită răul acela care se roagă pentru cel ce l-a întristat; și se izbăvește de pomenirea răului cel ce nu cruță darurile (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte*, III, 49).

2384. Uitarea obișnuiește să stingă paza minții, cum stinge apa focul. Dar rugăciunea necontenită a lui Iisus, împreună cu trezvia încordată, o nimicește cu totul din inimă. Căci rugăciunea are lipsă de trezvie, precum lampa de lumina făcliei (Isihie Sinaitul, *Cuvânt despre trezvie și virtute*, II, 1).

UMILINȚĂ

2385. Nu orice lacrimă este și umilință. Ci e o mare depărtare între lacrimi și umilință. Căci lacrima vine din părerea de rău pentru purtări greșite și din amintirea vechilor căderi ale sufletului, ca un foc și ca o apă fierbinte ce curăță inima. Iar umilința coboară de sus, din roua mângâietoare a Duhului, spre mângâierea și înviorarea sufletului care a intrat cu căldură în adâncul smeritei cugetări și a primit vederea luminii neapropiate. Ea strigă cu bucurie către Dumnezeu, ca David: „Am trecut prin foc și prin apă și ne-ai scos pe noi întăriți” (Ps. 65, 12) (Nichita Stithatul, *Cele 300 de capete despre făptuire, despre fire și despre cunoștință*, I, 71).

URĂ

2386. Ura față de aproapele este moartea sufletului. Iar acesta o are și o face sufletul bârfitorului (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte*, III, 50).

2387. Foarte mult ne folosește spre mântuire ura împotriva dracilor, care ne ajută și la lucrarea virtuții (Evagrie Monahul, *Capete despre deosebirea patimilor și a gândurilor*, 9).

2388. Te-a blestemat cineva? Să nu-l urăști pe el, ci blestemul și pe dracul care a pus la cale blestemul. Căci dacă urăști pe cel ce te-a blestemat ai urât un om și ai călcat porunca. Și ceea ce a făcut acela cu cuvântul, tu faci cu fapta. Iar de păzești porunca, arată semnele dragostei; și de poți face ceva, ajută-l, ca să-l izbăvești de rău (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 4, 83).

2389. Nu trebuie să urâm pe cei ce au uitat de viețuirea cea bună și plăcută lui Dumnezeu și care nu recunosc dogmele drepte și iubite de Dumnezeu (Sf. Antonie cel Mare, *Învățături despre viața morală a oamenilor și despre buna purtare, în 170 de capete*, 83).

2390. Silește-te pe cât poți să iubești pe tot omul. Iar dacă nu poți încă, cel puțin să nu urăști pe nimeni. Dar nu vei putea face nici aceasta dacă nu vei disprețui lucrurile lumii (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 4, 82).

2391. Supărarea și ura sunt boli ale părții pătimitoare (pasionale) a sufletului (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Scoliile unui necunoscut*, 38).

2392. Când vei fi ocărât de cineva sau disprețuit în vreo privință oarecare, fii cu luare-aminte dinspre gândurile mâniei ca nu cumva, despărțindu-te de dragoste din pricina supărării, să te așezi în ținutul urii (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 1, 29).

2393. Adeseori cel ce spune adevărul e urât de cei fără de minte, după Apostol. Iar cel fățarnic este iubit. Dar nici una dintre aceste răsplăți nu ține

multă vreme. Căci domnul va răsplăti fiecăruia, la vremea sa, ceea ce trebuie (Marcu Ascetul, *Despre cei ce-și închipuie că se îndreptează din fapte*).

2394. Cel ce vede în inima sa vreo urmă de ură față de un om oarecare pentru vreo anumită greșeală e cu totul străin de iubirea de Dumnezeu, deoarece iubirea de Dumnezeu nu suferă câtuși de puțin ura față de om (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 1, 15).

2395. De nu va urî omul toată lucrarea lumii acesteia nu va putea sluji lui Dumnezeu. Deci care este slujirea lui Dumnezeu? Numai aceasta: să nu avem nimic străin în minte în vremea când ne rugăm Lui, nici plăcere când îl binecuvântăm, nici răutate când îl cântăm, nici ură când luăm partea Lui, nici râvnă rea ca să ne împiedice să zăbovim cugetând la el și să ne aducem aminte de El (Isaia Pustnicul, *Despre păzirea minții*, 13).

VĂMILE VĂZDUHULUI

2396. În fiecare zi să aveți înaintea ochilor moartea și să vă gândiți cum veți ieși din trup și cum veți trece peste puterile întunericului care vă vor întâmpina în văzduh; și cum veți răspunde lui Dumnezeu. Priviți neîmpiedecat de mai înainte la înfricoșata zi a judecății și a răsplătirii tuturor faptelor și cuvintelor și gândurilor voastre, „Căci toate sunt goale și descoperite ochilor Celui în fața Căruia vom da socoteală” (Evr. 4, 13) (Isaia Pustnicul, *29 de cuvinte*, I, 1).

2397. Trebuie să luăm aminte la simțirea cu care facem mărturisirea ca nu cumva conștiința noastră să se mintă pe sine, cugetând că s-a mărturisit deajuns lui Dumnezeu. Fiindcă judecata lui Dumnezeu este cu mult mai bună decât conștiința noastră, chiar dacă ar fi cineva deplin încredințat că nu mai știe nimic necurățit în sine. Preaînțeleptul Pavel ne învață zicând: „Dar nici pe mine nu mă judec. Căci deși nu știu nimic întru mine, dar nu mă îndreptez întru aceasta. Iar Cel ce mă judecă pe mine este Domnul”. Dacă deci nu ne vom mărturisi cum trebuie și pentru greșelile fără voie, vom afla în noi în vremea ieșirii noastre o oarecare frică nelămurită. Trebuie să ne rugăm și noi cei ce iubim pe Domnul, ca să ne aflăm atunci în afară de orice frică. Căci cel ce se va afla atunci în frică nu va trece slobod peste căpeteniile iadului. Fiindcă are, ca și aceia, în frica sufletului o mărturie a păcatului său. Dar sufletul ce se veselește în dragostea lui Dumnezeu, în ceasul dezlegării, se înalță atunci cu îngerii păcii deasupra oștilor întunecate (Diadoh al Foticeei, *Cuvânt ascetic despre viața morală*, 100).

2398. Iar Sfântul Isihie înfățișează pe Hristos, scriind astfel: „Când sufletul va fi zburat prin moarte în văzduh, având cu sine și pentru sine, în porțile cerești, pe Iisus, nu se va mai teme nici acolo de vrăjmașii săi, ci va

grăi și atunci din porți către ei cu îndrăzneală ca și acum. Numai să nu slăbească până la ieșirea lui, ci să strige către Hristos Iisus ziua și noaptea. Și El va face izbăvirea lui degrabă, după făgăduința Lui nemincinoasă și dumnezeiască, pe care a dat-o, vorbind despre judecătorul nedrept (Lc. 18, l-8): „Zic vouă că o va face și în viața de acum și după ieșirea lui din trup” (Calist și Ignatie Xanthopol, *Metoda sau cele 100 de capete*, 49).

2399. Căci la ieșirea lui din lumea aceasta va face să meargă înaintea lui lucrarea lui și se vor bucura cu el îngerii când îl vor vedea scăpat de stăpânirile lumii. Deoarece când va ieși sufletul vor merge cu el îngerii și vor ieși în întâmpinarea lui toate puterile întunericului, voind să-l ia în stăpânire de vor avea ceva de al lor în el. Dar atunci nu îngerii vor lupta pentru el, ci faptele pe care le-a făcut. Ele îl vor înconjura și-l vor păzi de acele puteri, ca să nu se atingă de el. Iar de vor învinge faptele lui, vor cânta înaintea lor îngerii, până ce vor ajunge la Dumnezeu întru veselie. În ceasul acela se va uita tot lucrul lumii acesteia și toată osteneala ei. Să punem deci toată puterea noastră, lucrând bine în scurta vreme de acum, pentru a scăpa lucrul nostru de tot răul, ca să ne putem mântui de mâinile stăpânitorilor ce caută să ne ducă cu ei. Căci sunt vicleni și fără milă (Isaia Pustnicul, *29 de cuvinte*, XVI, 1).

2400. Șezând în chilia ta, să nu faci lucrul tău fără judecată și plin de lene. Căci cel ce călătorește fără țintă se va osteni în deșert. Ci ține-te de lucrarea cea bună: adună-ți mintea, ține mereu înaintea ochilor ceasul din urmă al morții, adu-ți aminte de deșertăciunea lumii, cât de înșelătoare, de neputincioasă și fără de preț este, cugetă la înfricoșata dare de seamă, cum au să înfățișeze dușmănoșii purtători de catastife faptele noastre, cuvintele, gândurile pe care ei ni le-au strecurat în minte, iar noi le-am primit. Adu-ți aminte și de muncile iadului și cum stau acolo închise sufletele, amintește-ți și de acea mare și înfricoșată zi, adică de învierea cea de obște și de înfățișarea înaintea lui Dumnezeu, de cea din urmă hotărâre a Judecătorului care nu greșește. Gândește-te la osânda care va pune stăpânire pe păcătoși, la rușinea, la mustrarea conștiinței, la scoaterea afară de la Dumnezeu și la

aruncarea în focul cel veșnic, la viermele care nu moare, la întunericul cel neluminat, unde este plângerea și scrâșnirea dinților. La acestea și la toate celelalte chinuri gândindu-te, să nu lipsești a-ți uda obrajii, haina, locul unde ședzi cu șiroaie de lacrimi, căci cu asemenea gânduri am văzut pe mulți dobândind mare mulțime de lacrimi și curățindu-și în chip minunat toate puterile sufletului (Sf. Teodor al Edesei, *Una sută capete foarte folositoare*, 57).

2401. Vai mie, vai mie, că încă n-am fost eliberat de focul gheenei! Cei ce mă atrag spre ea rodesc încă în mine și mișcă în inimă toate lucrurile ei. Cei ce mă scufundă în foc, se mișcă în trupul meu, voind să rodească. Încă n-am cunoscut de acum unde voi merge în altă parte, încă nu mi s-a gătit calea dreaptă, încă n-am fost eliberat de lucrările celor aflați în văzduh, ale celor ce mă vor împiedica (spre această țintă) pentru lucrurile lor rele în mine (Isaia Pustnicul, *29 de cuvinte*, XIV, 1).

VEAC

2402. Îndumnezeirea, ca să spun sumar, este concentrarea tuturor timpurilor și veacurilor și a celor din timp și din veac. Iar concentrarea și sfârșitul timpurilor și veacurilor și a celor din ele este unirea nedespărțită a începutului adevărat și propriu în cei mântuiți (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Răspunsuri către Talasie*, 59).

2403. Știm că, după Scriptură, este ceva mai presus de veacuri. Că este aceasta, a spus-o Scriptura. Dar ce este aceasta nu a arătat. Se zice adică în ea: „Domnul împărățește în veac și după aceea”. Deci este ceva mai presus de veacuri: împărăția adevărată a lui Dumnezeu. Căci nu e îngăduit a spune că împărăția lui Dumnezeu a început sau că ea cade sub veacuri și timpuri. Iar aceasta credem că este moștenirea celor ce se mântuiesc, lăcașul și locul lor, precum ne învață cuvântul cel adevărat; ea e ținta celor ce sunt mișcați de dorința spre ultimul lucru dorit și la care, ajungând, primesc încetarea oricărei mișcări, întrucât nu mai este vreun timp sau vreun veac pe care trebuie să-l străbată. Căci ei au ajuns după toate la Dumnezeu, care este

înainte de toate veacurile și la care nu poate ajunge firea veacurilor (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele două sute de capete despre cunoștința de Dumnezeu*, 2, 86).

2404. În Scriptură sunt veacuri temporale, apoi de acelea care cuprind sfârșitul altor veacuri, după cuvântul: „Ci acum la sfârșitul veacurilor” și următoarele. Și iarăși alte veacuri, slobode de natura temporală, după veacul din timpul de față, care e la sfârșitul veacurilor, potrivit cuvântului: „Ca să se arate în veacurile ce vor veni bogăția Lui covârșitoare” și cele următoare. Mai aflăm în Scriptură și mulțime de veacuri trecute, prezente și viitoare. Iar unele veacuri sunt veacuri ale veacurilor; apoi e veacul veacului, timpuri veșnice și neamuri legate de veacuri. Nu vom spune acum ce vrea să indice Scriptura prin veacuri temporale, ce prin timpuri și neamuri veșnice, care sunt simplu veacurile și care veacurile veacurilor, ce este veacul și ce veacul veacului. Căci dacă am face-o aceasta, am lungi mult peste intenție cuvântul nostru. De aceea vom lăsa celor iubitori de învățătură să cerceteze acestea și ne vom întoarce la scopul pentru care am scris acestea (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele două sute de capete despre cunoștința de Dumnezeu*, 85).

VEDENIE

2405. Când se întâmplă aceasta unui păcătos, e vădit că e de la dracii cei vicleni, ca să amăgească nenorocitul suflet spre pieire. Deci nu trebuie să creadă niciodată acestora, ci să-și cunoască păcatele sale și slăbiciunea sa și să viețuiască totdeauna în frică și cutremur (Varsanufie și Ioan, *Scrisori duhovnicești*, 414).

2406. De fapt, vestiții noștri Părinți ne arată în unele din scrierile lor semnele luminării neamăgitoare și a celei mincinoase. Așa a făcut și de trei ori fericitul Pavel din Latro, spunând către ucenicul său care l-a întrebat despre aceasta: „Lumina puterii vrăjmașe este în chipul focului și scoate fum și-i asemenea focului supus simțurilor; iar când o vede sufletul cumpătat și curățit, e dezgustat și scârbit de ea. Iar lumina bună a Celui bun

este foarte plăcută și curată și, când se arată, sfințește și umple sufletul de bucurie și de seninătate și-l face blând și de oameni iubitor”. Iar alții spun la fel (Calist și Ignatie Xanthopol, *Metoda sau cele 100 de capete*, 63).

2407. Dintre cele ce ni se nălucesc în somn unele sunt simple visuri, altele vederi, iar altele descoperiri. Visurile sunt toate cele care nu rămân neschimbate în închipuirea minții, ci se amestecă, se alungă și se schimbă des dintr-unul într-altul. Din ele nu vine nici un folos pentru cei ce și le nălucesc, și după trezire se destramă. Pe acestea trebuie să le disprețuiască cei ce se nevoiesc. Vederile sunt cele care rămân neschimbate și nu se prefac dintr-una într-alta, ci rămân întipărite în minte și neuitate timp îndelungat; de asemenea, cele care arată sfârșituri ale lucrurilor viitoare și aduc sufletului folos prin umilință și din vedenii înfricoșătoare, făcând pe cel ce le are să-și adune mintea și să tremure de vederea înfricoșătoare și neschimbată a celor ce i se arată. La acestea trebuie să fie cu luare-aminte cei ce se nevoiesc. Iar descoperirile sunt vederile sufletului curat și luminat, în afară de toată simțirea, care au ca cuprins lucruri și înțelesuri dumnezeiești minunate, deslușirea unor taine ascunse ale lui Dumnezeu și dezlegarea unor mari întrebări ce ni se pun, precum și schimbarea obștească a unor lucruri lumești și omenești (Nichita Stithatul, *Cele 300 de capete despre făptuire, despre fire și despre cunoștință*, II, 61).

VIAȚĂ

2408. Căci Dumnezeu este Ziditorul a toată viața, nemurirea, sfințenia și virtutea. Iar El este deasupra ființei tuturor celor ce sunt cugetate și numite (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele două sute de capete despre cunoștința de Dumnezeu*, 1, 50).

2409. Viața este unirea și legătura minții cu sufletul și cu trupul. Iar moartea nu este pierderea celor împreunate, ci stingerea cunoștinței lor. Căci pentru Dumnezeu toate se păstrează și după desfacere (Sf. Antonie cel Mare, *Învățături despre viața morală a oamenilor și despre buna purtare, în 170 de capete*, 93).

2410. Viața oamenilor se desfășoară în repetare de ani, de luni, de săptămâni, de zile, de nopți, de ceasuri și de minute. În aceasta trebuie, așadar, să ne desfășurăm și noi lucrările virtuoase, adică trezvia, rugăciunea și dulceața inimii în liniștea osârduitoare până la ieșirea noastră (Isihie Sinaitul, *Cuvânt despre trezvie și virtute*, II, 58).

VIAȚA DE DINCOLO

2411. Precum după ce ai ieșit din pântece nu-ți mai aduci aminte de cele de acolo, tot așa nici după ieșirea din trup nu-ți mai aduci aminte de cele din trup (Sf. Antonie cel Mare, *Învățături despre viața morală a oamenilor și despre buna purtare, în 170 de capete*, 112).

2412. Precum după ce ai ieșit din pântece te-ai făcut mai mare la trup, așa și după ce vei ieși curat și fără prihană din trup, vei fi mai mare și cu totul nestricăcios, petrecând în ceruri (Sf. Antonie cel Mare, *Învățături despre viața morală a oamenilor și despre buna purtare, în 170 de capete*, 113).

2413. Cel ce crede în cele viitoare se înfrânează de la plăcerile de aici, fără a face pe învățătorul. Iar cel care nu crede caută plăcerea și fuge de durere (Marcu Ascetul, *Despre cei ce-și închipuie că se îndreptează din fapte*, 142).

2414. În veacul viitor îngerii și sfinții vor spori în adăugirea harurilor și niciodată nu vor sfârși sau nu vor slăbi în dorirea bunătăților. Căci în veacul de acolo nu va fi slăbire sau micșorare a virtuții în favoarea păcatului (Sf. Grigorie Sinaitul, *Capete foarte folositoare în acrostih*, 54).

2415. Cel desăvârșit în virtute încă de aici, potrivit cu vârstele duhului, va avea în veacul viitor o cinste și o îndumnezeire deopotrivă cu cei de același fel (Sf. Grigorie Sinaitul, *Capete foarte folositoare în acrostih*, 56).

2416. Nu vor înainta sfinții în veacul viitor la nesfârșit în vederea lui Dumnezeu? E vădit fiecăruia că la nesfârșit. Căci Dionisie, tâlcuitorul celor cerești, ne-a învățat că și îngerii se bucură de o înaintare veșnică în ele, prin

iluminarea de mai înainte făcându-se mai capabili de una mai clară. Dar nici dintre cei ce s-au împărtășit în tot veacul pe pământ de aceea, nu am văzut sau auzit pe vreunul să nu fi dorit una încă și mai desăvârșită. Deci, dacă dorința celor ce au dobândit-o nu se oprește, iar harul de mai înainte îi împuternicește spre împărtășirea de cele mai mari și dacă Cel ce se dăruiește pe Sine este nesfârșit și se unește cu prisosință și din belșug, ce piedică mai e ca să nu-și înainteze fiii veacului viitor în ea la nesfârșit, agonisind har din har și urcând cu bucurie urcușul cel neobosit. Așadar, tot darul de sus e desăvârșit, dar nu atotdesăvârșit. Căci Cel atotdesăvârșit nu primește adaos (Sf. Grigorie Palama, *Cuvânt pentru cei ce se liniștesc cu evlavie. Al doilea din cele din urmă. Despre rugăciune*, 11).

2417. Și de fapt e cu adevărat neevlavios lucru să întindem cât ține viața grija pentru cele trupești și să nu arătăm nici o sârguință pentru cele viitoare; să cheltuim toată vremea pentru trup, deși nu are trebuință de multă osteneală, iar sufletului, care are atâta putință de creștere încât nu-i ajunge toată viața pentru desăvârșirea lui sau să nu-i închinăm nici măcar o vreme cât de scurtă sau, dacă ni se pare că-i închinăm puțină, să o facem aceasta fără vlagă și cu nepăsare, amăgiți de suprafața lucrurilor văzute (Nil Ascetul, *Cuvânt trebuincios și folositor*, 67).

VIAȚA MONAHALĂ

2418. De aceea viețuirea călugărească s-a numit arta artelor și știința științelor, pentru că ea nu ne pricinuiește ceva asemănător lucrurilor acestora stricăcioase în care ne înfundăm, mutându-ne mintea la ele de la cele mai înalte, ci ne făgăduiește bunătăți străine și tainice „pe care ochiul nu le-a văzut și urechea nu le-a auzit și la inima omului nu s-au suit” (I Cor. 2, 9). De aceea, „lupta noastră nu este împotriva sângelui și a trupului, ci împotriva domniilor, a stăpâniilor și a căpeteniilor întunericului veacului acestuia” (Ef. 6, 12) (Nichifor din singurătate, *Cuvânt despre rugăciune*).

2419. Locuirea la un loc cu alții este mai sigură decât singurătatea. Despre trebuința locuirii la un loc e martor cuvântul sfințit al lui Iisus și

Dumnezeu: „Unde sunt doi sau trei adunați în numele Meu, acolo sunt și Eu în mijlocul lor” (Matei 18, 20). Iar despre primejdia singurătății, Solomon zice: „Vai celui singur, că atunci când va cădea nu este cine să-l ridice pe el” (Eccl. 4, 10) (Nichita Stithatul, *Cele 300 de capete despre făptuire, despre fire și despre cunoștință*, I, 77).

2420. Nu vrei să mai rămâi în lume pentru pricini binecuvântate sau neîntemeiate, ci îndată ce ai fost chemat, ascultă degrabă. Căci de nimic altceva nu se veselește Dumnezeu așa de mult ca de repeziciunea noastră. Fiindcă mai mare este ascultarea imediată cu sărăcie, decât întârzierea cu mulțime de bunuri (Sf. Simeon Noul Teolog, *Cele 225 de capete teologice și practice*, 19).

2421. Așa trebuie să se poarte totdeauna monahul ca și când ar avea să moară mâine; și iarăși așa să se folosească de trup ca și când ar avea să trăiască mulți ani. Aceasta pe de o parte taie gândurile trândăviei și face pe monah mai sârguincios, iar pe de alta păzește trupul sănătos și în aceeași înfrânare (Evagrie Monahul, *Capetele despre trezvie*, 1).

VIAȚA VEȘNICĂ

2422. Cel ce este nedreptățit de cineva și nu cere de la cel ce l-a nedreptățit ceea ce i se datorează, crede, cu privire la partea aceea, lui Hristos, și va lua însutit în veacul acesta și va moșteni viața veșnică (Marcu Ascetul, *Despre cei ce-și închipuie că se îndreptează din fapte*, 130).

2423. Tuturor celor ce încep să viețuiască după Dumnezeu le este folositoare frica chinurilor și durerea ce se naște din ea. Iar cel ce-și închipuie că poate pune început fără durere și fără lanțuri și fără călău (frică), nu numai că-și așază temelia faptelor sale pe nisip, ci își închipuie chiar că-și poate face casa în aer, fără temelie, ceea ce este întru totul cu neputință. Căci durerea aceasta naște toată bucuria și lanțul acesta rupe toate lanțurile păcatelor și ale poftelor și călăul acesta nu pricinuiește moarte, ci viața veșnică (Sf. Simeon Noul Teolog, *Cele 225 de capete teologice și practice*, 145).

2424. Precum fapta bună fără credință este cu totul moartă și fără putere (efect), așa și credința singură, fără fapte de dreptate, nu ne izbăvește din focul cel veșnic. „Cel ce mă iubește, zice Domnul, va păzi poruncile Mele”. Dacă iubim deci pe Domnul și credem în El, să ne sârguim întru lucrarea poruncilor Lui, ca să câștigăm viața veșnică. Iar dacă trecem cu vederea păzirea poruncilor Lui, de care ascultă zidirea, cum ne vom numi pe noi credincioși, o dată ce am fost mai cinstiți decât toată zidirea, dar dintre toate singuri ne arătăm neascultători de poruncile Făcătorului și fără mulțumire față de Binefăcătorul? (Sf. Teodor al Edesei, *Una sută capete foarte folositoare*, 2)

2425. „Bărbatul îndelung răbdător este cu mare înțelepciune”, fiindcă toate cele ce-i vin asupra le aduce în legătură cu sfârșitul; și așteptându-l pe acesta, rabdă întâmplările supărătoare; iar „sfârșitul este viața veșnică”, după dumnezeiescul Apostol. „Iar viața veșnică aceasta este ca să te cunoască pe Tine Unul adevăratul Dumnezeu și pe Cel ce L-ai trimis, Iisus Hristos” (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 4, 24).

2426. Păzind poruncile lui Hristos, nu-I dăm nimic Lui, care nu are trebuință de nimic și e Dătătorul tuturor bunătăților. Ci ne facem bine nouă înșine, câștigându-ne viața veșnică și bucuria de negrăitele bunătăți (Sf. Teodor al Edesei, *Una sută capete foarte folositoare*, 3).

VIRTUTE

2427. Începătorul oricărei virtuți este Dumnezeu, precum soarele al luminii de toate zilele (Marcu Ascetul, *Despre legea duhovnicească, în 200 de capete*, 40).

2428. Începutul virtuților e frica de Dumnezeu, iar sfârșitul dragostea (dorul) Lui (Ilie Ecdicul, *Cugetări din sentințele înțelepților*, 2).

2429. Mare virtute este să nu te împătimești de lucruri. Dar cu mult mai mare decât aceasta e să rămâi fără patimă față de înțelesurile (chipurile) lor

(Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 3, 38).

2430. Rugăciunea încă se numește virtute, deși e maica virtuților. Căci le naște pe acelea prin împreunarea cu Hristos (Marcu Ascetul, *Despre cei ce-și închipuie că se îndreptează din fapte*, 35).

2431. Virtuțile sufletului sunt acestea: iubirea, smerenia, blândețea, îndelunga răbdare, îngăduința, nepomenirea răului, nemânierea, neînfurierea, nezavistia, nejudecarea; necăutarea la slăvi, milostenia, neprihănirea, neiubirea de argint, compătimirea, lipsa de trufie, lipsa de mândrie, străpungerea inimii. Iar virtuțile trupului sunt: culcarea pe jos, privegherea, postul, înfrânarea, sărăcia, neîmprăștierea (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Întrebări, nedumeriri și răspunsuri*, 1).

2432. Virtutea pe care o face cineva pentru altul nu poate curăți sufletul. Căci se socotește ca o faptă pentru plată înaintea lui Dumnezeu. Dar cea pe care o face omul în sine se socotește ca virtute desăvârșită și le desăvârșește pe amândouă: se socotește și spre răsplată și aduce și curăția. De aceea, desparte-te de cea dintâi și urmărește pe cea de-a doua. Căci părăsirea celei dintâi fără îngrijirea de cea de-a doua este o cădere vădită de la Dumnezeu. Iar a doua umple și locul celei dintâi (Sf. Isaac Sirul, *Cuvinte despre nevoință*, LXXIII).

2433. Virtutea este maica întristării; și din întristare se naște smerenia; și smereniei i se dă harul. Deci răsplata nu se dă virtuții, nici ostenelii pentru ea, ci smereniei ce se naște din ele. Dacă aceasta lipsește, în deșert se fac cele dintâi (Sf. Isaac Sirul, *Cuvinte despre nevoință*, XXXVII).

2434. Nu zice că se poate câștiga virtute fără necazuri; căci virtutea neprobată în necazuri nu este întărită (Marcu Ascetul, *Despre legea duhovnicească, în 200 de capete*, 66).

2435. Și precum soarele, călătorind de fiecare dată de la răsărit până la apus dă o zi, iar lipsind el se face noapte, așa și fiecare virtute pe care o săvârșește omul luminează sufletul, iar ascunzându-se ea se face patimă și întuneric, până ce agonisește omul iarăși virtutea și prin aceasta vine

lumina. De asemenea, precum soarele, începând de la marginea răsăritului și mutându-și pe încetul lumina până la cealaltă margine se împlinește vremea, așa și omul, crescând pe încetul de la începutul virtuților, se face nepătimitor (Petru Damaschin, *Învățături duhovnicești*, I, 15).

2436. Să nu te miri când, punând început virtuții, izvorăsc împotriva ta din toate părțile necazuri aspre și tari. Căci nu se socotește virtute aceea care nu este însoțită de greutăți în lucrarea ei. Pentru că chiar numele virtuții vine de aici, cum a spus sfântul Ioan: „E obișnuit să vină asupra virtuții greutățile. Și e vrednică de disprețuit virtutea care se însoțește cu tihna". Căci a spus Sfântul Marcu Monahul: „Toată virtutea ce se săvârșește se numește cruce, când împlinește porunca Duhului. De aceea toți cei ce voiesc să viețuiască în frica Domnului și în Iisus Hristos vor fi prigoniți" (II Tim. 3, 12). Căci zice: „De voiește cineva să vină după Mine, să se lepede de sine și să-și ia crucea și să-Mi urmeze Mie" (Mc. 8, 34). De nu voiește cineva să viețuiască în tihnă, ci își pierde sufletul pentru Mine, îl va afla pe el. De aceea ți-a luat-o înainte și a pus înaintea ta crucea, ca să-ți alegi moartea împotriva ta și așa vei îndupleca sufletul tău să meargă după El (Sf. Isaac Sirul, *Cuvinte despre nevoință*, XIX).

2437. Iar virtuți trupești, mai bine zis unelte ale virtuților, care se nasc întru cunoștință și după Dumnezeu și duc pe om afară de orice fățărie și dorință de a plăcea oamenilor, la înaintarea în smerenie și nepătimire, sunt acestea: înfrânarea, postul, foamea, setea, privegherea, starea de toată noaptea, plecarea deasă a genunchilor, neîmbăierea, mulțumirea cu o singură haină, mâncarea uscată, mâncarea târzie, mâncarea puțină, băutura de apă, culcarea pe pământ, sărăcia, neaverea, austeritatea, neîmpodobirea, neiubirea de sine, singurătatea, liniștea, neieșirea din casă, lipsa, mulțumirea cu ce ai, tăcerea, procurarea celor de trebuință prin lucrul mâinilor, toată reaua pătimire și nevoința trupească și alte asemenea. Toate acestea sunt cât se poate de necesare și de folositoare când trupul e sănătos și tulburat de patimi trupești. Iar dacă e neputincios și cu ajutorul lui Dumnezeu a biruit acestea, nu sunt așa de necesare, întrucât sfânta smerenie

și rugăciune întregesc toate (Sf. Ioan Damaschin, *Cuvânt minunat și de suflet folositor*).

2438. Este cu neputință ca mintea să se ocupe cu desăvârșire numai de Dumnezeu, dacă nu va dobândi aceste trei virtuți: iubirea, înfrânarea și rugăciunea. Căci iubirea îmblânzește iuțimea; înfrânarea veștejește pofta; iar rugăciunea desface mintea de toate înțelesurile și o înfățișează goală lui Dumnezeu. Așadar aceste trei virtuți îmbrățișează toate virtuțile și fără de ele mintea nu se poate ocupa de Dumnezeu, slobozită de toate celelalte (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cuvânt Ascetic*, 19).

2439. Deci cei ce vreau să viețuiască la un loc cu mulțimea virtuților sunt datori să nu dorească nici slavă, nici întâlniri multe, nici să facă ieșiri dese sau să defaime pe cineva, chiar dacă ar fi vrednic de defăimare, nici să vorbească multe, chiar dacă ar putea să le spună toate bune; căci vorba multă împrăștiind fără măsură mintea, nu numai că o oprește de la lucrarea duhovnicească, ci o și predă dracului trândăviei, care, slăbind-o peste măsură, o predă apoi dracului întristării și pe urmă celui al mâniei. Deci se cuvine ca mintea să se ocupe pururea cu păzirea sfintelor porunci și cu pomenirea adâncă a Domnului slavei. „Căci cel ce păzește, zice, porunca, nu va cunoaște cuvânt rău”, adică nu se va abate la gânduri sau la cuvinte rele (Diadoh al Foticeei, *Cuvânt ascetic despre viața morală*).

2440. De dorești virtutea, predă-te pe tine oricărui necaz. Căci necazurile nasc smerenia. Nu voiește Dumnezeu ca sufletul să fie fără grijă. Cel ce voiește să fie fără grijă se află în cugetul său în afară de voia lui Dumnezeu. Dar grijă numim nu pe cea privitoare la trupuri, ci pe cea privitoare la cele ce ne îndurerează și care urmează faptelor bune. Până ce nu vom ajunge la cunoștința care este descoperirea tainelor, ne apropiem de smerenie prin încercări. Celui ce se află în virtutea lui fără necaz, i s-a deschis o ușa de mândrie (Sf. Isaac Sirul, *Cuvinte despre nevoință*, XXXVII).

2441. De aceea cel ce cultivă virtutea pentru adevăr nu e rănit de săgețile slavei deșarte; dar cel ce se străduiește după adevăr de dragul

virtuții deschide în sine culcuș părerii de sine a slavei deșarte (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Răspunsuri către Talasie*, 30).

2442. Dar mai mult decât celelalte virtuți ne va încălzi și ne va odihni la sânul ei, pe noi cei rămași goi, smerita cugetare. Ea ne va fi ca o mamă care își încălzește copilul, luându-l în brațele sale, când din simplitate copilarească acela și-a aruncat departe de el haina de care s-a dezbrăcat, găsind plăcere, din pricina neștiinței, mai degrabă în goliciune, decât în culoarea pestriță a hainei. Căci zice Scriptura: „Domnul păzește pe prunci; de aceea m-am smerit, iar El m-a mântuit” (Diadoh al Foticeei, *Cuvânt ascetic despre viața morală*).

2443. Căci mai mare decât toate virtuțile este dreapta socoteală care e împărăteasa și virtutea virtuților (Sf. Ioan Damaschin, *Cuvânt minunat și de suflet folositor*).

2444. Ascultarea se împărtășește de toată virtutea prin smerenie (Sf. Grigorie Sinaitul, *Alte 15 capete*, 8).

2445. Calea virtuții li se arată celor ce încep să iubească evlavia, aspră și posomorâtă (Diadoh al Foticeei, *Cuvânt ascetic despre viața morală*, 93).

2446. Pricinile gândurilor bune sunt virtuțile; ale virtuților poruncile; iar a lucrării acestora, voia liberă (Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte*, III, 81).

2447. Cel ce cultivă virtuțile pentru slava deșartă, vădit este că și cunoștința o cultivă pentru slava deșartă. Iar unul ca acesta nu face și nu grăiește nimic spre zidire, ci în toate vânează slava de la cei ce privesc sau ascultă. Dar patima aceasta e dată pe față, când unii dintre cei pomeniți îl ocărăsc pentru anumite fapte sau cuvinte. Atunci acela se întristează foarte; nu pentru că nu s-au zidit aceia (nici nu era acesta scopul lui), ci pentru că a fost disprețuit el (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 3, 75).

2448. Dintre virtuți, unele sunt ale trupului, altele ale sufletului. Ale trupului sunt, de pildă: postul, privegherea, culcarea pe jos, lucrul mâinilor,

spre a nu îngreuna pe cineva sau spre a dărui, și cele următoare. Iar ale sufletului sunt, de pildă: iubirea, îndelungata răbdare, blândețea, înfrânarea, rugăciunea și cele următoare. Dacă prin urmare din vreo nevoie sau împrejurare trupească, de pildă din pricină de boală sau altceva de felul acesta, ni s-ar întâmplă să nu putem împlini pomenitele virtuți ale trupului, avem iertare de la Domnul care cunoaște și pricinile. Dar neîmplinind pe cele ale sufletului, nu vom avea nici o apărare. Căci nu sunt supuse nevoii (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 2, 57).

2449. Virtuțile despart mintea de patimi; contemplațiile duhovnicești de înțelesurile simple; în sfârșit, rugăciunea curată o înfățișază lui Dumnezeu Însuși (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 3, 44).

2450. Înfrânarea este un nume de obște, care se adaugă la numele tuturor virtuților. Deci cel ce se nevoiește trebuie să se înfrâneze în toate (Diadoh al Foticeei, *Cuvânt ascetic despre viața morală*, 42).

2451. Calea grabnică spre înălțarea în virtute a începătorilor este tăcerea buzelor, închiderea ochilor și surzenia urechilor. Mintea primind astfel nelucrarea acestora și închizând intrările de afară spre sine, începe să se cunoască pe sine și mișcările sale; ea cercetează atunci îndată care sunt conținuturile gândurilor ce plutesc pe marea cunoscută cu mintea și care sunt înțelesurile intrate prin portița cugetării sale (Nichita Stithatul, *Cele 300 de capete despre făptuire, despre fire și despre cunoștință*, I, 26).

2452. Cea dintâi virtute este nepurtarea de grijă, adică moartea față de orice om și de orice lucru. Din aceasta se naște dorul de Dumnezeu. Iar aceasta naște mânia cea după fire, care se împotrivește oricărui atac încercat de vrăjmașul. Atunci găsește sălaș în om frica lui Dumnezeu, iar prin frică se face arătată dragostea (Isaia Pustnicul, *Despre păzirea minții*, 25).

2453. Nimic nu obișnuiește să piardă așa de mult virtutea, ca luarea ei în râs, batjocura și vorbăria deșartă. Dar iarăși nimic nu înnoiește așa de mult sufletul învechit și nu îl face să se apropie de Dumnezeu ca frica de

Dumnezeu, atenția cea bună, cugetarea neîncetată la cuvintele lui Dumnezeu, înarmarea cu rugăciunea și urmărirea câștigului din privegheri (Ioan Carpatiul, *Una sută capete de mângâiere*, 20).

2454. Ascunzându-ți virtutea, nu te mândri, ca și când ai împlini dreptatea. Căci dreptatea nu stă numai în a ascunde cele frumoase, ci și în a nu gândi nimic din cele oprite (Marcu Ascetul, *Despre cei ce-și închipuie că se îndreptează din fapte*, 136).

2455. Iar când dobândești o virtute să nu ți se înalțe gândul împotriva fratelui fiindcă tu ai dobândit-o iar acela nu i-a avut grija. Căci acesta este începutul mândriei. Păzește cu toată puterea să nu faci nimic pentru plăcerea oamenilor (Despre Avva Filimon. *Cuvânt foarte folositor*, 12).

2456. Toate virtuțile ajută mintea să câștige dragostea dumnezeiască. Dar mai mult ca toate, rugăciunea curată. Căci prin aceasta zburând către Dumnezeu, iese afară din toate cele ce sunt (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 1, 11).

2457. Atunci să socotești că ai virtute adevărată, când vei disprețui toate cele de pe pământ cu desăvârșire, având prin conștiința curată inima gata să călătorească totdeauna către Domnul. Iar dacă vrei să fii cunoscut de Dumnezeu, fă-te necunoscut de oameni, pe cât e cu putință (Teognost, *Despre făptuire, contemplație și preoție*, 1).

2458. Tuturor virtuților le premerge credința din inimă pe care o are cineva atunci când sufletul nu poartă în el o socotință îndoielnică, ci a lepădat cu desăvârșire iubirea de sine. Căci pe cel ce s-a gătit de curând spre lupte nimic nu-l împiedică așa de mult de la lucrarea poruncilor, ca atotreaua iubire de sine. Aceasta este piedica înaintării celor ce vor să se sârguiască. Aceasta le pune în minte boli și pătimiri ale trupului, greu de vindecat, prin care răcește căldura sufletului și-l înduplecă să se ferească de greutăți, ca fiind vătămătoare unei vieți care vrea să se simtă bine. Iubirea de sine este iubirea nerațională a trupului, care, făcând pe monah iubitor de sine sau iubitor de suflet sau de trup, îl depărtează de Dumnezeu și de

împărăția Lui, după cuvântul: „Cel ce-și iubește sufletul său, și-l va pierde” (Ioan 12, 25) (Nichita Stithatul, *Cele 300 de capete despre făptuire, despre fire și despre cunoștință*, I, 28).

VIS

2459. Visul este mișcarea minții în vremea nemișcării trupului (Sf. Ioan Scărarul, *Scara*, III, 36).

2460. Ne va ajunge însă pentru sporirea la cât de multă virtute să nu ne încredem nicidecum în nici o nălucire. Căci visurile de cele mai multe ori nu sunt nimic altceva decât chipuri ale gândurilor sau, precum am zis, batjocuri ale dracilor. Chiar dacă ni s-ar trimite vreodată de către bunătatea lui Dumnezeu vreo vedere și n-am primi-o, nu s-ar supăra pentru aceasta preadoritul Domn Iisus pe noi. Căci știe că facem aceasta pentru vicleșugurile dracilor (Diadoh al Foticeei, *Cuvânt ascetic despre viața morală*).

2461. Dar se întâmplă uneori că nici visele bune nu aduc bucurie sufletului, ci așază în el o întristare dulce și lacrimi fără durere. Iar aceasta se întâmplă celor ce au înaintat mult în smerenia cugetării (Diadoh al Foticeei, *Cuvânt ascetic despre viața morală*, 37).

2462. Dar am înțeles că lucrul acesta este adevărat și cu privire la vederi și la vise. Cele ce ocupă sufletul sau cele în care petrece el în stare de veghe, acelea reține închipuirea și cugetarea lui și în somn. De se îngrijește de lucruri omenești, e preocupat de ele și în închipuirile viselor. Iar de cugetă la cele dumnezeiești și cerești, se va afla și în vis cu gândirea în acestea, după spusa proorocului: „Și tinerii vor avea vedenii” (Ioil 3, 1). Dar fiind în acestea, sufletul nu va fi înșelat, ci va vedea lucruri adevărate și i se vor încredința descoperiri (Sf. Simeon Noul Teolog, *Cele 225 de capete teologice și practice*, 188).

2463. Când partea poftitoare a sufletului e împinsă spre patimile desfătărilor și spre plăcerile vieții, tot pe acestea le vede sufletul și în vis.

Iar când iuțimea sau mânia sufletului e înfuriată împotriva semenilor, visează atacuri, războaie și lupte între șerpi și certuri ca la judecata cu dușmanii. Când, în sfârșit, rațiunea lui se înalță prin trufie și mândrie, își închipuie răpiri înaripate în aer, șederi și domnii pe tronuri înalte, pășiri înaintea poporului în fruntea unora care luptă (Sf. Simeon Noul Teolog, *Cele 225 de capete teologice și practice*, 189).

2464. Dintre cele ce ni se nălucesc în somn, unele sunt simple visuri, altele vederi, iar altele descoperiri. Visurile sunt toate cele care nu rămân neschimbate în închipuirea minții, ci se amestecă, se alungă și se schimbă des dintr-unul într-altul. Din ele nu vine nici un folos pentru cei ce și le nălucesc, și după trezire se destramă. Pe acestea trebuie să le disprețuiască cei ce se nevoiesc. Vederile sunt cele care rămân neschimbate și nu se prefac dintr-una într-alta, ci rămân întipărite în minte și neuitate timp îndelungat; de asemenea, cele care arată sfârșituri ale lucrurilor viitoare și aduc sufletului folos prin umilință și din vedenii înfricoșătoare, făcând pe cel ce le are să-și adune mintea și să tremure de vederea înfricoșătoare și neschimbată a celor ce i se arată. La acestea trebuie să fie cu luare-aminte cei ce se nevoiesc. Iar descoperirile sunt vederile sufletului curat și luminat, în afară de toată simțirea, care au ca cuprins lucruri și înțelesuri dumnezeiești minunate, deslușirea unor taine ascunse ale lui Dumnezeu și dezlegarea unor mari întrebări ce ni se pun, precum și schimbarea obștească a unor lucruri lumești și omenești (Nichita Stithatul, *Cele 300 de capete despre făptuire, despre fire și despre cunoștință*, II, 1).

2465. Am auzit că, de se arată cuiva un vis de trei ori, e semn că el este adevărat. Așa este, Părinte? Nu-i așa. Nu trebuie crezut nici unui astfel de vis. Căci ceea ce s-a arătat cuiva vreodată prin minciună poate să facă aceasta și de trei ori și de multe ori. Nu te lăsa deci batjocorit, ci ia seama la tine, frate (Varsanufie și Ioan, *Scrisori duhovnicești*, 418).

2466. Trebuie să cercetăm cum întipăresc dracii nălucirile cele din somn în mintea noastră și-i dau o anumită formă. Una ca aceasta obișnuiește să se întâmple minții fie privind prin ochi, fie auzind prin auz,

fie printr-o simțire oarecare sau fie prin amintire, care întipărește în minte, mișcându-le, cele ce le-a agonisit prin mijlocirea trupului. Deci dracii, mi se pare, răscolind amintirea, o întipăresc în cuget. Căci organele trupului stau în nelucrare, ținute de somn. Dar iarăși, trebuie să cercetăm cum răscolesc amintirea? Sau poate prin patimi? Așa trebuie să fie, deoarece cei curați și nepătimași nu mai pățesc una ca aceasta. Este însă și o mișcare simplă a amintirii, stârnită de noi sau de sfintele Puteri. Prin ea vorbim și petrecem cu Sfinții. Să fim însă cu atenție. Căci chipurile pe care sufletul împreună cu trupul le primește întru sine, amintirea le mișcă fără să se mai ajute de trup. Aceasta se vede din faptul că adesea pătimim una ca aceasta și în somn, când trupul se odihnește. Trebuie să știm că precum ne putem aduce aminte de apă și ai sete și fără sete, tot așa ne putem aduce aminte de aur și cu lăcomie și fără lăcomie; și așa și cu celelalte. Iar faptul că mintea află aceste sau acele deosebiri între nălucirile sale, se datorește vicleniei vrăjmașilor. Dar trebuie să știm și aceasta: că pentru năluciri se folosesc dracii și de lucrurile de dinafară, ca de pildă de vuietul apelor, la cei ce călătoresc pe mare (Evagrie Monahul, *Capete despre deosebirea patimilor și a gândurilor*, 4).

2467. Visurile, care sunt trimise sufletului de iubirea lui Dumnezeu, sunt mărturiile neînșelătoare ale unui suflet sănătos. De aceea nu trec de la o înfățișare la alta, nici nu îngrozesc simțirea, nici nu aduc râsul sau plânsul așa deodată. Ci se apropie de suflet cu toată blândețea, umplându-l de bucurie duhovnicească. De aceea și după ce s-a trezit trupul din somn sufletul caută cu mult dor să prelungească bucuria visului (Diadoh al Foticeei, *Cuvânt ascetic despre viața morală*, 37).

2468. Precum mult gunoi pricinuiește mulțime de viermi, așa multă mâncare pricinuiește multe căderi și gânduri și visuri urâte (Sf. Ioan Scărarul, *Scara*, XXVI, III, 36).

VIZITĂ

2469. De te va lăsa cineva în chilia lui și va ieși, nu-ți ridica ochii ca să vezi ce este în ea, ci spune-i când iese: „Dă-mi vreun lucru ca să mă îngrijesc de el până te întorci”. Și ceea ce-ți va spune împlinește cu grijă (Isaia Pustnicul, *Către monahii începători*, 35).

2470. „Du-ți piciorul rar spre prietenul tău, ca nu cumva, săturându-se de tine, să te urască”. Proverbe 25, 17. (Nil Ascetul, *Cuvânt trebuincios și folositor*, 14).

VOIA LUI DUMNEZEU

2471. Toate cele ce se fac, se fac fie prin îngăduința lui Dumnezeu, fie prin bunăvoința Lui, cum zice prin proorocul: „Eu sunt Domnul care fac lumina și zidesc întuneric” (Is. 45, 7). Și iarăși: „Nu este răutate în cetate pe care să nu o fi făcut Domnul” (Amos 3, 6). Răutate numește toate supărările sau toate necazurile ce ni se întâmplă spre certarea noastră, pentru răutatea noastră. Acestea sunt: foametea, cutremurul, seceta, boli, războaiele. Acestea nu se întâmplă prin bunăvoința lui Dumnezeu, ci prin îngăduința Lui. Căci Dumnezeu îngăduie să fie aduse asupra noastră spre folosul nostru. Acestea deci nu voiește Dumnezeu ca noi să le voim, nici ca noi să lucrăm împreună cu El la săvârșirea lor. De pildă, este voia lui Dumnezeu, cum am spus, prin îngăduință, ca să se dărâme o cetate. Dar nu voiește ca și noi, pentru că este voia lui Dumnezeu să o dărâme pe ea, să aruncăm foc și să o ardem sau să luăm securile și să o nimicim. Se întâmplă iarăși, prin îngăduința lui Dumnezeu, ca cineva să fie necăjit sau să se îmbolnăvească. Dar nu voiește ca și noi, pentru că este voia Lui ca cineva să fie necăjit, să-l necăjim sau să spunem că, odată ce e voia lui Dumnezeu să fie bolnav, să nu-l miluim pe el. Aceasta nu vrea Dumnezeu; nu vrea ca noi să slujim unei astfel de voi a Lui. El voiește să fim buni, în înțelesul că nu voiește să voim aceleași lucruri pe care le face El. Dar ce voiește să voim noi? Voiește să voim voia Lui cea „bună”, cea care se face, cum am spus, după bunăvoință. Aceasta constă în toate ce se fac potrivit poruncii: să ne iubim unii pe alții,

să avem milă, să facem milostenie și toate cele asemenea (Ava Dorotei, *Învățături*, XIV, 7).

2472. După cunoștință, e alegerea omului, iar aceasta este începutul mântuirii. Ea constă în aceea că omul părăsește voile și cugetările sale și împlinește cugetările și voile lui Dumnezeu. Și de va putea să le facă acestea, nu se va afla în toată zidirea lucru sau îndeletnicire sau loc să-l poată împiedica să se facă așa cum a voit Dumnezeu la început să fie, după chipul și asemănarea Lui și, prin strădunță, dumnezeu după har, nepătimitor, drept, bun și înțelept, fie în bogăție, fie în sărăcie, fie în feciorie, fie în căsătorie, fie la conducere și întru libertate, fie întru supunere și robie, și, simplu vorbind, în orice vreme, loc și lucru (Petru Damaschin, *Învățături duhovnicești*, I, 1).

2473. Bărbatul cu judecată, gândindu-se la rudenia sa cu Dumnezeu, nu prinde niciodată dragoste de nimic pământesc sau josnic, ci își are mintea întru cele cerești și veșnice. El cunoaște că voia lui Dumnezeu, Făcătorul tuturor bunătăților și izvorul bunurilor veșnice, este să se mântuiască tot omul (Sf. Antonie cel Mare, *Învățături despre viața morală a oamenilor și despre buna purtare, în 170 de capete*, 43).

2474. Cel ce se sârguiește să-și omoare voia sa e dator să facă voia lui Dumnezeu; și în loc de voia sa, să așeze în sine pe cea a lui Dumnezeu; pe aceasta să o sădească și să o altoiască în inima sa (Sf. Simeon Noul Teolog, *Cele 225 de capete teologice și practice*, 201).

2475. Cel ce a cunoscut voia lui Dumnezeu și o împlinește după putere prin osteneli mici scapă de cele mari (Marcu Ascetul, *Despre legea duhovnicească, în 200 de capete*, 188).

VOIE LIBERĂ

2476. Dumnezeu, făcând pe om cu voie liberă, ca un prea bogat și bun, i-a dat și puterea să placă lui Dumnezeu dacă vrea (Sf. Antonie cel Mare,

Învățături despre viața morală a oamenilor și despre buna purtare, în 170 de capete, 99).

2277. Dacă vrei, ești rob patimilor; și iarăși dacă vrei, ești liber să nu te pleci patimilor, fiindcă Dumnezeu te-a făcut cu voie liberă. Iar cel ce biruie patimile trupului se încununează cu nemurirea. Căci de n-ar fi patimile, n-ar fi nici virtuțile, nici cununile dăruite de Dumnezeu celor vrednici dintre oameni (Sf. Antonie cel Mare, *Învățături despre viața morală a oamenilor și despre buna purtare, în 170 de capete*, 67).

2478. Libertatea voinței se arată în voirea sufletului rațional, care e gata să se miște spre orice ar vrea. Pe aceasta să o convingem să fie gata numai spre bine, ca prin amintirile cele bune să nimicim totdeauna pomenirea răului (Diadoh al Foticeei, *Cuvânt ascetic despre viața morală*, 5).

2479. Bun lucru este să nu-și vândă omul voia lui cea liberă, gândindu-se la câștigul de bani, chiar de i s-ar da foarte mulți. Căci ca visul sunt cele lumești; iar nălucirile bogăției sunt neînsemnate și de scurtă vreme (Sf. Antonie cel Mare, *Învățături despre viața morală a oamenilor și despre buna purtare, în 170 de capete*, 37).

2480. Acei stăpânitori care silesc oamenii la fapte ce nu sunt la locul lor și vatămă sufletul nu au stăpânire și peste suflet, care este zidit cu voie liberă. Ei pot lega trupul, dar nu voia slobodă. Peste aceasta omul rațional este stăpân, cu voia lui Dumnezeu Cel ce l-a zidit, care este mai tare decât toată stăpânirea, sila și puterea (Sf. Antonie cel Mare, *Învățături despre viața morală a oamenilor și despre buna purtare, în 170 de capete*, 35).

2481. Dumnezeu a făcut pe om liber, ca să poată înclina spre bine. Dar înclinând spre bine prin voie liberă nu e în stare să-l împlinească fără ajutorul lui Dumnezeu. Căci s-a scris: „Nu e de la cel ce voiește, nici de la cel ce aleargă, ci de la Dumnezeu care miluiește” (Rom. 9, 16). Dacă deci își apleacă omul inima spre bine și cheamă pe Dumnezeu în ajutor, Dumnezeu, luând aminte la dorința lui cea bună, dăruiește putere lucrării

lui. Și așa se întâlnesc amândouă; libertatea omului și puterea lui Dumnezeu. Căci binele vine de la Dumnezeu, dar se împlinește de către sfinții Lui. Și așa se slăvește Dumnezeu în toți și El îi slăvește pe ei (Varsanufie și Ioan, *Scrisori duhovnicești*, 763).

2482. Fiecare stă la mijlocul acestor două căi, adică a dreptății și a păcatului; și-și alege pe care-o vrea și pe aceasta înaintează. Și primindu-l pe el această cale și cei ce-l călăuzesc pe ea, fie îngeri, fie oameni ai lui Dumnezeu, fie draci și oameni răi, îl duc până la capătul ei, chiar dacă nu vrea. Cei buni îl duc la Dumnezeu și la împărăția cerurilor; iar cei păcătoși, la diavolul și la munca veșnică. Și nimeni nu este pricinuitorul pierzaniei sale, decât voia sa (Petru Damaschin, *Învățături duhovnicești*, I, 1).

2483. Dumnezeu le-a dat tuturor putere să se facă fiii lui Dumnezeu, prin păzirea poruncilor dumnezeiești. Mai bine-zis, aceste porunci și harul dumnezeiesc ne păzesc pe noi. Fiindcă fără harul Lui nu putem să le împlinim nici pe ele. Și nu avem ce să-i aducem Lui decât credința și alegerea liberă, ținând toate dogmele cele drepte, prin credință tare și auzire și urmărind lucrarea în chip neîmprăștiat, ca lecțiile de la scoală, învățând astfel cu lucrul, cu toată grija, cele șapte fapte mai sus pomenite (Petru Damaschin, *Învățături duhovnicești*, I, 1).

2484. Desigur, precum omul pătimea de silă sub robia Stăpâniilor (rele), Dumnezeu putea să ne slobozească și să ne facă neschimbători tot cu sila. Dar n-a făcut așa, ci prin Botez ne-a scos cu sila din robie, desființând păcatul prin cruce, și ne-a dat poruncile libertății, dar a urma sau nu poruncilor a lăsat la voia noastră liberă. Drept aceea, împlinind poruncile ne arătăm dragostea față de Cel ce ne-a eliberat; iar nepurtând grijă de ele sau neîmpliindu-le, ne dovedim împătimiți de plăceri (Marcu Ascetul, *Răspuns acelora care se îndoiesc despre Dumnezeiescul Botez*).

2485. Deci toate câte ni le spune dumnezeiasca Scriptură despre curățire, ni le spune ca unor oameni liberi și ca unor oameni liberi ne dă îndemnul să nu rămânem în asemenea gânduri, ci să iubim libertatea, având

puterea să înclinăm spre ceea ce vrem, fie bine, fie rău (Marcu Ascetul, *Răspuns acelora care se îndoiesc despre Dumnezeiescul Botez*).

2486. Dar păcătuirea cu gândul o avem din voia liberă (Marcu Ascetul, *Răspuns acelora care se îndoiesc despre Dumnezeiescul Botez*).

2487. Dar noi am arătat de multe ori pricina, spunând că nu vreo rămășiță a păcatului lucrează în noi după Botez (căci acesta dă dezlegarea deplină), ci că noi înșine ne înfășurăm cu voia liberă în legăturile care au fost dezlegate prin împlinirea poruncilor. Căci gândul, care zăbovește în jurul vreunei plăceri sau mânii, nu e un semn al păcatului rămas, ci al unei împătimiri libere (Marcu Ascetul, *Răspuns acelora care se îndoiesc despre Dumnezeiescul Botez*).

2488. Botezul nu ia de la noi libertatea voinței și puterea de a ne hotărî prin noi înșine, ci abia el ne dăruiește libertatea, ca să nu mai fim stăpâniți silnic și fără să vrem, de diavolul. De aceea, după Botez, atârnă de noi, fie să stăruim de bunăvoie în poruncile lui Hristos, Stăpânul nostru, în Care ne-am botezat, și să umblăm pe calea celor poruncite de El, fie să ne abatem de la această cale dreaptă, întorcându-ne prin faptele rele la potrivnicul și vrăjmașul nostru, diavolul (Sf. Simeon Noul Teolog, *Cele 225 de capete teologice și practice*, 215).

2489. Ca să existe ființă rațională și mintală veșnic sau să nu existe, atârnă de voia Celui ce a zidit toate bune; dar ca să fie bune acestea sau rele, după libera alegere, atârnă de voia făpturilor (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, 4, 13).

VOINȚĂ

2490. Pentru că ceea ce ajută și împiedică pe om să se mântuiască este voia sa și nimic altceva. Nu poți ceva? Voiește și vei avea ceea ce nu ai. Și așa obișnuința face pe om de la sine, pe încetul, fie bun, fie rău (Petru Damaschin, *Învățături duhovnicești*, I, 7).

2491. Dar și Marele Vasile zice: „Unde e hotărârea voinței, nimic n-o împiedică” (Calist și Ignatie Xanthopol, *Metoda sau cele 100 de capete*, 32).

2492. Patima, ajungând stăpână peste fapte cu ajutorul voinței, se impune pe urmă silnic și dacă nu vrea cel părtaș de ea (Marcu Ascetul, *Despre cei ce-și închipuie că se îndreptează din fapte*, 85).

2493. Cel ce nu-și unește voia sa cu Dumnezeu se poticnește în faptele sale și cade în mâinile vrăjmașilor (Marcu Ascetul, *Despre cei ce-și închipuie că se îndreptează din fapte*, 162).

2494. Cel ce vrea să facă ceva și nu poate e socotit de către cunoscătorul de inimi, Dumnezeu, ca și când ar fi făcut. Iar aceasta trebuie să o înțelegem atât cu privire la cele bune, cât și la cele rele (Marcu Ascetul, *Despre cei ce-și închipuie că se îndreptează din fapte*, 16).

VORBĂ, VORBIRE

2495. Să ai limba blândă și nu te va întâmpina câtuși de puțin necinstea. Dobândește buze dulci și-i vei avea pe toți prieteni. Să nu te lauzi niciodată cu limba ta pentru faptele tale, ca să nu fii rușinat (Sf. Isaac Sirul, *Cuvinte despre nevoință*, V).

2496. Nu vorbi cu două limbi, într-un fel arătându-te cu cuvântul și într-alt fel aflându-te cu conștiința. Căci pe unul ca acesta Scriptura îl pune sub osândă (Marcu Ascetul, *Despre cei ce-și închipuie că se îndreptează din fapte*, 185).

VORBIRE DEȘARTĂ

2497. Păzește-ți gura de la cuvântul fără rost și de la vorbirea deșartă (Varsanufie și Ioan, *Scrisori duhovnicești*, 498).

2498. Nu te lăsa atras în vorbire deșartă, nici în oricare altă năpastă ca mânia, întristarea, nebunia după lucruri pământești, frica de sminteală, grija de nașteri sau de rudenii, ba mai mult, ocolește întâlnirile dese cu acestea,

ca nu cumva să te scoată din liniștea din chilie și să te tragă în grijile lor (Evagrie Monahul, *Schiță monahicească*, 5).

2499. Nimic nu aduce mai multă tulburare ca vorba multă și nimic nu e mai rău ca vorba neînfrânată, care poate să strice starea sufletului. Căci cele ce le zidim în fiecare zi ea le surpă, și cele ce le adunăm cu osteneală, sufletul le risipește prin mâncărimea de limbă. Ce e mai rău decât ea? E un rău fără frâu. Deci trebuie să-i punem hotar, să o ținem cu sila, să o sugrumăm, ca să zic așa, ca să slujească numai spre cele de trebuință. Dar cine ar putea povesti toată paguba sufletească ce poate veni de la limbă? (Filotei Sinaitul, *Capete despre trezvie*, 5)

2500. Nimic nu obișnuiește să piardă așa de mult virtutea, ca luarea ei în râs, batjocura și vorbăria deșartă. Dar iarăși nimic nu înnoiește așa de mult sufletul învechit și nu îl face să se apropie de Dumnezeu ca frica de Dumnezeu, atenția cea bună, cugetarea neîncetată la cuvintele lui Dumnezeu, înarmarea cu rugăciunea și urmărirea câștigului din privegheri (Ioan Carpatiul, *Una sută capete de mângâiere*, 20).

2501. Cuvântul care are înțeles și este folositor sufletului este dar al lui Dumnezeu. Iar vorba cea deșartă, care caută să măsoare cerul și pământul, mărimea soarelui și depărtarea stelelor, este o născocire a omului care se ostenește în deșert. Căci căutând cele ce nu folosesc nimic, ostenește în zadar, ca și cum ar vrea să scoată apă cu ciurul. Deoarece este cu neputință oamenilor a afla acestea (Sf. Antonie cel Mare, *Învățături despre viața morală a oamenilor și despre buna purtare, în 170 de capete*, 109).

2502. Vorbirile fără rost uneori ne pricinuiesc ura celor ce ne ascultă, alteori batjocuri și râs, defăimând prostia cuvintelor. Altele, întinarea conștiinței și iarăși altele osânda de la Dumnezeu și întristarea Duhului Sfânt, ceea ce este mai înfricoșat decât toate celelalte (Filotei Sinaitul, *Capete despre trezvie*, 10).

2503. Precum ușile băilor, deschizându-se necontenit, împing căldura dinlăuntru afară, așa și sufletul când vrea să vorbească multe, chiar dacă le-

ar spune toate bune, împrăștie și slăbește puterea ținerii de minte prin poarta grăitoare. Prin aceasta mintea uită să spună lucrurile care se cuvin la vreme potrivită și împărtășește de-a valma oricui se nimerește o amestecătură de gânduri, nemaiavând nici pe Duhul Sfânt care să-i păzească cugetarea ferită de năluciri (Diadoh al Foticeei, *Cuvânt ascetic despre viața morală*, 70).

2504. Un singur cuvânt bun l-a făcut pe tâlharul scelerat de odinioară curat și sfânt și l-a dus în rai; și un singur cuvânt necuvenit i-a închis lui Moise pământul făgăduinței. Deci să nu socotim boală mică mâncărimea de limbă. Căci bârfitorii și flecarii își închid lor înșiși Împărăția cerurilor. Bărbatul limbut, chiar dacă merge drept în unele privințe, dar în aceea nu merge drept, ci mai degrabă strâmb și-l vor vâna relele ca să-l piardă. Drept a zis deci un oarecare bărbat înțelept că mai bine este a cădea de pe o înălțime de pământ, decât de pe limbă. Să credem de aceea lui Iacob Apostolul, care scrie: „Să fie tot omul grabnic la auzire și zăbavnic la grăire” (Ioan Carpatiul, *Una suta capete de mângâiere*, 90).

SFÂRȘIT
ȘI LUI DUMNEZEU LAUDĂ

INDICE DE NUME[12]*

Adam, p. 13, 14, 15, 50, 82, 84, 110, 112, 113, 118, 155, 193, 209, 211, 212, 215, 318, 320, 329, 343, 354, 364, 371, 383, 390, 391, 415, 416, 417, 463, 464, 468.
Antonie cel Mare, Sf., p. 286, 450.
Arsenie, avva, p. 279, 321.
Avacum, prooroc, p. 519.
Avraam, p. 50, 99, 115, 117, 119, 182, 203, 229, 239, 346, 353.

Casian, Sf., p. 485.

Daniel, p. 270.
David, p. 50, 143, 168, 229, 239, 267, 383, 398, 461, 491, 534.
Diadoh al Foticeei, Sf., p. 22.
Dima, p. 451.
Dionisie Areopagitul, Sf., p. 9, 84, 249, 447, 542.

Eva, p. 110, 329, 343, 390, 415, 469, 477.

Grigorie de Nazianz, Sf., p. 9, 187, 449.
Grigorie de Nyssa, Sf., p. 9, 19, 131, 383.

Iacob, Apostolul, p. 119, 120, 220, 376, 566.
Iamvri, p. 155.
Iani, p. 155.
Ilie, p. 519.
Ioan Botezătorul, Sf., p. 286, 296.

Ioan Gură de Aur, Sf., p. 9, 128, 250, 385, 449, 450, 501, 527.
Ioan Damaschin, Sf., p. 9, 467.
Ioan Scărarul, Sf., 485, 501, 515, 527.
Iona, prooroc, p. 143, 236.
Iov, p. 50, 81, 83, 204, 229, 239, 242, 291, 332, 363, 487.
Isaac Sirul, Sf., p. 226, 450.
Isus Sirah, p. 22.

Lot, p. 41, 405, 469.

Maxim Mărturisitorul, Sf., p. 300.
Moise, p. 24, 111, 152, 155, 251, 302, 565.

Nil, Sf., p. 24, 307, 467.
Noe, p. 115, 346.

Pavel, Apostolul, p. 26, 31, 199, 224, 244, 254, 289, 339, 437, 447, 468, 536.
Pavel din Latro, Sf., p. 540.
Petru, Apostolul, p. 61, 150, 155, 515, 516.

Serapion, avva, p. 193, 326.
Simon Magul, p. 155.

Vasile cel Mare, Sf., p. 9, 75, 81, 82, 94, 267, 285, 300, 381, 449, 450, 485, 515, 563.

12* Numărul paginilor se referă la ediţia tipărită a cărţii şi la ediţia digitală în format PDF.

INDICE TEMATIC[13]*

A

Adam 13
Adevăr 15
Adorare 18
Afecte 18
Ajutor 20
Alegere 20
Alegorie 21
Amăgire 21
AMINTIREA
~ de Dumnezeu 27
~ morții 27
~ păcatelor 33
Amintiri 34
ANALIZĂ
~ duhovnicească 37
~ psihologică 38
Animism 40
Apărare 41
Apocatastază 41
Apostazie 42
Aproapele 42
Apropierea de Dumnezeu 44

Arătare (vedenie) 44
Asceză 45
Ascultare 46
Atenție 48
Avere (avuție) 49

B

Baie 50
Bani 51
Batjocură 51
Bănuială 52
Bărbăție 53
Băutură 54
Bârfă 57
Bine 59
Biserică 62
Blândețe 64
Blestem 65
Boală 65
Bogăție 67
Bucurie 69
Bună purtare 70
Bunătate 74
Bunăvoință 74

C

Canon 74
Cădere 75
Călătorie 77
Ceartă 78
Cedare 79
Cercetare 79
CERCETARE

~ de sine 80
~ științifică 81
CERCETAREA
~ conștiinței 82
~ gândurilor 83
Cercetători 83
Cete cerești 84
Chezășie 85
Chilie 86
Chinuri veșnice 88
Chip și asemănare 90
Chipul lui Dumnezeu 92
Citirea Scripturilor 93
Clevetire 95
Comerț (negoț) 96
Comportare 97
Comuniunea sfinților 100
Consimțire 100
Conștiință 102
Contemplare 104
Contrazicere 105
Cosmos (univers) 106
Crearea lumii 107
Crearea omului 112
Creație 115
Credință 116
Creștere duhovnicească 122
Creștin 122
Creștinism 123
Cugetare 123
Cumințenie 124
Cumpătare 124

Cunoaștere 125
Cunoaștere de sine 128
Cunoașterea lui Dumnezeu 129
Cunoaștere naturală 131
Cunoștință 132
CUNOȘTINȚA
~ adevărului 135
~ de Dumnezeu 135
~ lucrurilor 136
Curăție 137
Curvie 139
Cuvânt 141

D

Darul deosebirii 143
Datorie 143
Dăruire 144
Defăimare 144
Defăimare de sine 146
Demnitari (patroni) 146
Deprindere 147
Desăvârșire 147
Descântec 148
Descurajare 149
Destăinuire 149
Deșertăciune 149
Deznădejde 150
Diavol 151
Discernământ 156
Discreție 157
Dispreț 158
Dogme 159

Dragoste 160
Dreapta credință 167
Dreaptă socoteală 168
Dreptate 169
Duhovnic 169
Duhul Sfânt 170
Dumnezeu 172
Durere 176

E

Eretic 177
Erezie 178
Evlavie 178
Experiență 179
Extaz 180

F

Fapte 181
Fățărnicie 182
Feciorie 183
Femeie 184
Fericire 185
Fericire veșnică 186
Filosof 186
Filosofie 187
Filosofie creștină 189
Foame 189
Frică 189
Frica de Dumnezeu 191

G

Gând 192
Greșeală 196

Grijă 196

H

Haină 198
Har 198
Hulă 201

I

Iad 202
Iertare 204
Ieșirea sufletului 205
Iisus Hristos 207
Inimă 213
Interpretare 215
Invidie 215
Invitație 216
Iscodire 216
Isihie 217
Ispită 217
Iubire 219
IUBIRE
~ de aproapele 222
~ de Dumnezeu 224
~ de argint 226
~ de plăcere 230
~ de sine 231
~ de slavă 235
~ de străini 236
Iudei 236
Iuțime 237

Î

Împărăția cerurilor 237

Împătimire de lucruri 239
Împrumut 240
Încercare 240
Îndelungă răbdare 242
Îndumnezeire 243
Înfrânare 245
Înger păzitor 247
Îngeri 247
Înstrăinare 251
Întrebare 252
Întristare 253
Înțelepciune 255
Înțelept 257
Învățător 258
Învierea morților 259

J

Jertfa de pe cruce 259
Judecată 260
Judecata de Apoi 262
Judecata particulară 263
Jurământ 265

L

Lacrimi 265
Laudă 267
Lăcomia pântecelui 269
Lăcomie 273
Lectură 273
LEGE ~ duhovnicească 274
~ naturală 274
Lenevie 275
Lepădare 276

LEPĂDARE
~ de averi 276
~ de sine 277
~ de lume 278
Libertate 280
Lingușire 281
Liniște 282
Liniștire 284
Lipsa de măsură 285
Lucifer 286
Lucrare (Grăire) 286
Lucrări (energii) necreate 287
Lucruri 290
Lume 293
Luptă 294
Lux 295

M

Mărturisire 295
Măsură 297
Mâncare 297
Mândrie 300
Mânie 302
Mântuire 304
Metanii 307
Milă 308
Mila lui Dumnezeu 309
Milostenie 310
Milostiv 312
Minciună 312
Mintea 313
Moarte 316

Momeală 319
Monah 320
Mucenicie 326
Mustrare 327

N

Nașterea omului 329
Nădejde 329
Neascultare 330
Necaz 330
Necredință 333
Necumpătare 333
Necunoașterea lui Dumnezeu 333
Necurăție 334
Nedreptățire 335
Neîndrăzneală 336
Nemulțumire 336
Nepăsare 336
Nepătimire 337
Neștiință 339
Nevoință 340
Nuntă 343

O

Obișnuință 343
Ocară 343
Omul 345
OM
~ bun 351
~ chibzuit 351
~ cuminte 352
~ evlavios 352
~ fericit 353

~ nenorocit 353
Omenie 353
Osândă veșnică 354
Ospitalitate 355
Osteneală 355

P

Păcat 358
Pace 361
Patimi 362
Paza inimii 369
Paza ochilor 369
Păcatul strămoșesc 370
Părere de sine 372
Părinte duhovnicesc 374
Pătimire 375
Perihoreză 376
Pizmă 376
Plăcere 378
Plâns, Plângere 380
Plinirea vremii 383
Pocăință 384
Poftă 386
POMENIREA
~ morții 388
~ răului 389
Pomul cunoștinței binelui și răului 390
Pomul vieții 391
Poruncă 391
Poruncile lui Dumnezeu 397
Post 400
Povățuitor 404

Pravilă 404
Preexistența sufletelor 405
Prieten 405
Prietenie 406
Primirea de funcții 407
Priveghere 407
Providență 410

R

Rai 414
Răbdare 417
Răsplată după moarte 423
Răul 424
Război nevăzut 427
Râs 430
Rugăciune 430
Răsplata viitoare 437

S

Satana 437
Sărac 438
Sărbătoare 438
Săturare 439
Scop 439
Scopul vieții 440
Sfat 441
Sfătuire 444
Sfânt 444
Sfânta Cruce 445
Sfânta Evanghelie 445
Sfânta Scriptură 446
Sfânta Treime 453
SFÂRȘITUL

~ lumii 458
~ vieții 459
Sfinte Taine 460
Botez 460
Euharistie 465
Nuntă (Cununie) 468
Preoție 469
Spovedanie 472
Sfințenie 473
Simonie 473
Simplitate 474
Simțire 474
Simțuri 475
Sinceritate 478
Sihastru 478
Slavă 478
Slavă deșartă 479
Slujire 483
Smerenie 484
Smerită cugetare 491
Somn 496
Stăruință 497
Studii 498
Suferință 498
Suflet 500
Supărare 507
Supunere 509

T

Taxă 509
Tăcere 510
Tăierea voii 511

Tâlcuire 513
Temere 517
Teolog 518
Teologie 518
Timp 520
Tradiție 521
Tratament medical 521
Trândăvie 523
Trezvie 525
Tristețe 527
Trup 527

U

Ucenic 530
Uitare 532
Umilință 533
Ură 534

V

Vămile văzduhului 536
Veac 538
Vedenie 540
Viață 541
VIAȚA
~ de dincolo 542
~ monahală 543
~ veșnică 545
Virtute 546
Vis 554
Vizită 557
Voia lui Dumnezeu 557
Voie liberă 559
Voință 563

Vorbă, Vorbire 563
Vorbire deșartă 564

13* Numărul paginilor se referă la ediţia tipărită a cărţii şi la ediţia digitală în format PDF.